This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Publications de la Société historique et archéologique dans ...

Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap

Digitized by Google

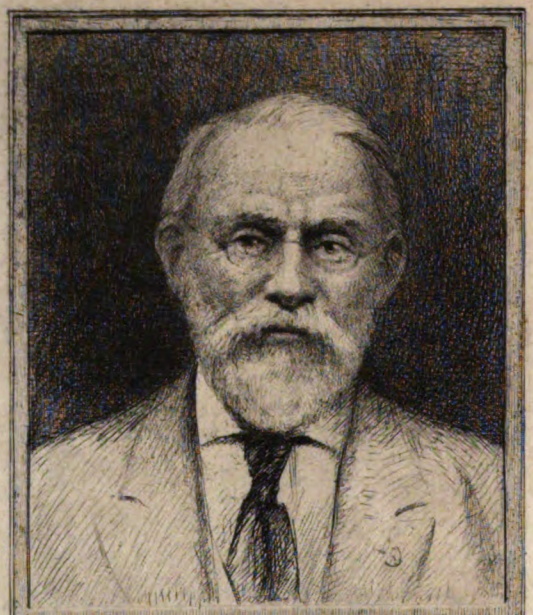

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

Digitized by Google

DH
801
.L7
S6

Digitized by Google

Digitized by Google

PUBLICATIONS

DE LA SOCIÉTÉ

HISTORIQUE ET ARCHÉOLOGIQUE

DANS

LE DUCHÉ DE LIMBOURG.

TOME XXXVIII.

NOUVELLE SÉRIE,

TOME XVIII.

Vis unita major.

1902.

MAESTRICHT,
LEITER-NYPELS.
1902.

Digitized by Google

Digitized by Google

SCHEPENBRIEVEN

VAN HET

Kapittel van St. Servaas

TE

MAASTRICHT.

(VERVOLG).

In het vorig deel dezer „Publications" hebben wij een eerste vervolg gegeven op de belangrijke verzameling van schepenbrieven, afkomstig van het voormalig vrije-rijkskapittel van St. Servaas, met het regesteeren waarvan wij begonnen waren in het deel van 1900. Dat vervolg beslaat de bladzijden 193—252 van dat deel, omvat de nummers 198 tot en met 504 en loopt over de jaren 1326—1354. Wij hebben daar dezelfde wijze en vorm van publicatie gevolgd als in het deel van 1900, den regestvorm gebruikt en enkele acten in extenso gegeven. Hier en daar, waar zulks noodig of nuttig scheen, gaven wij ophelderende noten aan den voet der bladzijden.

Meermalen ook gaven wij biographische bijzonderheden over personen, die, hetzij door lidmaatschap, hetzij door bediening aan dat Kapittel verbonden waren of in nauwe betrekking daarmede stonden.

Thans zetten wij de uitgave dier schepenbrieven op dezelfde wijze voort. Aangezien nu in dit vervolg de jaren voorkomen, waarin te Maastricht het gebruik van het Paaschjaar plaats gemaakt heeft voor het Kerstjaar, willen wij hier in het kort herinneren, wat wij in de inleiding daarvan hebben medegedeeld.

Te Luik, waar men tot in het eerste kwart der 13e eeuw het Kerstjaar volgde d.i. het nieuwe jaar begon met Kerstmis, had

Digitized by Google

men ± 1230 dat gebruik verlaten en het Paaschjaar aangenomen, om dit in 1333 op zijne beurt te verlaten en het vroegere gebruik, het Kerstjaar, voor goed aan te nemen.

Maastricht, hoewel midden in het prins-bisdom Luik gelegen, volgde hierin de andere steden van dat prinsdom niet na, maar hield in 1333 vast aan het oude gebruik en behield het Paaschjaar. Dit bleef de officieele jaartelling der stedelijke regeering gedurende bijna nog eene halve eeuw. Eene neiging tot verandering is te bespeuren sedert 1378.

Alsdan en na dien vindt men meermalen bij de dagteekening de woorden gevoegd: „*pro ut adhuc scribitur de consuetudine dicti opidi* [*Traiectensis*], welke *consuetudo* bij meerdere acten wordt vermeld en aldus uitgedrukt: „*secundum quam data renovatur in festo Pasche.*" Voor het eerst komt dit voor in een schepenbrief van 30 December 1380 en voor het laatst vinden wij ze vermeld in een dergelijken brief van 12 Februari 1388. Na die dagteekening is het Kerstjaar in volle gebruik, hoewel nog eenige acten met het Paaschjaar voorkomen. Algemeen kan men zeggen. dat met 1389 voor goed gebroken is met het gebruik van het Paaschjaar en het Kerstjaar, *stilus Leodiensis*, *still des hoeffs Ludich*, de officieele jaartelling der stad is gebleven tot aan de invoering van den Gregoriaanschen kalender in 1575.

Het hof van Lenculen, de Vroenhof, wiens schepenen dezelfde waren als de Brabantsche van Maastricht, doch *ad vitam* benoemd werden, volgde in dezen geheel en al deze laatsten en gebruikte ook sedert 1389 het Kerstjaar.

P. D.

Digitized by Google

N° 505.

1354 (Mei 1) in die beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

Schout en schepenen der heerlijkheid St. Pieter (*libertatis de sancto Petro*) oorkonden, dat Johannes GOESWINI van St. Pieter aan Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, schatbewaarder van St. Servaaskerk te Maastricht, en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit zijn huis te St. Pieter gelegen tusschen dat van Johannes PIPLET en dat van Bertholdus, brouwer, overgedragen heeft en beloofd hem gedurende een jaar en dag het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren met de verklaring dat op dat huis nog gevestigd is eene rente van 31 schellingen en 1 kapoen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 26 v. — Schepenen: Johannes DE CASTERT, schout, ...

N° 506.

Transfixen. 1354 (September 13) Sabbato post Nativitatem beatissime Virginis gloriosissime.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, schatbewaarder van St. Servaaskerk, aan Theodericus DE WILRE, *clericus, in augmentum compitentie per ipsum Theodericum assignate, ut ad illa bona possit ad omnes sacros ordines promoveri*, de 20 Luiksche schellingen jaarlijksche rente, vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, overgegedragen heeft.

Afschrift ibidem fol. 27. — Schepenen van St. Pieter: Lambertus LAMBOY, schout, Lambertus DE CANNE. . .

N° 507.

1358 (Juli 19) in nocte beate Margarete Virginis

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Theodericus DE WILRE, kapellaan der kapel van de HH. Maria Magdalena en Agnes maagd, te Tweebergen, op last van Theodericus DE DUOBUS,

Digitized by Google

MONTIBUS, schatbewaarder van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk, de jaarlijksche rente (1), genoemd in de voorgaande brieven waardoor deze getrokken is, overgedragen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen van St. Pieter: Henricus DE MONTENAKEN, schout, . . .

N° 508.

1354 (Juni 19) feria quinta ante Nativitatem beati Johannis Baptiste.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Johannes GOESWINI, ten behoeve van deken en kapittel van St. Servaas te Maastricht afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 3 marken, te beuren uit 2 brouwerijen te St. Pieter, waarvan de eene door hem bewoond wordt en gelegen is tusschen het huis van Bertoldus en dat van Johannes PYPPELET en de andere tusschen het huis van Jacobus, den zoon van wijlen Egidius HONOP, en het erf der weduwe van Petrus WEGGE.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE CASTERT, schout, Lambertus DE CANNE, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORCH, Lambertus LAMBOY, Johannes THEODERICI, Johannes HULSLO en Henricus KESTELMAN, iunior.

N° 509.

1354 (Augustus 17) Dominica post festum Assumptionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Rutgherus genaamd SNAVEL, *investitus* der kerk van *Scheimmart* (Schimmert), Johannes DE AQUIS, zoon van Johannes den bakker, Henricus CERDO, priester

---

(1) Met die rente stichtte Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS bij de broederschap van kapellanen zijn jaargetijde, 12 commemorationes en het jaargetijde van zijnen schoonbroeder, ridder Johannes DE FREPONT.

Digitized by Google

en Gyskinus DE MENBROGGEN, als uitvoerders van het testament van Gerardus DE JAEBEKE, *investitus de Holsbergh* (Hulsberg), alsmede Elizabet DE DILSEN en haar zoon Johannes.... aan deken en kapittel van St. Servaas eenen jaarlijkschen grondcijns van 2 Luiksche marken, waarvan 1 uit het huis waarin Godefridus FELIX woont, gelegen in de oude Plankstraat (*in veteri macello*), en de tweede uit dat van Nesa DE AMBEY genaamd KATIEGHEN, overgedragen hebben onder beding de gewone formaliteiten te zullen nakomen, en Elisabeth en haar zoon voornoemd beloofd hebben die overdracht te zullen doen goedkeuren door hare kinderen Servatius, Mathias en Cristina, *quam primum ad etatem legitimam pervenerint*, waarvoor Elisabeth hare goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 510.

1354 (Augustus 24) in die Sancti Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, meester der broederschap van kapellanen van St. Servaas, en Reynerus *ante novam curiam*, bakker, meester van het gilde der bakkers (*magister fraternitatis pistorum*), voor 3 marken en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Johannes de RYTERSBEKE, bakker, in erfpacht gegeven hebben een huis (1) te Lenculen op den hoek vóór de Lenculenpoort (*in ordine ante portam Lenculensem*), zooals het voorheen toebehoorde aan Henricus DE LENCULIS, op voorwaarde dat voornoemde broederschap en gilde jaarlijks onder elkaar deelen zullen 30 schellingen, na de 30 schellingen en kapoenen die hunne voorgangers hebben, en Johannes DE RYTERSBEKE beloofd heeft binnen het jaar 26 kleine goudgulden te zullen besteden voor verbeteringen aan dat huis, waarvoor hij al zijne

(1) Volgens de noot in dorso was dit huis eene bakkerij, *pistrina*, en was Hendrik DE LENCULIS bakker; later kwam het huis in het bezit van de weduwe van Nicolaas SLENSKENS, die in leven ook bakker was.

Digitized by Google

goederen verbonden en Henricus WEYNE en Johannes DE LOYRE tot medeschuldenaren gesteld heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE HESE en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO. Zegels: 2°. drie bijlen naar rechts gewend, 2. 1.; randschrift: †. S. GOB.' DE . RUFO . CLIPEO . SCABI . TIECT.

N° 511.

1354 (September 29) in die beati Michaelis Archangeli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus DE LEODIO (1), priester, en zijne moeder Yda aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, te beuren na eene van 2 penningen, $^1/_2$ en $^1/_4$ kapoen uit het huis (2), dat hij en zijne moeder bewonen en gelegen is tusschen de Jeker en het huis van Lambertus genaamd PARIDON, overgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 32. — Schepenen: Arnoldus HAEN en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 512.

(1355 Januari 4) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo quarto Dominica ante Epyphaniam Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *honesta matrona* Geyrtrudis, weduwe van Henricus DE YSEREN, schepen van Maastricht, en hare kinderen, Herbertus, kanonik van St. Maarten te Luik, Tilmannus en Katharina. met toestemming van Franco DE HOLSBERGH, echtgenoot van hare dochter Ida, aan de kapel van den H. Vincentius in de Breedestraat aldaar, ten behoeve der fabriek en het *luminare* dier kapel, eene jaarlijksche rente van 4 marken uit haar

---

(1) Petrus DE LEODIO was lid der broederschap van kapellanen en stichtte met voormelde rente zijn jaargetijde, dat den 23 Augustus gevierd werd.

(2) Luidens het opschrift was dat huis gelegen in de Kapoenstraat en werd naderhand Johannes DE BASILISBORN eigenaar daarvan.

Digitized by Google

huis in voornoemde straat naast die kapel en naast het huis DE FEE gelegen, overgedragen hebben met de verzekering de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, verklaard hebben dat op voormeld huis nog gevestigd is eene rente van 7 penningen en 1 obool 's jaars en beloofd door Petrus, den zoon van Gertrudis, die overdracht te zullen doen goedkeuren, zoodra hij *ad etatem annorum legitimorum* zal zijn gekomen, onder beding dat Geyrtrudis hare kinderen of hunne erfgenamen die 4 marken kunnen aflossen, elk met 50 kleine goudgulden zwaar van gewicht.

Orig. op perkament. — Arnoldus NUEST, ridder, en Johannes GRUTHER.

N° 513.

Transfix. (1364 Januari 29) Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tertio feria tertia ante festum Purificationis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Petrus, de zoon van wijlen Henricus DE YSEREN, hun medeschepen, zijne goedkeuring gegeven heeft aan de overdracht der 4 marken cijns 's jaars vermeld in de voorgaande acte en aan al de aldaar gestelde voorwaarden.

Orig. op perkament. — Gobelinus DE RUFO CLIPPEO en Johannes DE FLETENGIS. Zegels: 2°. van vair; in het vrijkwartier een naar rechts klimmende dubbelstaartige, gekroonde (?) leeuw; Randschrift: S. JOHAN . DE . FLEIT. . . SCAB . TRA .

N° 514.

(1355 Maart 9) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo quarto feria secunda ante Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Godefridus FELIX, priester, namens deken en kapittel van St. Servaas, Johannes DE CERVO in naam zijner moeder, Johannes de zoon van Johannes DE LINNE, Mathias zoon van Mathias genaamd BOETMEKERS, van wege het altaar ter eere van den H. Johannes den Dooper in O. L. Vrouwekerk, en Sceyvardus zoon van wijlen Theodericus DE GRONSELT,

Digitized by Google

man van wapenen, aan Peregrinus genaamd PILGHEREM, visscher, voor 32 Luiksche schellingen cijns 's jaars in erfpacht gegeven hebben een huis op de vischmarkt (*in foro piscium salsatorum*) gelegen tusschen dat van Megtildis genaamd THOYART en dat van Nicolaus genaamd ROEMER, *sartor*, van welken cijns 6 schellingen en 5 penningen Luiksch betaald moeten worden aan de kanoniken van St. Servaas, 12 schellingen en 9 penningen aan vrouwe DE CERVO, 9 schellingen en 7 penningen aan Johannes den zoon van Johannes DE LINNE, 19½ penningen aan den vicaris van het altaar ter eere van den H. Johannes den Dooper en aan Sceyvardus, den zoon van wijlen Theodericus DE GRONSELT, 19½ penningen en Peregrinus beloofd heeft binnen het jaar 10 kleine goudgulden te zullen uitgeven *in edificium seu meliorationem* van het huis, waarvoor hij tot medeschuldenaar gesteld heeft Johannes genaamd HENNEFA, zoon van wijlen Gerardus DE AQUIS.

Orig. op perkament. — Florencius DE VINEA en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 515.

1355 (Juni 1) prima die mensis Junii.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes genaamd SCHEYFFART, Jutta en Gertrudis, kinderen van wijlen Theodericus DE GRONSELT, aan deken en kapittel van St. Servaas 2 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns, te beuren na eenen van 21 schellingen uit het huis van wijlen CUVYN, barbier, tusschen dat van RYMSLEGERS en het huis van Johannes DE REYMERSDALE in de Wolfstraat (*in platea Swevi*) gelegen, overgedragen hebben in ruil voor 3⅓ koppen haver, pacht van Maastricht, welke zij wegens hunne goederen aan voornoemd kapittel verschuldigd zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

Digitized by Google

N° 516.

1355 (Juni 13) Sabbato ante beati Viti Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambertus DE BUNDE, wonende *ante portam Lenculensem*, verklaard heeft, jaarlijks aan de broederschap van kapellanen van S. Servaas (*sacerdotibus fraternitatis hospitalis beati Servatii*) te moeten betalen eene rente van 6 Luiksche schellingen, te beuren na eene van 8 schellingen en 8 penningen uit het huis (1) van wijlen Nicholaus PISTORIS, priester, gelegen *cum curia adversus domum ipsius Lamberti limitante de platea Lenculensi* en tusschen het huis of bakkerij op den hoek der Lenculenstraat voor de stadspoort en dat van HARST.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEIM en Johannes GRUTHER.

N° 517.

1355 (Juli 18) feria Sabbati ante beate Margareta Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes, priester, de zoon van wijlen CECUS, aan deken en kapittel van St. Servaaskerk, voor het jaargetijde van zijnen vader eene jaarlijksche rente van 20 schellingen uit zijn huis (2), gelegen tusschen dat van Petrus CLAPPERTANT, *pellifix*, en dat van Nycholaus DE BELISIA, overgedragen heeft en verklaard dat op het huis nog gevestigd is eene rente van 36 schellingen en 3 kapoenen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus NUYST, ridder, en Florentius DE VINEA.

N° 518.

1355 (Juli 24) in vigilia beati Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elisabet DE MOLENDINO, dochter

---

(1) De noot op den rug meldt, dat voornoemd huis naderhand kwam aan Wilhelmus SLOETMEKER alias CALTSMEIT.

(2) Uit de noot in dorso blijkt dat het huis gelegen was in de Platielstraat *(in novo vico)*.

Digitized by Google

van wijlen Henricus DE MOLENDINO, schepen dier stad, voor eenen jaarlijkschen cijns van 3 marken aan Cristianus DE SANCTO TRUDONE, priester en rector van het altaar ter eere van den H. Nicolaus 2e fundatie in de St. Servaaskerk, in erfpacht gegeven heeft het achterkwartier van haar huis in de *Heren Kesenruwe* (1) *cum parva porta versus domum anteriorem de molendino in dictam ruellam Casei exeunte et cum tota tona ac via a iamdicta parva porta inclusa versus dictam posteriorem domum circum viridarium seu ortum domus anterioris de molendino antedicte, sicut usque ad tonam seu clausuram curtis domini Balduwini presbyteri, custodis reliquiarum sancti Servatii, atque eamdem posteriorem domum se extendentem aliisque ipsius posterioris domus attinentiis et pertinentiis universis, sic tamen quod commorantes prefatam anteriorem domum de molendino habebunt ac obtinent liberos accessum, regressum et usum per viridarium seu ortum ac tonam antedictos ad cloacam seu latrinam supra hereditatem predicti domini Cristiani stantem et eandem latrinam in purgando, reparando tenendoque in singulis suis indigentiis ad requestam memorati domini Cristiani in equalibus expensis una cum eodem domino Cristiano absque aliqua oppositione perpetim conservare tenebuntur, quod si quovis modo facere pretermiserunt, dictis latrina, via, transituque per dictam tonam ad eandem latrinam atque eorum usu seu commodo penitus careant perpetue et sint privati, ipsa latrina dicto domino Cristiano totaliter et solum sine contradictione hereditarie remanente . . .*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE LEOPARDO en Winandus DE CIGNO.

N° 519.

Transfix. — (1408 December 1) Datum anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo octavo mensis Decembris die prima.

Schep. v. M. verklaren, dat Symon zoon van Winandus DE WAULE, priester en investitus *de Lyse*, wonende in het voor-

(1) De *Heren Kesenruwe*, in de Latijnsche oorkonden en bescheiden *ruella Casei* geheeten, was de Hekkestraat.

Digitized by Google

huis van het huis de MOLENDINO, gelegen in de Platielstraat tegenover de kapel van den H. Amor ten behoeve van Theodericus DE RODENRYT van Achel, priester, kapellaan en schatbewaarder van St. Servaaskerk aldaar, wonende in het achterhuis van voornoemd erf en aan zijne erfgenamen, van al zijne rechten en aanspraken op de *cloaca seu latrina*, gelegen op het erf van dezen en vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, afstand gedaan heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WYTHUYS en Matheus DUNNEN. Zegels: 2°. vijf dwarsbalken, waaroverheen een naar rechts klimmende dubbelstaartige (?) leeuw; randschrift: S. MATHEI . DUNNEN . SCABINI . TRAIECTEN .

N° 520.

1355 (Juli 27) feria secunda post festum beati Jacobi Apostoli.

De voogd, de schouten, de schepenen, de *magistri communitatis*, de *consules* en de gezworenen van beide heeren van Maastricht, (*tam Reverendi in Christo patris ac domini Engelberti Dei gratia Leodiensis episcopi, quam illustris principis domini Johannis eadem gratia Lothringie, Brabantie, Limburgieque ducis necnon sacri Imperii Marchionis*) oorkonden, dat zij aan Petrus genaamd WITHUES als momboor zijner echtgenoote Elisabeth 7 marken en 9 penningen Luiksche munt cijns 's jaars te beuren uit het huis dat Johannes genaamd JUPILLE, bakker, in pacht heeft van de stad Maastricht en dat gelegen is op den hoek der Kersenmarkt (*in ordone fori cerasorum*), welk huis voorheen een deel uitmaakte van het schepenhuis (*pars domus pretorii*) (1), in ruil gegeven hebben voor eene rente van 7 marken en 9 penningen Luiksch, welke Petrus voornoemd beurt uit het huis DE MAYO (2).

Orig. op perkament.

---

(1) Het *domus pretorii*, waar de schepenen der stad de rechtspraak hielden, was gelegen op het plein de Kersenmarkt (*forum cerasorum*), dat tusschen de Smeden- en de Brugstraat gelegen was.

(2) Het huis *de Mayo „de Mey"* was gelegen in de Kleine Staat ter plaatse van het huidige Oud-Stadhuis en werd in het midden der XIVe eeuw door de regeering der stad aangekocht.

Digitized by Google

N° 521.

Transfix. 1386 (November 29) mensis Novembris die penultima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus WYTHUYS en zijne echtgenoote Elysabeth DE MOSA, bij wijze van ruiling aan deken en kapittel van St. Servaas overgedragen hebben 4 marken en 9 penningen jaarlijksche rente, van eene van 7 marken en 9 penningen uit het erf, *que olim erant pars domus pretorij supra forum cerasorum*, tusschen het huis der erfgenamen van wijlen Lambertus DE KESTELT en dat van Wilhelmus DE CANNE, *frutarii*, gelegen en vermeld in den naast voorgaanden brief, waarvan de overige 3 marken behooren aan de arme scholieren van St. Servaaskerk, en Petrus beloofd heeft hun het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en onder verband van al zijne goederen verzekerd heeft, dat gemeld erf met niets meer bezwaard is.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE CERVO en Henricus DE SANCTA AGATHA. Zegels: 1°. Drie hoefijzers 2. 1; randschrift: S' JOHANNIS . DE CERVO . SCABINI; — 2°. Drie naar rechts gekeerde bijlen, 2, 1; in het vrijkwartier drie rozen 2, 1; en in het schildhoofd een barensteel van 5 hangers; randschrift: S. HENRICI . DE . SCA . AGATHA.

N° 522.

1355 (Augustus 5) feria quarta ante beati Laurencii Martiris et Levite.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes NOMPLUS, priester, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen overgedragen heeft, waarvan 4 schellingen uit het huis (1) van Heylwigis, begijn, dochter van VUEYTS achter het huis van BREMEN en naast dat van Lucas DE FURON gelegen, en de overige 12 penningen uit het huis dat hij

(1) Dit huis was gelegen op de St. Pieterstraat, bij het klooster der Minderbroeders (*iuxta Minores*).

Digitized by Google

bewoont achter de *ruella S^ti Johannis* (Papenstraat?), welke 5 schellingen te beuren zijn na eenen cijns van 18 schellingen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 35. — Schepenen: Wolterus DE HOECHEIM en Johannes GRUTHER.

N° 523.

1355 (Augustus 25) in crastino sancti Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus VLESSER de Brede en zijne echtgenoote Gertrudis ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 5 schellingen, uit hun huis op de Groote Gracht tusschen dat van Reynerus genaamd MELLEN, brouwer, en dat van wijlen Johannes DE EYGENBILSEN, kleermaker, beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard, dat op dat huis nog gevestigd is eene rente van 7 schellingen en 2 kapoenen 's jaars, waarvoor zij al zijne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Winandus DE CYGNO.

N° 524.

1355 (September 13) Dominica ante festum Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathias DE LIBEEC, wonende in *vico canum* (Hondstraat), en zijne echtgenoote ten behoeve van Arnoldus DE CIGNO, burgemeester van Maastricht, en van diens erfgenamen afstand gedaan hebben van 2 Luiksche marken cijns 's jaars uit de halve brouwerij van Henricus KOPERS te Tweebergen gelegen naar den kant der stad (*a latere versus opidum*) en verklaard hebben dat daarop nog gevestigd is eene jaarlijksche pacht van 1 vat rogge ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskapittel, alles onder verband van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Florentius DE LEOPARDO.

Digitized by Google

N° 525.

Transfixen. (1402 Februari 23) Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren dusent vyerhondert ende twe op sint Mathys avonat des heylgen Appostels.

Schep. v. M. verklaren, dat hun medeschepen, Arnold VAN DEN SWANE, aan Wilhem VAN GRUESEBEKE, kanonik van St. Servaaskapittel aldaar, eene jaarlijksche erfrente van 5 Luiksche marken overgedragen heeft, waarvan 3 marken *sonder gewenne te gheven of te nemen*, van eene rente van 3 marken en 15 schellingen uit het huis *geheyten ten Meye ende nu is dat denckhuys* (1) *in der stat van Triecht gelegen in die straete geheyten vurt cruys* (2) tusschen *die Juedenstrate* en het huis van Zyelen VAN VLEYTINGEN den jonge, wisselaar, en 2 marken uit een *panhuis* te Tweebergen gelegen naast het huis van Johannes QUYTSKORNE en dat van Gysen MORSEELS, en verklaard heeft dat die brouwerij nog belast is met eene rente, zooals in den voorgaanden brief vermeld staat, met belofte die overdracht, zoo noodig, te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Maria.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johan VAN JUYLEYMONT en Mathees DUNNEN. Zegels: 1°. Een getand kruis; randschrift: . . OHIS . DE . IULEIMOT . SCAB . TIE .

---

(1) Het oudste gemeente- en dinghuis der stad, dat in de eerste helft der XIIIe eeuw werd gebouwd, was gelegen op een plein tusschen de Brugstraat, de Smeden- en de Wolfstraat, de Kersenmarkt geheeten. Dit huis diende zoowel voor de gemeentelijke administratie, als voor de rechtspraak. Allengs was het te klein geworden en werden door de regeering in de helft der XIVe eeuw twee huizen aangekocht de Landskroon in de Groote Staat en het huis *de Mey*, *de Mayo* in de Kleine Staat gelegen. Eerstgenoemd werd gebruikt voor de gemeente-administratie en het laaggerecht, laatstgenoemde diende uitsluitend voor het houden der rechtdagen door de beide schepenbanken. Dit was geen monumentaal gebouw, maar enkel een groot huis dat aan de schepenfamilie de Mayo toebehoord had. Eerst in 1473 werd dat dinghuis, pretorium, geheel herbouwd, zooals Herbenus in zijn werkje *de Trajecto instaurato*, dat hij in 1485 schreef, getuigt. Zijn tegenwoordigen naam van Oud-Stadhuis heeft het eerst in de tweede helft der 17^e eeuw, na den bouw van het tegenwoordige stadhuis, in tegenstelling daarvan verkregen.

(2) De Kleine Staat.

Digitized by Google

N° 526.

1374 (December 12) feria tercia post Conceptionis beate ac gloriose Virginis Marie.

Schep. v. M. oorkonden, dat Yda, weduwe van Johannes, bakker van St. Servaaskapittel, Herman DE CLEERMONT als man en momboor zijner echtgenoote Margareta, dochter van Yda voornoemd, Nycholaus genaamd PISTOR, *clericus*, en Yda, hare kinderen, ten behoeve van Theodericus DE ANTIQUO VALKENBORCH, bakker, zijner echtgenoote Katharina, dochter van Yda voormeld, en hunner erven afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 1 mark uit een huis met toebehooren gelegen te Tweebergen op den hoek (*in ordone*) tusschen dat van Lybertus genaamd SOTTICHEYM en dat van Hubertus, *factor rotarum* (wagenmaker), onder bepaling hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, en verklaard hebben dat het huis nog belast is met eene jaarlijksche rente van eene mark, alles onder verband van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MONTHENAKEN en Paulus DE SPAUDEN. Zegels: 1°. Vier dwarsbalken, in het vrijkwartier een hertenschedel waartusschen eene vijfpuntige ster; S. HEINRIK . D' MUTENAK . SCAB.

N° 527.

1374 (December 15) feria sexta post Conceptionis beate Marie perpetue Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Theodericus DE ANTIQUO VALKENBORCH, broodbakker, en zijne echtgenoote de mark jaarlijkschen cijns vermeld in den naast voorgaanden brief aan Katharina DE BERNE, natuurlijke dochter van wijlen Mechtildis GRUETERSE en Reynerus DE BERNE, schepen van Maastricht, overgedragen hebben, onder beding dat zoo Katharina voornoemd kinderloos komt te overlijden die cijns vervallen zal aan de erfgenamen van wijlen Katharina genaamd GRUETERSE, hare grootmoeder.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n°. 526.

Digitized by Google

N° 528.

(1401 September 22) Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren dusent vyerhondert ende eyne, tweyentweyntich dage in Septembri.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reyner VAN WEERT, schoenmaker, Johan VAN DEN BONGARDE, Johan ZEYLWENDER en de Godart CAPRUYNE, *als Kircmeyster, mombare en de provisore der fabriken der kirspelkerken des gueden Sint Johans... met consent, reede ende willen Heren Arnolds* VAN DEN SWANE *scepens te Trycht ende Servaes* VAN MULKEN *ende van wegen alle der kirspellude gemeynlick der kirken vurscreven* verklaard hebben, dat zij aan Wilhem VAN GRUESBEKE, kanonik van St. Servaas aldaar, verkocht en overgedragen hebben eenen jaarlijkschen erfcijns van 1 mark, te beuren uit het huis van Goiswyn VAN DEN WYNGARDE, gelegen te Tweebergen tusschen het huis geheeten *van syempeer* en *dat ruweken ghoende ten hoevewart* van wijlen Daniel VAN EYNENBERCH.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godenoele VAN SPAUDÉN en Danyel VAN DYETEREN. Zegels: 2°. In een zespas een schild waarop een naar rechts klimmende gekroonde leeuw; randschrift: . . DANIELIS . D' . DITEREN . SCABI . TIE . .

N° 529.

(1413 Juni 7) Gegeven int joer van der gebeurde ons Heren dusent vyerhondert ende dertene seven dage in Junio.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelm VAN GRUYSBEKE, kanonik van St. Servaas aldaar, *hoem ende syne guede in desen saken ten werentliken rechte als leye onderghevende* aan deken en kapittel dier kerk eene jaarlijksche rente van 7 marken overgedragen heeft, waarvan 2 marken uit een *panhuys* te Tweebergen vermeld in de beide hoofdbrieven; 3 marken uit het erf *vurmoels te heyten tguet van den meye* thans het dinghuis gelegen *vur dat cruys*, waarvan melding is *inden vursten scepen brieve sonder eyne;* 1 mark uit het erf waarvan gewag wordt gemaakt *inden twe myddelsten*

Digitized by Google

ende kortten brieven en 1 mark uit het huis van wijlen Goiswyn VAN DEN WYNGARDE te Tweebergen waarin nu Lambrecht VAN DEN BOSSCHE woont, en verklaard heeft dat de drie marken uit het huis DE MEYE bestemd zijn voor het jaargetijde van Henrix VAN BYLANT, proost, en de 4 overige marken voor dat van Willem VAN RENEN, kanonik van voornoemde St. Servaaskerk.

Orig. op perkament. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Johan VAN HESE.

N° 530.

1355 (October 17) in crastino beati Galli Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, beneficiant der kapel van den H. Vincentius, namens deken en kapittel van St. Servaas aldaar, voor eene jaarlijksche rente van 9 schellingen en 1 kapoen, aan Gerardus HUTZE in erfpacht gegeven heeft een huis met annexen gelegen *supra commendam* (1) tusschen dat van Petrus COKARTS en dat van Oylke, weduwe van Johannes SNYDEWENT.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CYGNO en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 531.

1355 (October 17) in crastino beati Galli Abbatis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE BEKE, *rector capelle sancti Vincentii*, namens deken en kapittel van St. Servaas, voor 18 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns, aan Johannes CRUSEN, steenhouwer, in erfrecht opgedragen heeft een huis met toebehooren, *supra commendam* (de Kommel) tusschen dat van Macharius DE

---

(1) In de noot in dorso staat, dat dit huis gelegen was *in ruella cokarts* (COKARTSRUWE).

De *ruella Cokarts*, *Cokartsruwe*, die haren naam ontleent aan de familie Cokarts, is vermoedelijk de huidige Kommelstraat.

Digitized by Google

KESTEL en dat van Oylke, de weduwe van Johannes SNIJDEWENT gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº. 530.

Nº 532.

1355 (December 7) in crastino beati Nicholai Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd RAMOY, priester, voor eene jaarlijksche rente van 12 schellingen, 2 penningen Luiksche munt en 2 kapoenen aan Hermannus DE LOS, in erfpacht gegeven heeft een huis gelegen op de Groote Gracht (*supra fossatum opidi*) tusschen dat van Symon WAMBOSIATOR en dat van Henricus NEKE, *pellifex*.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 48 v. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

Nº 533.

Transfix. 1379 (Juli 7) mensis Julii die septima.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes RAMOY, priester, voor zijn jaargetijde (1) aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eene jaarlijksche erfrente van 11 schellingen en 2 penningen uit het huis, in den voorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft, onder belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Johannes DE JULEYMONT.

---

(1) Dit jaargetijde werd gehouden op 14 October.

Digitized by Google

N° 534.

1355 (December 7) in crastino beati Nycholai Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Luca (1), begijn, dienstmaagd van wijlen Gerardus BONEFANT, priester, aan den deken en het kapittel van St. Servaaskerk voor de jaarlijksche plechtige viering van het feest ter eere van den H. Andreas, eenen cijns van 10 Luiksche schellingen 's jaars uit haar huis nabij den muur der stad achter het St. Hylariuskerkhof (*prope murum opidi predicti retro cymiterium sancti Hylarii*), tusschen het huis van Beyde en dat van Elisabeth DE ESPDE gelegen, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: ridder Arnoldus NUYST en Johannes GRUTHER.

N° 535.

1355 (December 13) in die beatae Luciae Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus BONGHART, zijne echtgenoote Oda en hunne kinderen ten behoeve van Johannes, groot-zanger van St. Servaaskapittel, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark te beuren na eene rente van 42 Luiksche schellingen en 6 kapoenen uit het huis met erf in de Hondstraat gelegen tusschen dat van Walterus HERINX en dat van Petrus genaamd PYEROTH, met belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en verklaard hebben, dat voormeld erf nog bezwaard is met eene rente van 5 Luiksche schellingen en 6 kapoenen 's jaars.

Afschrift in: *Liber litterarum . . . bonorum panistarum* fol. 15 . . — Schepenen: Johannes DE SANCTA MARGARETA en Gobbelinus DE RUFO CLYPEO.

---

(1) Haar naam was Luca DE VOREN.

Digitized by Google

N° 536.

Transfix. 1369 (December 18) feria tertia post beatae Luciae.

Schep. v. M. verklaren, dat Sigerus DE NOVO LAPIDE (1) deken, Theodoricus DE HAVERT, kanonik van St. Servaaskerk en Wilhelmus DE LODENAKEN, *magister hospitalis* dier kerk, als testamentaire uitvoerders van Johannes DE HAREN, *cantor* dier kerk, *ex causa legati per ipsum cantorem facti* de mark jaarlijkschen cijns in den vorigen brief vermeld, aan de arme scholieren van voornoemde kerk hebben overgedragen.

Afschrift ibidem fol. 15 v. — Schepenen: Florentius WELDE en Henricus DE MONTENAKEN.

---

(1) Sigerus DE NOVOLAPIDE, VAN DEN NUWENSTEIN vinden wij als kanonik van S. Servaas vermeld sedert 1330, later werd hij tot deken gekozen. In die laatste hoedanigheid verschijnt hij het eerst in eene acte van 11 Mei 1351, waarbij de beide kapittels van Maastricht eene overeenkomst sluiten aangaande het bezoek hunner kerk op de feestdagen en het onderling hulpbetoon in het verdedigen hunner rechten en vrijheden. Bij acte gedagteekend 8 Juni 1364 verklaart hij als nuntius van den Pauselijken Stoel van de abdis en het stift van Thorn eene bijdrage van 60 goudgulden voor den Paus te hebben ontvangen en geeft kwitantie daarvan. Bij brief van 7 September 1369 benoemde de abdis van dat stift hem en Theodericus VAN HAVERT, ook kanonik van S. Servaaskapittel tot scheidsrechters in haar geschil met den pastoor van Thorn over het tiende eener weide aldaar. In een geschil bestaande tusschen de kanoniken van S. Servaas over het recht van vergeving der pastorie te Zepperen — een dorp in Belgisch Limburg, waar het kapittel van S. Servaas souvereine rechten uitoefende —, een recht dat sedert onheuglijke tijden aan den deken van dat kapittel behoord had, maar dat hem sedert de inlijving van de inkomsten van het dekenaat bij de mensa capitularis in 1336, meermalen betwist was, bracht hij met de meesten der kanoniken zijne stem uit ten voordeele van den deken. Dank zij bisschop Johannes van Arkel werd hij in 1374 benoemd tot kanonik der kathedraal van Luik, die hem tot zijn raadsman koos en door zijne bemiddeling hem in 1378 tot proost van St. Rombout te Mechelen wist te doen benoemen. Hij overleed 13 December 1383 na zijn testament gemaakt te hebben waarbij hij aan Theodoricus DE NOVOLAPIDE, deken van den H. Paulus te Luik, legateerde een kunstig bewerkten kelk, dien deze later vermaakte aan de broederschap van kapellanen van S. Servaas te Maastricht.

Digitized by Google

N° 537.

(1356 Januari 27) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo quinto feria quinta ante Purificationem beate Marie Virginis.

Schout en schepenen van St. Pieter (*libertatis de sancto Petro*) oorkonden, dat Rulkinus, natuurlijke zoon van ridder Colinus DE FREPONT, namens Hugo genaamd HUWENE van Luik heeft doen uitwinnen het erf van Thilmannus DE BOYSMER, rentmeester, zijnde twee derde deelen van de volgende cijnzen en kapoenen te weten: 4 Luiksche schellingen en 4 kapoenen uit het erf van Wautelinus buiten de Lenculenpoort *contra arborem dictum Abel;* 20 penningen en $^1/_3$ kapoen uit het erf van wijlen Gherwinus; 3 schellingen, 6 kapoenen en 2 deelen van 4 kapoenen uit de goederen van Cristianus, den zoon van wijlen Gheerwinus; twee renten van 3 penningen en $^1/_2$ kapoen uit het erf van SLOTMANS en 6 penningen en $^1/_2$ kapoen uit dat zelfde erf, en zij hem die cijnzen voor een jaar toegewezen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus LAMBOY, schout en schepen, Lambertus DE CANNE, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORCH, Johannes THEODERICI, Johannes HULSLO en Henricus KESTELMAN iunior. — Zegels: 1°. Een band, in het schildhoofd een barensteel van vijf hangers; randschrift: † S. LAMBE . . LAMBOY.

N° 538.

Transfixen. 1357 (Februari 16) feria quinta post beati Valentini Episcopi.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat zij op verzoek van Lambertus SCILLINCH, hun namens Hugo HUWENE van Luik gedaan, dezen de cijnzen en kapoenen vermeld in den voorgaanden brief waardoor deze getrokken is, definitief hebben toegewezen, onder beding dat de rechte erfgenaam ze nog zal kunnen terugkoopen en aflossen tot daags na Palmzondag e. k. (3 April).

Orig. op perkament. — Schepenen: Philippus DE HERDEREN, schout en schepen, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORCH, Lambertus LAMBOY, Johannes THEODERICI, Johannes HULSLO en Henricus KESTELMAN iunior.

Digitized by Google

N° 539.

1354 (October 2) feria quinta post beati Remigii Episcopi.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Rolandus, de natuurlijke zoon van ridder Collinus DE FREYPONT, namens Servatius HU(WE)NE van Luik op de erfgenamen van wijlen Tilmannus DE ROESMER, rentmeester van het bisdom Luik, heeft doen uitwinnen eenen jaarlijkschen cijns van 18 schellingen uit een stuk akkerland te St. Pieter tusschen den wijnberg van voornoemden Collinus en den wijnberg van FEE gelegen, welke cijns genoemd wordt *census de lancdryes*, en eenen cijns van 4 schellingen uit eene weide, aldaar gelegen tusschen den volmolen en de brug *ultra Jecoram transeuntem*, en zij hem die cijnzen ten behoeve van voornoemden Servatius voor een jaar en dag toegewezen hebben, behoudens ieders rechten daarop.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus LAMBOY, schout en schepen, Lambertus DE CANNE, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORCH, Johannes THEODERICI, Johannes HULSLO en Henricus KESTELMAN iunior. Zegels: 2°. Op een omzoomd schild een rechter schuinbalk waarop aan het boveneind eene bij (?); randschrift: † S. LAMB. . . E . SCAB . SCT . PET' . ; — 3°. Een omzoomd schild waarop drie kepers, in het schildhoofd een barensteel; — 5°. Van vair met een rechter schuinbalk waarop aan het boven- en benedeneind eene schelp; — 7°. Drie kepers van sabel; in het vrijkwartier een band van sabel; randschrift: S. HER . KESTLEMA .

N° 540.

1355 (November 5) feria quinta post beati Huberti.

Schout en schepenen voornoemd, oorkonden dat zij op verzoek van Rolandus, den natuurlijken zoon van ridder Colinus FREYPONT, hem ten behoeve van Servatius HUWENE, de cijnzen, in den voorgaanden brief vermeld, definitief toegewezen hebben, onder beding dat de *verus heres* ze nog zal kunnen terugkoopen en inlossen tot daags na het feest van Driekoningen a. s. (7 Januari).

Orig. op perkament. — Schepenen als van n°. 539.

Digitized by Google

N° 541.

1358 (April 12) duodecima die mensis Aprilis.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Servatius HUWENE (1) van Luik, ten behoeve van deken en kapittel van St. Servaas te Maastricht afstand gedaan heeft van de cijnzen, kapoenen en hennen vermeld in de brieven, waardoor deze gestoken is, en van al de rechten op de goederen aldaar vermeld.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN, schout, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORCH, Lambertus LAMBOY, Johannes THEODERICI, Johannes HULSLO, Henricus KESTELMAN iunior en Philippus DE HERDEREN. — Zegels: 4°. Een band; in het schildhoofd een barensteel van vijf hangers; randschrift: † LAMBERTI . LAMBOI . . ; 6°. Drie palen waaroverheen een band waarop drie zespuntige sterren naast elkaar; randschrift: † S... IS . D' . HOLSLO; — 8°. Gegeerd van 10 stukken; in het vrijkwartier een band; randschrift: . . . IPPI . DE . HOR.

N° 542.

(1356 Februari 7) Datum anno Domini M° CCC° LV° feria secunda post Purificationem beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina DE ATRIO, begijn van den Nieuwenhof aldaar (*beghina nove curie beghinarum*), ten behoeve van de broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan heeft van hare rechten op twee huisjes, gelegen op het open plein geheeten *balyuen* (2) tusschen dat van Margareta DE EYCKE en den muur van het huis van Johannes DE WAMBEKE, kanonik van St. Servaaskapittel.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 35. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florencius DE LEOPARDO.

---

(1) In dorso wordt hij genoemd: Servatius DE LEODIO, dictus DE HUNEA.

(2) In de aanteekening boven den brief *bolyon* geschreven.

Digitized by Google

N° 543.

(1356 Februari 23) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo quinto in crastino sancti Petri ad Cathedram Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus, de zoon van Lambertus PACSLEGER, en zijne echtgenoote Ida ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 12 Luiksche schellingen en 1 kapoen (1) uit het huis te Tweebergen, waarin Gerardus *pistor hostiarum* woont, gelegen tusschen dat van Wilhelmus den zoon van Godefridus DE PLATHEA OPIDI RUFI en dat van Johannes FABRI, op voorwaarde de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen en Lambertus, broeder van voornoemden Lambertus, zijne zusters Elizabet en Mechtildis, alsmede Godefridus, de echtgenoot dezer laatste, *purgator gladiorum*, verklaard hebben geene aanspraken te hebben op voormelde rente.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 8. — Schepenen: Florentius DE LEOPARDO en Winandus DE CIGNO.

N° 544.

(1356 Maart 11) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo quinto in nocte beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas voor eenen cijns van 35 Luiksche schellingen 's jaars aan Egidius, den zoon van Engelbertus NAUTA, en aan zijne echtgenoote Yda DE VISETO in erfrecht opgedragen heeft twee huizen in de *parva ruella que ducit versus vicum dictum houtstat* (2) gelegen tusschen dat van

(1) Van die rente waren 5 schellingen bestemd voor het jaargetijde van Yda DE OERMUNDE, begijn, dat 27 September bij de broederschap van kapellanen gehouden werd.

(2) De Houtstat is de tegenwoordige *Houtmaas* in de Latijnsche acten geheeten *platea supra Mosam ubi ligna venduntur.* De hierboven vermelde kleine straat of steeg is of wel het *Eksterstraatje* of het *Eikelstraatje*, welke beide toegang verleenen tot de Houtmas. In de noot in dorso van den brief, die van een latere dagteekening is, wordt van die huisjes gezegd, dat ze gelegen waren *in ruella dicta Houtstraat*, terwijl bezijden staat aangegeven: *in foro piscium.*

Digitized by Google

Johannes genaamd SCAVEYMONT en dat van Johannes DE POLLE, en voornoemde echtgenooten beloofd hebben binnen de twee eerstvolgende jaren 30 kleine goudgulden te zullen uitgeven *in edificium et melioratione*m van die huizen, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 545.

(1356 Maart 26) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo quinto Sabbato post festum Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet, dochter van wijlen Gyselbertus DE MOLENDINO, ten behoeve van Elizabet, de dochter van wijlen Henricus DE MOLENDINO, schepen van Maastricht, en van hare erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark uit het huis van Truda, de dochter van wijlen Bartholomeus MEYS, op de Jeker gelegen *in ordone vici pullorum* (Hoenderstraat) naast dat van COCHMAN, en beloofd heeft haar tegen alle aanspraken te zullen verdedigen, alles onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Winandus DE CIGNO.

N° 546.

1356 (April 29) feria sexta ante beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus genaamd FRAYE voor 34 Luiksche schellingen en 6 kapoenen 's jaars aan Amandus genaamd UTENRANCKE de Hoestrate, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, in erfpacht gegeven heeft een huis met aanhoo-

Digitized by Google

righeden te Tweebergen gelegen tusschen de huizen van Gobbelinus DE EYCKE en van Gerberga, wassenkaarsmaakster.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 4. v. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Johannes SACH.

N° 547.

Transfix. 1356 (Mei 2) in crastino beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus genaamd FRAYE, in vermindering van den cijns, waarvan in den voorgaanden brief gewag wordt gemaakt, 20 Luiksche schellingen 's jaars aan Amandus UTENRANCKE de Hoestrote heeft overgedragen en beloofd de gewone formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 548.

1356 (Mei 17) feria tertia post festum beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Renerus DE VALKEBORCH en zijne echtgenoote Maria, Theodericus genaamd SCEPER en zijne echtgenoote Katharina, Petrus DE SLUSEN en zijne echtgenoote Aleydis, Adam *succentor* van St. Servaaskapittel, alsmede Reynerus KELREMAN ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1) te beuren uit het erf van Everardus DE KREYEL, *investitus* van Obbicht, gelegen *in novo vici* tusschen dat van Sibilia DE LEOPARDO en dat van wijlen Johannis AUDE, schoenmaker, en beloofd hebben, een ieder volgens zijn aandeel, haar

(1) De noot in dorso meldt, dat met die rente naderhand bij de broederschap gesticht werd het jaargetijde van Gerardus MOERSELS, visscher, en van zijne echtgenoote, dat 1 November gevierd werd.

Digitized by Google

het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor Renerus DE VALKENBORCH, wiens broeder Andreas ook afstand van die rente gedaan heeft, tot medeschuldenaars gesteld heeft Libertus DE HORNE en Tilmannus MANSOEN en Theodericus SCEPER alsmede Petrus DE SLUSEN, Johannes den zoon van Ida tot schuldenaar gesteld hebben, alles onder verband hunner goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 37. — Schepenen: Johannes GRUTER en Gobbellinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 549.

1356 (Mei 21) Sabbato ante beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rolandus, *factor caligarum*, en zijn meerderjarige zoon Symon, gesproten uit zijn eerste huwelijk met Katharina, ten behoeve van het altaar der H.H. Mathias Apostel, Cornelius en Genoveva, gelegen in den omgang der St. Servaaskerk *ante solas*, en van den vicaris van dat altaar afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit hun huis *supra monetam* (op de Munt) (1) naast dat van Arnoldus LUPI, *vinitor*, en dat van Reymboldus genaamd PUMAN, *caligator*, gelegen en verklaard hebben dat voormeld huis nog belast is met eene jaarlijksche rente van 2 marken en 16 schellingen, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Wynandus DE CIGNO.

N° 550.

1356 (Juli 16) Sabbato ante beate Margharete Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus, zoon van wijlen Aleydis DE PRONEN, koopvrouw, aan Franco DE EYKE en zijne erfgenamen eenen jaarlijkschen cijns van 4 schellingen uit het huis, gelegen

(1) In dorso staat deze aanduiding: *ad rebeum leonem vel prope versus domum scabinorum.*

Digitized by Google

op de plaats geheeten *der balyuen, retro curiam et penes murum domini ducis Brabantie* en bewoond door Johannes DE WAMBEKE, kanonik van St. Servaas, overgedragen heeft, met belofte hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 33 v. — Schepenen: Johannes DE HESE en Johannes SACH DE WYC.

N° 551.

Transfix. 1356 (Augustus 12) feria sexta ante festum Assumptionis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Franco DE EYKE en zijne echtgenoote Elizabet den cijns in den voorgaanden brief vermeld aan de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk overgedragen hebben en Wilhelmus genaamd BOLREMAN en zijne echtgenoote Elizabet DE PRONEN ten haren behoeve ook afstand gedaan hebben van eenen jaarlijkschen cijns ingelijks te beuren uit datzelfde huis en beloofd hebben haar tegen vorderingen van derden te zullen vrijwaren, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Wolterus de HOECHEIM en Johanna GRUTER.

N° 552.

1356 (Augustus 12) feria sexta ante festum Assumptionis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEK, priester, van wege de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, aldaar, voor 23 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns (1) aan Goeswinus DE WOUFDALE, steenhouwer en aan zijne

(1) De noot boven den brief meldt, dat ten behoeve der bovengenoemde broederschap op dat huis gevestigd werd eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen voor het jaargetijde van Alverardis, de moeder van Elias, priester en lid der broederschap, dat 1 Februari gevierd werd en volgender wijze in het necrologium dier broederschap vermeld staat: *Anniversarium Alverardis matris quondam Elye presbyteri et fratris, VI solidos.*

Digitized by Google

echtgenoote Elisabeth in erfrecht opgedragen heeft een huis met toebehooren, gelegen *in vico dicto bolyon* naast dat van Beatrix NOESKENS.

Afschrift ibidem fol. 31. — Schepenen als van nº 551.

Nº 553.

1356 (Augustus 13) Sabbato post beati Laurentii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Gherardus KAPRUN, kleermaker, en zijne echtgenoote Elizabeth ten behoeve van Wolterus, den zoon van Wolterus, roededrager (*bastionarius*) van St. Servaaskerk, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 schellingen uit hun woonhuis te Tweebergen naast dat van Henricus, bakker, en dat van Johannes KYWEN, beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard, dat behalve die rente op dat huis nog eene van 32 schellingen gevestigd is.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Johannes SACH DE WYCK.

Nº 554.

Transfixen. (1359 Maart 30) Datum anno Domini millesimo CCCmo quinquagesimo octavo in die beati Quirini Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wolterus, de zoon van Wolterus, roededrager (*virgifer*) van St. Servaaskerk, en zijne echtgenoote ten behoeve van hun broeder Wilhelmus, priester en kapellaan dier kerk, afstand gedaan hebben der rente waarvan in den hoofdbrief, waardoor deze gestoken is, gewag wordt gemaakt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobbellinus DE RUFFO CLIPPEO en Godefridus DE VINEA.

Digitized by Google

N° 555.

1366 (December 15) feria tercia post diem beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus, priester van St. Servaaskerk en zoon van wijlen Wolterus, roededrager dier kerk, de rente vermeld in de beide voorgaande brieven, waardoor deze getrokken is, aan de broederschap van kapellanen aldaar overgedragen heeft, *et inde penitus se mortuum fecit.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA. Zegels: 2°. In een zesblad een schild, waarop een naar rechts klimmende leeuw; omschrift . . . VINEA . SCAB . TIECTEN.

N° 556.

1356 (Augustus 25) in crastino beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester en *prepositus refectorii* (refterproost), namens deken en kapittel van St. Servaas voor 20 Luiksche schellingen en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Gerardus DE CADYRS, den zoon van wijlen Macharius DE CADYR, in erfrecht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden in de *vicus coci* (1) gelegen tusschen dat van Mechtildus DE HEYNSBERGH en dat van Henricus MUEKEN, en Gerardus voornoemd onder verband van al zijne goederen beloofd heeft binnen het jaar en dag 20 kleine goudgulden te zullen *apponere in edificium seu meliorationem dicte domus.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius DE LEOPARDO en Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO.

N° 557.

1356 (September 4) in crastino beati Remacli Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus, *scriptor opidi Traiectensis,*

(1) De *Kokstraat,* naam thans verbasterd in *Kokkeschroefstraat.*

Digitized by Google

en zijne echtgenoote Beatrix aan deken en kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen van eene van 1 Luiksche mark, te beuren uit de brouwerij in de Raamstraat (1), bewoond door Christianus DE LODENAKEN, *cervisiator* (brouwer) en gelegen tusschen de huizen van Arnoldus genaamd ROECVOS en van Mathias genaamd CLEYNWERT, overgedragen hebben, welke 10 Luiksche schellingen zij den deken en het kapittel voornoemd toegewezen hebben van wege wijlen Anna, de weduwe van Laurentius LEUSIS, roededrager van dat kapittel.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Wynandus DE CIGNO.

N° 558.

1356 (October 21) in die sanctorum Undecim Milium Virginum.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas te Maastricht verklaren, dat Leonardus, de zoon van wijlen ridder Wilhelmus DE POMERIO, aan Heylke, de weduwe van Johannes genaamd WITHUES, en hare kinderen, zoo dochters als zonen, overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van eene Luiksche mark te beuren onmiddelijk na den cijns van den proost uit het erf (2) van Godefridus genaamd HANSBERG (sic) gelegen *extra exteriorem portam duorum montium* en groot ongeveer *3 jurnalia* en Ludovicus genaamd VAN DEN BRUEL, *vitricus* van Leonardus voornoemd, als momboor zijner echtgenoote Maria, verklaard heeft geene aanspraken op die rente te bezitten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Rutgerus DE BRACHT, rentmeester, Florencius DE LEOPARDO, Florentius DE VINEA, Godefridus FRANSOES, Godefridus GRUTER, Gobbellinus DE RUFFO CLIPPEO, Arnoldus DE CIGNO en Levallus DE MOSA. Zegel: 4° van vair met dwarsbalk, in het vrijkwartier drie tweelingsbalken; randschrift: . G. . FRIDUS FR . . NSOES; — 5° Een band waarop een hartschild met drie tweelingsbalken; randschrift: . . ORT. GRUTER.

---

(1) In dorso staat te lezen: *litera X solidorum ad domum Christiani* DE LODENAKEN *servisiatoris in die raemstrate.*

(2) In dorso vermeld: *op Halsberchs guet.*

Digitized by Google

N° 559.

Transfixen. (1417 September 6) Datum anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo mensis Septembris die sexta.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas te Maastricht (*receptor et scabini curie prepositure ecclesie sancti Servatii Traiectensis*) oorkonden, dat hun medeschepen, Everardus DE VERNENHOLTE, ten behoeve van Hubertus DE LYDORP, kanonik van St. Servaaskerk voornoemd en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 1 mark uit het erf van wijlen Godfried HALSBERCH, zijnde 3 jurnalia bouw- of tuinland buiten de *exterior porta* van Tweebergen gelegen en vermeld in den voorgaanden brief, beloofd heeft hem het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren en die overdracht te zullen doen goedkeuren door zijne echtgenoote Aleidis, zoo Hubertus voornoemd zulks vorderen mocht, alles onder verband van al zijne goederen, zoo roerende als onroerende.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wilhelmus VAN DEN CAMPE, rentmeester en schepen, Arnoldus DE CIGNO, Arnoldus DE HERE, Everardus DE VERNENHOLTE, Nicholaus DE LAUFELT, Matheus DUNNEN. Zegels: 1° Gefaast van tien stuk in het vrijkwartier van vair met een band; randschrift: S. WILLE VA . DEN . CAMP.; — 2°. Drie naar rechtsgekeerde bijlen, 2, 1; in het vrijkwartier drie vijfpuntige sterren, 2. 1; randschrift: S. ARN . . .

N° 560.

1423 (Augustus 8) mensis Augusti die Octava.

Rentmeester en schepenen der proostdij voornoemd oorkonden, dat Hubertus DE LYDORP, kanonik van St. Servaaskerk, ten behoeve van zijn jaargetijde aan den deken en het kapittel dier kerk de jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark, vermeld in de beide naast voorgaande brieven, waardoor deze getrokken is, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE CORENBOSCHE, clericus en rentmeester, Arnoldus DE HERE, Everardus DE VERNENHOLTE, Nicholaus DE LAUFELT, Matheus DUNNEN, Paulus DE JUNCCIS, Theodoricus LAMBOYE

Digitized by Google

en Johannes DE HESE. Zegels: 1°. Een achtkoppig slangenkruis, in den rechter bovenhoek een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: SIGILLUM . JOHIS . DE . CORBOSCH; — 3°. Een naar rechts gewende zwaan; — 6°. Een uitgeschulpt kruis, in het vrijkwartier vijf aaneengesloten spitsruiten; randschrift: S. POUWELS VAN DEN BYSEN SCEPE . TRIECHT . ; — 8°. Drie hoetijzers, 2 . 1; randschrift: S. JOHIS DE . .

N° 561.

1356 (October 24) feria secunda post diem sanctorum Undecim Milium Virginum.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Johannes DE GOESEL, wapendrager, aan Michael GELDOLPHI en zijne erfgenamen overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 10 Luiksche schellingen betaalbaar in het hof van Lenculen en te beuren uit het erf van Herbertus DE CAUDENBERGH in de Bogaardenstraat (*platea beggardorum*), tusschen de huizen van Johannes PISTORIS en van Yda KERKENS, en onder borgstelling zijner goederen beloofd heeft hem gedurende een jaar en dag het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, en zijn broeder Ludovicus de verklaring heeft afgelegd geen recht op die rente te bezitten.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 114 v. — Schepenen: Arnoldus NUEST, ridder, Wynandus DE CIGNO, Florentius DE VINEA, Johannes HELLINCHARST, Giselbertus BECK, Macharius DE HESE en Nicholaus DE MAURO.

N° 562.

Transfixen. (1365 Januari 11) Datum anno Domini millesimo CCCmo LX quarto Sabbato post festum Epiphanie Domini.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Herbertus DE CAUDENBERGH en Lambertus DE VALLE als momboor zijner echtgenoote Katharina, de zuster van Herbertus voornoemd, gezamenlijk voor 3 marken, 7 schellingen Luiksche munt en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Michael GELDOLF in erfpacht gegeven hebben een huis met tuin en verdere dependentiën in de Bogaardenstraat gelegen tusschen dat van Mathias DER VISSEN en

Digitized by Google

dat van Yda de weduwe van Johannes ZEILS, en Michael beloofd heeft binnen het jaar en dag van dien cijns 10 Luiksche schellingen en 6 penningen met 21 kleine goudgulden te zullen aflossen, waarvoor hij al zijne goederen tot onderpand gesteld heeft.

Afschrift ibidem, fol. 114 v. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO, Giselbertus BECK, Macharius DE HESE, Nycolaus DE MAURO, Godefridus DE VINEA, Florentius WEELDE, en Renerus DE BERNE.

N° 563.

1366 (Juni 28) in vigilia Petri et Pauli Apostolorum.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Herbertus DE CAUDENBERGH, Lambertus DE VALLE en diens echtgenoote Katharina, Herbertus' zuster, ten behoeve van Michael GELDOLF en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben van eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen en 6 penningen, vermeld in den naast voorgaanden brief, en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem, fol. 115. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO, Macharius DE HESE, Nycolaus DE MAURO, Codefridus DE VINEA, Florentius WELDE, Reynerus DE BERNE en Johannes DE JULEYMONT.

N° 564.

1398 (September 10) mensis Septembris die decimanona.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Michael GELDOLFI en zijne echtgenoote Luca aan Johannes DE MERHOUT, clericus, en aan zijne erven overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 28 schellingen en 6 penningen te beuren, 20 uit het erf *de Kaudenbergh*, in de *vicus beggardonum* gelegen, tusschen het huis van Lambertus DE GELKE, bakker, en dat van Henricus DES WIJSEN DE BOUCHOUT, anders gezegd Heyne DER CRUEPEL, en Michael onder verband van al zijne goederen beloofd heeft hem tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren en verklaard, dat behalve

Digitized by Google

voornoemde rente op dat erf nog eene van 36 schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen gevestigd is.

Afschrift ibidem. — Johannes DE JULEYMONT, Johannes SACK, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Goeswinus DE MONTENAKEN, Arnoldus DE CIGNO en Servatius DE MULKEN.

N° 565.

1356 (December 6) in die beati Nicholai Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus, *scriptor opidi Traiectensis*, en zijne echtgenoote Beatrix voor het jaargetijde (1) van Johannes DE BERGHE, *figulus* (pottenbakker), moederlijken oom van Beatrix voornoemd, te houden met het feest der H.H. Zeven Broeders (1 Augustus), aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eenen jaarlijkschen cijns van 5 Luiksche schellingen uit de brouwerij in de Raamstraat gelegen, waarin Christianus DE LODENAKEN, brouwer, woont, tusschen het huis van Arnoldus ROETVOS en dat van Mathias CLEYNWERT, en beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 14 verso. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Winandus DE CIGNO.

N° 566.

1356 (December 28) in die Sanctorum Innocentium.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE BEKE, als refterproost, (*prepositus refectorii*) van St. Servaaskerk, namens deken en kapittel dier kerk voor 3 marken en 2 kapoenen 's jaars aan Gerardus HASE, *pellifex*, en Johannes PLACKIRE twee huizen in erfpacht

(1) Hoewel bij de stichting bepaald is dat dit jaargetijde op den 1 Augustus zal gehouden worden, staat het in het necrologium der broederschap ingeschreven op 10 Juli. — Johannes VAN BERGHE had drie broeders, met name Giso, Petrus en Paulus, voor wie hij in 1339 bij diezelfde broederschap een jaargetijde stichtte.

Digitized by Google

gegeven heeft, gelegen in de Kapoenstraat tusschen dat van Gerardus HASE voornoemd en dat van Gerardus GYSENULKEN, onder bepaling dat Gerardus HASE van het huis dat naast het zijne gelegen is jaarlijks betalen zal 25 Luiksche schellingen en 1 kapoen en Johannes PLACKIRE van het andere huis gelegen naast dat van Gerardus GYSENULKEN 35 schellingen en 1 kapoen, en beiden beloofd hebben ieder binnen het jaar 20 kleine goudgulden te zullen uitgeven voor verbeteringen aan die huizen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Winandus DE CYGNO.

N° 567.

(1357 Februari 9) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo sexto feria quinta post Purificationem beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Franco EENDENMARCS en Hermannus CELLIFEX, priesters, van wege het altaar ter eere van de H.H. Laurentius, martelaar, en Agatha, maagd en martelares, in St. Servaaskerk gelegen, voor 9 schellingen, 6 penningen Luiksch en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Wilhelmus BESCITER in erfpacht gegeven hebben een huis met toebehooren in de Hoenderstraat (*in vico pullorum*) gelegen tusschen dat van Gerardus BODDE en dat van Johannes EERMANS, *multores*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUYTER en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 568.

(1357 Februari 24) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo sexto in die beati Mathye Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus genaamd WYTHUYS en zijne echtgenoote Elizabet, ten behoeve van Petrus' moeder,

Digitized by Google

Heylke, weduwe van Joannes WYTHUYS, en van hare erfgenamen afstand gedaan hebben van de volgende jaarlijksche renten: 24 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen Gobbelinus DE STOCHEYM, gelegen op de Muntstraat (*supra monetam*) tusschen de huizen van Petrus DE ROESMAR en van Hugo DE TRONCO; 20 Luiksche schellingen uit het huis van Mathyas, lakenscheerder, gelegen naast het huis geheeten *de speculo;* 16 dergelijke schellingen uit het huis van Godenulus, brouwer, met aanhoorigheden gelegen *supra lapideam viam* (1) naast dat van Lambertus KYWEN, *ligator cuparum* (2) en 10 schellingen uit dat van wijlen Arnoldus DOLWAY, priester, in de Kapoenstraat naast dat van Gerardus HASE gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en FLORENTIUS DE LEOPARDO.

N° 569.

(1357 Maart 7) Datum anno Domini M° CCC° LVI feria tertia ante diem beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus WITHUYS, zijne echtgenoote en zijne kinderen bij wijze van ruil aan Johannes, cantor van St. Servaaskapittel, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 3 Luiksche marken van eene van 7 dergelijke marken uit het oude dinghuis (*ad antiquam domum Pretorii*) (3), dat Johannes JUPILLE, bakker, in erfpacht houdt van de stad Maastricht en dat zich met aanhoorigheden uitstrekt tot aan de erven van Lambertus DE KESTELE, burgemeester, en van Gerardus, *scriptor* van voornoemde stad.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum panistarnm* fol. 17. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPOLDO (sic).

---

(1) Achter het Vleeschhuis.

(2) In het Nederduitsch: *cupenbender.*

(3) Dit is, voor zoover althans bekend is, het eerste dinghuis tevens gemeentehuis der stad, dat, in het begin der XIIIe eeuw gebouwd, op de Kersenmarkt (Kaarsenmarkt) gelegen was.

Digitized by Google

N° 570.

Transfix. 1369 (December 18) feria tertia post beatae Luciae.

Schep. v. M. verklaren, dat Sygerus DE NOVO LAPIDE, deken, en Theodericus DE HAVERT (1), kanonik van St. Servaaskerk aldaar, alsmede Wilhelmus DE LODENAKEN, meester van het hospitaal dier kerk, als testamentaire uitvoerders van Johannes DE HAREN, kanonik en groot-zanger van voornoemde kerk, de rente van 3 Luiksche marken, waarvan melding is in den naast voorgaanden brief, waardoor deze gestoken is, aan de arme scholieren dier kerk overgedragen hebben.

Afschrift ibidem fol. 17 verso. — Schepenen: Florentius WELDE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 571.

(1357 Maart 14) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo sexto feria tertia post festum beati Gregorii Pape.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Theodericus BAMPT en zijne echtgenoote ten behoeve van Carissima, de weduwe van Nicolaus RUFI van Tweebergen, en hare erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 2 Luiksche marken (2) uit hunne *camba* (3) langs het Vrijthof tusschen het klooster der Witte Vrouwen en het erf van Johannes

---

(1) Deze noemde zich Theodericus CROMPHOUT (CROEMPHOET) van Havert. Reeds in 1350 vinden wij hem vermeld als kanonik, in 1361 als rijproost en in 1371 17 Juni als deken van St. Servaaskapittel. Hij was een man van veel kennis en talenten en werd meermalen tot scheidsrechter gekozen. Hij was raadsman van den hertog van Brabant en was in die hoedanigheid namens dien vorst tegenwoordig bij het verdrag, den 16 Juni 1378 gesloten tusschen deze en zijne onderhoorige landen en steden ter eenre en den graaf van Vlaanderen, den bisschop van Luik en de steden der landen van Luik en Loon ter andere zijde. Hij stierf in 1394.

(2) Eene kantaanteekening meldt, dat die rente in Juli 1568 teruggekocht werd door Andreas VAN COELMONT.

(3) *Camba*, volgens Ducange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis*, beteekent: Brassiatorum officina seu locus ubi cerevisia coquitur et conficitur, quem vulgo brasseriam vel braxatoriam nuncupamus; brouwerij.

Digitized by Google

MEIJER gelegen, beloofd hebben haar tegen alle vorderingen daarop te zullen vrijwaren en verklaard, dat buitendien op die brouwerij nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 4 marken en 6 schellingen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 117 verso — Schepenen: Arnoldus NUYST, ridder, Wynandus DE CIGNO, Florentius DE VINEA, Johannes HELLINCHARST, Gyselbertus BEC, Macharius DE HESE en Nycolaus DE MAURO.

N° 572.

Transfix. 1413 (Juni 23) mensis Junii videlicet in vigilia Nativitatis beati Joannis Baptiste.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Wilhelmus DE SANCTA MARGARETA, kanonik en scholaster van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen heeft eenen jaarlijkschen cijns van 2 marken, betaalbaar in het hof van Lenculen en te beuren uit de brouwerij in den voorgaanden brief vermeld en thans *louwenpanhuis* geheeten, waarvoor die broederschap jaarlijks, *prout moris et ordinatum est*, zijn jaargetijde zal houden.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Arnoldus DE CIGNO, Daniel DE DYETEREN, Arnoldus CLUT, Lambertus DE BUSCO, Henricus BOVIER Mathees DUNNEN en Johannes Petri DE VALKENBORCH.

N° 573.

(1357 Maart 16) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo sexto feria quinta ante festum beate Gertrudis Virginis.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Maria, de weduwe van Johannis MAHERIATOR, den oude, met toestemming van haren momboor Jacobus genaamd Jamor GOENOP, ten behoeve van Mechtildis, de weduwe van Johannss BRUNSMAN, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 20 schellingen uit haar woonhuis te St. Pieter gelegen naast dat van Laurentius, den zoon van Leusis en naast het hospitaal aldaar, *cum quibus viginti*

Digitized by Google

solidis ipsa Mechtildis suam voluntatem facere poterit et debet, en verklaard heeft, onder verband van al hare goederen, dat op voormeld huis nog gevestigd is eene rente van 11 schellingen en 2 kapoenen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 17. — Schepenen: Philippus DE HERDEREN, schout. . .

N° 574.

Transfixen. 1360 (December 21) in die beati Thome Apostoli.

Schout en schepenen van St. Pieter verklaren, dat Reynerus DE LEODIO, leerlooier te Maastricht, aan Ylias, den zoon van wijlen Franco DE OYS, brouwer, wonende bij de leerlooierspoort, de mark jaarlijkschen cijns in den voorgaanden brief vermeld, in ruil voor eenen gelijken cijns, welken hij te beuren heeft uit het huis van Silpe, *supra forum bladi* te Maastricht, overgedragen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes THEODERICI, schout. . . . .

N° 575.

(1361 Januari 26) Datum anno Domini M° CCC° LX° in crastino Conversionis beati Pauli Apostoli.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Ylias, de zoon van wijlen Franco DE OYS, brouwer en schoonzoon van wijlen Johannes DE BRUNSMAN, aan Johannes DE DYEPENBEKE, priester, ten behoeve van de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 38 Luiksche schellingen, waarvan 20 uit het erf vermeld in de beide brieven, waardoor deze getrokken is, en 18 uit dat van Petrus VOCHT, voller te St. Pieter, aldaar gelegen tusschen het huis van Walterus NOUT en dat van Johannes MOLENERKEN, en beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, en Reynerus DE LEODIO, zijn schoonbroeder (*sororius*), verklaard heeft geene aanspraken of rechten op die rente te hebben, maar daarvoor bij de erfdeeling in andere goederen te zijn bedeeld.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Johannes THEODERICI, schout, . . .

Digitized by Google

N° 576.

(1357 Maart 17) Datum anno Domini millesimo CCCmo quinquagesimo sexto, feria sexta post festum beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEKE als *mamburnus* en *provisor* der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk, voor 16 schellingen en 3 penningen Luiksche munt 's jaars, in erfpacht opgedragen heeft aan Rutgherus DE BUNDE, voller, het huis met aanhoorigheden van wijlen Arnoldus, genaamd DOLWAY, priester, gelegen *in angulo dicto in den huech* (1), van welken cijns 15 penningen te baat zullen komen van den kapellaan der kapel van den H. Jacobus, 2 schellingen van het gasthuis van St. Agatha (2), 12 penningen van den *presbyter seu capellanus* van het hospitaal van St. Servaas, 12 penningen van elk der 7 altaren in de St. Servaaskerk, aangewezen in het testament van DOLWAY voornoemd, en 5 schellingen van voormelde broederschap.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 577.

(1357 Maart 22) Datum anno Domini M° CCC° LVI° feria quarta ante festum Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat SEGEWIDIS, de weduwe van Rolandus, den zoon van Walramus DE SANCTO ANTHONIO, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 4 schellingen en 4 pen-

---

(1) De Ververhoek.

(2) Het hospitaal van St. Agatha, ST. AECHTEN, was met de bijbehoorende kapel gelegen in de Tafelstraat, aan de Zuidzijde, naar wij gissen. Die straat werd tot in de 17e eeuw naar dat gasthuis, *via sanctae Agathae*, *St. Aechtenstraat* geheeten. Omstreeks het midden dier eeuw werd het opgeheven en de goederen bestierd door het fabriek van O. L. Vrouwkapittel ten behoeve van de arme scholieren. In 1717 werden de gebouwen daarvan met pauselijke vergunning verkocht.

Digitized by Google

ningen, Luiksche munt, waarvan 3 schellingen uit het huis van Johannes HOVE, *clericus*, op de Groote Gracht (*supra fossatum*) tusschen dat der gebroeders Macharius en Johannes, priesters, en dat van Walterus, *portitor saccorum*, en 16 penningen uit het huis (1) van Johannes DE MOBERTINGHEN, *pellifex*, tusschen de huizen van Hermannus, wagenmaker en van Johannes, *pistor hostiarum*, gelegen, onder beding dat daarvoor de broederschap jaarlijks haar jaargetijde (2) en dat van haren echtgenoot houden zal.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Winandus DE CIGNO.

N° 578.

1357 (April 12) feria quarta post festum Pasche.

Schep. v. M. oorkonden, dat Egidius VERLYES, priester, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (3) uit zijn aandeel in de nagelaten goederen van wijlen zijnen vader Johannes VERLYES, *pannifex*, te Wijk gelegen naast het erf van Cilla *supra Mosam* en naast dat van Johannes DE NAYEN, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 24. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE SANCTA MARGARETA.

N° 579.

1357 (April 20) feria quinta ante festum beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus DE WILRE, zoon van wijlen

---

(1) Uit het opschrift boven den brief blijkt, dat dit huis insgelijks op de Groote Gracht gelegen was.

(2) Dit jaargetijde, dat den 19 Februari gevierd werd, staat aldus vermeld in het *Liber anniversariorum* der broederschap: *Anniversarium Rolandi filii Walrami de Sancto Anthonio et Heilwidis uxoris eius. IIII solidos. IIII denarios.* Luidens dit was de naam der echtgenoote van Roland niet *Segewidis*, maar *Heilwidis*.

(3) Met die rente stichtte Egidius VERLYES zijn jaargetijde, dat op 29 November gevierd werd.

Digitized by Google

Johannes DE WILRE, *sartor*, en zijne echtgenoote aan Luca DE BLISEA, de *ancilla* van vrouwe Sabilia DE LEOPARDO, en aan hare erfgenamen overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit een huis in de *nova platea* (1) *ex opposito hospitalis sancti Servacii* naast dat van Nycholaus DE TONGRIS, *pellifex*, en dat van Matheus DE TONGRIS, onder beding dat, zoo zij in gebreke blijven die rente in haar geheel of ten deele op de gestelde tijden te betalen, deze achterstallen verhaald kunnen worden op al hunne goederen, waar ook gelegen, welke zij te dien einde verbinden (2).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 55 verso. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 580.

Transfix. 1383 (September 11) mensis Septembris die undecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE NAMURCO, ter uitvoering van de laatste wilsbeschikking zijner echtgenoote Jutta, voor haar jaargetijde en voor het zijne aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 7 Luiksche schellingen, van die van 10 dier schellingen, waarvan melding is in den brief, waardoor deze gestoken is (*in copia seu transcripto litterarum originalium cui hec nostre presentes sunt annexe seu infixe*), en onder verband zijner goederen beloofd heeft de broederschap het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem fol. 56. — Schepenen: Servatius DE MULKEN en Johannes DE CERVO.

---

(1) De Platielstraat.

(2) Deze brief werd 10 September 1383 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht: Servatius DE MULKEN en Johannes DE CERVO; van daar dat in het transfix van dezelfde dagteekening, deze brief genoemd wordt *copia seu transcriptum litterarum originalium.*

Digitized by Google

N° 581.

1357 (April 25) in die beati Marci Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ylias DE ROETHEYM, leerlooier, en zijne echtgenoote Ida aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overdragen hebben eene jaarlijksche rente van 30 Luiksche schellingen, waarvan 20 schellingen uit het huis, waarin zij wonen in de Looierstraat tusschen dat van Johannes LEMMOEL en dat van Arnoldus DE HUYSSELT, en 10 schellingen uit dat van Petrus STEYNCOP met aanhoorigheden gelegen *in ruella que ducit versus podeum seu arcum stantem supra Jecoram*, tusschen het huis van Godefridus GHEYNKART en dat van Ylias voornoemd, en de verklaring hebben afgelegd dat op hun woonhuis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 22 schellingen en 2 kapoenen, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 49. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florentius DE LEOPARDO.

N° 582.

1357 (Juni 5) feria secunda ante diem beati Medardi, Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus DE STOCKHEYM, genaamd GANS, en Johannes DE PYTERSHEYM, priesters en kapellanen van St. Servaaskerk, alsmede Bela en Mecka, gezusters, wonende in het huis *de Papenhoven*, als testamentaire uitvoerders van Lambertus FOSSA, priester, aan den deken en het kapittel van voornoemde kerk eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark uit het huis van wijlen Lambertus, op de Groote Gracht tusschen dat van Nycholaus Wirici DE VALLE en dat van Michael LIEFDAEL gelegen, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN. Zegels: 2° Gefaast van acht stuk waaroverheen een naar rechts gewende valk; randschrift: † S. Jo. . .

Digitized by Google

N° 583.

1357 (Juli 9) Dominica post octavas beatorum Petri et Pauli, Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, namens de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor 2 Luiksche marken, 14 schellingen en 4 kapoenen jaarlijkschen cijns in erfpacht opgedragen heeft aan Johannes DE LOVANIO, verver, het huis van wijlen Henricus ROET, verver, met toebehooren gelegen *supra jecoram in ruella ducente a plathea Lenculensi versus jecoram in angulo dicto huec* (Ververhoek), en Johannes DE LOVANIO beloofd heeft binnen het jaar en dag 20 kleine goudgulden te zullen besteden voor verbeteringen aan dat huis, of ten minste 10 schellingen van voormelden cijns met 20 dier gulden te zullen aflossen (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 29 verso. — Schepenen: Johannes GRUTER en Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO.

N° 584.

1357 (Juli 18) feria tertia ante beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes MALENGRIS, verver, en zijne echtgenoote Elizabeth, ten behoeve van Petrus, koopman, wonende *ante portam Lenculensem*, en zijne erfgenamen afstand gedaan hebben van 20 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns uit de volgende goederen: uit zijn huis of ververij, uit een daarbij gelegen huis *ubi itur versus Jecoram*, alsmede uit hunne *stupa* te Lenculen gelegen naast het huis van Rutgerus HAYWAY en dat

---

(1) Het opschrift boven den brief luidt: *In Lenculis supra Jecoram de domo Henrici Roets accensata Johanni de Lovanio;* met eene latere hand er bij geschreven: *pro nunc Henrici de Ryemst XXVII solidos, IX denarios et III capones videlicet pro anniversario domini Nycolai de Ysengem in Junio V solidos, item pro anniversario Mathie de Elst in Junio V solidos; item Godefridi Dolway in Novembri II solidos, item XV solidos pro anniversario Mechtildis et Katherine de Domino nostra, beginarum, in Decembri.*

Digitized by Google

geheeten *Kynssche*, en zij verklaard hebben dat op de voormelde *mansiones* nog gevestigd is een cijns van 5 marken en 4 schellingen 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Johannes DE NUSIA.

N° 585.

Transfixen. 1359 (November 1) in die Omnium Animarum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus DE LEMMOLE en zijne echtgenoote, kooplieden, *manentes ante portam Lenculensem*, aan Godefridus DIE VOYS de Lovanio en zijne echtgenoote Lisa, hunne dochter, den cijns, in den naastvoorgaanden brief vermeld, *ratione contractus matrimonii* overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes SAGH de Wyck en Godefridus DE VINEA . . — Zegels: 1° Drie tweelingsdwarsbalken; randschrift . . . OA SAC.

N° 586.

1367 (April 24) mensis Aprilis die vicesima quarta.

Schep. v. M. verklaren, dat Elisabeth, weduwe van Petrus DE LYMMOLE en dochter van wijlen Godefridus VOS de Lovanio (1), roededrager van St. Servaaskapittel, voor het jaargetijde van dezen en diens echtgenoote Elisabet, aan den deken en het kapittel dier kerk de mark jaarlijkschen cijns, vermeld in de brieven waardoor deze gestoken is, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Arnoldus NUYSTEN.

N° 587.

1357 (September 11) feria secunda post festum Nativitatis beate Marie Virginis Gloriosissime.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes BORGHGREVE, zijne

(1) In dorso: *littera de XX solidis pro anniversario Godefridi dicti Goeden.*

Digitized by Google

echtgenoote Elizabeth en hunne kinderen aan Willelmus de Duobus Montibus, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, overgedragen hebben eene jaarlijksche erfrente van 20 Luiksche schellingen uit hun huis, waarin wijlen Arnoldus DE MOSA, vleeschhouwer, woonde, met aanhoorigheden gelegen *in veteri macello*, tusschen het huis van Theodericus QUANT den jonge en dat van Petrus genaamd PIRAR, houtverkooper, en verzekerd hebben dat op voornoemd huis *in opposito antique stupe* gelegen nog gevestigd is eene rente van 25 schellingen en eene halve hen, onder beding dat zoo die rente niet geregeld betaald wordt, Wilhelmus of zijne erfgenamen zonder iemands wederzeggen zich daarvoor schadeloos zullen kunnen stellen aan het er tegenover gelegen huis, hiervoren vermeld.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 588.

Transfix. 1360 (September 18) in crastino sancti Lamberti Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Symon DE PORTA, schoonzoon van wijlen Nycholaus RUFI de Duobus Montibus, als uitvoerder van het testament van Wilhelmus RUFI de Duobus Montibus, priester en kapellaan van St. Servaaskerk, aan den deken en het kapittel dier kerk voor diens jaardienst en dien zijner moeder de mark jaarlijksche rente, vermeld in den brief waardoor deze getrokken is, toegewezen en overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPEO en Nycholaus DE MAURO.

N° 589.

1357 (November 29) in nocte sancti Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, de weduwe van Wilhelmus DE HORNE, *sutor*, ten behoeve van Arnoldus HORNMAN, vleeschhouwer, broeder van Wilhelmus voornoemd, afstand gedaan heeft van haar vruchtgebruik van twee halve huizen, bewoond

Digitized by Google

door Symon DE HAREN en gelegen tusschen dat van Johannes genaamd OEM, visscher, en de straat geheeten *Vogelsruwe, pistoris, et se . . mortuam fecit prout moris est per omnia in talibus fieri et iuris ordo postulavit.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTHER en Johannes DE MULKEN.

N° 590.

Transfixen. 1357 (December 1) in crastino sancti Andree Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina de weduwe van Willelmus DE HORNE, *sutor*, en haar schoonbroeder Arnoldus HORNMAN, vleeschhouwer, voor 2 marken, 10 schellingen, Luiksche munt, en 3 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Symon DE HAREN de twee huizen hiervoren vermeld in erfrecht opgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 589.

N° 591.

1357 (December 3) in nocte beate Barbare Virginis et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, en Arnoldus in de beide naastvoorgaande brieven genoemd, 10 schellingen van den jaarlijkschen cijns in den laatsten brief vermeld aan Symon DE HAREN overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 589.

N° 592.

1372 (Juni 20) mensis Junii Dominica ante festum Nativitatis beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, de zoon van wijlen Symon DE HAREN, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaaskerk en van Ghiselbertus TYCWEVER, roededrager dier kerk, afstand gedaan heeft van de goederen vermeld in de brieven waardoor deze gestoken is, en diensvolgens hun *litteras*

Digitized by Google

huic cedule annexas superportandas donavit omnibus modo, jure et forma prout eas habebat salvo jure cuiuslibet.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus DE VERNHOYLT en Arnoldus NUYST. Zegels: 1° Een naar rechts gewende zwaan; randschrift: S. EVERARDI . D . V'NENHOLT . SCABI . TI . .

N° 593.

(1357 . .) Datum anno Domini M° CCC° LVII° . .

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet, de dochter van wijlen Ghiselbertus DE MOLENDINO, ten behoeve van haren bloedverwant Ghiselbertus DE MOLENDINO en zijne erven afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 1 mark uit het huis van Theodericus LANGHERBEYN in de Kapoenstraat (*in platea caponum*) tusschen dat van Johannes DE BEKE, *investitus* der kapel van den H. Vincentius, en het huis van Arnoldus DE BLISYA genaamd PALLIRE.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 33. — Schepenen: Johannes GRUTER en Reynerus DE ROSIS.

N° 594.

Transfix. (1369 Februari 21) Datum anno Domini M° CCC° LXVIII° mensis Februarii die vicesima prima.

Schep. v. M. verklaren, dat Elizabet DE MOLENDINO als *vera et proxima heres* van haren broeder Giselbertus DE MOLENDINO voor het jaargetijde van dezen *singulis annis temporibus debitis ac consuetis peragendo* van de mark jaarlijksche rente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, afstand heeft gedaan waarvan 10 schellingen ten behoeve van de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, 6 schellingen van den *investitus* der parochiekerk van St. Jan en 4 schellingen van de fabriek of *luminare* dier kerk.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Philippus DE HERLE.

---

(2) Dit jaargetijde staat in het necrologium der broederschap vermeld op 3 September.

Digitized by Google

N° 595.

(1358 Februari 1) Datum anno Domini M° CCC° LVII° in nocte Purificationis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. van M. oorkonden, dat Johannes DE OYS voor 3 marken, 12 schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Aleydis DE MILLEN en aan hare dochter Katharina in erfrecht opgedragen heeft een huis met aanhoorigheden te Wyck gelegen tusschen dat van wijlen Johannes HOEBRUGGEN en dat van Gerardus BAKE, en Aleydis en Katharina beloofd hebben van dien cijns 14 Luiksche schellingen te zullen aflossen, Aleydis 4 schellingen binnen het jaar na het feest van St. Pietersbanden eerstkomende en Katharina 10 schellingen binnen de drie jaren na dat feest, de mark berekend tegen 39 kleine goudgulden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 81. — Schepenen: Johannes GRUTER en Florencius DE LEOPARDO.

N° 596.

Transfixen. 1361 (Juni 27) Dominica post Nativitatem Sancti Johannis Baptiste.

Schep. v. M. verklaren, dat Jacobus DE OYS, Heylwidis DE MARLANT, haar broeder Henricus genaamd JOC en haar schoonbroeder Johannes HANRYKE, ten behoeve van Katharina, de weduwe van Reynerus DE HEINSBERCH, van hare kinderen en erfgenamen afstand gedaan hebben van 10 Luiksche schellingen 's jaars van den cijns vermeld in den naastvoorgaanden brief waardoor deze gestoken is, onder beding haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, en Katharina dien cijns betaald heeft met het geld dat zij verkregen heeft voor eenen gelijken cijns, dien zij te beuren had uit een huis te Tweebergen, nabij het hospitaal van St. Nicolaas gelegen.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Giselbertus DE RUFO CLIPEO.

Digitized by Google

N° 597.

1364 (Maart 30) penultima die mensis Marcii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, de weduwe van Reynerus DE HEINSBERCH, haar tegenwoordige echtgenoot Ywanus DE ECHT, alsmede Goeswinus en Katharina hare meerderjarige kinderen uit haar huwelijk met voornoemden Reynerus, aan Katharina, de weduwe van Johannes DE CORVO, klerk der stad Maastricht, de 10 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns, waarvan in de naastvoorgaande brieven, waardoor deze gestoken is, gewaagd wordt, overgedragen hebben en beloofd haar gedurende een jaar en dag het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem fol. 81 verso. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 598.

1399 (Juni 14) inden maende Junii geheyten Braemaent des XIIII daeghs.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johan genaamd Johannes VAN DEN RAEVE, *der koekenbecker*, neef van wijlen Katharina VAN DEN RAEVE, aan Claes PENNENS genaamd Claes MYETEN, en zijne echtgenoote Maria overgedragen hebben de jaarlijksche erfrente van 10 Luiksche schellingen (1) vermeld in den naasten schepenbrief *besiegelt met siegelen Winants walve* VAN DEN SWANE *ende Gobbels walve* VAN DEN ROEDENSCHILDE, *scepenen doe sy leefden der stat voirgenoempt daer aen mit anderen scepenen brieven daer aen hangende onse tiegenwordighe brief is gehangen* en te beuren uit het aldaar genoemd huis te Wijk *by hoebruggenporte* tusschen het huis van wijlen Jan VAN MILLEN, *der vellen peelre* en dat van wijlen Jan BEERTKEN.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Servaas VAN MULKEN en Godenuel VAN SPAUDEN.

---

(1) Met die rente werd naderhand bij de broederschap van kapellanen gesticht het jaargetijde van Nicolaas MYETEN, dat op 19 Maart in het necrologium dier broederschap vermeld staat: *Anniversarium Nycholai dicti Myten, piscatoris et uxoris sue, X solidos in Wyc.*

Digitized by Google

N° 599.

(1358 Maart 9) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimoseptimo feria sexta ante diem beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, als *mamburnus* der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk, voor 17 Luiksche schellingen en 1 kapoen jaarlijkschen cijns aan Johannes DE VALLE, priester, drie kleine huizen (1) weleer behoord hebbende aan Thomas EYNENKENT en gelegen tusschen Johannes' erf, in erfpacht opgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes GRUTER en Johannes DE MULKEN.

N° 600.

(1358 Maart 12) Datum anno Domini millesimo CCC^mo^ quinquagesimo septimo in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat hun medeschepen Wolterus DE HOEGHEYM en diens zoon Macharius, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 1 Luiksche mark uit het erf van Anthonius HOSPES, gelegen *ad troncum* (2) naast het huis van Jutta, de weduwe van Godefridus DE MERSEN, en naast de *ruella stupe.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nycholaus DE MAURO.

N° 601.

(1358 Maart 19) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo septimo feria secunda ante festum Annuntiationis beate Marie Virginis Gloriossime.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *honesta matrona* vrouwe Nesa,

---

(1) Uit de noot in dorso blijkt, dat die huisjes naderhand kwamen aan Johannes COCUS en in de XV° eeuw aan Otto DE KAN, roededrager van St. Servaaskerk en zij gelegen waren achter St. Janskerk, *retro sanctum Johannem.*

(2) De Stokstraat.

Digitized by Google

de weduwe van ridder Willelmus DE ELEN, haar zoon Willelmus en Walterus GOENOP de Vlidermoel als man en momboor zijner echtgenoote Elisabeth, hare dochter, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan hebben van de volgende jaarlijksche renten: 12 schellingen en 6 penningen ten laste van voornoemd kapittel wegens de Maasbrug (*de ponte*); 37 schellingen en 6 penningen ten laste der stad Maastricht; het derde gedeelte van 18 penningen uit het huis van wijlen Johannes DE CADIR, *ante crucem;* 40 penningen uit het huis van Heinricus DE DUYENRODE, voller, te Lenculen *in angulo dicto huec;* 12 penningen en $1^1/_3$ kapoen uit dat van wijlen Macharius genaamd ROMER in de Koevliegenstraat (*in vico dicto quaedvligen strate*); 2 schellingen, 8 penningen en $^2/_3$ van 2 kapoenen uit het erf van Heinricus genaamd HORREMORT; 16 penningen en $^2/_3$ van 2 kapoenen uit het huis van Johannes DE DYPENBEKE, priester, te Tweebergen; een derde gedeelte van 10 penningen en van 1 kapoen, alsmede een zesde gedeelte van 1 kapoen uit het huis van wijlen Gerardus genaamd BECKENELRE; een derde gedeelte van 4 penningen en van 2 hennen uit het huis van Brulandus *in novo vico* (Platielstraat), welke rente betaald werd door vrouwe NULKENS; 2 schellingen welke de dochter DE ETSENRODE betalen moet van een huis *in de vicus Suevi* (Wolfstraat) tegenover dat van Manegoldus gelegen; het derde gedeelte van 8 penningen uit het huis van Arnoldus LUPUS op de Muntstraat; 2 penningen en $^1/_3$ van 2 kapoenen uit het huis BEUFFARTS op de Munt; 2 penningen en $^1/_3$ van 2 kapoenen uit het huis van Heinricus DE SLUSEN, nabij het voorgaande gelegen; 2 schellingen en 8 penningen uit het huis van wijlen Johannes AUDE, *sutor;* 20 penningen en 1 hen uit het huis van Godefridus DE BELISIA *in vico Gobben* (Gubbelstraat); 4 schellingen, 4 penningen en $1^1/_3$ kapoen uit het huis van Lambertus DE BELISIA *supra Mosam ubi ligna venduntur* en 3 schellingen en $^1/_3$ kapoen uit dat van Johannis WENDELEN in de Brugstraat; en dat zij onder verband hunner goederen beloofd hebben, den deken en het kapittel het rustig bezit daarvan te

---

(1) De noot in dorso meldt, dat die cijnzen gekocht zijn van de erven DE SCOENBEKE.

Digitized by Google

zullen vrijwaren, *qui predicti domina Nesa, Willelmus eius filius et Walterus se penitus a premissis mortuos fecerunt.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nycholaus DE MAURO.

N° 602.

(1358 Maart 19) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo septimo feria secunda ante festum Annuntiationis beate Marie Virginis.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat vrouwe Nesa, weduwe van Willelmus DE EELEN, ridder, met haren momboor Henricus DE LICHTENBORCH, schepen van St. Pieter, haar zoon Willelmus en Wolterus genaamd GOENOP de Vlidermoel aan den deken en het kapittel van St. Servaas te Maastricht de volgende jaarlijksche cijnzen overgedragen hebben: het derde gedeelte van 4 schellingen en 4 kapoenen uit het erf van Vastradus de MONTENAKEN gelegen *extra exteriorem portam Lenculensem;* het derde gedeelte van 5 schellingen en 4 kapoenen uit het huis van Christianus GHERWINI nabij het voorgaande erf gelegen; het derde gedeelte van 2 kapoenen en van 12 penningen uit het erf van wijlen SLETMANS gelegen achter den St. Servaasmolen aan gene zijde der Jeker; 2 schellingen 8 penningen uit eene weide voor *meysenbruch* gelegen; 2 schellingen en 8 penningen uit den wijnberg van vrouwe DE ETSENRODE; 2 schellingen en 2 kapoenen uit een half bunder akkerland *supra lake juxta antiquam Mosam,* dat Johannes VELT in erfpacht heeft; 16 penningen en het derde gedeelte van 2 kapoenen uit 3 groote en 5 kleine roeden akkerlands tegenover de kerk van den H. Andreas gelegen; 4 schellingen, 3 kapoenen en het derde gedeelte van 2 kapoenen uit het land van Robinus, *ultra lake* tegenover de kerk van St. Pieter gelegen; 4 penningen en het derde gedeelte van 2 kapoenen uit het huis *Verheylen* genaamd; het derde gedeelte van 4 penningen en van 4 kapoenen uit het huis van Johannes genaamd LOERRES; . . . . 4 penningen en $^1/_3$ kapoen uit het huis van Bertoldus, brouwer; 4 penningen en $^1/_3$ kapoen uit het huis van

Digitized by Google

Johannes GOESWINI nabij het voorgaande gelegen; het derde gedeelte van 16 penningen en van 1 kapoen uit het huis van.... KAUFVLEYSCH gelegen te St. Pieter achter het hospitaal (*retro hospitale sancti Petri*); het derde gedeelte van 32 penningen (?).. uit het erf van wijlen NOUTS, brouwer aldaar; . . . . . het derde gedeelte van 11 penningen en 2 hennen uit het huis van Heinricus QUAEDVLYEGHEN *iuxta repagulum;* het derde gedeelte van . . penningen en van $^1/_2$ penning en het derde gedeelte van een hen uit het erf van Giselbertus, visscher, *in byvorts* gelegen; 16 penningen en 2 kapoenen uit 8 groote roeden akkerlands, gelegen *iuxta montem prope byvorts*, die voornoemde Giselbertus in erfpacht houdt; het derde gedeelte van $3^1/_2$ penningen en van eene hen uit het huis van wijlen Renerus, visscher; . . . en het derde gedeelte van 2 hennen uit het erf van wijlen Gyselbertus GELUCKE; 3 penningen en het derde gedeelte van 2 kapoenen uit het huis van Johannes den zoon van Gyselbertus genaamd COMMONGEMEYSTER; 4 penningen en het derde gedeelte van 2 kapoenen uit het erf van wijlen POPELERS.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN, schout. Henricus KESTELMAN de oude, Henricus DE LICHTENBORCH, Lambertus LAMBOY, Johannes THEODERICI, Johannes [HULSLO], Henricus KESTELMAN de jonge en Philippus DE HERDEREN.

N° 603.

(1358 Maart 21) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo septimo feria quarta videlicet in die sancti Benedicti.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, van wege de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor 20 schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Nicolaus DE HAREN in erfrecht heeft opgedragen een huis in de Grachtstraat (*in platea dicta Grachtstrate*) tusschen dat van Gerardus DE GREYMBEYDE en dat van Johannes THOME, en Nicolaus beloofd heeft aan Johannes in afkorting van voormelden cijns eenen van 5

Digitized by Google

schellingen uit het huis van Gobbelinus, *torniator*, op de Munt te zullen overdragen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEIM en Johannes GRUTER.

N° 604.

Transfix. (1358 Maart 28) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo septimo feria quarta post Annuntiationem beate Marie Virginis gloriosissime.

Schep. v. M. verklaren, dat Nycholaus DE HAREN en zijne echtgenoote in afkorting van den cijns, in den voorgaanden brief vermeld, aan Johannes DE DYPENBEKE, priester, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk aldaar de 5 schellingen uit het huis van Gobbelinus, *torniator*, gelegen op de Munt tusschen het huis van Theoderici DE HEPPENART, lakenscheerder en dat van Gobbelinus DE MACHLINIA, *sartor*, overgedragen heeft en beloofd haar tegen alle vorderingen te zullen beschermen.

Orig: op perkament. — Schepenen: Wolterus DE HOGHEIM en Johannes GRUTER.

N° 605.

1358 (Juni 9) Sabbato post festum Translationis beati Servacii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat [Johannes] DE VALLE, priester en kapellaan der kapel van den H. Evergislus in de Brugstraat aldaar, voor de jaarlijksche rente van 3 marken, 6 schellingen en 4 kapoenen aan Arnoldus, vicaris van St. Servaaskerk, in erfpacht opgedragen heeft een huis met aanhoorigheden achter de *curia de Scoenouwen* gelegen, en Arnoldus beloofd heeft van die rente 1 mark met 40 kleine goudgulden te zullen aflossen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE [CIGNO] en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

Digitized by Google

N° 606.

Transfixen. 1358 (Juli 25) in die sancti Jacobi Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE VALLE, priester en kapellaan voornoemd, verklaard heeft, dat Arnoldus, vicaris van St. Servaaskerk, 1 mark van de rente vermeld in den hoofdbrief waardoor deze getrokken is, afgelost en hem de gelden betaald heeft, zooals bij dien hoofdbrief bepaald en overeengekomen was.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE [HESE] en Johannes DE MULKEN. Zegels: 1° Drie dwarsbalken in den rechter bovenhoek een hertenschedel; randschrift: † S . JO . DE . HESE . SCAB . TIECTN .

N° 607.

1361 (April 16) feria sexta ante festum beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus, *vicarius* van St. Servaaskerk, voor eenen cijns van 7 Luiksche marken en 4 kapoenen 's jaars in erfrecht opgedragen heeft aan Georgius, pastoor (*investitus*) van Limmel (*Lemoel*), een huis in de straat achter de St. Janskerk (*in platea sita retro ruellam sancti Johannis*) naast het zijne en dat van Johannes DE HONTEM, priester, gelegen, op voorwaarde dat Arnoldus en Georgius *in stilos et parietem qui est inter eosdem amborum tunam ponere possunt et facere* en Georgius met geheel zijn gezin vrijen toegang zal hebben *ad latrinam seu cloacam que stat a latere et parte domus dicti domini Arnoldi et se extendit usque et ad bona Wilhelmi* DE BEKE *retro tramite limitando.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA. Zegels: 1° Van vair met een band; in het vrijkwartier vier dwarsbalken.

N° 608.

1369 (December 7) in nocte Conceptionis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus MUSCHE aan den deken en het kapittel van St. Servaas 34 Luiksche schellingen cijns uit de goederen, in de drie naastvoorgaande brieven vermeld, overgedragen heeft.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus [NUYST] en [Johannes DE JULEYMONT]. 2° Een getand kruis; randschrift: . . JO . DE . . . LEYMUNT . SCABI . TIECTE .

N° 609.

1358 (Juli 16) feria secunda ante festum beate Margarete Virginis.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Nesa DE SCOENBEKE, weduwe van ridder Willelmus DE ELEN, ten behoeve van haren zoon Willelmus DE SCOENBEKE en haren schoonzoon Wolterus DE VLIEDERMAEL afstand gedaan heeft van het derde gedeelte der volgende jaarlijksche renten: 5 schellingen en 5 kapoenen uit het erf van Nycholaus, *vindemiator*, voorheen behoord hebbende aan Mechtildis CREMERS en gelegen *supra Jecoram* tusschen den St. Servaasmolen en de *curia dicta Vroenhof retro tendicula;* 8 Luiksche schellingen en 1 kapoen uit dat van Jacobus, den zoon van Johannes, bakker op den Aldenhof, afkomtig van Gerardus, molenaar van St. Servaaskapittel; 8 Luiksche schellingen en 8 kapoenen uit de *curia tendiculorum*, van welke goederen aan den hertog van Brabant als grondheer betaald worden 5 Luiksche schellingen en 2 kapoenen; 3 penningen en 1 kapoen uit het huis van Lambertus CONNICHS te Lenculen nabij den put; 10 Luiksche schellingen en 2 kapoenen uit het erf van Conrardus DE HERDEREN aldaar gelegen en zich uitstrekkende tot aan voornoemde *curia* geheeten *Vroenhof;* en Willelmus en Wolterus voornoemd die renten overgedragen hebben aan Christiaan DE ECKELROEDE, *penre* (brouwer), van St. Servaaskapittel.

Orig. op perkament. — Wynandus DE CIGNO, Johannes HELLINCHORST, Gyselbertus BEC, Macharius DE HESE, Nycholaus DE MAURO, Godefridus DE VINEA en Florentius WEELDE.

N° 610.

1358 (Juli 28) Sabbato ante festum beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. verklaren, dat Goeswinus DE LOUVERIC en zijne

Digitized by Google

echtgenoote, aan Henricus DE WESALIA en Aleydis genaamd BORTSAT zijne echtgenoote, 5 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns uit het huis van wijlen BOUGART gelegen *in plathea dicta houtstrate* (1), waarin Johannes WAKETTE woont, overgedragen hebben en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 23. — Schepenen: Johannes DE HESE en Winandus DE CIGNO.

N° 611.

Transfix. 1371 (Augustus 28) mensis Augusti feria quinta ante diem beati Egidii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE WESALIA, weduwnaar, voor zijn jaargetijde (2) en dat zijner vrienden den cijns vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Arnoldus NUEST.

N° 612.

1358 (Augustus 18) Sabbato post festum Assumptionis beate Marie Virginis glorississime.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE VALLE, priester en kapellaan der kapel van den H. Evergislus, in de Brugstraat gelegen, aan Arnoldus, *vicarius* van St. Servaaskerk, voor 3 Luiksche marken en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns in erfrecht opgedragen

---

(1) In de noot boven den brief wordt die straat geheeten: *supra Mosam lignorum.* Deze straat is de *Houtmaas*, alwaar de houtverkoopers en lattenhouwers woonden, weshalve de straat ook genoemd wordt *platea supra Mosam ubi ligna venduntur;* ook wordt zij in oorkonden *houtstaet* en *houtstat* geheeten.

(2) Dit jaargetijde staat in het Necrologium der broederschap van kapellanen vermeld op 15 April: *Anniversarium Henrici de Wisalia de Brocset et Aleydis uxoris eius, V solidi.*

Digitized by Google

heeft een huis met klein achterhuis gelegen achter de *mansiones* van Johannes DE SCOENOUWEN (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Wynandus DE CYGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 613.

Transfixen. 1358 (September 21) octava die Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE VALLE, priester en kapellaan van O. L. Vrouwekerk, in vermindering van den cijns in den voorgaanden brief vermeld, aan Arnoldus, kapellaan van St. Servaas, 20 Luiksche schellingen 's jaars overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Florentius genaamd WEYLDE.

N° 614.

1367 (Juni 21) mensis Junii die vicesima prima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus MYNSSCHE als uitvoerder van het testament van Arnoldus, vicarius van St. Servaaskerk, aan den deken en het kapittel dier kerk eenen jaarlijkschen cijns van 2 marken uit het huis in de beide voorgaande brieven vermeld, overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius [WEYLDE], Johannes DE FLEYTINGIS en Arnoldus NUYSTEN. Zegels: 2° Van vair in het vrijkwartier een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: . . JOHAN . DE . FLEIT . SCAB . TI . . ; — 3° Gefaast van 8 stuks waaroverheen drie naar rechts gewende valken, 2. 1.; randschrift: † S . ARNOLDI NUST . SCABI . T . . .

N° 615.

1358 (September 14) in die Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes THEODERICI en Egidius

(1) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis gelegen was in de Papenstraat, *in platea presbyterorum retro sanctum Johannem.*

Digitized by Google

LAURENTII, wonende te St. Pieter, als uitvoerders van het testament van Elizabeth de weduwe van Ludowicus GRUTER van St. Pieter, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen uit twee huizen *in alto ponte* gelegen tusschen de (*porta de alto ponte*) Hoogbruggenpoort en het huis van Egidius DE EYMALE, welke rente Elizabeth voor haar jaargetijde en dat van haren echtgenoot gelegateerd had.

Orig. op perkament. — Schepenen als bij n° 612.

N° 616.

1358 (September 20) in vigilia beati Mathei Apostoli et Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE VINEA en Segerus, Predikheeren aldaar, als uitvoerders van het testament van Hadewidis DE CLEMMEN aan den deken en het kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van eene Luiksche mark te beuren uit het erf van Johannes MOREYL *in platea retro ruellam Sancti Johannis* (1) tusschen het huis van Macharius DE HESE en dat van Hermanus DE NYDERHAREN, toegewezen en overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO en Godefridus DE VINEA.

N° 617.

1358 (October 18) feria quinta ante festum beatarum Undecim milium Virginum.

Schep. v. M. verklaren, dat Heylwidis DE RIKELT, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 3 Luiksche schellingen

(1) De Papenstraat.

Digitized by Google

uit twee naast elkander gelegen huizen (1) op de Groote Gracht (*extra inferiorem portam duorum montium*) (2) tusschen het huis van Johannes DE HERDERMAN en Macharius, gebroeders en priesters, en dat van Johannes, tandarts (*extractor dentium*).

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 618.

1358 (November 21) feria quarta ante festum beate Katherine Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus KESMAN, zijne echtgenoote Cilia en hunne kinderen Nicholaus genaamd Nichol en Katharina, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk en aan den beneficiant van het altaar ter eere van den H. Nicolaus, eerste fundatie, in die kerk gelegen, overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen en 1 kapoen van eene van 16 schellingen en 1 kapoen uit het huis van Johannes DE VREZEN, *sartor antiquarum vestium*, met aanhoorigheden gelegen *supra lapideam viam* (3) tusschen dat van Godefridus DE WEERDE, brouwer, en dat van wijlen Godscalcus, brouwer, van welke rente 5 schellingen en den kapoen voor de broederschap en de overige 5 schellingen voor den beneficiant voornoemd.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 39. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nicholaus DE MAURO.

---

(1) Die huizen kwamen naderhand aan Johannes BUETEN (?), wagenmaker, wonende in *ruella Herdermans*.

(2) Deze poort was gelegen aan den ingang der Brusselschestraat. In het hoekhuis dier straat en der Groote Gracht is een der beide rondeelen dier poort nog aanwezig en goed zichtbaar.

(3) De *lapidea via*, in de Latijnsche acten ook *vicus lapideus* geheeten, was de huidige straat *Achter het Vleeschhuis*.

(4) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat naderhand op dat huis eene rente ten behoeve der broederschap van kapellanen gevestigd werd voor het jaargetijde van ridder Arnoldus NUEST, dat 9 December werd gehouden.

Digitized by Google

N° 619.

(1359 Januari 29) Anno Nativitatis Dominice millesimo trecentesimo quinquagesimo nono indictione duodecima mensis Januarii die vicesima nona.

Schep. v. M. oorkonden, dat zij er bij tegenwoordig waren toen Reynerus DE VINEA, predikheer aldaar en Jacobus SCAEFDRIESCH, kanonik van St. Servaas, als uitvoerders *seu manufideles* van het testament van wijlen Micholaus GYSEL, priester en pastoor van Mesghe (Mesch), bij acte van notaris Johannes DE WYC aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas en aan het klooster der Predikheeren aldaar, ieder voor de helft, overgedragen hebben eene Luiksche mark jaarlijkschen cijns uit het huis (1) van Johannes HUDEMEKERS, voller, tusschen het huis *campsterppers* geheeten en dat van wijlen Hanis thans in bezit van Johannes den zoon van Theodericus voller, en die overdracht geschied is *in introitu* van het huis van wijlen Florentius DE VINEA, schepen van Maastricht in bijzijn van ridder Arnoldus DE SIMPIR, Henricus Frastrardi DE MONTENAKEN, Martinus brouwer, Johannes PRUNELLI, *clericus*, en andere getuigen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Rutgherus DE VISETO.

N° 620.

(1359 Februari 23) Datum anno Domini M° CCC° LVIII° in vigilia beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DYEPENBEKE, priester, als *mamburnus* der broederschap van kapellanen van St. Servaas voor 30 Luiksche schellingen cijns 's jaars aan Nicholaus COLINI van Tongeren, *tector domorum*, in erfpacht opgedragen heeft drie kleine huizen gelegen *iuxta exteriorem portam duorum montium* naast het huis van Katharina de weduwe van Daniel CASEUS,

(1) Dit huis was gelegen in de Kokstraat *(in vico coci)* (Koekschroefstraat).

Digitized by Google

schepen van Maastricht, en dat van Katharina DENSERS en Nicholaus, onder verband van al zijne goederen, beloofd heeft binnen het jaar 8 kleine goudgulden te zullen uitgeven voor verbeteringen aan die drie huizen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 2. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nicholaus DE MAURO.

N° 621.

(1359 Februari 27) Datum anno Domini M° CCC° LVIII° feria quarta post festum beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus DE MUMBRUGHEN verklaard heeft, dat wijlen Beatrix, weduwe van Wilhelmus FLAMINGI, bij testament gelegateerd heeft aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas 4 Luiksche schellingen (1) en aan het *luminare* der St. Mathiaskerk op de Houtmarkt 2 schellingen jaarlijkschen cijns uit het huis, waarin voornoemde echtgenooten gewoond hebben, met toebehooren in de Raamstraat (*in vico tendiculorum*) gelegen tusschen dat van Johannes KAEX, priester en van Lambertus KOPPE en dat van Bartholomeus DE GREVERICH.

Afschrift ibidem fol. 10 v. — Schepenen: Florentius DE LEOPARDO en Lambertus DE KESTEL.

N° 622.

(1359 Maart 14) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo octavo feria quinta ante diem beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes KOECKE, schoenmaker, en zijne echtgenoote ten behoeve van Henricus ROSENTROCH en zijne kinderen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark te beuren na eene rente van 7 Luiksche schel-

(1) Met dien cijns werd bij de broederschap gesticht het jaargetijde van voornoemde echtgenooten, dat op 4 Januari in het necrologium ingeboekt staat.

Digitized by Google

lingen en 4 kapoenen uit een erf (1) in de St. Antoniusstraat gelegen tusschen dat van Katharina genaamd CUPENBYNDERS en dat van Johannes GHARSTAR, beloofd hebben hunnen schoonbroeder Egidius, den zoon van Johannes DE BRUXELLA, bode der stad Maastricht, er toe te zullen brengen, afstand van die rente te doen, zoodra hij *ad aetatem legitimam* zal zijn gekomen en tot medeschuldenaren gesteld hebben: Servatius, *factor vitrarum fenestrarum*, en Leonardus DE ROESMER, alles onder verband van hunne goederen.

Afschrift in *Registrum litter. fratern.* A fol. 13 v. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPEO en Nicholaus DE MAURO.

N° 623.

Transfixen. 1360 (April 15) in crastino Tyburtii et Valeriani Martyrum.

Schep. v. M. verklaren, dat Egidius, zoon van wijlen Johannes DE BRUXELLA, bode van voornoemde stad, ten behoeve van Henricus ROSENTROCH en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft van de jaarlijksche rente vermeld in den brief waardoor deze gestoken is (2).

Afschrift ibidem. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Rutgherus DE VISETO.

N° 624.

1360 (Mei 29) feria sexta post diem beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus genaamd ROSENTROCH en Katharina zijne echtgenoote, aan de broederschap van kapel-

---

(1) Luidens de aanteekening boven de brieven behoorde dat erf aan Johannes COCUS en werd met de rente van 9 schellingen gesticht het jaargetijde van Luca DE VOEREN en van hare ouders *VII die aprilis prout habetur in antiquo kalendario*, op welken dag wij in het necrologium der broederschap lezen: *Anniversarium Luce de Foren, beghine, ancille quondam domini Gerardi Bonefant et parentum predicte Luce, IX solidos.*

(2) Deze en de voorgaande brief werden 29 Mei 1360 door voornoemde schepenen, Winandus DE CIGNO en Henricus DE MONTENAKEN, gevidimeerd.

Digitized by Google

lanen van St. Servaas 9 Luiksche schellingen van de jaarlijksche rente van 1 mark, in de beide voorgaande brieven vermeld, overgedragen hebben en verklaard dat op het huis, waaruit die schellingen te beuren zijn, nog gevestigd is eene rente van 7 schellingen en 4 kapoenen 's jaars.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 625.

1359 (Mei 8) feria quarta ante festum sancti Servatii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus genaamd HUYSGHE DE VALLE, goudsmid, met toestemming zijner echtgenoote aan Johannes SACH, priester en kapellaan van het altaar ter eere van den H. Judocus in de St. Servaaskerk, en van zijne erfgenamen, 1 Luiksche mark jaarlijkschen cijns te beuren na eenen van 38 Luiksche schellingen en 3 kapoenen uit een huis op de Muntstraat (*supra Monetam*) tusschen het huis van meester Giselbertus, goudsmid, en dat van Mathias den zoon van Hugo gelegen, overgedragen heeft en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 42. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Johannes SACH DE WYC.

N° 626.

Transfix: 1362 (Juli 6) in octava beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes SACH, priester en beneficiant van St. Servaaskerk, ten behoeve der broederschap van kapellanen dier kerk afstand gedaan heeft van eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen, vermeld in den brief waardoor

---

(1) Deze brief werd 6 Juli 1362 gevidimeerd door de schepenen Renerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

Digitized by Google

deze gestoken is, en beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

N° 627.

1359 (Juni 25) in crastino Nativitatis sancti Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus DE FLEITINGIS, *sutor*, en Truda zijne echtgenoote ten behoeve van Johannes genaamd JOUWE van Millen, verver, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 7 Luiksche schellingen uit het huis (1) van Wilhelmus' broeder, Henricus DE FLEITINGIS, dat te Tweebergen gelegen is tusschen dat van Baldewinus CASEUS en dat van Henricus, bakker, en verklaard hebben dat die rente gelijk is aan die welke hun broeder Henricus voornoemd uit datzelfde huis te beuren heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 95 v. — Schepenen: Waltherus DE HOEGHEIM en Florentius DE LEOPARDO.

N° 628.

Transfix. (1411 Maart 22) Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren dusent vyerhondert ende eylfe tweentwintich dage in Marcio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Margriete, weduwe van Johan VAN PYETERSHEM, verver, ten behoeve van hare zonen Servoes CABOUTS van Pyetershem, priester, en Cloes afstand gedaan heeft van hare rechten op de jaarlijksche erfrente vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, Servoes en Cloes daarna die rechten overgedragen hebben aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas

(1) De aanteekening boven den brief luidt: *de VII solidis ad bona heredum Gerardi de Loe, sutoris, in duobus montibus pro anniversario Johannis de Pyetershem alias Caboutz, tinctoris, et Margarete uxoris sue*, met eene latere hand erbij gevoegd: *nunc Conrardie d Lacu.*

Digitized by Google

(*die pryesteren ende capellanen der broederschap der kirken van Sint Servoes*) voor het jaargetijde van hunne ouders en zij alsmede hunne moeder beloofd hebben *vur meyster Thomase* CABOUTS hun broeder en zoon, *ende ouch vur Oden*, hunne zuster en dochter, *nu tertyt nyet byderhant noch bynnen lands wesende hon alsullich te hebben ende dartu te halden soe wanne dat sy byderhant syn sullen dat sy alsdan te versueke des Rentmeysters der broederscap vurscreven deser seven scillingen erfcyes vurscreven ouch vertyen sullen mit allen den rechte dartu . . .*

Afschrift ibidem, fol. 96. — Schepenen: Mathees DUNNEN en Henric VAN OEDERBRUEKE.

N° 629.

1359 (Juli 19) in nocte beate Margareta Virginis mense Julio.

Schep. v. M. verklaren, dat Elisabeth, de weduwe van Renerus SCURBOUT, haar zoon Reinerus en diens echtgenoote Mathildis, ten behoeve van het altaar ter eere van den H. Theobaldus in de St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 16 Luiksche schellingen van eene van 18 schellingen uit een huis in de *vicus quodevligen* tusschen dat van Willelmus DE LODENAKO en dat van Johannes CNOUP de Viseto en verklaard hebben dat op dat huis nog gevestigd is eene rente van 2 schellingen, 6 penningen en $^1/_2$ kapoen 's jaars, onder beding dat Renerus DE HERBORCH en zijne echtgenoote Maria het vruchtgebruik van eerstgenoemde rente voor hun leven zullen genieten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE HESE en Winandus DE CIGNO.

N° 630.

1359 Juli 24. — Rutgherus DE CANNE *draagt ten overstaan der schepenen van Canne, 4$^1/_2$ bunder akkerland over aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk te Maastricht.*

Nos Lambertus DE BUSCO scultetus atque scabini curie domi-

Digitized by Google

norum ecclesie sancti Martini Leodiensis site in Canne videlicet Johannes dictus MUR, Lambertus MASSAN, Lambertus DE SUBTILIA, Godefridus LICHTMAN, Reynerus GOSSUEL, Henricus DE GLADIO et Henricus BOLLET protestamur universis presentia visuris veridice significando, quod coram nobis tamquam sculteto et scabinis dicte curie personaliter constitutus discretus vir dominus Rutgherus DE CANNE, presbyter, vicarius vicarie ecclesie sancti Servatii Traiectensis, plenum posse habens infrascripta faciendi, reportavit in manus Lamberti sculteti predicti quatuor et dimidium bonuaria terre arabilis site in diversis locis et petiis, prout inferius in presentibus litteris distinctum est narratim et eisdem effestucando penitus renuntiavit nomine et ad opus fraternitatis presbyterorum ecclesie sancti Servatii predicte, et tantum fecit quod huiusmodi effestucationis tempore iuxta jus et consuetudinem supratacte curie per omnia fuerat satisfactum. Quo peracto discretus vir dominus Johannes DE DYEPENBEKE, presbyter, confrater dicte fraternitatis ut asseruit, et receptor nomine et ad opus prefate fraternitatis atque in eiusdem fraternitatis usum dicta quatuor et dimidium bonuaria terre predicte volens relevare, petiit sibi concedi ac investituram atque inheridationem fieri de eisdem mediantibus omnibus et singulis solemnitatibus, consuetudinibus et juribus iuxta morem dicte curie ad hoc debitis et oportunis. Et hac supplicatione premissa fuit idem dominus Johannes DE DYEPENBEECKE, presbyter, nomine fraternitatis predicte et ad eius vsum, ut est pretactum, ad dicta quatuor et dimidium bonuaria terre admissus legitime et investitusque et inheredatus in eisdem, adhibitis universis et singulis monitione iudicis sententiaque et sequela omnium nostrorum scabinorum predictorum et aliis solempnitatibus, bannis, moribus et juribus dicte curie in talibus fieri solitis, necessariis et consuetis; super quibus omnibus rite, ut dictum est, pertractis memoratus dominus Johannes nomine quo supra nobis iura nostra omnia ad plenum persolvit, que quidem terra superius nominata nullo onere, nisi solum censum domini prout alie terre circumvicine eum solvunt, existit obligata. In cuius rei testimonium veritatis nos scabini particulariter superius nominati, communi pro nobis, quia caremus sigillo, rogamus instanter supradictum Lambertum scultetum necnon dominum Wolterum dictum DE HEUWER, investitum ecclesie ville de Canne predicte,

Digitized by Google

quatenus ipsi pro nobis et ad nostrum rogatum in testimonium veritatis atque firmitatem omnium premissorum sigilla sua, quibus utuntur, presentibus litteris ducant apponenda, super quibus etiam sigillis quo ad premissa universa perpetue erimus contenti pariter et contentamur de presenti. Et nos Walterus DER HEUWER, investitus ecclesie de Canne et Lambertus DE BUSCO, scultetus, memorati ad rogatum supradictorum scabinorum curie antedicte et pro eis sigilla nostra, quibus utimur, presentibus litteris in testimonium veritatis atque firmitatem omnium et singulorum hiis litteris contentorum duximus ex certa scientia apponenda. Declaratio autem supradicte terre per singulas partes sequitur in subscriptum modum: primo supra *plattenberch* iuxta terram quondam Bullonis DE LIECHTENBORCH sex magne et una parva virgate terre arabilis; item in loco dicto *groetcaneye* de Opkanne iuxta terram Egidii DE GLADIO quinque magne et dimidia virgate terre arabilis; item juxta *hagedoren* prope viridam viam iuxta terram MUMBERS quinque magne et sex parve virgate terre arabilis; item iuxta *hagedoren* iuxta tria bonuaria de *vroenhoeff* sancti Martini quinque magne et tres parve virgate terre arabilis; item iuxta *Suschenre heyde* prope terram Ludovici quondam GRUTER tres magne virgate terre arabilis; item supra *parense* iuxta terram domini DE RUMEN, militis, iuxta magnum lapidem due magne virgate terre arabilis; item supra *parense* iuxta terram Egidii DE GLADIO undecim magne virgate terre arabilis; item subtus antiquum castrum octo magne et dimidia virgate terre arabilis; item in via de Traiecto ex opposito prati investiti de Canne quinque magne virgate terre arabilis; item in campo de Suschen ultra viam iuxta terram Godefridi LICHTMAN quinque magne et sex parve virgate terre arabilis; item supra *plattenberch* iuxta terram uxoris quondam Liberti MATHEI sex magne et due parve virgate terre arabilis; item prope *saduel* iuxta terram dominorum sancti Pauli Leodiensis quinque magne virgate terre arabilis; item iuxta pratum Wygeri quondam BOLLET, pratum quod tenet duas magnas et dimidiam virgatas; item duo jurnalia et dimidium terre arabilis que colit Wolterus dictus LEDICHGANC de Montenaken; item quinque virgatas magnas terre arabilis site iuxta viam de Susschen prope terram de *sterebech;* item supra *musenberch* quatuor magne et una parva virgate terre arabilis. Datum anno a Nati-

Digitized by Google

vitate Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo nono mensis Julii die vicesima quarta.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* B fol. 1.

N° 631.

1359 (Juli 31) feria quarta scilicet in nocte beati Petri ad Vincula.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus REYNSON *de Wiseto* en zijne echtgenoote ten behoeve van Henricus ROESENTROCH en zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 11 Luiksche schellingen uit hun huis in de straat *ten stoc* (1) (Stokstraat) gelegen, tusschen dat van Reynerus DE ROSIS, schepen van Maastricht, en dat van Walterus genaamd WAUTELEC, *usurarius de Huyo.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 23 v. — Schepenen: Wolterus DE HOECHEIM en Gobbellinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 632.

Transfix. 1360 (Mei 29) feria sexta post diem beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus ROSENTROCH en zijne echtgenoote Katharina de jaarlijksche rente, vermeld in den brief, waardoor deze getrokken is, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben en beloofd haar tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Henricus DE MONTENAKEN.

---

(1) In de aanteekening boven de brieven genoemd: *in vico dicto ten stoch.*

Digitized by Google

N° 633.

1359 (Augustus 16) feria sexta post festum Assumptionis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE HERBORCH en zijne echtgenoote aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche erfrente van 10 Luiksche schellingen uit een huis in de *platea dicta Gobbelstrate* (1), tusschen dat van Johannes PREUT en dat van Gerardus HALBEYKEN gelegen, overgedragen hebben, waarvoor de broederschap hun jaargetijde op de gebruikelijke wijze *in dicto hospitali* houden moet.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 43. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Godefridus DE VINEA.

N° 634.

1359 (November 8) feria sexta ante festum beati Martini hyemalis Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, de weduwe van Godefridus TYLEN, brouwer, met toestemming van haren zoon, Wilhelmus, en van haren schoonzoon, Wilhelmus KEMPEN, ten behoeve van haren zoon Jacobus, priester, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen, waarvan 10 schellingen uit het huis van Godefridus' broeder, Andreas, priester, op de Houtmarkt tusschen de huizen van Henricus DE EYKE en van QUENCELER en 10 schellingen uit dat van wijlen Johannes EYKOREN tusschen dat van Lambertus KEMERLINC en dat van Henricus FABRI van Bilsen gelegen, en daarna Jacobus voornoemd die renten overgedragen heeft aan zijnen broeder en schoonbroeder voornoemd te weten aan zijnen broeder Wilhelmus de eerstgenoemde rente uit het huis op de Houtmark en aan zijnen schoonbroeder die uit het huis van Johannes EYKOREN, dat op de Munt gelegen is, onder beding dat voornoemde Wilhelmi bij

(1) De *Gobbelstrate, vicus Gobbelini* is de huidige Gubbelstraat.

Digitized by Google

het afsterven hunner moeder en schoonmoeder ieder vooraf eene mark ontvangen zullen alvorens met Jacobus de nagelaten goederen te deelen.

Afschrift in: *Liber litterarum bonorum panistarum* . . fol. 24 v. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPEO en Johannes SAGH de Wyck.

N° 635.

(1360 Februari 7) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo nono Sabbato post festum Purificationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus ROSENTROGH en zijne echtgenoote Katharina aan de *fabrica* en *luminare* der St. Janskerk, aldaar bij de St. Servaaskerk gelegen, overgedragen hebben eenen jaarlijkschen cijns van 20 Luiksche schellingen, waarvan 10 schellingen van den cijns van 1 mark die zij te beuren hebben uit een huis in de *platea suevi* (Wolfstraat) tusschen het huis van Gyso FABRI en dat van Arnoldus en 10 schellingen van dien van 1 mark uit eene brouwerij in diezelfde straat gelegen naast het huis van Petrus, *claustrarius*, en dat van wijlen Manegoldus.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius WEYLDE.

N° 636.

Transfix. 1369 (September 1) in die beati Egidii Abbatis.

Schep. v. M. verklaren, dat (Petrus) WYTHUYS en Johannes SMEET de Blisea als *magistri* en *mamburni* van St. Janskerk aan de kanoniken van St. Servaaskerk voor het jaargetijde van Johannes DE MACHGHAREN, kanonik dier kerk, den jaarlijkschen cijns vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Johannes DE JULEYMONT.

Digitized by Google

N° 637.

(1360 Februari 7) Datum anno Domini M° CCC° LIX° Sabbato post festum Purificationis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE VINEA en Zegerus, Predikheeren aldaar, als testamentaire uitvoerders van wijlen Hadewigis DE CLUMMEN, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1) uit een huis in de *platea dicta baeylyuen retro ruellam sancti Johannis* tusschen het huis van Macharius DE HESE en dat van Johannes MOREEL toegewezen en overgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 34 v. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Rutgherus DE VISETO.

N° 638.

(1360 Maart ..) Datum anno Domini M° CCC° LIX° . . . ante festum Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Johannes DE DYPENBEKE, priester, als *mamburnus* van wege de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor 10 schellingen en 1 kapoen cijns 's jaars aan Johannes ROECHKEN 4 groote roeden akkerland (2), buiten de *Lindercruysporte* tusschen het erf van Lambertus KIPPE en dat der kinderen van Egidius STURBOUT gelegen, in erfpacht gegeven heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 14 v.

---

(1) Deze rente was onder meer bestemd voor het jaargetijde van Hadewigis voornoemd, dat op 19 Februari aldus in het necrologium der broederschap vermeld staat: *Anniversarium Hadewidis ancille quondam magistri Johannis Fraybart canonici sancti Servatii, I solidum.*

(2) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat naderhand dat land verpacht werd aan Johannes CORVER en dat van den cijns 5 schellingen 4 penningen en $^2/_3$ van eene hen kwamen aan de erfgenamen van Levaldus DE MOSA, en 5 schellingen aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor het jaargetijde van Walterus, schatbewaarder en vicaris dier kerk.

Digitized by Google

N° 639.

1360 (Mei 7) feria quinta post festum Inventionis sancte Crucis.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Egidius, *investitus* der kerk van Thorn, ten behoeve van Katharina, Margareta. Ida, Jutta genaamd Groetjutte, Theodericus, Jutta, Metta en Thomas, kinderen zijner zuster Katharina GRUTERSSE, afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen erfcijns van 2 Luiksche marken uit het huis zijner zuster Cristina, te Maastricht nabij het Vrijthof gelegen tusschen het huis van Johannes HELSWINDIS en dat van Jacobus DE CAMPANA, en beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband van al zijne goederen.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 116. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO, Johannes HELLINCH, Giselbertus BECH, Macharius DE HESE, Nycolaus DE MAURO, Godefridus DE VINEA en Florentius WELDE.

N° 640.

1360 (Mei 26) in crastino beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes HELLINCH, als momboor zijner echtgenoote, Katharina, Margareta, Theodericus, Jutta genaamd Groetjutte, Yda, Thomas, Jutta en Metta, kinderen van Katharina GRUTERSSEN, verklaard hebben, dat Yda DE ATRIO en Mechtildis DE VALKENBORCH, religieuzen van het klooster der Wittevrouwen aldaar voor haar leven het vruchtgebruik hebben der jaarlijksche rente van 2 Luiksche marken, te beuren uit het huis van Cristina weduwe van Arnoldus BECKENELRE, gelegen bij het Vrijthof naast het huis van Johannes HELSEN en dat van Jacobus DE CAMPANA.

Afschrift ibidem fol. 116. — Schepenen: Nycolaus DE MAURO en Godefridus DE VINEA.

Digitized by Google

N° 641.

1360 (Juni 3) feria quarta ante festum Translationis beati Servatii Episcopi et Confessoris.

De vice-proost en schepenen der proostdij van St. Servaas te Maastricht oorkonden, dat Godefridus KEMPKE en zijne zuster Greta aan Nicholaus DE NAMURCO en zijne erfgenamen overgedragen hebben eene jaarlijksche erfpacht van 4 vaten rogge, pacht van Hespengouw en maat van Maastricht, te beuren uit 14 groote roeden lands gelegen *retro scarwier* tusschen land der Antonieten en dat van Arnoldus DE CIGNO (?).

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 7. — Schepenen: Balduwinus DE SWALMEN, kanonik en viceproost, Godefridus FRANSOIS, Godefridus GENTER (sic) (Gruter?), Gobbelinus DE RUFO CLIPEO, Arnoldus DE CIGNO, Levaldus DE MOSA, Godefridus DE VINEA et Reynerus DE ROSIS.

N° 642.

Transfix. (1373 November 20) Datum anno Domini M° CCC° LXXIII° mensis Novembris die XX^a.

Schout en schepenen der proostdij van St. Servaas (*scultetus curiae Praepositi ecclesiae beati Servatii Traiectensis et scabini eiusdem curiae*) verklaren, dat Nicholaus DE NAMURCO en zijne echtgenoote Yda ten behoeve der arme scholieren van voornoemde kerk afstand gedaan hebben der jaarlijksche erfpacht, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, en beloofd hebben hun tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren, waarvoor zij al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift ibidem fol. 7 v. — Schepenen: Rutgherus DE BRACHT, *claustrarius*, schout, Godefridus FRANSOIS, Levaldus DE MOSA, Godefridus DE VINEA, Petrus WITHUYS, Ywanus DE CORTYLS en Johannes DE CERVO.

N° 643.

1360 (Augustus 3) feria secunda post festum sancti Petri ad Vincula.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes BORGHGREVE voor 2

Digitized by Google

marken, 5 schellingen Luiksche munt en 2 kapoenen cijns 's jaars, aan Nycholaus DE NAYO in erfpacht gegeven heeft een klein huis met stal, alsmede de *ruella pergens ad cloacam* achter zijn huis, gelegen tusschen dat van Symon, kanonik van O. L. Vrouwekapittel en dat van Wiricus DE BURE, onder beding dat de muur tusschen den stal en het huis van Nycholaus voornoemd en het achterhuis van Johannes BORGHGREVE aan beiden gelijkelijk zal toebehooren en zij op dien muur naar verkiezen kunnen bouwen en het water komende van beider huizen zijn loop zal hebben over het erf en de *curia* van Johannes, het kleine huis van Nicholaus en over de steeg naar de straat, zooals thans de toestand is, en Nycholaus voor de geregelde betaling van den cijns zijn huis naast dat van Wiricus DE BURE verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 644.

1360 (September 29) in die sancti Michaelis Archangeli.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE BEKE, rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, voor 2 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Georgius DE UDENCOVEN in erfrecht opgedragen heeft eene *area* in de St. Antoniusstraat gelegen tusschen het erf van Daniël DE GELIKE en dat van Jacobus PEERT.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycolaus DE MAURO en Johannes DE FLETINGIS. Zegels: 1° Drie inhoekingen van links uitgaande, in den rechter bovenhoek een naar rechts gewende moorenkop; randschrift: NICHOL . DE MAURO . SCAB . TIE . .

N° 645.

1360 (November 19) feria quinta ante festum beate Katherine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Philippus DE BASILISBUR verklaard heeft aan den deken en het kapittel van St. Servaas verschuldigd

Digitized by Google

te zijn eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche marken uit het huis *de basilisbur* gelegen tegenover het huis *de cancro* en beloofd heeft, dat, zoo te eeniger tijd eene vordering op die rente gedaan wordt, hij en zijne erfgenamen die voldoen zullen zonder lasten voor voornoemde deken en kapittel, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft, en de verklaring heeft afgelegd dat voornoemde kapittelheeren sinds geruimen tijd (*longo tempore et ab antiquo tempore*) die rente uit dat huis gebeurd hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 646.

1360 (December 18) feria sexta ante festum beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus DE STOCHEIM, priester en rentmeester der broederschap van kapellanen van St. Servaas, namens deze voor eene jaarlijksche rente van 21 Luiksche schellingen aan Heylwigis VOETS, begijn, in erfrecht opgedragen heeft een huis bij den stadsmuur (1) gelegen achter het kerkhof van St. Hylarius naast het hare en naast dat van Aleydis, de dochter van wijlen Henricus CAPUT van Wyck, onder beding dat Heylwigis en hare erfgenamen alle vorderingen op dat huis betalen zullen en de broederschap daarvan vrij zal zijn.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 19. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Lambertus DE KESTEL.

N° 647.

1360 (December 18) feria sexta ante festum beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Heylwigis VOETS, begijn, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen uit de brouwerij van wijlen

(1) Volgens de aanteekening boven den brief lag dat huis *iuxta fratres Minores*, de Minderbroeders, wier klooster gelegen was vooraan in de St. Pieterstraat. Het huis behoorde vroeger aan Luca DE VOEREN, begijn.

Digitized by Google

Gobbellinus VOETS, in de Kapoenstraat tusschen het huis van Walterus WAMBUYS, voller, en dat van Michaelis DE MILLEN, *braxator medonis* (1), gelegen, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 44. — Schepenen: als nº 646.

Nº 648.

1361 (Januari 30) Sabbatho ante Purificationem beatissime Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, Catharina en Elisabeth, kinderen van wijlen Johannes DE WYTROC, en Henricus SCOVENSOEN, als echtgenoot van voornoemde Elisabeth, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan hebben van al hunne rechten, zoo tegenwoordige als toekomende, op hun huis (2) aan het Vrijthof *supra atrium in angulo* tusschen het *cimiterium exulum* en het huis van Ludovicus LODENER, lakenscheerder, gelegen.

Afschrift in: *Cartularium* III fol. 110. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Gobelinus DE RUFFO CLYPEO.

Nº 649.

(1361 Maart 17) Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo in die beate Gertrudis Virginis.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Arnoldus, zoon van Johannes ZOENKENS van Wylre, en zijne echtgenoote Luca, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van

---

(1) *Medo*, volgens Ducange, *Glossarium* etc., beteekent: *aqua mulsa et melicraton; aqua mellita, que constat ex aqua cocta et melle, breuvage de miel et d'eau cuite*, een honigdrank.

(2) Eene aanteekening boven den brief uit de XVIe eeuw meldt: *videtur esse domus quam modo inhabitat dominus Phonascus, aut fuit alia inter eandem et cemiterium pauperum.*

Digitized by Google

2 Luiksche schellingen uit het huis van Godefridus *textor sargiorum*, gelegen te Lenculen aan de Jeker naast dat van Philippus WALRAMI en dat van Henricus DE ROESMAR, en beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litt. frat.* A fol. 60 v. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO, Giselbertus BEC, Macharius DE HESE. Nicholaus DE MAURO, Godefridus DE VINEA, Florentius WELDE en Renerus DE BERNE.

N° 650.

Transfixen. 1362 (Juni 30) in crastino beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Gyselbertus genaamd WITVROUWE de jaarlijksche rente van 2 Luiksche schellingen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Mathias DE ELSLOE overgedragen heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen als van n° 649.

N° 651.

(1393 Augustus 27) Datum anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo nonagesimo tertio mensis Augusti die vicesima septima.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Petrus OP DEN KELRE, timmerman, en Meynta zijne echtgenoote, Nicolaus MEYER, zoon van wijlen Henricus NOETEN, en zijne echtgenoote Katharina, Johannes DE SANCTO PETRO en zijne echtgenoote Elizabet, alsmede Luca, dochter van wijlen Arnoldus SHOENEN en zuster van Meynta, Katharina en Elizabet voornoemd, voor het jaargetijde van wijlen Arnoldus SHOENEN, van zijne echtgenoote Luca en van hun bloedverwant Johannes KAUDENBERCH aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche schellingen, waarvan 2 schellingen uit het erf te Lenculen gelegen nabij de *porta exterior Lenculensis* naast het huis van Petrus OP DEN KELRE voornoemd en den stadsmuur (*murum opidi Traiectensis dictum der walle*) en de overige 6 schellingen uit het huis van Martinus *textor sargiarum* aldaar gelegen aan de Jeker tusschen dat van Godenulus

Digitized by Google

DE HERDEREN, voller, en dat van Bruno DE WILRE eenerzijds en dat van Nicolaus CLOYS anderzijds.

Afschrift ibidem fol. 60. — Schepenen: Florencius Weelde, Johannes DE JUYLEYMONT, Johannes SACK, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Godefridus DE VLEYTINGIS en Goeswinus DE MONTENAKEN.

N° 652.

1361 (April 2) die secunda mensis Aprilis.

Schep. van M. oorkonden, dat Reynerus DE HERBORGH en zijne echtgenoote Maria, voor hun jaargetijde *temporibus oportunis et ordinatis* te vieren, aan den deken en de kanoniken van St. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen het eerst te beuren van eene van 15 schellingen uit een huis op de Houtmarkt (*supra forum lignorum*) naast het huis van Wilhelmus GODEFRIDI, brouwer.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 653.

1361 (April 17) Sabbato post Tiburcii et Valeriani.

Schep. v. M. oorkonden, dat Sygerus DE NOVOLAPIDE, deken, Rutgherus DE BRACHT, *claustrarius*, en Johannes DE PYTERSHEIM, priesters van St. Servaaskerk aldaar, als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Amandus DE HOCHSTRATEN, beneficiant dier kerk, zijn huis en al zijne rechten daarop, te Tweebergen gelegen naast dat van Gherbergis, kaarsenmaakster, en dat van Godefridus DE EYKE, aan de broederschap van kapellanen dier kerk opgedragen hebben, die daarvoor jaarlijks 12 jaardiensten voor Amandus houden zal.

Orig. op perkament. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Johannes DE FLEYTINGIS.

Digitized by Google

N° 654.

1361 (April 19) feria secunda ante diem beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus SELLIFEX, priester en rentmeester der broederschap van kapellanen van St. Servaas, namens deze voor 3 Luiksche marken en 6 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Reynerus DE BREYDELO, kapellaan van voornoemde kerk, in erfrecht opgedragen heeft het huis te Tweebergen gelegen, waarvan melding is in den naastvoorgaanden brief.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 4 v. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Johannes DE FLEYTINGIS.

N° 655.

1361 (Mei 25). Verkoop en overdracht aan het kapittel van St. Servaas te Maastricht eener jaarlijksche erfpacht van 3 mudden rogge en een mud tarwe, alsmede eener jaarlijksche rente van 15 Luiksche schellingen en aan het kapittel van O. L. Vrouw aldaar eener jaarlijksche pacht van 2½ mud tarwe.

Nos Renerus DE ROSIS et Winandus DE CIGNO, scabini Traiectenses protestamur tanquam scabini, quod coram nobis personaliter constitutis venerabilibus viris dominis Sigero decano et capitulo ecclesie sancti Servatii Traiectensis ex una parte, necnon Daniele, filio quondam domini Danielis DE GHORE alias DE WOUVERADE, militis, unacum Henrico et Willelmo suis fratribus ac dominis Emundo DE BERMEN et Ogero DE HAREN, militibus sive sororiis ex altera, idem Daniel tam pro se quam pro dictis suis fratribus et sororiis et eorum nomine recognovit expresse se assignasse et assignat per presentes dictis venerabilibus viris dominis decano et capitulo ecclesie sancti Servatii tres modios siliginis et unum modium tritici warandisabilis pacti annui et perpetui mensure Traiectensis et quindecim solidos Leodienses census hereditarii, necnon dominis decano et capitulo beate Marie Traiectensis duos et dimidium modios triciti pacti et mensure predictorum, in quibus eisdem

Digitized by Google

dominis quondam dominus Henricus GRINYART, miles, avus ipsius Danielis, de certis terris suis sub curia Linculensi consistentibus, ad ipsum Danielem et suos coheredes devolutis, hereditarie tenebatur, singulis annis ab eisdem dominis capiendos et levandos in festo beati Andree Apostoli ad et supra curiam dicti quondam Henrici avi sui sitam in Duobus Montibus cum suis pertinentibus et attinentibus, necnon ad tres solidos Leodienses annui census debitos eidem curie de via quadam ad ortum dictum *spelthoff* ducente ac ad et supra triginta quinque, paulo plus vel minus, bonuaria terre arabilis in diversis territoriis et locis situata ad eandem curiam pertinentia, prout huiusmodi terram Johannes colonus eiusdem sub suo aratro colit ad presens et hactenus tenuit et excoluit ad pactum, qua assignatione sic facta idem Daniel recognovit se nomine quo supra dictis dominis decano et capitulo ecclesie sancti Servatii ementibus omnem meliorationem et valorem dictorum curie, pertinentiarum, trium solidorum et terrarum ultra dictos tres modios siliginis, tres et dimidium modios tritici et quindecim solidos hereditarios census et pactus predictorum restantes, iure hereditario iusteque venditionis titulo vendidisse pro duobus millibus et trecentis parvis florenis boni auri et fortis ponderis, eidem Danieli, ut retulit expresse, a dictis dominis ementibus integre persolutis et de quibus idem Daniel penitus contentus eosdem dominos ementes omnimode acquitavit, quitosque proclamat in his scriptis, promittens eisdem ementibus de dictis curia, censu et terris universis sic venditis satisfacere coram curiis et dominis a quibus moventur atque suis sumptibus et expensis dictam terram lapidare seu limitari eamque facere mensurari omnibus suis et dictorum ementium expensis et sic facta dicta mensuratione [si] ultra dicta triginta quinque bonuaria terra aliqua ad dictam curiam pertinens sub aratro dicti Johannis coloni fuerit inventa, quod pro quolibet bonuario terre sic excrescente dicti ementes eidem Danieli pro rata centum parvos florenos, postquam eis de eadem terra per eundem vendentem ut justicia suadebit fuerit satisfactum coram curiis seu curia, a quibus seu a qua moventur, persolvent. Si vero dicta summa completa non inveniretur extunc dictus vendens pro rata pro quolibet bonuario, sic deficiente, centum florenos parvos ponderosos dictis ementibus restituet de summa pecunie antedicta. Insuper promisit idem vendens si

Digitized by Google

ipse quod absit in toto vel in parte in dictis terris, curia, censu et pertinentibus, coram aliqua curia seu domino dictos ementes fecerit inheredari seu investiri vel institui, iuxta ipsius curie iustitiam et consuetudinem, a quo seu qua huiusmodi talis terra postmodum inveniretur non descendere nec moveri, seu si ipse de aliqua dicta terra dictis ementibus coram domino et curia a quibus ipsa moventur, non satisfecerit, quod extunc idem vendens absque protractione infra annum et diem proximos ad requestam dictorum ementium eis satisfaciet de huiusmodi terra coram suis veris dominis, a quibus de iure movetur, seu coram illis de quibus usu seu consuetudine fuerit faciendum et procurabit eosdem ementes in eandem terram investiri prout ipsius curie iustitia suadebit, atque deponit dictis ementibus infra dictos diem et annum iustam querelam, quodque dicta curia, census et terra nullo alio onere nisi dumtaxat mediantibus dictis pacto, quindecim solidis et censibus dicte terre dictis vulgariter *landtchins* sint onerati. Promisit et idem vendens Adam fratrem suum adhuc minorennem, quam cito ipse ad sue discretionis annos pervenerit, ad hoc inducere et cum effectu tenere, ut premissa omnia et singula firma et grata habeat atque de premissis quantum in eo fuerit seu ad eum spectat, dictis ementibus satisfacere procuret, coram quibuscumque curiis et dominis, coram quibus premissa agi ac de eis satisfieri de jure oportebit. Et pro premissis omnibus et singulis ad finem debitum perducendis, tenendis et faciendis dictus Daniel ipsis ementibus constituit et ordinavit fideiussores strenuos viros dominos Adam DE MOBERTINGEN et Ogerum DE HAEREN predictum, milites, necnon Winandum DE DYTEREN, armigerum, presentes et huius fideiussionis onus in se suscipientes et quemlibet eorum insolidum sub hac forma, si, quod absit, contingerit dictos ementes in premissis aut eorum aliquo defectum aliquem quomodolibet sustinendos, quod extunc idem Daniel et fideiussores et quibus eorum, seu pro quolibet eorum alias legitime occupato famulus idoneus cum uno equo ad dictorum ementium, seu eorum etiam nuntii monitione seu requesta opidum Traiectensem subintrabunt ibidem honesto hospitio eis assignando per nuntium antedictum suis sumptibus et expensis, debitos iactantiarum ad comestus iuxta consuetudinem opidi predicti faciendo, exinde nullatenus causa debiti cibi ac potus exituri nisi presens dictis ementibus de omni

Digitized by Google

defectu pro quo ipsi fideiussores moniti fuerint, extiterit penitus satisfactum. Et si contigerit aliquem fideiussorem medio tempore viam ingredi carnis universe extunc residui viventes fideiussores predicti ad monitionem cuncti nuntii dictorum ementium dictas iacentias subintrare tenebuntur, si idem Daniel loco cuiuslibet decidentis infra mensem a die sui obitus proxime computando alium eque bonum fideiussorem non subrogabit dictasque iacentias non continuabunt, quousque a dicto Daniele alter eque bonus fideiussor loco cuiuslibet decidentis fuerit surrogatus et a premissis dictus Daniel suos fideiussores prefatos indemnes conservare promisit. Premissis vero sic recognitis et promissis fratres et sororii predicti, suum quantum in ipsis erat consensum adhibuerunt recognoscentes se nihil iuris in bonis predictis habere pro eo quod bonam divisionem contra predicta bona in aliis bonis hereditariis haberent, et si quod ius in dictis bonis superius descriptis eis competeret ius huiusmodi transferrent et transtulerunt in ementes antedictos. In quorum omnium testimonium et fidem sigilla nostra presentibus duximus apponenda et ego Daniel predictus veritatem omnium premissorum attestans sigillum meum proprium presentibus apposui, rogans dominos Adam et Ogerum ac Winandum fideiussores meos predictos et presentibus (sigilla sua) apponant in maius robur et fidei firmitatem. Et nos Adam, Ogerus, milites, et Winandus armiger fideiussores predicti, dicte fideiussionis onus in nos assumentes secundum omnem modum et formam superius descriptos sigillis nostris una cum predictorum scabinorum et ipsius Danielis sigillis presentes litteras duximus roborandas ad maiorem fidem et firmitatem omnium et singulorum premissorum. Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo die vicesima quinta mensis Maii.

Afschrift in: *Cartularium* III fol. 149 v.

N° 656.

1361 (Mei 25) die vicesima quinta Maii.

Schepenen der proostdij van St. Servaaskapittel te Maastricht, oorkonden, dat Daniël, Henricus en Wilhelmus, zonen van wijlen ridder Daniël DE GHORA alias DE WOUFRODE, ridders, en Emundus

Digitized by Google

DE BERMEN en Ogerus DE BIECHT, hunne schoonbroeders, ook ridders, verklaard hebben, dat 6 bunder en 1 jurnale bouwland, onder het grondgebied van Maastricht in verschillende perceelen gelegen, alsmede de hoeve van wijlen ridder Grynyart te Tweebergen en andere landerijen, cijnsplichtig zijn aan het kapittel van O. L. Vrouw aldaar voor $2^1/_2$ mudden koren 's jaars en aan het kapittel van St. Servaas te dier stede voor 3 mudden tarwe en een mud koren, en daarna dat land aan het kapittel van St. Servaas overgedragen hebben, met de verklaring dat, behalve vermelde pacht, het met niets meer bezwaard is dan met den *landtchens;* dat voormelde stukken bouwland zijn: ongeveer 1 bunder *in parva 00*, gelegen tusschen land van Johannes DE GEYLKE en dat der Antonieten; 26 roeden gelegen *ante Caudenbergh* naast land van ridder Guilhelmus DE EYNENBERGH; 22 roeden *op den Obergh*, tusschen land van Wilhelmus DE HERCKEN en dat van Johannes DE HEILKE; 13 roeden nabij *Deymans delle* tusschen het land van Huenkens en pachtland van den hertog; 1 jurnale gelegen in 00 tusschen land van Petrus OP DEN PUEL en dat van de Antonieten; 23 roeden *in die O* naast land van Reinerus DE ROSIS, den zoon van Gerardus, en dat van Leonardus DE MOSA; ongeveer 9 roeden tusschen land van Johannes SACH, schepen van Maastricht en dat van Florentius, den zoon van wijlen Goeswinus DE VINEA en 8 roeden op den *muesberch* gelegen naast land van den Hertog en land beakkerd door Tilmannus gezegd BAMTH DE SCARWIER.

Afschrift in *Cartularium* III fol. 152. — Schepenen: Wilhelmus DE FEE, kanonik van St. Servaaskapittel, vice-proost, Godefridus FRANSOES, Godefridus GRUTER, Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO, Arnoldus DE CIGNO, Leevaldus DE MOSA, Godefridus DE VINEA en Renerus DE ROSIS.

N° 657.

Transfix. 1363 (Juli 19) in nocte beate Margarete Virginis et Martyris.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas te Maastricht oorkonden, dat Adam, man van wapenen, zoon van wijlen ridder Daniël DE GHORE alias DE WOVERADE, *qui ad annos sue mature etatis pervenit*, met inwilliging van zijn mom-

Digitized by Google

boor Henricus genaamd YSERENHALS, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan heeft van zijne rechten op het land vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, onder verklaring dat hij in andere goederen bedeeld is geworden.

Afschrift ibidem fol. 153. — Schepenen: Rutgerus DE GRACHTE, rentmeester, Godefridus FRANSOIS, Godefridus GRUTER, Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO, Arnoldus DE CIGNO, Levaldus DE MOSA, Godefridus DE VINEA en Reinerus DE ROSIS.

N° 658.

1361 (Juli 6) in octavis beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Daniël, Henricus en Wilhelmus, zonen van wijlen ridder Daniël DE GHORE alias DE WOUVERADE, en hunne schoonbroeders, de ridders Emundus DE BERMEN en Ogerus DE LIEGHE (sic) verklaard hebben dat 23 groote roeden akkerland, *linderlant* geheeten en gelegen op het grondgebied van Maastricht in drie perceelen, alsmede de hoeve van ridder GRINGARTS te Tweebergen en andere landerijen, cijnsplichtig zijn aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw aldaar voor $2^1/_2$ mudden koren en aan die van St. Servaas voor drie mudden tarwe en 1 mud koren, waarna Henricus, Wilhelmus, Emundus en Ogerus ten behoeve van hunnen broeder, voornoemden Daniël, van die 23 groote roeden akkerland afstand hebben gedaan, die op zijne beurt ze aan den deken en kapittel van St. Servaas heeft overgedragen en beloofd hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Voornoemde drie perceelen akkerland waren: $^1/_2$ bunder nabij de *pascua pecorum* naast land van Johannes SACH de Wyc, schepen van Maastricht; ongeveer 4 groote roeden gelegen tusschen land van Petrus WITHUES en dat der Antonieten en 9 groote roeden gelegen ter plaatse geheeten *die keele* naast land van wijlen Johannes PITTHELLINX en dat van Arnoldus DE CIGNO.

Afschrift ibidem, fol. 148. — Schepenen van Maastricht: Renerus DE ROSIS en Winandus DE CIGNO.

Digitized by Google

N° 659.

Transfix. 1363 (Juli 19) in nocte beate Margareta Virginis et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat Adam, de zoon van wijlen ridder Daniël DE GHORE, man van wapenen, ongehuwd, meerderjarig geworden, met toestemming van zijnen momboor Henricus YSERENHALS, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas, vaarwel heeft gezegd aan al zijne rechten op de landerijen in den naastvoorgaanden brief vermeld, met de verklaring, billijke deeling daarvoor in andere goederen te hebben gehad.

Afschrift in: *Cartularium* III fol. 149. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO.

N° 660.

1361 (Augustus 27) feria sexta ante festum beati Egidii Abbatis.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus DE FEE, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, ten behoeve van Katharina, natuurlijke dochter van Johannes DE VALLE met Katharina MOLS, afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen grondcijns van 5 schellingen, 3 penningen, Luiksche munt, en 9 kapoenen, waarvan 2 schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen te beuren uit het erf van Lambertus DE VOREN te Wijck naast dat van Gobbelinus HUDMEKER; 6 penningen en een kapoen uit het huis van Gerardus MUYS bij het voorgaande gelegen *iuxta rondellum ubi itur versus Hogheym* naast het huis van Truda LEMKINI; 6 penningen en 2 kapoenen uit de brouwerij van Heinricus KARSUL nabij de *vicus coci* (Koekschroefstraat) (sic) naast het huis van Johannes genaamd SCOUTIT; 6 penningen en 1 kapoen uit het huis van Reynerus DE BEIRKE in de Raamstraat naast dat van Johannes PEERT; 6 penningen en een kapoen uit het ernaast gelegen huis van HERENBLOYS en 3 penningen en 1 kapoen uit het huis van Elisabeth STURBOUT *in alto ponte* (Helstraat) naast dat van LUNNINX; beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en Johannes

Digitized by Google

DE VALLE voornoemd voor zijn leven het genot van dien cijns hebben zal.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobelinus DE RUFO CLIPEO en Nycholaus DE MAURO.

N° 661.

Transfixen. 1361 (November 29) in vigilia sancti Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina MOLS als *mamburna* harer natuurlijke dochter Katharina, verklaard heeft, dat Rogerus DE FEE, *armiger*, de cijnzen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, afgelost en haar het geld betaald heeft, weshalve zij hem dien brief overhandigd en de cijnzen overgedragen heeft, met de verklaring dat noch zij noch hare dochter eenig recht daarop hebben zullen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobelinus DE RUFO CLIPEO en Godefridus DE VINEA.

N° 662.

1362 (Juni 2) secunda die mensis Junii.

Schep. v. M. verklaren, dat Rogerus DE FEE, man van wapenen, en zijne echtgenoote Nesa, ten behoeve van den *nobilis vir* Johannes DE SCOENVORST, proost van St. Servaaskerk aldaar, afstand gedaan hebben van 4 schellingen, 9 penningen Luiksche munt en 6 kapoenen jaarlijkschen cijns, waarvan: 2 schellingen 6 penningen en 2 kapoenen te beuren uit het huis van Lambertus DE FURON te Wijk naast dat van Gobbelinus HUDEMEYKER; 6 penningen en 1 kapoen uit dat van Gerardus MUYS nabij het voorgaande gelegen *iuxta rondele ubi itur versus Hoeghem* (1) naast het huis van Truda LEMKINI; 6 penningen en 1 kapoen uit het huis dezer laatste; 6 penningen en 2 kapoenen uit de brouwerij van Henricus CORSVEL gelegen nabij de Koekschroefstraat (*via coci*) naast dat van Johannes SCOUTEIT; 6 penningen en 1 kapoen

(1) Het ronddeel van den walmuur te Wijk nabij den weg naar Heugem.

Digitized by Google

uit het huis van HERENBLOES in de Raamstraat (*in platea tendiculorum*) naast dat van Reynerus DE BYRCKE, alsmede 3 penningen en 1 kapoen uit het huis van Elisabet STURBOUT in de Helstraat naast dat van LUNINX.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 660.

N° 663.

1361 (Augustus 26) feria quinta post festum beati Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus DE FEE, kanonik van St. Servaas aldaar, ten behoeve van Nicholaus DE LEMBORCH, lakenscheerder, afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen, 6 kapoenen en 1 hen, waarvan 3 penningen en 1 kapoen te beuren uit het huis van Johannes YSERMANS op de Houtmarkt naast zijn woonhuis gelegen; 3 penningen en 1 kapoen uit het huis van Reynerus DE LEUTE, timmerman, naast het voorgaande en dat van Johannes DE AQUIS gelegen; 6 penningen en 2 kapoenen uit het huis van wijlen Christianus KYLA naast dat van Johannes DE AQUIS voornoemd; 2 penningen en 1 hen uit de bakkerij van Wilhelmus CROEME te Tweebergen tusschen het huis van Johannes LOUWENBERCH en dat van Martinus DE UDENBERGH en 46 penningen en 2 kapoenen uit de ramen (*supra tendicula*) gelegen tegenover de hoeven der Duitsche Ordeheeren, welke Johannes genaamd NICHOLAI schoonzoon van Henricus SACH betalen moet; welke renten, zijnde de helft der renten genaamd DE FEE, hem toegevallen zijn bij scheiding aangegaan met zijnen broeder Ogerus DE FEE, man van wapenen.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 86. — Schepenen: Gobelinus DE RUFO CLIPEO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 664.

Transfix. 1361 (December 22) in crastino beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Nicholaus DE LEMBORGH, *pannicida*, verklaard heeft, dat Rutgherus DE BRACHT, *claustrarius* van

Digitized by Google

St. Servaaskerk, namens Johannes DE SCHOENVORST, proost dier kerk, de rente in den naast voorgaanden brief vermeld, afgelost en hem de geldsom betaald heeft, weshalve hij hem dien brief afgestaan en overhandigd heeft (*supperportando donavit penes omnem modum et formam quibus eas habuit*).

Afschrift ibidem. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO en Nicholaus DE MAURO.

N° 665.

1361 (November 19) in crastino octavarum beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus en Jutta, kinderen van wijlen Baldewinus GRUTER, voor 4 Luiksche marken en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Johannes SACH, priester en beneficiant van het altaar ter eere van den H. Judocus in de St. Servaaskerk, in erfrecht gegeven hebben een huis in de *ruella dicta Heren Kesenruwe* (1) naast dat van Johannes KELLENERE de Pytersheym, priester, en dat van Elizabet ADVOCATI gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes SACH de Wyck en Godefridus DE VINEA.

N° 666.

Transfixen. 1361 (November 26) in crastino beate Katherine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus en Jutta voornoemd in afkorting van den jaarlijkschen cijns, in den voorgaanden brief vermeld, 22 Luiksche schellingen 's jaars aan Johannes SACH, priester, afgestaan en overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 665.

---

(1) De *Heren Kesenruwe*, in de Latijnsche oorkonden *vicus* of *ruella casei* geheeten, is de Heggenstraat.

Digitized by Google

N° 667.

1365 (Augustus 4) mensis Augusti die quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes SACH, priester en beneficiant van het altaar ter eere van den H. Judocus in de St. Servaaskerk, *qui se ad infrascripta tuamquam laycus jure civili subiecit*, het huis vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Godefridus MAHERIATOR en zijne erfgenamen opgedragen heeft, met de verklaring dat er op gevestigd is eene jaarlijksche rente van 2 marken 18 schellingen Luiksche munt en 2 kapoenen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO en Henricus DE MONTHENAKEN.

N° 668.

(1379 September 13) Datum anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono mensis Septembris die tredecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes FERMENTATOR seu MAHERIATOR *dictus wulgariter* Johannes GRUETER voor eene jaarlijksche rente van 2 marken, 18 schellingen en 2 kapoenen aan Johannes DE HESE, *clericus*, zoon van Wynandus DE HESE, burgemeester van voornoemde stad, het huis, in de beide voorgaande hoofdbrieven vermeld, in erfrecht opgedragen heeft en Johannes DE HESE beloofd heeft binnen het jaar en dag de hoofdsom van 4 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns (*tantam pecuniam quantam quatuor solidi annui census valere possunt*) te zullen uitgeven voor verbeteringen van dat huis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT en Servatius DE MULKEN.

N° 669.

1361 (December 23) feria quinta post diem beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Meghtildes COKENMEYSTERS, weduwe van Goeswinus DE MOLENHERKEN, voor hun beider jaar-

Digitized by Google

getijde aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 1 mark te beuren na eene van 38 Luiksche schellingen, 8 penningen en $2^2/_3$ kapoenen uit een huis, achter St. Servaasklooster (*retro claustrum sancti Servacii*) gelegen tusschen dat van ridder Adam DE MOBERTINGHEN, heer van Segghen (Sichen), en dat van Tilmannus [FREENS], priester.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Florentius WELDE.

N° 670.

1361 (na December 21) . . post diem beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden dat Metta (1) COKEMEYSTERS, weduwe van Goeswinus DE MOLENERKEN, voor haar jaargetijde en dat van haren echtgenoot aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren na die van 38 schellingen, 8 penningen en $2^2/_3$ kapoen uit het huis in den naast voorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 36. — Schepenen als van n° 669.

N° 671.

(1361) Datum anno Domini M° CCC° sexagesimo primo . . .

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Danyel, Heinricus, Willelmus, zonen van ridder Danyel DE GHORA alias DE WOUFRODE, alsmede de ridders Emundus DE BERMEN en Ogirus DE BYCHT, schoonbroeders van voornoemde zonen, verklaard hebben, dat 18 roeden akkerland te St. Pieter gelegen, tusschen het land van wijlen ridder Collinus DE FREYPONT en dat van Johannes, den zoon van wijlen Goswinus SUPRA LAKE,

(1) Metta = Mechtildis.

Digitized by Google

alsmede de hofstede van wijlen ridder GRYNYARTS met de daartoe behoorende landerijen te Tweebergen gelegen belast zijn met eene jaarlijksche pacht van 3 mudden tarwe en $3^1/_2$ mud koren, waarvan $2^1/_2$ mud koren ten behoeve van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht en 3 mud tarwe en 1 mud koren ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar, waarna Heinricus, Willelmus, Emundus en Ogerus voornoemd van hunne rechten op de voormelde 18 roeden akkerland afstand hebben gedaan ten behoeve van hunnen broeder en schoonbroeder voornoemden Danyel, die ze op zijne beurt aan den deken en het kapittel van St. Servaas heeft overgedragen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes THEODERICI schout en schepen, Heinricus KESTELMAN senior, Heinricus DE LICHTENBORCH, Lambertus LAMBOY, Johannes HULSLO, Heinricus KESTELMAN iunior en Philippus DE HERDEREN. Zegels: 1° van hermelijn met een rechter schuinbalk, waarop twee St. Michielsschelpen; — 2° Drie kepers met in het schildhoofd een barensteel, het schild omzoomd; — 4° Een band, in het schildhoofd een barensteel van vijf hangers; randschrift: S. LAMBERTI LAMBOY; — 6° Drie keprrs, in het vrijkwartier een band; — 7° Gegeerd van 10 stuk; in het vrijkwartier een band; randschrift: S. P . I . . PPE . . . ERE.

N° 672.

Transfix. 1363 (Juli 19) in nocte beate Margarete Virginis et Martiris.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Adam de zoon van wijlen ridder Daniël DE GHORE alias DE WOVERADE, meerderjarig geworden, de rechten die hij heeft en nog bekomen zal op de 18 roeden akkerland vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan den deken en het kapittel van St. Servaas heeft overgedragen en verklaard, in andere goederen te zijn bedeeld.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes THEODERICI schout en schepen, Henricus KESTELMAN senior, Henricus DE LICHTENBORG, Lambertus LAMBOY, Henricus KESTELMAN iunior, Philippus DE HERDEREN en Egidius LAURENTII. Zegels: 7° Drie naar rechtsgewende vogels 2. 1; in het hart van het schild eene vijfpuntige ster; randschrift: . . EGIDII: LENS . SCAB . . . . . I : PET :

Digitized by Google

N° 673.

(1362 Februari 26) Datum anno Domini M° CCC° LXI° Sabbato post diem beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus SELLIFEX, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, als mamburnus der broederschap van kapellanen aan Nicholaus ANTHONII, priester en kapellaan der kapel van den H. Nicolaus in die kerk gelegen, voor 34 Luiksche schellingen en 2 kapoenen 's jaars een huis in de Looierstraat (*in vico cerdonum inter duos jecoras*) (1) naast dat van Johannes LEMMAEL, in erfrecht opgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 27 v. — Schepenen: Nicholaus DE MAURO en Lambertus DE KESTEL.

N° 674.

(1362 Maart 11) Datum anno Domini M° CCC° LXI° feria sexta ante diem beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE HOELBEKE, priester en kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, aan de broederschap van kapellanen dier kerk voor het jaargetijde (2) zijner ouders en vrienden eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit zijn woonhuis te Tweebergen tusschen dat van wijlen Wolterus, *textor tycarum* en dat van Reynerus DE ELSLOE gelegen, overgedragen heeft.

Afschrift ibidem fol. 3 v. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

---

(1) De beide Jekertakken.

(2) Luidens de aanteekening werd dit jaargetijde gevierd op 29 November. Het is aldus vermeld in het necrologium der broederschap: *Anniversarium parentum et sororis Johannis* DE HOELBEKE, *presbyteri, V solidos.*

Digitized by Google

N° 675.

1362 (Juli 20) feria quarta ante festum beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heynricus DE FLEITINGIS, priester en vicaris van het altaar der H. Maagd in de kerk van St. Pieter nabij Maastricht, aan de kapittelheeren van St. Servaas voor het jaargetijde der ouders van Johannes DE WYC (1), priester en schatbewaarder dier kerk, eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit zijn huis te Tweebergen nabij het gasthuis gelegen tusschen het huis van Heynricus DE EIGENBIELSEN en dat van Aleidis DIE WENEERSSE overgedragen heeft en verklaard, dat op het huis nog gevestigd is eene rente van 1 mark en 2 kapoenen 's jaars.

Orig. op perkament. -- Winandus DE CIGNO en Heynricus DE MONTENAKEN. Zegels: 2° Vier dwarsbalken; in het vrijkwartier een hertenschedel, waartusschen eene vijfpuntige ster; randschrift: . . . I . MUNTENAKEN . SCAB . TR .

N° 676.

1362 (November 3) feria quinta post festum Omnium Sanctorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE WYC, priester en vicaris der kapel van den H. Jacobus, en Hermannus SELLIFEX, priester, als rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, voor 10 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns aan Theodericus den zoon van wijlen Theodericus den voller, een huis met aanhoorigheden gelegen in de *Grachtstrate* tusschen dat van Henricus HORNEBLOES en dat van Petrus STUCKMEKER hebben opgedragen, van welken cijns Johannes DE WYC en de broederschap van kapellanen voornoemd ieder de helft (2)

---

(1) Deze komt niet voor in de lijst der schatbewaarders van St. Servaaskerk uitgegeven in: *Antiquités sacrées conservées dans les anciennes collégiales de St. Servais et de Notre-Dame à Maestricht. Appendices* . 19. Wellicht is hij te plaatsen na Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS.

(2) Met die 5 schellingen, door de broederschap te beuren, werd bij haar gesticht de jaardienst van Adam DE FORO, priester, die 21 Juli gevierd werd.

Digitized by Google

zullen beuren, onder beding dat Henricus binnen het jaar en dag 28 zware gulden of de waarde daarvan *apponet ad edificia et meliorationem predicte domus.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 8 v. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Nicholaus DE MAURO.

N° 677.

(1362 November 12)... anno a Nativitate eiusdem [Domini] millesimo trecentesimo sexagesimo secundo indictione decimaquinta prout adhuc scribitur de stilo et consuetudine venerabilis curie Leodiensis mensis Novembris die duodecima...

Schep. v. M. oorkonden, dat, bij acte van notaris Arnoldus ARNOLDI van Stockheim, Nicholaus COLE *de villa dicta van den Biessen* en zijne echtgenoote Maria verklaard hebben geene rechten te bezitten op het erf van wijlen Amandus, priester, gelegen te Tweebergen tusschen het huis van Gobbelinus DE EYKE en dat van Gebergis DE FLETINGIS en, zoo zij er op mochten hebben of nog verkrijgen zullen, daarvan afstand te zullen doen ten behoeve van de broederschap van kapellanen van St. Servaas, in den persoon van haren meester, Macharius DE WYC, welke acte verleden werd te Maastricht *in domo placiti* in tegenwoordigheid van Godefridus GRUTER, Henricus KARSOEL, burgers dier stad, en Hermannus, klerk van Gerardus *scriptor* van Maastricht.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFFO CLIPEO.

N° 678.

(1363 Januari 17) Datum anno Domini M° CCC° LXII° in die beati Anthonii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes MOREL voor 25 Luiksche schellingen en 1 kapoen jaarlijksche rente aan Eustachius DE ELST,

Digitized by Google

tector domorum, in erfrecht opgedragen heeft een huis met toebehooren *opden bailiuen* op den hoek gelegen tegenover het huis of poort van ridder Wilhelmus DE EYNENBERCH en tusschen het huis van Johannes den zoon van Gerardus DE RIEMST en de *platea pergens ad claustrum sancti Servatii*, en Eustachius beloofd heeft van die rente binnen de drie jaren 5 schellingen te zullen aflossen met 9 kleine goudgulden, gedurende welken tijd hij niet gehouden zal tijd tot betaling dier 5 schellingen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 30 v. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Lambertus DE KESTEL.

N° 679.

Transfix. 1372 (September 11) mensis Septembris die XI.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus DE HERE (1), priester, *investitus seu rector* der parochiale kerk van St. Maarten *in insula* te Luik, voor het jaargetijde zijner ouders en vrienden aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 15 Luiksche schellingen en 1 kapoen van die, vermeld in den naastvoorgaanden brief, en eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen van eene van 2 marken en 19 schellingen te beuren uit het huis, waarin hij woont, op de Groote Gracht (*extra vicum dictum ecgerixgaet*) gelegen tusschen het huis van Franco, wagenmaker, en dat van Nicholaus, den zoon van Johannes WINRICI, en voorheen behoord hebbende aan Arnoldus HUVENERE en Johannes DE WANGHE, priester.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Johannes DE JULEYMONT.

---

(1) Hij was lid der broederschap van kapellanen en zijn jaargetijde werd gehouden op 17 Juni: *Anniversarium Gerardi* DE HERE *presbyteri et fratris, IX solidos, VI denarios cum capone.*

Digitized by Google

N° 680.

(1363 Februari 6) Datum anno Domini M° CCC° sexagesimo secundo feria secunda ante magnum carnisprivium.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ida, de weduwe van Wilhelmus DE GEYLKE, met toestemming harer schoonzonen, Matheus DE RYMPST en Godefridus DE SPAUDEN, aan Heinricus SLEYSWYCH voor 6 jaren verkocht heeft eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark en 1 kapoen te beuren uit het huis van Arnoldus genaamd PALERE *de Belisia* in de Kapoenstraat naast dat van Remboldus, wever, en dat van Theodericus LANGERBEYN gelegen, en beloofd heeft hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Winandus DE CIGNO.

N° 681.

(1363 Februari 25) Datum anno Domini M° CCC° LXII° Sabbato post diem beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes MOREEL ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Gerardus CATSERT gelegen *supra plateam dictam baelyuen* naast dat van Hermannus DE MONTENAKEN, gerechtsbode (*preco*) van het hof van Lenculen, welke rente zijne echtgenoote, wijlen Beatrix, voor beider jaargetijde aan de broederschap voornoemd gelegateerd heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 44 v. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO.

N° 682.

(1363 Februari 27) Datum anno Domini millesimo CCC° sexagesimo secundo feria secunda post diem beati Mathei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester en

Digitized by Google

kapellaan van St. Servaaskerk aldaar, voor 3 marken, 10 schellingen, Luiksche munt, en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Adriana en Nesa, dochters van wijlen Goswinus DE VINEA, man van wapenen, in erfpacht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden in de Kapoenstraat gelegen, tusschen dat van Theodericus LANGERBEYN en dat van wijlen Henricus HALLABAY.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 683.

(1363 Maart 13) Datum anno Domini M° CCC° sexagesimo secundo in crastino beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Macharius DE JECORA en Henricus DE HESE, wonende te Bemelen, als naaste erfgenamen van Godefridus LACHMONT, *ab una parte linee consanguinitatis*, Petrus SUPRA LACU en Mathias CORENMARCHT als uitvoerders van het testament van voornoemden Godefridus, aan Jacobus SCAEFDRYS (1), kanonik van St. Servaaskerk en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche rente van 2 Luiksche marken (2) uit Godefridus' huis *extra eggerisgaet in ordone vici dicti rodenuwestat* (op de Groote Gracht op den hoek der Capucijnenstraat) naast het huis van Hermannus DE ROSMAR, brouwer, en dat van Tilmannus BOC de Rosmar, overgedragen hebben en verzekerd dat behalve voormelde rente op dat huis niets anders meer gevestigd is dan eene jaarlijksche rente van 25 schellingen en 10 kapoenen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Henricus DE MONTENAKEN.

---

(1) Jacobus SCHAEFDRIES vinden wij voor het eerst vermeld als kanonik van St. Servaas in een schepenbrief van 6 Februari 1354, waarbij hij namens den proost dier kerk met diens leenmannen Wilhelmus DE GELKE en Daniël DE LIBRA de verklaring aflegt, dat Henricus de zoon van Johannes DE PIETERSHEIM aan Johannes DE HAREN, cantor van St. Servaaskapittel, 2 bunder akkerland in erfrecht opgedragen heeft. Hij was testamentaire uitvoerder van Nicolaus GYSEL, pastoor van Mesch.

(2) Van die rente werd naderhand een gedeelte bestemd voor het jaargetijde van Symon DE SCAEFDRIES en echtgenoote.

Digitized by Google

N° 684.

1363 (Juni 30) in crastino beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Martinus DE ESPDE en Sophia zijne echtgenoote ten behoeve van Cristianus DE ECKELRODE, brouwer van St. Servaaskapittel, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit het steenen huis (*supra lapideam domum*), te Wijk nabij de Maaspoort (*penes portam Mose*) tusschen het huis van Johannes NOET en dat van Johannes DE MARLANT gelegen, en verklaard hebben, dat op dat huis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen ten behoeve van het hospitaal der H. Katharina (1).

Orig. op perkament. — Lambertus DE KESTEL en Henricus DE MONTENAKEN. Zegels: 1° Drie kepers, in den rechter bovenhoek een waterblad; randschrift: S. LAMBÉT. . D' . KESTE . SCABI . TIE . .

N° 685.

Transfix. 1368 (Augustus 27) Dominica post Bartholomei Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Cristianus DE ECKELRODE, brouwer van het kapittel van St. Servaas aldaar, de jaarlijksche rente, in den voorgaanden brief vermeld, voor zijn jaargetijde en dat zijner echtgenoote Maria aan den deken en het kapittel dier kerk overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 686.

1363 (Juli 5) feria quarta post diem beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Symon KINCKELMOY en zijne

(1) Het hospitaal der H. Katharina was gelegen op de Houtmarkt aan den ingang der huidige Boschstraat naast de Katharina-gang. Het hospitaal was niet groot en werd in de 16° eeuw opgeheven. De er bij gelegen kapel bleef bestaan en werd na 1632 parochiekerk ter vervanging van de St. Mathiaskerk.

Digitized by Google

echtgenoote Katharina voor het jaargetijde van hun zoon, Servatius, priester (1), aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Henricus DE RIEMST op *der baelyuen* naast dat van Eustachius DE EELST, *placcator*, en dat van Beatrix, de dochter van wijlen Henricus NEESKENS.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 36. — Schepenen: Gobbelinus DE RUFO CLIPPEO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 687.

1363 (Augustus 16) feria quarta post festum Assumptionis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus genaamd HUEN, man van wapenen, en zijne echtgenoote Cecilia DE LIBRA voor het jaargetijde van Daniël DE LIBRA en van zijne echtgenoote (2) afstand gedaan hebben van eene jaarlijksche rente van 15 Luiksche schellingen uit het huis van Gerardus VERENGUDELEN SON, brouwer, op de Kaarsenmarkt *iuxta aream opidi* naast het huis van Johannes BOENMER en dat van Egidius DE HOELBEKE, van welke rente 5 schellingen zullen zijn ten behoeve van de Predikheeren, 5 ten behoeve van den pastoor van St. Jan en de 5 overigen ten behoeve van de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk.

Afschrift ibidem fol. 21. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Johannes SAC de Wyk.

N° 688.

1363 (November 7) mensis Novembris die septima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus DE NUT, wever, en

---

(1) Dit jaargetijde werd gehouden den 10 Augustus.

(2) Dit jaargetijde staat op 25 November ingeboekt in het necrologium der broederschap: *Anniversarium Danielis de Libra et domicelle Sibilie eius uxoris, V solidos.*

Digitized by Google

Aleydis DE HOECHEIM, religieuse van den Nieuwenhof, (*beghina nove Curie begghinarum prope Traiectum*) als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Elizabet DE ELEN, begijn aldaar, aan de broederschap van kapellanen van O. L. Vrouw en aan die van St. Servaaskerk te dier stede overgedragen hebben eenen jaarlijkschen cijns van 20 Luiksche schellingen uit een huis in de *Gobbenstraete* tegenover dat van Rutgherus DE WEERT en tusschen dat van Bastinus DE HERCKENRODE en dat van Egidius DE ROSIS genaamd DE GLADIO gelegen, voor welken cijns de broederschappen haar jaargetijde moeten houden.

Afschrift ibidem fol. 16. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Everardus DE VERNENHOUT.

N° 689.

1363 (December 15) mensis Decembris die XV.

Schep. v. M. oorkonden, dat de deken en het kapittel van St. Servaas voor 15 Luiksche schellingen cijns 's jaars in erfpacht gegeven hebben aan hun medeschepen, Renerus DE ROSIS, en zijne echtgenoote Siba, een *fundum seu domistadium* (1) gelegen te Tweebergen (*tueynbergen*) tusschen hun erf weleer geheeten *der Vroenhoef* en de openbare straat gaande naar den poel (*vicum communem quo itur versus lacum*).

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius WELDE.

N° 690.

1363 (December 20) in vigilia beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Florentius DE VINEA, zoon van wijlen Goiswinus DE VINEA, met toestemming zijner echtgenoote

(1) Ducange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, in voce zegt: *domistadium* = teutonice *huystede*, quasi domus locus; *huys* enim est domus, *stede* locus, statio, ut *hoffstede* villa, quasi hobae statio.

Digitized by Google

Nesa, ten behoeve van deken en kapittel van St. Servaas afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 5 marken, 17 schellingen en drie kapoenen, waarvan 4 marken uit zijn erf in de straat geheeten *Heren Mannertsruwe* naast het huis van Godefridus, *medica* en dat van Petrus DE HAREN, wagenmaker, 18 schellingen uit het huis van Willelmus DE GELDONIA, kanonik en scholaster van O. L. Vrouwekapittel, *in de Cortenstrote*, naast diens claustraal huis en dat der kinderen van Johannes BECKER, en de overige 19 schellingen en 3 kapoenen uit het huis van Megtildis, weduwe van Lambertus DE BLINDE, gelegen *in platea iuxta portam Lenculensem* (1) tusschen het huis van Engelbertus DE MEER, *rasor pannorum*, en dat van Megtildis voornoemd.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO, Godefridus DE VINEA en Florentius WELDE.

N° 691.

1363 (December 20) in vigilia beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. verklaren, dat Florentius DE VINEA, zoon van Goyswinus DE VINEA, aan den deken en het kapittel van St. Servaas beloofd heeft te zullen zorgen, dat zijn broeder Renerus, zoodra hij meerderjarig zal zijn geworden, ten hunnen behoeve afstand zal doen der jaarlijksche rente van 5 marken, 17 schellingen, Luiksche munt, en 3 kapoenen, welke hij, in vermindering eener jaarlijksche rente van 11 marken uit zijne goederen te *Tueynbergen*, aan voornoemde kapittelheeren toegewezen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Florentius WELDE.

N° 692.

Transfix. (1366 Januari 26) [Datum anno Domini M°] CCC° sexagesimo quinto feria secunda post Conversionem beati Pauli Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus, de zoon van wijlen

(1) De Linculenstraat.

Digitized by Google

Goswinus DE VINEA, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan heeft van zijne rechten, zoo tegenwoordige als toekomende, op de rente, vermeld in den naastvoorgaanden brief, en verklaard heeft in andere goederen bedeeld te zijn geworden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

N° 693.

1363 (December 22) feria sexta ante Nativitatem Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Balduwinus DE MOLENDINO, schatbewaarder van St. Servaaskerk, als testamentaire uitvoerder zijner tanten Yda en Maria DE MOLENDINO, begijnen, aan de broederschap van kapellanen dier kerk eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1), te beuren na eene van 9 Luiksche schellingen en 1 hen uit het huis van Henricus THEUS, voller, op den Aldenhof (*supra antiquam curiam*), naast dat van Henricus HEYMAN en dat van Nicholaus DE MESSCHE gelegen, overgedragen heeft.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 20. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 694.

(1364 Februari 27) Datum anno Domini Millesimo CCC° sexagesimotercio feria quarta post diem beati Mathie Apostoli.

Schep. v M. oorkonden, dat Henricus DE DYEPENBEKE, als uitvoerder van het testament zijns broeders, Johannes DE DYEPENBEKE, priester, voor diens jaargetijde aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas overgedragen heeft eene jaarlijksche

(1) Met die rente werd beider jaargetijde gesticht, dat den 11 Juni gehouden werd.

Digitized by Google

rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis (1) van Johannes DE HOELBEKE, priester, te Tweebergen gelegen tusschen dat van Wolterus TYECWEVER, *pellifex*, en dat van wijlen Renerus DE ELSLOE, uit welk huis hij eene gelijke rente te beuren heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 695.

(1364 Februari 27) Datum anno Domini millesimo CCC° sexagesimotercio feria quarta post diem beati Mathie Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE DYEPENBEKE, als uitvoerder van het testament van Johannes DE DYEPENBEKE priester, zijnen broeder, aan het altaar ter eere van den H. Karolus in de St. Servaaskerk aldaar eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen uit een huis bij de Tweebergerpoort gelegen tusschen dat van wijlen Gerardus, *pistor hostiarum* en dat van Elisabet DE WILRE, toegewezen en overgedragen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 696.

1364 (April 4) in die beati Ambrosii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Winandus DE DYETEREN, man van wapenen, en zijne echtgenoote Elisabet, ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 3 schellingen en 6 penningen (2) Luiksche munt, te beuren uit het huis van wijlen Johannes

---

(1) Naderhand werd dit huis geheeten *inden bere*, waarschijnlijk naar eenen beer die als gevelsteen er in geplaatst was, en was toen eene brouwerij.

(2) De noot in dorso, van latere dagteekening, meldt: *nunc solvuntur XXVIII solidi, de quibus solvuntur domino duci Brabantie II denarii et rectori altaris beate Marie supra novum opus VI½ denarii.*

Digitized by Google

KERSBOEM, wagenmaker, op de Houtmarkt tusschen dat van Wilhelmus de ROESMER en dat van Johannes DE MERE, pottenbakkers, en beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTEL en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 697.

1364 (Mei 18) Sabbato post diem sancti Servatii Episcopi.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Bruno genaamd BRUNEN DE WILRE, zijn broeder Lambertus, Johannes DE LOER als momboor zijner echtgenoote Aleydis en Johannes KOLRE als momboor zijner echtgenoote Jutta, zusters van voormelde broeders, allen als naaste erfgenamen van wijlen Elizabet, echtgenoote van Petrus CRAGHEN, voor de jaargetijden van dezen, van zijne echtgenoote en van zijn vader Bruno DE WILRE, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfpacht van 7 vaten rogge te beuren uit eene hofstede te St. Pieter gelegen op den bisschopskommel (*supra commenam Domini Leodiensis iuxta repagulum exterioris porte Lenculensis*) naast het erf van Jacobus wynman, van welke pacht 4 vaten ten behoeve van de arme scholieren van St. Servaaskerk en 3 vaten ten behoeve der broederschap van kapellanen aldaar, en verzekerd hebben dat op die hofstede niets anders meer gevestigd is dan eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen en 5 kapoenen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 29. — Schepenen: Johannes THEODERICI, schout, Henricus etc.

N° 698.

1364 (September 3) in die beati Remacli Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes de zoon van Michael PISCATORIS de Pitersheim, *qui ad annos sue legitime etatis dinoscitur pervenisse*, voor 27 Luiksche schellingen en 1 kapoen cijns

Digitized by Google

's jaars aan Johannes DE SUTENDALE, *percussor lane*, in erfrecht opgedragen heeft een huis met aanhoorigheden, in de Raamstraat gelegen naast het zijne en dat der dochter van Lambertus KYPS, en beloofd heeft die opdracht te zullen doen goedkeuren door zijne zuster Lisa, wanneer zij meerderjarig zal zijn geworden, en Johannes DE SUTENDALE beloofd heeft binnen de drie jaren 16 kleine goudgulden te zullen uitgeven voor herstellingen van dat huis, waarvoor hij Gerardus WYTHOERKEN tot borg gesteld heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Florentius WEYLDE.

N° 699.

Transfix. 1393 October 7. Overdracht aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk en aan het altaar ter eere van den H. Karolus aldaar, eener jaarlijksche rente respectievelijk van 10 en 7 schellingen.

Wir Florens WEELDE ende Goedart VAN VLEYTINGEN, scepenen te Tryecht, getuygen mit desen bryeve als scepenen dat her Lambrecht VAN HOERNE, pryester capellane der kirken sint Servoes te Tryecht ende Goiswyn BUCKINC als testamenture des testaments ende lesten willen heren Johan VAN PYETERSHEYM walve, pryester capellane, du he leefde, der kirken vurscreven, overmids ons bekanden dat derselve her Johan in sinen testament ende lesten wille, darmede dat he aflevich wart, geloeten ende besat hedde der bruederschap der capellane van sint Servoes gasthuys tene scellinge ende sinte Karles elter inder vurscreven kirken sint Servoes gelegen seven scillinge erfcyes, alsmede te Tryecht jairlix van erve betailt, ende vur sine erfjoergetyde alle joer inder bruederschap te doen, willende darom die vurscreven testamenture dat testament ende lesten wille vurscreven als verre dat an hon is, ende noe honre macht vollevueren, bewysden der bruederscap vurscreven die tene scillinge ende den elter vurgenoempt die seven scillinge erfceys alle joer erflic, ewelic ende ommerme te hebben te heven ende te bueren eyne haltschet te Kirsmesse, ende dat ander haltschet tsint Johans messe baptisten nativitas van alsolgen ceyse ende an ende op den gueden mit hoeren tube-

Digitized by Google

hoer, daraf dat gewach wart gedoen inden scepen bryeven, daran dat dese onse tegenwordich bryef is getransfigeert. Ende die testamenture vertegen derre vurscreven tene scillinge tot orber der bruederschap, ende derre seven scillinge tot orber des elters vurscreven ten ewigen dagen, alsoe voele dartu gedoen dat inder tyt des vertyenisse van allen genoech was geschyet. Gegeven int joer van der gebuerde ons Heren dusent dryehondert noegentich ende drye, seven dage in Octobri.

Orig. op perkament. — Zegels: 2° van vair; in het vrijkwartier een naar rechts klimmende leeuw met gespleten staart; randschrift: S. GODEFRI . DE VLEYTINGI . SCAB . TIECTEN .

N° 700.

1364 (September 28) Sabbato ante festum beati Remigii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes KYWE van Tweebergen, *ligator doleorum* (1), als uitvoerder van het testament van Katharina LOEF van Tweebergen, voor haar jaargetijde afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis of brouwerij van Johannes WOLTERI, brouwer, te Tweebergen tusschen dat van Aleydis CLYNGHERSPOERE en dat van Giso DE GHELKE, van welke rente 4 schellingen 6 penningen aan den *investitus* van St. Janskerk, 18 penningen aan het *luminare* dier kerk, 3 schellingen aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas en 12 penningen aan den rector der kapel van den H. Nicolaus te Tweebergen zullen betaald worden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 6. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 701.

1364 (November 16) Sabbato post festum beati Martini Hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes FABER, zoon van Johannes FABER wonende *supra forum cerisorum*, zijne echtgenoote Eliza-

(1) Kuiper; in het Middel-Nederlandsch: *cupenbender*.

Digitized by Google

beth en zijn broeder Floirkinus aan Johannes HERDERMANS van Wyck, schatbewaarder van St. Servaaskapittel, en aan zijne erfgenamen eene jaarlijksche erfrente van 10 Luiksche schellingen uit een huis met aanhoorigheden op de Kersenmarkt (*forum cerisorum*), naast dat van Wiricus DE SOLLYRS, *vinitor*, en dat van Nycolaus WITZENBEYNS, overgedragen hebben, met de verklaring dat op het huis nog gevestigd is eene rente van 13 Luiksche schellingen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 118. — Schepenen als van n°. 700.

N° 702.

1364 (December 11) feria quarta ante festum beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Truda, de weduwe van Johannes MUSSCHEN (1) koopman, als uitvoerster van diens laatste wilsbeschikking voor zijn jaargetijde aan de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren onmiddelijk na eene van 5 marken uit het huis (2) van Philippus DE RIDDER naast het hare en dat van Johannes DE STOCHEM, koopman, gelegen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 97. — Schepenen als van n°. 700.

N° 703.

1365 (April 23) mensis Aprilis in die sancti Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus BARTSCERE en Johannes DE BEKE genaamd BOYSGHE, priesters en kapellanen van St. Servaaskerk aldaar, als testamentaire uitvoerders van Johannes

(1) In het necrologium der broederschap lezen wij op 11 December: *Anniversarium Johannis* MUSGHE, *mercatoris, II solidos, VI denarios.*

(2) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat dit huis gelegen was op de Muntstraat, *supra monetam.*

Digitized by Google

TINCTOR, priester, aan den deken en het kapittel van St. Servaas ten behoeve van zijn jaargetijde overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 1 mark uit zijn huis in de *vicus retro ecclesiam sancti Johannis* tusschen de huizen van Johannes DE MONETA en van Johannes DE BEKE, priesters, gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Henricus DE MONTENAKEN. Zegels: 2°. Vier dwarsbalken, in het vrijkwartier een gewei, waartusschen eene vijfpuntige ster; randschrift: S' . HEINRICK . D' . MUTENAK . SCAB . TIE .

N° 704.

1365 (Augustus 8) feria sexta in octava beati Petri ad Vincla.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodericus DE WILRE, schout, voor 2 goudgulden en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Katherina DE MILLEN in erfrecht opgedragen heeft een huis met toebehooren te Tweebergen gelegen naast het huis van Wynandus DE DYETEREN en de *porta ibi retro stans* (1).

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 58. — Schepenen: Renerus DE ROSIS en Nicolaus DE MAURO.

N° 705.

Transfix. (1393 Juin 18) Gegeven int joer vander ghebuerde ons Heren dusent dryehondert noegentich ende drye achtene daghe in Junio.

Schep. v. M. oorkonden, dat Goeswyn VAN WYLRE *der wynman*, in zijne hoedanigheid van uitvoerder van het testament van wijlen Dyerix VAN WYLRE, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, verklaard heeft, dat deze voor zijn jaargetijde en dat zijner ouders bij testament aan de broederschap van kapellanen dier kerk gelegateerd heeft eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen en aan de overige kapellanen dier kerk eene rente van 1 mark

---

(1) Deze brief werd 1393 Juni 18 gevidimeerd door de schepenen Florens WELDE en Johan van JUYLEYMONT.

Digitized by Google

uit het huis in den naastvoorgaanden brief vermeld, en hij die renten aan gemelde broederschap en kapellanen overgedragen heeft.

Afschrift ibidem fol. 57 v. — Schepenen: Florens WELDE en Johan VAN JUYLEYMONT.

N° 706.

1365 (Augustus 31) mensis Augusti die ultima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynandus DE DYTEREN, man van wapenen, en zijne echtgenoote Elisabet ten behoeve van Johannes PARIIS, man ven wapenen, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben van eenen jaarlijkschen cijns van 2 marken en 10 schellingen, Luiksche munt, uit de brouwerij van Arnoldus KABOETS in de *vicus swevi* (Wolfstraat) gelegen naast het erf van Johannes DE NUDORP en Johannes DE PISE, *que ipsi pari manu edificare fecerunt*, ter eenre, en dat van Ghiselbertus FABRI ter andere zijde, en verklaard hebben dat op voornoemde brouwerij geene cijnzen meer gevestigd zijn (1).

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Lambertus DE KESTEL.

N° 707.

1365 (September 3) in die beati Remacli Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Philippus, de zoon van wijlen Henricus RIDDERS, voor diens jaargetijde afstand heeft gedaan eener jaarlijksche rente van 8 Luiksche schellingen en 3 penningen uit het huis van Wilhelmus DE UDENCOVEN (2), naast dat der weduwe van Amelius DE SPAUDEN en dat der weduwe van Johannes *phisicus* gelegen, van welke rente 5 schellingen en 3 penningen ten behoeve van den *investitus* der St. Jacobskerk en 3 schellingen

---

(1) In dorso: *Dit es der brief vanden sense van cobouts huse.*

(2) Uit de aanteekening boven den brief blijkt dat deze kleermaker was en langs het Vrijthof, *supra atrium*, woonde.

Digitized by Google

ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas, en beloofd heeft hen tegen alle aanspraken daarop te zullen vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 44 v. — Schepenen: Johannes DE MULKEN en Lambertus DE KESTEL.

N° 708.

1365 (September 13) in nocte Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus RAVE, kleermaker, en zijne echtgenoote ten behoeve van Jacobus, goudsmid, wonende nabij de kapel van den H. Georgius, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark uit hun huis in de *vicus stellarum* (1), tusschen dat van Everardus, schoenmaker (*sutor*), en dat van wijlen BOYMHOUWERS gelegen, beloofd hebben hem vrij en schadeloos te zullen houden van alle vorderingen en verklaard, dat op het huis nog gevestigd is eene jaarlijksche rente van 13 schellingen, alles onder verband van al hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 709.

Transfix. 1383 (October 9) in die sancti Dyonysii Episcopi et Martyris.

Schep. v. M. verklaren, dat de *discretus vir* Thomas DE STOCHEYM, als uitvoerder van het testament van Jacobus, goudsmid, en van zijne echtgenoote, voor dezer jaargetijde aan den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar, alsmede aan de kapellanen en *officiati* dier kerk, de jaarlijksche rente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Florentius WEYLDEN en Macharias DE JEOCRA.

---

(1) De Vijfharingstraat.

Digitized by Google

N° 710.

1366 (Januari 13) Datum anno Domini M° CCC° LX quinto octava die Epiphanie Domini.

Schep. v. M. verklaren, dat Wynandus DE DYTEREN, man van wapenen, ten behoeve van Jacobus AURIFABER, goudsmid en van zijne erfgenamen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 9 Luiksche schellingen uit het huis *de mauro* (1) tusschen het huis *de roesengarde* en dat van Petrus HABERGULMEÇKERE gelegen, welke rente gelijk is aan die van Lambertus BEIRT, beloofd heeft hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en zijne echtgenoote Elizabeth er toe te brengen afstand van die rente te doen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reyneius DE ROSIS en Nycholaus DE MAURO.

N° 711.

Transfixen. (1366 Mei 4) quarta die mensis Maii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elisabeth, de dochter van wijlen hun medeschepen Daniël CASEUS, echtgenoote van Wynandus DE DYTEREN, man van wapenen, de voorwaarden gesteld in den voorgaanden brief goedgekeurd en afstand gedaan heeft der rente aldaar vermeld.

Orig. op perkament. — Schepenen als van n° 710.

N° 712.

1384 (April 14) mensis Aprilis die decima quarta.

Schep. v. M. verklaren, dat Thomas DE STOECHEYM, *lollardus*, als uitvoerder van het testament van Jacobus, goudsmid, en van diens echtgenoote Elizabeth, dochter van wijlen Hermannus DE STOECHEYM, *drapparius*, met toestemming van Johannes, goudsmid en

(1) In den transfix van 1384 April 14, alsmede in de noot in dorso, wordt dat huis geheeten: *de antiquo mauro.*

Digitized by Google

van Petrus, Predikheer aldaar, zonen van voornoemde echtgenooten, alsmede met inwilliging van Theodericus AUDEGOET, prior der Predikheeren te dier stede, van de jaarlijksche rente van 9 Luiksche schellingen in de beide naastvoorgaande brieven vermeld, 5 schellingen heeft overgedragen aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas voor het jaargetijde van voornoemde Jacobus en Elizabeth, 2 aan den investitus van St. Janskerk en van de overige 2 een aan den investitus en een aan de fabriek der kapel van den H. Georgius, martelaar.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE HESE en Godenulus DE SPAUDEN.

N° 713.

(1366 Maart 24) Datum anno Domini M° CCC° LXquinto in nocte Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes VLIGE (?) van Tweebergen, Johannes PENRE, zoon van wijlen Henricus SAC, en Johannes NYCHOLAI zijn schoonbroeder, aan Johannes, den zoon van wijlen Godefridus genaamd CONINGH, voor 3 marken en 2 kapoenen cijns 's jaars in erfrecht opgedragen hebben een huis gelegen *supra fossatum extra verlinghs porte* (1) naast dat van Godefridus voornoemd en dat van Henricus DE GEYLENKEIRCHEN.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Godefridus DE VINEA.

N° 714.

Transfix. (1366 Maart 26) Datum anno Domini M° CCC° LX quinto in crastino Annuntiationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes VLIGE, Johannes PENRE, zoon van wijlen Henricus SACH, Johannes NYCHOLAI en diens

---

(1) Op de Groote Gracht nabij het Statenstraatje.

Digitized by Google

echtgenoote Aleidis, zuster van Johannes PENRE voornoemd, ten behoeve van Johannes, zoon van wijlen Godefridus CONINGH, voller, en van diens erfgenamen afstand gedaan hebben eens jaarlijkschen cijns van 10 Luiksche schellingen van dien, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, en beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband van al hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA.

N° 715.

1366 (April 10) decima die mensis Aprilis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Truda, de dienstmaagd van wijlen Johannes SLACHWIDE, kanonik van O. L. Vrouwkapittel aldaar, en hare dochter Elisabeth hun huis in de *Corttenstrate* gelegen, tusschen dat van Elizabeth DE SIBDE en dat van Johannes genaamd GROETHENNEN, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk opgedragen hebben en beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, alles onder verband van al hare goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wynandus DE CIGNO en Godefridus DE VINEA.

N° 716.

1366 (Juni 10) mensis Junii die decima.

Schep. v. M. verklaren, dat Elisabet, de weduwe van Henricus PISTORIS van Tweebergen, hare zonen Reynerus en Henricus, de echtgenoote van dezen laatste Barbara en Walterus TYCWEVER, als momboor zijner echtgenoote Mechtildis, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen, uit het huis van Henricus voornoemd te Tweebergen naast dat van Franco DE MOBERTINGHEN en dat van

Digitized by Google

Elisabeth, de weduwe van Gerardus CAPRUENS gelegen, overgedragen hebben met belofte de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, waarvoor zij hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTHENAKEN.

N° 717.

1366 (Juni 12) mensis Junii die duodecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ghiselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, namens de broederschap van kapellanen van St. Servaas, voor 2 marken, 4 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Johannes DE MERSEN, bakker, en aan zijne echtgenoote Katharina in erfrecht opgedragen hebben een huis (1) met toebehooren in de Breedestraat gelegen tusschen dat van dezen en dat van Henricus HORREMORT, koopman.

Afschrift in: *Registrum litt. fratern.* A fol. 40 v. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Gobbelinus DE RUFO CLIPEO.

N° 718.

1366 (Juni 18) mensis Junii die XVIII.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE MERSEN, broodbakker, wonende aldaar in de Breedestraat, en zijne echtgenoote Katharina aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, te beuren na die van 2 marken, 4 schellingen en 2 kapoenen uit het huis van wijlen Johannes GUETMAN, priester, in voormelde straat naast hunne bakkerij gelegen, overgedragen hebben, onder beding dat zoo die rente niet betaald mocht worden de broederschap dan op vermelde bakkerij beslag zal kunnen leggen.

Afschrift ibidem fol. 41. — Schepenen als van n°. 717.

---

(1) Dit huis behoorde aan Johannes GUETMAN, die het in 1333 verkregen had.

Digitized by Google

N° 719.

1366 (October 6) feria tertia post festum beati Remigii Episcopi scilicet sexta die mensis Octobris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus NUETKEN en zijne echtgenoote Yda, ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas, voor hun jaardienst (1) en dien van hunnen zoon Arnoldus NUELKEN, priester, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen, te beuren na eene van 26 schellingen en 3 kapoenen uit het huis waarin zij wonen in de *plathea tendiculorum* (Raamstraat) gelegen tusschen het huis van Rutgherus *investitus* van Borsen (Borsheim) en dat van Arnoldus MICHAELIS.

Orig. op perkament. — Schepenen: Winandus DE CIGNO en Lambertus DE KESTELE.

N° 720.

1366 (October 23) feria sexta ante diem beati Valentini Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus zoon van Henricus PISTORIS van Tweebergen ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 2 Luiksche schellingen te beuren na eene van 4 Luiksche marken en 4 kapoenen uit het huis te Tweebergen gelegen tusschen dat van Johannes DE HOELBEKE, priester, en dat van Renerus PISTORIS, onder beding dat de broederschap daarvoor het jaargetijde zijner echtgenoote, Barbara, doen zal.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 3. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA.

---

(1) Die jaardienst werd gehouden in de maand September.

Digitized by Google

N° 721.

1366 (October 29) in crastino Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Tilmannus FRERIS, Nycholaus DE OYS, priesters, en Aleydis NOETS, als uitvoerders van het testament van Johannes DE AQUIS, priester, voor diens jaargetijde aan de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk aldaar, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Christianus DUVEL (1) te Tweebergen gelegen tusschen dat der weduwe van Lambertus SAGGHEN en dat van Lambertus CORENMARCH, overgedragen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Arnoldus NUEST.

N° 722.

1366 (November 17) feria tertia post diem sancti Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. verklaren, dat Elizabet, de weduwe van Florkinus, kaarsenmaker, afstand gedaan heeft van eenen jaarlijkschen cijns van 3 Luiksche schellingen, te beuren na eenen van 4 marken en 2 kapoenen uit het huis van wijlen Christianus VOGHELS, *campsor*, gelegen *in vico pontis ubi panis venditur* (2) naast dat van Wilhelmus DE HUYO, *usurarius* en dat van Johannes GODEFRIDI, van welken cijns 2 schellingen te baat zullen komen der armen van het gasthuis van St. Servaaskerk aldaar en 1 schelling der broederschap van kapellanen dier kerk.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 22 v. — Schepenen: Florentius WEYLDEN en Arnoldus NUESTEN.

---

(1) In de aanteekening in dorso Christianus DYABOLI genoemd.
(2) Stokstraat.

Digitized by Google

N° 723.

1366 (November 25) in die beate Katherine Virginis et Martiris gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynandus genaamd NEMELICH, Cornelis NEMELICH en Gobbelinus DEUCH, als momboren van Siba, dochter van wijlen Goswinus DOBBELERS, aan den deken en het kapittel van St. Servaas een raam achter de St. Mathiaskerk, tusschen dat van Johannes LYMBORCH en het kerkhof dier kerk, opgedragen hebben en beloofd Siba, wanneer zij meerderjarig zal zijn geworden, te zullen aanzetten afstand van dat raam doen ten behoeve van voornoemden deken en kapittel, alles onder verband van hunne goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Florentius WEYLDE.

N° 724.

1366 (December 15) feria tertia post diem beate Lucie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Willelmus VIRGIFER, priester, Godefridus DE GELCKE, alsmede Elizabet DE TONGRIS, begijn, als testamentaire uitvoerders van Christina HEREN NUELKENS, voor dezer jaargetijde de volgende cijnzen aan de broederschap van kapellanen der kerk van St. Servaas aldaar overgedragen hebben: 10 schellingen en 3 penningen uit het huis van Johannes, den bakker van het kapittel dier kerk gelegen in de *vicus casei* (Heggenstraat) tusschen dat van wijlen Brulandus en dat van Willelmus DE TONGRIS; 4 schellingen en 4 kapoenen uit dat van Brulandus voornoemd tusschen dat van meergemelden Johannes en dat van Gerardus DE NYEL, en 5 schellingen en 1 kapoen uit dat van Johannes BOUMHOUWER in de *vicus stellarum* (1) naast dat van Arnoldus genaamd RAVE, kleermaker, den zoon van voornoemden Johannes, en dat van Arnoldus, schoenmaker.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA.

---

(1) De Vijfharingenstraat.

Digitized by Google

N° 725.

1366 (December 23) feria quarta post festum beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet, de weduwe van Gerlacus, *apothecarius*, ten behoeve van de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, afstand gedaan heeft van 2 Luiksche marken jaarlijkschen cijns uit het huis (1) van wijlen MOMPALYRS den oude, thans bewoond door Johannes VLESSENBART, koopman, en gelegen in de *vicus sancti Georgii*, uit welk huis de ridders der Balie Biesen eenen gelijken cijns te beuren hebben, en beloofd heeft dien afstand te zullen doen goedkeuren door haren zoon, Johannes, *quando ad etatem suam legitimam pervenerit*, waarvoor zij tot borgen en *principales condebitores* gesteld heeft, Henricus DE MONTENAKEN, schepen van Maastricht, Macharius DE JECORA, schout aldaar en Johannes DE HESE, burgemeester dier stad, die daarvoor al hunne goederen verbonden hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 40. — Schepenen: Lambertus DE KESTEL en Arnoldus NUESTEN.

N° 726.

Transfix. (1372 Maart 7) Datum anno Domini M° CCC° LXXI° mensis Marcii die septima.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes, de zoon van Elizabet, weduwe van Gerlacus, *apothecarius, qui ad annos sue discretionis dinoscitur pervenisse* de overdracht van den cijns, waarvan in den naastvoorgaanden brief melding is, goedgekeurd en bevestigd heeft.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNENHOLT.

N° 727.

1366 (December 28) in die Innocentium.

Schep. v. M. oorkonden, dat Helwydis, de weduwe van Hen-

(1) Dit huis kwam naderhand in bezit van Wilhelmus DE ALDELHOVEN, goudsmid.

Digitized by Google

ricus HELLINCAS, en Margareta MYNNEBODEN voor 5 marken en 2 schellingen, Luiksche munt, jaarlijkschen cijns aan Willelmus DE UDENCOVEN, kleermaker, in erfrecht hebben opgedragen een huis met aanhoorigheden aan het Vrijthof gelegen tusschen dat van Ludovicus *supra atrium* en dat van Conrardus RYMPST, dat Willelmus voornoemd beloofd heeft vóór het feest van Kerstmis eerstkomende 1 mark van dien cijns te zullen terugkoopen en aflossen met 35 kleine goudgulden, munt *prout campsores opidi Traiectensis tunc eligere valebunt* en Helwydis en Eustacius HELLICAS verklaard hebben, die opdracht te zullen doen goedkeuren door Henricus hunnen zoon en broeder, wanneer hij meerderjarig zal zijn geworden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Arnoldus NUYSTEN.

N° 728.

Transfix. 1381 (Augustus 14) in vigilia Assumptionis beate Marie Virginis gloriosissime.

Schep. v. M. verklaren, dat Henricus HELLINCHARST, lakenwever, en zijne echtgenoote Aleydis ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan hebben eener jaarlijksche erfrente van 9 Luiksche schellingen uit het huis aan het Vrijthof, in den naastvoorgaanden brief vermeld en bewoond door Willelmus VIRGIFER, priester, en beloofd hebben haar gedurende een jaar en een dag het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Philippus DE HERCKE en Goblinus DE MONYOUWEN. Zegels: 1°. Gegeerd van 10 stukken, in het vrijkwartier van sabel een band; randschrift: † S' . PHILIPPI * DE * HERC; — 2°. een getand kruis, in het rechter boven kanton drie maliën, 2—1; randschrift: S' GOBELINI DE . MONYOUWEN . SCABI . TIECTENS .

Digitized by Google

N° 729.

(1367 Januari 16) Datum anno Domini M° CCC° LXVI in nocte beati Anthonii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus AUCA van Stochem, Johannes KELLENERE en Christianus DE MOLENDINO, priesters, als uitvoerders van het testament van wijlen Wilhelmus DE STEYNE, priester en beneficiant van het altaar ter eere van den H. Hubertus in de St. Servaaskerk aldaar, aan de broederschap van kapellanen dier kerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 4 Luiksche schellingen, te beuren na eene van 20 Luiksche schellingen uit zijn huis in de Heggenstraat tusschen dat van Gerardus DE NYEL, schoenmaker, en de poort van Henricus DE GRONSELT, welke laatste rente van 20 Luiksche schellingen behoort aan den deken en het kapittel van meergemelde kerk.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 45. — Schepenen: Renerus DE VISETO en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 730.

(1367 Januari 30) Datum anno Domini millesimo CCC° sexagesimo sexto Sabbato ante festum Purificationis beate Marie Virginis.

Schep. v. M oorkonden, dat Johannes genaamd CLUEYT, koopman, en Henricus NOTYNCH, uitvoerders van het testament van wijlen Johannes DE CERNA, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar, eene jaarlijksche rente van 3 Luiksche schellingen van eene van 3 marken te beuren uit het huis van Johannes DE GALOPIA in de Brugstraat tusschen dat van Matheus, schoenmaker, en dat van Johannes DE WEYTHEYEN, overgedragen hebben, welke rente Johannes DE CERNA voor zijn jaargetijde aan voormelde broederschap gelegateerd heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTENAKEN. Zegels: 1°. Drie kepers, in den rechter bovenhoek een waterblad; randschrift: † S . LAMBERTI . D . KESTE' . SCABI . TIECTN .

Digitized by Google

N° 731.

(1367 Februari 8) Datum anno Domini M° CCC° LXVI° feria secunda post diem sancte Agathe Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet, de weduwe van Johannes KELREMANS, en haar zoon Godefridus, voor Johannes' jaargetijde (1) aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 2 Luiksche schellingen uit het huis van Elizabet, de weduwe van Wilhelmus STUREN, tusschen dat der kinderen ONEN en dat van Petrus MERCHATOR gelegen, overgedragen hebben, beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard, dat op voormeld huis nog gevestigd is eene rente van 6 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, alles onder hypotheekstelling van hunne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 16. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Everardus DE VERNENHOLT.

N° 732.

(1367 Februari 8) Datum anno Domini M° CCC° sexagesimo sexto feria secunda post diem sancte Agathe Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Matheus ZEYLWENDER van Wyk aan de broederschap der kapellanen van St. Servaas aldaar toegewezen en overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 3 Luiksche schellingen na eene van 30 schellingen en 4 kapoenen te beuren uit het huis van Johannes DE GLOPIA, waarin hij woont, gelegen te Wyck naast dat van Johannes HEXKEN, visscher, waarvoor de broederschap jaarlijks het jaargetijde van Johannes voornoemd *temporibus debitis et consuetis* houden zal.

Orig. op perkament. — Schepenen: Rutgerus DE VISETO en Everardus DE VERNHOULT. Zegels: 1°. Op een geblokt veld een naar rechts klimmende gekroonde leeuw; randschrift: . . . GRI DE . VISETO . SCABI . T .

---

(1) In het necrologium der broederschap staat dit jaargetijde ingeboekt op 8 Juni: *Anniversarium Johannis Kirleman et uxoris eius et Godefridi filii eorum*, IIII solidos.

Digitized by Google

N° 733.

(1367 Februari 12) Datum anno Domini M° CCC° LXVI feria sexta ante diem beati Valentini Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes CORDUENRE van Wyk, en Henricus DE NERE, *clericus*, als uitvoerders van de laatste wilsbeschikking van Mathias BOEMEKER (1), priester en *investitus* van het begijnhof te Tongeren, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 30 Luiksche schellingen (2) uit het huis van wijlen Petrus DE ALTO PONTE te Wyck, bewoond door Bastinus DE HERCKENRODE, bakker, en gelegen tusschen dat van Hubertus MOER en dat van Johannes DE MERSEN, overgedragen hebben, welke rente Mathias voornoemd voor zijn jaargetijde aan de meervermelde broederschap gelegateerd heeft, en te beuren is na eene van 8 schellingen en 2 kapoenen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 24 v. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 734.

(1367 Maart 4) Datum anno Domini M° CCC° LXsexto quarta die mensis Marcii.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina DE MOERBEKE, weduwe van Jacobus DE MOERBEKE (3), voor hun beider jaargetijde (4) aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar, 5 Luiksche schellingen cijns 's jaars, na eenen van 34 schellingen en 2 kapoenen te beuren uit een huis in de St. Antoniusstraat tusschen dat van Rulandus HARTWYNS, voller, en het huis van

(1) In het necrologium der broederschap van kapellanen is zijn jaargetijde vermeld op 24 September en op 24 November eene commemoratio van hem.

(2) Deze rente werd naderhand verkocht voor 40 mottoenen.

(3) Deze was brouwer.

(4) Dit is niet vermeld in het necrologium voormeld.

Digitized by Google

LENREMANS, overgedragen heeft en beloofd haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 10. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA.

N° 735.

(1367 Maart 12) Datum anno Domini M° CCC° LXsexto in die beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. verklaren, dat Rutgherus, *investitus* van Gruytroode, en Godefridus FELIX, priester, als uitvoerders van het testament van Everardus DE CREYEL, *investitus de Opbyecht*, aan deken en kapittel van St. Servaas eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit twee huizen in de Raamstraat gelegen, tusschen dat van Arnoldus ROEDE en dat van Heynricus DE BRUYSTERBOSSCHE, overgedragen hebben, welke rente door Everardus voornoemd aan den deken en het kapittel van St. Servaas bij testament gelegateerd is.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 736.

1367 (Augustus 9) in vigilia beati Laurentii Martyris et Levite.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus VLENNEER en Katharina zijne echtgenoote aan Johannes DE WAMBEKE, kanonik van St. Servaaskapittel aldaar, eene jaarlijksche rente van 8 Luiksche marken na eene van 12 schellingen en 2 kapoenen te beuren uit een huis te Wyck gelegen naast dat van wijlen VERLIES en dat van Johannes HOESELMANS overgedragen hebben en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor zij hunne goederen hebben verbonden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEYTINGIS en Arnoldus NUEST. Zegels: 1°. Van vair, in het vrijkwartier geblokt een naar rechts klimmende gekroonde leeuw met gespleten staart; randschrift: † S' . . JOHANS . DE . FLEITG . SCAB . TRA .

Digitized by Google

N° 737.

1367 (Augustus 9) in vigilia beati Laurentii Martyris et Levite.

Schep. v. M. oorkonden, dat Winandus DE HESE, burgemeester aldaar, aan deken en kapittel van St. Servaas 21 schellingen, 6 penningen en 7 kapoenen jaarlijkschen cijns, waarvan 13 schellin lingen en 4 kapoenen uit een huis achter de Kersenmarkt *in vico pergente* (1) *versus truncum* (Stokstraat) tusschen de huizen van wijlen Johannes BEMEREN en Nycholaus LIMBORCH, 8 schellingen en 6 penningen uit een huis in *de vicus pontis in quo panes venduntur* (Stokstraat) *in dulci ordone*, en 3 kapoenen uit een erf te Hees, overgedragen heeft, in ruil voor een half mud rogge jaarlijksche pacht, dat voornoemde deken en kapittel te beuren hebben uit zijn erf, gelegen naast dat van Otto COELSOP, thans in het bezit van Johannes HANSSCHEUMEKER, en dat van Jacobus, goudsmid.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 738.

1367 (Augustus 29) in die Decollationis beati Johannis Baptiste.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina weduwe van Johannes CLEYNMANS, vleeschhouwer, en haar zoon Anthonius alsmede diens echtgenoote Margareta ten behoeve van Johannes DE WAMBEKE, kanonik van St. Servaaskerk aldaar, afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark te beuren na eene van 2 marken 5 schellingen en 4 hennen uit een huis te Wyck, tusschen dat van Macharius ROYLEDER en dat van Johannes SUAEN van Berg gelegen, en onder hypotheekstelling hunner goederen beloofd hebben hem het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Florentius DE VINEA.

---

(1) De Smedenstraat.

Digitized by Google

N° 739.

1367 (Augustus 31) in nocte beati Egidii Abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE BEKE, priester, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas aldaar, voor eene jaarlijksche rente van 9 Luiksche schellingen aan Johannes genaamd CORENSNIDER, voller, in erfrecht opgedragen heeft 2 ramen *in curia tendiculorum* achter de St. Mathiaskerk gelegen, het eene tusschen de ramen van wijlen Goeswinus DOBBELER en van Johannes LIMBORCH en het andere tusschen die van Gisel-bertus GOUMER en van Nicholaus genaamd Nychol NUX, en de deken en het kapittel voornoemd ter goedkeuring daarvan den brief met hun zegel *ad causas* medebezegeld hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Florentius DE VINEA.

N° 740.

1367 (September 13) in nocte Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes DE BEKE, priester, van wege deken en kapittel van St. Servaas voor eene jaarlijksche rente van 3 marken en 10 schellingen, Luiksche munt, aan Godefridus VLENERE, priester, in erfrecht gegeven heeft een huis achter de St. Janskerk gelegen, tusschen dat van Johannes DE BEKE genaamd BOSSCHE en het huis van wijlen Godefridus DE MAURO, en Godefridus beloofd heeft binnen de twee jaren 1 mark dier rente met 40 goudgulden te zullen aflossen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 741.

Transfixen: 1370 (Juli 28) mensis Julii die vicesima octava.

Schep. v. M. oorkonden, dat Cristianus DE ECKELROEDE, als *mamburnus* van deken en kapittel van St. Servaas aldaar aan

Digitized by Google

Godefridus VLENER, priester, en zijne erfgenamen 1 Luiksche mark jaarlijksche rente in korting der rente, in den naastvoorgaanden brief vermeld, overgedragen heeft en verklaard dat Godefridus die mark *nomine permutationis et cambii* gevestigd heeft op een huis *in alto ponte* (1) tusschen de brouwerij van LAUFFELT en het erf van Oda PERSYYS, jongedochter.

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº. 740.

Nº 742.

1370 (Juli 28) mensis Julii die vicesima octava.

Schep. v. M. verklaren, dat Godefridus [VLENER], *qui se ad infrascripta jure civili subiecit*, in ruil voor de mark jaarlijksche rente, welke hij den deken en het kapittel van St. Servaas beloofd had te zullen aflossen van de rente vermeld in den hoofdbrief, waardoor deze gestoken is, aan deze overgedragen heeft 1 mark jaarlijksche rente uit het huis in den naastvoorgaanden brief vermeld en gelegen *in alto ponte*, welke hij van zijne ouders Johannes HEXKEN, visscher, en Gertrudis verkregen heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen als van nº. 740.

Nº 743.

1367 (October 8) mensis Octobris die octava.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, de weduwe van Gobbelinus DE RUFFO CLIPPEO, hun medeschepen, en hare kinderen Nycholaus en Agnes ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar voor het jaargetijde van voornoemden Gobbelinus afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit een huis (2) *in ordone versus macellum*, naast het

(1) De Helstraat.

(2) De noot in dorso meldt, dat dit huis gelegen was *in ordone veteris macelli* (op den hoek der Plankstraat) en toebehoorde aan Lambertus KYWEN, naderhand aan Johannes GELDE.

Digitized by Google

huis van Arnoldus FABRI, *claustrarius* (?) en beloofd hebben haar het rustig bezit daarvan te zullen verzekeren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Phylippus DE HERKE.

N° 744.

1367 (December 10) feria sexta post Conceptionem beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Tilmannus DE WILRE, priester, aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis (1) van wijlen Egbertus, priester, tusschen dat van Henricus HEROT en dat van Henricus DE SANCTA AGATHA gelegen, overgedragen heeft en verklaard, dat behalve die rente op het huis nog eene van 14 Luiksche schellingen gevestigd is.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 39 v. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Arnoldus NUEST.

N° 745.

(1368 Februari 19) Datum anno Domini millesimo CCC° LXseptimo decima nona die mensis Februarii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynandus TONHERINCH en zijne echtgenoote van hun jaargetijde en dat van hunnen broeder en

---

(1) Volgens de aanteekening boven den brief was dit huis gelegen *retro Predicatores*. Met de rente van 5 schellingen werd bij de broederschap van kapellanen het jaargetijde van Tilmannus DE WILRE, die een lid dier broederschap was, gesticht dat op 30 November in het necrologium ingeboekt staat en aldus luidt: *Anniversarium domini Tilmanni de Wilre, presbyteri et fratris, V solidos supra domum Henrici* DE SANCTA AGATHA *scabini, iuxta sanctum Georgium.* Uit deze laatste woorden blijkt, dat door *retro Predicatores* hier aangeduid wordt de Spilstraat, en niet zooals gewoonlijk de Groote Gracht, aangezien de kapel van den H. Georgius gelegen was op den hoek der Spilstraat en der Groote Staat.

Digitized by Google

schoonbroeder, Willelmus TONHERINCH afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen te beuren na eene van 9 schellingen uit een erf in de St. Antoniusstraat tusschen dat dat van Johannes SLUS en dat van Georgius DE UDENCOVEN, alsmede uit eene *area sive curea*, gelegen tusschen het erf van Wolterus WACHTHUYS en dat van Mathias CLEYNWERCH, van welke rente 3 schellingen ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk en de resteerende 2 ten behoeve der armen van het gasthuis dier kerk zullen zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes DE FLEITINGIS en Arnoldus NUEST.

N° 746.

1368 (April 12) duodecima die mensis Aprilis.

Schep. v. M. verklaren, dat Reynerus genaamd Reesken DE PALUDE (1), man van wapenen, aan den deken en het kapittel van St. Servaas geschonken en overgedragen heeft 2 Luiksche marken jaarlijkschen cijns uit het huis van wijlen Henricus HANSCHEUMEKER, tegenover het klooster der Predikheeren tusschen dat van Henricus BECKENEYLRE en dat van Egidius KYCKE, barbier, gelegen, beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard, dat op gemeld huis nog gevestigd is een cijns van 1 Luiksche penning 's jaars, die betaald wordt aan den hertog van Brabant.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTEL en Florentius DE VINEA. Zegels: 2° In een zesblad een schild, waarop een naar rechts klimmende leeuw; randschrift: S' . FLOR . DE . VINEA . SCAB. TIECTEN.

N° 747.

1368 (April 24) in crastino beati Georgii Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus DE MONETA, priester en

(1) Het zegel van Reynerus DE PALUDE, waarmede hij ten teeken zijner goedkeuring den brief medebezegelde, stelt voor: een spits ovalen schild, waarop 9 bollen, geplaatst 3, 3, 2, 1; randschrift: † SIGILL . RENALDUS . DE . BRUCH .

Digitized by Google

beneficiant van het altaar ter eere van de HH. Martelaren in de St. Servaaskerk aldaar, zijn huis (1) *retro curiam mansionis* van Johannes DE SCOEYNOUWEN (2), kanonik dier kerk, gelegen tusschen dat van Johannes DE HOUCHEYM en dat van Gobbelinus MENTEN, rector der kapel van den H. Georgius, aan den deken en het

---

(1) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat dit huis afkomstig was van zijnen broeder, Johannes, die ook priester was.

(2) Johannes VAN SCHONOUWEN (SCHOENOUWE, SCHONAUWE, SCHOYNAU, SCHÖNAU) was lid der adellijke familie van Schoonvorst, een bloedverwant van den bekenden Renaud VAN SCHOONHOVEN, die een avontuurlijk leven leidde. Hij was de zoon van Raes (Machereel) heer van Schonawen en van Agnes van Binderveldt. In 1347 of 1348 verkreeg hij bij het kapittel van St. Servaas de prebende van zijnen oom Renaud, die ze ten zijnen gunste geresigneerd had. Hij was ook kanonik van O. L. Vrouwkapittel dier stad en als zoodanig vermeld in eene acte van 14 Maart 1365 (J. G. Schoonbroodt, *Inventaire analytique et chronologique des chartes du chapitre de Saint-Lambert à Liége*, pag. 238 n° 811). Van zijn voornoemden oom Renaud, verkreeg hij in 1360 een jaarlijksche lijfrente van 4 zilveren ponden, welke het kapittel van S. Servaas aan dezen verschuldigd was, en bij testament verkreeg hij diens huis te Luik onder de parochie van den H. Hubertus gelegen, dat hij in 1381 voor den laathof van St. Maartenskapittel aldaar verkocht aan Jean LE BEL. Den 23 September 1367 releveerde hij te Luik in het prioraat van St. Léonard, namens Elisabeth, echtgenoote van Herman van Modersdorp en natuurlijke dochter van den heer van Schoonvorst, eene jaarlijksche rente van 2 oude Fransche schilden uit de hoeven *der Voghelensang* en *Stapels*, en in het volgende jaar te Mahaut twee bunders weiland nabij den molen *ten Rutenwater* onder Binderveld, in welk laatste jaar hij tevens vermeld staat als rentmeester van den Prins-Bisschop van Luik (C. de Borman, *Le livre des fiefs du comté de Looz*, p. 72 et 78). In 1372 was hij getuige bij de verheffing van eene hoeve met woning gelegen op de plaats *Convent* geheeten, door Arnoldus VAN DER WIDEN van Gellick (ibidem p. 127). Hij stierf in 1385 en stichtte bij het kapittel van St. Servaas zijn jaargetijde aldus vermeld in het liber anniversariorum: *Commemoratio Johannis de Schonauwen, canonici et scolastici Huyensis et Reneri de Sconvorst ac parentum eorum II marcas.* Bij de broederschap van kapellanen van dat kapittel stichtte hij 12 commemorationes te houden op elken eersten Vrijdag der maand, en buitendien bij het kapittel van O. L. Vrouw een jaargetijde op 15 December te houden, waarvoor het kapittel van St. Servaas aan dit laatste toewees eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes VAN HOELBEKE, kapellaan van St. Servaas, dat te Tweebergen gelegen was. Zijne zuster Elisabeth, vrouwe van Wynandsrade, echtgenoote van Wynand VAN RODE, die 24 November 1359 als weduwe haar testament maakte, benoemde hem en haren vader Raas Machereel tot testamentaire uitvoerders. In dat testament wordt hij genoemd: *Johan van Schoynauwen, canonich zo Senter Vais zo Tricht (Zeitschrift des Achener Geschichtsverein*, VIII p. 215).

Digitized by Google

kapittel van St. Servaas heeft opgedragen en verklaard geene rechten daarop meer te zullen behouden of nemen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florencius DE VINEA en Arnoldus NUEST.

N° 748.

1368 (Mei 30) die penultima mensis Maii.

Schout en schepenen van Bemelen (*scultetus et scabini curie ecclesie beate Marie Traiectensis site in Bemel*) oorkonden, dat Johannes SACH van Wyck, ten behoeve van den deken en het kapittel van St. Servaas afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 6 schellingen en 4 kapoenen, met het feest van Kerstmis te beuren uit de hoeve geheeten *der Withoef* gelegen *supra roet*, weleer eigendom van wijlen Theodericus DE DUOBUS MONTIBUS, schatbewaarder van deken en kapittel van St. Servaas, thans evenwel van deze, en beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren *et quod predictus census in nullo esset obligatus.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Macharius DE JECORA, schout en schepen, Mathias DE LIBEKE, Henricus DE HESE, Nicholaus OPT GASTHUYS, Johannes KADIR, Petrus ANTHONII en Everardus SUTOR . . Het zegel der schepenbank, dat aan den brief hangt, stelt voor: op eenzelfde voetstuk, rechts de H. Maagd met het Kindje op den linkerarm, links den H. Laurentius, houdende in de linkerhand den palmtak en met de rechter den rooster.

N° 749.

1368 (Juli 1) prima die mensis Julii.

Schep. v. M. verklaren, dat Lambertus genaamd BRUYNKEN, zoon van wijlen Arnoldus gezegd POPETYN *de Ambeyde* ten behoeve van Johannes PARIIS, zijne echtgenoote Zybe en hunne kinderen afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark uit de brouwerij geheeten *camba cabouyts* met aanhoo

Digitized by Google

righeden gelegen in de *vicus suevi* (Wolfstraat) tusschen het erf van Johannes DE PYSE en dat van Giselbertus FABRI en verklaard heeft, dat op die brouwerij nog gevestigd is eene rente van 3 Luiksche marken, waarvan hij er twee en 10 schellingen grondcijns te beuren heeft en Johannes DE CERVO de overige 10 schellingen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 750.

1368 (Juli 17) XVII die mensis Julii.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaaskapittel te Maastricht verklaren, dat Matheus DE GREMBEYDE ten behoeve van zijne zonen, Matheus, Johannes en Willelmus en van zijnen schoonzoon Johannes DE GREMBEYDE, molenaar, afstand gedaan heeft van zijne rechten op 14 groote roeden akkerlands, gelegen *retro scarwyer* (1) tusschen land der Antonieten en dat van Arnoldus DE CIGNO, schepen der proostdij voormeld, welke hem aangevallen zijn bij doode van zijnen bloedverwant Godefridus KEMPKEN, en dat daarna Matheus, Johannes en hun schoonbroeder voornoemd, voor zich, hunne echtgenoote en hunne kinderen die rechten aan hunnen broeder en schoonbroeder, voornoemden Willelmus, overgedragen hebben.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum*, fol. 3 v. — Schepenen: Rutgherus DE BRACHT, rentmeester, Godefridus FRANSOYS, Arnoldus DE CIGNO, Levallus DE MOSA, Godefridus DE VINEA, Reynerus DE ROSIS, Florentius DE VINEA en Petrus WITHUYS.

N° 751.

Transfix. 1368 (Juli 21) in nocte beate Marie Magdalene Virginis.

Rentmeester en schepenen der proostdij van St. Servaas oorkonden, dat Gerardus HANSBERCH *de Wiset* en Willelmus, de

---

(1) Luidens eene aanteekening boven den brief was dat land gelegen te Mechelen aan de Maas, eene der twee banken van den Proost *(sitis in Mechelen praepositi)*.

Digitized by Google

zoon van Matheus DE GRYMBEYDE, het akkerland vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, opgedragen hebben aan Johannes DE TONGHERLO ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskerk, met verklaring dat erop gevestigd is eene pacht van 4 vaten rogge 's jaars, en zij alsmede Henricus DE MECHLINIA beloofd hebben voornoemde scholieren het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, alles onder verband hunner goederen.

Afschrift ibidem. -- Schepenen als van n° 750.

N° 752.

1368 (October 27) in vigilia beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Ghiselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, van wege de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, voor 2 marken, 6 penningen Luiksche munt en 1 kapoen jaarlijkschen cijns aan Godefridus PENRESOEN en zijne echtgenoote Dilia een huis (1) buiten de *porta mendacii* (Leugenpoort) tusschen dat van wijlen PUTKENS en dat van wijlen Jacobus, brouwer, in erfrecht opgedragen hebben.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 12. — Schepenen: Florentius DE VINEA en Arnoldus NUEST.

N° 753.

1368 (November 10) in nocte beati Martini Episcopi hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DE VINEA, Predikheer, als uitvoerder van het testament van Nicholaus GISELS, *investitus* van Mesch (*de Messche*), aan de broederschap van kapellanen van St. Servaas aldaar eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen Johannes HUMEKER in de straat

(1) Dit huis kwam naderhand aan Lambertus GRUTER en daarna aan Theodericus DE SUMMEREN, schoenmaker, en de broederschap voormeld verkreeg ten laste daarvan eene rente van 10 schellingen 's jaars.

Digitized by Google

geheeten *Koexruwe* (1) tusschen dat van voornoemden Nicholaus en dat van Johannes DE STOCHEIM, *tector petrarum*, overgedragen heeft en hij alsmede zijn medeuitvoerder, Jacobus SCAEFDRIECHS, kanonik van St. Servaaskerk, verklaard hebben, dat die rente door Nicholaus voornoemd bij testament aan voormelde broederschap voor zijn jaargetijde gelegateerd is en gelijk is aan de rente van 10 schellingen, welke deze ook bij testament aan het klooster der Predikheeren te Maastricht geschonken heeft.

Afschrift ibidem fol. 15. — Schepenen: Arnoldus NUEST en Johannes DE JULEYMONT.

N° 754.

(1369 Januari 30) Datum anno Domini M° CCC° LXVIII feria tertia ante festum Purificationis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. verklaren, dat Maria, de weduwe van Servatius, *pellifex*, haar zoon Servatius en diens echtgenoote Barbara, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk hunne rechten, zoo tegenwoordige als toekomende, op het huis (2) gelegen achter dat van Wilhelmus DE PYTERSHEIM, kanonik van voormelde kerk, en tusschen dat wijlen Petrus LYMPUS en dat behoorende aan de kapel van den H. Jacobus, overgedragen hebben.

Afschrift ibidem fol. 34 v. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 755.

(1369 April 11) Datum anno Domini M° CCC° LXIX mensis Aprilis die undecima videlicet feria quarta post Dominicam Quasimodo.

Schout en schepenen van Maastricht oorkonden, dat ten overstaan

---

(1) Thans verbasterd in *Koekschroefstraat*.

(2) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat dit huis gelegen was achter de St. Janskerk, *in vico retro ecclesiam sancti Johannis* en dat het later in erfrecht opgedragen werd aan Johannes DE LOVANIO.

Digitized by Google

van hen *in plano iudicio pro tribunali sedentes* Ghiselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, wegens het niet betalen der rente, op Katharina de dochter van Hermannus DE GLOPIA en weduwe van ROSENTROCH den jonge, een huis in de *vicus Gobbelstrote* (1) tusschen dat van Gerardus VENKEN en dat van STEYNE heeft doen uitwinnen *per ternas quindenas*, en zij hem dat huis voor een jaar en dag hebben toegewezen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 13. — Schepenen: Theodoricus DE BODINGEN, schout. . . .

N° 756.

1369 (Mei 18) feria sexta post diem beati Servatii Episcopi et Confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE WEZALIA, *investitus* van St. Janskerk aldaar, als momboor dier kerk en Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, als *mamburnus* der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk. voor 30 Luiksche schellingen 's jaars aan Johannes DE HAREN, metselaar, een huis (2) in de Kapoenstraat gelegen tusschen die van Reynerus DE VINEA en van Arnoldus DE BLISEA genaamd PALLERE in erfrecht opgedragen hebben en Johannes DE HAREN beloofd heeft, onder verband van al zijne goederen, om binnen het jaar 20 gouden mottoenen voor herstellingen aan dat huis te zullen uitgeven.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus de ROSIS en Arnoldus NUEST.

N° 757.

1369 (Juni 10) decima die mensis Junii.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, de weduwe van Henricus DE ROSENTROCKE, ten behoeve der broederschap van kapellanen

---

(1) De Gubbelstraat.

(2) Dit huis kwam naderhand aan Nycolaas DE MONTENAKEN.

Digitized by Google

van St. Servaas aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit de brouwerij (1) van wijlen Manegoldus in de *vicus Suevi* (Wolfstraat), tusschen diens steenen huis en dat van wijlen Petrus, *claustrarius* van O. L. Vrouw kapittel, gelegen, en van eene jaarlijksche rente van 2 dergelijke schellingen uit een huis in de St. Antoniusstraat naast dat van Margareta DE OYS en beloofd heeft dat hare zonen Hermannus en Vastrardus, *quando ad suas debitas pervenerint etates*, afstand dier renten zullen doen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Rutgherus DE VISETO. Zegels: 2°. Op een veld met blokken bezaaid een naar rechts klimmende gekroonde (2) leeuw; randschrift: † S . RUTGERI . D . VISETO . SCABI . TIECTNS .

N° 758.

1369 (Juni 15) die decimaquinta Junii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus DE BRUMOLEN, koopman, en Aleydis zijne echtgenoote ten behoeve van Reynerus DE LYZE, wonende in de *vicus de trunco* (Stokstraat), afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 14 Luiksche schellingen en 2 kapoenen uit een huis op de Kersmarkt (*supra forum cerasorum*) en uit eene curia achter dat huis gelegen tusschen het huis van Hubertus HUMBELET van Daelheym en dat van wijlen Petrus SCRYNENMEKER en beloofd hebben hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus DE VERNHOLT en Arnoldus NUYST.

N° 759.

Transfix. 1369 (October 26) mensis Octobris feria sexta ante diem sanctorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. verklaren, dat Reynerus DE LYSE, *in vico de*

---

(1) De noot in dorso meldt: *littera de XII solidis, ad bona in den woelff in vico suevi X solidis, in vico sancti Antonii II solidis.*

(2) Bij de beschrijving van dit zegel onder n° 296 hiervoor is eene drukfout ingeslopen; aldaar is het woord gekroond uitgevallen.

Digitized by Google

trunco manens, en zijne echtgenoote Elisabeth, de jaarlijksche rente van 14 Luiksche schellingen, vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen hebben, onder beding de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNHOLT.

N° 760.

1369 (Augustus 7) mensis Augusti die Septima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambertus, de zoon van wijlen Symon *supra Antiquam Curiam* en van Katherina DE BRUGIS zijne echtgenoote, voor den jaardienst van wijlen Johannes DE MAGHGHAREN, kanonik van St. Servaaskerk, aan den deken en het kapittel dier kerk overgedragen hebben eenen jaarlijkschen cijns van 10 Luiksche schellingen uit zijn klein huis op den hoek der *ruwelle dicte sulsruwe* (Begijnenstraat) tusschen zijn groot huis en dat van Jacobus PISTORIS gelegen, welken cijns Johannes voornoemd voor dat doel bij testament gelegateerd had, en beloofd heeft hun het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, waarvoor hij zijn groot huis voormeld tot onderpand gesteld heeft (*tytulo veri et justi interpignoris*).

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

N° 761.

1369 (October 12) mensis Octobris die duodecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Katharina, de weduwe van Godefridus TYLEN en Aleydis de weduwe van Wilhelmus KEMPEN

---

(1) In dorso: *Littera de 1½ marchis ex parte domini Johannis de Macharen pro anniversario suo et residuum anniversarii est supra XIII virgatas terre magnas emptas ergo dominum Hermannum Huen.*

Digitized by Google

aan Godefridus KEMPEN eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis van EYKOREN op de Muntstraat tusschen dat van Ghyselbertus DE BLISIA, smid, en dat van Petrus KEMERLINXS, lakenscheerder, overgedragen hebben en beloofd hem het rustig bezit daarvan te zuilen vrijwaren, onder verband van hare goederen.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . . panistarum* fol. 21 v. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Philippus DE HERKE.

N° 762.

Transfix. (1376 Januari 20) Datum anno Domini M° CCC° LXXV° mensis Januarii die XX^a prout adhuc scribitur de consuetudine oppidi Traiectensis supradicti.

Schep. v. M. verklaren, dat Godefridus KEMPE, priester, *subiiciens se et omnia sua bona quoad infrascripta iuri civili* ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan heeft van eene mark jaarlijkschen cijns uit het huis van Johannes EYKOREN op de Muntstraat tusschen dat van Petrus KEMERLINXS, lakenscheerder, en dat Henricus DE VLEYTINGIS en verklaard heeft dat dit huis met niets meer belast is dan met eene jaarlijksche rente van 6 penningen en 2 kapoenen.

Afschrift ibidem fol. 22. — Schepenen: Johannes DE KESTELE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 763.

1369 (November 23) feria sexta ante diem beate Katherine Virginis et Martyris.

Schout en schepenen van Maastricht oorkonden, dat ten hunnen overstaan *in plano judicio pro tribunali sedentibus* Mechtildis de weduwe van Godefridus DOLWAY, wegens het niet betalen van de verschuldigde rente (*pro defectu census quem ut dixit habere non poterat*) op Theodoricus NUEST bij drie veertiendaagsche vernachtingen heeft doen uitwinnen het huis genaamd *de rubeo leone*

Digitized by Google

op de Muntstraat naast dat van Gobbelinus SAGGEN en dat van Godefridus DE CANCRO, en zij hem dit voor een jaar en dag in eigendom toegewezen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS, Godefridus DE VINEA, Florentius WEYLDE, Reynerus DE BERNE, Arnoldus NUEST, Johannes DE JULEYMONT en Johannes SAC.

N° 764.

Transfixen. 1370 (November 22) feria sexta ante diem beate Katherine Virginis et Martyris.

Schout en schepenen van Maastricht verklaren, dat zij op verzoek van Mechtildis, de weduwe van Godefridus DOLWAY, het huis, in den naastvoorgaanden brief vermeld, haar in eigendom hebben toegewezen om het te bezitten evenals al hare erfgoederen, behoudens ieders rechten daarop, onder beding dat de *verus heres* het nog kan afkoopen tusschen dit en Vrijdag vóór het feest van den H. Antonius, abt, eerstkomende (10 Januari).

Orig. op perkament. — Schepenen: Nicholaus HUEN, ridder, Reynerus DE ROSIS, Godefridus DE VINEA, Florentius WEYLDE, Reynerus DE BERN, Arnoldus NUEST en Johannes DE JULEYMONT.

N° 765.

(1371 Februari 22) Datum anno Domini millesimo CCC° septuagesimo in die beati Petri ad Cathedram.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus MEEN *de Valkenborch*, als momboor zijner echtgenoote Mechtildis, verklaard heeft, dat hun medeschepen Arnoldus NUEST, als rechte erfgenaam van wijlen Theodericus NUEST hem de achterstallige renten, vermeld in de beide voorgaande brieven van uitwinning betaald en het huis van hem afgekocht heeft, weshalve hij hem die beide brieven (*litterae pernoctationum*) afgestaan en overgedragen heeft met al de rechten daarop, zooals hij ze zelf heeft bezeten, behoudens de hem toekomende rente ten laste van dat huis, en beloofd heeft dat huis

Digitized by Google

van alle achterstallige cijnzen en kapoenen tot op den dag van heden te zullen vrijmaken.

Orig. op perkament. — Schepenen Nycholaus HUEN, ridder, en Florentius WEYLDE. Zegels: 1°. Vier dwarsbalken waaroverheen een naar rechts klimmende gekroonde leeuw.

N° 766.

(1370 Maart 12) Datum anno Domini M° CCC° LXIX in die sancti Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, in zijne hoedanigheid van rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, voor 30 Luiksche schellingen cijns 's jaars aan Johannes DE WESALIA, *investitus* van St. Janskerk te dier stede, in erfrecht opgedragen heeft het huis (1) van wijlen Johannes NOMPLUS, priester, naast dat van dezen en dat van Johannes DE BEKE, priester, gelegen en Johannes voornoemd beloofd heeft binnen het jaar 20 gouden mottoenen voor verbeteringen daarvan te zullen besteden.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 32 v. — Schepenen: Philippus DE HERKE en Johannes DE JULEYMONT.

N° 767.

1370 (Mei 27) mensis Maii die vicesima septima.

Schep. v. M. verklaren, dat Cristianus DE EECKELROEDE namens deken en kapittel van St. Servaas aldaar voor 36 schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns in erfrecht gegeven heeft aan Johannes DE BRIEDE een huis (2) op de Kleine Gracht gelegen (*supra fossam opidi*) (3) tusschen dat van Jacobus PEERT en dat

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat het huis gelegen was achter de St. Janskerk, *in vico retro sanctum Johannem.*

(2) Dit huis behoorde vroeger aan HERENPENRE.

(3) In dorso: *supra fossam extra Verlinxspoort.* De *Verlinxspoort* was gelegen aan het uiteinde der Kleine Gracht aan de Maas. Over die poort zie men: Annuaire de la province de Limbourg, 1825, p. 117.

Digitized by Google

van Godefridus CONINCH, van welken cijns de eerste vervaldag zal zijn met het feest van Kerstmis, en Johannes voornoemd beloofd heeft binnen het jaar 20 gouden mottoenen te zullen uitgeven voor herstellingen aan het huis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Arnoldus NUEST.

N° 768.

1370 (Juni 1) in vigilia Penthecostes.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus DOLWAY, priester, *qui se ad infrascripta iuri civili tamquam laycus subiecit*, ten behoeve der vicarissen van St. Servaaskerk aldaar afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark (1) uit een huis in de *vicus sancte Marie Minoris* (Mariastraat) tusschen dat van Johannes KONNICH en dat van Aleidis, de weduwe van Johannes ALVERARDI, en verklaard heeft dat op voormeld huis nog gevestigd is eene rente van 3 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, waarvoor hij zijne goederen tot pand heeft gesteld.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 82. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Johannes DE JULEYMONT.

N° 769.

Transfix. 1388 (April 26) mensis Aprilis die XXVI^ta.

Schep. v. M. verklaren, dat Reynerus DOLWAY, pastoor van St. Mathiaskerk aldaar, aan Katharina, dochter van wijlen Johannes KNAPEN, en aan hare erfgenamen twee marken cijns 's jaars uit

---

(1) De aanteekening boven den brief meldt, dat die rente van 1 mark 's jaars door de *vicarii perpetui* van St. Servaaskerk geschonken is aan de broederschap van kapellanen: *pro capellanis ipsius ecclesie sancti Servatii missam celebrantibus in beneficiis dicte ecclesie inclusis vicariis summi altaris sive perpetui fuerint sive annales, in octavis omnium animarum;* met eene latere hand er bij geschreven: *ex parte domini Lamberti de Lystendorp, canonici, qui hanc marcham vicariis predictis legavit, ut patet in testamento suo quod est apud fraternitatem.*

Digitized by Google

het huis, geheeten *Dolways guet*, in de Mariastraat gelegen tusschen dat van wijlen Johannes ALVERARDI en de brouwerij van wijlen Johannes KUENINCK, en beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren met verklaring tevens dat op gemeld huis nog gevestigd staan de beide renten in den naastvoorgaanden brief vermeld.

Afschrift ibidem. — Schepenen: Godefridus DE HEZE en Henricus DE SANCTA AGATHA.

N° 770.

1370 (Juni 29) in die beati Pauli Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Balduwinus DE MOLENDINO, priester en schatbewaarder van St. Servaaskerk, aan de broederschap van kapellanen dier kerk eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen en 2 kapoenen uit het huis van wijlen Henricus THEUS, voller, op den Aldenhof (*supra antiquam curiam*) gelegen, tusschen het huis van Wilhelmus DE MESSCHE, *pannitonsor*, en dat van wijlen Johannes DE JECORA heeft overgedragen, beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren en verklaard dat behalve voornoemde rente op dat huis nog eene van 9 penningen en 1 hen gevestigd is.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 19 v. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

N° 771.

1370 (September 29) in die beati Mychaelis Archangeli.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Tilmannus DE HAESDAEL en zijne echtgenoote Katharina, ten behoeve van Johannes DE ZOREN, steenhouwer, van zijne echtgenoote Ida en van hunne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit het huis van Willelmus KUKER, tusschen dat van Johannes VASTRARDI en dat van

Digitized by Google

Giselbertus PESSER, welke rente betaald moet worden in het hof van Lenculen half met Kerstmis en half met het feest van den H. Johannes den Dooper.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus HUEN, ridder, Macharius DE HESE, Godefridus DE VINEA, Florentius WEYLDE, Reynerus DE BERNE, Johannes DE JULEYMONT en Arnoldus NUEST.

N° 772.

Transfix. 1395 (April 24) mensis Aprilis die vicesima quarta.

Rentmeester en schepenen van Lenculen verklaren, dat Ida, de weduwe van Johannes SOEREN, steenhouwer, het vruchtgebruik van de 10 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, met al hare rechten daarop aan hare dochter Aleydis overgedragen heeft, die daarna afstand daarvan heeft gedaan ten behoeve van Henricus DE VOEREN, *drapparius*, van Mareye zijne echtgenoote en van zijne erfgenamen en de andere kinderen van Ida voornoemd, met name Johannes, Philippa en Ida, *ad annos sue discretionis perventi*, de verklaring hebben afgelegd geene rechten of aanspraken op dien cijns te bezitten, maar in andere goederen gelijke deeling bekomen te hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius WEYLDE, Johandes DE JUYLEYMONT, Johannes SACK, Henricus DE CLEERMONT, Johannes DE HERE, Godefridus DE VLEYTINGEN en Goiswinus DE MONTENAKEN.

N° 773.

1370 (December 4) feria quarta post diem beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE LOVANIO, priester, kapellaan der kapel van de H. Katharina in St. Servaaskerk aldaar, ten behoeve der broederschap van kapellanen dier kerk afstand gedaan heeft eener jaarlijksche rente van 7 schellingen en 4 penningen (1) te beuren uit het huis van Mechteldis DE BORSEN,

(1) Met die rente stichtte Johannes DE LOVANIO bij de broederschap van kapellanen, waarvan hij lid was, zijn jaargetijde, dat in de maand October gevierd werd.

Digitized by Google

gelegen *supra forum cerusorum* (Kersenmarkt) tusschen dat van Mathias FABRI en dat van Johannes DE UTEREN, en beloofd heeft haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren met de verklaring tevens dat behalve die rente op dat huis nog eene van 10 Luiksche schellingen gevestigd is, alles onder verband van zijne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 21 v. — Schepenen: Everardus DE VERNENHOLT en Johannes DE JULEYMONT.

N° 774.

1370 (December 8) Dominica ante Lucie Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes ROEMER en zijne echtgenoote Beatrix aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar eenen jaarlijkschen cijns van 30 Luiksche schellingen (1) uit het huis van Johannes RECKEN in de Brugstraat naast het huis van Gerardus DE CAMBA en dat van Lambertus DE CORREIS overgedragen heeft, onder beding haar het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren.

Afschrift ibidem fol. 18. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 775.

1371 Januari 6. Mechtilt VAN HOLSIT *ontvangt van den deken en het kapittel van St. Servaas de som van 50 dubbele mottoenen en 1 vat rogge in afkorting eener achterstallige pacht.*

Wir Bertram VAN LOERRE, ritter, Lambrecht VAN KESTELE ende Everaert VAN DEN VERNEHOLTE, sceffene te Tricht, ghetuyghen als sceffen, dat vuer ons commen is eyn eirzamme ende beschey-

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat deze cijns een grondcijns was.

Digitized by Google

den vrouwe vrouwe Mechtilt VAN HOLSIT, wilneer (1) was wettich wyf heren Arnolts NUESTEN, ritters, offenboerlich becande sich haven te ontfanghen ende up ghehalden van eirzamer ende bescheyden heren weghen, des Dekens ende Capitels der kercken van sinte Servaes te Tricht, als van achtterstedichghen pachtte, van Here ende van Hogem, den hoer (2) die vuerscreven heren Deken ende Capitel sculdich woren, bys up den dach van datum dys briefs, vyftich dobbel mottoenen ende eyn vaet rogge, also dat die vuerscreven heren Deken ende Capitel van sinte Servaes noch sculdich bliven op den dach van datum dys briefs der vuergenoempte vrouwen Mechtilden twintich mudden ende eyn vaet rogge paghs (3) van Here ende twe en vyftich dobbel mottoenen, also die brive begrypen sullen die van dere scolt (4) ghemacht werden sullen. Ende wir vrouwe Mechtilt VAN HOLSIT vuergenoempt in ghetughenisse der woerheyt allen den zaken vuerscreven, so hebben wir onsen properen zyghel met zyghelen der sceffen vuergenoempt vuer an diesen brief ghehanghen. Int joer ons Heren du men screyf duysent dryhondert tseventich joer, in dertteyn daghe (5) na ghewonde (6) der stat van Tricht.

Orig. op perkament.

N° 776.

1371 (April 16) feria quarta ante diem sancti Georgii Martyris.

Schout en schepenen van Maastricht *in plano iudicio pro tribunali sedentes* oorkonden, dat Martinus, vicaris van St. Servaaskerk aldaar, als momboor der arme scholieren dier kerk, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns, op Egidius OLBERTI (?) zijne zuster Katharina, Theodericus DE SINGHERS als momboor

(1) *Wilneer*, verkorting voor *wileneer*, *wilen eer* = eertijds, voorheen.

(2) *hoer* = haar; (3) *paghs* = pacht; (4) *scolt* = schuld.

(5) *dertteyn daghe*, *dartientag*, *dertiendag*, *darthüntag*, *druteinde dagh*, *drutheyden dag*, *druttiende dag*, *druzehende dag*, *drutzen misse*, beteekent de dertiende dag na de Geboorte van Christus, na het feest van Kerstmis, *Driekoningen*, *Epiphania Domini*, 6 Januari.

(6) *ghewonde* = gewoonte, gebruik.

Digitized by Google

zijner echtgenoote Elizabet, Ghiselbertus DE SANCTO PETRO, brouwer, als momboor van zijne echtgenoote Heyla, zijne zuster Bela en op hunne broeders Gerardus en Goswinus heeft doen uitwinnen een huis met aanhoorigheden, gelegen naast dat van Adam DE NUT en dat der kinderen DE SCALUYN, en hem dat huis voor een jaar en dag toegewezen hebben om dan van hen te vernemen wat verder gedaan moet worden.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 28 v. — Schepenen: Reynerus DE HORREO, schout, Bertramus DE LOE(R) ridder, Rutgherus DE VISETO, Lambertus DE KESTELE, Henricus DE MONTENAKEN, Everardus DE VERNENHOLT, Gerardus DE MARCHA et Philippus DE HERCKE.

N° 777.

Transfix. 1373 (April 27) feria quarta ante Philippi et Jacobi Apostolorum.

Schout en schepen v. M. oorkonden, dat zij op verzoek van Johannes SACH, priester, het huis in den voorgaanden brief vermeld definitief in eigendom hebben toegewezen aan de arme scholieren van St. Servaaskerk, behoudens ieders rechten daarop en onder beding dat de ware erfgenaam het zal kunnen terugkoopen tusschen dit en het feest van den H. Medardus bisschop e. k. (8 Juni).

Afschrift ibidem fol. 29. — Schepenen als van n° 776.

N° 778.

1371 (Mei 4) mensis Maii die quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Tilmannus DE WILRE, priester, namens de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar, voor 12 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns aan Petrus genaamd PLACKIRE in erfrecht gegeven heeft een huis in de *vicus dictus quodevlighenstrate* naast dat van COEWINEL en dat van wijlen ALRYCH en Petrus voornoemd beloofd heeft binnen de

Digitized by Google

drie eerstvolgende jaren 12 gouden mottoenen aan verbeteringen en herstellingen van dat huis te zullen uitgeven.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 16 v. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNERHOLT.

N° 779.

1371 (Juli 4) mensis Julii die quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Egidius SUTE en zijne echtgenoote HEYLA, ten behoeve van Gerardus MYNSGHEN en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben eener jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit hun woonhuis in de *ruella coci* tusschen dat van Johannes MUNCH en dat van Henricus MEHEYNE en uit een raam van voornoemden Gerardus, gelegen tusschen het erf van Johannes SWARTLEDER en dat van Nycholaus SUTEN, en verklaard hebben dat op voormeld huis nog gevestigd is een cijns van 1 Luiksche schelling 's jaars, onder beding dat Egidius binnen de drie jaren die 10 schellingen kan terugkoopen en aflossen met 18 gouden mottoenen, *ad melius et pulcrius ipsius Egidii aut suorum heredum.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Rutgerus DE VISETO en Philippus DE HERKE.

N° 780.

Transfix. (1372 Februari 10) Datum anno Domini M° CCC° septuagesimo primo mensis Februarii die decima.

Schep. v. M. verklaren, dat Gerardus MEUSSCHE de jonge en zijne echtgenoote Truda, de jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is (*in litteris quibus hec presens est transfixa cedula*), aan den deken en het kapittel van St. Servaas overgedragen hebben en Gerardus beloofd heeft om, in geval die rente teruggekocht of uitgewonnen wordt, hun eene andere rente van 10 Luiksche schellingen *incombustibiles* te zullen verschaffen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Florentius WEYLDE.

Digitized by Google

N° 781.

1371 (Juli 5) mensis Julii die quinta.

Schep. v. M. oorkonden, dat *frater* Godefridus, genaamd PREENT, Predikheer, als uitvoerder van het testament van Gertrudis DE SUYSSCHEN en Jutta DE BOLRE, in leven begijnen van den Nieuwenhof aldaar (*quondam begginae novae Curiae Begginarum prope Traiectum*) aan de arme scholieren van St. Servaaskerk (*pauperibus scolaribus panes sub campanis recipientibus*) eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen uit het huis van Gerardus verver, op den Aldenhof overgedragen heeft, uit kracht van welk testament de investitus van den Nieuwenhof, het klooster der Minderbroeders en het hospitaal der H. Katharina op de Houtmarkt ieder 5 schellingen jaarlijksche rente zullen hebben.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistratum* fol. 19 v. — Schepenen: Reynerus DE ROSIS en Godefridus DE VINEA.

N° 782.

1371 (November 29) in vigilia beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus DE HERE, man van wapenen, in zijne hoedanigheid van uitvoerder der laatste wilsbeschikking van zijnen schoonbroeder (*sororius*) Arnoldus HAEN de Kestele, den jonge, voor diens jaargetijde en dat zijner ouders aan den beneficiant van het altaar ter eere van den H. Nycholaus tweede stichting, in de St. Servaaskerk aldaar gelegen, overgedragen heeft eene jaarlijksche rente van 1 Luiksche mark uit diens huis en *curia inhabitationis* te Tweebergen tusschen dat van wijlen ridder Arnoldus DE SYMPYER en dat van Daniël DE EYNENBERCH, man van wapenen, welke rente gelijk is aan de 4 marken door voornoemden Arnold geschonken aan den investitus en aan de fabriek der St. Janskerk alsmede aan het altaar van O. L. Vrouw in die kerk gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Godefridus DE VINEA en Lambertus DE KESTELE.

Digitized by Google

N° 783.

(1372 Februari 10) Datum anno Domini millesimo CCC° septuagesimo primo mensis Februarii die decima.

Schep. v. M. verklaren, dat Ghiselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, als rentmeester van den deken en het kapittel van St. Servaas aldaar, voor eene jaarlijksche rente van 3 marken en 19 schellingen, Luiksche munt, aan Johannes WEY van Eysden nabij Vucht (*de Eesde prope Vuycht*) in erfpacht gegeven heeft eene brouwerij geheeten *vurgudelen panhuys* gelegen op de *hoefstayt* (1) tusschen het erf van Petrus DE NAMURCO en dat van wijlen Johannes BOMMERS, brouwer.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNHOLT.

N° 784.

(1372 Maart 11) Datum anno Domini millesimo CCC° septuagesimo primo, mensis Marcii die undecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgerus DE BRACHT, priester, namens ridder Johannes DE SCOENVOIRST *castellanus de Monjouwen*, en Henricus DE MOLENDINO, priester, als vicaris van het altaar ter eere van den H. Cornelius, gelegen in de kloostergang der St. Servaaskerk aldaar voor eene jaarlijksche rente van 2 marken, 9 schellingen, 9 penningen en 2 kapoenen aan Reynerus BOEKEL in erfrecht gegeven hebben een huis op de Houtmarkt gelegen tusschen dat van Johannes DE AQUIS en dat van wijlen Johannes ISERMAN, van welke rente 3 penningen en een kapoen grondcijns zullen zijn van voornoemden ridder Johannes DE SCOENVOIRST, en Reynerus voormeld, onder verband van al zijne goederen, beloofd heeft binnen het jaar en dag 18 dubbele mottoenen te zullen uitgeven aan verbeteringen van dat huis.

Orig. op perkament. — Lambertus DE KESTELE, Henricus DE MONTENAKEN en Arnoldus NUEST.

---

(1) De Havenstraat.

Digitized by Google

N° 785.

1372 (Juli 26) feria secunda post diem beate Margarete Virginis.

Schep. v. M. verklaren, dat Arnoldus DE CIGNO, als testamentaire uitvoerder zijner ouders (1) afstand heeft gedaan van de volgende jaarlijksche renten, te beuren uit de huizen met aanhoorigheden, gelegen bij de graanmarkt *ab ordone de claro monte usque ad murum opidi traiectensis versus mosam ex opposito chori ecclesie beate Marie*, te weten: 10 schellingen ten behoeve van den *plebanus* en de fabriek der St. Nicolaaskerk, ieder de helft; 1 schelling ten behoeve van den koster dier kerk; 4 schellingen ten behoeve van den *investitus* en de kerk van St. Jan, ieder 2 schellingen; insgelijks 4 schellingen voor den *investitus* en de kerk van St. Mathias; 4 schellingen ten behoeve van den rector en de kapel van den H. Georgius; 4 schellingen voor den rector en de kapel van Maria de Mindere (Mariae minoris), ieder de helft; 3 schellingen voor den rector van het hospitaal der H. Katharina en der armen *ibidem confluentium*, gelijkelijk tusschen beide te verdeelen; 3 schellingen voor den rector van het hospitaal der H. Agatha en der armen aldaar vertoevende, 3 schellingen ten behoeve van den rector van het hospitaal van den Nieuwenhof en der verpleegden aldaar, alsmede 10 schellingen ten behoeve der broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk, voor zijner ouders jaargetijde.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 22. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Henricus DE MONTENAKEN.

N° 786.

1372 (Augustus 31) in nocte sancti Aegidii Abbatis.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes SAGH, priester, als *mamburnus* der arme scholieren van St. Servaaskerk voor 2 marken, 4 Luiksche schellingen en 2 kapoenen jaarlijksche rente aan

(1) Deze noemden zich Arnoldus DE CIGNO en Gertrudis; het jaargetijde van eerstgenoemde werd gehouden den 30 Mei en dat van deze op 30 October.

Digitized by Google

Mathias genaamd *den Walen van der Ruren* in erfrecht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden gelegen bij de Leerlooierspoort tusschen het erf van Adam DE NUYT en dat der kinderen DE SCHALUYEN.

Afschrift in: *Liber. litter. bonorum . . panistarum*, fol. 17 v. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNHOLT.

N° 787.

1372 (September 21) in die sancti Mathei Apostoli et Ewangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabeth DE EETSSENRODE (1), voor haar jaargetijde en dat harer erfgenamen en vrienden, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar overgedragen heeft eenen jaarlijkschen grondcijns van 18 Luiksche schellingen en 2 kapoenen uit het huis van wijlen CREYEN met aanhoorigheden gelegen in de Looiersstraat tusschen dat van Johannes DE ROETHEYM, leerlooier, en dat van Lambertus DUEMNOILKE en onder verband van hare goederen beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 43 v. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Everardus DE VERNENHOLT.

N° 788.

1372 (December 29) in crastino beatorum Innocentium.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gyselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, namens dezen voor 50 Luiksche schellingen 's jaars aan Emundus DE EYKE, *vinitor*, in erfrecht gegeven heeft een huis in de Joden-

---

(1) Haar jaargetijde, dat 13 Februari gevierd werd, staat in het necrologium der broederschap aldus ingeboekt: *Anniversarium domicelle de Escenrode, XVIII denarios et II capones.* Zij was wellicht bloedverwante van Renerus DE ETSENROEDE, schepen van Maastricht in 1383. Wij vinden eene Hedwigis DE ETSENROEDE, begijn, in 1375 vermeld.

Digitized by Google

straat (*in vico Judeorum*) tusschen dat der kinderen DE HERDEREN en dat van Nycholaus HOLLENDER, vleeschhouwer, gelegen, en deken en kapittel voornoemd ter goedkeuring daarvan den brief met hun zegel *ad causas* medegezegeld hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Henricus DE MONTHENAKEN.

N° 789.

(1373 Januari 20) Datum anno Domini millesimo CCC^mo LXX secundo mensis Januarii die vicesima.

Schep. v. M. verklaren, dat Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS priester, als rentmeester van het kapittel van St. Servaas aldaar, voor 18 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns aan Johannes KRYKEL, zoon van wijlen Goswinus, bakker, in erfrecht gegeven heeft een huis *in vico altipontis* (1) naast de brouwerij of *camba* van Wiricus DE SOLLIERS en naast het huis geheeten *huelsloys* gelegen, en Johannes voornoemd beloofd heeft binnen het jaar en dag 30 kleine gouden mottoenen (*mutones simplices sive parvos*) voor verbetering van dat huis *ad bonam et legitimam probationem* te zullen uitgeven, waarvoor hij al zijne goederen verbonden heeft.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNENHOULTE.

N° 790.

(1373 Februari 19) Datum anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo secundo mensis Februarii die decimanono secundum consuetudinem dicti opidi Traiectensis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, in zijne hoedanigheid van rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas, voor 12 Luiksche schellingen 's jaars aan Henricus THOENMANS, vleeschhouwer, in erfpacht gegeven heeft

(1) De Helstraat.

Digitized by Google

eene open plaats (*aream unam seu domistadium*) gelegen *in loco seu vico dicto die Hoefstat penes forum cerasorum* (1) naast zijn huis en dat van wijlen Lambertus DE HOERNE, en deken en kapittel die overdracht goedgekeurd hebben en beloofd Henricus voor voormelden cijns in het rustig bezit dier plaats te zullen houden *infra annum et extra*, onder verband van al hunne goederen *cum emenda*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus DE VERNENHOLTE en Johannes DE JULEYMONT.

N° 791.

1373 (Juni 8) mensis Junii die octava.

Schep. v. M. verklaren, dat Wilhelmus VIRGIFER, priester, als rentmeester der broederschap van kapellanen in St. Servaaskerk aldaar, namens deze voor den cijns (2) van 12 Luiksche schellingen 's jaars aan Eustachius DE BERGHE, leerlooier, in erfrecht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden in de Looiersstraat tusschen dat van Lambertus genaamd DUMVELT en dat van Katharina, de weduwe van Johannes DE ROETHEIM, leerlooier, welke cijns betaalbaar is half met Kerstmis en half met feest van den H. Johannes den Dooper.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 27 v. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Philippus DE HERKE.

N° 792.

1373 (Augustus 13) die tredecima mensis Augusti.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, als rentmeester van het kapittel van St. Servaas, voor 12 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns aan Arnoldus AULT-

(1) De Havenstraat nabij de Kersenmarkt gelegen.
(2) Luidens het opschrift boven den brief was deze een grondcijns.

Digitized by Google

HOERKEN, vleeschhouwer, in erfrecht heeft gegeven een huis, bewoond door den grijsaard Rolandus en gelegen in de *vicus pistorum* (Stokstraat) tusschen dat van Elisabeth THOENMANS en dat van Petrus THOENMANS, Arnoldus, onder hypotheekstelling zijner goederen, beloofd heeft binnen het jaar vier dubbele gouden mottoenen te zullen uitgeven voor herstellingen aan dat huis, en deken en kapittel dit alles goedgekeurd en diensvolgens hun zegel aan den brief gehangen hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Philippus DE HERCKE en Arnoldus NUEST. Zegels: 1°. Gegeerd van 12 stuk, in het vrijkwartier een band; randschrift: . . PHILIPPI . DE .

N° 793.

1373 (September 24) Sabbato post festum sancti Lamberti Martiris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes genaamd ROMER en zijne echtgenoote Katharina aan de broederschap van kapellanen van St. Servaaskerk overgedragen hebben eene jaarlijksche rente van 44 Luiksche schellingen, te beuren als volgt: 19 schellingen uit het huis van wijlen Henricus DE MOBERTINGHEN thans van Wilhelmus BOEN, brouwer, op de Houtmarkt tusschen dat van Johannes DE LODENAKEN en dat der kinderen DE MOBERTINGHEN gelegen, welke 19 schellingen gebeurd worden na de rente van 12 Luiksche penningen en 3 hennen die aan ridder Johannes DE HEPPENART betaald worden; 15 schellingen uit het huis van Johannes DE LODENAKEN, *sartor*, insgelijks op de Houtmarkt naast het huis van Johannes genaamd DOMION de Lodenaken en dat van Heilwigis DE LIMBORCH, onmiddelijk na de 11 Luiksche penningen grondcijns die Johannes DE HEPPENART van dat huis te vorderen heeft; en 10 schellingen uit het huis van Johannes REYTKEN, schoenmaker, in de Brugstraat tusschen dat van Gerardus genaamd VAN DER TUMBEN en dat van Martinus DE ALCKE, te beuren na de rente van 30 schellingen, welke de broederschap voornoemd op dat huis heeft staan; en zij verklaard hebben dat die broederschap onlangs van hen gekocht heeft eene jaarlijksche

Digitized by Google

rente van 20 Luiksche schellingen (1) uit het erf van Godefridus, schoenmaker, gelegen te Tweebergen tegenover de kapel van den H. Nicholaus, bisschop, roerende van de proostdij van St. Servaaskerk, en dat erf nog belast is met eene rente van 3 obolen te beuren door den proost dier kerk.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 24 v. — Schepenen: Henricus DE MONTENAKEN en Everardus DE VERNENHOLT.

N° 794.

(1374 Februari 3) Datum anno Domini M° CCC° LXXIII° mensis Februarii die III^a.

Schep. v. M. oorkonden, dat Jacobus genaamd KELREMAN, ten behoeve zijner dochter Katharina, uit zijn huwelijk met wijlen Margareta WYRICS, afstand gedaan heeft van het vruchtgebruik der jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit het huis van Reynerus DE LEUTTE, dat Reynerus BOEKEL in erfrecht houdt en gelegen is op de Houtmarkt *extra magnam portam* tusschen het huis van Johannes YSERMAN en dat van Heinricus KERSBOEM, radenmaker (*rotarum factor*), welke rente aan wijlen zijnen vader, Johannes KELREMAN, aangekomen is bij eene deeling met Adam DE BERCKE, diens broeder Wilhelmus, pottenbakkers en wijlen Mathias YSERMAN.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 86 v. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Everardus DE VERNENHOLT.

N° 795.

Transfixen. (1374 Februari 6) Datum anno Domini M° CCC° septuagesimo tertio die sexta mensis Februarii.

Schep. v. M. verklaren, dat Katharina, dochter van Jacobus KELREMAN, die *ad suam debitam pervenerit etatem* en geene kinderen heeft, de rente vermeld in den brief waardoor deze gestoken

(1) Een kantaanteekening meldt, dat die 20 schellingen of 1 mark naderhand door de erfgenamen zijn teruggekocht.

Digitized by Google

is aan Johannes Boc, pottenbakker, zijne echtgenoote Elisabeth en zijne kinderen overgedragen heeft en beloofd hun gedurende een jaar en dag het rustig bezit daarvan te zullen vrijwaren, onder verband harer goederen, zoo tegenwoordige als toekomende.

Afschrift ibidem. — Schepenen als van n° 794.

N° 796.

(1374 Februari 12) Datum anno Domini M° CCC° LXXIII° mensis Februarii die XII°.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes Boc, pottenbakker (*figulus*), wonende *supra forum Sabbathi* (1), en zijne echtgenoote Elisabet de rente van 20 Luiksche schellingen 's jaars, vermeld in de beide naastvoorgaande brieven, aan Johannes de Weirt, burgemeester van Maastricht, diens echtgenoote Jutta en erfgenamen overgedragen hebben en beloofd hen tegen alle vorderingen te zullen beschermen.

Afschrift ibidem. — Schepenen als van n°. 794.

N° 797.

(1376 April 5) Datum anno Domini M° CCC° LXXV^to° prout adhuc scribitur de consuetudine dicti opidi in vigilia Palmarum.

Schep. v. M. verklaren, dat Johannes de Weert, burgemeester van Maastricht en zijne echtgenoote Jutta, ten behoeve van ridder Johannes de Schoenvorst, *borchgravius de Monyouwen*, en van zijne erfgenamen afstand gedaan hebben der jaarlijksche rente in de naastvoorgaande brieven vermeld, welke rente te beuren is half met het feest van den H. Johannes den Dooper en half met Kerstmis.

Afschrift ibidem fol. 87. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Johannes de Juleymont.

---

(1) De Zaterdagsmarkt, gelegen tusschen de Hochterpoort en de Leugenpoort aan de binnenzijde van den walmuur, die de tegenwoordige groote Markt in de richting van de Groote naar de Kleine Gracht doorsneed.

Digitized by Google

N° 798.

(1374 Maart 13) Datum anno Domini millesimo CCC^ino^ septuagesimo tertio feria secunda post qua cantatur in ecclesia Dei Letare Jerusalem.

Schep. v. M. oorkonden, dat Bruno DE GLAETBACH, goudsmid, en zijne echtgenoote Mechtildis voor 20 Luiksche schellingen 's jaars aan Adam DE SUSSCHEN en zijne echtgenoote Margaretha DE DAELHEYM, in erfrecht gegeven hebben eene schuur, *orreum*, gelegen achter het huis, dat hij in erfpacht genomen heeft van Henricus DE MOLENDINO, priester en vicaris van het altaar ter eere van de HH. Cornelis en Genoveva, gelegen in den omgang der St. Servaaskerk, welke schuur gelegen is tusschen het huis van Johannes genaamd WITHUYS en dat van Emondus DE EYCKE, en Adam en Margaretha voor de geregelde betaling van dien cijns al hunne goederen verbonden hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Philippus DE HERCKE en Arnoldus NUST.

N° 799.

Transfix. 1412 October 9. Overdracht eener jaarlijksche rente van eene mark aan den deken en het kapittel van St. Servaas.

Wir Cloes VAN LIEBEKE ende Dyeric LAMBOYE scepenen te Triecht gestoen mit desen brieve als scepenen, dat Cloes BRUYNS der ghoutsmyet overmids ons afgienge ende verteych ten ewigen dagen tot orber ende in behuef der Eerwerdiger Heren Dekens ende Capittels der kirken van sinte Servoes inder stat vurscreven eynre marke joirlix ende erflic cyes alsmen te Triecht joirlix van erve schuldig is te betalen, van wilger marken erfcyes vurscreven gewach wurt gedoen inden scepenbrieve dar an dis onse tegenwerdich brief is getransfigeert, alle joer erflic te betalen te hebben ende te ervolgen eyne halfschet te Kirsmesse ende dat ander halschet tsint Johans messe baptiste nativitas an ende opten gueden oft schuyre mit honnen tubehoer inden selven vurscreven brieve bescreven, ende genoempt, wilger marcken erfcyes vurscreven der vurgenoempte Cloes BRUYNS afgunge ende verteych als vur dat

Digitized by Google

erfjoergetyde Truyden walve syns wyfs alle joer inder vurscreven kirken te doen als dat gewoenlic is, alsoe voele hertu gedoen dat inder tyt dis vertyenisse over alle genoech was geschiet tot orber der Heren vurscreven sonder arglyst.

Gegeven int joer vander gebuerde ons Heren dusent vyerhondert ende twelf noegen dage in Octobri.

Orig. op perkament. — Zegels: 1°. Een kruis, in het schildhoofd een barensteel; randschrift: . . . COLAI DE LIEBECK. .

N° 800.

1374 (April 16) mensis Aprilis die decimasexta.

Schep. v. M. verklaren, dat Mechtildis, de dochter van wijlen Winandus PAPEN, wonende aldaar in de Breedestraat (*in lata platea*), ten behoeve van Wilhelmus DE LODENAKEN (1), priester en meester van het hospitaal van St. Servaaskerk aldaar (*hospitularius hospitalis sancti Servatii*) afstand gedaan heeft eener jaarlijksche erfrente van 2 Luiksche marken, onmiddelijk na eenen grondcijns van 4 Luiksche schellingen en 4 kapoenen te beuren uit twee huizen naast elkander gelegen *inter duos parietes lapideos in ordine vici de nova platea iuxta atrium in oppositum hospitalis predicti*, tusschen de huizen van Wilhelmus genaamd KEYSER, *pellifex*, en van Aleydis de weduwe van Wilhelmus FABRI, en beloofd heeft de gebruikelijke rechtsformaliteiten te zullen nakomen, alles onder verband harer goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 49 v. — Schepenen: Florentius WELDE en Arnoldus NUEST.

---

(1) Wilhelmus DE LODENAKEN, Wilhelmus VAN LANAEKEN, priester en lid der broederschap van kapellanen van St. Servaas vinden wij reeds vermeld in 1350; als meester van het hospitaal dier kerk, *hospitularius, magister seu provisor hospitalis St. Servatii* komt hij voor in acten van af 1362. Behalve zijn jaargetijde, dat 15 September bij de broederschap van kapellanen gevierd werd, en vijf commemorationes legateerde hij aan de leden dier broederschap, die op den dag van zijn jaargetijde de H. Mis voor hem zouden lezen, eene jaarlijksche rente van 30 Luiksche schellingen uit het huis *de gladio* op de Kersenmarkt, gelijkelijk onder elkander te verdeelen. Hij was ook nog in het bezit van het beneficie ter eere van den H. Georgius in de O. L. Vrouwekerk gelegen, alwaar hij ook eene *commemoratio* stichtte.

Digitized by Google

N° 801.

Transfix. 1381 (September 13) mensis Septembris die tredecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus DE POMERIO, deken van Aken en kanonik van St. Servaaskerk te Maastricht, Gerardus DE REDEKEM, *cantor* dier kerk en Lambertus DE HORNE, rector der kapel van den H. Vincentius, martelaar, aldaar, als uitvoerders der laatste wilsbeschikking van Wilhelmus DE LODENAKEN, meester van het hospitaal (1) van St. Servaas aan de broederschap van kapellanen dier kerk, 1 Luiksche mark jaarlijksche rente en aan den rector van het altaar ter eere van den H. Bartholomeus 1e fundatie en aan dien van het altaar ter eere van den H. Nicolaus beide in St. Servaaskerk gelegen, ieder een halve mark of 10 schellingen jaarlijkschen cijns overgedragen hebben, te beuren uit de twee naast elkander gelegen huizen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is.

Afschrift ibidem fol. 50. — Schepenen: Florentius WEELDE en Gobelinus DE MONYOUWEN.

---

(1) Het hospitaal van St. Servaas was gelegen aan het Vrijthof tusschen de Platielen de Breedestraat. Het is van oude dagteekening. Gerberga, de zuster van Keizer Otto den Groote en echtgenoote in eerste huwelijk van Giselbertus, hertog van Lotharingen en in tweede huwelijk van Lodewijk van Overzee, Koning van Frankrijk, zou het paleis der Merovingers, dat te Maastricht op voornoemde plaats gelegen was, aan het kapittel van St. Servaas geschonken hebben ter vergoeding van de nadeelen die haar eerste echtgenoot dat kapittel berokkend had, en er een hospitaal gesticht hebben ten behoeve van arme pelgrims die in grooten getale naar Maastricht kwamen, om het graf en de Relieken van den H. Servatius te bezoeken en te vereeren. Aan het hoofd van dat hospitaal stond een *hospitularius*, *magister* of *provisor*, die in den beginne een der kanoniken, later een der kapellanen van St. Servaaskerk was en door het kapittel benoemd werd. Hij was belast met de zielzorg der aldaar vertoevende pelgrims en zieken, alsmede met het financieel beheer, waarvan hij jaarlijks aan de vier groot-rekenmeesters *(magni computatores)* van het kapittel rekenschap moest afleggen. De inwendige diensten alsmede de verzorging van de pelgrims en zieken waren toevertrouwd aan jongedochters, sedert 1615 aan hospitaal-zusters van de H. Elisabeth die van Thienen waren overgekomen. In 1821 werd het grootendeels alsmede de kapel en aangrenzende gebouwen, die naar de straat en het Vrijthof in uitsprongen, afgebroken.

Digitized by Google

N° 802.

1374 (Juli 3) mensis Julii die tercia.

Schep. v. M. oorkonden, dat Yda BUCKINC, weduwe van Petrus DE RYTERSBEKE, man van wapenen, aan de broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk aldaar voor haar jaargetijde en dat van haren echtgenoot overgedragen heeft eene jaarlijksche erfrente van 10 Luiksche schellingen uit het huis geheeten *scharnauwesguet* op de Muntstraat (*supra monetam*) tusschen dat van Henricus DE SLUSIS, bakker, en dat van meester Giselberti, goudsmid, welke rente gelijk is aan die van Florentius WEYLDE, hun medeschepen, en beloofd heeft de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Paulus DE SPAUDEN. Zegels: 1°. Drie kepers in den rechter bovenhoek een hertengewei (?); omschrift: † S' . LAMBERTI . D' . KESTE . SCABI . TIECTN.; — 2°. Een balk; omschrift: S' . PAULI . DE . SPAUDE . SCABINI . TRAIECTEN.

N° 803.

1374 (Augustus 1) mensis Augusti die prima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes BONT, priester en beneficiant van het altaar ter eere van den H. Livinus, in de *ambitus* van de St Servaaskerk aldaar gelegen, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schellingen (1) uit een huis *ante portam pistorum prope murum opidi* gelegen, aan de broederschap van kapellanen dier kerk opgedragen heeft, met de verklaring dat op dat huis nog gevestigd is eene rente van 14 schellingen en 2 kapoenen 's jaars.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 17. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Arnoldus NUEST.

---

(1) Die rente, bestemd voor het jaargetijde van Johannes BONT dat 20 Mei werd gehouden, is naderhand met 10 mottoenen teruggekocht door Philippus DE BASILISBUER.

Digitized by Google

N° 804.

(1374 Augustus 1) Datum anno Domini M° CCC° septuagesimo-quarto mensis Augusti die prima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes DE LOVANIO, priester, als rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk (*tanquam receptor fraternitatis sacerdotum hospitalis sancti Servatii*) voor 14 Luiksche schellingen jaarlijkschen cijns aan Wynandus DE HAVERT, *virgulator*, en aan zijne echtgenoote Heywidis in erfrecht gegeven heeft het halve huis *in platea dicta cortenstraete* (Kortenstraat), waarvan de andere helft bewoond is door Elizabet DE ZIBDEN, gelegen naast dat van Winandus voornoemd, en beloofd heeft binnen het jaar en dag *in melioratione seu edificium* van dat halve huis te zullen uitgeven 8 dubbele gouden mottoenen *boni auri et iusti ponderis ad veram et legitimam probationem.*

Orig. op perkament. — Schepenen als van n°. 803.

N° 805.

1374 (September 6) feria quarta post Remacli Episcopi et Confessoris.

Schout en schepenen van Maastricht oorkonden, dat Johannes DE PYTERSHEIM, genaamd Sac, als momboor en *provisor* der arme scholieren van St. Servaaskerk, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns, *per trinas quindenas sicut moris est* op den *investitus seu rector* der kerk van den Nieuwenhof heeft doen uitwinnen eene *area* met aanhoorigheden gelegen *supra forum asini ante portam novae curiae*, tusschen het huis van wijlen Lambertus en het erf van het hospitaal der H. Agatha, Maagd en Martelares, en zij hem die area voor een jaar en een dag ten behoeve der scholieren voornoemd toegewezen hebben.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum... panistarum* fol. 27 v. — Schepenen: Reynerus DE HORREO, schout, Rutgherus DE VISETO, Lambertus DE KESTELE, Henricus DE MONTENAKEN, Everardus VERNENHOLTE, Gerardus DE MARCHA, Philippus DE HERCKE en Paulus DE SPAUDEN.

Digitized by Google

N° 806.

1374 (November 22) mensis Novembris die XXII.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabet, weduwe van Johannes YSERMAN, haar zoon Johannes YSERMAN en zijne echtgenoote Oda, alsmede haar zoon Mathias en zijne echtgenoote Elizabet ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk *pari manu* afstand gedaan hebben van al hunne rechten op het huis op de Houtmarkt tegenover de *porta mendacii* tusschen dat van Johannes DE HERE, *pellifex*, en dat van Godefridus MARCILII, gelegen en bekend hebben *se nihil iuris in eisdem bonis habere nec obtinere, deinde se penitus et omnino mortuos fecerunt.*

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 11. — Schepenen: Florentius WELDE en Arnoldus NUEST.

N° 807.

Transfix. 1375 (April 4) in die beati Ambrosii Episcopi.

Schep. v. M. verklaren, dat Gobelinus MENTE, priester, als rentmeester der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk, voor eene jaarlijksche rente van 3 marken, 2 schellingen, Luiksche munt, en 2 kapoenen aan Johannes DE FORON COMITIS, *ligator cuparum*, en aan zijne echtgenoote Katharina DE HERLE in erfrecht gegeven heeft het huis (1) op de Houtmarkt *penes portam mendacii* (Leugenpoort) vermeld in den naastvoorgaanden brief en Johannes voornoemd beloofd heeft van die rente 12 schellingen (2) te zullen terugkoopen, de mark met 18 dubbele gouden mottoenen, onder hypotheekstelling van alle zijne goederen.

Afschrift ibidem fol. 11 v. — Schepenen: Florentius WEYLDE en Henricus DE MONTENAKEN.

---

(1) Uit de aanteekening boven den brief blijkt, dat dit huis behoorde aan Mathias YSERMANS en naderhand kwam aan Lambertus RAEDERMEKER.

(2) Met die 12 schellingen werd bij de broederschap gesticht het jaargetijde van Elisabeth DE MOLENDINO en van hare ouders, dat op 24 November gehouden werd.

Digitized by Google

N° 808.

1375 (Mei 19) mensis Maii die XIX.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heilwigis DE EYTZENRODE, begijn, ten behoeve der arme scholieren van St. Servaaskerk, afstand gedaan heeft eens jaarlijkschen grondcijns van 4 schellingen en 6 penningen, Luiksche munt, en 1 kapoen uit het erf van wijlen Henricus DE DIEPENBEKE, gelegen in de Kapoenstraat tusschen het huis van Elizabet DE REMST en dat van Arnoldus GELMAN, en verklaard heeft dat die cijns gelijk is aan dien, welke Reynerus DE EYTZENRODE uit dat huis te beuren heeft, alles onder verband van hare goederen.

Afschrift in: *Liber litter. bonorum . . panistarum* fol. 12 v. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT en Paulus DE SPAUDEN.

N° 809.

1375 (Juli 10) mensis Julii die penultima.

Schep. v. M. verklaren, dat Petrus DE WANGHE, brouwer, en Aleydis zijne echtgenoote, voor 4 marken, 5 schellingen en 2 kapoenen jaarlijkschen cijns in erfrecht gegeven hebben aan Johannes genaamd CLEYNJOHAN, verver, en zijne echtgenoote Beatrix, eene ververij (*domum unam tinctorie*) met aanhoorigheden, gelegen in *vicus tendiculorum* (Raamstraat) tusschen het huis van Nycholaus SUETEN en dat van Gerardus DE BERCKE, van welken cijns Johannes en Beatrix 5 Luiksche schellingen op verlangen van Petrus voornoemd zullen terugkoopen, en zij beloofd hebben Johannes en Beatrix *in antedictam collationem seu donationem firmiter et quiete infra annum et extra tenere pro censu prescripto*, alles onder verband van al hunne goederen.

Afschrift in: *Registrum litter. fratern.* A fol. 56. — Schepenen: Lambertus DE KESTELE en Philippus DE HERCKE.

Digitized by Google

N° 810.

Transfixen. (1377 Maart 4) Datum anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto mensis Martii die quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus DE WANGHE, brouwer, en zijne echtgenoote Aleydis, aan Lambertus DE ROEDEWYNANDI (1), waard in den sleutel (*hospes de clave*), zijne echtgenoote Scholastica en hun beider erfgenamen 8 schellingen en 6 penningen erfcijns uit de ververij in de Raamstraat, vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, overgedragen hebben en daarenboven ten hunnen behoeve van alle aanspraken op die ververij afstand gedaan hebben.

Afschrift ibidem fol. 56 v. — Schepenen: Johannes DE JULEYMONT en Gobelinus DE MONYOUWEN.

N° 811.

(1385 Maart 16) Datum anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, prout adhuc scribitur de consuetudine dicti opidi secundum quam data in festo Pasche renovatur, mensis Marcii die decimasexta.

Schep. v. M. verklaren, dat Lambertus DE ROEDE WYNANDI, *hospes hospitii de clave*, en zijne echtgenoote Scholastica ten behoeve der broederschap van kapellanen der St. Servaaskerk afstand gedaan hebben van de jaarlijksche rente van 8 schellingen en

---

(1) Lambertus DE ROEDE WYNANDI, DE WYNANTZRODE, VAN WYNANDSRADE, heette Lambertus VAN LARE; *Roedewynandi*, *Wynantzrode*, is de naam van het dorp *Wynandsrade*, waar hij geboren schijnt te zijn; zijne echtgenoote Scolatica was weduwe in eerste huwelijk van Dirk VAN DEN SLEUTEL, alias VERSAMMEN. Hij was eigenaar van het restaurant *aen sleutel* en in 1393 ook van het daarnaast gelegen restaurant *de ring*. Hij stierf in 1396 en stichtte bij de broederschap van kapellanen een jaargerijde voor zich en zijne echtgenoote, dat op 14 April gehouden werd: *Commemoratio Lamberti* DE WYNANTZRODE *et uxoris sue, X solidos, II capones et capellanis celebrantibus in ecclesia, capeliis contiguis et fraternitate, XX solidos.*

Het restaurant *de ring* was gelegen op den hoek van het Vrijthof, tegenover het Statenhuis, ter plaatse waar thans de „Groote Societeit" zich bevindt; daarnaast, naar den kant van het klooster lag *de sleutel*, begrensd ten Westen door het panhuis of brouwerij van St. Servaaskapittel.

Digitized by Google

6 penningen vermeld in den naastvoorgaanden brief (*in litteris quibus hee nostre presentes sunt transfixe*) te beuren uit de ververij waarvan gewag wordt gemaakt *in litteris anterioribus quibus hec nostre presentes sunt annexe*, en beloofd hebben de broederschap gedurende een jaar en dag het rustig bezit dier rente te zullen vrijwaren, onder verband van al hunne goederen, roerende en onroerende, tegenwoordige en toekomende, voor welke rente de broederschap voormeld hun jaardienst *in dicta fraternitate perpetim quolibet anno* houden zal.

Afschrift ibidem fol. 56 v. — Schepenen: Florentius WEELDE en Gobelinus DE MONYOUWEN.

N° 812.

1375 (Augustus 11) mensis Augusti die undecima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus DE DUOBUS MONTIBUS priester, als rentmeester van deken en kapittel van St. Servaas aldaar, voor 2 marken en 12 schellingen, Luiksche munt, en 2 kapoenen cijns 's jaars aan Nycholaus DE EMBEMS, kleermaker, in erfrecht gegeven heeft een huis met aanhoorigheden gelegen *in alto ponte* (Hoogebrugstraat, Helstraat) naast het huis van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw en dat van Wilhelmus genaamd Wilmot DE FREPONT, en deken en kapittel van St. Servaas die verpachting goedgekeurd en te dien einde hun zegel *ad causas* met die der schepenen aan den brief gehangen hebben *in maiorem fidem premissorum*.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus DE VERNENHOLTE en Gobbelinus DE MONYOUWEN.

N° 813.

1375 (September 24) feria secunda post festum beati Mathei Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *discretus vir* Gyselbertus DE DUOBUS MONTIBUS, priester, rentmeester van deken en kapittel

Digitized by Google

van St. Servaas, in hunnen naam en van hunnentwege voor 15 Luiksche schellingen 's jaars aan Gerardus, zoon van wijlen Franco PAXSLEGERE in erfrecht gegeven heeft eene *area sive domistadium* gelegen in lengte en breedte in de *vicus pullorum* (Hoenderstraat) tusschen het huis van Wilhelmus genaamd LINDERCRUYS en dat van Laurentius DE WILRE, onder beding dat zoo in de toekomst iemand buiten voormelde 15 schellingen eenen cijns vordert van die *area*, Gerardus dezen dan een voldoenden cijns zal geven, zonder lasten of nadeel van deken en kapittel voornoemd, die *ad laudandam et ratificandam dictam hereditariam collationem* den brief met hun gewoon zegel bezegeld hebben.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus DE VERNENHOLTE en Arnoldus NUEST.

(Wordt vervolgd).

Digitized by Google

Korte Levensbeschrijving

der

HH. Servatius en Hubertus,

Bisschoppen van Maastricht,

uitgegeven naar een Middel-Nederlandsch handschrift uit de XVe eeuw.

INLEIDING.

In de bibliotheek van het Athenaeum te Deventer bevindt zich een handschrift, een lijvig deeltje kl. 8°, in bruin leder gebonden en dagteekenend uit de XVe eeuw, te oordeelen althans naar de hand, dat in den „Catalogus der handschriften berustende op de Athenaeum-Bibliotheek te Deventer. Deventer 1892" bladz. 2, vermeld wordt onder n° 47 (1748). Het bevat: 1° Het leven der Heilige Theodosia, aanvangende met de woorden: *Hyr beghint Zunte Theodosiaen leigende der zaligher maeghet ende martelaerschen Christi;* — 2° De levens der HH. Servatius en Hubertus, bisschoppen van Maastricht, welke wij hierachter uitgeven; — 3° Eene verhandeling over de voortreffelijkheid van den maagdelijken staat, getrokken uit de geschriften der H.H. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus en Gregorius en getiteld: *Van der heiliger Joncfrouscap.* Zij is voorafgegaan van een proloog en begint met de woorden: „*Vanden magheden sprack die Apostole en heb ic des heren ghebot niet mer*" enz. Deze verhandeling, die in 10 hoofdstukken of „capittelen" verdeeld is, beslaat twee derden van het handschrift; — 4° Het leven der H. Clara: *Hyr beghint dat leven der heiliger ioncfrouwen Zunte Claren.* Het handschrift is niet gepagineerd; wij vermeenen te oordeelen naar den vorm, dat de

Digitized by Google

paginatie bij het inbinden weggesneden is; de schrijver is niet bekend, nergens is een spoor van zijn naam te vinden, wellicht is hij een lid geweest van de Broeders van het Gemeen Leven of der Windesheimsche Kloostervereeniging, van welke kringen de meeste handschriften in voornoemden catalogus vermeld, — zij zijn ten getale van 158 — afkomstig zijn. Zonder twijfel is het voor een ascetisch doel geschreven. Het geheele boekdeel met uitzondering van het leven der H. Theodosia is van dezelfde hand.

Het leven of legende van den H. Servatius en dat van den H. Hubertus, welke wij hier uitgeven, zijn in het Middel-Nederlandsch geschreven. Dat van den H. Servatius, dunkt ons, is ontleend aan dezelfde bron als het leven van dien Heilige dat in de Latijnsche taal geschreven is door Hariger, abt van Lobbes (1) en uitgegeven door Johannes Chapeauville in zijne: *Gesta pontificum Tungrensium, Traiectensium et Leodiensium* deel I, p. 28—51, met de *additiones* van Egidius, monnik van Orval (2). Het is geene vertaling daarvan, maar geeft in hoofdzaak dezelfde feiten als dat van Hariger; hier en daar zijn enkele nieuwe bizonderheden die men bij dezen niet aantreft; de lezer zelf oordeele daarover. Veel overeenkomst heeft deze levensbeschrijving met de meer uitgebreide „Legende van het leven en de wonderwerken van den H. Servatius, bisschop van Maastricht", uitgegeven naar een Middel-Nederlandsch handschrift door wijlen den Z.Eerw. Heer Jos. Habets in de Publications de la *Société historique et archéologique dans la province de Limbourg*, deel XIX, p. 3—84.

Het leven van den H. Hubertus is zeer kort; de schrijver verhaalt vooral de keuze of liever de benoeming van den H. Hubertus tot bisschop van Maastricht ter opvolging van den H. Lambertus en de overbrenging der gebeenten van dezen door den H. Hubertus

---

(1) Hariger, abt van Lobbes, leefde in de 10e eeuw; hij was de vriend en de getrouwe medewerker van Notger, bisschop van Luik; onder meer schreef hij eene geschiedenis der bisschoppen van Tongeren—Maastricht van af den H. Maternus tot aan den H. Remaclus, die uitgegeven is door Joannes Chapeauville in zijne *Gesta pontificum Tungrensium, Traiectensium Leodiensium*, tom I p. 28—51.

(2) Egidius geboren te Luik, monnik van de abdij van Orval, leefde in de XIIIe eeuw. Hij is de schrijver eener geschiedenis van de bisschoppen van Luik van Theoduinus tot aan Hendrik III van Gelder, die in 1274 die waardigheid nederlegde. Deze geschiedenis is uitgegeven in voornoemd werk van Chapeauville, deel II p. 1—270.

Digitized by Google

naar Luik. Tot grondslag heeft gediend het leven van dien Heilige door Anselmus, kanonik van Luik uit de 11e eeuw (1).

In het handschrift komen geene leesteekens voor; deze worden aangegeven door de hoofdletter waarmede het volgende woord begint, ook zijn de eigennamen volgens toenmalig gebruik zonder hoofdletter geschreven; de schrijver heeft daarin enkele onnauwkeurigheden begaan. Wij bemerken tevens, dat het handschrift geen titel heeft en dat waar hieronder in den tekst een nieuwe regel begint, zulks niet het geval is in het handschrift doch daar eene grootere hoofdletter in roode kleur staat.

Ten slotte zeggen wij hier onzen besten dank aan den Heer J. C. van Slee, bibliothecaris der Athenaeum-Bibliotheek te Deventer voor de welwillendheid, waarmede hij ons dat handschrift ter leen heeft verstrekt.

Dr P. DOPPLER.

---

(1) Anselmus, uit eene adellijke familie gesproten, werd te Luik geboren omstreeks 1007. Hij verkreeg eerst een kanonikaat bij het Kapittel van O. L. Vrouw te Namen en later bij het Cathedraal Kapittel van den H. Lambertus te Luik; bij dit laatste bekleedde hij het ambt van scholaster, sommigen kennen hem de dekenaale waardigheid toe. Hij is de schrijver eener geschiedenis van de bisschoppen van Maastricht—Luik van af den H. Domitianus tot aan Wazo (661—1048), die eene voorzetting is van die door Hariger hiervoor vermeld en daarachter uitgegeven door Joannes Chapeauville in zijne bovengenoemde *Gesta pontificum* etc. tom. I p. 99—318; het leven van den H. Hubertus beslaat de pagina's 129—144.

Digitized by Google

Leven van den H. Servatius.

Sinte Servaes was die tiende bisscop der kerken van Tongheren. Hi was een man blenkende mit eerbarheit van allen doechden, die daerom Servaes gheheiten is, want hi toe beteringhe veelre (1) menschen in langher oeltheit solde worden ontholden. Dese heilighe man was van den gheslachte onses Ghesontmakers Jhesu Christe, want Anna ende Hismeria waren twie susteren, Anna die baerde Marien die gloriose moeder ons heren, Hismeria baerden Elizabeth [die moeder] Sinte Johannes baptisten ende enen zoen heit Eliud; Eliud Eminen, Eminen wan sinte Servaes. Dese heilighe Servaes was gheboren uter stat Penestria die doer leyt int conincrike van Persen in dat lantscap van Armenyen. Ende in siinre opwassinghe ende ioghet so is hi toe Jheruzalem ghecomen daer hi overmits siin lovelike leven ende wanderinghe wort gheordeniert in yenen priester des oversten Godes. Ende doe hi oelt was van iaren ende begherde ontbonden toe wesen ende mit Christo te wesen, soe heeft die enghel des Heren bi hem ghestaen inden ghebede, ende gheboet hem dat hi solde gaen totter stat van Tongheren die anders Octaviana hiet, die daer leit bider Wester-Zee. Ende zonder marren (2) soe heft die heilighe Servacius ghewandert die ombekende weghe ende overmits den enghel die hem voer ghinc soe is hi ghecomen inder stat van Tongheren. Indien daghe soe waeren te zamen over een comen biden wille Goeds in onser liever vrouwen kerke LXXII vegadringhe; doe heeft die enghel des heren Sinte Servaes haesteliken van sinen ghebede opgherecht ende des bisscoepes staff, die soven yaer op onser liever Vrouwen altaer gheleghen had, ongheroert, die nam die enghel van den altaer ende gaffen (3) sinte Servaes inder hant ende mit groeter verwonderen alder gheenre diet an zaghen. Zoe zettem (4) die enghel in die bisscopliken stoel in dien tyden dat

---

(1) Van vele. (2) Marren, moeren = talmen. (3) Gaf hem. (4) Zette hem.

Digitized by Google

die grote Constant keyzer was te Romen. Dese heilighe man als hi mit synre moeder tale den volke dat woert Goets, predicte of biecht hoerde, soe verstonden hem alle menschen claerlicke van wat spraken sie oec waren; mer wanneer dat men van warliken (1) saken sprac, soe en verstond hi dat volc noch dat volc en verstont hem niet dan allene bi enen diet hem bedude. Daer nae dat hi dat lichaem ons heren inder missen ghenomen had, soe en sorghede hi niet meer des daghes om lichaemelicke spize; selden so brach hi daghelix vasten; dat reliif (2) van siinre spisen alst die lazerusschen (3) aten, soe worden sie ghereynicht. Ende oec mede die bezetenen waren, wanneer siit aten soe worden die duvele veriaghet. Soe wat sieken siin hande of siin voete an tasten worden ghezont, dat water dat van sinen handen droep, als hi se wiesch, makede die menschen ghesont. Mer die duvel die benidende was sine goede werke heft dat volc van Tongheren teghen sinte Servaes verwecket (4). Want si seyden: wat doen wi mit desen onbekenden mensche die niet en weet die rechte noch die ghewoenten vanden lande, die daer scadelick niet en versentiert (5) der coninghe palase gheliic dat ander bisscoppe doen, want siet onse goet ende onse ere vergaet bi siinre ledicheit. Ende lopende op hem soe hewen (6) sie hem verre uter stat verdreven. Hier om dan soe is hi ghecomen te Tricht ende inder kerken die van sente Maternus ghewiet was, heft hi hem verledicht in dat bescoude leven. Ende daer wart hem van Gode gheopenbaert hoe dat Tongheren ende alle (7) Gallien vanden Hunen vernielt solde werden. Daer nae doe sente Servaes die verdefnisse (8) von Gallien seyde den volke, ende dat vermaert wart, soe wert hem ghebeden dat hi quame totter stat van Treke (9). Ende doe hi daer ghecomen was, soe gaf hi te kennen den volke die dinghe die hem die Here gheopenbaert hadde. Ende doe si dit ghehoert hadden soe sin die meeste ende die oversten van Vrancriic seer verveert ende [hebben] hem [ghebeden] dat hi te Romen wolde gaen om te soeken hulpe des prinsen der apostelen sinte Peter, ende opdat God die voerseyde plaghe gheweerdighede te kyeren. Ende doe he verwonnen was overmits

(1) Wereldsche. (2) Overschot. (3) Melaatschen. (4) Opwekken, opzetten tegen. (5) Bezoeken, omgang, gemeenschap hebben. (6) Hebben. (7) Geheel. (8) Ondergang, verwoesting. (9) Trece of Tricassum = Troyes in Frankrijk.

Digitized by Google

veel bede soe gaf hi siin wille dartoe, al wiste hi wal dat die here siin vondenisse (1) daer in niet en solde wandelen (2). Nochtant soe en wolde hi niet gaen also langhe als hi Effrata (3), dien onghelovighen bisscop van Colen achter liet. Hierom inden iaer ons heren CCCXLVI, inden sesten iaer des keyzers Constantiin, die een zoen was des groten Constantinus, soe is vergadert een concili te Colen, waer in dat bi sinte Servaes bisscop van Tongheren afghezet is Effrata die onghelovighe bisscop van Colen, die Christum versakede God te wesen, in wies stede dat doe gheset weert Severiin. Daernae is hi voert ghewandert om sinte Pieter ende sinte Paulel te versoeken, opdat hi overmits hoere verdienste verwerven solde verlozinghe vanden Hunen voer siin Tongheren. Doe hi te Mens (4) was ghecomen soe leyde hi sinen vingher op ten alter sten (5) die ghescoert (6) was in sinte Stevens kerke ende hi wart dichte ende heel. Van daen ghenc hi voert ende mit sinen ghebede soe verwarf hi den volke dat woent in iupiters berch een nyie fonteyne. Ende vanden sulken romeynen soewart ghesien inden weghe, daer dese man goeds quam, recht off daer een sterne van wonderliken schine hadde ghecomen. Ende doe inder stat van Roemen inghegaen overmits den wille Godes soe worden alle die clocken ludende. Ende doe hi tot sinte Peters grave was ghegaen nae vele bedinghe ende trane, die hi hadde uut ghestort voer die kerke van Tongheren ende van Mens (Metz) opdat sie van den Hunen niet en solde verderft werden, soe wert sinte Servaes ghetoghen uut hem selven ende hie sach den Alreoversten sittende in ene throen mit vele enghelen ende heylighen ommebevanghen (7). Daer sach hi oec sinte Peter ende sinte Pauwel, als nu onsen heren als der moeder Goeds mit ghebogheden knyen biddende voer die behoedinghe des landes van Gallien. Hi sach oec daer sinte Steven biddende voer siin kerke van Mens (Metz). Doe sprac sinte Peter tot sinte Servaes: O alre heylighste man wat moystu mi (8). Du salte weten dattet vonnes van Gode is uut ghegheven, dat Tongheren ende alle die castelen ende steden in Eutropolen zullen van den Hunen ghessichtet werden; mer du zulste oec

(1) Oordeel, vonnis. (2) Veranderen. (3) Euphrates. (4) Metz. (5) Steen. (6) Gebarsten. (7) Omringd, omgeven. (8) Wat moet gij van mij.

Digitized by Google

weten dat sinte Steven vor ziin kerke van Mens (Metz) ghehoert is. Mer du alre heylichste ziele in dat ghetal der heylighen tehants uutvercoren, alleves du noch (1) onder die sonders, du sulste nochtant in corter tiit uter onrustigher werelt overghevoert werden ter ewigher. Ende du en salste in die zundighe stat van Tongheren, die vergancliic is, ghien begravinghe, mer het behaghet den Alderoversten die stat Maestricht di te verhoelden, opdat din heilighe lichaem daer begraven worde. Ende opdat die godertieren bisscop Servaes van der godliker teghewoerdicheit niet en solde ombegaeft (2) weder omme kyeren, soe heeft hi ontfanghen van Goede heil ende zelicheyt alle dier van Tongheren die hem noch willen bekeren ende penitencie doen. Ende dat wonderlic is te segghen soe heeft hi van den sloteldragher des hemels Sinte Peter in sinre hant ontfanghen enen silveren slotel die daer van Gode ghemaket was in mogentheit (3) dien van Tongheren die hemel te sluten ende op te luken.

Doe sinte Servaes alzulke antwoerde van sinte Peter ontfanghen hadde ende hi uut Romen weder solde kyeren te Gallien, soe wert hi ghevanghen ende ghebonden vanden Hunen, die die stat van Romen ende daer omtrent becommert (4) hadden. Mer die hem huden zaghen inder nacht die zulke die hem mit groten lichte troestende waren. Des marghens doe Servaes voert ghebracht was in dat middel ende die Hune die zulke voer hem ende die zulke teghen hem vele spraken, alsoe dat si seer twisten om hem, ende sinte Servaes aenschiin blenkede als die zonne. Ende daer nae wart enen van hen lieden bevolen te hoeden, ende alle den ander haesten, ende sinte Servaes wort ontslape. Ende siet een groot aerne (5) daer hi sliep ende mitten enen vloghel maecte hi hem scadue voer die zonne, ende mitten anderen vloghel temperde hi hem die lucht. Doe dat die Hune zaghen soe worden si verveert ende liepen tot hem, ende die aerne vloech en wech; ende sinte Servaes wart vanden gheruchte der Hunen vanden slape gheweeckt. Ende hi wert int middel van een (6) ghezet. Ende om des mirakels wille dat si saghen soe begheerden si van sinte Servaes ghebenediit te wesen, ende riepen mit luder stemmen

(1) Al leeft gij nog. (2) Zonder gave, zonder gunst. (3) Tot macht. (4) Kwellen, lastig vallen, leed berokkenen. (5) Adelaar. (6) Hen.

Digitized by Google

dat sinte Servaes waer een got der goden. Ende oec mede die prince der Hune had oec heymelike sprake mit sinte Servaes, ende, als men seit, so ontfenc hi dat heilighe ghelove van hem. Ende doe hi zeer van hem gheert was, soe ghenc hi van hem en wech, opdat sinte Peters woert vervult solde werden daer hi seyde: du sulste groteliic vanden Hunen gheert werden.

Daer nae hi voert ghewandert ende is ghecomen bider stat van Worms ende doe hem seer dorstede (1), makede hi een cruce op ter eerden ende rechtevoert (2) soe ontspranc daer ene fonteyne, daer ene wedue, die hem saghe (3) had, af drank, ende sie liet den saghe ende hoer erve gaf si sinte Servaes. Ende als men seit huden te daghe, soe wasset bider fonteyn suet wal' cruken de comiin voer hoei. Ende doe hi te Worms ghecomen soe waert hi hoechliic (4) ontfanghen van sinte Amant bisscop van dier stat. Ende van groter minnen soe quam te Worms te ghemoete sinte Autor die bisscop van Mens (Metz); van daer is hi voert ghecomen te Colen ende daer wart hi hoechliic ontfanghen van Severiin, die hem stadelicken (5) tot inder nacht dienende was. Ende sinte Severiin sach dat uuter cellen, daer sinte Servaes biddende was, ghenc een werighe columpne (6) totten hemel toe, om welkes mirakels wille ende oec mede omder melodien die sinte Severiin daer namels hoerde in sinte Mertens trans, soe heeft hi daer een kerke ghesticht ende die heft hi gheheiten die poerte des hemels. Daer nae is sinte Servaes te Trier ghecomen ende daer sprac hi mit sinte Maxymyn den heilighen bisscop. Ende van daer is hi ghecomen te Mens daer hem alle die edelheit van Vranckriic verwachtende, daer hi met groter wenen vertellede dat hi te Roemen vernoemen had.

Hierna is sinte Servaes ghecomen totter stat van Tongheren, ende die clergie mitten volke te samen gheroepen. Ende die dinghe die hem te Romen gheopenbaert waren, heeft hi hem allen vertellet, ende heeft dat volc vermaent tot penitencien ende seide: al isset dat ic niet en heb moeghen verbidden dat uwe lichame verhoelden (7) bleven, nochtans sal ic mi pinen u te verwerven selicheit uwer zielen; van dese daghe voert en suldi (8)

---

(1) Grooten dorst had. (2) Onmiddellijk. (3) Koorts. (4) Hartelijk, op eervolle wijze. (5) Gestadig. (7) Kolom van vuur (licht). (8) Behouden. (9) Zult gij.

Digitized by Google

miin aensicht niet meer sien, noch voert meer en sal ic niet mit u wonen. Doe hi dit gheseit hadde soe beval hi dat men en wech draghen solde die lichame der heyligher biscoppen van Tongheren als sinte Valentiin, Naviti, Marcelli, Metropoli, Severini, Florencii ende Martini, ende andere costelicke vate der godliken dienstes, ende oec mede dat hi toe siinre begravinghe bereyt hadde ende te Tricht draghen van der poerten van Tongheren totter poerten van Tricht den wech die die heilighe vaderde (!) ten eren ende oec mede den heilighen reliquien soe worden van den hemel ghehoert stemme seer suetelike singhende. Ende doe sinte Servaes van den weghe ghemoyt was (1) ende hi toe eenre stede begheerde te sitten, soe hief hoer (2) die eerde hoeghe in een ghelikenisse (3) eens oerkussens ende gaf den heilighen man een stede op te sitten. Ende doe hi te Maestricht ghecomen was in die kerke die sinte Marten (4), die eerste bisscop van Tongheren, ghewiet hadde, doe gheboet hi daer een krocht te maken; ende daer sette hi in die scatte der reliquien van Tongheren ende siin selfs sarc sette hi daer en tusschen. Ende doe hi bekende den dach siins stervens, soe voelde hi drie daghe enen sachten saghen (5); ende doe hi missen celebrierde soe openbaerde hem die enghel des Heren ter rechter siden des altaers ende boetscopte hem siin eynde. Ende daer nae op den dertienden dach van Mey soe heeft hi zelichlic gherust (6) in den Here, ende daert al dat volc sach soe wort mitter enghelen handen een siden pellen op dat eersamighe lichaem ghebracht. Ende daer worden oec stemmen ghehoert die Gode loveden, ende alle die sieken die den heilighen lichaem naecten die verdienden ghesontheit. Seven daghe lanc soe worden siin beghenghenissen gheviert ende op ten achtende dach soe wert hi begraven in die voerghenoempte kerke in den jaer ons Heren CCCLXXXVIII (sic) in den twesten (7) iaer des bisdoems sinte Mertens van Toers.

In die voernoemde kerke, die nu heyt sinte Servaes kerke, soe wort ghehoelden (8) die sloetel, die hi te Romen van sinte Peter ontfenc, die welcke dat dese duecht ende cracht over hem hevet,

---

(1) Vermoeid was van het gaan. (2) Verhief zich. (3) In den vorm van. (4) Fautief voor Maternus. (5) Koorts. (6) Gestorven. (7) Eene schrijffout wellicht voor: twelffste. (8) Bewaard.

Digitized by Google

want wanneer dat die melen (1) of anders enich ghewormte dat lant becommert, soe dracht men bi den ackeren den slotel, soe verdriift hi alle onreynicheit.

Doe die dieve tot eenre tiit dien selven silveren slotel ghestolen hadden ende siis niet vorder draghen en mochten soe hebben sien (2) gheworpen in een doern (3). Ende die klerke, die sie vervolgheden, overmits menichte der voghelen die over den doern vergadicht waren, soe worden si vermaent dat die slotel daer was onder den doern, ende doe si daer nae groven so vonden sien in twien stucken. Mer totten bevelen sinte Servaes soe leyden die klerke te samen op ten altaer, ende des merghens, doe si quamen te metten (4), soe vonden si en al gheheel.

Nae LXX iaren dat sinte Servaes uter tiit gehevaren was, welke voernoemde iaren dat die Here tot penitencien ghegheven had al dien ghenen die tot sinte Servaes graf vloen, soe siin die wrede Hune met horen coninc Atilia ghegaen uut Ongherien ende Deenmerken. Ende daer nae dat sie veel steden ende sloten vernielt hadden, soe hebben si Tongheren omme beleyt langhe tiit ende die onselighe burghers hebben sie ghequellet mit hongher ende mit sweerden ende sloeghent al doet, dat daer woende, ende sie worpen die huse ende tymmer der neder ende slechtent al ter eerden toe. Mer overmits sinte Servaes verdienste so isset ghesciet dat die Hune niet toe Maestricht en quamen, al wasset dat sie over al liepen.

---

(1) Spitsmuizen. (2) Zij hem. (3) Doornstruik. (4) Om de metten te zingen.

Digitized by Google

Leven van den H. Hubertus.

Sante Hubert was die dertichsthe bisscop van Tongheren, ende bi sante Lambetts rade, wies dicipel dat hi was, soe is hi ghewandert te Romen pelgremmaedsie, om der apostolen kerke sinte Peter ende sinte Pauwel te visentiren, opdat hi overmits hoer verdienst die vurighe religie ende die versmaetheyt der werelt, die hi van sinen heilighen gheminden meyster Lambertum ontfanghen hadde, te werke mochte brenghen ende hem selven den ghebeghen des pawes van Romen solde bevelen. Mer hoe dat Sergius die heilighe pawes den eerliken vader sinte Hubert ontfanghen hevet ende oec mede hoe dat hi hem openbaerde den doet des gloriosen martelaers sinte Lambertus, den hem die enghel Godes gheopenbaert hadde, sulke wi bider ghenaede Godes cortelike vertellen. Want inder selver ure der passien des selighen mans sinte Lambertus, soe heeft die enghel Sargio den pawes ghevracht den bisscopliken staf des gloriosen martelars, ende die enghel gaf hem oec te kennen sancte Huberts naem ende dat hi hem in sancte Lamberts stede solde bisscop setten, ende oec mede soe wiisde hi hem die teyken waermede dat hi hem solde vinden. Doe sinte Hubert van den pawes Sargio ghevonden was ende hi scuwede bisschop te ordeniert te werden, siet soe wort hi ghecleit daer siit alle an saghen die daer teghewoerdich waren, met alle sinte Lamberts bisscops ghewade dat daer haesteliken van Ludick te Romen wart ghebracht. Van den pawes wart hi gheconsecriert bisscop, ende doe hi te Romen misse dede, soe openbaerde (1) hem sinte Peter die apostel ende gaf hem enen gulden slotel in siin hant te draghen in die mogentheit (2) te binden ende te ontbinden, ende den dullen ende onsinnigen ghesontheit te gheven. Die voernoemde slotel wort tot noch toe te

(1) Verscheen. (2) Tot macht.

Digitized by Google

Ludick in sinte Peters kirke (1) den volke ghetoent. Doe sinte Hubert weder omme kierde van Romen mit allen den bisscopliken ghewade sinte Lamberts, ende mitten slotel die hi van sinte Peter ontfanghen hadde, soe wert hi van den volke ende vander clergie van Maestricht seer eerlike ontfanghen. Daer nae in een visioen, dat hem dicke ghetoent was, ende oec mede van vele gheloviger ghetrouwen menschen die dat selver in een visioen ghesien hadden, soe wert hi vermaent dat hi sinte Lamberts lichaem, dat XIII iaer in siin sarck al gheheel ende onghequest ghevonden was, dat hi dat overvoere ende begroeve te Ludic inder stede daer hi ghepassiit (2) was. Hi heeft oec den bisscopliken stoel van Tricht te Ludic overghevoert. Hi heeft ter een edel stat af ghemaect, den burghers heeft hi ewen ende loyen gheset, twie kerken heeft hi daer ghesticht, een in die eer sinte Peters, die ander in die eer sinte Lamberts. Die stat heeft hi Ludic gheheiten, want in voer tiden plach si Legia te heiten. Die maten vanden coernen ende et ghewich te menigherleye cremerie heeft hi in ghesat, een munte daer siin belde op stont heeft hi doen formiren; Hi heeft den seghel vander stat doen maken daer op staet dat belde des gloriosen martelaers sinte Lambertus al dusdanen scrifte: Heilighe Legia bider gracien Goedes dochter der Kerken van Roemen.

Doe sinte Hubert overvoerde van Trecht te Ludic dat heilighe lichaem sante Lamberts, doe sie ghecoemen waren in Vigellen (3) soe wert een blinde siende. Item in Hermel soe wert een verghichtet (4) mensche ghesont. Item bi Harstal soe bleef die casse staende ende die pellen daer sie mede ghedecket was vloech op in die lucht ende in desen steden soe siin kerken ghesticht in die eere sinte Lamberts. Sinte Hubert verhief sinte Servaes heilighe lichaem in een hogher eerlike stede.

Hier nae doe sinte Hubert seer claer blenkende van veel mirakelen, ende hi was ter stede, die Fura heit, gheleghen XXX mile van Ludic, soe is hi uter tiit ghevaren totten Here in dat ewichriic. Ende van daen wart hi ghevoert te Ludic ende in sante

---

(1) Thans wordt hij bewaard in de kerk van den H. Martinus. (2) Gemarteld. (3) Wellicht eene schrijffout voor Nivellen, Nivella, Nivelles, gehucht van het dorp Lihxe. (4) Verwenscht, bezeten.

Digitized by Google

Peters kerke begraven voerden altaer des heilighen confessoers ende bisscops Albiin den hi zonderlinghe gheminnet had in sinen leven. Ende sante Hubert die heilighe vader starf in den iaer ons Heren zevenhondert ende dertich op sinte Peter en Pauwel dach al isset dat men siin hoechtiit viert des derden daghes nae Alre heilighen dach.

Doe Kaerloman die coninc siin heilighe lichaem verhief uter eerden in seestienden iaer siins stervens, ende daer nae over vele iaren soe wart dat weerde lichaem sinte Huberts, dat alsoe gheheel ende ombevlecket mit sinen mormeren sarck was ghevonden, offet (1) des zelven daghes hadde begraven gheweest, van Ludich overghevoert in een scip doer der Mezen (2) in dat cloester Andaghien. Amen. Jhezus Maria.

---

(1) Als of het. (2) De Maas.

Digitized by Google

Digitized by Google

EENE ONUITGEGEVEN BIJDRAGE

TOT DE

Geschiedenis van den Slag van Waterloo,

MEDEGEDEELD DOOR

BARON VON GEUSAU.

VOORREDE.

Een aantal kundige mannen, bekwame penvoerders, hebben hun vernuft en tijd besteed om Napoleon's laatste wapenfeit te beschrijven en te beoordeelen.

Veel is ervan gezegd, doch veel blijft nog over te behandelen. Als nu ieder hetgeen hij ervan weet aan het licht brengt, dan zal men eindelijk een goed geheel bereiken.

Het is dit denkbeeld dat mij als ooggetuige en werkdadig lid doet besluiten, datgeen aan het nageslacht over te leveren, wat mijne herinneringen mij ingeven.

Verschooning voor mijn, weldra 85 jaren oud, onleesbaar geworden geschrift verzoekende, staan ik voor de echt- en waarheid mijner verhalen zonder eenig verzindsel in.

De Schrijver,

LEONARD BERNHARD ADRIAAN VRIJTHOFF.

Geb. 27 Nov. 1776.

Met deze voorrede begint Jonkheer Leonard Bernhard Adriaan VRIJTHOFF zijn gedenkschrift (1) van den slag van Waterloo en de veldslagen bij Quatrebras, Ligny enz. die daaraan voorafgingen en welke hij als ooggetuige in zijne hoedanigheid van Commissaris-generaal van de inspectie tusschen de Lijs en de Sambre tot in veiligheidsbrenging van 's landsmiddelen bijwoonde.

Hier rijst als van zelve de vraag: heeft — na al wat reeds

(1) Wij deelen het letterlijk mede, zonder eenige verandering.

Digitized by Google

over den slag van Waterloo is uitgegeven — de openbaarmaking van dit gedenkschrift nog reden van bestaan?

Wij kunnen hierop het volgende antwoorden:

De meeste gedenkschriften zijn geschreven niet slechts door ooggetuigen, maar door medestrijders, door personen die in dit verheven, maar bloedig drama een werkdadige rol hebben vervuld en die, voorzooverre zij beschrijven wat zij zelf hebben aanschouwd, uit den aard der zaak geene bizonderheden van het geheel konden geven, daar zij slechts op de punten, waar zij door hunnen dienst geroepen waren, hunne waarnemingen, konden doen.

Jonkheer Vrijthoff echter, niet gebonden aan eene bepaalde plaats, noch verbonden aan eene bepaalde legerafdeeling, kon, ook in zijne hoedanigheid van civiel persoon, zich vrijer bewegen en onpartijdig bizonderheden gadeslaan die anderen ontsnapten. Daarenboven, en dit is een actueel belang van de openbaarmaking dezer bijdrage, Jonkheer Vrijthoff, een man van humane beginselen, is geen enthusiast van den oorlog; bij hem hebben niet, gelijk bij zoovelen, de verwoede aanvalskreten der strijders, het kanongebulder, straks de tonen van het zegelied der overwinnaars, overstemd het kermen der gewonden, het steunen der stervenden, het reutelen van den doodstrijd. Hij lijdt mede met den lijdenden evenmensch, heeft nog genoeg hart en gezond verstand om het ijdele van zoo duur gekochten roem op te merken en in te zien. Zoo zou zijne beschrijving van zooveel krijgsjammeren nog kunnen dienen als bewijs voor hem, die, van het tegenwoordig humanitair standpunt, den oorlog beschouwt, verfoeit en veroordeelt en, onder de leuze „de wapens neder", ijvert voor den wereldvrede. Hoe men echter over dit laatste ideaal denken moge, dit gedenkschrift biedt, juist door het mededeelen van de rampen en jammeren des oorlogs, op eene zoo eenvoudige en gevoelige wijze, eene afwisseling te midden van dat eeuwige „artillerie, cavalerie en infanterie" van de „histoire bataille".

Ten slotte — en dit verklaart en motiveert meer in het bizonder de reden van het verschijnen van dit relaas hier in dit tijdschrift aan Limburgs Geschiedenis en oudheden gewijd — de schrijver is een trouw en waardig zoon van ons gewest, gesproten uit een geslacht dat jarenlang in Maastricht magistraats-ambten bekleedde en zich de achting der medeburgers verwierf.

Digitized by Google

Wij laten het verhaal van Jonkheer Vrijthoff volgen van een in zijne papieren gevonden zeldzaam en belangrijk drukwerk, vermeldende de inschriften der monumenten op het slagveld van Waterloo, en uitgegeven in den tijd van dien gedenkwaardigen slag.

Alvorens echter het gedenkschrift mede te deelen, eenige bizonderheden over den schrijver zelf.

De familie Vrijthoff, is volgens overlevering, herkomstig uit Frankrijk, vanwaar leden van dit geslacht gedurende de geloofsvervolgingen waren uitgeweken.

Jan Frederici Vrijthoff, de eerste met zekerheid bekende stamvader van het geslacht, leefde op het einde der 16e eeuw te Valkenberg.

Jonkheer Leonard Bernard Adriaan Vrijthoff, de schrijver van dit gedenkschrift, werd geboren te Maastricht den 27 November 1776 als zoon van Johannes Bernardus Vrijthoff en Jacqueline Hermanna Eleonera Hesselt van Dinter.

De eerste gelegenheid om krachtig en zelfstandig op te treden werd hem gegeven bij het beleg van Maastricht in 1814 door de verbondene mogendheden, gedurende welken tijd hij met Bangeman Huygens, als commissaris-generaal van Z. K. H. den Prins van Oranje-Nassau, Souverein der vereenigde Nederlanden, diens belangen voorstond en behartigde. Tot bewijs op welke uitstekende en beleidvolle wijze beide commissarissen hunne taak vervuld hebben kan alleen reeds dienen dat het aan hun krachtdadig optreden is te danken, dat de vesting Maastricht den 5 Mei 1814 aan den Prins van Oranje-Nassau door de Franschen werd overgegeven, niettegenstaande de moeielijkheden en beletselen die hun door de verbondene mogendheden en meer in het bizonder door den Gouverneur-generaal van het Departement van den Neder-Rijn werden in den weg gelegd (1).

Hij was achtereenvolgens: vaandrig, ontvanger der belastingen en vrederechter van het canton Gulpen, en werd, na het eindigen der moeielijkheden en het in de plaats treden van een vasten stand van zaken benoemd tot hoofdinspecteur der onbeschreven

(1) Zie hieromtrent mijn „Histoire du Siége de Maestricht en 1814" jaargang 1901 van dit tijdschrift.

Digitized by Google

middelen in O. en W. Vlaanderen, van welke betrekking hij den 26 Maart 1815 werd ontheven, ten einde op te treden als commissaris-generaal der nieuw ingestelde buitengewone hoofdinspectie tusschen de Lijs en de Sambre, tot in veiligheid brenging van 's Lands middelen. Dit ambt bekleedde hij tot den 24 Juni daaropvolgende, toen hij, bij besluit van dien dag, door Z. M. Koning Willem I weder werd herbenoemd tot hoofdinspecteur der belastingen in Oost-Vlaanderen, welke zelfde betrekking hij later in Limburg bekleedde (1), alwaar hij tevens lid was van de ridderschap.

Ter belooning zijner bizondere verdiensten aan Vorst en Vaderland werd Vrijthoff, bij diploma van 28 November 1840, in den Nederlandschen adelstand verheven, terwijl hij daarenboven met het ridderkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw werd begiftigd. Hij overleed te Maastricht den 2 October 1861.

Daar de beide kinderen uit zijn huwelijk met Isabelle Wilhelmine Hesselt van Dinter op jeugdigen leeftijd waren gestorven en Vrijthoff kinderloos overleed, ging de adeldom, ingevolge Koninklijk besluit van 2 Augustus 1841, over op zijne neven Jean Jacques en Willem Adriaan Vrijthoff, voor hen en hunne wettige afstammelingen. Door de bizondere welwillendheid van de dochter van voornoemden Jhr. Willem Adriaan, n.l. Jonkvrouw Henriette Wilhelmine Bernardine Vrijthoff, gehuwd met den heer Christiaan Hering, wonende te Meerssen, is mij het manuscript ter openbaarmaking afgestaan, waarvoor ik hier een woord van dank niet wil weerhouden.

v. G.

---

(1) Met den titel van provinciaal-inspecteur der belastingen in Limburg.

Digitized by Google

DE SLAG VAN WATERLOO.

Een zwaar onweder dat een tijd lang Frankrijks Zuidkust belaagde, brak eindelijk met een woest getier los. Napoleon Bonaparte, de groote man der eeuw, op wien de inleiding past, wiens, als door de nachtmerrie onderdrukt gemoed de vernedering welke hij in 1814 onderstaan had niet langer kunnende onderdrukken en wars van de gedachte als een banneling van zijnen Keizerstroon naar het vernederd eiland Elba te zijn verwezen bleef de hem steeds bij gebleven gedachte voeden van eens dat juk te zullen ontloopen, en zijn vroegere teugels te hernemen. Dag en nacht met die voor hem zoo schitterende en zijn eergevoel streelende onderneming behebt, wachte hij slechts de gelegenheid af om dezelve te voltrekken.

De hem toegevoegde engelsche en fransche Commissarissen, met de het eiland omkruisende vloot, niet ter zijner eer, maar ter bewaking van zijn persoon, die hunne argusoogen steeds op hem hielden, waren echter hinderpalen, die hetzelve moesten verkorten. Hoe de zaak zich heeft toegedragen zal steeds een raadsel blijven.

Hij ontkwam hunne oplettendheid, scheepte zich met zijn gevolg, waaronder dertien honderd trouw gebleven gardes, den 27 Februari bij helderen dag te Porto Ferrajo in en kwam met vijf bodems schier onopgemerkt door het smaldeel heen en stapte den eersten Maart ongemoeid met de zijnen in de golf Juan nabij de stad Grasse, aan wal. De avond en de voornacht bleef hij op het strand vertoeven en verliet den volgenden morgen nog in de duisternis de plaats.

Te voet zijne gardes vooruittrekkend, het gaan ongewoon, struikelde hij meer dan eens en viel eindelijk ook ter aarde. Zonder leedgevoel opstaande, verlevendigden zijne lotgezellen zijn gemoed door de der fransche natuur eigen geestige toespelingen.

Den tweeden dag te Digne gekomen deed hij de op zee vervaardigde proclamatiën aan de natie en aan de armée gerigt

Digitized by Google

drukken en in menigte verspreiden; den volgenden dag zag hij de uitwerking reeds:

Een bataillon van het 5de regiment, hem ter afwering door den Generaal Marchand tegengezonden, keerde na herkenning zijns persoons de bevelvoerders den rug toe en sloot zich aan zijn gevolg aan. Te Grenoble wachte hem een grootter bijval, de valbruggen werden voor hem nedergelaten en de Colonel Labédoyère werd met het 7de regiment den Koning ontrouw: zijne aanhangers snelden van alle zijden toe en de menigte groeide dagelijks aan, wachte hem in heggen langs den doorreisden weg af, en deed, gewoon de opgaande zon te vereeren, de lucht van buitensporige toejuichingen weergalmen, Koning Lodewijk XVIII intusschen bestemde eene belangrijke strijdkracht om hem te bestrijden.

De maarschalk Ney, die zich had aangeboden den last te volvoeren trof hem te Algers aan; doch de fielt boog de knieën voor den modernen Baal en diende hem met zijn leger tot lijfwacht.

Zijn verderen tocht was nu een waren triumph geworden, gevolgd door zijne intrede te Parijs, in den avond van den 20sten, denzelfden morgen door den Koning verlaten.

Hier zullen wij hem een tijd lang laten om de gevolgen zijner verschijning gade te slaan; als een tooverslag overlade de tijding van zijn terugkeeren de volkeren met verbazing en hartzeer; zijne verschijning ging den vrede, welke Europa sedert een jaar met zooveel genoegen beleefde, verbreken en de oorlogswoede doen herleven.

Te Weenen schoon er op bedacht waren de steeds vereenigde monarchen verslagen over den spoed zijns aanlegs; dadelijk werden maatregelen genomen om den hydra den kop in te drukken; de geesel moest eens vooral ontruimd worden; de reeds naar huis gekeerde legers werden teruggeroepen en schaarden zich met een aanzienlijke vermeerdering van magt om de Fransche grenzen. 's Mans onbuigzame heerschzucht en onbegrensde veroveringslust ontging de groote mogendheden niet, zij werden beducht voor de Nederlanden.

Deze door derzelven opene grenzen waren even gemakkelijk te veroveren, als ze, door hare groote nabijheid van Parijs, geschikt

Digitized by Google

bevonden werden om den hoofdaanval naar hetzelve van denzelven uit aan te leggen. 120.000 Pruissen onder Prins Blücher en 95.000 andere bondgenooten onder den Hertog van Wellington kregen last dezelven te bezetten, Blucher vestigde zijn hoofdkwartier te Namen en voorzag in de verdediging van de Maas en de Sambre; Wellington, die hetzijne te Brussel nam, belaste zich met de overige gedeelten. De groote afstand welke de beide hoofdkwartieren van een scheidde en de groote verstrooijing der cantonnementen, door de menigte der strijdkrachten vereischt, — Blücher had 40.000 man van hem afgescheiden in de omstreken van Luik, twaalf uren van zijn basis gelegerd, terwijl Wellington zijn magt van zaken tot Wavre verspreid zag, hetgeen ook een afstand van dertien uren aanbood, — verzwakte zeer die groote magt.

Prins Willem van Oranje Nassau, reeds souvereinen-Vorst der Noordelijke provinciën, die het jaar vroeger het Fransche juk hadden afgeschud, liet zich middelerwijle den 14 op de Koningsplaats te Brussel als Koning der Nederlanden inhuldigen. Zijn aanvang was moeielijk en bij Napoleons terugkomen weinig rust belovende; door de groote strijdmacht ondersteund behoefde hij echter geen vrees te hebben van zijn nieuw rijk door Frankrijk ingezwolgen te zien. Desniettemin was het hem aanbevolen orde en rust in hetzelve te handhaven, en tegen Napoleons- en Frankrijks invloed, te waken, maar de Belgen hadden reeds hunne geneigdheid voor den nieuwen staat van zaken getoond; het herscheppen van hun eenzelvig nationaal bestaan had hun vaderlandslievende geest doen herleven; had hij van die zijde nu niets te geduchten, zijne zorg om zijne inwoonders voor verliezen te vrij waren werd des te grooter; ook 's Rijks geldelijke belangen lagen hem aan het hart.

Onder de vele maatregelen door hem bedacht tegen de vijandelijke ondernemingen langs de openliggende Zuidelijke grenzen behoorden ook de openbare kassen. Om dezelven zooveel doenlijk te beschutten stelde hij eene buitengewone hoofdinspectie van de rivier de Leys tot aan de Sambre in, belast om middelen te beramen en in werking te brengen, om in den kortst mogelijken tijd 's Rijks gelden in zekerheid te brengen en om verder de Hooge regeering met den toestand der zaken over de grenzen, dagelijks bekend te houden. Met die eervolle en hoogst vertrouwelijke taak

Digitized by Google

nu werd ik belast. Bij besluit van den 26 Maart werd ik uit mijne hoofdinspectie der onbeschreven middelen in Oost-Vlaanderen er toe beroepen, en op hoogeren last was ik den volgenden dag reeds in het midden mijns nieuwen werkkring, regtstreeks onder de leiding van den Staatsraad Appelius gesteld, Commissaris-Generaal dier middelen had ik naar geene andere onderwerping om te zien.

De goede geest en wil welke ik in Henegouwen en West-Vlaanderen aantrof, hielpen mij wonderdadig in den aanleg en aanwending der middelen, die dan ook in korten tijd zijn beslag kreeg. Gerust nu kon ik mijne kennisverkrijging van de mij aanbevolen landstreek voortzetten.

April en Mei gingen met rondreizen voorbij. Vredeverstooring vond geen plaats, alles voor de grenzen bleef kalm en bedaard.

Stille en gelukkige dagen bragt ik in mijne nieuwe betrekking door. Junijmaand evenwel deed mijn rondreizen vertragen; de op handen zijnde gebeurtenissen vorderden een vast verblijf.

Het fransche leger kwam in beweging en trok te Maubeuge en te Mariënbourg bijeen; op Mons moest mijne keuze vallen.

Daar ook dan werd mij den 14den 's Keizers aankomst te Maubeuge door den uiterste douanenpost van Bouvignies, $2^1/_2$ uur van het dorp verwijderd geboodschapt. In den vroegen morgen van Parijs gekomen hield hij dadelijk wapenschouwing van dat gedeelte zijns legers en deed de voorhoede naar de grenzen bij Beaumont vertrekken. De handschoen was op het punt van over dezelven geworpen te worden. Geen oogenblik moest verspild worden; de seinen werden dadelijk in werking gesteld; alle kassen waren te drie uren geborgen en de staatsraad kreeg een uur later het berigt in handen.

Mijne geruste dagen waren teneinde gespoed, schrik en gevaar gingen dezelven vervangen.

Mijn persoonlijk verhouden was afgebakend; de door mij in te slanen weg was door de voorhoede aangewezen; de Sambre moest het punt mijner bestemming worden, de weg kon mij reeds afgesneden zijn, maar eergevoel en pligt deden mij alle aanzien van gevaar trotseeren; mijn wakkere andalousische hengst moest mijn behoud en voorspoed waarborgen.

Te Havré uiterste cantonnement van Wellingtons leger trof

Digitized by Google

ik een zijner adjudanten, de collonel Campbell aan. Deze bood zich aan mij te vergezellen; voor het hoofdkwartier van den Prins Blücher bestemd, moest hij de Sambre ook bereiken.

Ten $2^1/_2$ uur in de nabijheid van Binche gekomen, vernamen wij dat een kwartier uur geleden de roode gardes lanciers het stadje waren doorgetrokken en zich in de vlakte van Fontaine-l'Evêque hadden verstrooid.

Beider verlegenheid was groot; de gewone weg was ons ontzegd, maar mij schoot een andere te binnen, vroeger door mij bereden; dezen een kwartier van de plaats van ons oponthoud gelegen, bood een trouw landman zich aan om te onderzoeken of dezelve ook door den vijand begaan was. De weg dien wij zouden volgen was eerst een jaar aangelegd, meer verheven dan de oude door de valei kronkelende weg, liep in regte lijn naar Fontaine-l'Evêque; deszelfs verhoogde staat was bewerkt met den grond van diepe uitgravingen langs deszelfs geheele lengte gedaan, en de kuilen en grachten door de regens en sneeuw met water gevuld, maakten deszelfs kruin ongenaakbaar. De spoed door den bode gemaakt, verzekerde ons weldra tegen alle onraad van die zijde.

Wij reden af, ongemoeid bereikte ik dien oprid maar mijn reisgenoot, die op Engelsche wijze zijn paard dadelijk in grooten draf had gesteld en mij alhaast buiten het gezicht geraakte, was denzelven voorbijgereden en liep den leeuw in de muil. Geen kwartier uur was ik gevorderd of pistoolschoten trokken mijne aandacht naar de vallei; daar zag ik met aandoening de collonel door twee lansiers vervolgd in vollen ren langs een nauw pad de overzijde van de vallei trachten te behalen. Op den verheven weg kon ik hunne aanblikken dan ook niet ontloopen. IJlings werd ik door twee andere opgespoord; de eerste die mij den weg wilde afsnijden waagde het eene der grachten te doorwaden, doch zijne koenheid kwam hem duur te staan; met zijn paard geraakte hij in de diepte. Bovengekomen trachte hij het boord te beklimmen, doch zonder voet op grond kon hij het boord niet beklimmen en toen ik de plaats voorbij reed zag ik hem en het paard in het grootste gevaar om te verdrinken. Zijn makker, de grachtswijdte van mij af, bleef mij een geruimen tijd terzijde, doch kon mijn hengst niet bijhouden, die door de op mij door hem geloste pistoolen meer en meer aangevuurd, mij een half

Digitized by Google

uur later buiten alle gevaar binnen de keten der voorposten van den pruissischen Generaal von Steinmetz en in zijne tegenwoordigheid bragt.

Met verwondering zag ik de volstrekste onwetenheid van het geen hier te beurt ging vallen heerschen; een oogenblik zelfs scheen de generaal mijn wedervaren te betwijfelen; een hem aangebragt douanier, met een kogel door den arm verwond, van Thun komende, hem boodschappende, dat zijn twee batallons onverhoeds aangevallen het steedje hadden ontruimd en vechtende in vollen terugtogt waren, zag hij zijn verwaandheid in en beval onverwijld het bijeentrekken zijner manschappen; voor mijn afrijden hoorde men reeds door de geweerschoten dat de vijand zich tusschen zijne cantonnementen genesteld had.

De Luitenant-Generaal von Ziethen te Charleroi, minder laatdunkend dan zijne ondergeschikten, zond dadelijk zijn eersten adjudant met de tijding aan den Prins Blücher en gaf zijne verdere bevelen aan de andere hem omringende ordonnansofficieren; immers daar schepte ik het genoegen hem ontwaakt te hebben en voor eene werkelijke overrompeling geheel het leger te hebben bevrijd.

In mijn aanzoek om bedekking, om dien avond nog de bijeengebrachte kassen verder te voeren mog ik echter niet slagen. Hij beweerde dat mijn overhaast verreizen een schadelijken indruk op de gemoederen zijner onderhorigen zouden maken.

Zonder bedekking durfde ik het niet wagen de gelden in de nabijheid der fransche ruiterij heen te voeren; ik bleef te Charleroi overnachten en zag het bijeentrekken der regimenten aan; bij den dag zond hij mij een officier en vijf en twintig hulanen toe. Onder die hoede met den onderinspecteur en twee rijdende commiezen verliet ik te vijf uur met den schat op twee vierspannige wagens verdeeld, de bovenstad.

Buiten de poort duiden reeds eenige geweerschoten van de zijde van Marchiennes-au-Pont 's vijands vorderingen aan. Ongenoeid bleven wij den straatweg naar Brussel volgen, toen wij de vlakte achter Frasnes bereikt hebbende ons onverhoeds door eene patrouille roode lansiers zagen bestoken; hun gering aantal echter gedoogde den aanval van den trein niet, die gerust bleef doorrijden; het aanwezen op eenigen afstand van eenige nassouwsche

Digitized by Google

soldaten, die op den straatweg bij de hoeve „le gros caillou" in oefening waren, verhaaste hunnen aftogt en verder kwam de trein ongestoord te Quatre-bras aan.

Daar verlieten ons de hulanen, langs den Namenschen straatweg terug rijdende. De Inspecteur, die den weg naar Brussel bleef volgen, bereikte te vier uren het Commissariaat, reed de wagens er heen en deed den staatsraad verslag van het geheel; nog in den avond trok het korps Brunswijkers van Laeken komende, de Hertog aan het hoofd, door de stad en sloeg met eene brigade Schotten den weg naar Waterloo in.

De Generaal Perponcher, dien ik dadelijk opzocht, was reeds eenigsinds van den loop van zaken onderrigt en was reeds in het harnas getreden, mijn verhaal echter deed hem dadelijk de afdeeling te zamen trekken en hare plaats innemen.

Nivelles was mijne verdere bestemming. Daar ook wachten de er bijeengebrachte gelden mijne komst om den weg van die van Charleroi in te slaan; ook daar zoude ik mijn verder gedrag vernemen. Het eerste had illico plaats, doch het andere liet zich tot den volgenden middag wachten (den 16den). Tusschentijds de stad doorkruizende bejegende ik in mijn omwandelen den Ridmeester Hoinck van Papendrecht, die dien nacht van het fransche leger overgekomen, Divisie-Generaal Beaumont naar den Hertog begeleidende. Des Staatsraad verlangen nu was, dat ik illico bij hem terugkwam. Hiertoe bleven twee wegen over, de gewoone en de omweg van Quatre-bras; dezen besloot ik te volgen. De twee uren tijdverspil zouden mij vergoed worden door de tijdingen welke ik langs denzelve ging beloopen.

Doch ook daar moest ik naderen tegenspoed aantreffen. Te twee uren buiten de Namensche poort gekomen, werd ik niet weinig verschrikt door het gebulder van het kanon van Ligny en van Quatre-bras; tevens en hoe meer ik deze naderde des te hoorbaarder werd ook het kleingeweervuur.

In het dorp Houtain-le-Mont bejegende ik den collonel van den Staf de Sturler, kort te vooren door den Prins van Oranje van het slagveld ter plaats met eene buitengewone missie gezonden.

Des te genoeglijker was mij deze verrassing daar hij, na den dood zijns vaders aan mijn oudershuis opgebragt, mijn pleegbroeder geworden en mij sedert twintig jaren uit het gezigt was geraakt.

Digitized by Google

Thans als Intendant bij het O. I. leger geplaatst was hij bij den generalen staf ingelijfd. Hij moest mij de nieuwigheden van den dag ampel doen oogsten; door hem vernam ik dat den vorigen namiddag Prins Bernard van Saxe-Weimar met de brigade Nassau door den Generaal Perponcher vooruit langs den straatweg van Charleroi gezonden, een sterk vijandelijk korps bij het dorp Frasnes opgetreden vindend, op heeterdaad was teruggekeerd zonder door hetzelve bij zijne aftocht vermoeilijkt te worden; dat hij vervolgens zijne plaats nauwelijks hernomen hebbende, de vijand zich in bataille voor de afdeeling vertoonde, doch ook geen aanslag tegen deze maakte; dat de generaal, die zich volgens de van den Hertoge bekomen order, bij der Franschen nadering naar Nivelles moest terugtrekken, zich niet ertoe genegen gevoelende besliste hunne verdere houding te blijven afzien, ofschoon hij door overloopers onderrigt was, dat de maarschalk Ney met 40000 man hem bedreigde. Geen geweerschot zelf werd den nacht door gehoord.

Bij het aanbreken van den dag bleef men zich wederzijdsch begluren. Toen te zes uren de Prins van Oranje in ijl van Brussel aangereden, na eenige woordenwisseling met den Generaal, onmiddelijk het bevel van hem overnam, zich enkel vergenoegende eenige nadere beschikkingen te nemen.

Den morgen bleef even rustig afloopen; wederzijdsch hoorde men appel voor het middagmaal blazen. Ten een uur evenwel begon men bewegingen bij het Fransche leger te bespeuren en een uur later, bij het hooren van het eerste kanonschot van Ligny zag men ook hier de gemaskeerde vijandelijke colonnes tegen de afdeeling opdagen.

Woedend en moedig werd van weerszijde gevochten doch de gewoone eerste dolle drift der Franschen even getoond, ging het gevecht met wederzijdsche kansen voort, zoodat bij zijn afrijden, de zege steeds met nadruk gehaafd werd. Een uur tijds had het gevecht reeds geduurd, zonder eenige inbreuk op 's Prinsen stelling te maken. Het oogenblik echter naderde dat de Franschen het gevecht steeds door versche brigades vernieuwende, de ervan verstoken afdeeling zoude hebben moeten onder de overmagt bezwijken.

's Prinsen infanterie had groote verliezen gedaan, zijne cavalerie door de ongelukkige charge der huzaren van Boreel was de helft verminderd en eene halve batterij was erdoor in 's vijands handen

Digitized by Google

geraakt. Hij zag zich in de verpligting gesteld Quatre-bras te verlaten.

Eene linksche wending werd bevolen. De afdeeling met den regter vleugel op het bosch aanleunende nam eene nieuwe stelling naar de zijde van het dorp. Eene moedige houding kon hem in deze de hem aangezegde hulp laten afzien.

Met de plaats gehad hebbende verandering onbekend, zoude mijn pleegbroeder na den afloop zijner bemoeingen zijne plaats bij den Prins te Quatre-bras gaan hernemen en op zijn aandringen zoude ik hem een eind wegs vergezellen.

Het Bosch kort te voren gerust door hem bereden viel in onzen weg, doch nauwelijks hadden wij verdiept in onze herinneringen van vroegere jaren, het betreden of vijandelijke kogels noodzaakten ons terug te keeren. Op hetzelfde oogenblik deed ons de Prins, die zich in de nabijheid onthield, onze onwetenheid bespeurende, er toe door zijn adjudant vermanen. Hij hernam zijne plaats bij den staf, ik reed naar het dorp. Eene daarmede in verband staande omstandigheid viel zeven en twintig jaren later voor.

De Prins had zijns vaders troon beklommen; onder de daarmede gewoonlijk gepaard gaande koninklijke aandenkingen behoorde mijn diploom van 28 November 1840 van verheffing tot den adelstand mij onverwacht en niet gevraagd ten deel vallende

Het volgend jaar bij het algemeen voorgenomen koninklijk bezoek der aan Nederland verbleven gewesten, viel die vereering het Hertogdom Limburg dan ook ten deel.

Bij hoogst deszelfs inhuldiging hier ter stede (1) in het te dier gelegenheid verleend gehoor, verwaardigde zich de liefelijke monarch mij de zoo vereerende handgreep toe te kennen, en mij in alle zijne kleuren de ontmoeting van het bosch, zeven en twintig jaren geleden in herinnering te brengen, ten slotte er bij voegende, gij hebt gezien, dat ik uw edel gedrag niet uit het oog had verloren: die toespraak hakte den gordiaanschen knoop mijner verheffing door tot ieders verwondering over het groote geheugen, het huis van Oranje-Nassouw eigen, in zijn persoon afgebeeld.

In de nabijheid van het dorp zag ik de aangekondigde hulp de beiden Divisien van Allen en Picton en twee ligte dragonder

(1) Maastricht.

Digitized by Google

regimenten, door den Hertog persoonlijk aangevoerd, zich in colonnes van aanval vormen en vóór mijn vertrek kondigde de verdubbeling van het geschutgevaarte hunne deelneming reeds aan het gevecht.

Te Houtain-le-Mont mogt het mij dan ook gelukken het gemakkelijk verder vervoeren van beide de zwaar gekwetsten, majoor de Jacoby van de huzaren en de kapitein Eicholz van de jagers van Groenenbosch te helpen bewerken.

Op weg naar Jemappes deed het verweideren van het vuur s'vijands aftogt hooren en in het stadje vond ik s'Prinsen behaalde zegen met de herneming der verloren batterij door den kapitein Gey met zijne rijdende artilleristen, van algemeene gekendheid.

Vergenoegd vervolgde ik mijn weg naar Brussel, doch te Waterloo zag ik mijne vreugde in bedroefdheid veranderen. Mijn verderreizen was afgesneden; het Soigniesbosch door verslagen Pruissen te Ligny beloopen bood geen vijligen doortocht aan en had diens doorreizen doen ontzeggen. Een honderdtal reizigers deelden in mijn tegenspoed. Geheel het dorp was voor het groote hoofdkwartier in beslag genomen, en alle mondbehoeften waren door de doorgetrokken krijgslieden verslonden. Zonder voeding was de hemel hen tot dak en de begroeide grachten langs den straatweg tot rustplaats geworden. Voor mijn persoon was ik besloten in het algemeen lot te deelen, doch mijn paard vereischte onderkomen en voedsel.

Ik beproefde mijne verheven hoedanigheid bij de militaire overheid tot een en ander aan te wenden en te doen gelden; mijne poging was niet te vergeefsch.

In den commandant van het hoofdkwartier vond ik mijn reisgenoot van den 14den, den collenel Campbell terug. Door het uitstrooien zijner goudbeurs langs den door hem ingeslagen weg, was hij zijne op guinees azende vervolgers ontkomen. Hij laade mij bij hem in en liet mij niets ontbreken.

Door zijn toedoen dan ook nam de bevelvoerder der Brunswijksche hulanen, die het lijk hun Hertogs, dien namiddag bij het ontzetten van zijne beroemde buksschutters van het Hartsgebergte, te Quatre-bras gesneuveld, aangevoerd hadden, de reizenden in zijne hoede.

Onder de verlichting van eenige flambouwen, trokken wij te

Digitized by Google

tien uren het donker woud in en hadden den langen, door s' Hertogs getrouwe onderdanen met tranen besproeiden weg, bij het opgaan der zon afgelegd. De poort van Namen binnenrijdende werd mij des staatsraads verlangen medegedeeld van hem dadelijk te bezoeken.

Reeds te vijf uren werd ik zonder eenig ceremonieel tot zijn kabinet toegelaten. Verheugd mij goed en gaaf terug te zien, bedankte hij mij uit s' Konigs naam, voor mijne bewezen diensten, die, nu ze in Henegouwen ten einde waren geloopen, Zijne majesteit verlangde, naar de Maaszijde te zien aanbrengen.

Hoe vereerend ze ook waren, gaarne had ik te Brussel de uitslag der zaken blijven afzien.

De gedachte nogthans van bij denzelve vrouw en kinders te kunnen gaan bijstaan verdoofde alle anderen.

Na eenige uren rust verliet ik de hoofdstad klokke middag en stapte te vijf uren uit het zadel; doch te Leuven had ik andermaal met tegenspoed te kampen. Ik moest mijn getrouwen drager uit hoofde zijner groote vermoeidheid achterlaten en een rijtuig beklimmen en diens omvang baarde bekommernis op den verderen weg. Geheel de straatweg was tot Maastricht toe met karren en wagens met verwonde Pruissen bezet. Met moeite kon men hier en daar het op een draf zetten, doch wat men buiten gewon, ging wederom in de steden verloren. Om Tienen, St. Truiden en Tongeren door te rijden, werden uren vereischt. Ik kwam eindelijk te negen uren op de glacis der vesting aan, maar ook om vandaar door de kronkelende vestingwerken mijne woning te bereiken ging andermaal een half uur zoek.

Groot was de blijdschap van allen mij nog in hun midden te zien.

De stad bood een levendig aanzien; wel bejegende men bedrukte wezens maar eene bespiegeling van vaderlandsliefde deed zich in het algemeen kennen.

De bevolking stond de bezetting in het aanleggen van nieuwe verdedigingswerken en het bewapenen der batterijen met geschut ter zijde. Orde en rnst heerschden en op de afwachting van een goeden uitslag bleef een ieder voortgaan. Ook diens aankondiging liet zich niet lang wachten.

In den morgen van den 19 bragten de steeds door- en terugtrekkende Pruissische soldaten de tijding der behaalde overwinning

Digitized by Google

van den vorigen avond, van mond tot mond, als een loopend vuur aan, en in den avond werd ze mij van Staatsraad's wege bij buitengewone correspondentie toegedeeld, met bevel tot dadelijk terugkeeren naar de hoofdstad.

Den volgenden morgen ten negen uur zag de Staatsraad mij in zijne tegenwoordigheid. Het gold andermaal den last om naar Charleroi terug te keeren.

De droevige gesteldheid echter waarin ik die landstreek ging wedervinden, vereischte voorziening.

Het was dan ook eerst den volgenden dag (den 21) dat ik, met een van alle mondbehoeften voorzienen veldwagen, met den mij toegevoegden gewapenden commies Brussel vroegtijdig verliet.

Ten acht uren bereikten wij Waterloo waar wij alles van gelaat veranderd vonden. Het hoofdkwartier was in de groote ambulance herschapen; de reizigers waren door eenen hoop bijloopers vervangen, die het den vreemden lastig maakten door het opdringen van op het slagveld gevonden voorwerpen; maar hetzelfde gebrek aan onderkomen en aan mondbehoeften was het dorp bijgebleven.

De nieuwsgierigheid deed mij de plaats van het eerste verband der verwonden binnen treden; daar werd mij de laars van het afgezette been van Lord Axbridge, onder eene verzegelde stolp bewaard, vertoond en digt daarbij den doorschoten uniformrok van den gesneuvelden generaal Picton, beiden voor de familie bestemd. Het nabij gelegen slagveld ging verder mijn bezoek tot zich trekken. Doch daar zag ik de zegswijze verwezenlijken — de afstand is bedriegelijk. Veel en alles moest men van de plaats verwijderd zien, doch de niet begunstigde om het innere van het moordtooneel van nabij te beschouwen zag niets of luttel weinig en onder dezen behoorde ik. De toegang was door eene rondloopende menigte van schildwachten belet; de stouten werden met een geweerkogel — ook bepaalde zich mijne verkenning bij het ontdekken van eenigen nabij den zoom liggende ongelukkigen; aan hunne nog niet onttrokken monteering herkenbaar tot welke natie en wat wapen zij behoord hadden; voorts van eenige reeds stinkende paarden met afgesneden manen en staart en een of twee stukken geschoten affuiten.

Geheel dat immense landschap, meer dan een uur breed, stelde

Digitized by Google

de vertrapte veldvruchten, den geheelen bodem als met een van geweven stroo overdekt vloertapijt voor.

In de groote verte, links en regts van den straatweg zag men de hoeve Papelotte en de nog rookende overblijfsels van Hougemont als zwarte wolken door de gesneuvelden omgeven uitblinken in de meer nabijzijnde langzaam afdalende vlakte van Mont-St. Jean, met hoopen van natuurgenooten er tegen.

De hoeve aan de Haie Sainte, welke men door hare ligging aan de landstraat niet had kunnen aan het gezigt verdonkeren, toonde de wilde en woeste wreedheid, waarmede de mensch bezield is. Dezelve was viermaal staande het gevecht van bezetters veranderd, genomen en hernomen en haar innere was met menschen kinders belegd, en haar uiterlijke of haren romp eigenlijk, was aan eene zeef gelijk.

Dusdanig waren de menschelijke gevoelens bij de strijdende verdoofd, dat de diepe waterput aan de straatzijde tegen de hoeve gebouwd, geheel met lijken van curassiers in volle kleeding gevuld was. De belangrijke ontmoetingen der cavalerie hadden in deze nabijheid plaats. De velden waren met doode paarden en gesneuvelde ruiters overlegen.

In deze nabijheid was het ook dat de wakkere Wybrand Dejong, vroeger collonel van het vermaarde 22ste ligte fransche infanterie, thans de Geldersche brigade aanvoerende en deze in quarré gevormd, zoo moedig de stroomen der curassiers afsloeg en eindigde met hen te vernielen. De wezens der gesneuvelden hadden de trekken hunner wrede zielsgesteltenis behouden. Wat al gruwelen zoude ik niet gezien hebben, indien ik het slagveld van zoo nabij had kunnen overzien.

Ten slotte betrad ik het hooge gestoelte door Napoleon geheel het gevecht door betreden van hetwelk uit geheel het slagveld zich voor hem ontwikkelde.

Door een vroeger bekomen ongemak was het paardrijden hem lastig geworden

Ook hier als te Ligny liet hij zich door zijne reiskoets op het veld van eer brengen. De landman dien ik voor aanwijzing uit het dorp had medegenomen met geheel den staat bekend, wees mij dan ook de plaats aan den voet van het toestel, waar de tafel had gestaan, met landkaarten belegd, meermaals door Napoleon geraadpleegd.

Digitized by Google

Moede dat treurspel te aanschouwen wierp ik van het toestel een laatste blik over het geheel.

Een half uur verder lag het dorp van Plancenois met deszelfs voorgrond overgoten met menschenbloed voor mij. Het akelige van den voorgevallen slag echter was verdwenen. De gesneuvelden waren onder de aarde en slechts eenige nog voorkomende houtstapels, op welke de doode paarden in asschen veranderd waren, getuigden van het daar plaats gehad hebbend zwaar gevecht met de reserve van Bülow en een gedeelte van Napoleon's regter vleugel. Een kentecken ervan viel mij bizonder in het oog. Een afgemaakte zwarte beer lag naast een ook gedoode engelsche geyt op den aarde weg van de chaussée, van den brandstapel voor derzelver meerdere waarde, en daardoor van het lot der paarden bevrijd.

Eenige oogenblikken verder reden wij den oorsprong van den breeden weg, de nog wassende granen doorsnijdende, in, in regte lijn naar Quatre-bras loopende, door de aftrekkende fransche strijdkrachten gebaand.

Te Jemappes keerden wij vervolgens in om het middagmaal te gebruiken, eigenlijk om ons door het medegebrachte te verzadigen, want de grootste nood heerschte in het steedje.

Mijn vroeger betreden aanzienlijk hotel „de Keizer" was de groote fransche ambulance geworden. De eigenaar had zijn intrek in een nabijgelegen klein huis genomen, waarin hij de reizenden ontving, maar niets overgehouden had om hen aan te bieden. Ik voelde mij gelukkig den braven man in mijn voorraad te laten deelen.

Hij begeleide mij naar zijne vroeger rijke broodwinning. Een droevige blik over het geheel was weldra geslagen; van de vliering tot den grond waren alle vertrekken met verwonden bezet; in een der kamers van de verdieping ruste den doodslaap een generaal in volle gewaad, naar de orders wachtende om het lijk naar Vrankrijk over te brengen en op de voorkamer een menschelijke gedaante van het hoofd tot de kin omwindeld, door zeventien sabelhouwen verwond; het was zijn adjudant.

In de eetzaal viel mij een niet minder droevig aanzien te beurt. Een jeugdig fransch garde grenadier der ruiterij, lag er op de groote tafel, onder behandeling van een welgevoed fransch chirur-

Digitized by Google

gijn; geheel het oorspronkelijk personeel was voor de bediening van het ziekenhuis achtergelaten; het was het oogenblik dat hem een been was afgezet en op den grooten hoop geworpen. De chirurgijn bad mij om een slok brandewijn voor den lijdende; een hartgrievend gevoel echter drukte weldra mijn welmeenend gevoel toen hij, bij een gretig inzwelgen van het hem toebedeelde, zijn gezond been opstekende met geestdrift bij het banaal uitbalken van „vive l'Empereur" er dadelijk op volgen liet „J'ai encore une jambe à son service". De goede chirurgijn, mijne ontsteltenis bemerkende, voegde mij onmiddelijk „Voilà Monsieur comme ils sont tous enthousiastes de ce maudit cannibal."— Dit tranendal verlatende, kwam de geschiedenis van het rampspoedig weervaren van den op de bovenkamer geborgen Generaal op het til, met bijzonderheden gepaard door den weerd geopperd, der lezers aandacht waardig. Tijdens geheel de veldslag, zeide hij, had hij op eene hoogte achter de stad in een boschje een drom pruisische huzaren bespeurd, in afwachting der aanstaande gebeurtenis, welke men opvolgend zag aanbreken.

Tegen den avond zag men s' Keizers reiskoets met twee veldwagens het stadje inkomen en onverwijld door de huzaren opvolgen; voor het hotel gekomen sprong de Generaal ijlings uit de koets en ging zich in den kelder werpen. Dàär echter door de afgestegen huzaren opgespoord, vond hij zijn einde; als lijk werd hij er later uitgehaald; zijn adjudant die hem dadelijk nasprong, stelde zich onmiddelijk te weer en werd nog eer hij de deur konde bereiken ter neder geveld, waarna de huzaren met den buit langs den door hem gekomen weg verdwenen.

Dit voorval bleef lang met geheimnis omgeven, schoon men duidelijk inzag dat het op Napoleon was gemunt geweest. Eenige jaren verliepen dan ook eer het geheel zich voor mij ontrolde.

In de nabijheid van mijn buitenverblijf te Bemelen bij Maastricht, woonde op zijn kasteel in Mheer, de baron de Loë van Imstenraede, vroeger page aan het keizerlijk hof, later bij het 1ste Regiment huzaren in dienst, hetwelk hij na s' Keizers abdicatie in 1814 als majoor verliet, om in dienst zijns Vaderlands te treden. Gelder, zijne geboorteplaats, had zijne vroegere pruisische bestemming teruggekregen, de oorlog brak nader in 1815 uit en hij maakte met de huzaren van Blücher, zijn regiment, waarin

Digitized by Google

hij als majoor was ingetreden, deel van het pruissische leger.

Hij nam deel in de bataille van Ligny, volgde na den slag van Waterloo de tegen Frankrijk optrekkende legers en nam eindelijk na den vrede van Parijs voor goed zijn afstand uit den militairen loopbaan en vestigde zich met zijn echtgenoote, de gravinne van Dansenburg (eigenlijk d'Ansembourg) te Mheer, waar hij als landman zijne goederen deed gelden.

Vriendschap had zich weldra tusschen de gezinnen aangeknoopt en onze wedersijdsche bezoeken werden vrij levendig.

In een derzelven nu kwam de veldtocht van 1815 ter sprake; mijne herinneringen bleven er niet vreemd aan, en toen ik de koord aantrok van hetgeen de weerd te Jemmappes mij verhaald had, zag ik een glans over zijn gelaatstrekken stralen. Ik was het, viel hij eensklaps in de rede, die de huzaren aanvoerde.

In den namiddag na den ongelukkigen veldslag van Ligny ontbood Prins Blücher mij, te Niel als ik het wel heb in Waalsch-Braband en gaf mij vertrouwelijk zijn verlangen te kennen om den grooten man levendig in handen te krijgen, en persoonlijk met hem bekend en de omstreken hebbende leeren kennen, droeg hij mij dien eervollen taak op. Met verslagenheid hoorde ik die opdragt aan; mij werd als weldenkend mensch opgedragen mijn grootste weldoener te belagen, doch de gehoorzaamheid, der soldaten eerste plicht, moest mijn hartzeer verklijnen. Morgen, vervolgde hij, zal hij slag aan Wellington leveren, in den nacht sluit ik mij aan hem aan, onze vereenigde magt kan hij niet wederstaan; hij zal geslagen worden en in zijne aftogt zult gij bij Jemmappes de gelegenheid vinden hem te snappen; ik was verplet, maar moest mijn vertrouwelijk bevel eerbiedigen.

Met den duister verliet ik mijn verblijf: intusschen werd ik met Grouchie's aantogt bekend; deze bragt geene verandering in mijn ondernemen, maar deed mij meer oplettenheid aanwenden en verpligtte mij tot grootere verweidering.

Gelukkig kwam ik het gevaar te boven en bevond mij bij den dag in eene afgelegen vallei, waar ik mijne huzaren deed afzitten en de paarden en menschen voeden. Ik geraakte eindelijk in de nabijheid mijns bepaald verblijfs, toen het kanon van Waterloo zich reeds deed hooren en betrad vervolgens het bosch, dat mij tot waarneming moest dienen.

Digitized by Google

De dag snelde ten einde, het geschutgevaarte naderde en deed mij aan Bluchers laatste gezegdens denken; het oogenblik was niet ver verwijderd dat ik den slag moest doen, toen mijn uiterste vedette de verschijniug van 's Keizers veldtros berigte. Dezen nu zag ik naar Jemmappes rijden, volgde hem dadelijk op en haalde hem voor het hotel in. Mijn hart klopte van vreugde en hartzeer, ik ging den man gevangen nemen, och met verbazing zag ik een ander en mij geheel vreemd generaal uit de koets springen en het huis inloopen; hem sprong dadelijk zijn adjudant na; afgezeten huzaren vervolgden den eerste en toen de tweede zich buiten de deur te weer stelde en nog nedergesabeld werd, wierd mij door de anderen geboodschapt dat de generaal in den kelder gevonden zich woedend verdedigend gedood was; deed mij die zoo bedroevende tijding spoedig den mislukte aanslag afloopen. Wij keerden langs den door mij gebaanden weg terug en geraakten ongemoeid te Enines in de omstreken bij Jodogne, waar ik drie uren achter Grouchie's korps den buit in een der vele er nabij gelegen kasteelen deed oprijden. Daarna konde ik mij ongestoord met mijne twee ridmeesters aan het onderzoek der rijtuigen bemoeien. Beide de veldwagens bevatten 's keizers lijfgoed in genummerde kisten voor opschrift dragende „garderobe de l'Empereur". Dezelven lieten wij ongemoeid ons slechts door derzelver afsluiting en verzegeling van allen vreemden toegang verzekerende.

De koets echter verwachte meer tijd en oplettendheid, schoon deszelfs remise in de bache slechts met ministerieele portefeuilles en anderen mellandten bezet waren. Maar in eene door ons opengebroken voetkistje onder het karpet, vonden wij eene kleinere, met cramoisy veloursche overtrokken brieventas; twee liassen met het opschrift M. L. en C. B. bevattende.

De eerste hield brieven van de Keizerin en vruchten van zijne eigenhandig met haar gevoerde briefwisseling in. Onze aangeboren discretie deed ons dezelven ter zijde leggen. De andere daarentegen waren zijne ook eigenhandig geschreven notas over den ingetreden veldtogt en eene slegt geteekende schets des driehoeks, waarvan de kleine tak van de grenzen tot Charleroi liep, de stad tot hoofdspel nemende, den grooten zijne operatielijn naar Brussel aanduidende.

Digitized by Google

Volgens de notas moest hij den 14de Blüchers regtervleugel ingaan en de ligte cavalerie post doen vatten tusschen diens cantonnementen. Den 15de zoude hij met de armée de grenzen overschreiden en vroegtijdig Charleroi bezetten.

Dan moest hij stilstaan om Blüchers voornemen af te zien en nagelang hij daarmede bekend werd in den namiddag Ney met de linker vleugel de operatielijn doen volgen, om beiden de vijandelijke legers van een te verwijderen en den weg naar den Soigniesbosch te banen ten einde den 17den na den 16den het pruissisch leger geslagen en verdeeld te hebben hem te Mont-St. Jean te rejoigneeren; den 18den het Bosch van vijanden te zuiveren en den 19den Wellington in de nabijheid van Brussel slag te leveren en na hem naar de Schelde verdrukt te hebben, den 20sten zijn triumphalen intocht in Belgiens hoofdstad te doen en van het koninkrijk uit het verbaasd Europa met zijn ondernemen en zijn wil bekend te maken, zoodat hij in vijf dagen zijn groot werk zoude voltooid hebben. Zijne den 20sten uit te geven proklamatie geheel uitgevaardigd, vond zich onder de nota's die overigens minder bijzonderheden behelsden, maar voornamelijk erop uitliepen om Blücher vertrouwen in te boezemen en tijd te geven om zich niet te verwijderen (1) en zijn eigene magt in geen geval de lijn van operatie af te wijken.

Hieruit legt zich uit waarom hij een dag te Charleroi verspilde en geen gevolg aan de verassing van den vorigen middag gaf, maar hetgeen tot nu toe niet is ontlooken, is, hoe het mooglijk is dat en een Blücher en een Wellington, beiden befaamde bevelvoerders, zich hebben laten verassen en alleen schenen onwetend te blijven van hetgeen geheel de wereld wist en Napoleon acht dagen vroeger reeds deed inzien, ten ware hen of de inwilliging van den Hofkrijgsraad te Weenen ontbrak of dat het in hun plan lag om Napoleon van tusschen zijne grensvestingen te trekken en naar de vlakte te lokken.

Genoeg in het geheel lag dan ook opgesloten, dat zoo Blücher den raad zijns chef van den staf, de generaal von Gneisenau had opgevolgd en zich op zijne reserve van Luik aantrekkend had getrokken, Napoleon van den aanvang aan zich in de grootste

(1) Waarschijnlijk bedoeld „en geen tijd te geven om zich te verwijderen".

Digitized by Google

verlegenheid had gevonden, en waarschijnlijk zijn bodem had toegeslagen, want geheel zijn streven was hoofdzakelijk Blüchers leger geheel te gronde te rigten en het zamentrekken van beiden de legers te verijdelen

Wij zullen hem hier een tijd lang verlaten om den afgebroken draad mijner reize nader aan te knoopen.

Jemmappes dat ik in den namiddag verliet was door de fransche ambulance de scheidingmuur van het bloedig perk, door mij in de engelsche ambulance betreden.

Van dat oogenblik aan was het groote treurspel afgeloopen en ik ging een Drama in, die in zijnen aard niet minder droevig was. De ontuchtige aftogt had langs den door mij nog te doorreizen weg in den nacht plaats: de duisternis onderschraagde de toomloosheid van velen der zonen eener natie, die de beschaafste onder alle volken wil heten; alle eergevoel was van dezelven geweken en door een wanstallig gedrag vervangen.

De sexe gelukkig was hunne brutaliteit ontloopen, hare eerbaarheid bleef ongeschonden, maar hare eigendommen, huizen en have werden niet gespaard; de boomen werden doorhakt, de gebouwen geschonden, deuren en vensters waren uit hare gehensels gerukt en lagen langs Heerenstraat verspreid. Kisten en kasten waren opengebroken en hare bevattende voorwerpen ontvoerd of schandelijk misvormd - niet dat allen die schandelijke misdragingen koesterden; in den hoop werden er gevonden die zich openlijk tegen de bedrijvers verzetten en den eigendom deden eerbiedigen. Doch daar waar zich zoodanige menschenvrienden niet bevonden, gingen de baldadigheden toomloos voort. De fraaie hoeve „du gros caillou" was er een voorbeeld van; van deze bestond slechts de romp meer; haar innere was van alle roerende voorwerpen ontdaan, wat draagbaar was werd medegesleept en op een afstand geheel verbrijzeld terug gevonden. Over haar binnenhof stroomde de olie van eenen ermede beladen wagen; die nacht er verblijfhoudende waren de bodems der vaten ingeslagen; dààr schenen de booswichten zich vergelust te hebben gevonden.

De mannen stonden voor hunne deuren hun onheil te betrachten en hunne verliezen te bekrijten.

Nood en gebrek aan mondbehoeften voor menschen en voeding

Digitized by Google

voor paarden deden zich langs geheel den weg gevoelen. Intusschen zag men met volle karren van de nabij gelegen dorpen er in voorzien en de vrouwen kwamen hunnen echtgenooten op vele plaatsen te hulp. Dit was de staat van zaken dien ik, bij het op mij nemen van den naderende last, voorzien had en mij tot Charleroi toe moest bijblijven. Dáár vond ik nog de grootste angst heerschen. Kwellingen aller aard omvingen de bevolking.

De brave, reeds van bejaarde leeftijd, vrouw en ophoudster van het gewoon door mij betrokken gasthof, wachte mij met weenende oogen af; haar hotel steeds voor het algemeen genaakbaar, was geheel dien rampzaligen nacht ontsloten gebleven, het laat zich denken wat er in omgegaan was; genoeg, om ons te kunnen herbergen moest zij aanspraak op der naburen behulpzaamheid maken. Met mijn medegevoerden voorraad moest ik in ons en haar onderhoud voorzien; doch mijn voorraad begon te korten en mijn verblijf overschreed den tijd niet voor den afloop mijner werkzaamheden vereischt.

In den namiddag van den tweeden dag mijner aankomst verliet ik andermaal Charleroi, den weg naar Wavre inslaande.

Waalsch Braband over Dyle dat ik doorreisde gevoelde de aanwezigheid van twee zich vijandelijke legers die hetzelve den 17 en 18 hadden gevolgd. Eene goede manstucht had de eigendommen bevijligd, maar hunne behoeften hadden daar ook alle mondkost voor menschen en vee verteerd.

De pastoor van Walhain-St. Paul bij wien ik een oogenblik aftrad, loofde zeer de menschelijke gevoelens van beiden de bevelvoeders, hoofdzakelijk van Grouchie, die twee dagen zijn hoofdkwartier op de pastory had gevestigd. In de nabijheid van Wavre zag men aan de afgeschoten takken en de doorgebroken afsluitingen dat de partijen hadgemeen waren geweest, en de stad zelve droeg er de kenteekens van.

Blücher had dezelve door Tieleman met een gedeelte van zijn korps den 17 in den morgen doen bezetten. Bij het vallen van den dag evenwel deed hij dezen door den generaal Ziethen met het zijne vervangen. Deze deed dadelijk de toegang tot de stad door het afsluiten van het plein voor de brug met aaneengeketende wagens en karren beletten en tot diens beveiliging eene batterij twaalf ponders kanonnen in een der bergpassen achter en ter zijde der stad doen aanleggen en dezelve blinden.

Digitized by Google

Den 18den in den heel vroegen morgen waarschuwden het kanonvuur van vele zijde 's vijands tegenwoordigheid. Te negen unr kwam het gevaar voor de stad aan Eene zwarte wolk van stof ging op de zuider hoogte de divisie van Du Hesme voor; droogvoets dacht deze de stad in te trekken, met blazend muziek aan het hoofd naderde ze de barricade, doch in hare meening verdoold opende deze dadalijk een verschrikkelijk vuur tegen de stad en de pruissische tirailleurs in de nabijstaande huizen gevestigd, wanneer eensklaps de batterij ontblind werd en dusdanig haar vuur op de colonnes van Du Hesme spuwde, dat deze met achterlaten van dooden en verwonden het op een loopen stelde.

De Generaal Ziethen, die haar op de hielen volgde, gaf nu door die ontruiming gelegenheid aan den generaal Bülow, die tusschentijds was aangekomen, om met de reserve door de stad te trekken. Een tijd lang zag hij zich verhinderd door een fellen brand die men weet niet waardoor in een der straten van den doortogt was uitgebroken. Zijne voorwacht intusschen vervorderde haren ingeslagen weg naar Basse-Wavre, doch daar gekomen vond zij den voortgang door de schijns ontoegankelijke moerassen afgesneden. Ook daar was in den vroegen morgen hard gevochten. Twee tegenstrijdige verkenningen met het doel om de moerassen te herkennen hadden in het dorp op een gestoten, door de inwoonders verlaten, onder de welke de smid alleen zijn huis en have had blijven bewaren. Als door de voorzienigheid uitgemunt stond de wakkere ambachtsman voor zijne huisdeur, toen men naar een wegwijzer omzag. Geprest en van nabij bewaakt kon hij zijn lot als gids niet ontloopen.

Ter plaatse gekomen zag hij geen ander middel om hem in zijne verlegenheid te helpen dan te beproeven of een smal gedeelte dat hij in de moerassen bezat, met hout beplant, meermalen door hem voor de besnoeijing overstapt, berekend was om een grooter getal vereenigd te dragen. Het gelukte hem met een dertigtal vrijwilligers den overkant te betreden.

Zijne fondsen klommen; een aanwezend ingenieur officier liet ontgravingen doen en men bevond, dat de bodem een zamenweefsel van zeer zware boomwortels was, door de sedert eeuwen opgevallen bladeren verstijfd, de grootste last kon dragen. De bijlen werden aan de voeten der boomen gelegd derzelver stam-

Digitized by Google

men werden voor leuningen op de bijkans hondere ellen breede brug aangelegd, de takken en het schaarhout ter meerdere vereffening van den bodem gebruikt, zoodat, toen Bulow met de hoofdreserve aanrukte vond hij diens doortogt voorbereid en de weg naar Plancenoi voor hem open.

De koning van Pruissen beloonde den braven man met de roode-adelaarsorde en verleende hem een geldelijk pensioen, dat hij tot bij zijn overlijden in 1820 bleef genieten.

Bij besluit van den 24 Juni trok Koning Willem I zijn vroeger van den 26 maart in en den 27 Juni keerde ik, juist drie maanden nadat ik Gent had verlaten, met loftuigingen en dankbetuiging voor mijne bewezen diensten in mijne oorspronkelijke betrekking terug.

Wij hebben de overweldiger in zijn aanvankelijk voorspoedig bestaan te Charleroi laten rusten; wij zullen hem nu in zijne tegenspoeden volgen.

Blücher besloten hebbende hem in de nabijheid af te wachten, zag zich in den namiddag van den 16 door hem in de vlaktens van Ligny en Fleurus bestooken, en zich de zege ontrukken.

De fransche curassiers die om niet gekend te worden hunne hemden over de harnassen getrokken hadden, doorboorden zijne middenorde en joegen deze op de vlucht. De grijze Blücher geraakte door het struikelen van zijn paard onder de hoeven der currassierspaarden, doch trok zich zonder leed te hebben ontvangen van onder dezelven uit. Zijn chef van de staf, die onmiddelijk het bevel op nam evenwel bragt beiden de vleugels, als van een parade trekkende geregeld van het slagveld en nam een uur verder een nieuwe stelling, gereed het gevecht te vernieuwen, doch Napoleon gaf geen gehoor aan zijn uittarten.

Von Gneizenau verkaste in de duistere nacht en maakte zich geheel en al zoek.

Napoleon zond hem den volgenden morgen de divisie ligte calvalerie onder Pajolle op den straatweg van Namen na, doch zag zich door Gneizenau bedrogen. Het pruissische leger was geslagen maar niet vernield; een sterker dan het eerste door de aanmarcheerende reserve stond tegen hem over in een hem onbekend verblijf.

Deze eerste teleurstelling voorgegaan door de zwakke houding

Digitized by Google

van Ney den 15den te Quatre Bras, vergezeld door geleden nederlaag den 16den door den jeugdigen Oranje Prins die hem zijne lauwerkransen van Elchingen en de Moskowa van het hoofd rukte en den 17den in den morgen door geheel de engelsche en hanoveraansche cavalerie ontmoet op het oogenblik dat hij zich op den overwinnaar zijns luitenants meende te wreeken, was eene nadere mistelling, die hem tot de misrekening bragt van door Wellington een dag vroeger op een door hem bestudeerd, aan Napoleon vreemd terrein deeszijds den Soigniesbosch afgewacht te worden, beklemde geheel zijn gemoed, reeds verslagen door zijn niet volkomen gelukken te Ligny en de nederlaag van Ney.

In zijne groote verlegenheid, zijn bestek geheel in duigen gevallen besloot hij tegen zijn gebruik, de gevoelens van zijne oude wapenbroeders maarschalken en generaals in te roepen.

In den te Jemmappes belegden krijgsraad moest zijn bestek uitlekken. Grouchie, aan wien hij het woord verleende, den staat van zaken doorwandeld hebbende, deed in een wel beredeneerd pleyt, de gronden gevoelen, waarom hij tegen het aannemen van het cartel stemde. De toestand van het fransche leger was naar zijn gevoelen zeer critiek. Twee marschdagen van de grenzen verwijderd, zonder vooruitzigt op ondersteuning in het bijwezen van het versche leger van Wellington, in de nabijheid van een zoo sterk pruissisch leger, welker verwijdering wel oogenblikkelijk maar op den duur niet kon betwist worden, gesteld al dat de zege te Mont-St. Jean ging toelachen, waren zooveel redenen zeide hij, bij de verantwoording welke men aan de natie verschuldigd was van het gebruik harer laatste op het spel gestelde strijdkrachten, deed hem besluiten om aan een eervollen aftocht te denken. Doch zijne welsprekendheid en de bondige redenen door hem aangevoerd en de algemeene bijval tot zijn voorstel mogten geen invloed op Napoleon's zienswijze hebben.

Wellington's uittarting ging gevolg hebben.

De dageraad werd voor den aanval bestemd; Grouchie werd last gegeven het leger van Blücher in Waalsch Braband over den Dyle op te zoeken en om deszelfs bewegingen te verlammen. Alle voorbereidsels werden bevolen en het leger betrok deszelfs bivac.

Ook de elementen schenen Grouchies' wijzen raad te versterken; de hemel overlade zich eensklaps met dikke wolken, welke in den

Digitized by Google

avond losbrekende het leger met dusdanige stortregens. bevingen, dat het bivac in een volslagen waterpoel werd herschapen; menschen en paarden van vuur, voeding en rustplaats beroofd, onder de aanhoudende regens gebukt, geheel den nacht met het water boven de schoenen en hoeven, met het geweer omhoog en de zadels op den rug in de grootste ellende, met angstvalligheid het opgaan der heilaanbrengende zon betrachtende.

De dag deed de rampspoedige gevolgen der verschrikkelijke nacht komen; menschen en paarden in den volsten zin afgemat en de velden in moerassen veranderd, had de verschuiving van den voorgenomen aanval ten gevolge. Zes uren gingen verloren, welke Bülow te baat nam om bij te komen, eer dat men — de kleederen gedroogd en de velden door de Junyzon eenigsinds verstijfd — mogt bedacht zijn, het lot der wapenen te beproeven.

Het leger trok te negen uur op, verscheen te tien uur op het slagveld en geraakte weldra op het bevel — door Napoleon van het in haast voor hem op den achtergrond geplaatste verheven gestoelte -- gegeven, in een algemeen gevecht, waarin wederzijds met leeuwenmoed gestreden werd.

Napoleon deed aanvankelijk beiden de vleugels met overmacht aanvallen denkende den eenen of den anderen en welligt beiden te overvleugelen; doch Wellington door een linksche wending aan den linker vleugel gegeven, sloot diens hoofd aan het Soigniesbosch aan, terwijl diens rechterflank op de hoeve van Papelotte steunde, waar hij den krachtdadigsten wederstand vond, deed hem van diens omgaan afzien.

De regter vleugel door de hoeve van Hougemont gedekt, waar hij geen minder tegenweer ontmoette, en gerugsteund door de 18000 man door Wellington onder Prins Frederik der Nederlanden naar den kant van Halle afgezonderd, deed hem ook van diens overvleugelen afzien. Geheel de last van zijne strijdkracht viel nu het centrum ten deel; daartegen vereenigde hij al zijne middelen en wilde dat met alle geweld doorbooren; doch ook daar vond hij den Prins van Oranje, die het bevel er over voerde, maar deze, ongelukkig verwond, had intusschen dusdanigen moed den zijnen ingeprent, dat niettegenstaande alle aanbrenging hij geen voortschritten maakte; het gevecht had woedend reeds eenige uren met afwisselende kansen geduurd, hij zag der

Digitized by Google

franschen overmoed en dolle drift voor de bedaarde en manmoedige houding zijner tegenstanders zwichten en zijne gelederen aan het wankelen brengen, toen hij eensklaps bedacht werd Grouchie's bijstand in te roepen.

Drie verschillende ordonnansofficiers werden met het bevel van op te rukken aan hem gezonden doch allen werden door 's vijands ligte cavalerie onderschept en gevangen genomen.

De bataille was reeds verloren, toen eene van de oostzijde opkomende stofwolk hem lucht gaf en zijn moed verhief. In de naderende colonnes denkende Grouchie met zijn korps te zien, gaf hij bevel aan de reserve, de brigade grenadiers van de jonge garde om met den stormmarsch nader te beproeven om het centrum door te breken, doch eensdeels had hij zich miszien, de aanrukkende colonne was de te Plancenois gezegevierd hebbende pruissische reserve, en anderdeels trad de reserve van Braine-la-Leu tegen zijne jonge garde op en de brave Chassé met zijne vier wakkere friesche bataillons wierp deze met geveld geweer overhoop.

Eensklaps verspreidde het gerucht zich bij het fransche leger de garde is verslagen en de aftogt sloeg in de grootste wanorde over. Alle wapens mengden zich, infanterie, cavalerie en artillerie geraakten onder een; allen drongen naar Napoleon's verblijfplaats, geen geheel was meer bijeen te brengen. Hij werd door den wilden hoop medegesleept. Cambronne alleen diende hem met de grenadiers der oude garde tot schild en ontrok hem aan het gevaar van in 's vijands handen te vallen.

Aldus eindigde des grooten man staatkundig bestaan. Hij verdween van den politieken horizon en was door de Voorzienigheid bestemd om zijn verder leven op eene rots in den grooten atlantischen oceaan te gaan slijten en de magtspreuk te gaan overdenken — de mensch wikt, God beschikt—.

De vrede van dat oogenblik hernam zijn vroeger bestaan. Kundige mannen in het vak weidden later hunne pen om 's mans nederlaag te pijlen, doch wat het vernuft ook aanwende om de bijzondere gevoelens te staven, alles stuit voor de goddelijke beschikking af.

Wel moge der menschen beoordeeling de door hem geleden nederlaag aan de afzondering van het korps van Grouchie toe-

Digitized by Google

kennen; ja ik beken het die verwijdering heeft een zeker aandeel erin gehad, maar de uitdragt was van zijne betreeding der Tuilleriën af berekend, zooal niet ze op Elba reeds afgemeten was. Napoleon had van bij zijne intrede te Parijs af, met teleurstellingen, misrekeningen en tegenwerpingen aller aard te worstelen.

Zijne aanhangers vlooden in den avond van den 20 zijn triumphalen intogt toe, doch het getal was in de laatste tijden zeer verminderd.

Door de policie bezoldigde hardschrewers vermeerderden het getal zijner begroeters en toejuichers, maar de overige groote bevolking draaide hem den rug toe; dat gevoel was reeds pijnlijk voor den overweldiger. De betreding van de Tuilleriën maakte vervolgens een bezwarende indruk op zijn gemoed.

's Konings kabinet slechts eenige uren door den monarch verlaten — hetwelk hij niet ontkennen kon — bragt een onbegrensde afkeer te weeg, daaglijks te herleven.

Het gemis der Keizerin en hun zoon, door het huis van Oostenrijk achterhouden was een niet te herstellen gebrek; van haar bijzijn, troost en raad verstoken, dwaalde hij als een verloren schaap in derzelver grooten omvang rond. Het verraad door Ney, schoon in zijn belang gepleegd, verwekte zijn nooit vergaan wantrouwen. De rijke stoffeering van het kwartier zijner echtgenoote was zelfs niet van die gedachte uitgesloten, alom dacht hij zich door ontrouw omgeven.

De weigering van het huis van Habsburg om hem de ontroofde Aartshertogin terug te geven bleef hem steeds een loodzwaren druk. Het overzien der kaart van het vroeger magtig keizerrijk en daarop gevolgd besnoeid koningrijk, bracht hem somwijlen tot gevoelige mijmeringen, die weldra deden ontwaren dat de groote man zijn vroeger eigen niet meer gelijk was.

De tegenkantingen welke hij bij de volksvertegenwoordigende kamers ontmoette, op de nog bloedende wonden der natie door de plaats gehad hebbende overweldiging van 1814, door den gebrekkigen staat der nationale nijverheid en van den koophandel aangevuurd en niet weinig vermeerderd door de nagedachten van den ontvlugten koning was hem grievend geworden, en de weigering van verdere opoffering van menschen en geld een niet te verdragen last.

Digitized by Google

Wende hij zijn gedachten naar de contrôle en den toestand zijns vroeger zoo magtig en onoverwinnelijk leger, dan bezweek hij over dien verklijnde en verminkte staat, slechts twee honderd duizend man onder de wapenen, grootendeels onbedreven conscrits; de oude braven waren grootendeels naar huis gekeerd en die ervan overgebleven waren, waren neerslagtig over hunne overmanning in de laatste tijden.

Gebrek aan paarden deed zich bij de cavalerie en den trein gevoelen en de vreemde markten, waren voor de remonte gesloten, terwijl de landbouw, die reeds in 1814 zooveel paarden had zien verloren gaan, geen verder afzetten gedoogde. In de behoefte der eersten voorzag hij door zesduizend paarden, die hij aan de gendarmerie onttrok en in de andere door de te missen paarden van het voerwezen. De cadres van het leger overigens waren door veel koninggezinde officiers aangevuld. De meeste der generaals, door den vredesstaat verwoond, oogsten met wellust de vruchten hunner lauweren en werden bij zijn herschrijnen met weemoed bevangen; het geringste gedeelte door eerzucht geprikkeld hadden het, op hoop van vermeerdering hunner reeds bekomen lauweren toegejuigd.

De meeste vestingen lieten in alle opzigten veel te wenschen over en beloofden bij aanval slechts een geringe verdediging.

Bij al die instellingen nu deed gebrek aan geld en aan tijd zich gevoelen.

De schatkist was uitgeput en de bodems der kisten deden zich bij de ontvangers kennen; het crediet was dood en de particulieren hielden hunne koffers gesloten; de tiers consolidés stonden à 10 procent ter beurze genoteerd. In dien nood sprong hij wel met zijne eigene fondsen dien benarden toestand bij, maar dit moest hij weldra ontzeggen.

De tijd verliep en dulde geen verlenging; de vijand stond aan de grenzen en klopte om binnen gelaten te worden. Diens verlangen ging weldra voldoening verkrijgen. Van goede hand vernam hij dat de hooge mogendheden besloten hadden hunne krijgsverrigtingen den 20 Juni in het werk te stellen; alle verdere illusies verdwenen, hij moest zich naar hunnen wil schikken. Op geen verwijl was te denken, hij diende op middelen bedacht te zijn om het hem dreigend gevaar af te weeren.

Digitized by Google

Drie weken bleven hem over om tot een besluit te komen en zijne gedragslijn te beoordeelen en aan te wenden.

In eenen louter verdedigende staat was het groote onheil voor hem gelegen van zich in korten tijd schaakmat te zien zetten; een mixte staat werd door hem gekozen. Langs alle grenzen moest hij troepen afdeelingen plaatsen, die s' vijands voortgang dienden te belemmeren, langs eene zijde moest hij persoonlijk den aanval besturen. Door de gewone ligting en door vrijwilligers had hij het leger tot drie honderd duizend man zien aangroeien; honderd twintig duizend zouden hem daarvan ten dienst staan en daarmede zoude hij België als het meest winstgevend terrein veroveren. Trouwens daar ging hij de verwoesting van Frankrijks grenzen bejagen. België moest hem eene versterking van honderd duizend man aanbrengen diens rijkdom zoude zijn ledige schatkist aanvullen. Derzelver open grenzen vereischten geen groote bezorgnis en met zijne strijdkracht naar dezelve over te brengen bevrijde hij Frankrijks grenzen van het oorlogsvuur en van de ermede gepaarde onheilen en lasten.

Maar daar ook ging hij met 120.000 man 215.000 te bevechten hebben; schrikverwekkend aanzien.

Van bondgenooten verstoken, van de hulp der natie ontriefd mocht zijn betooverende naam en zijne doorkneede krijgskunde het geringer getal verzetten; zijn louter nationaal fransch leger zoude het uit verschillende natiën zamengesteld leger der bondgenooten overmeesteren.

Vereenigd mogt hij echter hen niet aanranden; afzonderlijk diende hij elke afdeeling te bevechten, en de verweidering der hoofdkwartieren en de verstrooing der cantonnementen moesten hem in de hand werken.

De verrassing moest hem verder ten dienste staan en de vereeniging der beiden steeds slapende legers beletten. Zijne gelukster schoon reeds in Rusland verdonkerd en later te Leipzig en eindelijk in Champagne geheel bezweken, moest hem verder tot leidsman dienen.

Op den afgebakenden weg hebben wij hem vroeger gevolgd en zijn rampzalig noodlot zien bereiken of nu het afzonderen van het corps van Grouchie hem dat berokkend heeft, zooals een overigens kundig man, doch kortzichtig omdat hij de vroegere

Digitized by Google

gebeutenissen niet erbij heeft ingeroepen, beweert? Want al ter zijde stellende zijne vroegere tegenspoeden die hem van lieverlede ten deel vielen, zoo mag men geruststellend het er voor houden, dat het niet volkomen slagen tegen Blücher te Ligny, de voorbode zijner eigen vernieling te Waterloo is geworden.

Wellington had ook zoo als wij gezegd hebben 18000 man afgezonderd maar diens bijstand had hij niet ontzegd, alle oogenblikken kon hij dezelven in lijn van bataille brengen, terwijl Napoleon zich geheel en als van dien van Grouchie had beroofd.

Blücher stond gereed bij de geringste beweging die Grouchie maken zoude den Dyle over te trekken om zich aan Wellington aan te sluiten. Welke draai de beweerder er ook aangeve, Napoleon liet zich de opoffering van 37.000 man welgevallen, die in allen geval op 19000 verminderd werden indien Wellington het gerade achte Prins Frederik te doen bijtreden, maar deze die zeer goed wist hoe de vork in het hecht hield, en zijn leger berekend gevoelde om dat van Napoleon te wederstaan, bekreunde zich weinig over het gemis van 90000 Pruissen, dat hem daardoor was toegebracht.

Deze plaatselijke aangelegenheid was alzoo de oorzaak zijner nederlaag niet, maar behalve alle voorafgaande redenen, vond hij eene magt tegenover hem staan welker vermogen hij miskend had.

Het waren de Engelschen wier moed en kunde zijne legers in Spanje en laatstelijk te Toulouse gesmaakt hadden; het waren de Nederlanders die in zijne school groot gebragt en geleerd, alle krijgshoedanigheden tegen hem aanbragten; het waren eindelijk de duitschers, die als bondgenooten hem in het behalen zijner overwinningen zoo groote diensten hadden geleest. Aller verheven moed had de doldriftige Franschen getemd . . . voorname oorzaak zijner onderstane nederlaag, die door het bijdragen van een eenvoudig ambachtsman, de smid van Basse-Wavre, het groot werk der Voorzienigheid voltooide.

Een woord ten slotte wordt hier in het belang van Grouchie gezegd.

Aan dezen braven krijgsman, die in koningstijd om zijne aangekleefdheid vervolgd werd, is verweten van zijn Keizer en Weldoener in den steek gelaten te hebben; betichting niet door hem verdiend.

Digitized by Google

Des mans bestemming was het pruissisch leger op te zoeken en in bedwang te houden. Hij deed dit in den volsten zin des woords, doch als soldaat aan het hem gegeven bevel gehouden, mogt hij volgens Napoleons eigene voorschriften zonder nader bevel niet verlaten en dit bevel onderschept, durfde, noch mogt hij eigendunkelijk Walhain-St. Paul niet verlaten; daar zag men hem geheel den dag den tuin heen en weder bewandelen, het geschutgevuurte met het gehoor volgen en den loop van den veldslag met een ongeduldig gevoel naar nader bevel uitziende en toen dit niet opkwam, bij deszelfs plotseling ophouden, zich tot den pastoor wenden en hem met weemoed toeroepen: „Monsieur „le curé, tout est dit, la bataille est perdue, l'Empereur en fuite „laisse la France dans de grands embarras".

Mijne taak is dan ook hier afgewerkt en met den braven aanheffer bedenkt men zijn laatste uitroep „tout est dit".

Maastricht, 22 Aug. 1861.

(get.) JHR. VRIJTHOFF.

Digitized by Google

INSCRIPTIONS GRAVÉES SUR LES MONUMENS

ÉRIGÉS A

WATERLOO ET SUR LE CHAMP DE BATAILLE,

EN MEMOIRE DU 17 JUIN 1815.

DANS L'ÉGLISE DE WATERLOO.

D. O. M.

A LA MÉMOIRE DU GÉNÉRAL-MAJOR

BARON VAN MERLEM,

TUÉ AU CHAMP D'HONNEUR, LE 18 JUIN 1815,

A LA BATAILLE DE WATERLOO,

A LA TÊTE DE LA BRIGADE DE CAVALERIE, N° 1.

Dans ce champ belliqueux,
Où sa valeur succombe,
Sa gloire et nos regrets
Accompagnent sa tombe.

R. I. P.

De heeren Officieren van het regiment Hussaren n° 6,
In dienste van
Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden!
Aangevoerd door den Colonel Boreel, Ridder der militaire Willems-Orde 3e klasse,
Aan hunne brave Wapenbroeders, gesneuveld op den 18 junii 1815,
Bij de Bataille van Waterloo.

GENERAAL MAJOR VAN MERLE!

Commanderende de Brigade ligte Cavalerie.

RITMEESTER WILLEM VAN WYNBERGEN.

idem MAURITZ VAN HEYDEN.

LUITENANT WILLEM VERHELLOUW.

idem WILLEM WOLFF.

JONKER CORNELIS BREDA.

Hun, die voor het vaderland, in 't harnas zijn gestorven,
Is door die heldendaad onsterflijke éer verworven.

Digitized by Google

✝

Sacred. to. the. memory
of
Major. William. J. Lloyd
Major. George. Bean
Major W. Norman. Ramsay
Major. Robert. M. Cairnes
Captain. Samuel. Bolton
Lieut. William. L. Robe
Lieut. Michaël. T. Cromie
Lieut. Robert. Manners
Lieut. Charles. Spearman
Royal. British. Artillery
Lieut. Declef. de. Schulzen
King's. German. Artillery
and
III.Serjeants.and.LXX.Rank.and.File
who. fell. in. the. Battle. of
Waterloo
June XVIII. MDCCCXV.
This. Stone. was. erected. by
The. Officers. of. those. two. Corps
who. were. in. the. action

To
the memory
of
Major Edwin Griffith,
Lieutenant Isaac Sherwood and
Lieutenant Henry Bucley.
Officers in the xv^th Kings reg^t of Hussars
(British)
who fell in the Battle of
Waterloo
June XVIIIth MDCCCXV.
This Stone was erected by te Officers
of that regiment
As a testimony of their respect.

Dulce et decorum est pro patria mori.

To the memory
of

Captains { John Haigh, Henry Rushton Buck, John Boyce

Lieutenants { James Hart, Arthur Gore, Thomas Haigh, John Cameron

Of the 33rd regiment of foot
who were Killed at the Battles of
Quatre-Bras and Waterloo.
This Stone is erected by their Brothers
Officers as a mark of their Esteem
and regard.

Digitized by Google

Erected bij his Brothers Officers
This Stone is in memory of
Lieut^{t} William Livingstone Robe.
Of the British royal horse artillery,
Son of Col^{l} Sir Wm Robe. K. C. B. and K. T. S.

He fell nobly at Waterloo 18th june 1815.
Aged 24 jears.
This was the 33rd time he had met his country's foe
Among which were
Fuentes de onor Salamama the Nivelle and the Nive
1812 and 1813.
He was known to and distinguished by
Field Marshal the Duke of Wellington.

Pious to his God
Beloved by his friends and by his soldiers,
And devoted to his country.
His Parents and Family
while they glory in their country's triumphs
Must ever deplore his loss.

To the memory of
The undernamed Officers of the 3rd battalion of his
Britannic Majesty's Regiment of royal Scots,
who fell in the Battles of
Quatre-Bras and Waterloo,
On the 16th june 1815;
And of their Gallant Sergeant Major,
(who was shot through the hears
while holding the King's colour,
In the act of bearing which
One Lieutenant and three Ensigns
Had successively Fallen.)
This Tablet is inscribed,
As a testimony of personal regard for the individuals
And of admiration of the Gallant services of the Corps

Digitized by Google

By their Colonel
His royal highness,
Prince Edward,
Duke of Kent and Strathearn
etc. etc. etc. etc.
Field Marshal of his
Majesty's Forces
And Governor of Gibraltar.

Captain Buckley.

Lieutenants { Armstrong, O' Neil, Young

Ensigns { Robertson, Kennedy, Anderson

Sergeant Major Quick.

To the memory
of the undermentioned Gallant Officers
of the second Battalion
of his Brittannic Majesty's
third Regiment of foot Guards,
who bravely fell
In the Battle of Waterloo,
on the 18th june 1815.
This Tablet is inscribed by
Their Colonel,
his royal highness
Prince William Frederic,
Duke of Gloucester of his Majesty's forces.

Lieut^t Colonel the hon^ble Sir Alex^r Gordon. K. C. B.
Charles Fox Canning
Captains William Stothert.
The hon^ble Hustings Forbes
Thomas Craufierd.
John Ashton
Ensign Simpson.

Digitized by Google

This Monument was erected
By the 12th Lt Dragons to the memory of
the Offficers and soldiers belonging to the regiment
who were Killed at the Battle of Waterloo
18th june 1815
Captain Edward Sandys
Lieutenant Lindsey Bertie
Cornet John E. Loekart

Serjeant Majors

Robert Nelson
Thomas Scanlon

Serjeants

William Baird
Wilson Cox
Thomas Finley
. . . .
James Kirby
William Toole

Corporals

William Horston
William Marsh
Samuel Nichols

Privates

Isaac Bishop
William Burley
John Baxter
Charles Cochran
Charles Clare
Thomas Clarke
Hugh Donnegan
William Daxter
Guy Devitt
Edward Eadie
John Early
Francis Foster
James Fisher
John Glass
Edward Growcock
Jeremiah Hickey
George Hurst
Thomas Halford
Robert Kelly
John King
Francis Lang
Daniel Murphy
Philip Murphy
Robert Matthewson
John Macfarlane
James Me Lashor
Edward Me Donald
John Nugent
Francis Percy
Michael Rainsfort
Hugh Smiths
William Stewart
James Sivell
Richard Slade
Joseph Williamson
James Wiggins
James Wilmot
John Welsh.

Digitized by Google

Sacred tho the memory
of Colonel Wm Fuller of the 1st
(or King's own) Regt of Den Gds
in the royal horse gd Brigade,
who gloriously fell,
on the 18th of june 1815,
at the memorable Battle
of Waterloo, whilst leading
his gallant regt
to the charge of the
Enemy's Cavalry.

The Stone was erected
By his affectionate Brother
M. General Fuller
Late of the Coldstm Guards.

✝

Gulielmus Norman Ramsay,
in exercitu britannico
spectata virtute insignis,
qui honoris illustrem circulum
perbrevi spatio complevit,
et sibi satis vixit,
sed non patriæ :
pro liberatione Europæ
et gloria Angliæ
Duce invicto Wellington
Fortissimè pugnans,
pulcherrimam mortem invenit,
Die octodecimâ junii MD.CCC.XV.
Æternæ amici et commilitonis memoriæ
hoc Marmor sacrum esu (1) voluit
Augustus Frater.

(1) Lees esse.

Ter
nagedachtenis
van
Willem Anne
Baron van Pallandt
gebn op den Huize Eerde
den 4den jan. MDCCLXXXV.
als Rithmeester
bij het regiment
ligte dragonders no 4
roemrijk
voor Koning en Vaderland
gesneuveld
den 18 jun. MDCCCXV.

Den 18 junii 1815
sneuvelde in den slag van
Waterloo
Cl Fc Sd Baron van Haren
Kamerjonker van Z. M.
den Koning der Nederlanden
1te Leut. bij de genle Staf en
Adjt van den Generaal Major
Grave W. van Bijlandt.
Geboren den 2 junii 1793.
Zijn vader
Cl Wm Baron van Haren
Leut. Coll en Capt. in de gardes
Dragonders der Nederlanden,
had insgelijks zijn leven
voor zijn Vaderland gelaten
den 18de sept. 1793.
bij Werwick.
Opgerigt door zijn Generaal.

Digitized by Google

In memory of
Major John Dorset Bringhurst
1st regt Kings Dragoon Guards,
who after serving seven campaigns as
aid de camp to Major Genl Sir H. Fanc. K. C. B.
in Spain, Portugal and France,
was killed
in a charge of Cavalry at the battle of
Waterloo,
on the 18th of june 1815.
He was buried on the spot where he fell, near the
West entrance of the farm of La Haye Sainte.

In memoriam
Roberti Cairnes
equitatûs regii apud exercitum britannicum
sub Duce de Wellington,
bellica tormenta agentis legati,
qui in campo Waterloviensi,
18 cal. junii MD.CCC.XV.
acie fervente
occisus, defletam commilitonibus
et amicis luctuosam
anno ætatis suæ XXXmo mortem obiit.
Fratri optimo et carrissimo
Frater qui in prælio lateri adhærens,
moribundi halitum suscepit supremum,
hoc marmor, pietatis æternæ testimonium
mœrens ponere curavit

BURKE CUPPAGE.

Digitized by Google

To the memory of
the hon^ble Frederick Howard
Major of the 10th Hussars Killed at the Battle of
Waterloo.
His mutilated remains were removed from the field
of battle by order of his affectionate father Frederick
Eard (1) of Carlisle to be deposited in the family mausoleum
at
Castle Howard.

This tablet was directed to be placed in the Chapel of
Waterloo by his Brothers Officers.

Sacred tho the memory
of Captains
Neil Campbell, John Sinclair, John Cameron.
Lieutenants
Donald Cameron, Duncan, Machpherson,
John Kynock, John Rowling, Ewen Kennedy.
And of Nine Non-Commissioned Officers
and seventy five privates of the 79 reg^t of highlanders
who fell in the memorable battle of
Quatre-Bras and Waterloo,
16th and 18th june 1815.
In which actions, there were also wounded of the
same corps 24 Officers, 375 non-commissioned
Officers and Privates.
In testimony of the valour of their deceased
Bretheren in arms, this tablet is inscribed
By the surviving officers of the regiment.
How sleep the brave who sink to rest?
By all their Country's wishes blest!!!

(1) Waarschijnlijk Earl.

Digitized by Google

Sacred to the memory
of Lieutenant George William Gunning
of the 10th Hussars
killed at the Battle of Waterloo on
the 18th of june 1815.

Sacred
to the memory
of
Major Edward Hodge
and
Lieut. Arthur Myers
of the
7th regiment of Hussars
who
were killed on the 17th of june 1815.
This monument is erected
by their Brothers Officers
as a taken of their respect
and esteem.

Sacred
to the memory of the officers
of the 2nd Battalion 30th regiment of foot
who fell in the
Battle of Waterloo
18 juni 1815.
Major T. W. Chambers.
Captain A. M. Nab.
Lieuts H. Beere.
Edwd Prendergast.
Ensns J. James.
J. Bullen.

And of
18 non-commissioned Officers and
112 privates of the same corps.
Who also fell on
that memorable day.

Sacred
to the memory
of
Lieut. Colonel Edward Stables.
Lieut.ColonelSirFrancisd'Oyly.K.C.B.
Lieut. Colonel Charles Thomas.
Lieut. Colonel William Miller.
Lieut. Colonel William Henry Milnes.
Captain Robert Adair.
Captain Edward Grose.
Captain Newton Chambers.
Captain Thomas Brown.
Ensign Edward Pardoe.
Ensign James Lord Hay.
Ensign the honble S. S. P. Barrington.
of
his Britannic Majesty's
1st regiment of foot Guards
who fell gloriously in the Battles
of Quatre-Bras and Waterloo on
the 16th and 18th of june
1815.
The Officers of the
Regiment have erected this
Monument in commemoration
of the fall of their
Gallant Companions.

Digitized by Google

Sacred
to the memory of
Alexander Hay Esquire of Nunraw
Cornet in the 16th Light Dragoons, aged 18 years,
who fell gloriously in the memorable Battle of
Waterloo, june 18th 1815,

O dolor atque decus magnum!
Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert!
This tablet was placed here by his
Brothers and Sisters.

Sacred to
Lieutenant Colonel Charles Fox Canning
Late Captain in his Brittanic Majesty's third regiment of foot Guards
and aid de camp to his grace the Duke of Wellington,
who after having served by the side of that illustrious commander
in Portugal, Spain and France,
trough several succesive and most memorable campaigns,
was killed on the 18th day of june 1815 at the battle of Waterloo
by a shot from the enemy's line, while engaged in the zealous discharge of his duty.
He expired in the 33d year of his age.
His body was buried on the spot where he fell.

Of temper mild, with kind affections warm'd,
For life's more peaceful walk by nature form'd,
Rude was the shock his gentle heart withstood,
When first by duty call'd to fields of blood:
But once in arms, all fonder thoughts repress'd,
The soldier's spirit mounted in his breast:

Near his great chief, on many a trying day,
He brav'd each peril of the deadly fray;
And when on Waterloo's ensanguin'd plain
He fell in glory midst the glorious slain,
Unmoy'd by ought to selfish mind allied,
»Thank heaven! my leader livres": — He said, and died.

Digitized by Google

Sacred
to the memory
of
Lieut^{t} Col^{l} Richd Fitz-Gerald,
of his B. M^{s} 2nd life Guards
who fell in the field of Waterloo
june 18th 1815.
In the 41st year of his age.
His remains are deposited in the church yard.
This tablet is erected as a tribute of gratitude
to his worth by his afflicted sister.

DANS LE CIMETIÈRE.

D. O. M.

Sacred tho the memory of Lieutenant-Colonel Richard Fitz-Gerald
of the 2 regiment of Life Guards of his Britannic Majesty's
who fell gloriously at the Battle of la Belle-Alliance, near
this town on the 18 june 1815 in the 41 year of his life
deeply and deservedly regretted by his family and friends.
To a manly loftinefs of soul he united all the virtues
that could render him an ornament to his profession
and to private and social life.

Aux mânes du plus vertueux des hommes, généralement estimé et
regretté de sa famille et de ses amis, le Lieutenant-Colonel
Richard Fitz-Gerald de la Garde du Corps de Sa Majesté Britannique,
tué glorieusement à la bataille de la Belle-Alliance,
le 18 juin 1815.

R. I. P.

Digitized by Google

D. O. M.

Ici repose le Colonel de Langrehr,
commandant le premier bataillon de Bremen,
blessé à mort à la bataille de Waterloo,
le 18 juin 1815, et enterré le lendemain,
âgé de 40 ans.

R. I. P.

A la mémoire
du Chevalier H. W. Ellis, K. C. B.
Colonel du 23e regiment des fusilliers royaux,
de Galles,
tué à la bataille de Waterloo,
le 18 juin 1815.

To the memory of
Colonel Sir H. W. Ellis, K. C. B.
23d regt R. Welck fusilliers
killed in action at Waterloo,
18 june 1815.

AU COIN DU BOIS, PRÈS DU CIMETIERE.

Lieut W. L. Robe British regt
horse artillery, killed at the Battle of Waterloo,
18 juni 1815.

Digitized by Google

AU JOLI-BOIS, DERRIERE UNE MAISON SUR LA CHAUSSEE.

Beneath this Stone lles the Body of
Lieutenant-Colonel Edward Stables,
of great hormead Bury in the country of Herts.

He served in the continental Wars,
Under sir John Moore and the Duke of Wellington,
And was killed on the 18th of june, whilst commanding a Battalion
of Grenadier Guards in the Battle of Waterloo,
at the close of that memorable day.

He fell distinguished
by his soldiers blessing and his comrades tears!!
ætatis suæ XXXIII.
MDCCCXV.

Hic jacet
Eduardus Stables
olim de hormeadbury in comitatu Herteordiensi,
in exercitu britannico satellitum regiorum tribunus.

In Hispaniâ militiam iniit, sub insigni duce Joan Moore, Equit. Bain.
Mox, per eamdem, per varios triumphos gloriosissimè liberatam,
Sub insignissimo Principe Arthuro Duce de Wellington,
Galliam feliciter intravit:
Tandem in prœlio Waterloviensi,
Agmini quadrato imperans,
dum monitu et exemplo militum animos in hostem accendebat,
egregià morte peremptus est.

Abreptum lugent amici, commilitones, patria.
Obiit anno ætatis suæ XXXIII.

Digitized by Google

A MONT-SAINT-JEAN, DANS UN JARDIN PRES DE LA CHAUSSEE.

Sacred
to the memory of
Major Arthur-Rowley Heyland,
of his Britannick Majesty's
Fortieth Regiment of foot
who was buried on this spot.
He fell gloriously in the Battle of
Waterloo
on the 18th of june 1815.
At the moment of victory
And in command of the regiment
aged 34 years.

SUR LE CHAMP DE BATAILLE.

A la mémoire
de l'honorable sir Alexandre Gordon,
Lieutenant-Colonel,
Chevalier-Commandeur du très-honorable ordre du Bain, aide-de-camp du Field-Maréchal Duc de Wellington, et troisième frère de George Comte d'Aberdéen.

Il termina à l'âge de 29 ans
sa courte, mais glorieuse carière,
en exécutant les ordres de son illustre Général,
à la Bataille de Waterloo.
Sa bravoure et ses talens distingués
Lui méritèrent l'approbation du Héros
dont il partagea les dangers
en Espagne, en Portugal et en France,
et qui lui donna les preuves les plus flatteuses de sa confiance
dans d'importantes occasions.

Digitized by Google

Son pays reconnaissant lui a décerné, en récompense
de son zèle et de son activité dans le service,
dix médailles, et l'honorable distinction de l'ordre du Bain.
Le Duc de Wellington l'a justement regretté,
et l'a cité dans son rapport officiel,
comme un officier qui donnait de hautes espérances,
et dont la perte sera vivement sentie
par sa pataie.
Il n'était pas moins recommandable par ses vertus privées,
son respect sincère pour la religion,
l'élevation de ses principes d'honneur,
sa probité sévère,
et les aimables qualités qui lui avaient acquis
l'attachement de ses amis et l'amour de sa famille.
En témoignage de ses sentimens qu'aucun langage ne saurait
exprimer, une sœur inconsolable et cinq frères qui lui survivent
ont élevé ce modeste Monument,
à l'objet de leurs plus chères affections.

Sacred to the memory
of
Lieut. Col the hon. sir Alexander Gordon,
Knigt-Commander of the most honorable order of the Bath,
Aid de Camp to Field-Marshal Duke of Wellington
and third Brother to George Eard (1) of Aberdéen.

Who in the twenty-ninth year of his age
terminadet a short but glorious career
on the 18th of june 1815,
whilst executing the orders of his great Commander
in the Battle of Waterloo.
Distinguished for gallantry and good conduct in the field
he was honoured with repeated marks of approbation,
by the illustrious Héro,
with whom he shared the dangers of every battle,
in Spain, Portugal and France,
and received the most flattering proofs of his confidence,
on many trying occasions.

(1) Waarschijnlijk Earl.

Digitized by Google

His zeal and activity in the service obtained the reward
of ten medals
and the honorable distinction of the order of the Bath,
he was justly lamented by the Duke of Wellington
in his public Despatch
As an officer of high promise,
And a serious loss to the country.
Nor less worthy of record for his virtues in private life
his unaffected respect for religion,
his high sense of honour,
his scrupulous integrity,
and the most amiable qualities
which secured the attachment of his friends,
and the love of his own family.
In testimony of feelings whih no language can express,
a disconsolate sister and five surviving brothers
have erected this simple memorial
to the object of their tenderest affection.

Digitized by Google

SUR LE MONUMENT DES HANOVRIENS.

Au Nord.

Obrist und brigadier Christian van Ompteda
Obrist und brigadier Carl. Du Plat.
1st Leichtes Dragoner Regiment.
Rithmeister Friedrich Peters.
Lieutenant Friedrich Von Levetzow.
Lieutenant Otto Kuhlmann.
2es Leichtes Dragoner Regiment.
Rithmeister Friedrich Von Bulow.
Cornet Heinrich Drankmeister.
1es Hussaren Regiment.
Rithmeister und Brigade Major Carl Von Bobers.
3es Hussaren Regiment.
Obrist Lieutenant Ludwig Meyer.
Rithmeister Agatz Von Kerssenbruch.
Rithmeister Georg Janssen.
Lieutenant und Adjudant Heinrich Bruggeman.
Cornet Wilhelm Deichmann.
1es Leichtes Infanterie Bataillon.
Hauptmann Philipp. Holzerman.
Hauptman Heinrich Von Marschalk.
Hauptman Alexander Von Goeren.
Lieutenant Anton. Albert.
2es Leichtes Infanterie Bataillon.
Major Adolph. Bosewill.
Hauptman Wilhelm Schaumann.
Hauptman und Brigade Major Heinrich Weigmann.
Fahndrich Friedrich Robertson.

Au Midi

1sten Linjen Bataillon.
Hauptman und Brigade Major August. Von Saeften.
Hauptman Carl. Von Holle.
Fahndrich Hartwig Von Lucken.

Digitized by Google

2tes Linjen Bataillon.
Obrist Lieutenant Johann Von Schroder.
Hauptman Georg. Thilee.
3tes Linjen Bataillon
Hauptman Friedrich Diedel.
Lieutenant Friedrich Von Jeinsen.
Lieutenant Friedrich Leschen.
4tes Linjen Bataillon.
Major Georg. Chuden.
Major Georg Leue.
Hauptman Friedrich Heise.
Fahndrich Theodor Cronhelm.
5tes Linjen Bataillon.
Hauptman Christian Von Wormb.
Lieutenant und Adjudant Ludwig Schuck.
8tes Linjen Bataillon.
Hauptman August Von Voigt.
Hauptman Ti. Von Westernhagen
Lieutenant Wilhem Von Marenholz.
Artillerie.
Lieutenant Carl. Von Schulzen.
Gewidmet
Von den officieren der königlich Gross-Britannisch
Deutchen Legion.

A l'Ouest.

Dem Andenken
Ihrer waffen Gefährten welche
In der ewig denkwürdigen schlacht von
18ten juni 1815.
Den helden tod hier starben.

A l'Est.

To the memory
Of their Compagnions in arms
who gloriously fell on the memorable
18th day of june 1815.
This monument
Is erected by the officers of the kings
German Legion.

Digitized by Google

SUR LE MONUMENT DES PRUSSIENS, A PLANCHENOIS.

Den gefallenen
Helden ihr dankbar
König und
Vaterland
Sie ruhen
In Frieden.
Belle-Alliance
Den 18 juni 1815.

DANS LE CIMETIÈRE DE BRAINE-LALLEUD.

This stone
is the last testimony of affection of
a disconsolate wife
to a husband, whose loss she is doomed to deplore,
ist martris (1) the spot where the remains of
Walter Crofton.
Captain in the 54th regt of Brit. Infy and Brigade Major
of the 3rd division of the army under the command
of the Duke of Wellington
are deposited.
Severely wounded, on the 16th of june 1815 and
yet persisting in his duties, he gloriously fell, at
the close of the Battle of Waterloo, on the 18th in
the 31 year of his age, leaving to an afflicted and
despairing family the memory of his worth and the
gratitude of his country.
HARRIE CROFTON.

R. I. P.

(1) Het staat er letterlijk.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Dr L. P. H. SCHOLS.

Digitized by Google

Dr L. P. H. SCHOLS

IN MEMORIAM.

DOOR

A. J. A. FLAMENT, Rijks-archivaris in Limburg.

Met ons geacht medelid van het Provinciaal Oudheidkundig Genootschap,en, als bibliothecaris, lid van het bestuur, Dr Schols, is weer een van die Maastrichtenaren gestorven, wier heengaan gevoeld wordt, die men mist in de plaats hunner inwoning, die men dagelijks zag en die in hun volle bedrijvigheid, in het midden hunner dagen, zonder ruste hier op aarde te hebben genoten, eene betere, eene eeuwige rust zijn ingegaan, in eens uit onze oogen verdwijnend.

Doch hier is meer. Zijn verscheiden doet *denken*, een denken dat tot weemoed stemt, tot betere kennis en tot waardeering.

Eerst zijn vroegtijdige dood doet ons de beteekenis van zijn leven begrijpen.

Dat leven was: de worsteling van den man der wetenschap, die zoo gaarne ook dat weten voor anderen vruchtbaar maakte, met den dood; van den geest met het stof; van ijzeren volharding en zichzelf suggesteerende wilskracht, tegen de verwoesting, die langzame verraderlijke verwoesting van de ziekte, welke afmat door hare sluipende zeker voortsluipende kracht, bedriegt met haar valsche verwachtingen en schijn van beterschap voor een oogenblik en tot het laatste oogenblik toe.

Hier was het de wetenschap, de zich zelf kennende wetenschap, van een kundig geneesheer, die te vergeefs poogde het leven te rekken, om te kunnen werken; die na reeds den dood als onder de oogen te hebben gezien, nog in het aan-

Digitized by Google

schijn van zijn naderende komst, in een opflikkering van hoop en leven, moed vond om voor een goed en een hem dierbaar werk, de tentoonstelling van de decoratieve kunst in het Rijks-archiefgebouw, zijne schoone verzameling munten te ordenen, een werk, een genoegen, dat hem die onbarmhartige ziekte nog misgunde.

Ik noemde daar zijn muntverzameling. Dr Schols was bij uitnemendheid een goed, een schrander numismaat, hier was zijn volle kracht. Ik zonder hier uit de wetenschap van zijn levensdoel, de geneeskunde, waaraan hij zich voortdurend wijdde en waarvan hij, ook door het bestudeeren der nieuwste werken, zich op de hoogte hield.

Verder beoefende hij de bibliografie, vooral in betrekking tot zijn vaderstad, en legde zelf eene belangrijke verzameling Maastrichtsche boeken aan. Ook de geologie en paleontologie van ons gewest, in 't bizonder van den St. Pietersberg, telden hem onder hare beoefenaars.

Zijn consultatie-bureau teekende hem in zijn werkkring. Naast de instrumenten des geneesheers, zag men er soms op tafel de voortbrengselen van de versteening onzer mergelgroeven, oude munten hem kort te voren gebracht, of een belangrijk boekwerk van of over Maastricht. En was dan het consult met een of ander oudheidkundigen geestverwant afgeloopen, dan ging het gesprek over die boeken, die munten, die steenen.

Altijd en overal de man, die trachtte zijn kort leven, hem bewust, zoo nuttig mogelijk te maken.

In dit licht beschouwd begrijpt men wel wat anders niet te begrijpen zou zijn, leert men hem ook beter waardeeren.

Hem toch was niet vergund zich naar hartelust aan zijn lievelingsvakken, oudheidkunde, numismatiek, bibliografie te wijden. Zijne gezondheid door zijne drukke praktijk al genoeg bedreigd, liet dit niet toe.

Maar het enthousiasme voor die lievelingsvakken werkte bezielend en aanmoedigend en stichtte goed. Tot tweemalen toe, in 1897, en nog onlangs, in Juli 1902, kwam, vooral

Digitized by Google

ook door zijn initiatief, in de stad onzer inwoning eene verdienstelijke tentoonstelling tot stand van decoratieve kunst, kunstnijverheid, die vele harer beoefenaars alhier ten goede kwam. Hij zelf was een der oprichters en beschermheer van de vereeniging „Decoratieve Kunst", die deze tentoonstellingen organiseerde. Ook voor ons Oudheidkundig Genootschap toonde hij veel hart en goeden wil. De organisatie van het bezoek der mergelgroeven van St. Pieter, het museum aldaar van in mergel geboetseerde afbeeldingen der voorwereldlijke dieren van onze Maasvallei, zijn hem vooral te danken. Verder trok hem aan al wat goed was en edel, meer dan zelfs eene sterke en krachtige gezondheid zou kunnen dragen: kindervoeding, zorg voor gevangenen, volks gezondheid, volkswoningen. Zijne pogingen om voor den werkman eene betere woning te verkrijgen en wat hij daarvoor deed en streed, dit is nog velen bekend. Hij zelf ook heeft zich, om dit doel te bereiken, meermalen daartoe tot het Dagelijksch Bestuur gewend; lang heeft hij voor dit goede doel geijverd.

Maar laten we te Maastricht toch vooral niet vergeten: de groote, de afmattende toewijding van den geneesheer tijdens de vreeselijke diftheritis-epidemie in 1891—1892, toen hij zoovele kinderen, die een zoo hevig en benauwend lijden hadden te verduren aan den dood ontworstelde; dag voor dag op nieuw tegen het dagelijks opnieuw voortwoekerend vergift strijdend. 't Is hier geen beeldspraak, want de diftheritis is eene giftige woekerplant, dit getuigt de wetenschap ons, en toen was nog geen heilserum tegen haar vreeselijke verwoesting bekend. Hier zij het den schrijver dezes vergund, bij het opwellen van eigen herinneringen, Dr Schols in dank te herdenken. Zes weken lang heeft hij mijn eenig kind, dat door die gevreesde ziekte in hevigen graad was aangetast behandeld en mogen behouden, een ziektegeval dat door langdurigheid en hevigheid zijne verwondering heeft opgewekt. Zijn zorg en toewijding, die hij toen op één dag in zoovele gezinnen herhaalde, zijn waard voort te

Digitized by Google

leven in onze herinnering, gelijk zoovele goede edele daden door hem verricht, en verricht te midden vaak van eigen lijden.

Wat hij, in engeren kring, was voor de zijnen is bekend. Tot het laatste oogenblik toe, was hij door zijne kinderen omringd, gaf hij hun nog moed en hoop, door zijn lijden te ontveinzen, terwijl hij zelf geen moed en hoop meer bezat.

Niet voor zich zelven, want hij wist reeds lang, dat de dood hem sluipend naderde, maar om zich door een zijner zonen, die de geneeskundige studies reeds ver had gevorderd, te zien opvolgen, volhardde hij moeizaam in het waarnemen zijner praktijk, met ongelooflijken moed. Helaas hij mocht dit zoo vurig gewenscht doel niet bereiken.

Het „aliis inserviendo consumor" — anderen dienend verteer ik — is voor hem en door hem tot werkelijkheid geworden. Een man van ideaal te midden van onzen tijd vol materialisme en zelfzucht, die steeds naar hooger trachtte, al schoten vaak de lichamelijke krachten te kort!

Wenden wij echter onze oogen nu van het aardsche lijden omhoog, en herdenken we de troostvolle schoone woorden, niet zonder reden, in steen op zijn laatste rustplaats gegrift, ons verkondigend dat zijn naam is opgeteekend in het boek des levens.

Hier mogen eenige levensbizonderheden en bibliografische aanteekeningen volgen.

Leonardus Petrus Hubertus Schols werd geboren te Maastricht den 10den April 1848. Hij was de zoon van Joannes Petrus Georgius Schols, en Maria Hubertina Henrietta Josephina Ubaghs, en gesproten uit een Maastrichtsch geslacht. De dichter Petrus Aegidius Schols (1) zijn grootvader,

(1) Zie Publications, dl. X, 370—391 eene biografie van hem door G. Stas, waarin ook Latijnsche verzen van hem worden meegedeeld. In de Maasgouw dl. VIII, 1890, p. 61 werd een fraai Nederlandsch vers van hem opgenomen, over duiven in een wedstrijd bekroond.

Digitized by Google

schreef verdienstelijke Latijnsche verzen, ook eenige Fransche en Nederlansche verzen, die niet onverdienstelijk zijn en aan verschillende personen en gebeurtenissen te Maastricht waren gewijd. Hij was een beminnaar van zijn vaderstad en van hem heeft ook zijn kleinzoon, de geneesheer, wel de liefde tot die stad geërfd.

Deze laatste, na het voorbereidend klassiek onderwijs aldaar op het toenmalig atheneum (het tegenwoordig gymnasium) te hebben genoten, begaf zich naar de hoogeschool te Leuven en daarna, naar die te Luik, waar hij den 21 Augustus 1871, dus op den jeugdigen leeftijd van 23 jaren, het doctoraat in de genees-, heel- en verloskunde behaalde, na reeds 30 April 1870 tot chef der kliniek in de verlossingen te zijn benoemd. Den 21 Juni 1872, werd hij, om in Nederland de genees-, heel- en verloskunde te mogen uitoefenen, volgens de wet, tot arts bevorderd.

Te Maastricht teruggekeerd, huwde hij met Maria Hubertina Victorina Nyst, aldaar geboren die den 12 Juli 1889 overleed; hij zelf volgde haar tot een beter leven den 27 Juli 1902.

Ziehier een lijst zijner werken.

In de *Publications* van ons genootschap:

Het zegel van het Dominikanenklooster te Maastricht, V, p. 430—433.

Encore un mot sur Jacques Bathen, premier imprimeur à Maestricht, VI, p. 261—264.

Levensbericht van Jan Michiel Dautzenberg (*geb. te Heerlen*) VI, p. 568—574.

De oudste houtgravure betrekkelijk de stad Maastricht *(der Maasbrug)*, XXXVI, p. 467—470.

In de Maasgouw, orgaan voor Limb. Gesch. Taal en Letterkunde, 12 jg. 1890, p. 1 en 2: Muntvondst te Helmond.

In het zelfde tijdschrift 14e jaargang 1892 N° 23: Een „Maastrichtsche Gazette" van 9 Maart 1793 met het verhaal van 't beleg in dat jaar.

Digitized by Google

In „Welters, Limburgsche legenden, sagen, sprookjes en volksverhalen," 1e dl. p. 113—114: De Spilstraat *(de legende van den naamsoorsprong)*.

Verder schreef hij nog het leven van zijn stadgenoot notaris Dumoulin, den bekenden numismaat, in het „*Tijdschrift van het Nederl. genootschap van munt- en penningkunde*", 1894. Wij laten dit hierachter in zijn geheel volgen.

Digitized by Google

Digitized by Google

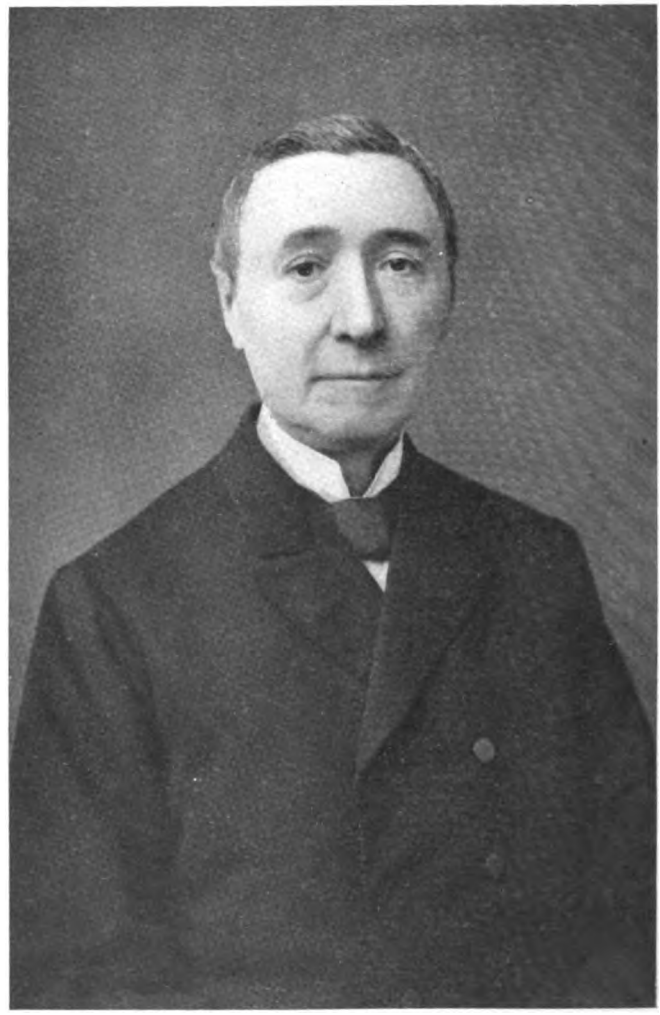

F. L. J. DUMOULIN.

UNIV. OF UTAH.

Digitized by Google

F. L. J. DUMOULIN,

† 1 Mei 1894.

FRANCISCUS, LAMBERTUS, JOSEPHUS DUMOULIN, het eenig kind van LAMBERTUS JOSEPHUS GUILLIELMUS DUMOULIN en MARIA SOPHIA FRIJNS, werd den 7den April 1829 te Maastricht geboren. Zijn vader was apotheker en een bekend botanicus, die met voorliefde de flora der omstreken bestudeerde en de vrucht van zijn arbeid in een werkje getiteld: *Guide du Botaniste dans les environs de Maestricht, Ibid. 1868*, neerlegde. Tot nu toe is deze flora de eenige gids voor den botanicus, die de zeldzame planten van Limburg wil verzamelen, o. a. vindt men er de standplaatsen van 29 orchideën welke zich, vooral op den St. Pietersberg, spontaan ontwikkelen, opgegeven.

Reeds op 14-jarigen leeftijd, tijdens zijne opleiding aan het gymnasium alhier, toen ter tijd nog Atheneum genoemd, begon DUMOULIN met het verzamelen der munten die nog veelvuldig voorkwamen, en maakte hij zich de beginselen der numismatiek eigen.

Na zijne litterarische studiën legde hij zich op het notariaat toe, en werd den 15den November 1860 tot notaris te Sittard en den 17den April 1866 tot notaris te Maastricht benoemd.

Ook te Sittard, aan de Duitsche grens gelegen, waar de Duitsche munten veelvuldig voorkwamen, was hij in de gelegendheid zich deze te verschaffen en legde hij den grond van het numismatisch kabinet, waarvan reeds VAN DER CHIJS, bij de samenstelling van zijn werk over de munten van Brabant en Limburg p. 277, en meer nog bij die der Leenen (zelfs op 18 plaatsen) gewaagde. Deze heeft ook veelvuldig met hem gecorrespondeerd.

Toen in 1871 de permanente commissie tot het samenstellen van een ontwerp tot het schrijven en uitgeven eener *Historia numismatica* zou tot stand komen, werd ook door DUMOULIN door den Minister van Binnenl. Zaken geraadpleegd.

Door het afsterven van den Hoogwelgeb. heer BARON MICHIELS VAN VERDUYNEN, kwam in 1872 eene zeldzame gelegenheid voor DUMOULIN, om door het opstellen van den catalogus dier auctie, van zijne uitgebreide kennis op numismatisch gebied blijk te

Digitized by Google

geven. Tot aller genoegen en vooral der numismatici, blonk deze catalogus door nauwkeurigheid uit. Ook was weldra de naam van DUMOULIN bij zijne kunstbroeders algemeen bekend, en trad hij in menig geval met hen in briefwisseling; zoo liggen voor mij veelvuldige brieven van de heeren SAL. ISENBEEK, CHALON (die twee brieven van DUMOULIN in de *Revue Numismatique Belge* 5e Serie T. I. p. 55 en volgende (1869) in het licht gaf), HOOFT VAN IDDEKINGE (1), NAHUYS, luitenant-generaal MEIJERS (1), BRICHAUT, DUGNIOLLE, DE COSTER, HORA SICCAMA, VAN DER AUWERA, ALBERT FIGDOR te Weenen, HUGO GARTHE te Keulen, DE WITTE, VICOMTE DE JONGHE, TH. M. ROEST, enz. enz.

Bij de samenstelling van zijn groot werk beschikte mr. J. DIRKS in 1874 over de gildepenningen van den Maastrichtschen numismaat.

De *Société de la Numismatique Belge* had DUMOULIN reeds den 10den April 1857 tot associé étranger benoemd, en op den 20en Juli 1882, werd hij membre honoraire derzelfde vereeniging, die intusschen den titel had verworven van *Société Royale de Numismatique;* de *Société d'Archéologie de Bruxelles* benoemde hem tot membre honoraire den 9den April 1892.

Toen in het jaar 1892 het *Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde* in wording was, trof men DUMOULIN aan onder de tien leden-oprichters.

Indien wij nu de verdiensten van DUMOULIN als numismaat moeten samenvatten, dienen wij vooral te doen uitkomen, dat, door zijn uitgebreiden werkkring als notaris, hem de tijd ontbrak om op wetenschappelijk gebied datgene te verrichten, waartoe zijne uitgebreide kennis van het vak hem in staat stelde.

Vroeg daarentegen een der numismaten zijne voorlichting, was een punt van de numismatiek van Maastricht of Limburg een onderwerp van onderzoek, dan gaf hij niet alleen bereidwillig zijne meening te kennen, maar stelde zelfs zijne eigene stukken ter beschikking van den vrager.

Toen in 1880, ter gelegenheid van de feesten van het 50-jarig bestaan van België's onafhankelijkheid, eene geschiedkundige tentoonstelling plaats had te Brussel, aarzelde hij niet daar de schoonste stukken zijner verzameling, ongeveer 300 in getal, onder

(1) Beiden geboren te Maastricht. (Red.)

Digitized by Google

het oog van het publiek te brengen en de munt van Maastricht met eere te vertegenwoordigen (1). Zijn diploma van deelneming dagteekent van 25 October 1880.

Eenige jaren later had te Luik eene kunstgeschiedkundige tentoonstelling plaats; ook deze luisterde hij door zijne inzending op.

Van de hand van DUMOULIN zagen slechts de volgende bijdragen het licht.

1°. de brieven uitgegeven door CHALON R. N. B. 5e S. T. I. p 55 (1869).

2°. Quelques pièces inédites du cabinet numismatique de feu M. LE BARON MICHIELS VAN VERDUYNEN, *Revue de la Numismatique Belge 1869 et 1872*, p. 451 et 100).

3°. Collections de feu M. LE BARON A. C. H. MICHIELS VAN VERDUYNEN. Maestricht 1872. La 3e Partie contient les monnaies, médailles etc. et 3 planches.

4°. Appendice de la Notice biographique du jurisconsulte Maestrichtois CHARLES CLÉMENT ROEMERS in de *Publications de la Société historique et archéologique dans le Duché du Limbourg, T. XII 1875*, p. 194.

In handschrift had DUMOULIN ter beantwoording der brochure van CHARLES PRÉAU: „Sur les monnaies obsidionales inédites relatives au siége de Maestricht, en 1794", de afschriften der officieele stukken verzameld, maar deze zijn, door zijn overlijden, niet verschenen.

De verzameling zijner munten, waarvoor hij steeds de schoonste exemplaren opzocht, omvat, behalve eenige Romeinsche te Maastricht gevonden, Maastricht en de tegenwoordige provincie Limburg, terwijl hij in de laatste jaren eene serie pauselijke daaraan toevoegde. Om een klein overzicht te geven van den rijkdom zijner verzameling noem ik slechts op: 7 Merovingers met *Triecto*, door PAUL BORDEAUX vermeld in „Les monnaies de Trèves pendant la période carolingienne" (*Revue Belge Numismatique 1893*, p. 269).

Maastricht, behoorende tot het Duitsche keizerrijk, is vertegenwoordigd door 2 stuks onder HENDRIK II, 2 onder CONRAD en

(1) Zie de voornaamste stukken in Catalogue Officiel. IVe Section, Classe G, N°. 13.

Digitized by Google

1 onder HENDRIK III; het kapittel van St. Servaas door 5, FREDERIK BARBAROSSA insgelijks door 5. Onder de keizerlijk-bisschoppelijke periode treffen wij van FREDERIK en RAOUL VON ZÄHRINGEN 1, en van het kapittel van O. L. V. 5, van RAOUL VON ZÄHRINGEN 3 en van HUGO DE PIERREPONT 6 stukken aan.

Na afstand aan Brabant begon de bisschoppelijk-Brabantsche periode, het zoogenaamde Tweeheerig bezit van Maastricht dat slechts zijn evenbeeld te Genève heeft. Deze periode is door talrijke, waaronder de zeldzaamste, munten vertegenwoordigd tot 1632, het oogenblik waarop de Maastrichtsche munt gesloten werd. Hierop volgen de belegeringsmunten van 1579 en 1794, gevolgd door de burgerlijke en geestelijke legpenningen.

Daaraan sluiten zich aan:

Geschiedkundige gedenkpenningen.

Gedenkpenningen ter eere van beroemde Maastrichtenaren.

De gildepenningen, en

Die der broederschappen.

Ten einde den lezer in staat te stellen zich een denkbeeld te vormen van de Limburgsche (1) verzameling, laat ik hier eene opgave volgen van de namen der leenen:

Biecht (Obbicht).
Borne.
Bunde.
Elsloo.
Valkenberg.
Gerdingen.
Gronsveld.
Gruitrode (oude Biessen).
Herstal.
Horne.
(Laaffeld).
Limburg, als Hertogdom.
(Limburgsche Vrijwilligers).
Limbricht.
Loon.
Munsterbilsen.
Oyen.
Reckheim.
Roermond.
St. Pieter.
Steyn.
Stevensweert.
Thorn.
(Venlo).
Venray (2).

(1) Zoo van Nederlandsch als Pelgisch Limburg en ook van het oude hertogdom. (Red.)

(2) Al deze munten werden verkocht te Amsterdam bij Bom in 1894. Dr Schols zelf en het Rijksmunt- en Penningkabinet kochten verschillende der schoonste exemplaren aan. (Red.)

Digitized by Google

Tot hiertoe gewaagden wij alleen van DUMOULIN als numismaat; maar ook op ander gebied heeft hij zijnen medeburgers talrijke diensten bewezen.

Als lid van het college van Curatoren van het Gymnasium, van de Commissie voor Lager Onderwijs en regent van het R. K. Weeshuis, bracht hij het zijne bij tot opvoeding der jeugd. Als lid van de administratie der Bank van Leening en ondervoorzitter van de Stedelijke Spaarbank, was hij voor de arbeidende klasse werkzaam, terwijl hij als secretaris van de Kerkfabriek van St. Servaas, tot instandhouding en opluistering van een van Neêrlands oudste monumenten, voortdurend bijdroeg.

Den Maastrichtenaren staat nog levendig voor den geest het oogenblik, waarop de herstelzucht van sommigen, eene schendende hand wilde slaan aan de *prachtige noodkist* in diezelfde kerk bewaard, en hoe door de zorg der burgerij die petitionneerde, en van de kerkfabriek die besloot, dit vandalisme werd tegengegaan. Als laatste bijdrage kan ik nog vermelden, dat daags voor zijne laatste ziekte, hij nog met de bouwcommissie het torengebouw van St. Servaas beklom, en dit misschien de aanleiding van zijn dood werd, die op den 1en Mei volgde.

Mocht hij in deze hoedanigheden diensten bewezen hebben, minder vruchtbaar, en zelfs voor hem vaak onaangenaam, was zijn werken in de Stedelijke Commissie voor Geschiedkundige Gedenkstukken, waarbij hij niet kon voorkomen dat grove fouten moesten gemaakt worden, o. a. het wegbreken van den kruittoren achter St. Martenskerk, de Romeinsche brugpoort aan de Maas (waterpoortje) en de ondoelmatige straatbenaming.

Niet alleen ging DUMOULIN de numismatiek ter harte, maar hij had ook een open oog voor de oudheidkunde in het algemeen en de geschiedenis zijner geboortestad in het bizonder, zoodat hij met toewijding deel uitmaakte van de, sedert ontbonden, Société historique de la ville de Maestricht en conservator was van het Historisch en archeologisch genootschap in Limburg. Zijne drukke beroepsbezigheden waren evenwel oorzaak, dat deze functie feitelijk door den Rijksarchivaris HABETS werd waargenomen.

Digitized by Google

In zijn bezit bevinden zich dan ook talrijke en zeer belangrijke oudheidkundige stukken (1).

Mogen deze regelen aan zijne nagedachtenis gewijd, tevens eene hulde zijn aan den man, wien ik zelf op Maastrichtsch numismatisch gebied veel te danken heb.

Dr. L. SCHOLS.

(1) Onder andere een zeer fraaie collectie zegelstempels, daaronder ook van Maastrichtsche kerkelijke instellingen, die later door het Rijksarchief alhier zijn gekocht op voornoemde auctie bij Bom te Amsterdam. (Red.)

Digitized by Google

GESCHIEDENIS

VAN HET

voormalig Klooster van het H. Graf,

thans BONNEFANTENKAZERNE te Maastricht,

voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis der Orde van het H. Graf in het algemeen en van hare wederwaardigheden in deze streken in het bijzonder,

DOOR

FR. DAZERT.

VOORREDE.

Toen ik de geschiedenis van het voormalig Bonnefantenklooster te Maastricht begon, zag ik dadelijk in, dat het wenschelijk ware, allereerst, ware het dan ook in het kort, een en ander mede te deelen over de algemeene geschiedenis der beroemde orde van het H. Graf, hare wederwaardigheden en het karakteristieke, haar eigen, in kleeding, liturgie, levenswijze enz. Ik was toen nog de meening toegedaan, dat ik mij gemakkelijk van dien plicht zou kunnen kwijten door eene copie te geven van een artikel uit eene geschiedenis der kloosterorden of uit het een of ander kirchenlexicon. Die dwaling — want het was er eene — zou ik weldra inzien. In plaats van positieve antwoorden te vinden op de vragen, die ik in den geest aan de schrijvers stelde, stiet ik onmiddellijk op eene menigte hypothesen, groot in aantal en van den meest uiteenloopenden inhoud, tegenstrijdigheden, meer dan ééne verkeerde uitlegging, anachronismen en meer andere dergelijke dingen, die, hoe verschillend dan ook in titulatuur, dat ééne gemeen hebben, dat zij iemand, die eene geschiedenis schrijven wil, niet tot enthousiasme zullen brengen. Ik wilde alleen schrijven

Digitized by Google

over kanunniken en kanunnikessen, doch daar traden op eens ridders op met het zwaard of wel menschen met ridderorden op de borst, bewerende, dat ook zij in mijne geschiedenis moesten voorkomen en het heeft mij zeer veel moeite gekost hen of liever de geschiedschrijvers, die hen gezonden hadden, te overtuigen, dat zij met mijne religieuzen niets te maken hadden. Dan de kwestie van de afkomst der orde en het tijdstip harer stichting. Aan wien had zij haar ontstaan te danken? Aan St. Jacobus? Aan St. Helena? Aan Godfried van Bouillon? Was het terecht, dat men zich beroemde af te stammen van de Apostelen? Waren de bewijzen, die men tot staving van dit feit aanvoerde, wel historisch genoeg? Op deze en andere moeilijkheden stiet ik reeds onmiddellijk bij den aanvang van mijn werk.

De algemeene geschiedenis der orde in het kort geschreven hebbende, wilde ik met die van de stichting te Maastricht een aanvang maken, toen ik opmerkte, dat tusschen beide twee merkwaardige feiten stonden, die op het ontstaan van het Bonnefantenklooster te Maastricht een specialen invloed hadden moeten uitoefenen, te weten de reorganisatie der orde in deze streken en de stichting van de kanunnikessen van het H. Graf, beide het werk van Jan van Abroek. Ik meende deze feiten dan ook in den breede te moeten bespreken en een kort overzicht te moeten geven van de geschiedenis van de kloosters der orde in deze streken, om ten slotte resumeerende de onmiddellijke gevolgen van Jan van Abroek's werk te releveeren. Tevens zou de lezer dan een parallel kunnen trekken tusschen de geschiedenis van het klooster te Maastricht eenerzijds en de andere stichtingen van het H. Graf in deze streken anderzijds. Wel is waar werden de wederwaardigheden van al de stichtingen der Sepulchrienen in deze streken vroeger reeds door Daris behandeld, doch ik meende dit overzicht te moeten geven van den eenen kant om de reeds boven genoemde gronden en van den anderen, omdat Daris op meerdere plaatsen m. i. niet genoeg volledig was. Tevens had ik dan de gelegenheid, een en ander door noten duidelijker te maken.

En nu de geschiedenis van het voormalig klooster van het H. Graf te Maastricht. Veel is over de kloosters in deze stad reeds geschreven; meestal werd dan echter een overzicht van de geschiedenis van al deze instellingen gegeven, slechts zelden eene

Digitized by Google

speciaal behandeld en meestal bepaalde de schrijver zich nog tot eene opsomming der verschillende gebeurtenissen, waarin de stichting werd gewikkeld, zonder het innerlijk leven der religieuzen aan te roeren. Waarom zag men zoo weinig belang in de kleeding, levenswijze, liturgie enz. van de betrokken communauteiten? Waarom had men slechts oog voor de lotgevallen, die den kloosters opgelegd werden door verwikkelingen in de buitenwereld, zonder het intiem bestaan der kloosterlingen te beschouwen? Deze vragen zijn gemakkelijker te stellen dan te beantwoorden. Ik ben van meening geweest, in deze geschiedenis mij niet te moeten beperken tot eene opsomming van de lotgevallen alleen van het voormalig Bonnefantenklooster te Maastricht, maar de Sepulchrienen ook te moeten doen optreden levende, handelende, door hare deugden en werkzaam leven uitblinkende, haar niet alleen passief, maar ook actief voor te stellen. Dit doel heb ik trachten te bereiken door, na in de inleiding reeds de kleeding, levenswijze, liturgie enz. der kanunnikessen van het H. Graf beschreven te hebben, in de geschiedenis zelve hierover nog een en ander mede te deelen, voorts het in- en uitwendige der kloostergebouwen en kerk zoo gedetailleerd mogelijk te beschrijven, eene opsomming te geven van de stichtingen, aan de instelling verbonden, ook, voor zoo ver het mogelijk was, eene lijst op te maken der priorinnen, suppriorinnen, procuratessen en zusters en meer andere bijzonderheden mede te deelen. Den lezer de beoordeeling, in hoever ik in dit opzicht geslaagd ben.

De inleiding van mijn werk heb ik verdeeld in twee deelen: het eerste omvat een overzicht van de algemeene geschiedenis der orde, het tweede de beschrijving van de reorganisatie der Sepulchrienen in deze streken en de stichting der kanunnikessen door Jan van Abroek.

FR. DAZERT.

Digitized by Google

INLEIDING.

HOOFDSTUK I.

De Orde van het H. Graf in 't algemeen.

§ 1. Ontstaan der Orde. Doel harer Instelling.

Wat al hypothesen zijn er gewikt en gewogen over den oorsprong der orde van het H. Graf, hoevele ook te licht bevonden? Veronderstelling werd gestapeld op veronderstelling, totdat eensklaps weer een ander schrijver kwam en het kunstig ineengezet gebouwtje omverhaalde. De meeningen draaiden vooral om het volgende brandpunt: Wanneer, op welk tijdstip is de vermaarde *Congregatio Hierosolymitana Sancti Sepulcri*, ook wel genoemd *orde der Sepulchrienen* of *orde van het H. Graf* gesticht?

Nagenoeg alle schrijvers zijn het erover eens, dat Godfried van Bouillon onmiddellijk na de verovering van Jeruzalem (15 Juli 1099) in de kerk van het H. Graf kanunniken plaatste tot het verrichten van de HH. Diensten. Ook is men vrij algemeen de meening toegedaan, dat hij dezen uit Europa medegebracht had. De meeste auteurs nu noemen het werk van Godfried van Bouillon het stichten der orde. Anders denken er over Jegher (1) e. a.,

(1) Lambert Jegher was proost van het kapittel van St. Hadelin te Visé en oefende belangeloos gedurende 24 jaren de taak uit van directeur der Sepulchrienen in deze stad. Hij overleed in 1640 op 70-jarigen leeftijd en werd in het klooster van voornoemde religieuzen begraven. Verschillende vrome werken werden door hem geschreven, waarschijnlijk voor de communauteit, die hij bestuurde, o. a.:

Digitized by Google

die het tijdstip van het ontstaan der kanunniken van het H. Graf willen „terugdringen" naar den tijd van St. Helena, ja nog wel tot dien der Apostelen: St. Jacobus zou nl. hun stichter geweest zijn. Jegher en de andere geschiedschrijvers, die het met hem eens zijn, zijn dus van meening, dat Godfried van Bouillon de orde niet stichtte, maar herstichtte.

Het spreekt van zelf, dat hypothesen, die zulk een hoogen ouderdom aan de orde geven, historisch dienen bewezen te worden. Edoch, de argumentatiën van Jegher en van de *Briève Narration* (1) kunnen niet als ernstig beschouwd worden. Op welke gronden steunen zij dan? Voornamelijk op twee, nl.: 1. op de woorden van pausen en geschiedschrijvers en 2. op een brief, dien Dagobert, patriarch van Jeruzalem, zou geschreven hebben aan „Guido, archiprior van het huis van St. Lucas van de orde van het H. Graf te Perugia in Italië".

1. De *Briève Narration* haalt zeer veel aan uit de woorden van pausen en geschiedschrijvers, om te bewijzen, dat er van de tijden der Apostelen af reguliere kanunniken bestaan hebben. Maar, wanneer het er op aankomt, grondig te argumenteeren, dat er onder deze kanunniken van die eerste tijden af geweest zijn van de *orde* van het H. Graf, dan zijn de aangevoerde gronden uiterst zwak. Ook zegt de naam *Canonici Sancti Sepulcri* in het geheel

---

La Gloire de l'Ordre canonial régulier du S. Sépulchre hierosolymitain de N. S. Jésus-Christ, tirée du Tombeau d'Oubliance, gedrukt in 1626 en uitgegeven te Luik bij Ardt Corswarem. In dit boekje, klein 8°, 91 blz., geeft hij eerst de geschiedenis van de orde van het H. Graf, waarin hij den oorsprong der Sepulchrienen doet opklimmen tot de Apostelen. Vervolgens spreekt hij over de overbrenging der orde naar Europa en hare vestiging in het diocees Luik. De laatste hoofdstukken van deze kleine geschiedenis hebben tot onderwerp de kleeding, den regel en de geestelijke oefeningen der zusters, wier directeur hij was. Zijn stijl, waarvan men een specimen vindt in eene noot bij den volgenden § 9 is rijk en gracieus, hoedanigheden, die niet vergoeden het gemis aan „critique historique" in dit werk, van het begin tot het einde eene panegyrica op de orde van het H. Graf en den indruk makend, in één adem te zijn geschreven.

(1) De *Briève Narration* is een manuscript, afkomstig van het voormalig Sepulchrienenklooster St. Agatha te Luik, en berust thans in de stichting van het H. Graf te Bilsen. De schrijver is niet met zekerheid aan te wijzen. Het is door Willemsen uitgegeven tegelijk met een ander handschrift, dat tot opschrift draagt *Brevis Historia*, onder den titel *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*,

Digitized by Google

niets, daar hij zeer goed kan vertaald worden: kanunniken, die gevestigd waren bij het H. Graf. Deze plaats zal wel nooit zonder bewakers geweest zijn, maar wie of wat bewijst, dat dezen leden waren van de Congregatio Hierosolymitana?

2. Op de tweede plaats, zoo zeide ik, baseeren Jegher. de *Briève Narration* e. a. hunne meening op een brief, door Dagobert, patriarch van Jeruzalem, geschreven aan „Guido, archiprior van het huis van St. Lucas van de orde van het H. Graf te Perugia in Italië" (1). Ten eerste moet ik er op wijzen, dat de bron, waaruit Dagobert put, zelve nog eens hare geschiedenis heeft. Hij deelt nl. in zijn brief mede: a. dat hij bij zijn voorganger in het patriarchaat, Simeon, een zeer oud boek gevonden heeft, en b. dat dit boek vertaald scheen te zijn uit het Hebreeuwsch en Grieksch in het Latijn. Dagobert beroept zich dus in zijn schrijven op een schrijven en dit schrijven is nog eens vertaald uit een ander, naar het schijnt. Voorzeker mag hier de vraag gesteld worden, of zulke bronnen door ons wel als historisch mogen beschouwd worden. Bovendien, eene nauwkeurige analyse van Dagoberts brief doet iedereen inzien, dat degenen, over wie hij spreekt en die hij van St. Jacobus wil doen dateeren, niet zijn de *Canonici Ordinis Sancti Sepulcri*, maar wel de *Canonici regulares*. Genoegzaam wordt dit bewezen door uitdrukkingen als: „Ceux qui ont commencez cette religion canonicque", „cette institution fut pratiquee", „S. Augustin commença de vivre selon la sainte Regle", „la mesme forme et maniere de vie laissa S. Clement". Of is het soms aan de geschiedschrijvers veroorloofd een enger begrip voor een ruimer in de plaats te stellen, in casu *Canonici Ordinis Sancti Sepulcri* voor *Canonici Regulares?*

Doch er is meer: De brief van Dagobert is hem toegedicht, hij is valsch, want 1°. Indien het waar is, dat het huis te Perugia, aan welks archiprior het schrijven gericht was, toen reeds bestond, hoe komt het dan, dat paus Celestinus II in eene bulle van het jaar 1144, waarin alle toen bestaande kloosters van het H. Graf, zoowel in Palestina als in Europa genoemd worden (2), het huis

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Briève Narration, chapitre IX.

(2) Vergelijk den hierop volgenden § 2.

Digitized by Google

van Perugia heeft kunnen vergeten, waar nog wel de vicaris-generaal der orde zetelde? (1). 2. Dagobert noemt zich in zijn brief regulier kanunnik en de kanunniken van het H. Graf, die bij hem waren — het tegendeel is moeilijk aan te nemen — waren dus toen reeds ook regulier. Maar hoe strookt dit met de volgende feiten: a. Ebremarius, Dagoberts plaatsvervanger, besnoeide de inkomsten van de kanunniken van het H. Graf en wees *aan elk* hunner (zij leefden dus niet in gemeenschap) 150 bezanten per jaar toe (2). b. In 1111 eenige dagen vóór zijn dood schreef patriarch Gibelinus aan koning Boudewijn, hem verzoekende, ervoor zorg te dragen, dat de kanunniken bij het H. Graf gezamenlijk hunne maaltijden zouden gebruiken, zooals hij, Gibelinus, het hun voorgeschreven had (3). c. Arnold (4), Gibelinus' opvolger dwong in 1114 de geestelijken bij het H. Graf, die het gemeenzaam leven niet wilden aannemen, zijne kerk te verlaten en legde den anderen den regel van St. Augustinus op (5)?

Uit het voorgaande blijkt, dat de pogingen van Jegher c. a., om de orde van het H. Graf te doen dateeren van den tijd der Apostelen gefaald hebben. Wanneer is zij dan gesticht? In 1099 door Godfried van Bouillon? Dit is niet juist, want de geestelijken, die hij bij het H. Graf plaatste, waren niet regulier, zooals uit de vorige alinea blijkt en er kon toen dus nog van geen orde sprake zijn. Neen, de orde van het H. Graf begon, toen Arnold —

---

(1) Helyot, *Histoire des Ordres monastiques, religieux et militaires*, II, pag. 122.

(2) Id., *id.*, pagg. 115, 121, 122.

(3) Id., *id.*, pagg. 116, 122.

(4) Na de stichting van het Latijnsche patriarchaat in 1099 werd Arnold, kapelaan van den hertog van Normandië met het bestuur daarvan begeven. In de synode, welke op Kerstmis 1099 te Jeruzalem gehouden werd, werd hij vervangen door aartsbisschop Dagobert van Pisa, die met de Italiaansche kruisvaarders was aangekomen. Eene tweede synode onder kardinaal Robert (1105) beslechtte een twist tusschen koning Boudewijn I en den patriarch; deze rechtvaardigde zich te Rome en stierf in 1107 op de terugreis te Messina. Intusschen had Boudewijn een nieuwen patriarch benoemd, met name Ebremarius. Paus Paschalis II zond aartsbisschop Gibelinus van Arles naar Jeruzalem, om den ontstanen twist te beslechten. Deze zette Ebremarius af en werd zelf daarop tot patriarch gekozen; hij regeerde slechts 4 jaren en werd opgevolgd door den reeds genoemden Arnold de Rohes. [Wetzer und Welte's *Kirchenlexicon*, zweite auflage, sub voce *Jeruzalem* (Lateinische Patriarchen.)]

(5) Helyot, *op. cit.*, pag. 122.

Digitized by Google

een feit, dat algemeen als historisch wordt aangenomen — den kanunniken, bij het H. Graf geplaatst, den regel van St. Augustinus oplegde, dat is in het jaar 1114 (1).

Het doel der instelling van de Sepulchrienen was, zooals boven gezegd, het verrichten der HH. Diensten in de kerk van het H. Graf te Jeruzalem. Door eenige schrijvers, o. a. door Daris en Willemsen wordt evenwel de meening gedeeld, dat tot de orde ook krijgslieden behoorden. Zij wijzen op eene pauselijke bulle van het jaar 1371, waarin zijn gebezigd de woorden *Magistro et Fratribus Sancti Sepulchri Dominici Jherosolimitani, qui de die in diem contra Sarracenos pugnare non expavescunt* (2) Het kost niet veel moeite, om dit argument te weerleggen. Het is immers bekend, dat de laatste leden van de orde van het H. Graf uit Palestina gevlucht zijn in 1291 na den val van Acco (3). Willemsen en Daris leggen den paus dus hier een anachronisme in den mond. De paus heeft zich hier — het kan niet anders — gericht tot de fratres, *die toen het H. Graf bewaakten*, Franciscanen (4), en de dwaling van bovengenoemde schrijvers berust weer op de telkens terugkeerende fout, waaraan m. i. zoovele onjuistheden omtrent de orde van het H. Graf te wijten zijn en die bestaat in het binnensmokkelen van het woordje *ordinis* voor de woorden

(1) Zie voorgaande noot. — Willemsen, *op. cit.*, Appendices nº 1.

(2) Daris, *L'Ordre du St. Sépulcre dans l'ancien Diocèse de Liége*, introduction en diplomata. — Willemsen, *op. cit.*, Appendices nº 28; zie ook nº 29 met noot.

(3) Zie den hierop volgenden § 2.

(4) In 1219 werden de Franciscanen in het H. Land gebracht door hunnen stichter zelven, St. Franciscus van Assisië. Na den val van Acco in 1291 waren zij de eenige religieuzen, die moedig de stad verdedigden. Langzamerhand ging de bewaking van al de den Christenen dierbare plaatsen aan hen over en zij kweten zich van deze met de grootste opoffering. Velen hunner ondergingen den marteldood of stierven aan de pest en zelfs nu nog hebben de paters met ontelbare ontberingen en daden van vijandschap van den kant der Grieken en der door dezen omgekochte Turken te kampen. [Wetzer und Welte's *Kirchenlexicon*, zweite auflage, sub voce *Grab* (Väter vom heiligen)]. — Men lette ook op de bijzonderheid, dat zoowel in de bulle van 1371, als in eene andere van 1409 (Willemsen, *op. cit.*, Appendices nº 29. — Daris, *op. cit.*, diplomata) het gewone *prior* (Sancti Sepulcri) vervangen is door *magister* (S. S.). Daris is dit ook opgevallen; althans het woord *magister* wordt door hem tweemaal gecursiveerd.

Digitized by Google

Sancti Sepulcri. Ik wensch hier nog de aandacht te vestigen op het feit, dat, terwijl andere orden, die ten strijde togen, zooals b. v. die van Malta, alle hare geschiedenis hebben en kunnen wijzen op heldendaden en krijgsavonturen met het zwaard, er van annalen van daden met de vuist bij de orde der Sepulchrienen niets bekend is. Reeds dit is m. i. voldoende om te bewijzen, dat deze geene krijgslieden telde. (1)

§ 2. Geschiedenis der Orde in het H. Land.

In het voorgaande hebben wij de *Congregatio Hierosolymitana*

(1) De *kanunniken* van het H. Graf moeten niet verward worden met de *ridders* van het H. Graf. Deze fout, door tal van geschiedschrijvers begaan, heeft tot de grootste dwalingen aanleiding gegeven. O. a. wordt beweerd, dat de kanunniken door Godfrieds opvolger Boudewijn veranderd werden in ridders of ook wel, dat de orde van het H. Graf kanunniken en ridders telde. Niets is minder waar dan dat, want de ridders van het H. Graf hadden met genoemde kanunniken niets te maken. Ridders van het H. Graf worden genoemd degenen, die in de kerk van het H. Graf te Jeruzalem den ridderslag ontvangen hebben, eene eer, die ook na het verlies van Palestina dikwijls door adellijke pelgrims verlangd werd. De bewering, dat deze personen *van den beginne* af eene bijzondere broederschap of eene religieuze orde gevormd hebben, is als onhistorisch te beschouwen. Den ridderslag gaf in den beginne de een of andere aanwezige ridder; later werd dit het uitsluitend voorrecht van den gardiaan der bij het H. Graf gevestigde Franciscanen (zie de voorgaande noot), wien dit geschonken werd door eene mondelinge machtiging van paus Alexander VI, in 1746 schriftelijk geconfirmeerd door Benedictus XIV. Dit laatste stuk is de eerste pauselijke oorkonde, waarin de ridders van het H. Graf genoemd worden en iets naders over hunne instelling gezegd is. Genoemd privilegie van den gardiaan der Franciscanen werd in 1847 door Pius IX, toen deze het Latijnsche patriarchaat te Jeruzalem herstelde, gegeven aan den patriarch. Dezelfde paus verleende in 1868 bijzondere statuten voor de *Ordo equestris Sancti Sepulcri:* De orde bestaat thans uit grootkruizen, commandeurs en ridders. Het insigne, dat op eene witte uniform gedragen wordt, is een rood geëmailleerd gouden krukkenkruis, gekantonneerd, dat is (in de vier hoeken voorzien) met een insgelijks rood geëmailleerd gewoon effen kruisje. Het verschilt dus van het Jeruzalemsche kruis, dat gekantonneerd is met krukkenkruisjes. De medeleden, die katholiek moeten zijn, beloven voor de belangen van het H. Land te werken en geven, naargelang de klasse, tot welke zij willen behooren, aan de kerk van Jeruzalem een offer van 3000, 2000 of 1000 francs. Tot completeering en vooral tot duidelijk begrip van het voorgaande consulteere men Hermens, *Der Orden vom heil. Grabe* (standaardwerk) en Lessurios (Russel), *Histoire de l'Ordre du St. Sépulcre.*

Digitized by Google

Ordinis Sancti Sepulcri zien ontstaan en tevens het doel harer instelling leeren kennen. Zien wij thans, hoe zij de eeuwen doorworsteld heeft en hoe zij, eerst in Palestina, daarna in Europa, voor- en tegenspoed beleefd en gedragen heeft. Aan dit onderwerp is deze paragraaf gewijd.

De geschiedenis van de Sepulchrienen begint dus met het jaar 1114, toen Arnold, patriarch van Jeruzalem, aan de kanunniken, door Godfried van Bouillon geplaatst bij het H. Graf, den regel van den H. Augustinus oplegde. Rijk waren voorzeker de middelen, die de patriarch bij deze gelegenheid aan deze kanunniken toewees tot hun onderhoud (1). Als priesters van de kerk van het H. Graf kregen zij de helft van de offers, die gebracht werden aan deze heilige plaats, als wachters van het H. Kruis ontvingen zij de giften, aan deze heilige relikwie gedaan, in haar geheel (2). Voorts vielen hun ten deel de tienden van de stad en van hare omstreken, uitgezonderd die, welke opgebracht werden door den grond, welke den patriarch toebehoorde. Ook gaf Arnold hun de kerken van St. Pieter te Joppe en van St. Lazarus met al, wat daartoe behoorde, alsmede de helft (3) van wat de koning geschonken had aan het H. Graf, om deze kerk schadeloos te stellen voor het recht van rechtspraak, dat zij op Bethlehem had, voordat deze stad met een bisschopszetel vereerd werd.

Reeds spoedig na hare stichting had de orde zich beginnen uit te breiden en dit niet alleen in Palestina, maar ook in Europa en deze vermeerdering van het aantal kloosters nam nog toe na de goedkeuring der orde in 1122 door paus Calixtus II. In 1144 bezat zij blijkens eene bulle van paus Celestinus II van dat jaar in Palestina 7 huizen, te weten bij de kerken van het H. Graf te Jeruzalem, van St. Pieter te Joppe, van het H. Graf te Acco, van St. Maria van Numaz in het gebied van Acco, van het H. Graf op den berg Peregrinus, van St. Maria te Tyrus en van de Quarantene (4).

De bloei der kanunniken van het H. Graf duurde in Palestina

---

(1) Willemsen, *op. cit.* Appendices nº 1.

(2) Op eenige uitzonderingen na; zie het aangehaalde werk.

(3) Aldus bij Willemsen. Helyot zegt: „*tout* ce que le roi avait donné" etc.

(4) Willemsen, *op. cit.*, Appendices nº 3.

Digitized by Google

slechts tot het jaar 1187, toen Jeruzalem aan de macht der christenen ontrukt werd. Zij vertrokken van daar en verspreidden zich over de kloosters der orde in Europa. Toch waren zij daarmede nog niet uit het H. Land verdwenen. Toen Richard Leeuwenhart nl. in 1191 Acco veroverd had, plaatste hij den patriarch met zijne kanunniken in die stad, welke door de christenen zóózeer versterkt werd, dat zij er zich nog eene eeuw hebben kunnen staande houden. In 1291 evenwel, toen ook dit laatste bolwerk der christenheid viel, had de orde van het H. Graf haar bestaan in Palestina gëeindigd.

§ 3. Geschiedenis der Orde in Europa.

De orde van het H. Graf werd verbreid in Europa, doordat vele Europeesche prinsen en ridders, door de vroomheid der kanunniken gesticht, hen op hunne terugreis uit Palestina medenamen en hun kloosters in hunne landen toewezen. Het spreekt van zelf, dat door deze stichtingen niet beantwoord werd aan het oorspronkelijk doel der instelling. Dit toch was het verrichten der H.H. Diensten in de kerk van het H. Graf te Jeruzalem, welke functiën alleen door de daar geplaatste kanunniken konden worden waargenomen. Daarom zal een speciale paragraaf van dit werk handelen over het doel en de bezigheden van de andere kloosters der orde.

De primitieve kanunniken van het H. Graf hadden steeds den patriarch gekozen, die algemeen overste hunner orde was. Doch toen zij in 1291 na den val van Acco verdwenen, moest natuurlijk bovengenoemde attributie aan een ander overgaan. Sinds dien tijd werd dan ook de patriarch benoemd door den paus en was hij niet meer het hoofd der orde, hoewel hem, zooals uit het vervolg blijken zal, nog de bevoegdheid bleef, om de keuze der generaals te bevestigen. De orde, niet meer afhangende van den patriarch, was dus feitelijk zonder chef. De religieuzen zagen daarom naar een anderen om; doch het schijnt, dat zij het allen op dit punt niet eens werden, want in het vervolg zien wij twee generaals fungeeren: de kloosters in Polen kozen den proost van de stichting te Miechow, de eerste inrichting hunner orde in die streken, terwijl de huizen in Italië, Spanje, Frankrijk, Duitschland (en de

Digitized by Google

Nederlanden) den archiprior van het klooster der orde te Perugia in Italië, die onder den patriarch steeds vicaris-generaal der orde geweest was, tot hun generaal benoemden. Deze twee chefs, van elkander geheel onafhankelijk, kregen hunne bevestiging van de patriarchen te Jeruzalem, hoewel dezen niet meer tot de orde behoorden. Van het jaar 1426 af werden de generaals te Miechow evenwel geconfirmeerd door de bisschoppen van Krakau. (1)

Een der gewichtigste feiten in de geschiedenis der orde van het H. Graf is hare opheffing door paus Innocentius VIII in 1489, die haar met hare bezittingen inlijfde bij de orde van St. Jan (Malthezer ridders) (2). Deze suppressie werd evenwel niet uitgevoerd in Polen en Duitschland en ook niet in deze streken, waar dit zeker te betreuren zou geweest zijn, daar de kloosters van het H. Graf hier nog pas te voren op uitmuntende wijze gereorganiseerd waren door Jan van Abroek. Het is te verwonderen, dat dit feit niet door de encyclopaedieën voor kerkgeschiedenis en slechts door weinig geschiedschrijvers op eccle

(1) Aldus Willemsen, *op. cit.*, Briève Narration, chap. VIII.

(2) De bulle, waarin deze opheffing wordt uitgesproken, is o. a. te vinden bij Willemsen, *op. cit.*, Appendices nº 56; Hermens, *op. cit.*, Anhänge II en Lessurios, *op. cit.*, Appendices I. — Een aantal geschiedschrijvers hebben 't goedgevonden, ook in deze gebeurtenis ridders voor het voetlicht te doen treden. Zij beweren nl., dat Innocentius VIII in 1489 bij de orde van St. Jan niet de kanunniken, maar wel de ridders van het H. Graf inlijfde. Dit is eene dwaling, die onmiddellijk in het oog springt bij het doorlezen der suppressiebulle. Hierin is nl. ten eerste op drie verschillende plaatsen een bijzonder gewicht gelegd op het onderscheid tusschen de *orde* van het H. Graf en de *ridderschap* van St. Lazarus en indien de leden van deze orde van het H. Graf niet kanunniken, maar *ridders* geweest waren, waarom zou dan Innocentius VIII vooral in eene zoo gewichtige bulle als die van het jaar 1489, hun niet even zoo goed den hun in dat geval toekomenden titel van ridders gegeven hebben, zooals hij dien toekende aan de orde van St. Lazarus? Op de tweede plaats: Indien de paus niet kanunniken, maar ridders bedoeld heeft, hoe komt het dan, dat men na 1489 nog geheel op dezelfde wijze voortgegaan is, ridders van het H. Graf te crëeeren als vroeger? En ten slotte: Nergens vinden wij, dat de *ridders* van het H. Graf zich tot het gemeenschappelijk leven volgens een bijzonderen regel verbonden hebben, nog veel minder, dat zij de drie geloften aflegden en welken zin heeft het dus, wanneer men de plaats, waar Innocentius de leden der orde van het H. Graf ontslaat van de hun opgelegde regels met uitzondering van de drie „vota substantialia", op de *ridder*orde van het H. Graf wil toepassen? Men zie voorts Hermens, *op. cit.*, pag. 36 en vlgg.

Digitized by Google

siastisch gebied wordt aangehaald. Hoe komt dat? Kende men Jan van Abroek en zijn werk dan niet? Drong zijne reputatie, welke de ooren van Cathanius, den generaal te Perugia, die hem tot provinciaal voor Neder-Germanië benoemde (1), wist te bereiken, dan niet door tot de historici? In hoofdstuk II van deze inleiding zal uitvoeriger gesproken worden over het werk van dezen verdienstelijken man, die ook de stichter van de kanunnikessen van het H. Graf geweest is.

De hervorming en de oorlogen hadden de mannenkloosters der Sepulchrienen in de 17de eeuw reeds voor een gedeelte te gronde gericht en de Fransche revolutie deed de rest. In hun lot deelden slechts gedeeltelijk de kanunnikessen van het H. Graf, die in de 17de eeuw tot grooten bloei kwamen en wier huizen ook na de Fransche overheersching gedeeltelijk weer verrezen. Ik laat hier thans een en ander volgen over de stichting dezer Sepulchrienenzusters, wat in het vervolg van dit werk nog zal aangevuld worden.

§ 3bis. Instelling der Kanunnikessen van het H. Graf.

De eer van de stichting der kanunnikessen van het H. Graf — ik ben het hierin geheel eens met de meening van Ernst (2) — komt toe aan Jan van Abroek, die in 1480 (3) te St. Odiliënberg bij Roermond dit werk tot stand bracht. Sommige schrijvers willen deze instelling doen dateeren van vóór dien tijd. Voorzeker behoef ik hier niet te spreken over de sprookjes, die ook den oorsprong der kanunnikessen van het H. Graf willen doen opklimmen tot overoude tijden: Door de *Brève Narration* wordt hiervoor in 't geheel geen afdoend bewijs geleverd. Ik heb alleen op het oog de bewering, dat uit een diploom van keizer Frederik IV van het jaar 1442 (4) het besluit zou te trekken zijn, dat genoemde zusters bestonden vóór den tijd van Jan van Abroek.

---

(1) Zie hoofdstuk II, § 4 van deze inleiding.

(2) *Tableau historique et chronologique des Suffragans ou co-Evêques de Liége*, pag. 202.

(3) Zie onder hoofdstuk II, § 2 van deze inleiding de noot bij het jaartal 1480.

(4) Dit diploom is uitgegeven door Willemsen in zijn *Codex diplomaticus bergensis*, n°. 55, en door Daris in *op. cit.*, diplomata.

Digitized by Google

Dit is niet zoo. Door dit stuk geeft de keizer wel aan den proost van Denkendorf onder meer de vergunning, om het klooster te St. Odiliënberg in te richten voor kanunnikessen der orde, doch uit het geven van dit verlof volgt in het geheel niet, dat ervan gebruik is gemaakt. Willemsen zelf, die bovengenoemde bewering uitte, bekent dan ook, dat niets bewijst, dat de proost van Denkendorf werkelijk kanunnikessen te St. Odiliënberg geplaatst heeft (1). Daris zegt zelfs, dat hij het niet gedaan heeft (2). Doch er zijn nog twee bewijzen voor mijne bewering, dat Jan van Abroek de eerste stichter der kanunnikessen van het H. Graf geweest is: 1°. In de opheffingsbulle van 1489 wordt in het geheel niet over deze religieuzen gesproken. Dit duidt aan, dat dezen toen nog niet bestonden of althans slechts zeer korten tijd vóór dien datum gesticht waren, zoodat haar aantal nog geene groote uitgebreidheid kon gekregen hebben. Anders had Innocentius VIII immers omtrent haar maatregelen moeten nemen, daar hij toch geene kanunnikessen bij de orde van Malta kon inlijven. 2°. In een brief, door Libert van Elsrack, prior van het klooster van het H. Graf te La Xhavée, in 1675 geschreven aan Isabella van Escannevelle, priorin van de Sepulchrienen te Charleville, meldt de schrijver, dat de stichter der voornoemde zusters Jan van Abroek is, en dit weet hij niet van hooren zeggen, maar hij heeft het gevonden in de archieven der orde. Ook maakt hij in het geheel geene melding van de traditiën, volgens welke de kanunnikessen van het H. Graf zouden zijn ingesteld door St. Jacobus (3).

§ 4. Later Doel der Orde.

In het voorgaande heb ik erop gewezen, hoe door het verdwijnen van de orde van het H. Graf uit Palestina het primitief doel der instelling verloren ging. In Europa waren dus andere werkzaamheden voor haar weggelegd en hier was haar leven tweeëlei, te weten een van bespiegeling en een van werkzaamheid (4). De

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, introduction.

(2) Daris, *op. cit.*, sub voce *Odiliënberg*.

(3) Men zie Numa Albot, *Les Religieuses Chanoinesses du St. Sépulcre de Charleville*, pagg. 48, 49.

(4) Jegher *(op. cit.)* zegt: „La vie (de l'ordre) a esté mixte roulante sur ces deux poles de l'action et de la contemplation".

Digitized by Google

beschouwingen harer leden golden het leven en lijden van Jezus-Christus. Op welke wijze zij zich van dezen plicht kweten, zal uit het volgende blijken. Wat het leven van werkzaamheid der Sepulchrienen betreft, de kanunniken beoefenden, althans ten tijde der kruistochten, vooral de gastvrijheid aan de pelgrims, die naar het H. Land togen (1) en ook gaven zij op eenige plaatsen onderricht, o. a. in het Latijn, terwijl de voornaamste bezigheid der kanunnikessen was het geven van onderwijs en het opvoeden der jeugd.

§ 5. Constitutiën.

Wie de eerste constitutie der Sepulchrienen ontworpen heeft, is niet met zekerheid aan te wijzen. De oude constitutie werd op verzoek der kanunnikessen van het H. Graf te Visé in 1629 (2) goedgekeurd door paus Urbanus VIII en in 1631 gedrukt te Luik. In ditzelfde jaar werd zij herzien in de stichting der Sepulchrienenzusters te Charleville en zoo ontstond de zoogenaamde nieuwe constitutie, welke ook in 1631 door voornoemden paus werd goedgekeurd en in 1636 werd gedrukt te Charleville. Deze werd evenwel alleen in Frankrijk aangenomen, terwijl de kloosters in de Nederlanden de oude behielden.

Het was mijn doel geweest, thans een overzicht te geven van de eigenaardigheden der geheele Sepulchrienenorde, zoowel die der kanunniken als die der kanunnikessen. Voor de beschrijving van de karakteristieke gebruiken der kanunniken stonden mij niet altijd evenveel bronnen ten dienste. Hierom en nog meer, omdat het onderwerp dezer geschiedenis een zusterskloster is, meende ik het best te doen, in het vervolg van dit hoofdstuk over de mannelijke religieuzen der orde alleen in noten te spreken. Wat de kanunnikessen betreft, over haar vond ik een aantal interessante bijzonderheden o. a. bij Jegher, Helyot en Numa Albot (3), die ik hier met eenige kantteekeningen laat volgen, al werd mijne taak bemoeilijkt door het verschil in de constitutiën van Luik en Charleville, een onderscheid, dat door genoemde auteurs, niet altijd in acht genomen is.

---

(1) Brockhoff, *Die Klöster der heil. kathol. Kirche*, pag. 331.
(2) Willemsen, *op. cit.*, Appendices n°. 66, noot 56.
(3) *Opp. citt.*

Digitized by Google

§ 6. Inrichting der kerken.

In hare kerken en kapellen hadden de kanunnikessen-Sepulchrienen een soort van H. Graf, waarin een Christusbeeld lag, eene voorstelling, die op sommige plaatsen zeer kostbaar was, zoo b.v. te Luik in het klooster van St. Elisabeth, waar men in een graf van zwart marmer zulk een beeld zag van zes voet lengte, uit één enkel stuk wit marmer gehouwen (1). Doch niet alleen deze voorstelling was een uitvloeisel van het beschouwend leven der kanunnikessen, nog meer moest de herkomst der orde herdacht worden en zoo kwam het, dat men in hare kapellen en kerken meerdere voorstellingen van plaatsen uit het H. Land zag, als een Calvariënberg, een Hof van Olijven enz. (2).

§ 7. Religieuse Gebruiken (3), Liturgie enz.

De zusters van het H. Graf volgden den regel van St. Augustinus en legden bij hare professie de geloften af van armoede, kuischheid, gehoorzaamheid en slot.

Over hare religieuse gebruiken spreken Helyot en in navolging van hem Brockhoff nagenoeg aldus: Om 5 uur 's morgens begonnen de Sepulchrienen haar brevier na een half uur meditatie. Buiten de algemeen bestaande abstinentiedagen aten zij gedurende

---

(1) Saumery, *Les Délices du Païs de Liége*, tome I, pag. 226.

(2) Nergens heb ik kunnen vinden, of ook de mannelijke religieuzen van het H. Graf hunne kerken ingericht hadden op de wijze, door Jegher beschreven. Nochtans zie men hoofdstuk II, § 2 van deze inleiding, sub voce *Neercanne.*

(3) In het archief van het voormalig klooster van mannelijke religieuzen van het H. Graf te Hoogcruts onder Slenaken, welk archief thans berust in het Rijks-Archiefdépôt in Limburg, bevindt zich een klein handschrift, gebonden in perkamenten band, circa 100 beschreven pagina's tellend en getiteld *Statuten der begifte off Laibroeders Ordens des heiligen Graeffs ons Heren.* Dit registertje, dat eene constitutie voor de orde van het H. Graf bevat, is volgens den titel alleen geschreven voor de leekebroeders. Op de laatste bladzijde voor den index leest men: »Dyese constitutie(n) syn getranslateert uyt franscoys in diese taele A° 1638 deur h. Johan Lensen doen ter tyt deur Godts grat(ie) Prior des convents op Cruys; bidt Godt voer synder Seelen salicheyt".

Digitized by Google

den tijd van den Advent en alle Woensdagen van het jaar geen vleesch. De Vrijdagen waren bij haar tevens vastendagen, met uitzondering van die tusschen Paschen en Pinksteren, ter vergoeding waarvan zij ook op de Woensdagen van den Advent vastten. Eens in de week droegen zij een haren kleed, eene boetedoening, die gedurende den Advent en den Vasten iederen Maandag en Vrijdag en in de Goede Week bovendien 's Woensdags plaats vond. Al de kloosters der orde hielden door briefwisseling elkaar op de hoogte van hetgeen in elk geschiedde. Elken Vrijdag gingen zij na de avondmeditatie kruiswegsgewijze de verschillende voorstellingen van het H. Land in hare kerken en kapellen na en bij elke van deze verrichtten zij een gebed. Dagelijks werd minstens één van deze statiën door haar bezocht.

Het is nu maar de vraag, of deze gebruiken in al de kloosters der Sepulchrienen dezelfde geweest zijn. Uit den tekst van Helyot bleek mij, dat hij spreekt over de constitutie van Charleville. In hoofdzaak zullen beide constitutiën wel met elkaar overeengekomen zijn, doch in alle opzichten zeker niet. Zoo zegt Jegher (1) b.v., die natuurlijk schreef volgens de constitutie van Luik, dat de statiënprocessiën op Zon- en feestdagen plaats hadden. Ook voegt hij er bij: „'s Zaterdags zingen wij een treurlied bij het graf van Jezus-Christus en des Zondags morgens een vreugdezang. Ook vergeten wij de H. Maagd niet, want alle Zaterdagen gaan wij, na de statie van het H. Kruis bezocht te hebben, een lied van dankzegging zingen op het koor van O. L. Vrouw".

De liturgie der Sepulchrienen werd eerst definitief vastgesteld in de 17de eeuw. In 1593 kreeg de orde, die tot dan toe het brevier der patriarchale kerk van Jeruzalem gebeden had, het Romeinsche brevier, terwijl zij de officiën, haar eigen, behield (2). Onlangs zag ik een oud brevier van het H. Graf, blijkens eene aanteekening op eene der bladzijden waarschijnlijk afkomstig van het klooster St. Leonard te Aken. Hier volge eene beschrijving van dit boekje, klein 8° van formaat en c.a 200 pagina's tellend (3): Voorin eene afbeelding van St. Jacobus, gekleed als kanunnik van

(1) Chap. XII.

(2) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Introduction.

(3) Dit brevier werd ook gebruikt door de kanunniken der orde.

Digitized by Google

het H. Graf en daaronder de woorden: St. Jacque le juste fondateur de l'Ordre de St. sépulchre". Daarna het titelblad:

FESTES PROPRES
DE
L'ORDRE CANONIQUE
DU TRES-SAINT
SEPULCHRE
DE
NOTRE SEIGNEUR
A JERUSALEM.

à Liège. chez Barthelemi Collette, Imprimeur et Libraire, au bon Pasteur sur Meuse. 1717.

Onmiddellijk hierop volgen twee kalenders, daarna eene afbeelding van St. Augustinus, waaronder het volgende distichon:

Et Nato, et Matri succensum Cor dat amore:
Amplius, et melius, num dare quid valeat?

Ten slotte komt het eerste gedeelte, circa 80 en het tweede, circa 120 pagina's tekst tellend, dit laatste voorafgegaan door eene afbeelding van het inwendige der kerk van het H. Graf te Jeruzalem, waaronder de woorden: „Son sepulchre sera Glorieux". Het eerste gedeelte is getiteld: *Festes propres du saint Sépulchre*, het tweede. *„Office solemnel du très-saint sépulchre de nostre seigneur à Jérusalem, titulaire de l'ordre, qui se célèbre selon le vieux et louable usage de la sainte Eglise de Jérusalem, Double de la première classe avec Octave, le deuxième Dimanche après Pâques, comme il se trouve dans les Constitutions de l'Ordre, confirmées par une Bulle de Sixte V, le 14 Décembre 1586.*

Al de officiën, die dit brevier bevat, zijn van den Romeinschen ritus. De twee kalenders in het begin van het werk bevatten respectievelijk de feesten, voor welke in het 1ste en 2de deel van het boekje de officiën te vinden zijn. Op deze twee lijsten komen de namen voor van heiligen, wier daden betrekking hebben op de geschiedenis van het H. Graf, voorts die van bisschoppen van Jeruzalem en van stichters of hervormers der orde van St. Augustinus.

Buiten den tekst vindt men in dit brevier nog verschillende documenten, zoo na het eerste gedeelte de volgende twee:

Digitized by Google

1. La Sacrée Congregation des Rites suivant la relation du Seigneur Eminentissime et Reverendissime le Cardinal Franchiotti, ayant mûrement examiné les Offices susdites les a approuvés et accordé aux Chanoines Réguliers de l'Ordre du Saint Sépulchre de Jérusalem, la permission de les réciter sous le rite semidouble: la feste de saint Longin Centenier Martyr le 15 Mars, de saint Cyrille Evêque et Confesseur le 18 Mars, et de saint Narcisse Evêque et Confesseur le 29 Octobre; comme aussi sous le rite double, la feste de saint Simeon Evêque et Martyr le 18 Février; de la Division des Apostres le 16 Juillet, de sainte Hélène mère de Constantin Empereur; comme aussi les Offices des vigiles, de la fête de l'Octave de saint Augustin, et de la Conversion du même saint, de sa première et seconde Translation, et Commémoration; tous les premiers jours du mois, où il n'y aura point de l'empêchement des festes de neuf leçons; comme on les a accordés autre-fois aux Chanoines Réguliers de Latran, pour leur plus grande commodité, seulement pour leur seul usage et pour être imprimés. Le premier Octobre 1661.

JULE Evesque Sabinien.
CARDINAL SECCHETUS.

Lieu du Séel.

BERNARDIN CASALIUS Secrétaire de la Sacrée Congrégation des Rites.

Conforme à l'Exemplaire latin.

2. Comme on a représenté, que dans la Ville et Diocèse de Liége, il y a environ vingt Couvents des Religieuses du saint Sépulchre, et qu'elles ne sont point du tout uniformes en célébrant les Festes des Saints de leur ordre: et qu'ensuite pour ôter cette deformité dans les Offices divins, on a présenté une humble requête à la Sacrée Congrégation des Rites, de la parte des Prieures et Religieuses de ces Monastères, pour qu'on leur accorde les Offices que la Sacrée Congrégation des Rites a approuvé le premier d'Octobre 1661 pour les Chanoines Réguliers de l'Ordre du saint Sépulchre de Jérusalem avec un calendrier particulier, la mesme Sacrée Congrégation, sur le rapport de l'Eminentissime et Reverendissime Seigneur le Cardinal Ptolomé a jugé estre convenable d'accorder cette grâce aux Suppliantes le 14 Décembre 1715.

F. CARD. DE ABDUA.

Lieu du Séel.

N. M. TEDESCHI Evesque Liparitan P. Secrétaire de la Sacrée Congrégation des Rites.

Conforme à l'Original latin.

Achter het tweede gedeelte van het brevier leest men het volgende:

Tous les Offices qui sont ici joints aux autres approuvés par la Sacrée Congrégation des Rites, sont pareillement accordés par les privilegès particuliers, selon le Martyrologe de Jérusalem, contenant les Fêtes de l'Ordre

Digitized by Google

du saint Sépulchre, écrit l'an 1394 et les autres anciens manuscrits, principalement l'Ordinaire ou le Calendrier des mêmes Fêtes fait l'an 1538 avec authorité selon les attestations authentiques par le R. P. Guilleaume Zenders (1) Chanoine Régulier de nostre Ordre et Provincial du Basse-Allemand. Il se trouve aussi dans les Constitutions de l'Ordre approuvés par Sixte V l'an 1586 un Statut qui ordonne, qu'à perpétuité, les Solemnités, Anniversaires, Commémorations propres à l'Ordre du saint Sépulchre, y soyent observés selon leur Rit propre; ce pourquoi ils sont imprimés avec la permission des Supérieurs pour le même Ordre, pour être observés comme ils sont ici marqués, qui sont conformes au Bréviaire Romain.

Ten slotte een woord over de professie der novicen. Helyot deelt mede, hoe zij volgens beide constitutiën plaats had: In Frankrijk trad de novice in hare deftigste wereldsche kleederen uit de clausuur in de kerk, om daar de godsdienstoefening en de preek bij te wonen, waarna men haar naar de kloosterdeur leidde. Daar ontvingen haar de priorin en de nonnen, die ze naar haar koor brachten, waarna men haar het ordekleed overreikte en zij aan het hek, dat het nonnenkoor van de kerk scheidde, de geloften aflegde. In de Nederlanden hadden deze ceremoniën niet in het slot, maar in de kerk plaats en wel in bijzijn van de priorin, de overste der novicen en twee andere koorzusters. De gebeden, die al deze plechtigheden begeleidden, waren ook niet dezelfde in de kloosters der Nederlanden als in die van Frankrijk.

§ 8. Hiërarchie (2). Verschillende Kloosterbewoonsters.

In elk klooster van zusters van het H. Graf vond men eene priorin, geholpen door eene suppriorin, eene procurates en eenige discreten, die haar raad vormden. De procurates beheerde het tijdelijke van de stichting. In belangrijke zaken besliste niet de raad, maar het kapittel. De overste werd in den beginne voor haar leven gekozen, doch later in de meeste huizen slechts voor drie jaren met recht van onmiddellijke herbenoeming.

Buiten de koor- en werkzusters, de novicen en de scholieren-internen trof men in de kloosters van het het H. Graf nog aan

(1) Willem Zenders, provinciaal. Zie hoofdstuk II, § 4 van deze inleiding.

(2) Wat betreft de hierarchie der kanunniken heb ik weinig gegevens gevonden. Nochtans vindt men, voor wat de kloosters in deze streken aangaat, bijzonderheden onder hoofdstuk II, § 4 van deze inleiding.

Digitized by Google

z. g. donaten (1) en kostdames. Deze laatsten sliepen in het klooster, hadden eene afzonderlijke kamer, aten ook afzonderlijk, als zij dat wilden, konden converseeren met de religieuzen en waren niet onderworpen aan het slot.

§ 9. Kleeding en Herkenningsteekenen (2).

Welke was de kleeding, welke waren de herkenningsteekenen der orde van het H. Graf? Op de eerste plaats dient bij het beschrijven van het gewaad der kanunnikessen-Sepulchrienen melding gemaakt te worden van het karakteristieke herkenningsteeken, waardoor zij te midden van de zusters der andere orden onmiddellijk in het oog vielen. Dit distinctief, bestaande in een patriarchaal kruis (3) van roode kleur, werd waarschijnlijk door Arnold, patriarch van Jeruzalem, aan de kanunniken-Sepulchrienen gegeven, toen zij door zijn toedoen den regel aannamen, en later eveneens aangenomen door de vrouwelijke religieuzen.

---

(1) Donaten heetten de leeken, die in een klooster traden, hieraan hun (haar) eigendom schenkend, en zich onder de gehoorzaamheid van de(n) overste stelden, zonder evenwel door de professie in de orde te treden.

(2) Het gewaad der kanunniken van het H. Graf kwam in hoofdzaak met dat der kanunnikessen dier orde overeen; men zie evenwel Willemsen, *Codex diplomaticus bergensis*, n° 65, voorts id., *Brième Narration*, chap. IX en id., *Brevis Historia*, Caput V. — *De Brevis Historia* is een manuscript, afkomstig van het voormalig Sepulchrienenklooster te Hasselt en berust thans in de stichting van het H. Graf te Bilsen. De schrijver is niet met zekerheid aan te wijzen. Cfr. de noot sub *Brième Narration* onder hoofdstuk I, § 1 van deze inleiding.

(3) Het herkenningsteeken schijnt voor een aantal kloosters niet een patriarchaal, maar een Lorrijnsch kruis te zijn geweest. Misschien was dit wel een eigendom van de constitutie van Charleville. — Verschillende heraldici maken geen onderscheid tusschen een patriarchaal en een Lorrijnsch kruis. In het werk van H. Gourdon de Genouillac, getiteld *l'Art héraldique*, leest men: «La croix de Lorraine est aussi appelée croix patriarchale.» Junius in zijn *Heraldiek* geeft de volgende definitie: «Het patriarchale of Lorrijnsche kruis is een verkort kruis met twee kortere dwarsarmen, boven het midden door den staanden arm gaande.» P. B. Gheusi maakt evenwel in zijn *Blason héraldique* onderscheid tusschen bovengenoemde kruisen. Volgens hem is bovengenoemde definitie alleen die van het patriarchale kruis. Het Lorrijnsche kruis verschilt volgens zijne teekening hierin van het patriarchale, dat de twee dwarsarmen niet boven het midden door den staanden arm gaan, maar dezen in drie nagenoeg gelijke stukken verdeelen.

Digitized by Google

Het gewaad der koorzusters bestond uit een zwart kleed, waarover een koorhemd van wit linnen zonder mouwen. Op dit koorhemd was aan de linkerzijde het herkenningsteeken der orde in taf gehecht. Gedurende het koorgebed en bij andere kerkelijke plechtigheden hulden zij zich in eenen grooten zwarten mantel, op welken men twee, insgelijks karmijnroode wollen koorden zag, die tot op den grond afhingen, eindigend in twee kwasten en waarin vijf knoopen gelegd waren (1). Ook op dezen mantel was aan den linkerkant een rood dubbel kruis bevestigd. Hoofd en schouders werden omhuld door een zwarten sluier. Op den ring, die aan een harer vingers prijkte, kom ik hierachter nog terug Wat de leekezusters betreft, zij droegen eenzelfde kleed, maar haar koorhemd was zwart en had witte mouwen. Ook hadden zij een witten sluier en misten zij mantel en ring. De donaten waren waarschijnlijk gekleed als de leekezusters met dit onderscheid, dat zij het hoofd met een zwarten sluier of eene muts van zwart krip bedekten.

Jegher wijdt het XI^de^ hoofdstuk van zijn meer aangehaald werk aan het gewaad der zusters van het H. Graf. In dit gedeelte, evenals het geheele boek in een enthousiastischen stijl geschreven, tracht hij van deze kleeding eene verklaring te geven. Hij begint met eene philosophische inleiding, waarin hij zegt, op de eerste plaats te abstraheeren al wat bovengenoemde religieuzen in hare kleeding met die van andere orden gemeen hebben, zoo het witte of zwarte in den sluier, het witte of zwarte in het gewaad en ten derde den ring. Na medegedeeld te hebben, dat zij bij hare kleeding een nieuw schoeisel kregen, om te kennen te geven, dat hare gemoedsuitingen, die de passen zijn der ziel, geheel anders moeten zijn dan vóór hare kleeding, wijdt hij zijne aandacht aan het herkenningsteeken der orde, het patriarchaal kruis, en aan de koorden, die de zusters op den mantel droegen. Hij spreekt 1° over den aard, 2° over de kleur en 3° over de plaats van het kruis. Wat den aard aangaat, zegt hij: Het kruis is dubbel en deze eigenschap heeft weer eene dubbele beteekenis. Op de eerste plaats beteekenen de dwarsarmen, dat Jezus geleden heeft zoowel

(1) Volgens de *Brieve Narration* (chap. IX) dienden deze koorden tot bevestiging van den mantel om den hals.

Digitized by Google

naar het lichaam als naar de ziel en op de tweede plaats, dat hij tegelijk offeraar en slachtoffer was. De kleur is rood. Dit is eene herinnering aan het bloed, door Jezus vergoten. Het is geplaatst op witten grond (het koorhemd). Dit beteekent, dat de blanke zuiverheid van zijn lichaam en ziel bevlekt is geweest met bloed als het lichaam van een misdadiger. Wat de koorden aangaat, zij zijn eene voorstelling van die, waarmee Jezus gebonden werd bij de geeseling en bij de kruisiging. De vijf knoopen doen herinneren aan de vijf wonden van den Verlosser. Tot zoover Jegher.

Buiten de boven medegedeelde eigenaardigheden in de kleeding der Sepulchrienen worden door sommige schrijvers, o. a. door Helyot, nog andere medegedeeld, nl., dat het gewaad der zusters omsloten werd door een lederen gordel, waarin zich vijf koperen nagels bevonden ter herinnering aan de vijf wonden van Jezus-Christus en dat in haar ring een patriarchaal kruis en de naam „Jezus" gegraveerd waren. Het is zeer best mogelijk, ja zeer zeker, dat deze bijzonderheden in een aantal kloosters van het H. Graf bestaan hebben, doch dit is niet voldoende, om vast te stellen, dat zij aan de geheele orde eigen waren. En dat deze auteurs in dit opzicht gefaald hebben, blijkt m. i. uit het volgende: Jegher in zijn meermalen aangehaald werk spreekt in 't geheel niet van een lederen gordel of inscriptie in den ring. Nu hebben de mededeelingen van den directeur der stichting van Visé eene groote waarde, omdat zij komen van iemand, die 1° tijdgenoot, 2° zelfs ooggetuige en 3° ooggetuige was 24 jaar lang (1). En thans redeneer ik aldus: Wanneer een schrijver eene bijzonderheid niet mededeelt, dan zijn ten opzichte van deze nalatigheid drie veronderstellingen mogelijk: *1°* Hij heeft de bijzonderheid niet gekend; *2°* hij heeft vergeten, ze mede te deelen; en *3°* hij heeft ze — en dan is het geene nalatigheid — met opzet niet vermeld. — 1. Niet gekend. Maar is het mogelijk, dat hij in de kwarteeuw van zijn directeurschap, den gordel en de inscriptie in den ring niet zou gezien hebben? — Vergeten. Maar zou een schrijver, die met zooveel geestdrift de beteekenis van het gewaad der Sepulchrienen heeft willen uitleggen, dan niet aan den gordel gedacht hebben, de beteekenis der vijf knoopen in de koorden medegedeeld, maar de vijf nagels over het hoofd

(1) Cfr. de noot sub voce *Jegher* onder hoofdstuk I, § 1 van deze inleiding.

Digitized by Google

gezien hebben? — Met opzet niet medegedeeld. Maar deze bijzonderheid moest toch aantrekkelijk zijn voor iemand, die blijkens den titel van zijn werk zich dit tot taak gesteld had: tirer l'ordre du St. Sépulcre du tombeau d'oubliance. Bovendien wensch ik, wat den ring betreft, de aandacht op nog iets anders te vestigen. Zooals boven is medegedeeld, zegt de schrijver in den aanvang van zijn XI^de^ hoofdstuk, op de eerste plaats te abstraheeren al wat de kanunnikessen in hare kleeding en herkenningsteekenen met de zusters van andere orden gemeen hebben, o. a. den ring. Welnu, is dit geen overtuigend bewijs, dat dit sieraad geene bijzondere merkwaardigheden vertoonde?

Uit de woorden van Helyot blijkt, dat de Sepulchrienen-zusters een gordel met vijf koperen nagels en een ring met inscriptie droegen, uit het werk van Jegher volgt het tegendeel. Is dit dus eene tegenspraak? Volstrekt niet: Er is eene hypothese, die elke contradictie onmiddellijk opheft. Zij luidt: De oude constitutie kende genoemde bijzonderheden niet, de nieuwe voerde ze in (1).

---

(1) Dit gedeelte heb ik gemeend, niet te kunnen eindigen, zonder een der beste bladzijden te copieeren, die Jegher geschreven heeft. Zij is ontleend aan het XII^de^ hoofdstuk. Ziehier:

„Quant aux exercices spirituels, voicy les dévotes et exemplaires processions qui se font aux iours de Dimenches et Festes principales: Voicy les Stations, ores au S. Sépulchre, tantost au mont de Calvaire, puis au iardin des Olives, et de là au mont de Syon, en fin en la vallée de Iosaphat. A raison dequoy les anciennes Ordonnances de l'Ordre veullent que les Monastères et Eglises soient basties au modelle de celle du S. Sépulchre, a fin de pouvoir faire les processions, et que és Cloistres soient représéntez, le Sépulchre, la crèche de Bethleem, le mont de Calvaire, de Syon, la vallée de Iosaphat etc. Quels plus beaux exercices voudriez voir que ceux-cy, qui servent à ramentevoir avec compassion la Passion, la vie, la mort et la résurrection du Rédempteur? Et voylà les cérémonies fondamentales et spécifiques de cét Ordre Canonial, que les Papes ont gratifié et honoré de beaucoup de grâces et Indulgences. Qu'un chascun désormais abonde en son sens, que les unes se disent Sœurs de l'Annonciation nostre Dame, les autres de la visitation; pour nous, nostre gloire est de nous dire Sœurs du S. Sépulchre de N. S. Iésus Christ. Que les Visitandines portent la Croix surdorée, penduë au col, pour avoir esté instituées par feu de heureuse mémoire N. de Salles Evesque de Genève; quant à nous, nous trouvons bon de la porter en broderie, en escarlatte, et double. Que les Annonciades continuent à porter le Scapulaire rouge, pour leur représenter tousiours devant les yeux la poictrine ensanglantée de leur Espoux Iésus, qu'elles facent en leurs cordes dix noeuds, en signification des dix plaisirs

Digitized by Google

§ 10. Filiatie.

Wanneer van een klooster van het H. Graf eene nieuwe stichting uitging, dan had de overste van het moederhuis met haar raad het recht, de religieuzen te benoemen, die de andere instelling zouden gaan grondvesten, alsook die, welke er de functiën van priorin, suppriorin en procurates zouden bekleeden. Dit klooster bleef aan het moederhuis onderworpen, totdat het minstens twaalf geprofeste religieuzen telde. Zoolang dit cijfer niet bereikt was, kon de priorin der stichting, van welke de nieuwe communauteit stamde, in deze de religieuzen met die van andere kloosters der orde van plaats doen veranderen. Was het dozijn voltallig, dan ging men, voortaan van de oude instelling onafhankelijk, over tot de keuze van eene eigene priorin, die daarna bevestigd moest worden door den bisschop van het diocees.

Had eene nieuwe stichting plaats, dan moesten de regeerende vorst en de bisschop van het diocees deze goedkeuren. Verlof tot het organiseeren van zulk eene communauteit werd door genoemde kerkelijke overheid niet toegestaan dan op de uitdrukkelijke voorwaarde, dat de Sepulchrienen niet zouden bedelen en dat zij, levend van hare eigene bezittingen, den inwoners der plaats niet tot last zouden zijn.

Al de bovenaangehaalde karakteristieke gebruiken van de orde van het H. Graf waren eigen aan de kloosters van vóór de Fransche Revolutie. In de stichtingen, die na de omwenteling

---

de la Vierge, avec trois cordons au bas, pour mémorial des foüets dont le Fils de Dieu fut fustigé: qu'en leur dizaines elles représentent les dix principales vertus de la sacrée Vierge Marie, qui sont la chasteté, la prudence, l'humilité, la foy, la dévotion, l'obédience, la pauvreté volontaire, la patience, la charité et pitié, la compassion; inventions à la vérité très-salutaires: Mais quant à nous, qu'il nous soit permis de dire avec sainct Paul. *Ia n'advienne que nous nous glorifions en autre chose, fors en la Croix de Iésus-Christ*, ny que nous façions estat d'autre demeure et retraicte, que du Sépulchre du réparateur de nos âmes. Là sont noz Portiques, nos Louvres, nos Escurials, noz Serrails; là est gisante toute nostre gloire, là abutissent nos méditations et contemplations."

Digitized by Google

ontstonden en die heden ten dage nog voortbestaan, treft men weer twee constitutiën aan, die van Charleville en die van Bilsen. In hoofdzaak omvatten deze de eigenaardigheden van vroeger, veranderingen zijn er evenwel gekomen (1). Eene gedetailleerde beschrijving hiervan ligt niet binnen de grenzen van dit werk.

(1) Zoo dragen de zusters ook in deze streken tegenwoordig den lederen gordel met de vijf nagels en den ring met inscriptie.

Digitized by Google

HOOFDSTUK II.

De Orde van het H. Graf in deze Streken.

§ 1. Van de Stichting der Orde in deze Streken tot hare Reorganisatie door Jan van Abroek.

De geschiedenis van de orde van het H. Graf in deze streken vóór de reorganisatie van Jan van Abroek omvat slechts die van de mannenkloosters te Wimmertingen-Henegouwe bij Hasselt, te Bierbeek bij Leuven en te Aken. De stichting van deze instellingen ligt in het duister. Bertold, die in 1139 het klooster van het H. Graf te Denkendorf stichtte, schonk daaraan een groot aantal zijner bezittingen, gelegen o. a. te Wimmertingen en te Bierbeek, alsook de St. Leonardskapel te Aken. Nadat de kanunniken reeds in voornoemd stichtingsjaar deze kapel hadden in bezit genomen, kwamen zij in 1144 naar België en stichtten te Wimmertingen en te Bierbeek kloosters hunner orde. Zoo weten de *Brevis Historia* (1) en Quix (2) — deze dan ook al onder reserve — het ons mede te deelen.

Van de huizen Wimmertingen-Henegouwe en Bierbeek is weinig bekend. Dit geldt ook voor dat van Aken, vóórdat dit verkocht werd aan de zusters te Visé. De twee eerste kloosters worden genoemd in eene bulle van paus Innocentius IV van het jaar 1243 (3). Van waar de naam Wimmertingen-Henegouwe?

---

(1) Caput IV.

(2) *Das Sepulchrinen-Kloster zu St. Leonard in Aachen.*

(3) Daris, *L'Ordre du St. Sépulcre dans l'ancien Diocèse de Liège*, Diplomata. Dezelfde bulle vindt men bij Willemsen, *op. cit.*, Appendices, n° 9. Men leest daar: „Henegho, Wembertengen". Dit „Henegho" houd ik voor bijgevoegd. De kloosters Henegouwe en Wimmertingen hebben waarschijnlijk nooit te zamen bestaan,

Digitized by Google

Volgens hetgeen ik kan opmaken uit de *Brevis Historia* (1) en de *Chronijk der Landen van Overmaas* (2) kreeg het huis van Wimmertingen in 1312 van een ridder, die een tocht naar het H. Land gedaan had, de hoeve Henegouwe, niet ver van het klooster gelegen, ten geschenke. Dit verblijf schijnt den kanunniken beter bevallen te zijn, want later — wanneer zij verhuisden, is onbekend — vinden wij hen er gevestigd. (3) Dit bracht evenwel niet mede, dat het nieuwe klooster daarna steeds Henegouwe genoemd werd. Dit doen wel paus Eugenius IV in 1437 en Fabritius de Oddis in 1485. De Duitsche keizers Sigismund en Frederik IV evenwel blijven in diploma's, respectievelijk van 1416 en 1442, den naam Wimmertingen gebruiken (4). Ik meende daarom goed te doen, het klooster te noemen met den naam van Wimmertingen-Henegouwe.

In bovengenoemde stukken van Eugenius IV, Fabritius de Oddis, Sigismund en Frederik IV wordt ook het huis te Aken genoemd.

§ 2. De Reorganisatie van Jan van Abroek. De Stichting der Kanunnikessen.

De Odiliënberg (5) bij Roermond werd omstreeks 700 door Pepijn van Herstal met al, wat zich daarop bevond, geschonken aan drie missionarissen, de HH. Wiro, Plechelmus en Otgerus, die er eene steenen kerk met klooster ter eere van St. Petrus

---

maar Wimmertingen ging over in Henegouwe. Dit wordt m. i. genoegzaam bewezen door het feit, dat in de hiernagenoemde stukken van Eugenius IV, Fabritius de Oddis, Sigismund en Frederik IV de beide kloosters niet te zamen worden genoemd. In de bulle van 1243, zooals ze uitgegeven is door Daris, wordt ook niet Henegouwe genoemd.

(1) Ibid.

(2) Pgg. 161, 162.

(3) Het artikel van Daris over Henegouwe in zijn bovenaangehaald werk is mij niet recht duidelijk.

(4) Deze vier stukken zijn te vinden bij Daris, *op. cit.*, Diplomata, alsook bij Willemsen, *op. cit.*, Appendices, n°s 30, 37 en Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, n°s 55, 71.

(5) Habets, *Geschiedenis van het Bisdom Roermond*, III, pgg. 23-26. — Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, introduction. — Daris, *op. cit.*, sub voce *Odiliënberg*. — Knippenbergh, *Historia Ecclesiastica Ducatus Geldriae*, Lib. I, Cap. XIII.

Digitized by Google

bouwden. In 858 (1) werden deze door Lotharius geschonken aan den H. Hungerus, bisschop van Utrecht, die met zeven kanunniken voor de Noormannen gevlucht was en in zijn nieuw verblijf een kapittel stichtte. Dit had in de 14de eeuw veel te lijden van roovers en dieven, tengevolge waarvan het in 1361 door den bisschop van Luik overgeplaatst werd naar de kerk van den H. Geest te Roermond (2). Blijkens het reeds meermalen genoemde diploma van keizer Frederik IV van het jaar 1442 waren kerk en klooster van Odiliënberg toen reeds toegewezen aan de orde van het H. Graf en bestemd voor kanunnikessen. Er was toen evenwel aan die plannen geen gevolg gegeven.

In het jaar 1465 kwam een jong geestelijke, met name Jan van Abroek, geboortig van Beek nabij Bree in de Kempen, vergezeld van een leekebroeder, genaamd Johan, langs Odiliënberg en vond daar de vroegere kerk en abdij bijna vergaan en gebruikt als stal. Het verlangen beving hem, om de gebouwen te herstellen en, toen hij vernam, dat zij toegewezen waren aan de orde van het H. Graf, begaf hij zich met zijn metgezel naar Henegouwe. Zij vonden daar nog maar een religieus met name Cornelis Oeslinger, wien zij verzochten, in bovengenoemde orde te worden opgenomen. Toen aldus geschied was en zij in 1467 hunne professie hadden afgelegd, keerden zij naar Odiliënberg terug, waar door hun toedoen de oude bouwvallen hersteld werden (3) en weldra een Sepulchrienenklooster verrees, waarvan Jan van Abroek de eerste prior werd (4).

Ontleenen wij nu aan de *Chronijk der Landen van Overmaas* (5) eenige gegevens omtrent de omstandigheden, onder welke Jan van Abroek de kanunnikessen-Sepulchrienen stichtte:

Te Kinrode bij Maeseyck was in 1474 een tweede mannen-

---

(1) Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, n° 2.

(2) Id. *id.*, nos 30-39. — Knippenbergh, *op. cit.*, Lib. III, Cap. III.

(3) Willemsen, *Deux Notices etc.*, Introduction. — Volgens de *Chronijk der Landen van Overmaas* (pgg. 163, 164) werd de kerk van Odiliënberg door Jan van Abroek hersteld, vóórdat hij zich naar Henegouwe begaf. Ik houd het met de meening van Willemsen.

(4) Over Jan van Abroek als provinciaal, zie § 4 van dit hoofdstuk.

(5) Pgg. 167–170. Zie ook Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Introduction en Daris, *op. cit.*, sub voce *Kinrode*.

Digitized by Google

klooster van het H. Graf gesticht, dat evenwel reeds in 1478 zoo goed als uitgestorven was, waarschijnlijk tengevolge van gebrek aan inkomsten (1). Jan van Abroek verdroot dit zeer en hij ging te rade bij eenige zijner vrienden, om tot een besluit te komen, wat met het kloostertje te Kinrode te doen. Men kwam op de gedachte, vrouwelijke religieuzen der orde te stichten en die er te plaatsen. „Vrouwen", zoo werd geredeneerd, „zijn werkzamer en geven minder uit dan mannen". De prior dacht aan zijne zuster Meynt (2), die religieuze was in het klooster der Faliezusters te Roermond (3), hij ging haar opzoeken en deelde haar zijne plannen mede. Zij stemde er ten volle mee in en hoewel de priorin zich eerst verzette, liet zij later Meynt en twee andere zusters, met name Catharina van Bruggen en Catharina van Weert Jan van Abroek naar Odiliënberg volgen. Hier boden zich nog drie andere vrouwelijke aspiranten aan, om in de orde te worden opgenomen en mee naar Kinrode te gaan. Den 8sten October 1480 (4) legden de drie eerste te Odiliënberg hare professie af, terwijl de drie later gekomene zusters op dien dag het kleed aannamen. Den 9den geleidde de prior het zestal naar Kinrode, waar Meynt de eerste priorin werd. Zoo was het eerste vrouwenklooster van de orde van het H. Graf gesticht.

Hier volge thans een overzicht van de geschiedenis der Sepulchrienenkloosters in deze streken na de reorganisatie van Jan van Abroek:

A. *Mannenkloosters.*

Odiliënberg (5) (1467—1639).

De eerste stichting van Jan van Abroek trok weldra een groot aantal nieuwe kloosterlingen en de communauteit kwam tot grooten bloei. Zoozeer als bij de komst van Jan van Abroek de

(1) Zie hierachter: Mannenkloosters, Kinrode.

(2) Clementia.

(3) De Faliezusters hielden zich bezig met het oppassen van zieken en gebrekkigen, het bijstaan der stervenden en het bewaken der dooden. Haar klooster te Roermond lag in de Schoolstraat. Het werd gesticht in 1425 en in 1785 door Jozef II opgeheven.

(4) Voor dit jaartal zie Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, nº 66, noot 3.

(5) Daris, *op. cit.*, sub voce. — Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis.*

Digitized by Google

tucht der kloosters in deze streken verzwakt was, zoo stichtend werd het leven daarna door zijn toedoen. Sinds 1482 namen de Sepulchrienen ook de verzorging der parochiekerk van Odiliënberg waar en was hun prior er pastoor (1). In den loop der 16de eeuw verminderde evenwel het aantal religieuzen en wel zóó, dat in 1581 nog maar alleen de prior aanwezig was (2). Deze werd van dit jaar af waarschijnlijk, na 1614 zeker (3), gekozen door de huizen der orde van Hoogcruts en La Xhavée; later door La Xhavée alleen (4). In de tweede helft der 16de eeuw had het klooster van Odiliënberg veel van zijne goederen verloren, hetgeen o. a. blijkt uit het feit, dat bij de keuze van een prior in 1614, dezen door de huizen van Hoogcruts en La Xhavée, die hem benoemd hadden, het verbod werd opgelegd, nog goed te vervreemden en de plicht, het verlorene zooveel mogelijk terug te winnen (5). In een brief, in hetzelfde jaar geschreven door den prior van Odiliënberg „aen syn Excellentie den Stadthalder van Gelderlandt ende andere heeren van der Ridderschap, etc.", leest men voorts: „belangende de soeber staet ende gelegentheit van den zelve cloister, teghenwoirdelyck soe jamerlyck verbrandt ende vernielt, dat in esse verbleven is dann aleen de coer van den kercken, de zelve kerck voor het meeste deel oyck door gebrecke van reparatie und onderhalt vervallen; item sonder ornamenten, sonder klocken, sonder gewiden altairen, ende die priester aldaer sonder behuysinghe, om dairinn te moeghen resideren; item die schuren ende andere aedificiën soe seer verbrandt ende verdestrueert, dat onmogelyck were" enz. (6).

De pogingen tot het terugwinnen der verloren goederen van het klooster van Odiliënberg hadden weinig gevolg. Integendeel, in 1639 werd de stichting op last van den prior van La Xhavée verkocht aan het kapittel te Roermond, dat daar vroeger geresideerd had (7), omdat men vreesde, dat het weinige, dat nog

(1) Willemsen, *op. cit.*, n° 68. Vóór dien tijd werd de parochiekerk bediend door het kapittel.

(2) Willemsen, *op. cit.*, n° 92.

(3) Id., *id.*, n° 97.

(4) Zie hieronder.

(5) Id., *id.*, n° 97.

(6) Id., *id.*, n° 98.

(7) Zie hiervoor hoofdstuk II, § 2 van deze inleiding.

Digitized by Google

restte, in handen van wereldlijke personen zou overgaan (1). Deze overdracht heeft aanleiding gegeven tot een geschil tusschen de kloosters van Hoogcruts en La Xhavée. Circa 1623 had de prior van Odiliënberg zich tot het huis te Hoogcruts gewend om eene bijdrage tot het verkrijgen van vervreemde goederen, doch dit was toen zonder gevolg gebleven (2). Sinds dien tijd schijnt La Xhavée aan Hoogcruts het recht ontzegd te hebben, om mee te spreken in de aangelegenheden van Odiliënberg; althans in 1627 werd een overste van dit klooster benoemd door den prior van La Xhavée alleen en deze zegt in een brief aan den bisschop van Roermond: „possessor prioratus et ecclesiae (3) cujus presentatio seu patronatus ad nos pleno jure spectat" (4). Toen nu in 1639 het huis van La Xhavée het klooster van Odiliënberg met de nog resteerende goederen had verkocht, kwamen de kanunniken van Hoogcruts door een verweerschrift in verzet (5). Het geschil eindigde met eene overeenkomst, gesloten in 1641, waarbij La Xhavée aan Hoogcruts 200 gld brabantsch betaalde (6).

Kinrode (7). (1474 - 1478).

In 1474 hoorde jonkvrouw Katharina van Kessenich (8) bij Thorn van het stichtend leven der kloosterlingen te Odiliënberg Zij ontbood prior Jan van Abroek bij haar en gaf hem het verlangen te kennen, ook een klooster der orde op hare bezittingen te zien verrijzen. Spoedig waren zij het eens en de prior kreeg nu een stuk grond met een klein houten kapelletje in het dorp Kinrode onder de parochie van Kessenich. De bewoners van dit plaatsje waren maar wat blij, toen zij de tijding hoorden, want

(1) Willemsen, *op. cit.*, n° 109.
(2) Id., *id.*, n°s 102 en 103.
(3) D. i. van Odiliënberg.
(4) Willemsen, *op. cit.*, n° 104.
(5) Id., *id.*, n° 110.
(6) Id., *id.*, n° 111.
(7) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pgg. 165-167. — Daris, *op. cit.*, sub voce.
(8) Zij was dochter van Arnold van Horne, heer van Kessenich en van Elisabeth van Loon. Haar broeder Jan van Horne, bijgenaamd „de Wilde", heer van Kessenich, was hoogschout van Luik en een der voornaamste volksmenners van zijn tijd. Hij sneuvelde bij het beleg van Luik in 1468.

Digitized by Google

zij woonden redelijk ver van hunne parochiekerk. Met bekwamen spoed bouwden zij bij het kapelletje een klein houten kloostertje. Het kerkje kreeg drie altaren en een klein kerkhof. Toen alles gereed was, kwamen twee of drie religieuzen uit Odiliënberg zich er vestigen. Hun eerste prior heette Ludovicus. Het kloostertje te Kinrode had niet veel geluk, want vier jaar na zijne stichting waren zijne bewoners reeds zoo goed als alle verdwenen. Slechts pater Vranck, de opvolger van Ludovicus, toen deze door Jan van Abroek afgezonden werd tot stichting van het Sepulchrienenklooster te Grevenbroek, en broeder Hendrik van Eyck waren op hun post gebleven.

Grevenbroek (1) (1479 — . . . . ?).

In het land van Gulik nabij Grevenbroek lag alleen op een berg eene kapel, die daar gesticht was ter eere van St. Leonard en bij de omwoners in groote vereering stond. Toen dezen van de beroemde orde van het H. Graf hoorden, ontboden zij den prior en gaven hem de kapel met de schoone omliggende terreinen ten geschenke. Jan van Abroek zond er toen pater Ludovicus uit Kinrode heen, die er circa 1479 (2) een Sepulchrienenklooster bouwde. Willemsen spreekt het vermoeden uit, dat deze stichting later is opgeheven door de hervorming. In alle geval was zij in 1623 verlaten (3).

Kuilenburg (4) (1485—15 . .).

Te Kuilenburg lag een klooster, van oudsher toebehoorend aan de orde van het H. Graf. In 1485 werd het door Jan van Abroek hersteld, doch niet voor lang, want in de 16de eeuw reeds werd het door de Calvinisten opgeheven.

---

(1) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pgg. 186-188.

(2) Dit jaartal is ontleend aan Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, nº 77.

(3) Zie Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, nº 102.

(4) Id., *id.*, nº 72.

Digitized by Google

Udhem (1) (1491 – 1590).

De hertog van Kleef stond in 1491 (2) toe, dat de kapel met aanhoorigheden, gelegen te Udhem bij Kleef en toebehoorende aan het klooster Goedendaal (3) van de Windesheimer congregatie, welks religieuzen daar vroeger gevestigd waren, afgestaan werd aan de orde van het H. Graf. Toen evenwel het huis van Goedendaal in 1590 verwoest werd, gaven de Sepulchrienen hun klooster aan de vroegere bewoners terug (4).

La Xhavée (5) (1492—1686).

Nabij Herstal lag weleer een woest stuk grond, dat den naam droeg van *Xhavée*. In 1337 werd voornoemde plaats gegeven aan zekeren Lambert Borre, een leekebroeder van het klooster van Val-Dieu (6), om er een hospitaal met kapel te bouwen (7). Wegens den naam der plek werd de stichting geheeten *La Xhavée*. In 1487 kwam zij aan Clarissen (8) tengevolge van een octrooi van Engelbert, graaf van Nassau en heer van Herstal. Doch reeds in 1488 gaven deze zusters, die eene inrichting te Luik gekregen hadden, het gasthuis terug, waarop Engelbert het onder zekere voorwaarden schonk aan de Sepulchrienen van Odiliënberg, om het te veranderen in een klooster van hunne orde (9). Dezen vestigden er zich echter niet vóór het jaar 1492 (10). In den loop

(1) Id, *id.*, n° 80.

(2) Id., *id.*, ibid., noot 2.

(3) Insgelijks bij Kleef gelegen.

(4) Teschenmacher, *Annales Cliviae*, pg. 285.

(5) Daris, *op. cit.*, sub voce. — *Chronijk der Landen van Overmaas*, pg. 189.

(6) De abdij van Val-Dieu, die in de tweede helft der 12e eeuw werd gesticht, schijnt eerst een zusterklooster geweest te zijn. In 1216 verlieten paters van de orde van Citeaux hun verblijf te Hocht en vestigden zich te Val-Dieu, waar hun een terrein geschonken was door Lotharius, graaf van Hochstad. De abdij werd door de Fransche revolutie opgeheven, doch daarna hersteld en bestaat thans nog.

(7) Deze akte van schenking is te vinden bij Daris, *id.*, ibid. als bijlage.

(8) Ernst, *Tableau historique et chronologique des Suffragans ou co-Evêques de Liége*, pgg. 331-333.

(9) Daris, *op. cit.*, sub voce *La Xhavée*, bijlage. — Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, n° 74.

(10) Willemsen, *id.*, ibid., noot. — Zie ook *Chronijk der Landen van Overmaas*, ibid. met noot.

Digitized by Google

der tijden werden de goederen en inkomsten des kloosters rijkelijk vermeerderd door nieuwe schenkingen. Nochtans gingen in de 17de eeuw de tijdelijke bezittingen erg achteruit, tengevolge waarvan in 1683 La Xhavée zijn toevlucht nam tot het huis derzelfde orde te Hoogcruts. In dat jaar werd een contract gesloten, dat de kloosters vereenigde met al hunne goederen, op voorwaarde, dat de religieuzen een levenslang pensioen zouden krijgen (1). Deze overeenkomst, die ook in dat jaar door den bisschop van Luik werd goedgekeurd (2), werd echter — om welke redenen is onbekend — niet uitgevoerd. Ten slotte werd in 1685 het klooster verkocht aan paters-Carmelieten. In 1686 zijn daarop de Sepulchrienen van La Xhavée door den paus gesecularisseerd (3).

Hoogcruts (4) (1496-1798).

Rector Gillis Delacroix, die in 1495 de kapel van het H. Kruis te Hoogcruts onder Slenaken bediende, trad in dat jaar in de orde van het H. Graf te Odiliënberg. Op zijn aandrang lijfde in 1496, zulks met toestemming van den pastoor van Fouron St. Martin, onder wiens parochie Slenaken toen gehoorde, de bisschop van Luik de kapel in bij voornoemde orde, op voorwaarde, dat het klooster, dat bij het kerkje zou gebouwd worden, niet meer dan 25 religieuzen mocht tellen (5).

De eerste prior van deze stichting, Gillis Delacroix, overleed in 1504. Zijne onmiddellijke opvolgers zijn niet wel bekend. Men vindt aangehaald Everard, die in 1553 en Willem Smets van Fouron St. Pierre, die in 1572 stierf. Na 1572 volgden de volgende priors elkander op: Crucius Bruyn van Fouron St. Martin (1572—1623), Jean Linsen (1623—1642), Lievin Franken van

---

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, n° 73.

(2) Id., *id.*, n° 74.

(3) Id., *id.*, n° 75.

(4) Quix, *Die vormalige Kanonie zum h. Kreuz in der Grafschaft Daelheim.* — Daris, *op. cit.* sub voce *Sainte Croix.* — Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Brevis Historia, Caput IV. — *Chronijk der Landen van Overmaas en der aangrenzende Gewesten*, pgg. 82, 189, 190.

(5) Het stuk, waarbij deze inlijving geschiedde, vindt men bij Daris, *id.* ibid. als bijlage, alsook bij Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, n° 78.

Digitized by Google

Mesch (1642—1679), Gillis Aussems van Noorbeek (1679—1697), Renier Konings (1697—1728), Antonius Cox van Rolduc (1728—1758), Jean Quix (1) van Wijnansrade (1758—1770) en Cornelius Creischer (1770—1797).

Zoo een, dan is 't het klooster van Hoogcruts geweest, dat te lijden heeft gehad van de oorlogen. In 1568 werd het geplunderd en verwoest door de soldaten van Willem van Oranje, in 1579 in brand gestoken door de Spaansche troepen van Alexander Farnese. Dit laatste geschiedde, omdat de Staten van de landen van Overmaas daar hunne landdagen gehouden hadden. De brand van 1579 was zóó noodlottig voor het klooster, dat het in 1601 nog maar 2 religieuzen telde. Van het jaar 1634 af moesten de kloosterlingen en hunne leerlingen verschillende keeren vluchten op het gebied van het Duitsche Rijk, om zich te onttrekken aan de maatregelen van vervolging, gedecreteerd door de Hollandsche Staten-Generaal. In de jaren 1648 en 1649 had het huis nogmaals veel te lijden van de rampspoeden van den oorlog, waarbij het grootste gedeelte van zijne inkomsten door bovengenoemde Staten-Generaal werd verbeurd verklaard.

Doch ook aan andere wederwaardigheden ontbrak 't het klooster niet. Na den brand van 1579 beweerde Jan, graaf van Gronsveld en ridder van Rimburg, over het klooster te kunnen beschikken onder voorwendsel, dat zijne voorouders het gesticht hadden. Hoewel hij geen onmiddellijk gebruik maakte van deze beweerde rechten, wist hij in 1603 den bisschop van Luik te bewegen, het klooster met zijne goederen in te lijven bij het Jezuïetencollege te Aken (2). De Sepulchrienen verzetten zich hiertegen en niet zonder gevolg, want in 1605 handhaafde de Raad van Brabant hen in het bezit hunner goederen (3) (4). Voorts heeft het proces tegen Jacob-Frans, graaf van Gronsveld, het klooster veel geld en

(1) Deze Quix was een broeder van den grootvader van Christiaan Quix, stadsbibliothecaris van Aken en schrijver van verschillende werken op het gebied der kerkelijke geschiedenis van die stad. (Zie o. a. A. J. Flament, *Catalogus der Stadsbibliotheek van Maastricht*, I, pg. 242).

(2) Het stuk, waarbij deze inlijving geschiedde, vindt men bij Daris, *id.*, ibid. als bijlage.

(3) Zie de voorgaande noot.

(4) de Chestret de Haneffe, *Histoire de la Seigneurie impériale de Gronsfeld* pagg. 74, 75.

Digitized by Google

leed gekost. Deze, onder bewering, dat de stichting zijn eigendom was, bracht er vaak leden van zijn huis, om er goed opgepast, ja zelfs jachthonden, om er verzorgd te worden, wat den religieuzen op groote geldsommen te staan kwam, zoodat zij ten slotte weigerden, den graaf nog langer deze diensten te bewijzen. Jacob-Frans trok het klooster toen voor het leenhof van Gronsveld, doch de Sepulchrienen beweerden, dat hun huis gelegen was op het grondgebied van Noorbeek, dat deel uitmaakte van de Spaansche Nederlanden en dat zij dus niet konden gedaagd worden voor eene rechtbank, die tot het Duitsche Rijk behoorde. Zij namen daarom hunne toevlucht tot den Grooten Raad van Brabant, die hunne goede rechten verdedigde. Het proces duurde van 1680 tot 1684 (1).

In 1606 opende het klooster eene Latijnsche school en het aanvankelijk klein getal leerlingen nam langzamerhand toe. Aan deze inrichting tot onderwijs werd weldra een pensionaat verbonden. Vooral onder het prioraat van Antoon Cox, die twee religieuzen naar Leuven zond, om er graden te halen, was de toestand der scholen zeer bloeiend; zij telden toen 30 à 40 leerlingen. Aan het onderwijs, te Hoogcruts gegeven, is het waarschijnlijk toe te schrijven, dat het klooster door Jozef II niet werd opgeheven.

Na den tweeden inval der Franschen, in 1794, emigreerden de prior en zeven religieuzen naar Duitschland, doch in 1795 kwamen zij weer in hunne woonplaats terug. In 1796 werd het huis van Hoogcruts opgeheven tengevolge van een decreet der Fransche Regeering, waarbij al de kloosters in België werden gesupprimeerd. Het werd in 1797 door de vroegere Sepulchrienen zelven gehuurd, die er hunne scholen en ook het gemeenschappelijk leven voortzetten tot het einde van dat jaar. In 1798 werden de gebouwen verkocht en hield de communauteit op te bestaan.

Venloo (2) (1497—1578).

Het klooster *Transcedron* te Venloo was het eerst bewoond

(1) id., *id.*, pagg. 93, 94.

(2) Habets, *Geschiedenis van het Bisdom Roermond*, III, pg. 684. — *Chronijk aen Landen van Overmaas*, pgg. 190, 191. — G. D. Franquinet, *De Kloosters Transcedron te Venlo* in de *Maasgouw*, 1879, nos 40 en 42.

Digitized by Google

door Cellebroeders. Daar dezen leekebroeders waren, haalde Jan van Abroek hen over, zich onder de leiding van het klooster van het H. Graf te Odiliënberg te plaatsen, welks kanunniken dan de kapel van *Transcedron* zouden bedienen. Aldus werd besloten en in 1497 kwamen de Sepulchrienen naar Venloo. Er was bepaald, dat hoogstens 3 kanunniken van het H. Graf aan *Transcedron* mochten verbonden zijn, doch langzamerhand vermeerde hun aantal, terwijl dat der Cellebroeders afnam en wel zóó, dat in 1563 geen enkele van deze kloosterlingen in het huis meer aanwezig was. In 1578 werd het klooster door het Staatsch garnizoen uitgeplunderd; de bewoners namen de vlucht en keerden niet meer terug. Eenigen tijd later kwam het in handen van de zusters in de Oode.

NEERCANNE (1) (1654—1796).

Een zekere Herman Jeekermans van Neercanne, die in 1644 eene pelgrimsreis deed naar het H. Land, stichtte na zijne terugkomst eene kapel ter eere van het H. Graf. Binnenin liet hij eene grot maken, die nauwkeurig de afmetingen had van het graf van den Heiland te Jeruzalem. In 1654 (2), toen het bezoek aan de kapel zeer druk werd, werden eenige Sepulchrienen van Hoogcruts door den bisschop van Luik gemachtigd, haar te bedienen en er de vele pelgrims van de Sacramenten te voorzien. In 1679 trad Jeekermans zelf in de orde van het H. Graf en schonk haar de kapel niet alleen, maar ook geheel zijn vermogen. Dank aan de offers der geloovigen konden de Sepulchrienen zich bij het Godshuis eene woning bouwen. In 1714 (3) vergrootten zij het kerkje met de hulp van generaal baron de Dopff (4),

---

(1) Quix, *Die vormalige Kanonie zum h. Kreuz in der Grafschaft Daelheim.* — Daris, *op. cit.*, sub voce.

(2) Quix, *op. cit.*

(3) Dit jaartal blijkt uit een chronicon, thans nog in den gevel der kapel aanwezig.

(4) Daniël Wolf de Dopff, geboren circa 1655 in de Palts, werd in 1685 door keizer Leopold I geadeld. In 1697 kocht hij de heerlijkheid Neercanne en Agimont. Hij is bekend als gouverneur van Maastricht. Over hem en zijne familie zie men: *Notices généalogiques sur la noble famille de Dopff*, door A. A. Vorsterman van Oijen.

Digitized by Google

heer der plaats en maakten zij daarbuiten zoogenaamde stations, voorstellende het lijden van den Heiland.

Gedurende geheel de 18de eeuw en misschien reeds daarvóór onderwezen de Sepulchrienen van Hoogcruts te Neercanne de beginselen der Latijnsche taal aan de kinderen van het dorp alsook aan een groot aantal pensionairen. De school en het pensionaat werden in 1796 opgeheven tengevolge van het suppressie-decreet op de kloosters.

De kapel van Neercanne, die voor den godsdienst bewaard bleef, was van haren oorsprong af het doel van vele bedevaarten en er gebeurden daar veel mirakelen. In 1777 stond paus Pius VI een vollen aflaat toe aan alle geloovigen, die onder de gewone voorwaarden op Pinkstmaandag de kapel bezoeken en er bidden volgens de gewone intentiën. Deze aflaat had vele bedevaarten op dien dag naar Canne tengevolge.

B. *Vrouwenkloosters.*

Kinrode (1) (1480—1495).

Het vrouwenklooster te Kinrode, welks wordingsgeschiedenis den lezer reeds bekend is, had slechts een levensduur van 15 jaren, hoewel het huis een zeer goeden naam verworven en vele religieuzen getrokken had. In 1490 vertrokken Meynt van Abroek en pater Vranck (2) naar Gartzen-St. Antonii, waar zij een nieuw klooster der orde stichtten. Hedwich van Sotterbeeck werd toen overste te Kinrode en pater Laurens aalmoezenier. Het vertrek der zusters van Kinrode naar Maeseyck in 1495 is te wijten aan de onrust, waarin zij in eerstgenoemde plaats leefden tengevolge van de struikrooverij.

Nieuwstad (3) (1486—1496).

Groot was alom de achting voor de Sepulchrienen-zusters van

(1) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pgg. 174—176. — Daris, *op. cit.*, sub voce.

(2) Pater Vranck (zie ook hiervoor: mannenklooster Kinrode) was na het uitsterven van het mannenklooster te Kinrode benoemd tot eerste prior van het vrouwenklooster in die plaats.

(3) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pgg. 170—172. — Daris, *op. cit.*, sub voce.

Digitized by Google

Kinrode geworden en dit had o. a. tengevolge, dat de inwoners van Nieuwstad bij Sittard een klooster der orde in hunne plaats verlangden. In het jaar 1486 werd hun wensch ingewilligd door Jan en Clementia van Abroek, die 5 of 6 religieuzen naar het klooster zonden, dat de inwoners van Nieuwstad bereids hadden gebouwd. Hare eerste priorin was Catharina van Weerdt, haar eerste aalmoezenier kwam uit het klooster te Odiliënberg en heette Peter. Het nieuwe huis nam zeer in bloei toe, doch reeds in 1496 moesten de zusters tengevolge van de rampspoeden, die de oorlog tusschen de hertogen van Gelder en van Kleef meebracht, de wijk nemen naar Luik. Priorin was toen Jeanne Schaetzen.

Gartzen-St. Antonii (1) (1490—1507).

Gartzen-St. Antonii ligt in de gemeente Entzen bij Euskirchen. Aldaar woonde op het laatst der 15de eeuw een edelman met name Wijnand van Gartzen. Vlak voor zijn kasteel lag een kapelletje, gewijd aan St. Antonius, en daarnaast een kloostertje, waarin 4 of 5 zusters woonden. Toen Wijnand van de orde van het H. Graf hoorde, verzocht hij den prior van Odiliënberg de nonnen in zijne orde op te nemen, hetgeen geschiedde. Jan van Abroek zond daarop in 1490 zijne zuster en pater Vranck van Kinrode naar Gartzen om de zusters in de regels en gebruiken der orde te onderwijzen.

De Sepulchrienen van Gartzen-St. Antonii zijn evenmin als die van Kinrode en Nieuwstad lang in haar eerste klooster gebleven. In 1507 vertrokken zij tengevolge der ongeschiktheid van haar verblijf te Gartzen naar Henegouwe, waar zij zich vestigden in het daar gelegen huis van de vroegere mannelijke religieuzen der orde (2). Priorin was toen nog Meynt van Abroek; de aalmoezenier heette Joest van Lyroep.

Maeseyck (3) (1495—1797).

Zooals reeds gezegd, vertrokken de zusters van Kinrode uit

(1) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pgg. 172—174.

(2) Zie hiervoor: mannenklooster Henegouwe. — Daris, *op. cit.*, sub voce *Henegouwe.*

(3) *Chronijk der Landen van Overmaas*, pg. 176. — Daris, *id.*, sub voce.

Digitized by Google

vrees voor de struikrooverij in 1495 naar Maeseyck (1). Zij bleven daar tot in 1797, toen het klooster door de revolutie werd opgeheven. In de gebouwen is tegenwoordig het college der Kruisheeren gevestigd.

LUIK (St. ELISABETH) (2) (1496— circa 1797).

Jeanne Schaetzen, priorin te Nieuwstad, kocht te Luik het klooster St. Elisabeth, ook genaamd *Bons-Enfants*, waarin zij zich in 1496 met hare religieuzen vestigde. De overbrenging van het klooster van Nieuwstad naar Luik werd in datzelfde jaar door den bisschop Jan van Horne goedgekeurd (3). Ook dit huis handhaafde zich tot op het einde der 18de eeuw, toen het door de Fransche omwenteling werd opgeheven.

HENEGOUWE (4) (1507— . . . . ?).

De zusters van het H. Graf van Gartzen-St. Antonii vestigden zich in 1507 in het vroegere mannenklooster Henegouwe. Daris zegt, dat zij hier niet lang bleven, maar verhuisden naar het klooster St. Elisabeth te Luik (5).

ST. TRUIDEN (6) (1539—1798).

Het klooster van het H. Graf te St. Truiden werd gesticht in 1539 door zusters van het klooster St. Elisabeth te Luik. In 1798 werden de religieuzen door de Franschen gedwongen, het te verlaten.

---

(1) Bijlage 2 van de *Chronijk der Landen van Overmaas*.

(2) *Chronijk* etc., pgg. 177—181. — Daris, *id.*, sub voce. Voor de geschiedenis van het klooster St. Elisabeth, vóórdat het door de Sepulchrienen werd bewoond, zie men Daris, *id.*, ibid., noot, alsook hierachter de paragraaf, handelende over den naam *Bons-Enfants*.

(3) Dit diploma is uitgegeven door Daris, *id*, ibid.

(4) *Chronijk* etc., pgg. 182, 183.

(5) Men leest hierover bij Fisen, *Histor. eccles. Leod.*, II, XIV, 19: Ad hoc idem S. Sepulchri Coenobium (*St. Elisabeth* te Luik) postea sub annum alterius saeculi septimum refugerunt aliae ejusdem Instituti Virgines, bellicis pariter malis fatigatae relicto Monasterio, quod Hasseleto proximum, Hennegaum dicitur.

(6) Daris, *op. cit.*, sub voce.

Digitized by Google

Visé (1) (1616—1822).

Met vergunning van den bisschop van Luik stichtten in 1616 eenige Sepulchrienen uit het klooster van St. Elisabeth te Luik een huis der orde te Visé. Eerste priorin der nieuwe stichting was Anna Stapelle, die ze gedurende 26 jaar bestuurde, gedurende welken tijd het klooster tot grooten bloei kwam. Deze overste stierf in 1642. Zij was in hare pogingen, om het huis tot welvaart te brengen, buitengewoon gesteund door den kanunnik Lambert Jegher (2), die gedurende 24 jaar gratis de functie van directeur waarnam. Gedurende de Fransche revolutie werden de Sepulchrienen te Visé gehandhaafd in het genot harer goederen, op voorwaarde, dat zij hare scholen zouden voortzetten. Na in 1818 gedurende het Nederlandsch bestuur met den ondergang te zijn bedreigd, hield het klooster in 1822 op te bestaan tengevolge van het uitsterven der religieuzen. Krachtens de wetten der Fransche Republiek nam de gemeente toen het klooster met wat daartoe behoorde in bezit.

Hoei (3) (1619—18 . .?).

Zusters van het Sepulchrienenklooster te St. Truiden stichtten in 1619 een huis harer orde te Hoei. Toen de Franschen het in 1797 verkochten, werd het door eene zuster der stichting zelve, met name Marguérite Demet, weer ingekocht. De communauteit van Hoei, een van die, welke de Franschen wegens het onderricht, dat men er aan de kinderen gaf, lieten voortbestaan tot het uitsterven der zusters, vond haar einde in de 19de eeuw.

Charleville (4) (1622—heden).

Claudia Moyz, gravin de Chaligny, steunde ijverig de stichting van een klooster van het H. Graf te Charleville in het diocees

---

(1) Id. *id.*, sub voce.

(2) Id., *id.* — Zie voorts hoofdstuk I, § 1 van deze inleiding de noot sub voce *Jegher*.

(3) Daris, *op. cit.*, sub voce.

(4) Numa Albot, *op. cit.* — Daris, *op. cit.*, sub voce *Visé*.

Digitized by Google

Rheims, waarin in 1622 met vergunning van den bisschop van Luik eenige zusters uit Visé geplaatst werden, onder wie Marie Diffuys, die priorin werd. Toen Claudia haar echtgenoot verloor, trad zij in het klooster te Charleville. Het huis werd op het laatst der 18de eeuw opgeheven, doch in 1818 hersteld. Thans bestaat het nog en overleeft dus zijne stichting, het klooster der orde te Parijs (Belle Chasse), begonnen in 1635, dat na de Fransche omwenteling niet meer herrees (1). De instellingen der Sepulchrienen te Vierzon in Berry en te Luynes in Touraine dankten haar ontstaan respectievelijk aan Charleville en Belle Chasse.

Luik (St. Walburge) (2) (1622—18 . .?).

Te Luik nabij de kerk van St. Walburge werd door den vicaris-generaal Pierre Stevaert een Sepulchrienenklooster gesticht, waarin in 1622 eenige zusters van het huis St. Elizabeth zich vestigden. De religieuzen werden door de Fransche omwenteling in het genot harer goederen gelaten; tot meer zekerheid kochten zij ze echter terug en bleven er daarna tot aan haar uitsterven, dat onder het eerste keizerrijk plaats vond.

Aken (3) (1626—179 .?).

De kapel van St. Leonard (4), die waarschijnlijk in de 16de eeuw — op welke wijze is onbekend — het eigendom werd van het klooster te Hoogcruts en sinds dien tijd door dezes religieuzen bediend was, werd in 1625 verkocht aan de Sepulchrienen-zusters te Visé. In 1626 betrokken met toestemming van den bisschop van Luik religieuzen uit dit huis de woning bij de kapel en aldus werd het klooster van kanunnikessen van het H. Graf te Aken gesticht. De zusters waren in den beginne zonder hulpmid-

---

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, n° 77.

(2) Ernst, *Tableau historique et chronologique des Suffragans ou co-Evêques de Liége*, pg. 197, noot. — Daris, *op. cit.*, sub voce.

(3) Quix, *Das ehem. Kloster der Regulier-Canonissen vom h. Grabe oder Sepulchrinen zu S. Leonard in Aachen.* — Daris, *op. cit.*, sub voce.

(4) Zie hoofdstuk II, § 1 van deze inleiding.

Digitized by Google

delen en het klooster ongemeubeld, hetgeen Simon von Belven, kanunnik van het Munsterstift te Aken te weten kwam, die haar toen het noodige verschafte en sinds dien tijd een der grootste weldoeners van het huis bleef. Zoowel hij als zijne zuster Gudula, die zelf in het klooster trad, vermaakten hieraan groote schenkingen. Zoo kwam het, dat de zusters het huis en de kerk opnieuw konden opbouwen, evenwel niet voor lang, want beide werden in 1634 door een brand verwoest. Groot was deze ramp en er bleef aan de zusters niets meer over dan te gaan collecteeren in de provinciën langs den Rijn en in de Spaansche Nederlanden. Met het hierbij opgehaalde geld herbegonnen zij in 1644 de opbouwing van kerk en klooster, welke in 1662 tot stand kwam. De kanunnikessen werden steeds met raad en daad bijgestaan door de paters van het Jezuiëten-college, die aan de schoolmeisjes het catechismusonderricht gaven en den godsdienst in de kerk van het klooster verrichtten (1). Na de suppressie van het klooster door de Franschen nam de stad Aken het in bezit. Priorin van het klooster waren achtereenvolgens geweest: Clémence Dombré (1626—1630); Maria Vingette (1630—1650); Maria Magdalena Goswin (1650—1662); Angela von Elerborn (1662—1689); Catharina Gertrude von Imhoff (1689—...?) en Maria Catharina Charller (genoemd in 1784).

Bouillon (2) (1626—....?).

In 1626 begonnen met goedkeuring van den bisschop van Luik de kanunnikessen van het H. Graf uit Hoei een huis harer orde te Bouillon. Dit klooster heeft vooral veel weldaden genoten van Isabella en Claudia, gravinnen de Duras, die er zelf tot de orde toetraden. Het huis van Bouillon werd waarschijnlijk door de Fransche revolutie opgeheven. Ook de kloosters van Mariënburg en Marchienne-au-Pont, respectievelijk in 1629 en 1637 van Bouillon uitgegaan, eindigden toen waarschijnlijk hun bestaan (3).

---

(1) De kapel van St. Leonard werd in den loop der tijden dus achtereenvolgens bediend door de kanunniken van Denkendorf, de kanunniken van Hoogcruts en de Jezuiëten te Aken.

(2) Daris, *op. cit.*, sub voce.

(3) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, n° 77.

Digitized by Google

MALMÉDY (1) (1627 (2) —179 . ?).

Buiten dat van Bouillon, dankt ook het huis der orde van het H. Graf te Malmédy zijn ontstaan aan het klooster van Huy. De communauteit van Malmédy, die in 1627 gesticht werd, vond evenals de meeste kloosters haar ondergang in de Fransche omwenteling.

MAASTRICHT. (1627—1797).

(*Volgt.*)

LUIK (ENGELSCHE SEPULCHRIENEN) (3) (1631—179 . ?).

Nadat in 1631 de congregatie der Jezuïetinnen of Engelsche Dames (4) door paus Urbanus VIII was opgeheven (5), namen de leden van het klooster dier orde te Luik den regel der zusters van het H. Graf aan en heetten zich Engelsche Sepulchrienen. In 1644 kochten zij een terrein in den faubourg St. Christoffel, om er een nieuw huis te bouwen. Het pensionaat der Engelsche Sepulchrienen had een uitstekenden naam: kinderen der eerste familiën vonden er hunne opleiding.

Onder de Fransche overheersching trokken de zusters naar Engeland en vestigden zich te Newhall in het graafschap Suffolk, waar zij thans nog bestaan. Tengevolge van het verdrag van Amiens kregen zij in 1802 de bezittingen te Luik terug. De prefect van de Ourthe legde haar evenwel de verplichting op, in deze stad de vroegere scholen te openen, welken eisch zij niet inwilligden, daar zij hem onrechtvaardig vonden: Zij bleven in

---

(1) Daris, *op. cit.*, sub voce *Huy*.

(2) Willemsen, *op. cit.*, Appendices, n° 77.

(3) Sydney Smith, *History of the New Hall Community of Canonesses regular of the holy Sepulchre.* — Daris, *op. cit.*, sub voce. — Ernst, *Tableau historique et chronologique des Suffragans ou co-Evêques de Liége*, pg. 213 en vlgg.

(4) De Jezuïetinnen, die de Jezuïeten in kleeding en andere opzichten navolgden en zich ten doel stelden het bekeeren van tengevolge der ketterij afvallige vrouwen, werden in 1606 gesticht door Marie Warth. Zij waren niet pauselijk goedgekeurd en werden in 1631 door Urbanus VIII opgeheven. (Zie Brockhoff, *Die Klöster der heil. kathol. Kirche*, pgg. 663, 664. — Ernst, *op. cit.*, pgg. 211-213).

(5) Als stichtingsjaar van het klooster der Engelsche Sepulchrienen te Luik wordt ook 1630 opgegeven. Zie hiervoor Ernst, *op. cit.*, pg. 213.

Digitized by Google

Engeland en trokken de inkomsten van hare goederen in België. Toen zij na 1820 deze begonnen te verkoopen trad de regeering tusschenbeiden en verzocht de zusters terug te komen en zich in België weer aan het onderwijs te wijden. Dewijl zij dit niet deden, nam de regeering de goederen in bezit.

Luik (St. Agatha) (1) (1634—1814).

Voor het eerst maak ik hier melding van eene stichting van het klooster der Sepulchrienen te Maastricht. In 1634 vluchtte de priorin van het klooster van het H. Graf aldaar, Helena van Enckevoirt, met zeven zusters voor de Staatsche verdrukking naar Luik, waar zij eene schuilplaats vonden in het hospitaal van St. Agatha. Men besloot nabij het gasthuis een klooster te bouwen en men kwam overeen, dat de nieuwe stichting en het huis te Maastricht gemeenschap van goederen zouden hebben en onder dezelfde priorin zouden staan. De bisschop keurde deze plannen goed en zoo verrees in 1634 het klooster St. Agatha. De kerk, gebouwd op kosten van N. van Beeckman en zijne zusters, kwam eerst in 1663 tot voltooiing. In 1797, ten tijde van de Fransche revolutie, werd het huis door de kloosterlingen zelve weder ingekocht. Dewijl de zusters onderwijs gaven, mocht de communauteit blijven bestaan tot haar uitsterven, dat in 1814 plaats vond.

Verviers (2) (1635—circa 1800).

De communauteit der Sepulchrienen-zusters te Verviers is met vergunning van den bisschop van Luik in 1635 voortgekomen uit die van Malmédy. In 1797 werden de kanunnikessen in het genot harer goederen gehandhaafd, waarschijnlijk wegens het door haar gegeven onderwijs. Het klooster bleef daarna nog eenige jaren bestaan.

---

(1) Daris, *l'Ordre du St. Sépulcre dans l'ancien Diocèse de Liége*, sub voce. — Ernst, *op. cit.*, pg. 198, noot.

(2) Daris, *op. cit.*, sub voce.

Digitized by Google

HASSELT (1) (1638 - 1798).

Helena van Enckevoirt stichtte buiten het klooster van St. Agatha te Luik ook eene communauteit harer orde te Hasselt, dit door toedoen van een harer familieleden Henri van den Hove, burgemeester van Hasselt. Dit geschiedde in 1638 met goedkeuring van den bisschop van Luik. In 1649 werd door voornoemde priorin eene regeling getroffen, waarbij o. a. werd bepaald, dat in tijden van oorlog, hongersnood enz. de Sepulchrienen van Maastricht, Luik (St. Agatha) en Hasselt wederkeerig in elk der kloosters een toevluchtsoord zouden vinden. In 1654 werd het klooster met brand bedreigd, doch gered, toen de biechtvader Custerus met het H. Sacrament de vlammen tegemoet trad, waarop de wind van richting veranderde. De zusters moesten in 1798 het klooster verlaten, waarna het werd verkocht.

WAREMME (2) (1640—1797).

Het getal der kloosters van het H. Graf werd door de zusters van Hoei in 1640 vermeerderd met het huis te Waremme. Dit deelde in 1797 het lot van de meeste andere kloosters, doch een gedeelte werd door Jeanne Liboie en Marie Guerin, vroegere religieuzen van het huis, teruggekocht, die er de school en het pensionaat voortzetten tot in de 19de eeuw. Deze continuatie kan evenwel niet meer beschouwd worden als geldend de geheele communauteit, die in 1797 ophield te bestaan. De aandacht moet hier gevestigd worden op het feit, dat het klooster gesupprimeerd werd op 21 Mei, dus vóór de inwerkingtreding der wet van 25 Nov. van dat jaar, welke eerst een einde maakte aan de inrichtingen van onderwijs. Men zie Daris en ook de conclusiën, volgende op dit overzicht van de geschiedenis der kloosters.

GULIK (3) (1644—17 . . ?).

Te Gulik werd op verzoek van den toenmaligen hertog in 1644

(1) Id. *id.*, sub voce.

(2) Daris, *op. cit.*, sub voce.

(3) Quix, *Das ehem. Kloster der Regulier-Canonissen vom h. Grabe oder Sepulchrinen zu S. Leonard in Aachen.* — Daris, *op. cit.*, hoofdstuk, getiteld: *Filiation des anciennes Communautés de Sépulcrines.*

Digitized by Google

een Sepulchrienenklooster gesticht door zusters uit Aken. Eene van dezen, met name Alvera de Virmund, die in 1633, het jaar, nadat zij haar vader, Jan, baron von Virmund, heer van Nersen bij Gladbach, verloren had, in het klooster van het H. Graf te Aken getreden was, werd wegens hare groote deugden aan het hoofd van het nieuwe huis gesteld. Zij overleed in 1649 en werd in de parochiekerk begraven, daar het klooster toen nog geene kapel had. De stichting te Gulik, alsook die van Neuss, voortgekomen uit de eerste, eindigden waarschijnlijk door de Fransche omwenteling haar bestaan.

TONGEREN (1) (1645—1797).

Zusters van St. Walburge te Luik vestigden zich in 1645 te Tongeren. In 1798 kwam het klooster met zijne bezittingen onder den hamer. Het had twee nieuwe huizen der orde gesticht, te weten in 1666 dat te Bovigne, hetwelk eveneens door de Franschen werd geannexeerd en dat te Baden, dat thans nog bestaat en nooit werd opgeheven (2).

JUPILLE (3) (1658—1823).

Dit huis dankte in 1658 zijn ontstaan aan dat te Visé. De kapel werd in 1677 voltooid. Dank aan het onderwijs, er gegeven, mochten de zusters op hare bezittingen blijven tot haar uitsterven in 1823. Dit was verhaast door het verbod, waarschijnlijk van de Franschen uitgegaan, om nog novices aan te nemen.

TURNHOUT (4) (1662— heden).

In 1662 werd door het klooster van het H. Graf te Hasselt een huis der orde gesticht te Turnhout. Deze instelling, die door de Franschen werd opgeheven, werd in 1826 hersteld en bestaat thans nog. Zij schonk het leven aan drie nieuwe kloosters, te

(1) Daris, *op. cit.*, sub voce.

(2) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, n° 77.

(3) Daris, *op. cit.*, sub voce. — Ernst, *op. cit.*, pag. 199, noot.

(4) Daris *op. cit.*, sub voce.

Digitized by Google

weten te Meerhout in 1855, te Baelen-sur-Nèthe in 1878 en te Blauwput in 1879 (1).

BILSEN (2) (1837—heden).

De groote Fransche omwenteling, die de mannenkloosters der orde van het H. Graf in deze streken deed verdwijnen, maakte niet voor goed een einde aan het gemeenschappelijk leven der zusters. Na de revolutie werden verschillende harer huizen hersteld, verrezen ook nieuwe. Onder deze laatste neemt dat van Bilsen eene eerste plaats in. Het werd gesticht in 1337 in de oude woning van Notre-Dame des Anges door twee oud-zusters van het vroegere huis te Hasselt, nl. Anna Gertrudis Baerts van Hasselt en Maria Cathérina Delvaux van Gors-op-Leeuw, door Anna Elisabeth van Noorbeek van Maastricht van het aldaar gesupprimeerd Sepulchrienenklooster en Ursula Van der Straeten van Hasselt van de voormalige stichting van St. Agatha te Luik. Baerts werd de eerste priorin. Zij stierf in 1842 en werd vervangen door Juliana Arnauts. In datzelfde jaar werd de nieuwe kerk gewijd ter eere van den H. Jozef. Het huis te Bilsen, dat thans nog altijd zeer voorspoedig is, heeft binnen zijne muren verschillende mirakelen zien gebeuren. Het onderwijs is er steeds zeer bloeiend. Ook werden door de aldaar gevestigde Sepulchrienen verschillende nieuwe huizen gesticht, te weten in 1853 te Alken, in 1881 te Kinrode, in 1886 te St. Truiden en in 1888 te Odiliënberg (3).

Voorgaand kort overzicht van de geschiedenis der Sepulchrienenkloosters in deze streken stelt ons eenigszins in staat, te beoordeelen, welken gewichtigen dienst Jan van Abroek bewezen heeft door het reorganiseeren der orde van het H. Graf en vooral door het stichten der kanunnikessen. Was de discipline in verschillende huizen achteruitgegaan, Jan van Abroek wist ze te hervormen en wel zóó, dat zij tot grooten bloei kwamen. Boven-

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre*, Appendices, n° 77.
(2) Daris, *op. cit.*, sub voce.
(3) Willemsen, *op. cit.*, Appendices, n° 77.

Digitized by Google

dien verrezen overal nieuwe, vooral van kanunnikessen. De filiatie der zusterskloosters van de Sepulchrienen in deze streken is eene buitengewoon omvangrijke geweest, zooals uit voorgaand overzicht en uit het hierna volgend schema duidelijk blijkt.

Zoowel de mannen- als de vrouwenkloosters der orde van het H. Graf genoten eene groote vermaardheid wegens het stichtend leven, er geleid door de religieuzen. Dit blijkt niet alleen daaruit, dat hooge personen het leven der Sepulchrienen aannamen en rijke schenkingen aan de beschermelingen van Jan van Abroek ten deel vielen, maar ook uit het feit, dat van vele zijden uitnoodigingen tot hen gericht werden, om kloosters hunner orde in andere plaatsen te stichten. Deze giften en invitatiën hadden, wanneer zij tot de kanunnikessen gericht werden, nog eene andere beweegreden, te weten het uitstekend onderricht, door de zusters gegeven aan de jeugd. Hoezeer dit gewaardeerd werd, kan blijken uit de volgende feiten: Toen de Franschen op het laatst der 18de eeuw het klooster St. Walburge te Luik wilden opheffen, zonden al de bewoners van den faubourg eene petitie in tot handhaving der zusters. Te Hasselt stelde de municipaliteit alle mogelijke pogingen in het werk, om het klooster der orde van het H. Graf aldaar aan de suppressie te onttrekken. In het pensionaat der Engelsche Sepulchrienen te Luik genoten de kinderen der voornaamste familiën, niet alleen uit België, maar ook uit Engeland hunne opleiding. Ten slotte zegt Heylerhoff, dat, toen de zusters den naam hadden gekregen van *Bons-Enfants* (1), de inwoners gaarne instemden met dit epitheton, omdat zij overal zeer tevreden waren over de zorgen, die de religieuzen aan de opvoeding der jeugd besteedden. Hier moet in herinnering gebracht worden, dat ook sommige mannenkloosters der orde onderricht gaven, hoofdzakelijk in het Latijn: zoo bestonden er zeer bloeiende onderwijsinrichtingen te Hoogcruts en te Neercanne.

De wetten der Fransche revolutie, bestemd tot het supprimeeren der religieuse instellingen, dateeren van 1 September 1796 en 25 November 1797. De eerste hief al de mannen- en vrouwenkloosters op, deze laatste evenwel met uitzondering van die, welke zich wijdden aan het geven van onderwijs en het verplegen van zieken;

(1) Zie de hiernavolgende § 5.

Digitized by Google

de tweede supprimeerde ook deze laatste instellingen. De eerste maakte een einde aan de communauteiten der Sepulchrienen te Hoogcruts, Neercanne en Waremme. De opheffing van de stichting te Waremme vóór de wet van 25 November 1797 blijkt duidelijk uit de mededeelingen van Daris (1). De tweede wet, die van 25 November 1797, maakte aan het bestaan van al de andere kloosters van het H. Graf een einde; deze wet hield evenwel het volgende in: „néanmoins ces écoles et hôpitaux conserveront les biens dont ils jouissent et seront administrés d'après les lois existantes dans les autres parties de la république", eene bepaling, volgens welke de Sepulchrienen in het bezit van het hare gelaten moesten worden. De Franschen verkozen haar evenwel slechts uit te voeren voor wat betreft de huizen te Visé, Jupille, Verviers, Hoei en Luik (St Agatha en St Walburge), die niet eindigden dan met het uitsterven van hunne religieuzen (2). Het voortbestaan der communauteiten na de wet van 1 September 1796 bracht evenwel niet mede, dat zij in den *eigendom* harer goederen bleven; van genoemden datum af hield deze eigendom op te bestaan en, indien wij lezen, dat de Sepulchrienen in het bezit van het hare gelaten werden, dan beteekent dit alleen, dat zij het *vruchtgebruik* ervan behielden. Dat van eigendom geen sprake meer was, blijkt uit een maatregel, genomen door de religieuzen van St. Walburge. Deze n.l., niet genoeg zekerheid vindend in de toegevendheid van de Fransche regeering, die haar in het bezit harer goederen liet, besloten ze terug te koopen (3). Waren deze bezittingen eigendom geweest, de zusters van het H. Graf zouden niet aldus gehandeld hebben. Waarschijnlijk hebben ook de Sepulchrienen van St Agatha en van het klooster der orde te Hoei aan de Franschen het officieel in veiling brengen harer goederen verzocht, ten einde ze terug te kunnen koopen, om aldus den eigendom beter te waarborgen.

Terwijl de 19de eeuw de oude kloosters van de orde van het H. Graf, die de omwenteling liet voortbestaan tot het uitsterven hunner religieuzen, langzaam zag wegkwijnen, was zij tegelijk

(1) Daris, *op. cit.*, sub voce *Waremme.*

(2) Men zie hierachter de laatste alinea van hoofdstuk III der geschiedenis.

(3) Zie hiervoor sub voce *St. Walburge.*

Digitized by Google

getuige van eene nieuwe opkomst der orde. Niet evenwel van de huizen van Hoogcruts en Neercanne, wier geschiedenis geeindigd was, maar wel van de zusterskloosters, die verrezen het een na het ander. Bij het kiezen van de plaatsen schijnen de Sepulchrienen zich zeer dikwijls door historische beweegredenen te laten leiden, getuigen namen als Charleville, Turnhout, Blauwput (1), Kinrode, St. Truiden en Odiliënberg, welke dengene, die met de geschiedenis van de orde van het H. Graf in deze streken bekend is, een perspectief van eeuwen te doorschouwen geven.

(1) Blauwput ligt bij Leuven nabij Bierbeek, waar vroeger een Sepulchrienenklooster stond.

Digitized by Google

§ 3. Filiatie der Kloosters, voortgekomen uit de Communauteit van het H. Graf te Odiliënberg.

Digitized by Google

(N.B. De namen der mannenkloosters zijn d
Revolutie liet bestaan, zijn vet gedrukt. Al de
door de Franschen gesupprimeerd. Van deze
zooals uit het vroeger medegedeelde en ook u

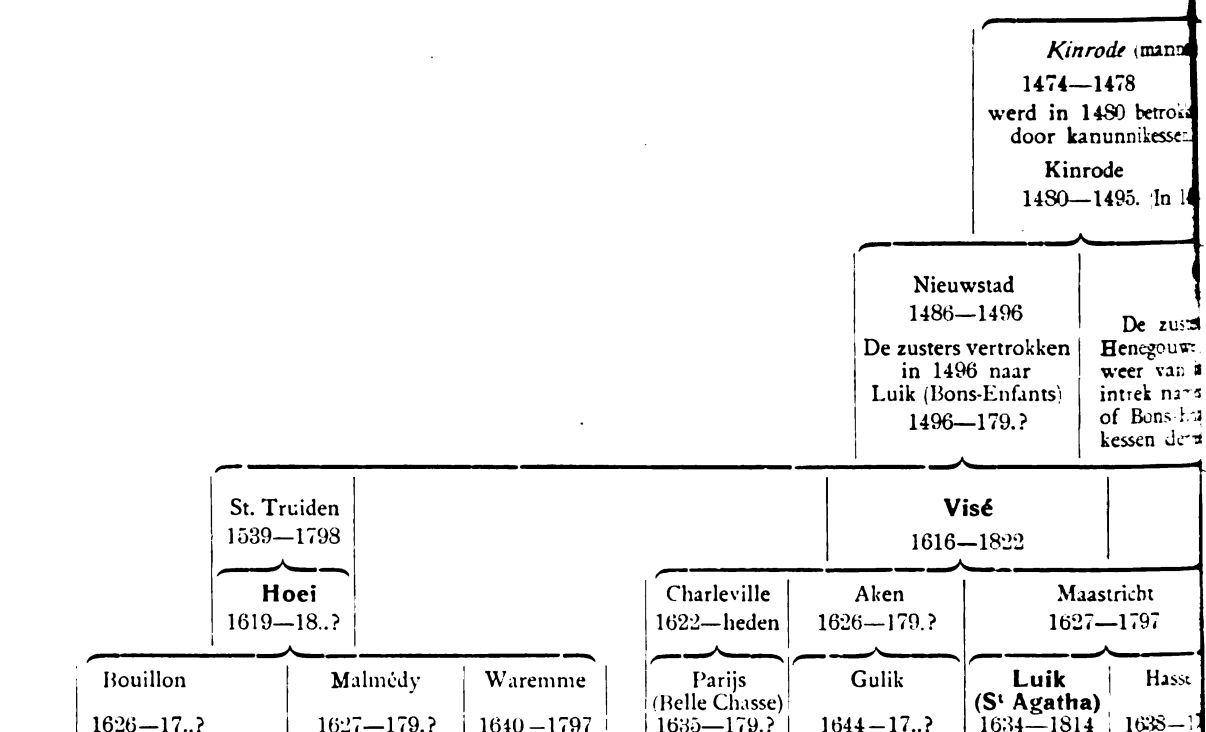

Digitized by Google

die der vrouwenkloosters, welke de Fransche huizen, voor zoover zij toen bestonden, werden die van Charleville en Turnhout later hersteld, staand schema blijkt.)

Odiliënberg
1467—1639

r.)

Grevenbroek 1479—....?

Kuilenburg 1485—15..?

Udhem 1491—1590

La Xhavée 1492—1686

Hoogcruts 1496—1797

Necrcanne 1654—1797

Venloo 1497—1578

gebracht naar Maeseijck (1495—1797.)

St. Antonii
)—1507
igden zich in 1507 te dasselt en vertrokken ar Luik, waar zij haar et klooster St Elisabeth ewoond door kanunni-rde.

Luik
(Engelsche Sepulchrienen)
1631—179.?

Luik
St Walburge
1622—18..?

Tongeren
1645—1797

Jupille
58—1823

Baden
16..?—....?

Bovigne
1666—179.?

Bilsen
1837—heden

Alken 1853—heden

Kinrode 1881—heden

St. Truiden 1886—heden

Odiliënberg 1888—heden

Blauwput
79—heden

Digitized by Google

§ 4. Provincialen.

De kloosters der orde van het H. Graf in deze streken stonden oorspronkelijk onder den proost van Denkendorf (1), hetgeen genoegzaam blijkt uit het bekende diploma van keizer Frederik IV van het jaar 1442 (2), waarin men leest: „das haws zu Ache..... das haws zu Wemertinge....., die all in die Brobsteij zu Denckendorff gehorent und auch von alter gehort habent". Toen evenwel de naam van Jan van Abroek bekend werd, achtte de generaal te Perugia, Cathanius, dezen meer geschikt tot het herstellen der tucht in de kloosters van het H. Graf, die in de 15de eeuw veel geleden had. Zoo kwam het, dat in 1484 de reorganisateur der Sepulchrienen in deze streken benoemd werd tot provinciaal voor Neder-Germanië, d. i. voor de provinciën Triër, Keulen, Bremen en de diocesen Kamerijk en Doornik. Jan van Abroek werd in 1485 in zijn ambt bevestigd door Cathanius' opvolger, Fabritius de Oddis (3) en deze confirmatie werd het jaar daarop op hare beurt bekrachtigd door paus Innocentius VIII (4).

De brief van Fabritius de Oddis hield ook aanwijzingen in voor de benoeming van de opvolgers van Jan van Abroek in het provincialaat. Na den dood van den provinciaal zou diens werkkring hoogstens een jaar worden waargenomen door den supprior (5) van Odiliënberg, binnen welken tijd deze in dit klooster eene vergadering moest beleggen van al de priors van Neder-Germanië en de onder hem staande religieuzen. Bij de verkiezing, die, indien de overleden provinciaal tevens prior van Odiliënberg was, niet mocht plaats hebben dan nadat dit klooster een nieuw hoofd gekregen had, gold de stem van een gewoon religieus zooveel als die van een prior (6).

---

(1) Zie hiervoor hoofdstuk II, § 1 van deze inleiding.

(2) Daris, *op. cit.*, Diplomata. — Willemsen, *Codex diplomaticus Bergensis*, n° 55. — Zie ook hiervoor eene noot bij hoofdstuk I, § 3bis van deze inleiding.

(3) Deze bevestigingsbrief is te vinden bij Daris, *op. cit.*, Diplomata, alsook bij Willemsen, *op. cit.*, n° 71.

(4) Daris, *id.*, *ibid.* — Willemsen, *op. cit.*, n° 73.

(5) M. i. is hier te lezen: door den supprior, wanneer de overleden provinciaal prior van Odiliënberg was; anders door den prior.

(6) Attamen circa electionem vicarii provincialis semper adhibita provisione quod non nisi ex prioribus locorum praedictorum ac prius electo novo priore in locum

Digitized by Google

Achtereenvolgens waren provinciaal in Neder-Germanië
Jan van Abroek 1484—1510 (1).
Hieronymus van Bruegel 1510—1540.
Willem Zenders 1541—1560.
Richardus a Cruce 1560—157.?
Jan van Mombeek 157.(?)—1606.

Het provincialaat in Neder-Germanië en het prioraat van Odiliënberg zetelden in hetzelfde klooster, maar niet altijd in denzelfden persoon. Wel is waar waren de verkiezingsbepalingen van den brief van Fabritius de Oddis van dien aard, dat bij voorkeur een prior van genoemd klooster tot provinciaal gekozen werd, doch regel was dit niet. Zoo ziet men onder het bestuur van Hieronymus van Bruegel en Jan van Mombeek andere personen als prior fungeeren (2). Het is ook zeer begrijpelijk, dat de religieuzen van Odiliënberg niet ermede tevreden zouden geweest zijn, dat de oversten der andere kloosters bij de verkiezing van hun prior medestemden.

Na den dood van Jan van Mombeek werd hem geen opvolger meer gekozen, omdat tengevolge der godsdienstoorlogen het aantal der religieuzen in de kloosters van het H. Graf zeer verminderd was (3). Deze werden sinds dien tijd, elk voor zich, bestuurd door hunne plaatselijke oversten (4). In 1675 vroegen de priors van La Xhavée en Hoogcruts en de priorinnen van Verviers en Bovigne, verlangend opnieuw een chef te hebben, hunne vereeniging met het klooster te Miechow (5) in het diocees Krakau; hun wensch werd ingewilligd door den aartsbisschop van Lemberg in zijne hoedanigheid van proost-generaal van dat klooster, die Libertus van Elsrack, prior van La Xhavée, tot zijn vicaris-generaal be-

---

prioris-vicarii tunc decedentis et rite confirmato, talis vicarius sive provincialis eligatur quodque tali electioni dumtaxat priores praedicti ac fratres canonici et conventuales dicti conventus Montis Stae Odiliae intererunt, eligent ac vota hujusmodi fratrum aequaliter cum votis ipsorum priorum numerabunt.

(1) Overleden in het klooster der orde te Hoogcruts.

(2) Zie Willemsen, *op. cit.*, n° 82, 83, 84 en 94.

(3) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du Saint-Sépulcre*, Introduction.

(4) Willemsen, *op. cit.*, Brevis Historia, Caput IV. Men leest daar: „Post haec tempora *(1606)* Superiorem provincialem Ordo noster in Belgio amplius non habuit, sed subest locorum Ordinariis".

(5) Zie hiervoor hoofdstuk I, § 3 van deze inleiding.

Digitized by Google

noemde. Zijne opvolgers zouden gekozen worden door de religieuzen van La Xhavée en Hoogcruts en de personen, die door bovengenoemde priorinnen als hare vertegenwoordigers ter stemming werden afgevaardigd (1).

§ 5. De Naam „Bonnefanten".

Zooals boven is medegedeeld, kwamen de zusters-Sepulchrienen van Nieuwstad in 1496 naar Luik, waar zij haar intrek namen in het klooster St. Elisabeth, achter de kerk van St. Hubertus gelegen. Dit gebouw was het eerst bewoond door „broeders van het gemeene leven", die zich aan het onderwijzen van kinderen wijdden, welke bezigheid hun het epitheton *Bons Enfants* bezorgde. Op de „broeders van het gemeene leven" volgden de reguliere kanunniken van St. Augustinus, die het klooster in 1493 verkochten aan zusters Franciscanessen uit Hasselt. Deze religieuzen namen er evenwel niet haar intrek, maar verkochten het nog hetzelfde jaar aan de Cellebroeders, die er drie jaar in woonden, totdat ook zij het verkochten aan de Sepulchrienen van Nieuwstad.

Toen de „broeders van het gemeene leven" eens den bijnaam hadden van *Bons Enfants* ging deze allengskens van de personen op het gebouw over, zoodat het klooster van St. Elisabeth een tweeden naam kreeg, te weten *Couvent des bons Enfants*. Na het vertrek van bovengenoemde kloosterlingen bleef daarom de naam bestaan als gehecht zijnde aan het gebouw. Doch zie: de zusters van het H. Graf komen er zich huisvesten en nu gebeurt juist het tegenovergestelde van vroeger: de naam *Bons Enfants* gaat nu over van het gebouw op de kloosterlingen en thans hebben de Sepulchrienen een tweeden naam gekregen. Ja, wat nog vreemder is, de naam volgt haar op verschillende andere plaatsen, in verschillende andere steden, waar zij zich huisvesten (2) en de inwo-

---

(1) Willemsen, *Deux Notices sur l'Ordre canonial du Saint-Sépulcre*, Appendices, n° 72.

(2) Heylerhoff *(Couvent des Sépulcrines à Maestricht* in *Annuaire du Limbourg*, 1831) en von Geusau *(Korte Geschiedenis der Kloosters te Maastricht*, p. 97) zijn van meening, dat de naam *Bons Enfants* door de Luikenaren gegeven is aan de *Cellebroeders*, toen dezen het klooster van St. Elizabeth bewoonden, volgens Heylerhoff, wegens hunne goede ziekenverzorging, volgens von Geusau wegens hun onder-

Digitized by Google

ners dezer plaatsen stemmen gaarne in met den nieuwen naam der zusters, omdat zij overal zeer tevreden zijn over de zorgen, die de religieuzen aan de opvoeding der jeugd besteden (1).

---

wijs. Ik heb mij met deze meeningen niet kunnen vereenigen. Aan Heylerhoff meen ik te moeten opmerken, dat de naam *Bons Enfants* volgens zijne beteekenis alleen zal gegeven zijn aan personen, die hunne zorgen wijdden aan kinderen, dus zich met onderwijs of opvoeding bezig hielden. De meeste schrijvers, voor zoover mij bekend, zijn het dan ook daarover eens en de naam zal dus niet gegeven zijn aan de Cellebroeders, die, zooals van Heylerhoff bekent, zich ziekenverzorging tot taak hadden gesteld. Op de bewering van von Geusau antwoord ik, dat de Cellebroeders eene orde zijn, gesticht tot en zich bezighoudende met het verplegen van zieken, zooals hij zelf in zijn hoofdstuk „De Cellebroeders" van zijn bovenaangehaald werk mededeelt. Zijne meening, dat de Cellebroeders onderwijs te Luik gegeven hebben, is dus niet zoo maar onmiddellijk aan te nemen. En wanneer deze kloosterlingen zich niet op onderwijs hebben toegelegd, dan zal hun niet de naam *Bons Enfants* gegeven zijn, zooals boven is uiteengezet.

(1) Heylerhoff, *op. cit.*

Digitized by Google

HET VOORMALIG
KLOOSTER VAN HET H. GRAF TE MAASTRICHT.

HOOFDSTUK I.

STICHTING.

De plaats, waar men tegenwoordig te Maastricht de Bonnefantenkazerne ziet, was een drietal eeuwen geleden nog woest en bijna geheel onbebouwd. Ook gehoorde dit gedeelte van de tegenwoordige stad niet onder de dyarchie van het oude Maastricht: het maakte nl. deel uit van het graafschap van den Vroenhof, dat bestond uit de heerlijkheid Lenculen en de dorpen Heukelom, Montenaken en Wilre (1). Waar thans de kazerne staat, had zich vroeger verheven het schepenhuis, dat diende tot gerechtshof van bovengenoemd graafschap. Voor dit gebouw door liep de oude walmuur (2) van Maastricht, in welken zich op de plaats, waar hij de tegen-

(1) Zie Eversen en Meulleners, *De Limburgsche Gemeentewapens*, pgg. 284-288.

(2) Hoewel reeds veel historisch en onhistorisch over de muren van Maastricht, de uitgestrektheid dezer stad en haar oorsprong geschreven is, kwam het mij doelmatig voor, hier nog het volgende résumé te geven:

De datum van de stichting van Maastricht is niet met juistheid op te geven, doch zeker is het, dat deze, zoo niet vóór, dan toch kort na Christus' geboorte moet gezocht worden. Oorspronkelijk trof men op de plaats, waar thans Maastricht staat, slechts twee forten aan, door de Romeinen gebouwd op de beide Maasoevers ter bescherming van eene door hen over de Maas geworpen brug tusschen de O. L. Vr.-Poort en het Wijker Waterpoortje. Het eerst vinden wij van deze brug en versterkingen gesproken door den geschiedschrijver Tacitus *(Hist. IV)*, die mededeelt, dat in 70 na Christus de Romeinsche veldheer Claudius Labeo tegen den vijand standhield bij de brug over de Maas. Deze brug kan geene andere zijn dan bovengenoemde. Hoever zich deze versterkingen, door de Romeinen aangelegd, hebben uitgestrekt, is moeilijk juist aan te geven, maar in alle geval zullen zij slechts een klein gedeelte van het tegenwoordige Maastricht en Wijk hebben ingenomen. Langzamerhand vestigde zich, hetzij om handel, hetzij om lijfsbehoud, om genoemde vestingwerken eene bevolking, die steeds aangroeide, en het feit, dat de H. Servatius circa 380 zijn bisschopszetel naar Maastricht verplaatste, toont aan, dat dit toen reeds eene vrij aanzienlijke stad moet geweest zijn. Waarschijnlijk zal deze toen ook reeds eenige omwalling gehad hebben. Deze kan zich evenwel ten Westen niet verder hebben uitgestrekt dan St. Servaaskerk, daar de H. Servatius daar begraven werd en dit volgens de Romeinsche wetten buiten de stad moest geschieden. Voor de belangrijkheid van Maastricht in die tijden pleit ook het feit, dat op het einde der 6e eeuw de oude Fransche koningen er dikwijls verbleven en er met hunne hofhouding de groote jaarfeesten bijwoonden. Gregorius van Tours noemt dan ook

Digitized by Google

woordige Tongersche straat sneed, de oude Lenculenpoort (1) bevond, volgens sommige schrijvers aldus genoemd naar de leem-

---

in de 6e eeuw Maastricht positief eene stad. Duurzame wallen vinden wij evenwel eerst gebouwd in het jaar 1229, nadat Hendrik I, hertog van Brabant, aan de Maastrichtenaars het bevel had gegeven, hunne stad te versterken. Deze enceinte, in de geschiedenis van Maastricht gewoonlijk *de oude* genoemd en waarvan ook boven sprake is, nam haar aanvang bij de Helpoort, liep dan achter de straatjes, genaamd „Lang Grachtje" en „Kort Grachtje" en de huizen aan de zuidzijde van de Linkulenstraat tot aan de Looiersgracht, van daar tegenover de tegenwoordige Bonnefantenkazerne met een rechten hoek rechtsom, dan met een boog achter de St. Servaaskerk om naar het punt, waar Brusselschestraat en Groote Gracht samenkomen, en ten slotte achter de huizen aan de zuidzijde van de Groote Gracht door, om dwars over de Markt en tusschen Kleine Gracht en Gubbelstraat door de Maas weer te bereiken. Te Wijk omsloten deze wallen het gedeelte, gelegen tusschen de St. Maartenskerk, de Grachtstraat en het zoogenaamde „Maaspunt", den toren vlak tegenover de Helpoort. Tot zoover over deze oude enceinte, waarvan nog sporen te zien zijn bij de Tafelstraat achter het „Lang Grachtje" en achter de huizen aan de Groote Gracht. De laatste algemeene uitbreiding der vestingwerken, gelijk die nog bestonden in 1868, de *nieuwe* enceinte, dateert van het jaar 1299. Hier zij evenwel opgemerkt, dat tusschen de St. Pieters- en Helpoorten de muur van 1299, waarvan nog een stuk overeind staat, de Jekertakken buiten de stad sloot; de wal, waarin de poort „Waarachtig" gebroken is en waardoor de zoogenaamde „Nieuwstad" bij Maastricht geïncorporeerd werd, dateert van het jaar 1516. Ook moet de aandacht erop gevestigd worden, dat de wallen der enceinte van 1299 niet zoo sterk waren als men die nu nog op sommige plaatsen kan zien; men beschouwe daarvoor slechts het bovengenoemd nog bestaand stuk muur langs een Jekertak bij de Fegijnenstraat. In de achtereenvolgende eeuwen is de nieuwe enceinte bij gedeelten afgebroken en weer vernieuwd. Zoo beschrijft Herbenus in 1485 al de herstellingen, die in zijn tijd aan de vestingwerken werden uitgevoerd. „L'enceinte actuelle de la ville", zoo zegt Alex. Schaepkens, „commencée au XIIIme siècle, enceinte à laquelle les siècles suivants ont laissé chacun un spécimen de leur style, est encore un intéressant sujet d'étude pour l'amateur de l'architecture militaire". Voor de studie van den oorsprong, de uitgestrektheid en de muren van Maastricht vergelijke men: Heylerhoff, *Notice sur l'Origine de la Ville de Maestricht et sur les Enceintes qu'elle a eues à diverses Epoques;* Heylerhoff, *Développements ultérieurs sur la dernière Extension de la Ville de Maestricht;* Herbenus, *De Trajecto instaurato;* de Heer, *De Erectione novorum Moeniorum et Portarum hujus Civitatis;* de Lenarts, *Opkomst en Voortgang der Stad Maastricht;* Pélerin, *Essais historiques et critiques sur le Département de la Meuse-Inférieure;* Habets, *Antiquités dans le Limbourg;* Eversen, *Over de Inlijving der Nieuwstad bij Maastricht* en Alex. Schaepkens, *Une Forteresse de l'ancienne Belgique.*

(1) De *oude* poort van Lenculen, diende, sedert de *nieuwe* poort van dien naam (ook genoemd „Tongersche poort") in 1298 geconstrueerd werd, nog langen tijd tot binnenpoort.

Digitized by Google

kuilen, die zich daar in den omtrek in groot aantal bevonden. Dit was het terrein, waarop reeds een gedeelte van het voormalig klooster van het H. Graf, thans Bonnefantenkazerne verrezen was, toen op 7 (1) Juli 1627 eenige zusters-Sepulchrienen daar aankwamen, uitgezonden door Anna Stapelle (2), overste van het klooster dier orde te Visé, onder geleide van Lambert Jegher, directeur dezer stichting. Sommige schrijvers beweren, dat ook de gouvernante der Zuidelijke Nederlanden, Isabella, de zusters naar Maastricht zou gebracht hebben, doch ik meen, aan de waarheid dezer bijzonderheid te moeten twijfelen, dewijl noch de memorie van Helena van Enckevoirt (3), noch de kroniek van het klooster te Maastricht (4), noch de raadsnotulen dezer stad van dit feit gewag maken. Priorin van de nieuwe communauteit werd Helena van Enckevoirt, suppriorin Maria Liverlo. De andere religieuzen waren Anna de Succa, eene novice, Lutgardis Bolmans, eene clergesse (5), en twee leekezusters, met name Martha Spineux en Maria Wathelet.

Voor de oprichting van het klooster van het H. Graf te Maastricht was de vergunning van den regeerenden vorst en den bisschop van het diocees noodig geweest. De eerste was na ingewonnen advies van den gouverneur en magistraat der stad Maastricht gegeven op 22 Dec. 1626 door de infante Isabella, die voor den bouw van het nieuwe klooster bovendien een terrein ten geschenke gaf, ter grootte van 22 groote roeden, gelegen op de boven beschreven plaats. Zij had o. a. in aanmerking genomen, dat ver in den omtrek geene kerk was, zoodat de nieuwe stichting ook zou dienen tot „merckelijcke vercieringe der voorseide onser

(1) Niet 27 Juli, zooals men herhaaldelijk leest. Den datum 7 Juli heb ik ontleend aan een citaat uit een werk van Helena van Enckevoirt. Zie Daris, *op. cit.*, sub voce *Maestricht*.

(2) Zie inleiding, hoofdstuk II, § 2 sub voce *Visé*.

(3) Deze memorie werd in 1653 opgesteld. Zij bevindt zich in het *Documenten-Boeck* van het klooster te Maastricht. (Zie hierachter hoofdstuk *Archieven*).

(4) Hierachter uitgegeven onder hoofdstuk *Archieven*.

(5) Eene clergesse schijnt eene soort novice geweest te zijn. „Avant d'être admises comme professes de chœur", zoo zegt Numa Albot (*op. cit.*, pg. 34, noot), „les religieuses sont successivement postulantes, clergesses, puis novices". Lutgardis Bolmans is de eenige zuster van het Sepulchrienenklooster te Maastricht, die ik als „clergesse" betiteld gevonden heb.

Digitized by Google

stadt, die aldaer ontrent is seer desolaet". De kerkelijke goedkeuring werd op 7 Juni 1627 (1) verleend door Ferdinand van Beieren, prins-bisschop van Luik, op voorwaarde, dat de nieuwe kloosterlingen de burgers niet om aalmoezen mochten vragen.

---

(1) Deze datum wordt verschillend opgegeven. De kroniek van het klooster te Maastricht, waarover ik hierboven sprak, geeft „7 Juli 1626". Doch niet altijd zijn kronieken..... kritieken. De datum 7 Juni 1627 is door mij ontleend aan het stuk, voorkomende in het *Document-Boeck*, n° 2do. Zie aldaar. Het is eene copie van Ferdinands goedkeuring, welke copie gewaarmerkt werd door den Maastrichtschen notaris Guill. Caris. Daarom heb ik den datum 7 Juni 1627 voor den meest historischen gehouden.

Digitized by Google

HOOFDSTUK II.

WEDERWAARDIGHEDEN.

Spoedig na de stichting van het Sepulchrienenklooster te Maastricht rezen reeds moeilijkheden, doordat de schepenbank van den Vroenhof de religieuzen in het bezit van hare erven weigerde te bevestigen „obsterende sekere ordinantiën prohibitoire". Waarschijnlijk is hier bedoeld het edict, in 1520 van keizer Karel V te Maastricht uitgegaan, waarbij verboden werd, zonder verlof nog onroerende goederen of grondrenten in de doode hand te brengen, d. w. z. aan geestelijke instellingen te schenken of te verkoopen. De zusters wendden zich daarom tot koning Filips IV, die dientengevolge op 3 December 1629 na ingewonnen advies van den gouverneur der stad Maastricht, Claude de Lannoy (1), heer van La Motterie, en van de schepenbank van den Vroenhof de vergunning van Isabella ten eeuwigen dage bekrachtigde, genoemd rechterlijk college gelastte, het klooster in zijne bezittingen te bevestigen en den raad van Brabant het bevel gaf, de religieuzen ten eeuwigen dage van het hare te laten genieten en noch haar, noch haren nakomelingen ten opzichte van dit bezit iets in den weg te leggen.

Toen in 1632 de stad Maastricht was ingenomen door de troepen van Frederik Hendrik, traden de Staten-Generaal in de rechten van den hertog van Brabant en viel hun dus ook ten deel het bezit van den Vroenhof, die in 1530 bij Brabant was ingelijfd. Na den intocht der Staatschen hadden de Sepulchrienen voortdurend te lijden van de kwellingen der Hollandsche soldaten en de vervolgingen door de Staten-Generaal, ja de verdrukking werd zóó erg, dat in 1634 de priorin Helena van Enckevoirt met

(1) Hij was tot gouverneur benoemd in 1616.

Digitized by Google

zeven religieuzen naar Luik vluchtten, waar zij eene schuilplaats vonden in het hospitaal van St. Agatha. Van deze gelegenheid maakte Helena gebruik, om in voornoemde stad een nieuw klooster der orde te stichten. Hierbij werd vastgesteld, dat tusschen de communauteiten van Maastricht en Luik gemeenschap van goederen zou bestaan en beide dezelfde overste zouden hebben Deze bepaling was een gevolg van de vrees van de priorin, dat de Staten-Generaal op den een of anderen dag het huis te Maastricht zouden opheffen (1). Toen in 1638 de nieuwe instelling georganiseerd was, keerde van Enckevoirt naar Maastricht terug.

Groot was het onheil, dat het klooster overkwam in het jaar 1672. Binnen den tijd van eene maand werd het nl. driemaal door een brand geteisterd, te weten op 4, 20 en 29 Januari. De eerste, die, naar men in dien tijd meende, moedwillig werd aangestoken, vernielde een groot gedeelte van de gebouwen, o. a. de eetzaal en de keuken, alsook alle linnengoed, kleederen en zilverwerk en een aantal meubels. Vele personen, die ter hulp gekomen waren, om het vuur te blusschen, stierven weinige dagen daarna tengevolge van brandwonden of de doorgestane koude des winters. De tweede brand ontstond in den toren van de kapel en verwoestte dit bedehuis, de bakkerij en de meubels, die bij de eerste ramp nog gespaard waren. Voor de derde maal werden de zusters beproefd op 29 Januari, toen het vuur, dat dezen keer nabij den koestal uitbrak, wederom een gedeelte van het klooster vernielde. Te meer was deze ramp den religieuzen noodlottig, omdat hij bijna den ondergang der communauteit met zich sleepte, doordat de „momboir des Heeren" haar begon aan te klagen bij het Protestantsch gedeelte (2) van den Maastrichtschen Raad, een onheil, dat door het klooster slechts noode werd afgewend. De laatste brand was waarschijnlijk aangestoken door eenige verraders, die het plan hadden gevormd de geheele stad te verdelgen. Eenig licht in deze zaak geeft misschien het volgende besluit, dat op 1 Februari 1672 door den Maastrichtschen Raad genomen werd:

---

(1) Zie voorts hierachter de § *Filiatie.*

(2) Sedert de inname van Maastricht in 1632 waren tot de Fransche revolutie toe (het tijdperk 1674—1678 uitgezonderd) de leden van de zijde der Staten-Generaa in den Maastrichtschen indivisen Raad steeds Protestanten. Deze personen namen ook meestal de verschillende ambten in de schepenbank van den Vroenhof waar.

Digitized by Google

„Alsoo eenighe vagabonden hun vervoorderen in tijdt van brandt oft apparentie van dijen, met geweldich roepen van verraet alarm oft desgelijcken den schrick onder de gemeijnte te jaeghen, is verdraeghen sulcx te verbieden op pene van arbitraele correctie" (1).

Nadat gedurende den Spaanschen successie-oorlog aan de communauteit groote schattingen waren opgelegd voor het onderhoud der soldaten, waren nieuwe wederwaardigheden voor haar weggelegd in 1748. Toen de stad nl in dat jaar door de Franschen belegerd werd, moesten de religieuzen het aanzien, dat gedurende drie weken in hare kerk en sacristie keizerlijke soldaten werden gelegerd. Tengevolge daarvan waren zij verplicht, gedurende dien tijd het koor te houden in eene kamer boven de spreekhuizen, in welk vertrek ook dagelijks de H. Mis gelezen werd. Op 22 Mei

(1) Naar aanleiding van de verschillende gevallen van brand in het klooster der Sepulchrienen zijn door den stedelijken Raad in het jaar 1672 de volgende besluiten genomen:

In de vergadering van 18 Januari „is geordonneert to voorraedt, ende weiringhe van den brandt, te laeten prepareren dertich draechvaeten, om in cas van noodt te gebruijcken, ende gedraeghen te worden met twee stocken. Vangelijcken te laeten maecken ses spuijten van de cleijne soorte".

In de vergadering van 25 Januari: „alsoo de experientie deze voorleden daeghen geleert heeft hoe lichtelijck ende met hoe groot perijckel van de gansche stadt, datter brandt ontstaet, is op pene van vijf goudt guldens verboden eenighe vastenavont vieren achter dese stadt te stoecken,

mede den wel Ed. heere Commandeur te versuecken, dat aen alle militaire persoenen mach verboden worden, met licht slaepen te gaen oft taback op hunne kaemers te smooren;

wederom is verdraeghen dat den welEd. heer Commandeur, ten opsicht van sijne goede voorsorghe ende diligentie bewesen inde twee leste occasien van brandt, te beschincken met twee goede aeme wijns;

is van gelijcken geordonneerdt alle huysen, schueren ende plaetschen met stroeij gedeckt sonder eenighe exceptie daer van te ontbloeten, teghens April toecomende op pene dat de voorseide daecken sullen worden van stadtsweghen gedemolieert.

sullen mede de capittels ende cloosters versocht worden naer hunne vermoghenheijdt eenighe spuijten cleijne oft groote te laeten prepareren tot weiringhe van den brandt".

In de vergadering van 1 Februari: „Alsoo in den lesten brandt wederom een groot abuijs bevonden is, mits het tappen ende leveren van wijn, bier oft brandewijn aen de soldaeten in waepens wesende, waerover door den wel Ed. heer Commandeur mits desen wordt verboden, aen alle wijntappers, herbergiers ende brandewijnvercoopers, eenighen wijn, bier, oft brandewijn aen de soldaeten in sulcke ongelegentheijdt te debiteren op pene van 3 goudt guldens".

Digitized by Google

daarop na het vertrek der troepen werd de kerk wederom gewijd, terwijl op 20 Juni van datzelfde jaar de Luiksche generaal-vicaris de Stoupy aan de zusters de permissie gaf, om, ingeval nogmaals militaire troepen mochten worden ingekwartierd, de H. Mis te laten lezen in het klooster op eene daartoe geschikte plaats.

Toen de Franschen Maastricht in 1748 hadden ingenomen, verklaarden zij de klokken der plaats hun eigendom; zij bepaalden evenwel eene som, voor welke de verschillende vroegere bezitters ze konden terugkoopen (1). Daar dit bedrag, zijnde 20.000 rijksdaalders, te hoog gëoordeeld werd, vergaderden op 10 Mei de Raad der stad, de gedeputeerden der twee kapittels en de oversten van de kloosters op het stadhuis, waar besloten werd, eene som van 5000 rijksdaalders aan te bieden. De Fransche gevolmachtigde de Séchelle weigerde evenwel op dit aanbod in te gaan, doch door tusschenkomst van den maarschalk van Saksen werd de som teruggebracht op 24000 livres of 19200 gulden. De Sepulchrienen betaalden hiervan 178 gld., 5 stuivers.

---

(1) Wanneer in vroegere tijden eene plaats veroverd werd, verkreeg, naar het schijnt, de overwinnaar een zeker recht op de daar aanwezige klokken, die dan in beslag genomen en weggevoerd werden, tenzij de eigenaars ze voor den prijs, door den grootmeester der artillerie daarvoor gevorderd, terugkochten. (*Maasgouw*, 1879, 24 en 31 Juli; 1882, 28 Sept., 12 Oct.).

Digitized by Google

„Alsoo eenighe vagabonden hun vervoorderen in tijdt van brandt oft apparentie van dijen, met geweldich roepen van verraet alarm oft desgelijcken den schrick onder de gemeijnte te jaeghen, is verdraeghen sulcx te verbieden op pene van arbitraele correctie" (1).

Nadat gedurende den Spaanschen successie-oorlog aan de communauteit groote schattingen waren opgelegd voor het onderhoud der soldaten, waren nieuwe wederwaardigheden voor haar weggelegd in 1748. Toen de stad nl in dat jaar door de Franschen belegerd werd, moesten de religieuzen het aanzien, dat gedurende drie weken in hare kerk en sacristie keizerlijke soldaten werden gelegerd. Tengevolge daarvan waren zij verplicht, gedurende dien tijd het koor te houden in eene kamer boven de spreekhuizen, in welk vertrek ook dagelijks de H. Mis gelezen werd. Op 22 Mei

(1) Naar aanleiding van de verschillende gevallen van brand in het klooster der Sepulchrienen zijn door den stedelijken Raad in het jaar 1672 de volgende besluiten genomen:

In de vergadering van 18 Januari „is geordonneert to voorraedt, ende weiringhe van den brandt, te laeten prepareren dertich draechvaeten, om in cas van noodt te gebruijcken, ende gedraeghen te worden met twee stocken. Vangelijcken te laeten maecken ses spuijten van de cleijne soorte".

In de vergadering van 25 Januari: „alsoo de experientie deze voorleden daeghen geleert heeft hoe lichtelijck ende met hoe groot perijckel van de gansche stadt, datter brandt ontstaet, is op pene van vijf goudt guldens verboden eenighe vastenavont vieren achter dese stadt te stoecken,

mede den wel Ed. heere Commandeur te versuecken, dat aen alle militaire persoenen mach verboden worden, met licht slaepen te gaen oft taback op hunne kaemers te smooren;

wederom is verdraeghen dat den welEd. heer Commandeur, ten opsicht van sijne goede voorsorghe ende diligentie bewesen inde twee leste occasien van brandt, te beschincken met twee goede aeme wijns;

is van gelijcken geordonneerdt alle huysen, schueren ende plaetschen met stroeij gedeckt sonder eenighe exceptie daer van te ontbloeten, teghens April toecomende op pene dat de voorseide daecken sullen worden van stadtsweghen gedemolieert.

sullen mede de capittels ende cloosters versocht worden naer hunne vermoghenheijdt eenighe spuijten cleijne oft groote te laeten prepareren tot weiringhe van den brandt".

In de vergadering van 1 Februari: „Alsoo in den lesten brandt wederom een groot abuijs bevonden is, mits het tappen ende leveren van wijn, bier oft brandewijn aen de soldaeten in waepens wesende, waerover door den wel Ed. heer Commandeur mits desen wordt verboden, aen alle wijntappers, herbergiers ende brandewijnvercoopers, eenighen wijn, bier, oft brandewijn aen de soldaeten in sulcke ongelegentheijdt te debiteren op pene van 3 goudt guldens".

Digitized by Google

daarop na het vertrek der troepen werd de kerk wederom gewijd, terwijl op 20 Juni van datzelfde jaar de Luiksche generaal-vicaris de Stoupy aan de zusters de permissie gaf, om, ingeval nogmaals militaire troepen mochten worden ingekwartierd, de H. Mis te laten lezen in het klooster op eene daartoe geschikte plaats.

Toen de Franschen Maastricht in 1748 hadden ingenomen, verklaarden zij de klokken der plaats hun eigendom; zij bepaalden evenwel eene som, voor welke de verschillende vroegere bezitters ze konden terugkoopen (1). Daar dit bedrag, zijnde 20.000 rijksdaalders, te hoog gëoordeeld werd, vergaderden op 10 Mei de Raad der stad, de gedeputeerden der twee kapittels en de oversten van de kloosters op het stadhuis, waar besloten werd, eene som van 5000 rijksdaalders aan te bieden. De Fransche gevolmachtigde de Séchelle weigerde evenwel op dit aanbod in te gaan, doch door tusschenkomst van den maarschalk van Saksen werd de som teruggebracht op 24000 livres of 19200 gulden. De Sepulchrienen betaalden hiervan 178 gld., 5 stuivers.

---

(1) Wanneer in vroegere tijden eene plaats veroverd werd, verkreeg, naar het schijnt, de overwinnaar een zeker recht op de daar aanwezige klokken, die dan in beslag genomen en weggevoerd werden, tenzij de eigenaars ze voor den prijs, door den grootmeester der artillerie daarvoor gevorderd, terugkochten. (*Maasgouw*, 1879, 24 en 31 Juli; 1882, 28 Sept., 12 Oct.).

Digitized by Google

HOOFDSTUK III.

EINDE.

De Fransche wet van 15 Fructidor an IV (1 Sept. 1796) hief de kloosters op met uitzondering van die instellingen, welke ziekenverpleging en onderwijs ten doel hadden. De stichting van het H. Graf te Maastricht, als zijnde eene inrichting van dit laatste soort, kon dus niet worden gesupprimeerd. Dit belette niet, dat op 12 Vendémiaire an V (3 Oct. 1796) Leonis, wien de functie van commissaris opgedragen was door den directeur der registratie en domeinen van het departement der Nedermaas, een bezoek bracht aan voornoemd klooster en op dien datum en volgende dagen een staat opmaakte van de namen der religieuzen, de eigendommen, inkomsten en schulden alsook een inventaris van de meubels, het zilverwerk enz. De taak van Leonis was natuurlijk wederrechtelijk en de kloosterlingen haastten zich daarom op 21 Vendémiaire een protest in te dienen bij de centrale administratie van het departement. Deze deed reeds op den 25sten de uitspraak, dat de communauteit niet in de termen der wet van 15 Fructidor viel; evenwel maakte zij de volgende twee willekeurige bepalingen: 1. De inventaris der meubels en goederen, door Leonis opgemaakt, bleef gehandhaafd en de religieuzen bleven verantwoordelijk voor alle schade, die het geïnventariseerde zou lijden. 2. De Sepulchrienen moesten het geestelijk gewaad afleggen op het oogenblik, dat de kloosters, door de wet van 15 Fructidor opgeheven, dit zouden doen.

De Bonnefanten zouden er zich niet lang over verheugen, dat het voortbetaan harer communauteit verzekerd was. Op 5 Frimaire an 6 (25 Nov. 1797) maakte eene nieuwe wet ook een einde aan die instellingen, die ziekenverpleging en onderwijs ten doel hadden en hiertoe behoorde natuurlijk de stichting van het H. Graf

Digitized by Google

te Maastricht. Op 3 Ventôse (21 Febr. 1798) begaven zich de commissarissen Bleron, Cruts en Milliard naar het klooster, om er hunne werkzaamheden aan te vangen. Deze bestonden in het opmaken van staten van de namen der aanwezige religieuzen, van de landerijen, kapitalen, schulden, meubels, benoodigdheden der kerk, zilverwerk, archieven enz., alsmede van eene beschrijving der gebouwen. Toen op 23 Ventôse deze taak was volbracht, werden de roerende goederen met uitzondering van het groote altaar, het orgel, den preekstoel, de communiebanken en de klok, alsook de archieven overgebracht naar de proostdij van St. Servaas, waar zij onder de hoede van den daar fungeerenden bewaker Gerard Lenssens werden gesteld. Inmiddels hadden den 9den de religieuzen, buiten de priorin en de suppriorin ten getale van 15 koor-, 6 leekezusters en 3 donaten, de inrichting verlaten, waarop de commissarissen een zekeren Guillaume Gilissen als bewaker in de gebouwen geplaatst hadden.

Hoedanig was het lot der Sepulchrienen na hare uitdrijving? De wetten van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI stonden aan eene koorzuster eene schadeloosstelling van 10.000 francs, aan de leekezuster eene van 3.334 francs toe. Genoemde sommen zouden worden uitbetaald in den vorm van bons, die echter niet gebruikt konden worden dan tot de aanwinst van nationaal goed. De Bonnefanten weigerden echter die gift te aanvaarden, daar zij zulk eene daad als tegen den godsdienst beschouwden. Voorts zijn door de Fransche regeering verschillende pensioenwetten voor de ex-religieuzen uitgevaardigd; over deze uit te weiden zou op deze plaats ondoenlijk zijn: ik verwijs daarom naar de *bulletins des lois*, de *Instructions relatives aux pensions ecclésiastiques* en de pensioenstukken der zusters van de voormalige communauteit van het H. Graf te Maastricht (1). Wat geschiedde er met de vroegere kloostergebouwen? Nadat eerst eene aanvrage gedaan was, om ze in te richten tot eene werkinrichting als weldadigheidsgesticht tot wering der bedelarij en zij ook al ter beschikking waren gesteld voor den dienst der buitengewone approviandeering der plaats, werden zij ten slotte bestemd tot kazerne, een doeleinde, tot welk

(1) Deze *bulletins*, *instructions* en pensioenstukken zijn aanwezig op het Rijksarchief te Maastricht.

Digitized by Google

zij tot op den dag van heden zijn gebruikt. De landerijen werden bij verschillende veilingen verkocht.

Het tweede lid van art. XII van de wet van 5 Frimaire an VI luidt aldus: „Néanmoins ces écoles et hôpitaux conserveront les biens dont ils jouissent et seront administrés d'après les lois existantes dans les autres parties de la république". Daris besluit hieruit, dat de administratie van het departement der Nedermaas, bestaande uit Chenart, Coenegracht, Petit, Surlet-Chockier en Cox wederrechtelijk handelde, toen zij den Sepulchrienen het hare ontnam. Ik meen hier evenwel te moeten wijzen op een schrijven (1) van den Franschen minister van financiën d.d. 21 Frimaire an VI, gericht aan bovengenoemde administratie, waarin o.a. het volgende voorkomt: „Comme il se peut qu'indépendamment des biens servant de dotations aux écoles et aux hôpitaux il y en ait qui forment celles des maisons religieuses et qui leur appartiennent spécialement, vous devez prendre une connaissance approfondie de la nature des biens dont il s'agit, faire la distraction de ceux qui seront reconnus être la propriété particulière des maisons religieuses et les faire régir et administrer par les directions des domaines comme étant susceptibles de l'application de la loi." Volgens deze interpretatie der wet door den Franschen minister was de administratie dus alleen verplicht, die goederen aan het klooster te laten, die daaraan toebehoorden *in de hoedanigheid van inrichting van onderwijs*. Op 4 Ventôse werd dan ook door de commissarissen Bleron, Cruts en Milliard een onderzoek ingesteld, waarvan het resultaat luidde, dat in het klooster geen roerend of onroerend goed bestond, „particulier à l'institut de l'éducation publique, dont la communauté faisait profession, mais que le tout appartient à cet établissement sous le rapport de leur institut religieux." Men ziet dus, dat, indien art. XII van de wet van 5 Frimaire an VI overschreden werd, de schuldigen te zoeken zijn te Parijs en niet te Maastricht.

---

(1) Dit schrijven is gebonden in de reeds genoemde *Instructions relatives aux Pensions ecclésiastiques.*

Digitized by Google

HOOFDSTUK IV.

Gebouwen (1).

Den hoofdingang binnenkomende — ik volg hier de beschrijving der gebouwen, op 10 Ventôse an VI opgemaakt door de commissarissen Bleron, Cruts en Milliard (2) — had men op de linkerhand drie kleine spreekkamers en ééne groote, elk van welke vertrekken in tweeën was verdeeld. In het midden van het klooster bevond zich eene kleine vierkante plaats, toen ter tijd tuin of bleek. Op de bovenverdieping telde men 32 kloostercellen, elke met één venster, en nabij deze 3 andere, elke met twee vensters, bestemd voor de leeken. Eene eigene bakkerij verschafte den zusters het brood, eene eigene brouwerij het bier, een eigen koestal de melk (3). Aan de overzijde van den grooten tuin lag het kwartier der kostdames, beneden 4 en boven 3 plaatsen bevattend. Blijkens het rapport van bovengenoemde commissarissen was er eene zekere ruïne in het klooster waar te nemen: o.a. waren vloeren, muurkasten en schoorsteenen opengebroken en degene, die meent, dat commissaris Leonis bij zijne bezoeken op 12 Vendémiaire an V aan het schatgraven is geweest, zou waarschijnlijk de waarheid gissen. Na den brand van 1672 werd het verwoeste gedeelte van het klooster niet onmiddellijk hersteld: zeer langzaam had dit plaats, want eerst op 30 Januari 1697 — zoo leest men in de kroniek (4) der stichting — werden de nieuwe gebouwen met de ceremoniën, daartoe behoorende, door Servatius Eugenius Gadet,

---

(1) Een plattegrond van het voormalig klooster van het H. Graf vindt men in von Geusau, *Korte Geschiedenis der Kloosters te Maastricht.*

(2) *Registres de Suppression* op het Rijksarchief in Limburg.

(3) Het rapport spreekt ook van eene remise.

(4) Deze kroniek volgt in het vervolg van dit werk.

Digitized by Google

pastoor van St. Catharina-parochie en kanunnik van St. Servaas (1), besloten. Misschien hadden de religieuzen wel met geldgebrek te kampen en dan is het niet onwaarschijnlijk, dat de rijke erfenis-Jaddon, die het klooster in 1694 ten deel viel, haar uit de moeilijkheid geholpen heeft.

Van de oude kapel der Sepulchrienen, die in het jaar 1672 geheel of gedeeltelijk eene prooi der vlammen werd, is weinig bekend. Evenmin is met zekerheid te zeggen, of zij daarna hersteld dan wel eene nieuwe gebouwd werd. Constateeren wij slechts, dat tot het jaar 1710 toe sprake is van eene „oude kapel" met een toren erop, waarin twee klokken hingen. Zij bevond zich niet op de plaats der nieuwe kerk, daar zij nog bestond, toen men deze laatste reeds voleindigd had. Voor deze nieuwe kerk werd op 19 Juni 1686 door den „commissaris van den Biessen" (2) met alle plechtigheid in tegenwoordigheid van de eerste personen der stad en onder grooten toeloop des volks de eerste steen gelegd. Met den bouw zijn niet minder dan 24 jaren heengegaan; misschien was wel het geld niet altijd voorradig en kwam de bovengenoemde erfenis-Jaddon ook bij den bouw der kerk te pas. Op 24 September 1710, nadat in de oude kapel de laatste mis gelezen was, trokken de zusters processiegewijze naar het nieuwe godshuis, dat daarna „simpliciter" gewijd werd door Gerardus Eyssen (3), kanunnik van St. Servaas en „commissaris" van het klooster. De vergunning daartoe — alsook tot het profaneeren van de oude kapel, dat op 2 October van hetzelfde jaar plaats vond — was op 14 September voorafgaande verleend door Jozef Clemens

(1) Servatius Eugenius Gadet, *S. Th. L.*, werd te Maastricht geboren in 1648. Hij overleed op 12 Febr. 1709. — De kapel van St. Catharina, die aan de Groote Markt lag, was sedert 1632, toen na de inname van Maastricht door Frederik Hendrik de St. Mathiaskerk aan de Protestanten was overgegaan, parochiekerk voor het noordelijk gedeelte der stad geworden en bediend door een kanunnik van St. Servaas, licentiaat in de Godgeleerdheid. Zij was oud en reeds bekend vóór de uitbreiding der stad in de 13e eeuw onder den naam van „St. Catharina in het Veld". Een klein gasthuis, dat diende voor behoeftige pelgrims, was eraan verbonden.

(2) Is dit de commandeur van de Duitsche Orde of een lid der vroeger te Maastricht gewoond hebbende patricische familie van den Biessen?

(3) Gerardus Eyssen werd geboren op 27 Juni 1655 te Nieuwstad bij Sittard. Kanunnik werd hij op 14 April 1687. Hij stierf op 2 November 1711.

Digitized by Google

van Beieren, bisschop van Luik. Deze stond daarin den religieuzen toe, de oude kapel te laten afbreken, na uit het altaar met eerbied de HH. Relieken genomen te hebben, de nieuwe kerk „simpliciter" te laten wijden door een commissaris, door hem af te vaardigen en er de HH. Missen op een gezegenden draagbaren steen te laten lezen; het bineeren (1) was evenwel niet toegestaan. Ook beval Jozef Clemens, de kerk zoo spoedig mogelijk te laten consacreeren door bisschoppelijke inzegening, eene wijding, die eerst op 5 Juli 1740 ter eere van den stervenden Christus en den H. Jozef verricht werd door Jacquet, bisschop van Hyppone en suffragaan van Luik. Op 22 Mei 1748 reeds moest Petrus Pelsers (2), kanunnik van St. Servaas en pastoor van St. Jacob, op last van bovengenoemden Jacquet haar opnieuw wijden, omdat gedurende drie weken soldaten erin hadden gelegen.

De kerk was een groot helder verlicht gebouw, opgetrokken in baksteen. De gevel, uitziende op het Oosten, vertoont vier pilasters van Naamschen steen, bekroond door kapiteelen van de modern-ionische orde; de tusschenruimten der pilasters zijn met baksteen aangevuld. Het geheel wordt gedekt door een driehoek, waarin men, in steen uitgehouwen, de verrijzenis van Christus ziet afgebeeld. De eerste steen voor dezen gevel werd met alle piechtigheid op 7 Maart 1709 gelegd door de Hinnisdael, vicaris-generaal van Luik. Dit jaartal blijkt nog uit het volgende chronicon, boven den voormaligen ingang aangebracht:

ERIT SEPVLCHRO DOMINI GLORIA.

In Augustus 1900 bij gelegenheid van het leggen van een

(1) Het lezen van twee missen op één dag door denzelfden priester.

(2) Petrus Arnoldus Pelsers werd op 4 Juni 1681 geboren te Lummen en overleed op 31 Januari 1751. Hij werd te Leuven *S. T. L.* — De kapel van St. Jacob lag op den hoek van de Breedestraat en de St. Jacobstraat; een ziekenhuis was eraan verbonden tot opname der pelgrims, die te Maastricht voorbijkwamen en zich begaven naar St. Jacob van Compostello in Galicië. Het gasthuis is sedert meerdere eeuwen verdwenen, de kapel is eerst afgebroken in 1803. Sedert 1632 diende zij tot parochiale kerk voor het westelijk gedeelte der stad, namelijk sedert St. Jan aan de hervormden moest worden afgestaan. De functie van pastoor moest er door een kanunnik van St. Servaas, licenciaat in de Godgeleerdheid, bekleed worden en die van kapelaan door een geestelijke derzelfde kerk met den graad van baccalaureus. Het terrein is sedert 1803 in een tuin herschapen. (Russel, *Geschied- en Oudheidkundige Schets der Stad Maastricht*, pg. 176).

Digitized by Google

nieuwen vloer werd door den opzichter der genie onder de kerk een gang ontdekt, loopende van het Noorden naar het Zuiden, dus volgens de breedte van het gebouw. In dezen gang waren verschillende nissen, waarin, verticaal staande, drie grafsteenen gevonden werden. Hier volgen de inscriptiën:

HIER . LIGHT . BEGRAVEN
SOEUR . MARIE . CONSTANSSE
SEGGE . VAN . BEUL
OUT . R-DE . MERE
DEN . XVIII . 7BER . 1736.

HIER LIGHT BEGRAVEN
SR M. CLAIRE VAN DEN H.
JOSEPH GEBOREN RUTTEN
DONATE GESTORVEN DEN
26 FEBR. 1757.

HIER LIGT BEGRAVEN
SR MARIE EMMANUEL VAN
HET H. SACRAMENT GEBOOREN
GILLIS SOUSPRIEURE . OUD 60
IAAREN GEPROFEST 46
GESTORVEN DEN 27 7BER
1781
R. I. P.

Onder deze grafsteenen werd in het geheel niets gevonden. Hebben de Franschen zóóver hunne onderzoekingen uitgestrekt? In 1900 werd geen ingang ontdekt, waardoor men van de kloostergebouwen uit in de ruimte onder de kerk kon afdalen

Op de kerk stond vroeger een toren, waarin op 21 September 1710, drie dagen vóór de wijding van het gebouw, de klokken der oude kapel werden overgebracht. In 1748 werden zij door de Franschen in beslag genomen, doch door de Sepulchrienen, zooals reeds is medegedeeld, teruggekocht. De kleine klok kreeg in 1754 eene barst, zij werd te Luik hergoten en daar zij hierdoor veel in gewicht was toegenomen, diende zij daarna als groote klok. Bij hare wijding, die op 23 September van dat jaar op last van den Luikschen vicaris-generaal geschiedde door Lambertus Beaumont (1), kanunnik van St. Servaas, werd zij gedoopt: MARIA ANNA JOSEPH

(1) Lambertus Beaumont werd op 16 September 1694 te Maastricht geboren en stierf op 9 December 1755. Hij werd kanunnik op 29 Maart 1711.

Digitized by Google

AUGUSTINA: MARIA ANNA — de voornamen der toenmalige priorin M. A. Horsmans; JOSEPH — de heilige, ter eere van wien de kerk gewijd was; AUGUSTINA — naar St. Augustinus, volgens wiens regel de religieuzen leefden.

Verplaatsen wij ons thans eene goede eeuw terug naar den tijd van vóór de Fransche revolutie en treden wij de kerk binnen. Deze vloer is in 1710 geschonken door Matthijs Dubien. Langs de wanden ziet gij zes groote schilderijen hangen, voorstellende respectievelijk St. Petrus, St. Jacobus, St. Simeon, St. Augustinus, St. Maria Magdalena en St. Helena en twee kleine, afbeeldingen van het H. Graf en St. Andreas (1). Het kapelletje van het H. Graf daar werd op 2 Januari 1711 vereerd door Maria Pleughmaekers; op 11 Mei van hetzelfde jaar deed zuster van Brienen den predikstoel cadeau. Betreden wij thans het koor. Al aanstonds valt ons de rijke versiering op. Den vloer, geheel in marmer, gaf in 1710 Joannes Lansmans, het hooge altaar in 1746 Servatius van den Bergh (2), abt te Gladbach, die er op 10 Juli van dat jaar de eerste mis plechtig opdroeg. Het orgel op het koor staat er sinds 1719 en komt van Jacob van Meven en zijne huisvrouw Maria Anna Maria Pleughmaekers. De uitgestrekte tribune, die gij zich daar op twee rijen pilaren verheffen ziet (3), is het koor der religieuzen. Er bevindt zich daar een altaar, toegewijd aan God en Zijne Onbevlekte Moeder, in 1760 geschonken door zuster Maria Alexandrina Coken. Dat andere koor is voor de kostdames. Sinds 1775 staat daar ook een altaar; Jean Libert de Belleflamme, vicaris van Sint Servaas, de schenker, deed er op 13 December 1776 de eerste mis aan. Hier in de kerk bevinden zich ook reliquiën, te weten die van St. Bonifacius alsook een overblijfsel van het H. Kruis, in 1777 vereerd door gravin van Bentheim, die vele jaren als kostdame in het klooster gewoond had.

Het zilverwerk der oude kapel was in den brand van 1672 grootendeels vernield; wat dat der nieuwe kerk aangaat, ik heb

(1) Staat der kerkmeubels, op 23 Vendémiaire an V opgemaakt door Leonis. Dit stuk bevindt zich in *Inventaires des Couvents supprimés dans le Département de la Meuse Inférieure*, pgg. 140, 141, op het Rijksarchief in Limburg.

(2) Servatius van den Bergh was de 43e abt van de Benedictijner-abdij St. Viti te Gladbach. Hij werd als zoodanig benoemd in 1725. In 1750 overleed hij.

(3) Saumery, *Les Délices du Païs de Liége*, IV, 109.

Digitized by Google

slechts vermeld gevonden een kelk, een O.-L.-Vrouwenbeeld en twee kandelaars. De kelk werd op 26 October 1773 vereerd door den pater Jezuit Nicolaas Houwens (1), biechtvader van het klooster, toen hij na de opheffing der S. J. de gewijde Hostiën overbracht van de kerk der Jezuïeten naar die der Sepulchrienen. Het O.-L.-Vrouwenbeeld, dat eveneens tot het zilverwerk van voornoemde paters behoorde en omstreeks 1761 door de studenten vervaardigd was, werd in 1774 uit handen van den zilversmid l'Herminotte voor 800 gulden gekocht door de reeds genoemde gravin van Bentheim, die het daarna aan het klooster van het H. Graf schonk (2). De zilveren kandelaars werden op 7 Augustus 1748 vereerd door Agatha Munix. Blijkens eene aanteekening, door Leonis gemaakt op zijn staat dd. 23 Vendémiaire an V werd al het zilverwerk der kerk in October 1794 weggevoerd op last van den toenmaligen gouverneur van Maastricht, den prins van Hessen (3). Het rapport der commissarissen Bleron, Cruts en Milliard, op 7 Ventôse an VI opgemaakt, vermeldt, dat zij in kerk en sacristie o. a. nog het volgende vonden: „deux calices (4) dont un en étain et l'autre en cuivre, huit chandeliers en cuivre, une lampe en cuivre, un encensoir en cuivre, huit chasubles, huit étoles, huit manipules, cinq sachets, huit voiles de calice, onze devant d'autel dont trois petits, deux chapes, cinq aubes, dix-huit amicts, vingt-quatre purificatoires, deux surplis, sept nappes d'autel et douze lavabo, huit passets et trois petits passets."

---

(1) Geboortig van Amsterdam.

(2) Zie het manuscript, uitgegeven door Greg. van den Bergh in de *Maasgouw* van 29 October en 12 November 1887. — Nog twee andere O.-L.-Vrouwenbeelden van het voormalig Jezuïeten-college werden geplaatst in de kerk der Bonnefanten.

(3) Gouverneur van Maastricht 1784—1794.

(4) Blijkens een rapport van Cruts en Milliard dd. 9 Ventôse an VI (zie: *Registres de Suppression)* was de voet van dezen kelk van koper, maar de beker van verguld zilver. Hij werd door hen op genoemden datum in dépôt gegeven aan Bléron, ontvanger der nationale domeinen te Maastricht. Misschien is hier wel sprake van den kelk van pater Houwens, dien de gevolmachtigden van den prins van Hessen en ook Leonis voor koperwerk zullen hebben aangezien. Leonis spreekt ten minste van „un calice en cuivre".

Digitized by Google

HOOFDSTUK V.

FINANCIËN.

De inkomsten bestonden vooral in de opbrengst der landerijen en de renten der kapitalen. De landerijen besloegen in 1700 eene oppervlakte van circa 220, in 1750 van circa 650 en bij de opheffing van het klooster van circa 420 groote roeden (1). Zij waren gelegen onder Bunde, Gellik, Gulpen, Heer, Hees, Kesselt, Meersen, Montenaken, Veldwezelt en den Vroenhof. De vermindering van den grond tusschen het jaar 1750 en de suppressie is vooral te wijten aan het feit, dat de religieuzen in 1775 door een proces gedwongen werden, niet minder dan 130 groote roeden te verkoopen (2). Het grootste gedeelte van al dit land was verpacht „ten halven schoove", d. w. z., dat de pachters verplicht waren, de helft van wat hun de grond opbracht, aan het klooster af te staan. Meer détails over de landerijen vindt men in het *Documenten-Boeck*, het *Legger-Boeck*, het *Ontfangh-Register* en de

(1) Rapport der commissarissen Cruts, Bleron en Milliard dd. 6 Ventôse an 6 in *Registres de Suppression* op het Rijksarchief in Limburg.

(2) In 1775 werd door belanghebbenden aan de Staten-Generaal te 's Gravenhage een rekwest gezonden, inhoudende, dat het klooster tot den koop van deze 130 groote roeden onbevoegd was geweest, dewijl het eene doode hand was, aan welke volgens het edict van keizer Karel V (zie hiervoor hoofdstuk II) de acquisitie van landerijen verboden was. Hiertegen voerde het klooster aan, dat 1° voornoemd edict in de banken van St. Servaas, waar voornoemde koop geschied was, nooit gepubliceerd waren, en 2° dat zulks voornoemden koop niet betrof.

Deze zaak had voortgang op de „rolle van instructie" te Maastricht en ten slotte werd overeengekomen, dat de landerijen publiek aan den meestbiedende zouden verkocht worden en van de opbrengst 1° aan het klooster alle landerijen à 38 gld. de roede zouden betaald, 2° alle gerezen kosten door beide partijen zouden voldaan en 3° het overschot van het geld door beide partijen zou gedeeld worden. — Zie voorts *Document-Boeck*, n° 24to, inliggend blad.

Digitized by Google

Losse Bescheiden (1). De kapitalen bedroegen te zamen in 1700 circa 10.000, in 1750 circa 25.000, bij de opheffing van het klooster circa 40.000 gulden (2). Deze sommen brachten tot het jaar 1700 gemiddeld steeds op $6^1/_2$ °/₀ interest, van 1700—1775 5 °/₀, na 1775 5 °/₀ en $4^1/_2$ °/₀. Van het jaar 1737 af werd meestal de bepaling gemaakt, dat het klooster zich zou vergenoegen met 4 °/₀, wanneer juist op den vervaldag of binnen zes weken daaraanvolgende de verschuldigde rente betaald werd. Voor meer détails aangaande de kapitalen zie men het *Stipael-Boeck*, het *Legger-Boeck*, het *Ontfangh-Register* en de *Losse Bescheiden*.

De bezittingen der Sepulchrienen werden in den loop der tijden niet onaanzienlijk vermeerderd door de dots, ingebracht door de nieuwe zusters, door de stichtingen, die aan de kerk werden verbonden, en door verschillende erfenissen. Van de dots zijn mij slechts acht bekend, te weten die van de zusters Beatrix Delleur (1683), die een huis, Elisabeth Munix (1688), die 1300 gld., Christina van de Cruys (1716), die 1000 gld., Isabella Verliers (1720), die 3000 gld., Gertrudis Meusens (1724), die 5 bunder land, Christina Leuning (1748), die 2000 gld., Barbara Desaer, die 3000 gld. en Xaveria Hermans (1750), die 2000 gld. inbracht. De volgende stichtingen (3) werden in den loop der tijden aan de kerk der religieuzen van het H. Graf verbonden:

Jaargetijden.

Januari.

Den 26sten eene gezongen mis voor de ziel van den zeer eerw. heer Laur. Le Jeune, deken der collegiale kerk van O. L. Vrouwe en voor zijne ouders en vrienden.

Maart.

Den 4den eene leesmis voor de ziel van Barbara . . . . .

Den 25sten eene gezongen mis met 2 leesmissen en vigiliën van

---

(1) Zie hierachter hoofdstuk *Archieven*. Voor de grootte der vlaktematen in de verschillende plaatsen consulteere men de *Annuaires du Limbourg*.

(2) Rapport-Cruts etc. d.d. 7 Ventôse an 6, *loco citato*.

(3) *Legger-Boeck*, in fine. Men zie ook het *Document-Boeck*.

Digitized by Google

9 lessen voor de ziel van zuster Maria Lutgardis Dubien, hare ouders en vrienden.

In het gebed van 40 uren of op dag en datum, die het klooster goedvindt, 10 leesmissen, ter intentie van M. G. Dumany, suppriorin van het klooster van den Beyaard te Maastricht. Deze stichtte ze op 3 Januari 1776 en stortte daarvoor de som van 200 gld.

April.

Den 29sten eene gezongen mis met de vigiliën van 9 lessen voor de ziel van den eerw. heer Joannes Jaddon, priester en kapelaan van O. L. Vrouwe.

Mei.

Den 5den eene leesmis voor de ziel van Helena Potti.

Den 17den eene leesmis voor de ziel van den zeer eerw. heer Servatius van den Bergh, in leven abt te Gladbach, zijne ouders en vrienden.

Den 15den eene gezongen mis en 6 leesmissen voor de ziel van mevrouw Furt, geboren Thissen en voor hare familie.

Juni.

Den 13den eene gezongen mis met de vigiliën van 9 lessen voor de ziel van den eerw. heer Vandendom, priester.

In het octaaf van het Allerheiligste Sacrament 7 leesmissen op 7 achtereenvolgende dagen en na het octaaf eene gezongen mis voor de ziel van juffrouw Elisabeth Kinet, hare ouders, broeders en zusters. Deze stichting dateert van 21 April 1775. Elisabeth Kinet stortte daarvoor de som van 400 gulden.

Juli.

Den 10den eene gezongen mis met de vigiliën van 9 lessen voor de ziel van den eerw. heer Joannes Meulenaire, kanunnik van St. Servaas, zijne ouders en vrienden.

Augustus.

Den 8sten eene gezongen mis met de vigiliën van 9 lessen voor de ziel van den eerw. heer Materni, priester.

Digitized by Google

Den 10den eene gezongen mis en 4 leesmissen met de vigiliën van 9 lessen voor de zielen der zusters Catharina en Gertrudis Meusens, hare ouders en vrienden.

September.

Den 10den eene gezongen mis voor de ziel van juffrouw N. Balen, hare ouders en vrienden.

Den 26sten eene leesmis voor den eerw. heer Joannes Warcollier met Miserere, De Profundis en Collecte.

November.

Den 25sten eene gezongen mis voor de zielen van den eerw. heer Frambach, pastoor te Opheer, en Maria Henssen, leekezuster. Voor deze stichting stond Frambach op 17 Juni 1738 aan het klooster eene weide af, ter grootte van $^1/_2$ bunder.

Den 30sten eene leesmis voor de ziel van den eerw. heer Marres, priester.

Den 12den eene gezongen mis voor de ziel van juffrouw Rietraet.

In het octaaf van Allerzielen 6 leesmissen voor de zielen van de ouders en bloedverwanten van den eerw. heer d'Art. Gesticht op 23 Maart 1774 bij testament, waarbij hij het klooster tot zijn universeelen erfgenaam benoemt.

Gedurende het octaaf van Allerzielen iederen dag eene leesmis en op één dag van dat octaaf eene gezongen mis tot lafenis van de ziel van juffrouw Catharina Kinet, weduwe van H. Hermans, en van de ziel van haren man. Catharina Kinet stortte op 29 Dec. 1774 voor deze stichting 400 gulden.

Op Maandag na St. Andreas eene hoogmis met Miserere en daarbij behoorende Collecte (oratie) na de mis en 2 leesmissen voor Ursule du Many, begijn van het college van St. Christophe te Luik, en de zielerust van hare ouders, broeders en zusters. Na haren dood moesten genoemde missen plaats hebben op den verjaardag van haar overlijden of op den eersten dag daarna, waarop geen belet was, voor de rust van hare ziel en de zielen harer bloedverwanten. Ursule du Many, die deze missen op 18 Mei 1775 stichtte, schold daarbij aan het klooster eene jaarlijksche rente van 10 maten spelt kwijt.

Digitized by Google

December.

Den 21sten eene leesmis met Miserere, De Profundis en Collecte voor de ziel van den eerw. heer N., pastoor van Kempen en Abdije, heer van Gladbach.

Den 16den 6 leesmissen voor de ziel van den eerw. heer d'Art. Gesticht op 23 Maart 1774 bij testament, waarbij hij het klooster tot zijn universeelen erfgenaam benoemt.

Andere Stichtingen.

Op 11 Mei 1661 sticht Catharina Simonis, weduwe van wijlen Jacob van Hees, in leven woonachtig te Luik, eene dagelijksche mis te $8^1/_4$ ure, te doen door een pater uit het klooster der Kruisheeren, voor haar, hare ouders en bloedverwanten, zoo levende als doode, waarvoor zij jaarlijks 178 gld. betaalt. In de week is het eene leesmis, op Hoogtijden, des Zondags, op heiligendagen en feesten der HH. Apostelen eene gezongen mis met de daartoe voorgeschreven plechtigheden. Op 18 Februari 1691 werd deze stichting door Cornelius Faes, vicaris-generaal van Luik, geredu ceerd op 4 missen elke week.

Op 7 September 1676 sticht Joannes Warcollier, kanunnik der abdij te Thorn (1), eene wekelijksche mis van de overledenen, gevolgd door de Psalmen, het Miserere en het De Profundis voor zijne ziel en de ziel zijner ouders en vrienden. Voor deze mis, die plaats moest hebben des Maandags, schenkt hij 300 pattacons (2).

Op 20 Januari 1688 sticht Joannes Jaddon, kanunnik van St. Anna in de kerk van O. L. Vrouw, bij testament, waarbij hij het klooster van het H. Graf tot zijn universeelen erfgenaam benoemt, eene dagelijksche mis voor hem, zijne ouders, vrienden en weldoeners. Van deze missen kan de priorin er jaarlijks 15 doen lezen of zingen tot hare intentie, 't zij voor levenden of overledenen naar haar goeddunken.

Op 7 November 1693 sticht Joannes Jacobus Warcollier boven-

(1) Joannes Jacobus Warcollier werd op 27 Februari 1662 tot kanunnik der abdij Thorn benoemd. (Zie voorts J. Habets en A. Flament, *De Archieven van het Kapittel der Vorstelijke Rijksabdij Thorn*, II, o. a. pg. XLI).

(2) Een pattacon = 4 gulden.

Digitized by Google

genoemd eene wekelijksche mis ter eere van het Allerheiligste Sacrament des Altaars, waarna de Psalmen, het Miserere en het De Profundis voor hem, zijne ouders en vrienden. Voor deze mis, welke des Donderdags moest plaats hebben, betaalde Warcollier 300 pattacons.

Op 30 Mei 1743 sticht Maria Catharina Bijen een wekelijksch lof des Dinsdags met het uitstellen van het H. Sacrament, het branden van twee witte flambouwen, het geven van de H. Benedictie en verder bidden volgens gewoonte met het afroepen van den naam der fundatrice, zulks tot lafenis van de zielen harer ouders, broeders, zusters en vrienden en van haar zelve na haren dood. Zij belooft, hiervoor jaarlijks aan het klooster te betalen eene rente van 40 gulden, te redimeeren met 1000 gulden, welke som geplaatst wordt op een huis, genaamd „de Meloen" tegenover het gouvernementshotel. Op 2 September 1743 werd dit lof op verzoek der religieuzen (1) door den Luikschen vicaris-generaal graaf de Rougrave op Zondag overgebracht.

Op 10 November 1766 sticht de eerw. heer van der Veecken, beneficiant van O. L. Vrouwe te Maastricht, bij testament, waarbij hij het klooster 1500 gld. vermaakt, eene wekelijksche mis des Zondags tot lafenis van zijne ziel en de zielen zijner ouders en vrienden.

In 1767 sticht zuster M. C. Meusens een jaarlijksch lof des Vrijdags na het octaaf van het H. Sacrament ter eere van het H. Hart van Jezus, alsook eene leesmis met Miserere en De Profundis tot lafenis der zielen van zuster M. G. Meusens, harer ouders en vrienden.

In 1768 sticht zuster M. C. Meusens een jaarlijksch lof des Zaterdags in het octaaf van het H. Sacrament ter eere van het H. Hart van Maria, alsook eene leesmis met Miserere en De Profundis den Zondag in hetzelfde octaaf tot lafenis van hare ziel en de zielen harer ouders, broeders, zusters en vrienden.

---

(1) De zusters hadden als gronden voor haar verzoek aangevoerd: 1°, dat het op Dinsdag zeer lastig was ter oorzake van de school; 2°, dat op dien dag weinig volk de kerk van het klooster bezocht; 3°, dat het klooster geen gesticht lof op Zondag had; en 4°, dat des Zondags gewoonlijk een groote toeloop van volk naar de kerk plaats had.

Digitized by Google

Van de *erfenissen*, die aan de communauteit van het H. Graf ten deel vielen, noem ik de volgende:

Op 20 Januari 1688 benoemt JOANNES JADDON, kanunnik van St. Anna in de O. L. Vrouwe-kerk te Maastricht (1), het klooster tot zijn universeelen erfgenaam (2). Daarbij kreeg dit o. a. een aantal kapitalen tot een gezamenlijk bedrag van circa 3500 gulden (3).

Op 10 November 1766 vermaakt L VAN DER VEECKEN, vroeger kanunnik en scholaster van het kapittel van O. L. Vr. te Maastricht, bij het maken van zijn testament beneficiant van genoemde kerk (4), aan het klooster de som van 1500 gulden (5).

Op 23 Maart 1774 benoemt PETRUS JOSEPHUS D'ART, kanunnik van St. Anna in de kerk van O. L. Vr. te Maastricht (6), het klooster tot zijn universeelen erfgenaam, ook van zijn *annus gratiae* (7) (8).

Op 28 Augustus 1774 vermaakt prinses van Bentheim aan het klooster 100 louis.— Bernarda Sophia van Bentheim werd volgens een getuigenis van den pastoor te Bentheim aldaar gedoopt op 5 Maart 1721 en was de dochter van Herman Frederik en Eleonora Eberhardina van Hessen-Rheinfels (9). In 1733 werd zij benoemd tot kanunnikes bij het kapittel der vorstelijke rijksabdij Thorn,

---

(1) Joannes Jaddon werd tot kanunnik van St. Anna benoemd op 23 Juni 1637. Hij stierf op 29 April 1694. — voor *kanunniken van St. Anna* zie Franquinet, *Inventaris d. oork. en besch. van O. L. Vr.*, I, p. 363.

(2) Zie hierachter zijn testament.

(3) Al deze kapitalen vindt men in details vermeld in het *Stipael-Boeck*, sub numeris 3.

(4) Ludovicus van der Veecken overleed op 10 Januari 1778 en werd den 12en van die maand in de kerk van St. Nicolaas begraven. Hij werd tot kanunnik benoemd op 8 April 1719 en tot scholaster op 31 Januari 1731.

(5) Zie hierachter zijn testament.

(6) Petrus Josephus d'Art werd kanunnik van St. Anna op 7 April 1731. Hij overleed op 16 December 1774 en werd den 18en van die maand in de kerk van O. L. Vr. begraven.

(7) Zie hierachter zijn testament.

(8) Het *annus gratiae* was het genot der inkomsten van een kerkelijk beneficie het jaar na den dood.

(9) Cfr. J. Habets en A. Flament, *De Archieven van het Kapittel der vorstelijke Rijksabdij Thorn*, II, pgg. *XLII—XLIV*, waar ook het testament der prinses te vinden is.

Digitized by Google

in 1765 vinden wij haar daar als vice-dekanes. Sinds 1762 kwam zij jaarlijks eenige maanden wonen in het klooster der Sepulchrienen te Maastricht. In de daarop volgende jaren begon hare gezondheid te wenschen over te laten, zoodat zij in 1770 aan het kapittel schreef, dat zij voornemens was op 21 April van dat jaar haar kanunnikaat neer te leggen. Bij de suppressie der Jezuïeten te Maastricht in 1773 schonk prinses van Bentheim aan ieder lid der societeit eene gouden karoline tot reisgeld en een 20ste karoline, om bij het laatste middagmaal verteerd te worden. In de jaren 1775—1777 nam hare ongesteldheid toe, zoodat haar door den eerw. heer Belleflamme, rector der Sepulchrienen, herhaaldelijk de laatste HH. Sacramenten moesten worden toegediend. Haar dood volgde op 13 November 1777 's morgens te half zes. Nadat haar lijk gedurende twee dagen in de „gastecamer" van het klooster tentoongesteld was, werd het op den 15den d. a. v 's avonds te 6 uren met een gevolg van zeven rijtuigen en het „vergeselschappen der 12 Apostelen" volgens de testamentaire dispositie der overledene in de kerk der Minderbroeders voor het altaar van O. L. Vrouw ter aarde besteld. Buiten bovengenoemde 100 louis had zij tot „douceur" van verschillende religieuzen der communauteit kleinere sommen geschonken, nl. 200 gld. voor Augustine Jessen, 200 gld. voor Louise Holderbagh en 100 gld. voor Aldegonde Ottermans. Bernarda Sophia behoort niet verward te worden met Anna Carolina van Bentheim, die in 1707 tot kanunnikes te Thorn benoemd werd.

Al deze inkomsten brachten voor het klooster ook eenige lasten mede. Men consulteere daarvoor de archieven der communauteit. Volgens het rapport der commissarissen Cruts, Bléron en Milliard dd. 7 Ventôse an 6 (1) bedroegen de schulden van het klooster toen te zamen 3900 gld., waarvoor eene rente moest betaald worden van 119 gld. Ook was de communauteit eene jaarlijksche erfrente van 30 gld. verschuldigd aan de commanderie der Duitsche Orde (2).

(1) *Registres de Suppression.*

(2) Zie hierachter de kroniek sub dato 1629, Sept. 2.

Digitized by Google

HOOFDSTUK VI.

PRIORINNEN, SUPPRIORINNEN, PROCURATESSEN EN ANDERE RELIGIEUZEN.

Eene volledige lijst der kloosterlingen van het voormalig klooster van het H. Graf te Maastricht samen te stellen of van de meeste religieuzen den datum van geboorte, professie, overlijden enz. te bepalen, was mij meestal onmogelijk en ik moest mij daarom beperken tot het geven van eenige jaartallen, bij benadering den tijd aanwijzende, waarin zij leefden. Buiten de archieven van het klooster en andere bronnen, waarin ik hier en daar het een en ander vond, bewees mij een grooten dienst de door de commissarissen Bléron, Cruts en Milliard op 4 Ventôse an 6 opgemaakte état nominatif der kloosterlingen, op het oogenblik der suppressie in de communauteit aanwezig.

PRIORINNEN.

HELENA VAN ENCKEVOIRT. Over haar en hare familie het volgende: Op het einde der XVI^de^ eeuw stond aan het hoofd van den gemeenteraad van Diest een man van hoog aanzien en groot fortuin, genaamd Adriaan van den Hove. Toen hij op 11 Augustus 1603 stierf, liet hij zijne weduwe Marie Vleugels negen kinderen na, vier zoons en vijf dochters. Van deze hebben vooral twee eene buitengewone bekendheid gekregen, te weten Elise en Anna. Elise huwde met Jean Berchmans, herhaaldelijk schepen van Diest en werd de moeder van den gelukzaligen Joannes Berchmans. Anna, waarschijnlijk jonger dan Elise, schonk hare hand aan Guillaume van Enckevoirt, kapitein der kurassiers in dienst des keizers. Een der voorvaderen van dien officier, insgelijks genaamd Guillaume van Enckevoirt, werd op 19 Mei 1523 geroepen

Digitized by Google

tot de waardigheid van kardinaal. Uit het huwelijk van Guillaume van Enckevoirt en Anna van den Hove werden twee kinderen geboren, genaamd Adriaan en Helena. Adriaan werd baron, later graaf van Enckevoirt en intiem raadsman van keizer Ferdinand III. Helena, die, zooals uit bovenstaande genealogie blijkt, dus niemand minder was dan eene volle nicht van den gelukzaligen Joannes Berchmans, trad in het klooster der Sepulchrienen te Visé, van waaruit zij in 1627 de Maastrichtsche communauteit stichtte. Ook de huizen van het H. Graf te Hasselt en Luik (St. Agatha) danken haar hun ontstaan (1). Zij stierf te Maastricht op 27 November 1658. Zie voorts: H. P. Vanderspeeten, *Soeur Hélène d'Enckevoert et les Sépulchrines de Liège, Maestricht et Hasselt.*

MARIA (2) DE LIVERLO volgde Helena van Enckevoirt als priorin op. Het laatst vond ik haar in die waardigheid in 1676. Zij was met Helena van Enckevoirt uit het klooster te Visé gekomen en was tot 1658 suppriorin. De Liverlo was de naam van eene der oudste familiën van Luik, bekend door haar kunstzin, welke uitstierf circa 1750. Men zie Cte De Becdelièvre, *Biographie Liégeoise* II, pgg. 38, 39, 289—291.

MARIA BAELEN, 1693, 1694. In 1649 vindt men haar als koorzuster, in 1676 als suppriorin.

MARIA THERESIA STROELENS. Daris zegt: „Les longues guerres.... de Louis XIV, furent préjudiciables à la communauté des Sépulcrines à Maestricht. Le vicaire-général de Hinnisdael s'intéressa à leur sort. Le 31 août 1695 il leur adjoignit une religieuse distinguée du couvent de Hasselt, appelée Thérèse Stroelens, qui fit refleurir leurs écoles" (3). Het laatst vindt men haar vermeld in 1709.

---

(1) Helena van Enckevoirt schreef met Maria de Liverlo een werk, getiteld: »Livre des Privilèges de l'Ordre du S. Sép. de Hasselt, recueilly par la Rde Mère, Sr Hélène d'Enckevoert et la Souprieure, Soeur Marie de Liverlo, l'an 1652." Dit boek berust tegenwoordig op het klooster van het H. Graf te Bilsen.

(2) Als eersten voornaam der religieuzen van het H. Graf vindt men meestal MARIA. Het schijnt, dat hij door de zusters aangenomen werd bij hare intrede in het klooster.

(3) De Sepulchrienen te Maastricht hadden externen en internen. Zij gaven les in verschillende vakken, o. a. in de Fransche taal en de handwerken. Aan de leerlingen was ook veroorloofd, vreemde meesters te nemen voor de vakken, waarin de meesteressen niet ervaren waren, zooals dansen. Dit geschiedde dan in een afzonderlijk kwartier, afgescheiden van het slot. — Ctr. Bachiene *Vaderlandsche Geographie*, V, p. 903, en Collette, *Het oprecht Beginsel, Voortsganck en Vergrootinghe van de Stadt Maestricht*, p. 897 (Handschrift op het Rijksarchief in Limburg).

Digitized by Google

MARIA CONSTANTIA VAN BUEL. Het eerst wordt zij als priorin genoemd in 1716. In 1724 volgde haar op Maria Anna Horsmans. M. C. van Buel overleed blijkens haar grafsteen (zie hiervoor) op 18 September 1736.

MARIA ANNA HORSMANS was ongeveer 30 jaar overste. Niet minder dan tien maal werd zij tot deze waardigheid herkozen. In 1761 wordt het eerst als priorin genoemd M. C. Bauduin. Uit het testament van L. van der Veecken, voortkomende in het Document-Boeck blijkt, dat M. A. Horsmans in 1766 niet meer leefde.

MARIA CAECILIA BAUDUIN wordt het laatst genoemd in 1791. In 1755 komt zij voor als koorzuster.

MARIA GERTRUDIS CLARA COKEN, geboren te Maastricht in 1726 en geprofest op 17 November 1744, was de laatste priorin. Na de opheffing van het klooster bleef zij te Maastricht verblijf houden. In het begin van an XI was zij nog in leven.

SUPPRIORINNEN.

MARIA DE LIVERLO. Zie boven onder *Priorinnen.*

MARIE BAELEN. Id. id.

MARIA AGNES BRASSEUR, 1693, 1694.

MAXIMILIANA HOELBEEK, 1701.

BEATRIX DE LENS, 1720. Misschien is haar naam in de akte, waaraan ik hem ontleen, wel foutief opgegeven en is zij dezelfde als de hier volgende Beatrix Delleur.

BEATRIX DELLEUR, 1716, 1724. Zij kwam in 1682 in het klooster.

MARIA ADRIANA EMERIX, 1743, 1751. Koorzuster, 1740.

MARIA CATHARINA MEUSENS, 1774, 1776. In 1743, 1750 en 1751 wordt zij genoemd als gewone koorzuster, in 1740, 1748 en 1749 als procurates. — Jan Lambert Meusens, paymeester te Maastricht in 1692, stierf op 5 Juli 1722. Zijne echtgenoote was Maria Catharina Simonis, wie hij o. a. de volgende kinderen naliet:

MARIA CATHARINA MEUSENS bovengenoemd. Zij was in 1777 overleden.

GERARD MEUSENS, Luiksch commissaris-instructeur te Maastricht in 1720. Gestorven op 9 April 1754.

MARIA AGNES MEUSENS, gestorven op 7 Mei 1756, gehuwd met Pierre Machuré, substituut-provisor van

Digitized by Google

het gesticht der XII Apostelen, licentiaat in de medecijnen, paymeester te Maastricht in 1726, 1732 en 1736, gestorven op 10 Januari 1744.

MARIA GERTRUDIS MEUSENS, Sépulchrine te Maastricht, gestorven op 24 September 1754.

MARIA EMMANUEL GILLIS, geboren in 1721, geprofest in 1735 en blijkens haar grafsteen (zier hiervoor) overleden op 27 Sept. 1781.

WILHELMINA MAGDALENA BONAVENTURA RAVENSTEYN, suppriorin bij de suppressie van het klooster. Zij was geboren te Roermond op 14 Juli 1717 en de dochter van Franciscus Wilhelmus van Ravensteyn, „receptor suae Borussiae Majestatis districtus Momfordiensis et Venradiensis" en Adriana Catharina van der Veecken. Op 27 Frimaire an 9 was zij nog in leven. Hare professie dateerde van 17 Juni 1737.

PROCURATESSEN.

MARIA JOANNA MARTENS, 1701, 1702.

AGNES MUNIX, 1705, 1709. Koorzuster 1693, 1701.

ISABELLA VAN BRIENEN, 1721.

M. C. PLEUGHMAECKERS, 1724.

MARIA CONSTANTIA KERCKHOFFS, 1736. In 1743 wordt zij weer genoemd als koorzuster.

MARIA CATHARINA MEUSENS. Zie hierboven onder *Suppriorinnen.*

MARIA VICTORIA VAN DE CRUYS, 1743, 1750, 1751. In 1716, 1748 en 1749 komt zij voor als koorzuster.

MARIA JOSEPHINE HAENEN, 1774, 1775.

MARIA ANNA SCHOENMAECKERS, wordt als procurates genoemd in 1786 en bekleedde deze waardigheid nog bij de suppressie van het klooster. Zij was geboren te Beek in 1741 en werd geprofest op 21 Juni 1762. Op 21 Fructidor an X woonde zij te Beek.

ANDERE RELIGIEUZEN.

ANNA DE SUCCA, Luiksche van geboorte, in 1627 als novice uit het klooster te Visé naar Maastricht gekomen, wordt het laatst genoemd in 1649. Zij behoorde tot de religieuzen, die in 1634 met Helena van Enckevoirt naar Luik vluchtten. In De Becdelièvre, *Biographie Liégeoise*, I, pg. 429 wordt gesproken van

Digitized by Google

eene Marie de Succa, geboren te Luik in 1600, dochter van een rechtsgeleerde, eene vrouw, die zich buitengewoon onderscheiden heeft in de wiskunde en de muziek.

LUTGARDIS BOLMANS, in 1627 als „clergesse" (1) uit het klooster te Visé naar Maastricht gekomen, was van Maastrichtsche afkomst.

MARTHA SPINEUX, van Luiksche afkomst, in 1627 als leekezuster uit het klooster te Visé naar Maastricht gekomen.

MARIA WATHELET, van Luiksche afkomst, in 1627 als leekezuster uit het klooster te Visé naar Maastricht gekomen.

MARIA ANNA REMY, 1649. Zij behoorde tot de religieuzen, die in 1634 naar Luik vluchtten.

MARIA MARGARETHA VAN DER STRAETEN, 1649. Zij vluchtte in 1634 met Helena van Enckevoirt naar Luik.

MARIA ANNA CLOPS, 1649.

MARIA HELENA VAN DEN HOVE, 1649.

MARIA JOSEPH CURTIUS, 1649.

MARIA FRANCISCA PORTUGAL, 1649.

MARIA MARGARETHA CREUSEN, 1649, 1676.

MARIA ELISABETH MUNIX was in 1688 novice. Zij wordt het laatst genoemd in 1724.

ANNA MARGARETHA STOCKHEM, 1693, 1701.

ADRIANA DE HINSDAEL, 1699.

MARIA CATHARINA WOUTERS, 1701.

MARIA ANGELINA DE MONTAIGNE, 1710.

CHRISTINA VAN DE CRUYS. Zij was de dochter van Dirck van de Cruys, woonachtig te Aubel, en van Maria Geurden. In 1716 ging zij hare professie afleggen.

MARIA GERTRUDIS LANSMANS, 1716, 1736

MARIA DOROTHEA LANSMANS, 1716, 1736.

MARIA JOSEPH MILLET, 1716, 1749.

MARIA ISABELLA VERLIERS, novice in 1720, wordt als koorzuster genoemd in 1743.

CORNELIA SCHELLINX, werkzuster, overleden op 6 November 1723.

MARIA GERTRUDIS MEUSENS, novice in 1724, wordt het laatst genoemd als koorzuster in 1751. Zij was de zuster van Maria

(1) Zie de noot sub voce *clergesse* onder hoofdstuk I.

Digitized by Google

Catharina Meusens, suppriorin en procurates in hetzelfde klooster. Zie hierboven onder *Suppriorinnen* de genealogie-Meusens.

MARIA CORNELIA HENSSEN, 1738.

ALDEGONDE....., 1739.

MARIA G. (?) MILLET, 1740.

MARIA C. REYCKHOFS, 1740. Misschien is haar naam in de akte, waaraan ik hem ontleen, wel foutief opgegeven en is zij dezelfde als de procurates Maria Constantia Kerckhoffs.

MARIA DIEUDONNÉ VAN BRIENEN, 1743.

MARIA THERESIA GADET, 1743.

CLARA JOSEPH VAN MEVEN, 1743, 1751.

MARIA CHRISTINA BERNARDINA LEUNING. Op 7 Augustus 1748 was zij van plan, eerstdaags als novice in het klooster te treden. Zij was de dochter van Johan Jacob Leuning en Maria Elisabeth Munix.

MARIA BARBARA DESAER, novice in 1749.

MARIA XAVERIA HERMANS, novice in 1750.

MARIA LOUISA HOLDERBACH, 1754, 1778.

MARIA CLARA RUTTEN, donate, blijkens haar grafsteen (zie hiervoor) overleden op 26 Februari 1757.

MARIA JOSEPH GERMIN, 1759.

MARIA ALEXANDRINA COKEN, 1760.

MARIA AUGUSTINA JESSE, 1763, 1778.

MARIA GERTRUDIS NISTE, 1765.

MARIA ANGELINA VAN RAVENSTEIN, 1774, 1775.

ALDEGONDA OTTERMANS, 1778.

MARIA LUTGARDIS DUBIEN.

Religieuzen, bij de Opheffing van het Klooster aldaar aanwezig.

Maria Gertrudis Coken, priorin; Wilhelmina Magdalena Bonaventura Ravensteyn, suppriorin; Maria Anna Schoenmaeckers, procurates. Zie boven.

GISELA JOANNA THIJSSEN, geboren te Maastricht op 13 Juli 1728, werd geprofest op 4 October 1749. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen.

ANNA CATHARINA VAN DEN BIESSEN, geboren te Maastricht op 8 April 1731, legde hare geloften af op 9 November 1750. Zij

Digitized by Google

was dochter van Martin van den Biessen, licentiaat in de rechten, en Maria Helena Roosen.

MARIA JOANNA DOROTHEA VRANCKEN, geboren te Maastricht op 15 Mei 1740, legde hare professie af op 16 October 1758. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen.

CATHARINA GERMAIN, geboren te Maastricht in 1734, legde hare professie af op 6 November 1758.

MARIA CATHARINA HOLDERBACH, geboren te Gorcum op 8 Mei 1737, dochter van Jacques Holderbach, kapitein in Nederlandschen krijgsdienst en Maria Emerenia Peeters, werd geprofest op 12 October 1761.

MARIA CATHARINA LOUVRIER, geboren te Maastricht op 13 November 1739, werd geprofest op 29 Augustus 1763. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen.

ANNA GERTRUDIS JESSEN, geboren te Maastricht op 20 November 1741, dochter van Jean Jessen en Marie Servanteyn, legde hare professie af op 18 Juni 1764.

ANNA CLAESSENS, geboren te St. Maartensvoeren in 1743, werd geprofest op 9 Februari 1767.

FRANCISCA ISABELLA BASTIN, geboren te Luik in 1754, geprofest op 8 Juli 1771.

JOANNA CATHARINA BAUDUIN, geboren te Roermond op 20 Juni 1754, geprofest op 12 October 1778. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen. In 1827 was zij nog in leven.

ANNA ELISABETH HENNUS, geboren te Meersen in 1754, geprofest op 28 Augustus 1780.

MARGARETHA HOLLMAN werd geboren te Maastricht in 1771. Zij legde hare professie af op 6 Mei 1795. In 1827 was zij nog in leven.

MARIA JOANNA SMIDTSMANS werd geboren te Maastricht op 25 Augustus 1767. Op 8 Juli 1795 legde zij hare professie af. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen. Zij overleed op 24 Juni 1835 (1).

ANNA ELISABETH VAN NOORBEEK, geboren te Maastricht op 28 Augustus 1774, werd geprofest op 13 September 1796. Na de

(1) *Maasgouw*, 1894, 31. Dec. — Voor de religieuzen, die in 1827 nog in leven waren, zie: von Geusau, *Korte Geschiedenis der Kloosters te Maastricht*, in fine.

Digitized by Google

suppressie trok zij zich terug bij hare familie te Ardoye, waar zij bleef tot de maand Floréal an VIII. Vervolgens ging zij naar Cortemarck, waar zij moest bestaan van de liefdadigheid. Anna Elisabeth van Noorbeek is eene der Sepulchrienen, die later het klooster van het H. Graf te Bilsen stichtten (zie *Bilsen*).

ANNA ELISABETH MEYERS, donate, geboren te Klimmen in 1740, legde hare professie af op 7 Augustus 1752.

MARIA GERTRUDIS NIJSSEN, donate, geboren te Geleen op 3 Juni 1743, was de dochter van Peter Nijssen en Fyken Smeets. Zij legde hare professie af op 16 Juni 1764. In an XII woonde zij te Geleen.

THERESIA SPEIRTS, donate, geboren te Eghoven (?) in 1753, werd geprofest op 8 Augustus 1778.

MARIA SCHEEPERS, leekezuster, geboren te Montenaken in 1727, geprofest op 4 Februari 1748.

CHRISTINA PEUMANS, leekezuster, geboren te Tongeren in 1730, legde hare professie af op 4 Februari 1754.

MARIA BARBARA OTTERMANS, leekezuster, geboren te Hoensbroek op 22 September 1735, geprofest op 27 Juli 1757. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen.

MARIA HELENA VROEMEN, leekezuster, geboren te Beek op 19 Februari 1750, geprofest op 3 October 1774. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen. In 1827 was zij nog in leven.

ANNA CATHARINA WOUTERS, leekezuster, geboren te Hees op 30 Mei 1763, legde hare professie af op 26 October 1789. Na de suppressie ging zij te Hees wonen, waar zij op 15 Maart 1810 overleed.

SIBYLLE PITERS, leekezuster, geboren te Hees op 29 September 1766, legde hare professie af op 4 Juni 1792. Na de suppressie bleef zij te Maastricht wonen.

Digitized by Google

HOOFDSTUK VII.

FILIATIE.

Uit het klooster van het H. Graf te Maastricht zijn voortgekomen de communauteiten der orde te Luik (St. Agatha) en Hasselt, beide gesticht door Helena van Enckevoirt, de eerste in 1634 en de tweede in 1638.

In hoofdstuk II is reeds medegedeeld, hoe Helena van Enckevoirt met 7 religieuzen in 1634 voor de Hollandsche verdrukking naar Luik vluchtten en aldaar eene schuilplaats vonden in het hospitaal van St. Agatha en hoe de priorin daarop het nieuwe Sepulchrienenklooster van St. Agatha stichtte (1). Tusschen de communauteiten te Maastricht en te Luik (S. A.) werd toen een accoord gemaakt, een gevolg van de vrees van Helena van Enckevoirt, dat de Staten-Generaal vroeg of laat het huis te Maastricht zouden opheffen Aan den tekst (2) dezer overeenkomst, welke op 26 Februari 1634 door Ferdinand van Beieren, bisschop van Luik, werd goedgekeurd, ontleen ik het volgende: De twee kloosters zouden dezelfde priorin hebben, die voor de communauteit, waar zij niet resideerde, eene suppriorin zou benoemen. Eene nieuwe priorin zou eventueel door de religieuzen van beide kloosters gekozen worden. De eerw. moeder zou gelasten, dat in elk huis eene procurates was, die elk jaar rekenschap aan het kapittel zou afleggen. Roerende en onroerende goederen zouden gemeenschappelijk eigendom zijn (3).

---

(1) Nog eenigen tijd na hare stichting bleef deze communauteit den naam der stad behouden, van waar zij was uitgegaan. (Le couvent de S. Sépulcre de Maestrecht demourant présentement hors la porte Ste Margaritte).

(2) Uitgegeven door Daris in zijn *Notices historiques sur les Eglises du Diocèse de Liège*, tome XVII, pgg. 66—68.

(3) In het *Document-Boeck* komt onder n° 28 een stuk voor, waaruit blijkt, dat in 1749 de communauteiten niet meer dezelfde priorin en in 1673 geene gemeenschap van goederen meer hadden.

Digitized by Google

In 1649 werd door Helena van Enckevoirt eene regeling getroffen, waarbij o.a. werd bepaald, dat in tijden van oorlog, hongersnood enz. de Sepulchrienen van Maastricht, Luik (S. A.) en ook die van Hasselt wederkeerig in elk der kloosters een toevluchtsoord zouden vinden (1).

(1) Zie Vanderspeeten, *op. cit.*, en Daris, *op. cit.*, sub voce *Hasselt.*

Digitized by Google

HOOFDSTUK VIII.

ARCHIEVEN.

De archieven van het klooster van het H. Graf, die op het Rijksarchief aanwezig zijn, zijn weinig in getal. Waarschijnlijk heeft het klooster er wel nooit veel meer gehad: hoewel de resultaten van de bemoeiingen van het Fransch bestuur, om al de archieven te verzamelen, in 't algemeen niet bevredigend geweest zijn, zoo ben ik toch van meening, dat de Sepulchrienen al het hare hebben ingeleverd (1). Nochtans, er is meer geweest en het ontbrekende is door de Franschen òf verkocht òf weggevoerd (2). Op de vraag, welke archieven van het klooster als waardeloos papier verkocht werden, antwoordt waarschijnlijk het volgende lijstje, op 16 Ventôse an 7 (6 Maart 1799) opgemaakt door de „préposés au triage" Bosch en Philippens.

Titres mis au Rebut.

1. Un paquet de titres de rentes du couvent sur corporations supprimées et communes éteintes par la consolidation.
2. Titres d'une rente foncière à charge du couvent et en faveur de la commanderie des Vieux Joncs consolidée.

---

(1) Op 17 Ventôse an 7 schreven de „préposés au triage" Bosch en Philippens over de archieven der *Bons Enfants* aan de administrateurs van het departement der Nedermaas o. a.: „Aucun établissement ne nous a fourni des registres plus exacts et mieux tenus et, quant à la remise des titres, nous avons tout lieu de croire qu'elle a été fidèle".

(2) Voor de maatregelen, die de Franschen genomen hebben in 't algemeen voor de kloosterarchieven, consulteere men bijlage I van het jaarverslag van 's Rijksarchieven in Limburg over 1893.

Digitized by Google

3. Un paquet de titres ou actes contenant des legs ou donations au couvent de sommes en numéraire ou effets mobiliers.

4. Un paquet de papiers relatifs à des objets spirituels, des privilèges, exemptions d'impôts, et autres papiers sans signature ou inutiles.

Wat nu betreft de wegvoering van archieven naar Parijs, de lijst van de weggevoerde stukken, op het Rijksarchief in Limburg aanwezig, vermeldt, voor wat betreft het klooster der Bons Enfants te Maastricht, slechts een stuk, te weten een diploom van den Spaanschen koning Filips IV (1). Nochtans zijn er nog een aantal archieven verloren gegaan, niet vermeld op de lijst der „titres, mis au rebut", noch op die van de weg te voeren stukken en gedeeltelijk, niet in hun geheel, opgesomd in eene nog door de Franschen aangelegde lijst van „titres à conserver". Zoo mis ik o. a. een aantal brieven van de bisschoppen van Luik en notarieele acten. Waar deze documenten gebleven zijn, weet ik niet.

Op het Rijksarchief in Limburg vond ik thans nog aanwezig de volgende archieven van het oud Sepulchrienenklooster te Maastricht:

1. Een register-in-folio, gebonden in leer, op den rug getiteld DOCVMENTBOECK, ANNO 1751. Zoowel op de voor- als achterzijde van den band staat een breeduitloopend patriarchaal kruis, gedekt door eene fantaisiekroon (2). Voor in het register leest men:

DOBBEL-JAER-SCHRIFT
DOOR
S^R MARIA ANNA HORSMANS
THIEN KEEREN
TOT MERE BEROEPEN.

Compinxit D: Nic: Vincent
Presbyter Marianus

Scripsit D: Ph: H: Douven
Sacelli Regii Serv^ani Sacell^is

en voorts:

---

(1) Cfr. hoofdstuk II, 1e alinea.

(2) Wat deze kroon beteekent, is mij onbekend.

Digitized by Google

DOCUMENTEN-BOECK
VAN HET CLOOSTER
DER CANONICKERSEN VAN HET
H. GRAFF
Deser Stadt Maestricht.

Inhoudende
D'Octroijen van beijde genaedige Heeren
Princen, alle Testamenten, Legaten, Donatien
Fondatien, Acquesten, Privilegien, ende
Exemptien deses Convents.

Mitsgaders
Eene corte Deductie van den
Oorspronck ende Voortsganck
Van Voors: Clooster.
ANNO 1751.

Het register bevat eerst op 15 ongenummerde bladzijden eene kroniek van voor het klooster gewichtige en interessante gebeurtenissen van 1627-1777. Deze kroniek heb ik hierachter in haar geheel uitgegeven. Daarna volgen 400 genummerde pagina's, waarvan 131 beschreven met eenige lacunes. Deze bevatten in copie het overige in den titel vermelde. Tot het jaar 1752 zijn de verschillende stukken met ééne hand (1) geschreven en op eenige uitzonderingen na gewaarmerkt door den Maastrichtschen notaris Guill. Caris met jaartal 1752. Met dezelfde hand is, insgelijks tot het jaar 1752 de kroniek geschreven. De veronderstelling ligt voor de hand, dat dit register tot het jaar 1752 toe in korten tijd geschreven is door één persoon en als geschenk is aangeboden aan de priorin Anna Horsmans in het jaar, dat zij „thien keeren tot mere beroepen werd." Na 1752 is het register tot 1775 bijgehouden door verschillende handen. In het vervolg van dit werk zal men eene lijst vinden, bevattende „in regest" eenige interessante stukken, opgenomen in het „documentenboeck." Alle deze

(1) Dit schrift vertoont eene treffende overeenkomst met dat van eenige registers van het voormalig klooster der *Witte Vrouwen* te Maastricht, getiteld: *Document-Boeck* en *Stipael-Boeck*, op het Rijksarchief in Limburg aanwezig.

Digitized by Google

zijn in het Nederlandsch, met uitzondering van eenige, die in de regestenlijst nadrukkelijk zullen vermeld worden.

2. Een register-in-folio, gebonden in leer, op den rug getiteld STIPAEL BOECK, ANNO 1751. Zoowel op de voor- als achterzijde van den band staat een breeduitloopend patriarchaal kruis, gedekt door eene fantaisiekroon. Voor in het register leest men:

DOBBEL-JAER-SCHRIFT
ONDER
S^R MARIA ANNA HORSMANS
REGEERINGHE
GEMAECKT.

Compinxit D: Nic: Vincent Presbyter Marianus: Scripsit D: Ph: H: Douven Sacelli Regii Serv^ani Capell^us

en voorts:

STIPAEL
VAN HET CLOOSTER DER
CANONICKERSSEN VAN HET
H. GRAFF
Deser Stadt Maestricht
Inhoudende
Alle Capitaelen
Deses Cloosters
ANNO 1751.

Het register bevat 429 genummerde bladzijden, waarvan 204 beschreven zijn met het in den titel vermelde. Tot het jaar 1752 zijn de verschillende stukken met ééne hand (1) geschreven en gewaarmerkt door den Maastrichtschen notaris Guillaume Caris, eenige met jaartal 1752. Ook hier ligt de veronderstelling voor de hand, dat dit register tot het jaar 1752 toe in korten tijd geschreven is door één persoon en in dat jaar als geschenk is aangeboden aan de priorin Anna Horsmans. Na 1754 is het register tot 1769 bijgehouden door verschillende handen. Vroeger heb ik reeds medegedeeld, hoeveel de kapitalen op verschillende tijdstippen te

(1) Deze hand is dezelfde als die van het voorgaand register.

Digitized by Google

zamen hebben bedragen, en ik achtte het onnoodig, hier nog in details te treden, te meer, daar het toch onmogelijk zou zijn, een geheel juist overzicht te geven van het financiewezen van het klooster jaar in jaar uit. Ik heb mij daarom er toe bepaald, in het vervolg van dit werk in regest weer te geven drie akten, waarin sprake is van de dots van nieuwe religieuzen.

3. Een register-in-folio, gebonden in leer, op den rug getiteld LEGGERBOECK, ANNO 1751. Zoowel op de voor als achterzijde van den band staat een breeduitloopend patriarchaal kruis, gedekt door eene fantaisiekroon. Voor in het register leest men:

JAER-SCHRIFT
VYTGEWERCKT
DOOR S^R HORSMANS NU
AGHTENTWINTIG JAEREN
PRIEURE VAN 'T CONVENT

Compinxit D: Nic: Vincent Presbyter Marianus

Scripsit D: Ph: H: Douven Sacelli Regii Serv^ini Saccel^us

en voorts:

LEGGER-BOECK
VAN HET CLOOSTER DER
CANONICKERSSEN VAN HET
H. GRAFF
Deser Stadt Maestricht

Inhoudende
Alle Landerijen, Weijden, Bemden,
Huijsen, en Erffpachten,

Mitsgaeders
Alle Obligatiën deses Cloosters
Privilegien en Vrijdommen desselfs,
ende
Alle Jaerlijxse Uytgaende Lasten.
Anno 1751.

Het register bevat na een index op de plaatsnamen 400 genummerde bladzijden, waarvan 388 met vele en groote lacunes be-

Digitized by Google

schreven met het in den titel vermelde. Nergens een waarmerk. Ook hier ligt de veronderstelling voor de hand, dat dit register tot het jaar 1752 toe in korten tijd geschreven is door één persoon (1) en in dat jaar als geschenk is aangeboden aan de priorin Anna Horsmans. Na 1752 is ook dit register met verschillende handen bijgehouden tot 1788 toe. Ook zijn aan den voet der bladzijden met de latere handen bijgeschreven de namen der pachters, de bedragen, door hen te betalen, de grootte van de opbrengst der kapitalen, de vervaldagen van dezer renten, benevens de redemptiën.

4. Een register-in-folio, gebonden in leer. Voorin leest men:

ONTFANGH
REGISTER
VAN T'CLOOSTER
DER CANONICKERSSEN VAN
HET HEYLIGH
G R A F F
ALHIER BINNEN MAESTRICHT
beginnende
met den Jaere
1751

Het register bevat na een index op de persoonsnamen 233 genummerde bladzijden, beschreven met lacunes. Aan den voet van elke bladzijde de handteekeningen van Cruts, Bléron en Milliard met den datum 4 Ventôse an 6. Tot de suppressie van het klooster bijgehouden met verschillende handen. Het register bevat een overzicht der inkomsten van het klooster van 1751—1797 jaar in jaar uit.

5. Een aantal losse bescheiden, alle eigendomsbewijzen, gedeeltelijk in copie voorkomende in het *Document-Boeck*.

Rest nog een woord over de bewaarplaatsen van de archieven

(1) Tot 1752 is het register met dezelfde hand geschreven als de twee voorgaande.

Digitized by Google

van de communauteit. Vóór de Fransche overheersching zullen deze wel in het klooster zelf zijn bewaard. Op 23 Ventôse an 6 werden zij door de commissarissen Bléron, Cruts en Milliard overgegeven aan zekeren Lenssens, fungeerend bewaker van de voormalige proostdij van Sint Servaas. Later vonden zij eene bergplaats in de prefectuur. Toen de eerste Rijksarchivaris in Limburg ze overnam, berustten zij in een vochtig benedenlokaal in de Linkulenstraat, thans bureau van den provincialen Waterstaat. Op 1 December 1881 eindelijk werden zij overgebracht naar het nieuwe archieflokaal, de oude Minderbroederskerk in de St. Pieterstraat, waar zij zich thans nog bevinden.

A. DOCUMENT-BOECK.

1. Kroniek.

Oorspronck ende Voortganck
Deses Convents.

In het jaer ons heeren 1627 is dit convent begonst ingevolge octroije van Ferdinandus bisschop ende prince van Luyck in dato den 7 Julius 1626 (1), onder de directie van de reverende mere Helena d'Enckefort met vijff andere religieusen van het clooster der Sepulchrinen van Viset, bij permissie in welgemelte octroije gegeven alhier getransporteert, welcke voorseijde Helena d'Enckefort t' samen overste is geweest van drie diverse cloosters te weten alhier van dit convent, van het convent van Luyck, ende van Hasselt. Siet Documenten Register n° 2do fol. 4.

Den 7 October acquireert sr Helena d'Enckefort als priorinne deses convents 4 groot roeden gaerdelandt hier voorens raemen (tegenswoordigh zijnde een gedeelte der hoffplaetse deses convents) bij acte van vercoop ten behoeve van dit clooster gedaen door

(1) Lees: 7 Juni 1627. Zie hoofdstuk I, in fine.

Digitized by Google

Gilis Munix sittende in alingen estoel met Elisabeth Hinnisdael (1) om en voor de somme van 500 guldens Brabantsch Maastrichter cours, en waeren voorsz. 4 roeden jaerlycx belast met twee vaeten rogge en derthiendehalf mercke zijnde de voorsz. 2 vaeten rogge door dit clooster afgequeeten ider voor de somme van ses en dertig guldens Brabantsch Maestrichter weringe volgens acte van afflossinge gepasseert voor den notaris Henricus Munix in dato den 21 October 1650 ende de voormelte mercken oock door dit clooster afgequeten den 14 October 1650 voor de somme van veertigh guldens cours voorsz. volgens acte van aflossinge gepasseert voor geseijde notaris Henricus Munix in dato als bove. Siet register der documenten n° 4to secundo, tertio et quarto fol. (2).

1627 (3).

Den 3 December verleent syn coninckclycke Majesteyt van Spagnien Philippus d'octroije tot het opbouwen van dit convent op het supplyck van d'eerweerde priorinne van Viset, waer bij de selve vertoont de permissie alreets gegeven door haer conicklijcke Hoogheijt Isabella Clara Eugenia Infante van Spagnien en Viceroy der Nederlanden in dato den 22 xber 1626. Siet register der documenten n° 1° fol. 1°.

1629.

Den 29 April vercoopt dit convent ingevolge permissie van sijne Hoogheijt den heer vicaris generael van Luyck drie roeden landts achter de schoole gelegen aen s^r Jean Gruber onder speciale conditie van noijt eenige vensters siende naer dit clooster te moogen maeken. Siet register der documenten n° 3 fol. 14.

---

(1) Gillis Munix, gestorven in 1645 en op 23 Maart in de kerk van St. Jan begraven, was de zoon van Frans Munix, geboren in 1552, burgemeester van Maastricht in 1586, 1587 en 1592, gestorven in 1599 en van Maria Anna de Walrave, gestorven in 1604. Hij huwde 1° Elisabeth Prenen, gestorven in 1621; 2° Elisabeth van Hinnisdael, gestorven in 1645, dochter van Frederik van Hinnisdael, licentiaat in de rechten, en van Agnes van Buel.

(2) De nummers der bladzijden ontbreken hier. Ook vindt men in het *Document-Boeck* ter plaatse, waar men de numeri 4 moest aantreffen, eenige pagina's blanco gelaten. De akten zijn wel tusschen de *losse bescheiden* van het klooster nog aanwezig.

(3) Lees: 1629.

Digitized by Google

Den 2 September cedeert het capittel der Balleij Biessen Duytschen ordens (1) aen dit clooster sekere ledige plaetse eertijdts betimmert met des ordens schuere, nu in den hoff des convents geincorporeert, onder den last van jaerlyx te betaelen 30 guldens erffrente, met permissie van syn Hooghweerde d'heer Jean de Chokier de Surlet vicaris generael tot Luyck de dato den 15 Julii des voorsz. jaers. Siet register der documenten n° 4 primo fol. 21 (2).

1661.

Den 11 Mey fondeert jouffre Catharina Simonis wed. wijlen s^r Jacob van Hees borger ende coopman tot Luyck eene dagelyckse misse, geaccepteert door den eerw. prior ende de geheele gemeynte der Cruysheeren ten hunnen priven laste ten eeuwige dage in dese kercke te celebreeren door eenen der voormelte het vierdel naer acht uren. Siet register der documenten n° 5to primo fol. 31.

1672.

Den 4 Januarii is s'avonts omtrent 8 uren in dit clooster eenen grooten brandt ontstaen moetwilligh soo men vermeynt aengestooken, waer door van den refter, keuken en den pandt niet dan d'enckele mueren syn blyven, en syn in dese ruine meest alle lijnwaet, kleederen, silverwerck en andere meubels verbrandt, en veele persoonen om het vier te stutten te hulpe gecomen sijnde, wierden soodaenigh door den brandt ende de excessive coude gehindert, datter sommige weynige daegen daernaer gestorven syn.

Den 20 dito savonts ten 10 uren ontstont voor de tweede reyse eenen hevigen brandt aengestoken in den thooren van onse oude capelle, waerdoor affbrande niet alleen de capelle ende backhuijs, maer boven dien nogh de overige meubels die in den eersten brandt gesalveert waeren, en syn in dese ruine veele religieusen gehindert en beschaedigt geweest.

Den 29 dito savonts ten seven uren is ontstaen den derden brandt aengestoken in ofte ontrent den koeystal door welckers vlammen

(1) De commanderie der Duitsche orde lag op de plaats, waar zich thans de gebouwen der papierfabriek bevinden.

(2) Ontbreekt in het *Documenten-Boeck*. Cfr. een der vorige nota's.

Digitized by Google

wederom eenige plaetsen verteert wierden, desen derden brandt hadt bijnaer het clooster en de religieusen ten onder gebraght, want hetselve nu bijnaer in eenen puinhoop verandert synde, om den onderganck der religieusen oock te vermeerderen, begonst den momboir des heeren, deselve tot eenen jammerlycken staat gebraght zynde aen te klaegen by den gereformeerden raedt en soodanige procedure te sustineeren, om de stadt aen onse religieusen te doen ruymen, om welck t'appaiseren dit clooster groote moeyte heeft aengewendt.

1676.

Den 7 September fondeert den eerw. heer Joannes Jacobus Walcollier canonick tot Tour (1) eene weekelycke misse des Maendaghs in onse kercke te celebreeren. Siet register der documenten n° 5to tertio fol. 37.

1686.

Den 19 Junij ontrent elff uren voor den middagh is door den heer commissaris van den Biessen met alle solemniteijt in 't bijweesen van d' eerste persoonen deser stad, en met grooten toeloop des volckx den eersten steen geleyt van de nieuwe kercke.

1688.

Institueert den eerw. heer Joannes Jadon priester en capellaen der collegiale kercke van O. L. V. alhier dit clooster erffgenaem universeel over syne naelaetenschap volgens syn testament in dato den 20 Januarij deses jaers onder den last daer bij uytgesteken. Siet register der documenten n° 9no fol. 57. En is voorsz. heer Jadon alhier in dit clooster gestorven, en volgens gewoonte door de clergie der voormelte collegiale kercke met het cruijs afgehaelt en in voorsz. collegiale kercke begraeven.

1691.

Den 18 February reduceert syn hooghweerde Cornelius Faes vicaris generael tot Luyck de dagelyxe misse van jouffre Catharina

(1) Thorn.

Digitized by Google

Simonis zaliger op vier missen wekelijcks. Siet register der documenten, n° 5 secundo fol. 35.

1693.

Den 7 November fondeert den eerw. heer Joannes Jacobus Walcollier kanonick tot Thour eene wekelijke misse des donderdaeghs in dese kercke te celebreren. Siet register der documenten n° 5 quarto fol. 38.

1696.

Den 9 Meert heeft de reverende mere Maria Theresia Stroelens den eersten steen geleyt aen den bouw der spreeckhuysen; den 3 Julius opvolgende is het dack boven gemelte spreeckhuijsen voltrocken.

1697.

Den 30 January heeft den eerweerden heer Gadet pastor van St. Catharinen parochie en canonick der collegiale en vrij rijxe kercke van St. Servaes door bevel van syn Hooghweerde den heere vicaris generael tot Luyck dit clooster met de ceremonien, daer toe behoorende, en volle contentement van alle religieusen beslooten.

Den 14 December reduceert syn Hooghweerde den heere Hinnisdael vicaris generael tot Luijck de wekelijcke misse van jouffre Retraet op het licht voor het H. Sacrament (1).

1699.

Den 20 Augusti is capitulairlijck met eenparige stemmen door alle religieusen deses convents beslooten van 50 missen eens te doen lesen voor de ziele van ieder afgestorvene religieuse deses cloosters.

1708.

Den 6 Februarij is de timmeragie der nieuwe kercke (anno 1686 begonst) wederom eensdeels afgebrooken.

1709.

Den 7 meert is met alle plechtigheyt door den Hooghweer-

(1) Sic.

Digitized by Google

dighsten heer Hinnisdael vicaris generael van Luijck den eersten steen geleijt van het frontispicie van de nieuwe kercke.

1710.

Is den vloer van het presbyterium vereert door den heer Joannes Lansmans ende den vloer van de kercke door s^r Matthijs Dubien.

Den 14 7ber 1710 verleent syn Hoogheijt Josephus Clemens bisschop en prince van Luijck de permissie om de oude capelle te profaneeren ende de nieuwe te benediceeren. Siet documenten register n° 17mo fol. 82.

Den 19 dito is den autaer uyt d'oude capelle genomen en in de nieuwe kercke gestelt.

Den 21 dito syn de klocken uyt den ouden in den nieuwen thooren getransporteert.

Den 24 dito is de laeste misse in de oude capelle gelezen door den eerw. pater Elders, cruysbroeder.

Waer naer door de religieusen gekleet met haere mantels gesongen is den Veni Creator, ende de collecte door den eerw. heer Eijssens, canonick van St. Servaes, en commissaris deses convents, welck geeijndight zijnde alle de religieusen in processie het cruys volgende gegaen syn naer de nieuwe kercke singende den psalm in exitu Israel de Aegijpto, draegende den heer kanonick Eijssens het venerabel den eerw. heer canonick Wachtelaer (1) diaken de ciborie ende d'eerw. heer canonick Veugen (2) het H. Olyssel en vier pensionairen brandende flambouwen en is daer naer door welgemelte heer canonick Eijssens de eerste misse solemnelyck in 't musieck gesongen in de nieuwe kercke.

Den 2 October desselve jaers is d'oude capelle geprofaneert.

1711.

Den 2 Januarij is het capelleken van het heyligh Graf ons vereert door Maria Pleughmaekers, d'eerste misse gelesen door den

(1) Joannes Wachtelaer van Bergheyck, geboren op 5 Februari 1677, werd kanunnik op 29 Augustus 1701. Hij stierf op 11 April 1736.

(2) Nicolaus Veugen, geboren te Maastricht op 7 Juli 1665, werd kanunnik op 15 Juli 1691. Hij stierf op 1 Mei 1748.

Digitized by Google

eerw. pater Mares, cruysbroeder. Den 11 Meij is den nieuwen predickstoel in dese kercke gestelt welcken vereert is door s^r van Brienen religieuse van dit convent.

1718.

Den 23 April verclaart en bevestigt sijn Hooghweerde F. P. Libot(1) bisschop van Porphyre vicaris generael tot Luijck, op het supplycq van dit clooster, de possessie (2) tot het houden der paesschen der pensionairen alhier alsoock aen den bichtvaeder het administreeren van het H. Olijssel aen de krancke pensionairen, waer by nogh verleent is deselve alhier te begraven, sonder rechten aen den pastoor der parochie te geven. Siet documenten register n. 2 primo fol. 8.

1719

is den nieuwen orgel op den choor gestelt ons vereert door den heer Jacobus van Meven ende Maria Anna Pleughmaekers desselfs huijsvrouwe.

1740.

Den 5 Julius is door den Hooghweerdighsten heere N. Jacquet bisschop van Hyppone en suffragaan van Luyck onse kercke solemnelijck en met alle plechtigheijt gewijdt ter eeren van den stervenden Christus ende den Heyligen Joseph en is het anniversarium der kerckwijdinge door hooghgemelte Hooghweerdighste heer gefixeert op sondagh naer de octave van de HH. Apostelen Petrus en Paulus met aflaet op dien dagh van 40 daegen. Onder den steen van den hoogen autaer syn berustende de reliquien van de H.H. Bonifaciusmartelaer, ende Concordium (3), aldaer in de kerckwijdinge door meer gemelte hooghweerde ingestelt. En ter occasie van voorsz kerckwydinge is door welgemelte hooghw. het cloosterlyck slot deses convents geopent, en heeft met den eerweerden heer Petrus Pelsers canonick der vry ryxe kercke van Sint Servaes en pastoor van St. Jacob als diaken hier gedient

(1) Lees: P. L. Ledrou.
(2) Sic.
(3) Sic.

Digitized by Google

hebbende, en den eerw. heer Lambertus Beaumont oock canonick der voorsz. vry ryxe kercke als subdiaken gestaen hebbende, met d'andere heeren assistenten alhier in onsen refter den middagh gegeten.

Het eerste jaer daer op volgende heeft de reverende mere s^r Maria Anna Horsmans op den jaerdagh der kerckwydinge het officie gedaen. Men heeft de Primen gesongen, en voor den aflaet geluyt.

1743.

Legateert aen dit clooster by haer testament de weleedele geboore mevrouwe baronesse de Bentinck geboren de Bautsen, ende gestorven tot Praage in Bohemen eene somme van 600 guldens, van welcke baronesse niemant der religieuse meer eenigh geheugenis van hadde, maer men vermeynt dat de selve alhier voortijts als pensionair soude gewoont hebben.

1746.

Vereert sijn Hooghweerde den seer eerw. heer Servatius van den Bergh abt tot Glabbach den hoogen autaer alhier in onse kercke, aen den welcken voormelde hoogweerde op den 10 Julius de eerste mis solemnelyck heeft gesongen.

1748.

Hebben in onse kercke en sacristie ten tijde van het belegh de keyserlijcke soldaeten drie weeken lanck gelege en gedurende desen tijdt hebben wij den choor gehouden op eene kaemer boven de spreeckhuysen op welcke oock dagelycks misse gelesen wierdt.

Den 22 Mey heeft den seer eerweerdigen heer Pelsers canonick der vrij rijxe kercke van St. Servaes en pastor van St. Jacobs parochie geconstitueert van den Hooghweerdighsten heer Jacquet, suffragaen van Luijck, onse kercke wederom geconcilieert.

Den 20 Junij heeft syn Hooghweerde den heer de Stoupy grooten vicaris tot Luyck, in gevalle dat onse kercke (dat Godt verhoeden wilt) noghmaels door eenige militaire trouppen soude geoccupeert worden, aen ons mondelinge permissie gegeven, van op eenen gewyden steen in ons clooster misse te konnen doen celebreeren, op eene suyvere plaetse daertoe bequaem.

Digitized by Google

1749.

Den 2 Junij heeft dit clooster aen syn Excellentie . . . . . generael der artelerije van syn Alderchristelyckste Majesteijt voor redemptie der clocken en metaelen betaelt de somme van hondert acht en seventigh guldens vyff stuvers.

1754.

Den 2 Augusti is onse kleene klocke wegende 69 ℔, dewelcke weynigh tijts daer vooren geborsten was, uijt den thooren affgelaeten, ende in September daer aen volgende tot Luijck hergooten, soo veel grooter dat deselve nu dient voor de groote klock waegende 266½ ℔, de onkosten beloopen hebbende soo voor hergieten, materiale en nieuw houtewerck van den thoren saemen ter somme van 512 gls. 15 stuvers.

Den 23 September is bij deputatie van syn Hooghw. d'heer vicarius generael tot Luyck voorsz. klocke door den seer eerw. heer Lamb. Beaumont canonick van Sint Servaes met alle plegtigheijt gewydt onder den naeme van Marie Anne Josephe Augustine; het selve jaer in November syn door s^r Henricus Mueseler vier registers off speelen in onsen orgel geheelyck vernieuwt ende d'andere gerepareert, welcke reparatie gecost heeft f 439—14—.

1760.

Den 4 Februarij vereert den heer Gillis canonick van Sint Petrus tot Luyck een nieuw autaerstuck in den hoogen autaer.

Het selve jaer vereert soeur Marie Allexandrinne Coken den autaer op onsen koor wesende gededieert aen Godt en sijne Onbevlecde Moeder.

1761.

20 Augustus accordeert sijn Hoogwerde den heer vicarius generael van Luyck de permissie aen onsen bichvader om jaerlijx den dag van de verniewinge der beloften misse te lesen aen den autaer boven op onsen choor. N° 30 fol. *128.* — De eerste mis is geschiet het selve jaar op den 21 9ber alsoock de verniewing der beloften.

1773.

Den 25 8ber 1773, naer dat de vernietinge van de Societeyt

Digitized by Google

Jesu aen de paters der selve was aen gekondight, heeft den eerw. pater Nicolaus Houwens, wesende als dan onsen bighvader, versogh van ons hunnen grootsten Schat hier te mogen brengen te weeten het Alder H. Sacrament of overige geconsacreerde H. Hostien (uyt vrees van eenige onteeringen) welcke syn eerw. sanderdaghs smorgens ontrent ten 6 uuren met een siborie bey ons getranspoorteert heeft en alsdan de misse gecelebreert. Het schijnt dat de verbaesheyt en ontsetting over dit droef geval ons de aendag benomen heeft van onsen Heer met behoorlijcke plegtigheyt in te haelen tot onse schamte en groot leetwesen, niettegenstaende heeft hem dien goeden Godt niet onwerdig van tot ons te komen en wy hebben mogen met Zacheus seggen: Heden is saeligheyt aen ons huys geschiet.

Den eerw. pater N. Houwens heeft ons kerck met sijnen kostelijcken silveren kelck vereert.

1774.

Den 11 7ber 1774 heeft haer Excellencie mevrouw de gravine van Bentheim aen onse kerck een silvere Lieve Vrouw beelt vereert, toebehoort hebbende aen de sodaliteyt van d'eerw. paters der Societeyt Jesu; wij hebben tot danckseggingе een solemnele hoogmisse gesongen en daer naer de litanie van ons Lieve Vrouw.

Den 9 8ber van 't selve jaar hebben wij een houte beeld van Ons Lieve Vrouw van de selve sodaliteyt bekomen, hetwelck al verkoght sijnde en naer het dorp Launaken getranspoorteert, heeft door een besondere schickinge Godts ons willen toe koomen en voldoen aen de vierige begeerte en groot verlangen, die wij tot hetselve hadden, wij hebben het laeten opschilderen en verniewen, alsdan met groote plegtigheyt savonts ten 5 uuren met de gemijnte aen de kerckdeur ingehaelt, alwaer de costersse hetselve aen de reverende meere heeft overgegeven die hetselve tusschen haere armen met d' heer vicar Belle Flamme vergeselschapt synde tot aen den hoogen autaer onder het singen van den Salve Regina gedragen heeft alwaer d' heer vicarius wesende onsen bighvader en geestelijcken bestierder hetselve ontfangen en op den autaer gestelt heeft, en als dan een exortatie gedaen op het geluck dat

Digitized by Google

wij de Alder H. Maget tot eene Moeder hadden ontfangen. Den text is geweest: *Signum Magnum apparuit in caelo apoct* (1); wij hebben dese plegtigheyt gesloten met het singen van de antiphone Subtuum etc.

Institueert den eerw. heer Petrus Josephus d'Art prister en sanckmeester der collegiale kercke van Ons L. V. alhier dit clooster erfgenaem universeel over syne naelaetenschap volgens syn testament in dato den 23 Meert deses jaars onder den last daer bey uytgesteeken. Siet register der documenten N° 32 fol. 130 (2).

1775 (3).

De heer vicarius heeft ons eenen autaer vereert op den koor der jouffrouwen pensionairen alwaer wij een derde Lieve Vrouwe beldt van de paters der Societeyt Jesu gestelt hebben. De gemijnte heeft hetselve met plegtigheyt aan de kamer van de reverende mere afgehaelt welcke het gedragen heeft onder het lesen van de antiphonen van de 5 letters van den naem van Maria tot aen den choor der pensionairen waer men terstont met den orgel den Salve Regina heeft gesongen onder welcken. d'heer vicarius het beelt op den autaer heeft gestelt, en alsdan een verheven sermoon op de deugden van Maria gedaen; den text is gewest: *et dicet habitator insulae hujus in die illa ecce haec est spes mea Isaiae;* wij hebben met het singen van Subtuum dese plegtigheyt geijndight op den 30 7ber 1774.

1776.

Den 13 xber heeft d'heer vicarius Belle Flamme voor den eersten keer gecelebreert aen den autaer op den koor der pensionairen. De gemijnte heeft onder de misse naer de Communie van den priester gecomuniceert.

1777.

In het jaar 1762 heeft haer welEdele mevrouw de gravinne

(1) Sic.

(2) In het register staat deze alinea op eene verkeerde plaats, nl. na het jaar 1775.

(3) Hier staat 1775, op het einde 1774. Cfr. de vorige noot. Men zou zeggen, dat het bovengeschreven jaartal 1775 foutief is.

Digitized by Google

van Bentheim weesende alsdan chanoinesse van Thorn hier komen in den kost woonen voor eenige maanden en heeft soo gecontinueert van jaar tot jaar over te koomen tot de jaaren 1775, 1776, en 1777 welcke op de drie voorschreve jaaren geduerig onpasselijck is geweest, oock verschijde rijsen van den eerw. heer vicarius Belle Flamme als geestelijcken recteur van ons clooster voorsien is geworden met de laste HH. Sacramenten soo als van alle overoude tijden hier geobserveert is; sy is overleeden den 13 9ber 1777 smorgens ontrent halver ses, haar lichaem is twée dagen geexponeert geweest in onse gastecamer en is begraven geworden in de kercke van de eerw. p.p. minderbroeders immidels voor den autaar van Ons Lieve Vrouw ingevolge haar verkiesinge bey haare testamentaire dispositie van den 28 Augustus 1774 voor den notaris Hupkens geschreven.

Haar lichaem is op den 15 9ber savonts ten 6 uuren met het gevolgh van 7 koetsen en het vergeselschappen der 12 Apostelen begraven.

Onsen voorschreven directeur heeft den 17 9ber in onse kerck eenen solemneelen dienst gedaen den welcken voordesen ontfangen heeft vier goude carolinnen.

Ons clooster is door de voorschreve overleedene begunstigt geweest met een overblijfsel van het H. Cruys; daerenboven heeft sij ons gelegateert met hondert goude louis en met eenen uytnemenden clavecingel (1) sooals blijckt uyt het voorschreven testament.

2. Documenten.

N° 1 *(N° 2de Primo).*

. . . . . .

Extract uit de bulle van 6 December 1496 van Jan van Horne,

(1) De meest voorkomende naam van dit muziekinstrument is „clavicimbaal". Het is ontstaan uit het cimbaal, eene klankdoos, met snaren bespannen, die met klopstaafjes bespeeld werden. Later werd het cimbaal van eenen toets (clavis) voor elke snaar voorzien en kreeg toen den naam clavicimbaal. Dit instrument werd doorgaans op de tafel geplaatst, als men het bespeelde. Het had eerst weinige, later 20 toetsen; in 't begin der 16de eeuw was dit aantal reeds tot bij de 40 geklommen. Uit de clavicimbaals ontstonden later de piano's.

Digitized by Google

prins-bisschop van Luik (1), waarbij hij toestaat, dat het H. Misoffer opgedragen worde op een draagbaren geconsacreerden altaarsteen of op geconsacreerde altaren, dat de HH. Sacramenten des Altaars en des Oliesels er bewaard en deze aan de zieke broeders en zusters toegediend worden, voorts de dooden, wanneer zij er om verzocht hebben, daar begraven en er verder hunne uitvaart en jaargetijden gehouden worden.

In 't Latijn. — Naar verschillende copieën.

N° 2 *(N° 2do Primo).*

1718 April 23. — Maastricht.

Het klooster van het H. Graf te Maastricht geeft te kennen aan den bisschop van Luik, dat tot nog toe alle jaren in de kloosterkerk al de kostdames en andere bewoonsters godvruchtig haar Paschen gehouden hebben, dat aan dezen gedurende hare ziekten zoowel het H Sacrament des Altaars als dat des Oliesels door de biechtvaders van het klooster zijn toegediend en dat deze ook alle hunne diensten bewezen hebben aan degenen, die in het klooster zijn komen te sterven, zonder mededeeling gedaan te hebben aan den pastoor en zonder hieromtrent de minste moeilijkheid ondervonden te hebben; redenen, waarom het klooster hem met alle nederigheid verzoekt, dit privilegie te mogen blijven genieten. Het verzoekschrift was geteekend door M. C. van Buel, priorin, M. G. Lansmans, M. E. Munix, M. J. Millet en M. D. Lansmans, zusters.

In margine:

1718 April, 23. — Luik.

Goedkeuring door den bisschop van Luik, geteekend door den vicaris-generaal F. P. L. bisschop van Porphyra (2), waarbij aan de biechtvaders van het klooster van het H. Graf te Maastricht de macht gegeven wordt, de biecht der kostdames van genoemd klooster te hooren, haar de Paaschcommunie uit te deelen, achter

(1) Gericht aan het klooster St. Elisabeth te Luik. Zie Daris, *l'Ordre du S. S. dans l'ancien diocèse de Liége*, sub voce *St. Elisabeth.*

(2) Petrus Lambertus Ledrou.

Digitized by Google

het slot te treden om haar biecht te hooren, haar de H. Communie uit te deelen en het H. Oliesel, wanneer het noodig is, en hare uitvaart te doen, als zij sterven.

In 't Fransch.

N° 3 *(N° 2do Secundo.)*

. . . . . .

Extract uit de pachtconditiën van den wijnaccijns voor het jaar, dat begint 1 October 1678 en eindigt ultimo September 1679, waaruit blijkt, dat de priorin en zusters van het klooster der Witte Vrouwen vrijdom genieten van den accijns van 3, de zusters van het H. Graf van 2 amen of okshoofden wijn.

N° 4. *(N° 2do Tertio.)*

Extract uit de pachtconditiën van den wijnaccijns voor de jaren 1717—1718, 1718—1719 en 1719—1720, waaruit blijkt, dat de kruisbroeders, de priorin en zusters van het klooster der Witte Vrouwen, alsmede de zusters van het H. Graf en de zusters-Penitenten ieder zullen genieten den vrijdom van den accijns van 4 amen of okshoofden wijn.

N° 5 *(N° 2do Quarto).*

. . . . . Maastricht.

Verzoekschrift van het klooster van het H. Graf te Maastricht aan de commissarissen-deciseurs van beide heeren om vrijdom van den accijns van eene 5de aam wijn, die zij voor de consumptie in haar klooster noodig hebben, dewijl het aantal der religieuzen sinds de laatste toestemming tot vrijdom van accijns (van 4 amen) aanmerkelijk is gestegen. Het verzoekschrift was geteekend door M. A. Horsmans, priorin.

In margine:

1744 October 7. — Op het stadhuis te Maastricht.

Besluit van de commissarissen-deciseurs M. baron de Geloes, A. S. Groenendijck, P. baron de Mean en S. Buteux, waarbij bovenstaand verzoek wordt ingewilligd.

Gewaarmerkt zonder datum.

Digitized by Google

N° 6 *(N° 2do Quinto.)*

. . . . . Maastricht.

Verzoekschrift van het klooster van het H. Graf te Maastricht aan de commissarissen-deciseurs in die stad om vrijdom van den accijns van de tarwe, die zij voor de consumptie in haar klooster noodig hebben, dewijl van den eenen kant ook de andere kloosters in de stad, zoowel die voor mannen als die voor vrouwen, dezen vrijdom genieten, van den anderen kant de religieuzen van het klooster van het H. Graf in „deze" oorlogstijden bezwaard worden door schattingen, contributiën en andere belastingen, op hare landerijen gesteld, en zij bovendien alle jaren groote sommen voor het onderhoud der soldaten moeten uitgeven. Het verzoekschrift was geteekend door Maria Theresia Stroelens, priorin.

In margine:

Extract uit de korenwaag voor het jaar 1704, waaruit blijkt, dat in dat jaar aan alle vrouwenkloosters vrijdom van tarweaccijns gegeven wordt, en wel van 2 vaten in 't jaar voor iedere religieuze buiten den vrijdom, dien zij reeds genoten, mits de oversten, indien de pachter zulks verzoekt, onder eede beloven, ten opzichte van dezen vrijdom van accijns geen bedrog te zullen plegen.

Gewaarmerkt zonder datum.

N° 7 *(N° 3tio).*

1649 Mei 6. — Maastricht.

Schout en schepenen van den Vroenhof realiseeren eene akte, gepasseerd op 29 April van bovenstaand jaar in 't klooster van het H. Graf te Maastricht voor notaris Henri Munix te dier stede, waarbij het klooster met toestemming van den bisschop van Luik verkoopt aan Jean Gruber (1), ijzerdraadfabrikant, die zijne inrichting wilde vergrooten, 3 groote roeden grond, grenzend aan den kant van de school van dit klooster aan dezes kerkhof en aan den kant van den Jeker aan het erf van den kooper, erin begrepen een straatje, dat vroeger tusschen de erven der twee

(1) Secretaris van den toenmaligen commandant van Maastricht, van Stein Callenfels. Zie: *Maasgouw*, 1901, 15 November.

Digitized by Google

comparanten doorliep en door het klooster kort te voren was verkregen met machtiging van zijne overheden. De koop had plaats voor 200 gld. de groote roede, welke som in tegenwoordigheid van den notaris door den kooper werd uitbetaald. Jean Gruber moest voorts een afscheidingsmuur laten bouwen ter hoogte van 14 voet. Zette hij in plaats van dezen een gebouw, dan zou dit geene vensters mogen hebben, uitziende op het klooster. De zusters van haar kant zouden verplicht zijn de koopsom binnen den tijd van een half jaar te besteden aan de herstelling van hare scholen of tot andere nuttige doeleinden. De akte was geteekend door Christoffel van Balen, kanunnik van St. Servaas en Hubert Fabri, een burger der stad, door Helena van Enckevoirt, priorin, Maria Liverlo, suppriorin, Anna de Succa, Maria Anna Remy, Maria Margaretha Creusen, Anna Clops, Maria Helena van den Hove, Maria Baelen, allen zusters van het klooster van het H. Graf te Maastricht; voorts door J. Gruber en notaris Henri Munix.

Volgt rekwest van het klooster van het H. Graf aan den grootvicaris van het bisdom Luik, ten einde bovenstaanden verkoop op bovenstaande voorwaarden te mogen houden.

Volgt:

1649 Februari 5. — Hoei.

Volmacht tot bovenstaanden verkoop op bovenstaande voorwaarden door groot-vicaris Chockier.

Alles in 't Fransch. — Het geheel naar verschillende copieën, gewaarmerkt zonder datum.

N° 8 *(N° 9 secundo.)*

1683 April 12. — Maastricht.

Voor notaris Jac. a Cruce te Maastricht staat Jan Jaddon, kapelaan der collegiale kerk van O. L. Vrouw in die stad, aan het klooster van het H. Graf een huis af, gelegen bij de Brusselsche poort, als een dot voor Beatrix d'Elleur, die hij ten doop heeft gehouden en die, na nu haar jaar van noviciaat in bovengenoemd klooster te hebben voleindigd, binnen weinige dagen van plan is hare professie af te leggen. Dit geschenk geeft hij op voorwaarde,

Digitized by Google

dat de religieuzen haar als koorzuster zullen aannemen. Hij behoudt zich evenwel gedurende zijn leven het vruchtgebruik van genoemd huis voor.

In 't Fransch.

N° 9 *(N° 9no Tertio.)*

1688 Januari 20. — Maastricht.

Voor notaris Jac. a Cruce te Maastricht maakt Jan Jaddon, in het voorgaande regest vermeld, zijn testament, waarbij hij laat aan de kerkfabriek van St. Lambertus te Luik (1) 6 stuivers, ééns te betalen, aan de kerkfabriek van O. L. Vrouwe te Maastricht 100 gulden, ééns te betalen, en een groot koffer, dat boven de sacristie staat, maar niet den inhoud, nl. zijne kleederen; voor het onderhoud van de brug te Maastricht één pattacon, ééns te betalen volgens bevel van den magistraat (2). Hij herroept al zijne voorgaande testamenten en codicillen en wil, dat, indien hij na zijn dood schulden heeft, deze zoo spoedig mogelijk betaald worden; dat voorts zijne uitvaart worde gehouden volgens zijn stand, maar zonder quarantaine (zeswekendienst), daar hij geene bloedverwanten in de stad heeft. Verder verlangt de testateur, dat zijn lijk met toestemming van den deken en de kanunniken begraven worde in de kerk rechts ter zijde van het koor, dat men den eersten dag van zijne uitvaart 16, den tweeden en derden dag telkens 8 stiers rogge aan de armen uitdeele en dat men gedurende het officie der drie dagen 30 HH. Missen late lezen. Aan de broederschap der kapelanen van O. L. Vrouwe laat hij zijn jaar

---

(1) Het was gewoonte in het bisdom Luik aan deze kerkfabriek iets na te laten; soms staat er bij: »voor onbekende schulden". Cfr. Simenon, *Geschiedenis van Vlijtingen*, pg. 173.

(2) „Tous bourgeois et surceans, tant ecclesiastiques, que politiques et militaires, seront obligez de laisser dans leur testament, codicils, et autres dispositions, un pattagon pour l'entretien du pont, lors qu'ils disposeront de plus de deux cens florins coursables ici; et en cas qu'ils disposent dessous laditte somme, laisseront un demi pattagon: et cas arrivant que les notaires oublieroient, ou negligeroient l'insertion dudit argent seront mulctables d'un florin d'or, pour chaque omission, au profit que dessus, et ne laisseront pas, pour ce, lesdits heritiers, ou les biens du testateur, d'estre promptement executables pour ledit donatif ou subside". *(Recueil des recés emanez de la part des deux seigneurs et princes de Maestrecht, l'an 1665 chapitre XXXIV).*

Digitized by Google

van gratie en eene rente van 13 gld., 6 pattars, 2 liards, opdat zijn jaargetijde volgens de gewoonte door voornoemde broederschap „perpetuis temporibus" zou gehouden worden. Hij ziet voorts af van al zijne aanspraken op kapitalen, renten enz. ten laste van het klooster van St. Gerlach, op voorwaarde, dat dit klooster geene aanspraken doe gelden ten laste van zijne erfgenamen op de huur van een huis, bewoond geweest door Jaddon, welke huur geloopen heeft sinds het jaar 1672, of eenige andere aanspraak ten laste van bovengenoemde erfgenamen; anders was zijn legaat nul en traden de erfgenamen in hunne rechten. Aan zijne zuster Marie Jaddon vermaakt hij eene rente van 20 gulden Brabantsch, 4 gld. grondrente en al zijne meubelen, die zich in haar huis te Luik bevinden op den dag van zijn overlijden en niet in dit testament aan anderen zijn toegewezen. De rente van 20 gulden zal na haar overlijden aan de erfgenamen van Jaddon ten deel vallen, over de andere rente zal zij kunnen beschikken naar haar goedvinden. Jean de Roz, kapelaan aan de St.-Andrékerk te Luik krijgt een mantel en een toog van laken en een missaal, die zich ook ten huize van zijne zuster te Luik bevinden, terwijl Catharina de Roz, moeder van Jean, 100 gld. Brabantsch ontvangt, ééns te tellen. Na zijn dood en dien zijner zuster zullen, wanneer deze er in toestemt, alle hunne vaderlijke en moederlijke goederen op het grondgebied van Transinne, ban van Villance, gelijkelijk onder zijne neven en nichten verdeeld worden, met uitsluiting van alle andere bloedverwanten. Al zijne andere roerende en onroerende goederen vermaakt Jaddon aan het klooster van het H. Graf te Maastricht, op voorwaarde, dat dit uitkeere aan zijne zuster Marie jaarlijks, zoolang zij leeft, de som van 200 gld. Brabantsch, nl. 100 op den feestdag van St. Jan Evangelist en 100 op dien van St. Jan Baptist, te beginnen op den eersten van die feestdagen na zijn dood, en aan zijne dienstmaagd Catharina Remacle, mits zij in zijn dienst blijft tot zijn dood toe, jaarlijks, zoolang zij leeft de som van 60 gld. Brabantsch, nl. 30 op Kerstmis of op den feestdag van St. Jan Evangelist en 30 op dien van St. Jan Baptist en voorts eenig huisraad, naar believen van het klooster. Wordt door het klooster aan Marie Jaddon of aan Catharina Remacle het geld 14 dagen te laat uitbetaald, dan zal het verplicht zijn te betalen telkens, voor de eerste 125 en

Digitized by Google

voor de tweede 70 gulden. Bovendien moet het klooster van het H. Graf jaarlijks de uitvaart houden van den testateur en ten allen tijde dagelijks in de kapel van het klooster eene H. Mis laten lezen te zijner intentie voor hem, zijne ouders, vrienden en weldoeners, met deze restrictie, dat de priorin van deze dagelijksche missen er jaarlijks 15 van zal kunnen doen lezen of zingen tot hare intentie en dat voor levenden of overledenen naar haar goedvinden en dat het haar ook vrijstaat, de uren der dagelijksche missen te bepalen. Als executeurs-testamentairs benoemt Jaddon Henricus Stocx, kanunnik, en Willem Palmarts, vicaris van de kerk van O. L. Vrouw, die voor hunne moeite ieder een dubbelen dukaat zullen krijgen.

In 't Fransch.

N° 10 *(N° 18 Tertio).*

1724 Augustus 26. — Maastricht, in 't klooster van het H. Graf.

Voor T (?) L. de Fontaine, notaris publicus et apostolicus te Maastricht, maakt Maria Gertrudis Meusens, novice in het klooster van het H. Graf te Maastricht, haar testament, zulks, dewijl zij in voornoemd klooster aangenomen is voor de professie, die zij binnen weinige dagen zal doen en zij daarom eerst wil beschikken over het erfdeel, dat haar na den dood harer ouders zal ten deel vallen. Zij ratificeert in dank wat hare moeder reeds op 27 Juli van dat jaar (zie 18vo primo) aan het klooster heeft gegeven en schenkt hieraan nog een bunder land ter waarde van 200 pattacons. Verder bepaalt zij, dat men tot „soetigheijt" en gebruik van haar en hare zuster, die ook kanunnikes in voornoemd klooster is (1), jaarlijks in handen van de priorin moet stellen gedurende haar beider leven voor ieder 100 en na den dood van de eene, zoolang de andere leeft, 200 gulden. Na beider dood zal dit geld ten deel vallen en jaarlijks den 28sten Augustus betaald worden aan beider broeders eu zusters, die zij tot haar universeele erfgenamen benoemt. Deze erfgenamen zullen de noodige onkosten voor hare professie dragen, welke zij vóór Allerkinderen a. s. moeten betalen. Voorts geeft de testatrice aan de kerk van het klooster een zwart damasten kleed van hare moeder zaliger. Haar

(1) Maria Catharina Meusens.

Digitized by Google

eigen damasten kleed schenkt zij aan hare zuster, huisvrouw van dokter Machuré (1), haar goede muts met haar „oreilletten" en „wat daar van dependeert soo linnen als wollen" aan hare zuster Marie Isabelle; voorts een zilveren „buydel tesse" met een kleed aan haar oudste nichtje Machuré en aan het tweede Marie Catharine haar zilveren toiletkistje. Bij het passeeren dezer akte waren getuigen Henricus Franciscus Bonhomme (2), deken der vrije keizerlijke kerk van St. Servaas, en Petrus Gadet, priester en onder pastoor van St. Nicolaas.

Gewaarmerkt zonder datum.

N° 11 *(N° 30.)*

1761 kort vóór Augustus 20. — **Maastricht.**

M. C. Bauduin, priorin van het klooster van het H. Graf te Maastricht, vraagt de vergunning, dat in het vervolg de stille H. Mis met H. Communie der religieuzen, die de jaarlijksche hernieuwing der beloften, waartoe de zusters door hare statuten verplicht zijn, voorafgaat en door den biechtvader van het klooster onder in de kerk opgedragen wordt, aan welke plaats vele moeilijkheden verbonden zijn, in het vervolg boven op het choor mag gelezen worden; op het choor hebben zij een nieuw altaar gebouwd, zoo hoog en groot, dat het er altijd moet blijven vaststaan en niet draagbaar is.

1761 Augustus 20. — Luik.

Marginale apostille, waarbij door Ed. Stoupy, vicaris-generaal van het bisdom Luik, de gevraagde vergunning verleend wordt.

In 't Fransch. — Niet gewaarmerkt.

N° 12 *(N° 31).*

1766 November 10. — **Maastricht.**

Holographisch testament van L. van der Veecken, voorheen kanunnik, scholaster van het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht,

---

(1) Zie hiervoor onder hoofdstuk VI de genealogie-Meusens.

(2) Henricus Franciscus Bonhomme werd te Wijk-Maastricht geboren op 24 Augustus 1656. Op 16 Augustus 1742 overleed hij. Bonhomme was S. T. L. van de Sorbonne.

Digitized by Google

ten tijde van het maken van zijn testament beneficiant van genoemde kerk, waarbij hij nalaat o.a. aan het klooster van het H. Graf te Maastricht 1500 gld., opzettelijk tot dat doel geappliceerd in een kapitaal van 5400 gulden, uitgeleend aan het land van Oostenrijksch Valkenberg, van welk kapitaal genoemd klooster nog 3600 gld. en het beneficie van St. Petrus in de kerk van O. L. Vrouwe 300 gld. bezit (1). De interest van het kapitaal van 1500 gulden moet jaarlijks getrokken worden door Angelina Ravenstein, zijne bloedverwante en religieuze in voornoemd klooster. Na haren dood is hij voor de communauteit zelve, onder verplichting, dat zij eene wekelijksche mis late doen voor de rust van zijne ziel en die zijner ouders.

In 't Fransch. — Onder staat: Per extractum
J. D. Kerens scholasticus loco secretari.

N° 13 *(N° 32).*

1774 Maart 23. — Maastricht.

Testament van Petrus Josephus d'Art, kanunnik van St. Anna in de kerk van O. L. Vrouwe te Maastricht. Hij bepaalt, dat hij in de collegiale kerk van O. L. Vrouw moet begraven worden; hij laat aan zijn broeder, den eerwaarden heer Joannes Jacobus d'Art en aan zijne zuster Alegonda d'Art ieder een gouden dukaat of $8^1/_2$ gulden, ééns te betalen; verder aan bovengenoemde collegiale kerk al zijn muziek, dat dadelijk na zijn dood moet geïnventariseerd worden in tegenwoordigheid van den cantor; voorts aan zijne dienstmeid Elisabeth Bijkens 400 gulden, munt dezer stad, ééns te betalen, alsook 4 paar beddelakens, 6 linnen kussen-

(1) De 3600 gld. werden door het klooster uitgeleend aan het land van Oostenrijksch Valkenberg bij akte, gepasseerd op 7 Mei 1751 voor notaris Guill. Caris te Maastricht. Voor den notaris waren van wege Valkenberg verschenen Maximiliaan, graaf van Hoen de Cartils, heer van Oud-Valkenberg, Schin-op-Geul enz., als adellijk commissaris en Daniël Christiaan Limpens als commissaris van den 2den staat van Oostenrijksch Valkenberg, beiden daartoe afgevaardigd door de staten van dat land volgens hunne resolutie van 29 Oct. 1750 uit kracht van octrooi des keizers, aan de staten van het hertogdom Limburg en de drie Landen van Overmaas verleend den 25sten April 1750. Bij dezelfde akte werd nog door Valkenberg opgenomen 1500 gld. van Lud. v. d. Veecken en 300 gld. van het beneficie van St. Petrus, alles voor een nieuwen steenweg. (Zie Stipael-Boeck, n° 22do).

Digitized by Google

sloopen en 6 handdoeken; deze stukken linnen mogen haar niet uit de slechtste of meest versletene gegeven worden. Verder schenkt de testateur een imperiaal voor de brug der stad, ééns te betalen. Ten slotte benoemt hij het klooster van het H. Graf te Maastricht tot zijn universeelen erfgenaam, ook van zijn „annus gratiae" op voorwaarde, dat het klooster bovengenoemde legaten zoodra mogelijk zal voldoen, dat het zijne uitvaart en schulden, zoo die er mochten zijn, zal betalen en jaarlijks omstreeks den dag van zijn overlijden in de kerk van het klooster zes HH. Diensten tot lafenis zijner ziel gecelebreerd worden en evenzooveel in het octaaf van de Geloovige Zielen tot lafenis der zielen van zijne ouders en bloedverwanten. Tot uitvoerder van zijn testament benoemt hij Nicolaus Vincent, beneficiant van O.-L.-Vrouwe-kerk, die voor zijne moeite zal krijgen 30 imperialen, ééns te betalen.

In 't Latijn. — Onder staat: Per copiam, E. Lousbergs, Secretarius.

B. STIPAEL-BOECK.

(*19*). 1749 September 27. Voor de notarissen Guilielmus Caris en A. Ruyters verklaart in het klooster van het H. Graf te Maastricht Guill. Medaer als aangestelde voogd over zijne minderjarige halfzuster Maria Barbara Desaer en speciaal hiertoe door het Hoog Brabantsch Gerecht van Maastricht geauthoriseerd bij scabinale dispositie, op het rekwest van voornoemden Medaer verleend op 26 September 1749, overgedragen te hebben tot „seconderinge" van de aanstaande professie van zijne voornoemde halfzuster als koorzuster in 't klooster der kanunnikessen regulier van het H. Graf te Maastricht eene hoofdsom van 3000 gld., Brab. Maastr. cours, bestaande in eene obligatie van 2000 gld. kapitaal, d.d. 9 April 1737, en eene van 1000 gld., d.d. 27 November 1741, beide ten laste der stad Maastricht en à 3 %, zulks aan de eerw. priorin M. A. Horsmans, suppriorin M. A. Emerix en discreten van voornoemd klooster, M. J. Millet, M. Victoria van de Cruys, C. J. van Meven, M. C. Meusens, procuratesse en M. G. Meusens.

Digitized by Google

(*20*). 1748 Augustus 7. Voor notaris Guilielmus Caris te Maastricht verklaart in het klooster van het H. Graf Agatha Munix voor Maria Christina Bernardina Leuning, minderjarige dochter harer nicht Maria Elisabeth Munix, welke Maria Leuning eerstdaags als novice wil treden in het klooster der kanunnikessen regulier van het H. Graf te Maastricht en na afloop van haar noviciaat hare professie wil doen, eene jaarlijksche som van 30 pattacons te betalen, zulks voor den mondkost van Maria Christina Leuning gedurende haar noviciaat tot den dag van hare professie. De noodige fourniture tot de incledinge en verdere kosten „soo van recreatie ter selver occasie" als ten tijde der professie blijven insgelijks ten laste van Agatha Munix; bovendien de kosten van geneesmiddelen en hulpmiddelen bij ziekte tijdens het noviciaat. Komt Maria Leuning binnen haar noviciaat te sterven of uit het noviciaat te vertrekken, dan zal Agatha Munix hare kleederen, utensiliën, meubelen en kleinoodiën terug krijgen, mits dan voldoende de noviciaatkosten „nae rate des tijdts"; de twee zilveren kandelaars, die door Agatha Munix aan de kerk vereerd zijn, zullen daaraan evenwel blijven. Zoodra de voornoemde toekomende novice tot het doen van hare solemneele professie als koorzuster in voornoemd klooster zal worden geadmitteerd, zal Agatha Munix betalen aan het klooster de waarde van 2000 gld., zulks in 4 kapitalen, groot respectievelijk 600 gld. à 5 %, 300 gld. tegen den penning 20, 500 gld. uit een grooter kapitaal van 1000 gld. tegen den penning 20 en 600 gld. à 5 % (alles Brab. Maastrichter cours). Daarbij gaf zij aan de novice na hare professie eene vitale rente of speelpenning van 60 gld., met welke rente zij bezwaarde de erfportiën, welke uit hare nalatenschap zouden verkrijgen hare beide neven, de licentiaat Arnoldus Joannes Munix, oud-schepen van Maastricht, en Henricus Dominicus Munix, stads medicinae-doctor. Getuigen waren Nicolaas Touns, priester en beneficiant van St. Servaaskerk te Maastricht, Wilhelmus Ploum, bakker aldaar, en Arnoldus Cilissen „alhier ter oorsaecke van der eerste comparante (Agatha Munix) duijsterheijd der oogen als derden getuijgen uijt der comparante naebuerschap hier toe geassumeert, geroepen ende gebeden". *w. g.* A. Munix, M. A. Horsmans, *pr.*, M. A. Emerix, *suppr.*, M. J. Millet, M. Vic-

Digitized by Google

toria van de Cruys, C. J. van Meven, M. C. Meusens, *proc.*, M. G. Meusens.

(*21 primo*) 1750 October 21. Voor notaris Guill. Caris te Maastricht draagt in het klooster van het H. Graf Martinus Hermans, gehuwd met Catharina Groenen, over aan genoemde communauteit eene obligatie of losrentebrief van 2000 gld. à 3 %, door hem gecrëeerd op het corpus der stad Maastricht d.d. 11 Augustus 1749, zulks tot „seconderinge" der aanstaande professie zijner minderjarige dochter Maria Xaveria Hermans, die daartoe reeds geadmitteerd was, en tot storting van zoodanige kloosterlijke dot als bij contract van 9 April 1749, voor den voornoemden notaris gesloten, werd bepaald. Getuigen waren Wilhelmus Ploum en Joannes Tossanus Manjay. Was verder geteekend door M. Hermans, de priorinne M. A. Horsmans, de suppriorin M. A. Emerix, de procuratesse M. Victoria van de Cruijs en de zusters C. Josephe van Meven, M. C. Meusens, M. G. Meusens.

BESLUIT.

Het onderwerp van dit werk dank ik den heer A. J. Flament, Rijksarchivaris in Limburg, die ook de welwillendheid had, mij verschillende bronnen aan te wijzen, waaruit ik bij het samenstellen van mijn werk putten kon, en de archieven van het voormalig klooster van het H. Graf te Maastricht te mijner beschikking te stellen. Mijn dank ook aan de eerwaarde priorin van het Sepulchrienenklooster te Bilsen, die mij verschillende daar berustende archieven liet inzien en mij tal van inlichtingen over de eigenaardige bijzonderheden harer orde verstrekte.

Ten slotte wenschte ik nog terug te komen op de inrichting van mijn werk. Mijn hoofddoel was de geschiedenis van het voormalig klooster van het H. Graf te Maastricht, doch wegens de redenen, reeds in mijne voorrede in den breede ontwikkeld, was ik genoodzaakt, eene groote inleiding ten beste te geven. Toch

Digitized by Google

voorzag ik, dat deze inleiding in evenredigheid met het geheel misschien te lang geacht zou kunnen worden en daarom voegde ik bij den reeds geschreven titel de woorden: „Voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis der orde van het H. Graf in 't algemeen en van hare wederwaardigheden in deze streken in het bijzonder", daarmede te kennen gevend, dat ik dit laatste niet zoozeer als inleiding dan wel als eveneens behoorende tot het doel van het werk wenschte beschouwd te zien.

Digitized by Google

Opgave der voornaamste gebruikte gedrukte Werken en, voorzoover zij in Tijdschriften verschenen zijn, Mededeeling van de Titels dezer Periodieken.

(*P. S. L.* = Publications de la Société historique et archéologique dans le Duché de Limbourg).

Albot (Numa), Les Religieuses Chanoinesses du St. Sépulcre de Charleville.

Bachiene, Vaderlandsche Geographie.

Becdelièvre (de), Biographie liégeoise.

Brockhoff, Die Klöster der heil. Kathol. Kirche.

Chestret de Haneffe (de), Histoire de la Seigneurie impériale de Gronsfeld, in *P. S. L.*, 1875.

Daris, l'Ordre du St. Sépulcre dans l'ancien Diocèse de Liége in *P. S. L.*, 1869.

Daris, Notices historiques sur les Eglises du Diocèse de Liége.

Ernst, Tableau historique et chronologique des Suffragans ou co-Evêques de Liège.

Eversen (H.), Over de Inlijving der Nieuwstad bij Maastricht, in *P. S. L.*, 1877.

Eversen en Meulleners, De Limburgsche Gemeentewapens, in *P. S. L.*, 1899.

Fisen, Historia Ecclesiae Leodiensis.

Franquinet (G. D.), De Kloosters Transcedron te Venlo, in de *Maasgouw*, 1879, nos 40 en 42.

Geusau (von), Korte Geschiedenis der Kloosters te Maastricht, in *P. S. L.*, 1894.

Gheusi, Blason héraldique.

Digitized by Google

Gourdon de Genouillac, l'Art héraldique.

(Habets), Chronijk der Landen van Overmaas, in *P. S. L.*, 1870.

Habets, Découvertes d'Antiquités dans le Limbourg.

Habets, Geschiedenis van het Bisdom Roermond.

Habets en Flament, De Archieven van het Kapittel der vorstelijke Rijksabdij Thorn.

Heer (de), De Erectione novorum Moeniorum et Portarum hujus Civitatis, in *Annales de la Société historique et archéologique à Maestricht*, I.

Helyot, Histoire des Ordres monastiques, religieux et militaires.

Herbenus, De Trajecto instaurato, in *Compte-rendu des Séances de la Commission royale d'Histoire*, tome XII, 1847.

Hermens, Der Orden vom heil. Grabe.

Heylerhoff, Couvent des Sépulcrines à Maestricht, in *Annuaire du Limbourg*, 1831.

Heylerhoff, Notice sur l'Origine de la Ville de Maestricht et sur les Enceintes qu'elle a eues à diverses Epoques, in *Annuaire du Limbourg*, 1825.

Heylerhoff, Développements ultérieurs sur la dernière Extension de la Ville de Maestricht, in *Annuaire du Limbourg*, 1826.

Jegher (Lambert), La Gloire de l'Ordre canonial régulier du S. Sépulchre hierosolymitain de N. S. Jésus-Christ, tirée du Tombeau d'Oubliance (Luik, Ardt Corswarem, 1626).

Junius, Heraldiek.

Knippenbergh, Historia ecclesiastica Ducatus Geldriae.

Lenarts (de), Opkomst en Voortgang der Stad Maastricht.

Lessurios (*Russel*), Histoire de l'Ordre du St. Sépulcre.

Pélerin, Essais historiques et critiques sur le Département de la Meuse-Inférieure.

Quix, Das Sépulchrinen-Kloster zu St. Leonard in Aachen.

Quix, Die vormalige Kanonie zum h. Kreuz in der Grafschaft Daelheim.

Saumery (de), Les Délices du Païs de Liège.

Schaepkens (Alex.), Une Forteresse de l'ancienne Belgique, in *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, III.

Speeten (van der), Soeur Hélène d'Enckevoert et les Sépulchrines de Liège, de Maestricht et de Hasselt, in *Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg*, tome XI.

Digitized by Google

Sydney Smith, History of the New-Hall-Community of Canonesses regular of the holy Sepulchre.

Teschenmacher, Annales Cliviae.

Wetzer und Welte's Kirchenlexicon (2e Auflage).

Willemsen, Deux Notices sur l'Ordre canonial du St. Sépulcre, in *P. S. L.*, 1891 en 1892.

Willemsen Codex diplomaticus Bergensis, in *P. S. L.*, 1886 en 1889

Digitized by Google

ESSAI DE NOTICE BIOGRAPHIQUE

SUR

ARNAUD SCHAEPKENS.

Quelques loisirs inusités ont permis à l'auteur de cette notice de donner suite à son projet d'écrire une biographie de ses trois oncles Théodore, Alexandre et Arnaud Schaepkens, artistes peintres, dessinateurs, graveurs et archéologues, et de rappeler ainsi à ses concitoyens Maestrichtois leurs mérites, leurs oeuvres, la réputation, dont ils jouissaient dans le monde artistique.

Si cette tâche qu'il assume avec une ferveur toute filiale, est en vue de son peu de compétence assez ardue et semble peu nécessaire pour l'étranger où le nom et les oeuvres de ces artistes sont non seulement très-connus mais très appréciés, il n'en est pas de même pour leurs concitoyens, qui sauf des exceptions, rares et par là d'autant plus précieuses, ont laissé passer leur carrière, sans les encourager et sans les apprécier.

En effet l'adage „nul n'est profète dans son pays", trouve ici son

Digitized by Google

incontestable application. Tandis que les Schaepkens étaient appréciés avec faveur par ceux qui ne les connaissaient pas personnellement, ils passaient presque inapperçus aux yeux des habitants de leur ville natale, exception faite toutefois, nous ne saurions assez le répéter, des esprits supérieurs pour qui l'art est un culte et une des plus hautes manifestations de l'intelligence.

Il est vrai que pour ce qui concerne notre bonne ville de Maestricht, les trois frères Schaepkens ont débuté dans une époque de véritable marasme intellectuel, pendant laquelle les efforts généreux, faits pour les choses de l'esprit, étaient l'objet de la plus profonde indifférence.

La population de 1830 à 1839, énervée par neuf années d'inaction pendant lesquelles elle menait une vie oisive, n'ayant nulle distraction, nulle énergie, confinée qu'elle était par un régime de fer entre les remparts de la forteresse, hérissée de canons et de baionnettes, soumise qu'elle était aux dures lois de l'état de siége appliquées avec la dernière vigueur, se contentait de vivoter sans initiative, sans projets pour l'avenir, sans qu'elle sentit l'effet de ce ressort puissant que constitue la concurrence en toutes choses.

A quoi bon des efforts dans un milieu où ils sont sans objet, sans espoir d'être couronnés de succès. Les Maestrichtois d'alors, séquestrés de tout commerce avec l'extérieur, vivaient comme dans une île, sous la férule de fer de l'autorité militaire, qui, consciente de son devoir inprescriptible, s'appliquait à conserver pour le Roi Guillaume la clef du pays, la forteresse formidable qui en 1830 passait encore pour une des plus importantes de l'Europe.

Beaucoup de jeunes gens, ceux qui se sentaient travaillés par les ambitions généreuses, par le désir de faire carrière, écoutant leurs sympathies, avaient quitté la ville dès les premières secousses de la Révolution Belge, faisant un vide très-appréciable dans la Société Maestrichtoise et la privant d'un élément de vie et d'avenir..... Vint la détente de 1839. La ville vit ses portes se rouvrir et ses relations se rétablir avec l'extérieur. Ce fut un immense soulagement, atténué cependant dans les effets qu'on était en droit d'en attendre; car les habitants restèrent sous la conduite d'une autorité, hélas méfiante et rancunière, souvent exposés aux antipathies et à la morgue de fonctionnaires et de soldats. Les deux éléments hollandais et maestrichtois se boudèrent et n'eurent

Digitized by Google

que les rapports strictement nécessaires entre vainqueurs et vaincus (1).

C'était un régime nouveau. Il fallait pour s'y habituer non seulement l'action du temps mais encore des effors intelligents, capables de faire oublier à une population longtemps malmenée, ses souffrances, la perte de ses illusions et de sa prospérité.

Ni le gouvernement d'alors, ni les administrations publiques qui se sont succédées pendant nombre d'années ne surent hâter la guérison des blessures faites; si celles-ci se sont fermées à la longue, au point que les cicatrices en sont devenues à peine visibles, on n'en est nullement redevable aux soins de ceux qui les avaient produites, ni de ceux dont la mission comportait l'emploi de remèdes efficaces.

Maestricht continua à languir. N'étaient-ce les efforts tentés par quelques hommes supérieurs, par quelques sociétés particulières, dont l'une se proposait pour but le plaisir et l'autre la culture des arts, elle aurait pu être dénommée un gros bourg, rempli de soldats.

Dans ces conditions on se trouve désarmé, et amené à plaindre plutôt qu'à condamner. Mais où l'historien impartial trouve matière à exercer une critique amère, mais parfaitement justifiée, c'est en constatant qu'à l'époque de la renaissance de Maestricht, ses édiles n'ont rien fait pour anoblir le goût, pour la culture et l'encouragement des arts.

C'était à leurs yeux un intérêt parfaitement négligeable, bon tout au plus à occuper des maniaques assez naïfs pour se passer d'innocentes mais coûteuses fantaisies. Aussi voyons-nous à cette époque de transition les beaux-arts et la littérature malgré les efforts désespérés de quelques hommes d'élite, dénués de protection et parfaitement négligés.

---

(1) Cette tendance à traiter les Maestrichtois en vaincus constitua la grande faute gouvernementale. Du moment qu'on s'appliqua à la corriger, les aspérités tendirent à disparaître à leur tour. On se rapprocha, on commença à se mieux connaître et à s'apprécier mutuellement, de sorte que les deux élèments en se confondant, forment aujourd'hui une population presque homogène.

Le Maestrichtois appréciant hautement les bienfaits d'un pacte fondamental qui lui assure de précieuses libertés, est Néerlandais de coeur; il professe le loyalisme le plus pur, le respect et l'affection les plus sincères pour l'Auguste Reine qui par la grâce de Dieu occupe le trône constitutionnel.

Digitized by Google

L'ignorance et le mauvais vouloir se côtisèrent pour étouffer les germes d'une plante aussi délicate que l'art, pour détruire ce qui restait en fait de monuments du glorieux passé d'une ville vingt fois séculaire. Sans aucun discernement, sans daigner consulter ni l'artiste, ni l'archéologue, ni l'historien on abattait, on démolissait sous de fallacieux prétextes ou même sans prétexte aucun, notamment en 1868 et les années suivantes pendant lesquelles eut lieu le demantèlement de la forteresse.

On aspirait à renouveler, à moderniser, et on ne parvenait qu'à enlaidir affreusement, à priver Maestricht d'une foule de souvenirs historiques qui non seulement aux yeux du connaisseur mais même du simple touriste font le cachet de toute ville antique.

Tel le possesseur d'un vieux manoir ancestral, qui au lieu d'aménager avec discernement son logis, descendrait au niveau de son voisin enrichi et possesseur d'un „beau" château tout neuf, comblerait les fossés pour y planter des choux, abattrait murailles, donjons et tourelles pour les remplacer par de pauvres et horribles murs badigeonnés, percés de grands trous, figurant portes et fenêtres, allignés le plus symétriquement possible!

C'est ce que, avec une emphase méprisante, on tâchait de légitimer, il n'y a pas bien longtemps encore, en invoquant le progrès qui ne connait que l'utile, rien que l'utile.

Comme si l'art en fut la contre-partie, comme si l'utile ne peut se marier au beau, au pittoresque, comme si par un petit effort d'intelligence, ou ne peut parvenir très-souvent, presque toujours, tout en respectant les souvenirs artistiques du passé à constituer ce qui est désirable par rapport à nos aises, à nos moeurs modifiés.

Je ne parviens pas à comprendre ce „progrès", ni les gens de famille, qui, par exemple, portent au creuset leur vieille argenterie, jettent au rebut tous ces mille petits objets provenant de ceux qui les ont précédés dans la vie, ces objets qui par les souvenirs qui s'y rattachent, disent et redisent l'histoire des ancêtres, pour s'en aller acheter un mobilier bien moderne et rarement bien élégant.

Je ne comprends pas les gens aisés qui — la chose s'est vue — arrachent les fermoirs en métal précieux et la couverture en parchemin d'une vieille bible de famille pour en retirer quelques deniers. Comment donc qualifier ceux qui sans nécessité aucune privèrent la grande famille, que constitue une ville historique,

Digitized by Google

de ses monuments, de ses trésors artistiques, qui n'eurent aucun souci de son histoire et des objets tangibles qui la rappelle aux générations présentes?

Si de nos jours on ne procède généralement plus ainsi, si à l'exemple d'autres villes et d'autres familles on commence à conserver les souvenirs d'antan et à augmenter les collections artistiques, si surtout les pouvoirs publiques s'efforcent de conserver nos monuments anciens et qu'après de patientes recherches ils en font l'objet de mesures de restauration judicieuse, si le goût du public pour les arts a fait des progrès considérables de sorte que par exemple l'art est franchement entré dans l'architecture usuelle et l'ameublement, — la situation était tout autre à Maestricht au moment où les frères Schaepkens commencèrent leur carrière. Ils assumèrent le rôle ingrat de devanciers de leur époque. Doués comme ils l'étaient, ils durent grandement souffrir de la profonde indifférence gouailleuse sous laquelle il était alors de bon ton d'abriter le défaut de goût et de savoir.

Ils tinrent bon cependant et continuèrent leur mission malgré les dédains et les déboires (1), conservant ainsi par leurs oeuvres, le souvenir de beaucoup de monuments et d'objets historiques, s'appliquant à inspirer de l'intérêt, de l'estime, voire de la vénération pour ceux qui nous restaient, et contribuant de la sorte puissamment à la diffusion de saines idées en fait d'art.

Ces idées, reprises et développées par les deux générations qui leur succèdent en ce moment, triompheront définitivement —

---

(1) On se trouve frappé de l'analogie que présente leur carrière avec celle de Mathieu Kessels, le grand statuaire Maestrichtois et de ses frères: Guillanme qui est devenu un habile architecte, Conrard qui s'est distingué dans la sculpture en bois et Henri-Jean, élève de Breguet, qui occupa un rang prépondérant dans la haute horlogerie astronomique et marine.

Les Kessels comme les trois frères Schaepkens semblaient avoir reçu en héritage de la nature ces dons innés qui forment les artistes.

Mathieu Kessels lui aussi eut à lutter contre l'indifférence du public. «L'accueil »froid qu'on fit à ses premières oeuvres ne pouvait cependant abattre en lui ce »courage et ce feu divin qui enflammaient son âme d'artiste. Puisant dans la réligion »la force et la consolation qui le soutenaient dans ses revers, il trouvait encore en »elle des motifs et des inspirations pour ses immortels travaux". (Voir MATHIEU KESSELS statuaire par Arnaud Schaepkens notice dont il est question plus loin).

L'auteur semble mettre dans ces lignes un reflet de ses pensées intimes.

Digitized by Google

espérons-le — de l'apathie et de l'absence de goûts artistiques qui ont trop longtemps sévis à Maestricht.

En scrutant les oeuvres des trois frères Schaepkens, l'auteur de cette notice s'est aperçu que dans le bref délai dont il disposait, il lui serait impossible de les analyser toutes, que le loisir lui manquerait pour faire ressortir la personnalité de leur talent et de leurs oeuvres qui sont distinctes.

En effet Théodore († 1884) fut essentiellement peintre, Alexandre († 1899) dessinateur et archéoloque, tandis que le cadet, Arnaud encore en vie, mais auquel une cruelle infirmité, la cécité complète, interdit tout travail, fut archéoloque, écrivain et buriniste.

Forcé de se borner, il ne s'occupera pour le moment que d'un seul, Arnaud, le moins connu à Maestricht, l'auteur de tant de belles oeuvres, l'artiste qui a sauvé de l'oubli ou peut-être de la destruction tant de chefs-d'oeuvre de l'art ancien dont à son époque il était un des rares et enthousiastes appréciateurs. Il importe qu'il ait sa place marquée dans l'aréopage d'hommes éminents, dont Maestricht peut être fiere.

C'est d'autant plus nécessaire qu'Arnaud Schaepkens, d'un caractère essentiellement doux, et modeste quoique très-fier, ne fit rien pour atttirer sur ses oeuvres l'attention du grand public. Notons aussi que le genre auquel il s'adonna ne trouva que peu d'appréciateurs capables de le comprendre.

Il n'en eut aucun souci; il lui suffisait que ses travaux fussent goûtés par une élite, fussent acquis avec empressement par les bibliothèques savantes et princières, par quelques rares spécialistes; l'idée seule lui suffisait d'avoir fait une bonne oeuvre artistique, d'avoir fait ressortir par son burin et sa plume également savants et experts, les sujets qu'il traitait. Ennemi décidé de la réclame qui déjà commençait à faire irruption tant dans le domaine commercial que dans le monde des arts, il se refusait toujours à faire parler de lui, à prodiguer ses travaux. En effet ceux-ci ne furent tirés qu'à un très-petit nombre d'exemplaires, ce qui en renchérissait le prix à tel point que l'acquisition n'en était possible qu'à de rares souscripteurs. Ceux-ci ne lui firent d'ailleurs aucunement défaut . . . . . à l'étranger; l'apparition en était au

Digitized by Google

contraire saluée avec une faveur marquée par l'élite à laquelle nous avons déjà fait allusion.

Arnaud Schaepkens naquit le 31 Octobre 1817 à Maestricht. Il était le Benjamin d'une vieille famille limbourgeoise qu'on trouve mentionnée dès le XVe siècle, ayant du côté maternel, par les Ryckelen-van Riempst, de profondes attaches dans le sol Maestrichtois. Quelques allusions discrètes contenus dans la notice sur son frère, la font connaître de plus près (1).

Son éducation littéraire eut été insuffisante si l'école seule pouvait former l'homme. S'il ne fit pas ses études classiques dans notre célèbre Athénée, il y suppléa en s'instruisant lui-même; sous l'égide de ses frères il s'exerça avec ferveur à l'étude des littératures ancienne et nouvelle, ainsi que de l'histoire; étant encore jeune homme, il sut acquérir dans ces branches qui constituent la préparation nécessaire à la culture artistique tant de savoir, les connaissances acquises développèrent ses aptitudes et épurèrent si bien ses goûts que nous le trouvons à l'âge d'homme, latiniste et helléniste experts, écrivain, traitant ses sujets avec une grande compétence et dans un français aussi élégant et pur que parfaitement adapté aux genres d'études qu'il s'était donné la mission de publier.

Son frère aîné Théodore qu'il vénérait comme son maître en arts et sciences, adonné coeur et âme à ses travaux de peintre, forma le caractère du jeune Arnaud, et développa ses talents artistiques innés. Il lui donna par l'exemple de sa vie et par ses leçons, cette admiration pour le beau, qui doit constituer la qualité essentielle de celui qui se voue à la carrière d'artiste. Il guida ses pas dans l'étude du dessin, et développa le goût qu'Arnaud nourrissait dès ses débuts pour les travaux archéologiques et pour la gravure.

Arnaud alla fréquenter l'académie des Beaux-Arts d'Anvers, où sous l'égide de maîtres réputés, entr'autres du professeur E. Corr, dont il sut conquérir l'affection et les suffrages, il se perfectionna à tel point que nous le voyons dès 1845 tenter la publication d'un ouvrage qui seul suffirait à lui valoir la notoriété

(1) XXII Eaux fortes avec souvenir biographique de Théodore Schaepkens. — Bruxelles, Veuve Monnom 1887 en 4°.

Digitized by Google

d'un artiste de grand talent et la reconnaissance des hommes éclairés pour qui la culture de l'histoire et des arts constitue un acte de haut intérêt et de puissant attrait.

Depuis plusieurs années il s'était mis à l'oeuvre avec cet enthousiasme juvénil que l'art lui inspirait, faisant des recherches ardues et consciencieuses sur les antiquités du pays, étudiant leur origine, explorant leur histoire. Il parvint ainsi après un travail opiniâtre à recueillir une riche moisson de dessins faits d'après les monuments religieux, civils et militaires du Limbourg et des provinces limitrophes. La plupart de ces dessins étaient inédits ou reproduisaient des trésors artistiques, tombés dans l'oubli pendant une époque où l'absence de goût, ne faisait que détériorer, tronquer, voire même détruire les produits artistiques nous légués par nos ancêtres.

Il comptait inaugurer ainsi la mission qu'il s'était imposée: porter l'attention des amis de l art et surtout celle des autorités sur nos monuments et nos antiquités précieuses; faire connaître pour les préserver de l'oubli ou de la mutilation, les oeuvres de nos anciens artistes si dignes d'admiration et cependant si peu connues, les étudier pour servir de précieux corrolaires à l'histoire générale du pays, fournir des preuves authentiques aux grandes familles historiques des hauts faits de leurs ancêtres.

Il estimait à juste titre que plus ces monuments seraient connus, moins ils seraient exposés à être détruits, aliénés ou hélas maladroitement „restaurés", moins le sol natal serait dépouillé de ces preuves de gloire nationale par des spéculateurs qui trop souvent dans un but de lucre, les faisait passer à l'étranger. — Sur l'avis de plusieurs artistes éminents tant nationaux qu'étrangers (Guillaume et Joseph Geefs, sculpteurs, Roelandt, architecte, Geerts, Bueckens, E. Corr, Durlet architecte de la cathédrale d'Anvers), qu'il comptait parmi ses amis, il reproduisit ses dessins par la gravure sur cuivre, et les élucida par un texte descriptif qui jetait un jour nouveau sur l'origine et l'histoire des productions de nos artistes des premiers temps de l'art chrétien. Intitulant son ouvrage *Trésor de l'Art ancien* (1), il s'y attache à

(1) Avec le sous-titre: sculpture-architecture, ciselures, émaux, mosaïques et peintures, recueillis en Belgique et dans les provinces limitrophes. Monuments artis-

Digitized by Google

communiquer au lecteur son enthousiasme pour ces vénérables trésors de nos anciennes églises et abbayes, il en fait ressortir les beautés, l'agencement, la profonde et admirable symbolique, l'utilité de leur conservation.

Il s'efforce surtout de faire connaître et apprécier les détails de nos précieux édifices, témoins irrécusables du goût élevé dont firent preuve sur le sol belge les artistes et les artisans du moyen-âge. Il dessine et décrit les sculptures, les ciselures et les peintures si rares et si admirables qui constituent leur décoration. Remontant à la source il s'enthousiasme surtout pour le style latin et romain „cet art reputé longtemps barbare, tout palpitant „des souvenirs de ces premiers apôtres de l'Evangile qui dès les „premiers temps du Christianisme apportaient sur les rives de la „Meuse, avec le flambeau de la Foi, celui de la civilisation"; il fait toucher du doigt, éclater à tous les yeux la magnanimité de la mission de nos premiers Evêques qui, au prix du martyre initiaient nos pères les Eburons aux sublimes vérités du Christianisme, inspiraient de leur goût pur, de leur foi ardente et naïve ces sculpteurs, ces ciseleurs, dont le nom n'est pas venu jusqu'à nous, mais qui par leurs oeuvres rendent témoignage que seule la Foie unie à l'Art produit le génie.

Où le commun des mortels ose opiner qu'il ne s'agit que de vieilleries, il voit des chefs-d'oeuvre, des prières vivantes de l'artiste au Seigneur.

Il fait assister le spectateur et le lecteur à la naissance de l'art chrétien, montre les idées neuves et profondément philosophiques dont ces artistes chrétiens s'inspiraient. Il nous les fait voir secouant résolûment pour l'ornementation le joug du paganisme, tout en conservant les lignes graves des types de perfection matérielle qu'étaient les monuments d'architecture classique existant en grand nombre dans le vaste empire Romain. Ces statues, ces bas reliefs, ces châsses, ces reliquaires, ces sarcophages, ces armes, ces chapiteaux de colonnes conçus avec cette candeur et cette sérénité de pensée dénotant l'influence de l'Evangile, son burin et sa

---

tiques et archéologiques, la plupart inédits, dessinés et gravés par Arnaud Schaepkens, 50 planches grand in folio avec texte explicatif. — Bruxelles, Rue de l'arbre 10, Faubourg de Schaerbeek, 1846.

Digitized by Google

plume les analysent; il en montre la haute signification mystérieuse et symbolique, l'inspiration religieuse, l'admirable fini du travail, il en fait un tableau frappant où vient se refléter avec les usages, les coutumes et les moeurs, la vie publique et privée de ces temps reculés.

Le *Trésor de l'Art ancien*, une maîtresse-oeuvre pour un jeune débutant lui valut des encouragements et des louanges chaleureux en Belgique et en France. Un savant très-expert en philotechnie M. Didron, en parla dans les termes suivants: (voir ses *Annales archéologiques*, Paris, Mai-Juin 1850):

„A l'exception de la ville de Reims, sur les trésors de laquelle on a fait un livre spécial, la France ne possède pas encore un ouvrage analogue à celui de M. Schaepkens . . . Nous voulons appeler l'attention sérieuse de notre époque sur cette industrie artistique du Moyen-âge, et nous sommes heureux que M. Arnaud Schaepkens nous ait devancés; avec un aussi bon guide, nous ferons notre route plus vite et plus rapidement . . . Voilà de la bonne et utile archéologie, de la science qui sert, et comme nous tâchons d'en faire pour notre propre compte. Nous espérons que M. Schaepkens ne se tiendra pas à ce premier volume" etc.

Les premières planches de l'ouvrage sont consacrées à la reproduction et la description, inédites avant 1845, des chapitaux du pronaos, constituant la partie occidentale de l'église chapitrale de Saint Servais, qui seul a conservé ses voûtes romanes en pierre et son ornementation primitive; il en fait ressortir les sculptures riches et variées, représentant des scènes de vendanges, des animaux fantastiques, des combats d'hommes, des allégories bibliques etc. etc. En passant, il revendique pour cette partie de notre chère vieille église de Saint Servais l'époque de Charlemagne (1) comme date de sa construction; il invoque la ressem-

(1) Nous ne saurions passer sous silence que des études archéologiques récentes, notamment celles du savant archiviste de l'Etat Mr Flament, fixent l'époque de la construction de la chapelle impériale (il importe que le nom lui reste, ne fut ce qu'en raison de son majestueux ensemble) au XIe siècle. Alexandre Schaepkens se prononce également dans ce sens, dans son ouvrage illustré *Anciens monuments du Limbourg;* il fixe la date de l'église à la première moitié du XIe siècle: „les fûts des petites colonnes sont tournées en câble, caractère particulier de l'architecture romane *allemande;*" . . . . . et plus loin: „elle date de la meilleure époque

Digitized by Google

blance de son architecture avec les églises reconnues pour être contemporaines du grand Empereur, telles que le dôme d'Aix-la-Chapelle et l'oratoire de l'ancien palais de Nymègue. Si les chapitaux de la cathédrale d'Aix-la-Chapelle sont de caractère *romain*, c'est que Charlemagne les fit construire en Italie; ceux de Maestricht, taillés probablement sur place, sont historiés pour la plupart dans le style franchement *roman*.

L'occasion se présente ici de déplorer hautement la disparition de l'église d'un monument de même style qui jadis séparait la chapelle impériale de la nef de l'église, et auquel était adossé primitivement un autel qui, comme la chapelle, était dédié à la Sainte Vierge. La Messe se célébrait du côté opposé, de sorte qu'il y avait dans l'axe de la grande nef, chose rare et peut-être unique, quatre autels qui se faisaient suite.

Tel que nous l'avons connu, le monument est à cinq niches, qu'encadrent six colonnettes à chapitaux historiés; il est orné au centre de deux bas-reliefs superposés; le premier dans un cadre à angles droits représente la Sainte Vierge avec Jésus enfant, et au dessus, dans un cadre ovale le Christ imposant les mains à Saint Pierre et à Saint Servais. La planche XII de l'ouvrage „*l'Art ancien*" reproduit le monument dans son ensemble; Arnaud Schaepkens en avait d'ailleurs déjà fait une description détaillée avec gravure dans le *Messager des sciences historiques de Belgique année 1852*.

La description qu'en donne notre auteur fournit la preuve de la haute vénération qu'il professait pour cette oeuvre si rare et si caractéristique. (1) Nous ignorons ce qu'elle est devenue; elle fut transférée sous la grande fenêtre gothique du côté sud du transept et éloignée de nouveau quand on s'avisa d'y percer une porte d'entrée, exigüe et mesquine. Faisons des voeux pour que ce monument puisse être réédifié intégralement à la même place qu'il

---

romane; c'est une vraie chapelle impériale, due à la munificence d'un de ces princes allemands (Charlemagne n'est pas mentionné) qui dotèrent richement le chapitre composé de membres des plus nobles familles du Pays et de l'Allemagne".

(1) Voir aussi la *notice sur l'Église de Saint Servais* par Arnaud Schaepkens, ainsi que l'ouvrage illustré in folio d'Alexandre Schaepkens: *Anciens monuments dans le Limbourg*, où le monument est dessiné à son emplacement primitif.

Digitized by Google

occupait jadis. Les dessins d'Arnaud et d'Alexandre Schaepkens rendront en ce cas des services signalés (1).

Les planches suivantes reproduisent avec texte descriptif les reliquaires des trésors de Saint Servais et de Notre-Dame, si peu estimés du temps de l'auteur; il en fait ressortir les beautés artistiques, s'applique à les tirer de l'oubli et fixe l'attention sur le peu de soins, dont ils sont l'objet.

Les fonts baptismaux de Hoensbroek, de Tirlemont, de Visé, de St. Barthelemy à Liége lui inspirent d'enthousiastes descriptions et l'auteur de cette dernière oeuvre, Lambert Patras, désigné dans l'histoire des arts sous le nom modeste de batteur de Dinant (1112) est qualifié par son admirateur, d'artiste incomparable, doublé d'un philosophe, d'un théologien et d'un habile statuaire, mélant à ses talents l'adresse et le savoir d'un fondeur expérimenté. La postérité doit à cet homme de génie qui se contentait de la réputation et de la modeste rénumération d'un artisan du Moyen-âge, le juste tribut que réclame ce monument de l'art catholique de la belle époque. „C'est en vain que l'on chercherait de nos jours un artiste maniant avec tant d'habilité l'ébauchoir du modeleur, le marteau du ciseleur en y joignant la science mystérieuse du creuset qui reçoit la fonte. Lambert Patras couronnait ces grandes qualités par son génie qui fit éclore dans cet ouvrage, encore inégalé, la fleur du livre éternel".

Qu'on nous permette ici une observation qui peut avoir son utilité pour les personnes peu initiées dans l'étude des arts archaïques. Pour bien les comprendre il faut qu'on se représente avec exactitude l'état général des esprits, des moeurs, des institutions contemporaines. Il y a réciprocité entre l'art et l'histoire: l'un est le complément de l'autre. Il importe qu'on ne

(1) Au moment de mettre sous presse (Octobre 1902) nous apprenons avec une vive satisfaction que le conseil de fabrique, sur la proposition de Monsieur Jonkheer Victor de Stuers, auquel sous le rapport artistique Maestricht doit tant de gratitude, a décidé de réédifier le monument à son emplacement primitif. Nous applaudissons à cette décision. Qu'on nous permette toutefois d'émettre l'espoir que la belle et imposante statue de Charlemagne, (oeuvre du célèbre sculpteur Guillaume Geefs), dont le Colonel Nypels-de Montaigne fit don à l'église en 1845, continuera sous la majestueuse voûte triomphale, à orner la Chapelle impériale; il suffirait nous semble-t-il de déplacer la statue un peu en arrière; elle émergerait ainsi au-dessus du monument roman qui nous occupe.

Digitized by Google

perde pas de vue ces considérations. C'est à ce prix seulement, que sans s'attarder à des défectuosités de formes, on parvient à comprendre l'idée de l'artiste et à juger son oeuvre avec équité.

Des phrases émues sont consacrées aux ouvrages des ciseleurs, des émailleurs, des enlumineurs des XIe, XIIe et XIIIe siècles qui font la richesse des trésors des églises de Maestricht et du trésor de Notre-Dame de Tongres.

L'auteur rappelle que l'ostension septennale publique des reliques de Tongres, de Maestricht, d'Aix-la-Chapelle et de Cologne, les quatre villes soeurs sous l'empire romain, fournissait au Moyen-âge l'occasion à des fêtes religieuses d'une très-haute portée et d'une extrême importance. Les pélérinages vers ces quatre villes étaient dans les moeurs des Belges. L'auteur déplore que depuis que l'ouragan dévastateur de la Réforme passa sur la Belgique, ces solennités soient tombées en désuétude et rend hommage aux villes d'Aix-la-Chapelle et de Cologne qui ont tenu à honneur de les conserver, et de perpétuer ainsi de manière palpable, le respect dû à ces anciens monuments de l'art qui rappelaient à nos pères la mémoire des grands saints de l'Eglise. L'intérêt qu'ils attachaient à ces précieuses et vénérables reliques et aux admirables oeuvres d'art qui les enchâssaient, en a rendu la conservation authentique possible à travers tant de siècles, malgré les guerres, les éléments et les catastrophes les plus violentes. Une déplorable nonchalance, jointe à une profonde ignorance seule a eu raison hélas de mombre d'entre elles, qui, tronquées ou troquées sont à jamais perdues pour certaines églises, dont elles consti tuaient autrefois les plus précieuses richesses.

Le peuple au Moyen-âge était sans contredit plus artiste, plus conservateur, avait à un plus haut degré le sentiment du beau que celui de nos jours. Les trésors de nos églises en fournissent la preuve indéniable; ce sont des témoins quasi vivants qui servirent aux hagiographes, des étoiles lumineuses qui maintenant jettent un jour splendide sur des siècles incompris et calomniés.

Il nous fut donné de constater la joie profonde de l'artiste octogénaire quand nous lui apprîmes naguère que l'ostension septennale des reliques se faisait de nouveau à Maestricht conformément aux traditions séculaires; que „ses" chères reliques, enchâssés dans ces précieux modèles d'orfèvrerie, de ciselure, de

Digitized by Google

niellure, d'émaillure, sortis des mains de modestes ouvriers artistes-artisans du Moyen-âge, ces ostensoirs, ces coffres, ces cassettes, ces étuis, ces châsses, ces cors, ces crosses, ces vases et tant d'autres objets auxquels il est difficile de trouver des noms, qu'il vénéra par son burin et sa plume, jouissent de nouveau, après une longue suite d'années d'indifférence et d'oubli, du grand renom et de la vénération qui sont dûs à la sainteté de leur origine et à leur inestimable valeur artistique (1).

L'admirable châsse de St. Servais en cuivre doré, datant du commencement du XIIIe siècle, fait le sujet d'une analyse savante et très-détaillée, où perce la fierté du Maestrichtois de vieille roche s'estimant heureux de pouvoir faire ressortir la valeur inestimable de ce trésor, dont avec ses concitoyens il s'estime pour ainsi dire co-possesseur.

Quand en suivant le texte, on étudie les gravures qu'il y consacre et qui souvent ont été reproduites après 1846 sans indication d'auteur, on est émerveillé du sens profond, génial même que l'artiste inconnu a su donner à son oeuvre, et on se demande ce qui mérite le plus d'admiration, l'exécution matérielle impeccable, ou l'idée sublime qui y présida; nous nous dispenserons de faire

---

(1) C'est après le grand miracle en faveur du duc de Bavière impotent et perclus, guéri vers 1400 dans la chambre des reliques d'une cruelle maladie des pieds, que les pélérinages de Saint Servais prennent une grande importance et que pour les faire coïncider avec l'exposition des reliques d'Aix-la-Chapelle, ils deviennent septennales vers 1412. En sa qualité de parent du duc de Bavière précité, le roi de France Louis XI fut un des plus fervents fidèles de Saint Servais. Il fit en 1459 un voeu solennel à la Vierge de Maestricht et à Saint Servais. Son secrétaire Guillaume de Vatry et sa femme y vinrent avec les ambassadeurs de la Reine pour faire exécuter ce voeu en 1463. Au moyen d'une somme de 1650 livres tournois payée en 1463, d'une même somme payée en 1466 et un nouveau don de 1200 couronnes au Magistrat de Maestricht, on éleva alors une grande chapelle à gauche, en avant du choeur, qu'on appela toujours la chapelle royale, la chapelle de France ou du roi Louis XI. Elle a été démolie hélas en 1804. Les dernières éditions des *Délices des Pays-Bas* en montrent la perspective. M. Hahn, libraire à Liège, a trouvé des documents inédits constatant le payement des sommes précitées, et possède une partie des plans de cette construction; il en a donné une savante notice avec des reproductions photografiqnes dans son catalogue de 1869 n° 274. (*Une gravure de 1379: Les Vierges de Maestricht*, sans nom d'auteur, Liége, P. Hahn libraire 1879.

La mise à jour des fondations de la chapelle de Louis XI venant d'avoir lieu, il nous a semblé opportun de rappeler ces détails historiques.

Digitized by Google

un extrait de cette description qui a été mise à contribution dans les ouvrages qui ont été publiés postérieurement sur le trésor de Saint Servais.

Quatre ciselures, qui avec la châsse, posaient en forme de croix sur l'ancien autel détruit par des restaurateurs iconoclastes au commencement du XIXe siècle, sont décrites plus loin; par le travail et le style, elles ressemblent à la grande châsse avec laquelle elles ont encore de commun la date de leur exécution. L'auteur ajoute mélancoliquement: „malgré leur valeur „comme monuments de l'art, de l'histoire nationale et ecclésias„tique, ces quatre volets, inséparables de la châsse de Saint „Servais, ont disparu du trésor de cette église; nous les croyions „cependant sous la sauvegarde de l'esprit éclairé de nos jours; „nous sommes néanmoins heureux de pouvoir par notre travail „en conserver le souvenir".

Ces quatre ciselures ont trouvé place après bien des pérégrinations, d'abord au musée d'antiquités de la Porte de Halle, actuellement au Parc du cinquantenaire à Bruxelles.

La châsse en argent de St. Hadelin à Visé est traité de la même manière.

A propos de la croix-reliquaire à six branches conservée à Namur, don de l'empereur Constantin, l'auteur signale le vide irréparable que laisse dans le trésor de Notre-Dame, la croix en or pur envoyée à Maestricht par un des empereurs de Constantinople en 1204, elle enchâssait des parcelles de la Sainte Croix.

Le souvenir des Croisades qu'évoquent ces reliques, ne pouvait manquer d'inspirer la plume de l'artiste chrétien. Il s'y reporte en esprit; traitées par quelques historiens à courte vue de „folies héroïques", il les considère, lui, en historien et en artiste chrétien, et les appelle vivifiantes, riches en hauts et glorieux faits historiques; il fait ressortir l'influence merveilleuse qu'elles exercèrent sur la société du Moyen-âge, leur action civilisatrice par la diffusion des sciences et des arts, par le dérivatif qu'elles constituèrent à la valeur bouillonnante de ces valeureux chevaliers trop occupés parfois à guerroyer entr'eux; il montre ces derniers dans toute l'ardeur de leur amour pour le Christ, dans leur Foi ardente en Lui, entraînés par le courant impétueux qui roulait vers la Terre Sainte, enthousiasmés par la folie de la

Digitized by Google

Croix, risquant cent fois leur vie pour la délivrance du tombeau du Seigneur.

Pour entrer en possession des précieux restes de la Passion et des martyrs de la foi, pour pouvoir faire don aux églises et aux abbayes de leur pays d'origine, de ces restes vénérés auxquels des artistes religieux construisaient des temples d'ivoire, d'or ou d'argent, reposoirs dignes de renfermer des reliques aussi vénérées, ils répandirent à flots leur sang généreux.

Les beaux reliquaires de l'époque des croisades, sont des souvenirs inestimables de l'âge d'or de l'histoire belge; ils continuent à rappeler l'essor que prirent en Belgique les beaux-arts qui illustrent toujours la plus belle époque d'une nation. C'est ce que prouve conjointement avec la croix de Constantin, le magnifique reliquaire triptyque de l'abbaye de Floreffe; cette ciselure est appelée „une perle du diadème dont les artistes belges couronnèrent leur patrie au Moyen-âge".

A peine arrivés dans notre étude du *Trésor de l'Art ancien*, à la planche XVII nous nous apercevons de notre entraînement pour les merveilles qui nous passèrent sous les yeux; nous avons puisé largement dans le texte descriptif et explicatif, écrit dans un langage aussi sobre qu'élégant et vivement senti, destiné à initier le lecteur à l'intelligence de ces objets vénérables, auxquels leurs auteurs ont su donner un sens mystique et symbolique, qui doit forcément échapper au spectateur superficiel.

Si en nous étendant de la sorte, nous avons dépassé la mesure, que le lecteur, nous le pardonne; il importait, nous semble-t-il, de faire connaître l'âme de notre artiste; nous espérons qu'on nous saura gré de l'avoir mise au jour et de l'avoir fait énoncer ses sentiments qui sont ceux d'un véritable artiste chrétien, d'un philosophe et d'un historien aux larges vues, mettant ses talents de dessinateur, de burineur et d'écrivain au service de la foi chrétienne, de l'Eglise Catholique appelée par Guizot „la grande école de l'Art".

Par son texte explicatif nous avons appris à le connaître comme un artiste essentiellement guidé par cette grande école. Il puisait aux sources mêmes et étudiait ses sujets dans l'Ecriture sainte, dans les Pères de l'Eglise, les Hagiographes et surtout dans les Acta Sanctorum. Habile latiniste et helléniste, les anciens textes,

Digitized by Google

les inscriptions archéologiques, les vieilles chroniques n'avaient pas de secrets pour lui. La sûreté de ses jugements et de ses opinions a été rarement démentie; aussi ses appréciations font elles autorité.

Le succès de son „*Trésor de l'Art ancien*" fut considérable dans le monde des arts. Les grandes bibliothèques l'acquirent; quelques lettres retrouvées en font foi. Le Ministre de l'Intérieur en Belgique, par sa missive du 30 Mars 1846, souscrivit pour trente exemplaires; les Etats provinciaux dans le Duché de Limbourg pour six; le Ministre de l'Intérieur des Pays-Bas pour trois. S. M. la Reine Sophie, S. A. R. le Prince Frédéric des Pays-Bas, la famille royale belge l'accueillirent dans leurs bibliothèques privées et complimentèrent chaleureusement l'auteur.

Les sociétés savantes de l'étranger où sa réputation se propagea rapidement, tinrent à honneur de le compter parmi leurs membres. La dispersion des papiers et des études d'Arnaud Schaepkens, quand la cruelle infirmité de la cécité vint le frapper, nous rend hélas impossible de les énumérer toutes; nous possédons cependant son brevet de membre honoraire de la *Société royale Grand-ducale* pour la recherche et la conservation des monuments historiques dans le Grand-duché de Luxembourg, datée du 30 Octobre 1848. *L'académie d'archéologie de Belgique* lui décerna dans une lettre particulièrement flatteuse, datée du 16 juillet 1845, le titre de membre correspondant et s'empressa d'accueillir dans ses annales ses nombreuses notices très-souvent illustrées de gravures.

L'Académie d'Amsterdam, *l'Académie d'Archéologie de Belgique*, *le Journal belge d'Architecture*, le *Messager des sciences historiques de Belgique*, la *Dietsche Warande*, la *Société d'archéologie dans le Duché de Limbourg* le comptèrent parmi leurs collaborateurs les plus compétents.

En fait d'écrits nous possédons de lui

Le Christ descendu de la Croix, analyse raisonnée d'un tableau du XVe siècle, peint sur bois, une oeuvre magistrale d'un artiste inconnu formé à cette célèbre Ecole de Maestricht qui avec

Digitized by Google

celle de Cologne, fut le berceau de la peinture flamande et allemande (1).

La Vierge à l'encrier statue miraculeuse de l'église Notre-Dame à Maestricht, sculptée en bois, une des plus belles oeuvres décoratives de l'époque ogivale secondaire qui nous restent; elle date d'avant 1236 et fut depuis sept siècles l'objet d'un culte fervent tant de la part des Maestrichtois que des populations environnantes. Elle fut habillée naguère d'un riche costume de velours; une partie de la main de l'enfant Jésus a été coupée pour y fixer le globe en argent qu'il tient maintenant. Primitivement il tenait entre les doigts une plume destinée à être trempée dans l'encrier que la Vierge portait sur la main droite.

L'ouvrage déjà cité „Une gravure de 1379, Les Vierges de Maestricht" s'occupe spécialement de cette statue très célèbre au Moyen-âge. Son auteur soutient, contrairement à Arnaud Schaepkens, que l'objet que tient la Vierge est une poire. La statue rappellerait un célèbre miracle de l'enfance du bienheureux Herman Joseph mort vers 1230. Suivant une touchante légende, la Vierge abaissa la main pour recevoir du jeune écolier un petit fruit qu'il offrait à l'enfant Jésus (p. 62).

Interpellé à ce sujet, Arnaud Schaepkens maintint son opinion ajoutant que le nom de *Patronne des scribes du Nieuwenhof* qu'on connait à cette statue, prouve la version de l'encrier.

Les Prévots de l'Eglise collégiale de St. Servais à Maestricht.

La liste des personnages connus de ce collège célèbre depuis 1087.

Guillaume de la Marck, seigneur d'Arenberg, surnommé pour sa férocité *le Sanglier des Ardennes*, décapité le 18 Juin 1485, à l'angle nord-est du Vrythof, près du monument en pierre, le Perron Liégeois, qui s'y dressait alors. A cette notice est jointe un portrait du terrible prince dessiné en format agrandi d'après deux types de monnaie.

Le Perron Liégeois dont il vient d'être question, brochure ornée d'une planche faite d'après un sceau ciselé en 1378.

Le tombeau du duc Walram III en L'Abbaye de Rolduc, notice historique accueillie en traduction avec une appréciation très-

(1) Voir l'appendice A, page 403.

Digitized by Google

élogieuse par la „Dietsche Warande". L'édition originale est en français avec gravures.

Pietersheim ancienne terre libre de l'Empire.

Art et Archéologie, étude parue dans les Annales de l'académie d'Archéologie de Belgique, sur la crypte de Rolduc, sur le chapiteau d'une colonne romane à St. Servais et les tableaux de G. de Craeyer, sur l'église romane d'Eyck, ou Aldeneyck, village près de Maeseyck, qui a vu naître les célèbres frères van Eyck, sur les Maestrichtois: *Jean Vasouns*, peintre du XVIIe siècle, *Louis Hermans*, peintre de fruits et de fleurs né en 1750, son frère *François*, peintre d'histoire mort en 1835. Plusieurs tableaux allégoriques de ces peintres sont conservés actuellement aux Archives de l'Etat à Maestricht.

Sur *Mathieu Hermans*, peintre et architecte, neveu des précédents 1789 + 1842; la plus grande des arches en pierres du pont sur la Meuse fut son oeuvre; il la termina en 1828.

Sur les Pères Récollets *J. C. de Vroom* et *J. van Daalem*, architectes des églises de leur Ordre en style de la Renaissance à Saint-Trond et à Maestricht; cette dernière, terminée en 1768, fut transformée en Palais de justice.

Sur le ciseleur *Wery* qui au XVIIIe siècle exécuta pour l'Eglise Saint-Servais, le soubassement en argent qui supporte le buste mitré du saint Patron, plusieurs chandeliers en cuivre repoussé décorant l'ancien grand autel, disparus avec ce dernier lors de la transformation radicale du choeur en 187 , ainsi qu'une ciselure en argent représentant une place publique, ornée d'un obélisque, conservée à l'Orphelinat catholique de Maestricht.

Bas-relief roman à l'Eglise Notre-Dame à Maestricht, description avec planche.

La symbolisme des ornements romans avec vignette.

Diepenbeek avec une eau-forte représentant le château avec le donjon. C'est une notice historiqne sur cette ancienne seigneurie.

Relation du siége et du bombardement de la Ville de Maestricht en 1632, parue en 1857 avec un portrait, eau-forte, de Frédéric Henri. Ce siège mémorable qui dura du 9 Juin au 22 Août, et qui devait assurer définitivement, quoique avec quelques intermittences, la conquête de la célèbre forteresse aux Etats des Provinces unies, fait l'objet, ainsi que les batailles sanglantes qui

Digitized by Google

se livrèrent sous ses murs (1), d'une description intéressante au plus haut dégré. Toute la population, même les femmes de toute condition, même les religieux s'acharnèrent aux travaux de défense avec un dévouement à leur seigneur légitime qui nous fait mieux comprendre encore la conspiration qui se trama quelques années plus tard, en 1638 (2), contre les conquérants. L'auteur ajoute en appendice un journal du siège, (Het belegh van de Stadt Mastricht van daghe tot daghe beschreven) dont le manuscrit est déposé à la Bibliothèqne Royale de Bruxelles. C'est l'oeuvre d'un religieux qui prit part à la défense de la ville (3),

Mathieu Kessels, statuaire, né à Maestricht en 1774, mort à Rome en 1836. L'auteur a écrit cette notice biographique avec une prédilection marquée pour le grand et noble artiste, l'ami et le compagnon d'études en Italie de son frère Théodore. Il analyse son grand talent, énumère ses oeuvres, en constate la haute inspiration et la magistrale exécution. Il montre l'élan extraordinaire avec lequel il traitait les sujets religieux dans lesquels il mettait toute son âme d'artiste profondément religieux. Il nous fait assister à la mort toute chrétienne de l'illustre sculpteur dont l'art, qu'il se plaisait à appeler „une chose sainte, un culte, une fille du ciel", fut toujours chaste.

L'opuscule est orné d'un portrait de Kessels, d'une gravure sur bois représentant la maison où il naquit, ainsi que d'un dessin reproduisant une de ses oeuvres principales „Une scène du déluge". Une composition de Théodore Schaepkens inspirée par *l'Imitation de Jésus-Christ*, la lecture favorite de Kessels, est insérée dans la notice. Cette composition a pour devise „Celui qui me suit ne marche point dans les ténèbres" et constitue un hommage délicat et profond du peintre au grand statuaire chrétien. La notice est clôturée par une liste des ouvrages de sculpture au nombre de

---

(1) Le général espagnol Alvarez de Bazan, marquis de Santa-Croce et les Allemands sous les ordres du comte de Papenheim attaquèrent plusieurs fois les retranchements du prince sans parvenir à les forcer.

(2) Voir l'appendice B, p. 404.

(3) L'Infante Isabelle fit rapport au roi de la belle défense faite par le gouverneur de Maestricht, le baron de Lede. Philippe IV pour en témoigner sa satisfaction accorda la noblesse à tous les officiers et soldats qui y prirent part, et fit chevaliers ceux qui étaient déjà nobles.

Digitized by Google

73, qui composent le studio de Kessels et qui furent acquis par le gouvernement belge. (1)

Martin-Jean van Heylerhoff, 1776—1854, l'historien des antiquités religieuses, civiles et militaires de sa ville natale, l'écrivain des notices insérées dans les Annuaires de la Province de Limbourg de 1825 à 1831 et plus tard de 1846, de 1850 et 1851, ne pouvait manquer d'obtenir un juste tribut d'hommage d'Arnaud Schaepkens. Dans la biographie qu'il lui consacre, il nous montre Heylerhoff recueillant dans sa prodigieuse mémoire, le souvenir des oeuvres artistiques, des anciennes coutumes, des traditions du faste et de la grandeur d'une société, qui au nom de la liberté et de l'égalité allait crouler dans la tourmente révolutionnaire. Il nous le montre éclairant ses travaux par les dessins qu'il faisait des monuments qui allaient disparaître. Heylerhoff fut le digne successeur des anciens historiens de Maestricht dont il ne négligea pas de consulter les écrits. Il dut attendre de la postérité la reconnaissance de ses grands mérites; comme tant d'autres il ne recueillit de son vivant qu'indifférence et dédain. Il s'en consola et continua modestement son labeur sous le voile de l'anonyme.

De nouvelles générations, moins revêches pour tout ce qui touche aux sciences et aux arts en profiteraient bientôt. Une très-belle gravure en taille douce reflétant la noble et douce figure du modeste savant orne cette notice, que clôture une liste des travaux historiques et archéologiques auxquels il se livra.

Sceau Liégeois en usage au XIV siècle; description et reproduction de ce sceau remarquable, attaché à un diplôme de 1378

---

(1) Etant enfant l'écrivain a souvent entendu raconter que Kessels éprouvait l'amour le plus filial pour son pays d'origine et notamment pour Maestricht. Se promenant un jour en 1835 avec son ami Théodore aux bords du Tibre il lui dit: »que nous serions heureux si en ce moment nous pourions pêcher ensemble dans »les eaux de la Meuse"!

Kessels nourissait le projet de doter sa ville natale d'une statue de Saint Servais à ériger sur le Vrythof. Il s'en ouvrit au magistrat principal de Maestricht, mais son offre fut dédaigneusement écartée. Kessels cependant ne demandait que le remboursement de la valeur du bloc de marbre dans lequel il voulait tailler son monument!

Après la mort de l'artiste, le 28 Mars 1836, le collège des bourgmestre et échevins de Maestricht reçut aussi un mémoire par lequel ou offrit d'ériger un monument commémoratif à Kessels dans sa ville natale. Le résultat fut encore négatif!

Digitized by Google

relatif à la paix de Fexhe; ce diplôme fait partie des archives communales de Maestricht.

Antiquités et objets d'art dans les églises de villages en 1847, description et reproduction des fonts baptismaux en style roman de Limmel et de Lixhe; plaidoyer en faveur de la conservation des vieilles églises de village et des spécimens de l'art religieux parfois si remarquables qu'elles possèdent; (Neerhaeren, Munster-Bilsen, Eymael, Hoesselt).

L'ancien Prieuré de Sinnigh du Tiers ordre de Saint Augustin, notice historique avec une liste des dames chanoinesses.

Chronique locale: deux scènes de massacre à Maestricht le 20 Octobre 1576.

Zwentibold. Notice historique publiée en 1861 sur ce roi de Lotharingie, dont le souvenir est encore conservé au pays de l'ancienne abbaye de Susteren, près de laquelle il fut tué dans un combat le 13 Août 899. Deux planches ornent cet opuscule intéressant; l'une reproduit la partie latérale du choeur de l'église de Susteren en style roman, l'autre un sceau de Zwentibold, deux pièces de monnaie, ainsi qu'une pierre tombale où est représentée la sainte reine Plegtrudis (XIIe siècle).

Autels portatifs. Etude avec dessins, établissant la haute antiquité de leur usage. Description de celui de Saint Servais conservé au Trésor de l'église dont il constitue une des plus précieuses reliques.

Les ornements de l'architecture romane avec deux planches; l'auteur s'efforce comme dans tant d'autres de ses écrits de réhabiliter „cet art autrefois réputé barbare" et nous fait goûter la beauté de l'art chrétien surgissant radieux sur les ruines de l'art payen, pendant la décadence et après la chute définitive de l'empire romain.

L'art appelé autrefois barbare orné de deux planches traite le même sujet avec une conviction entraînante. A propos des magnifiques colonnes romanes avec chapitaux historiés du narthex de l'église de Saint Servais à Maestricht, l'auteur préconise l'idée de la création d'un musée où serait collectionnées des empreintes des plus importantes sculptures décoratives des églises romanes et ogivales de Tournay, de Maestricht, de Liége etc., idée réalisée une trentaine d'années après. Au musée de l'Etat à Amsterdam

Digitized by Google

figurent en effet, grâce aux soins de Monsieur Jonkheer Victor de Stuers, les empreintes des colonnes, chapitaux et bas-reliefs de Saint Servais, ainsi que la reproduction du porche magnifique se trouvant au côté sud-ouest de la basilique.

Description avec planche de *Deux pannaux à l'église de Saint Bavon à Gand* (1865).

Notice sur l'Eglise de Saint Servais à Maestricht, ses ornements d'architecture et autres décorations. C'est en collaboration avec son frère Alexandre, qu'Arnaud se voua à la description de la vénérable collégiale pour laquelle il marque dans ses ouvrages une constante prédilection.

Une vingtaine de dessins ornent cette notice, écrite en 1844, dans laquelle les restaurateurs contemporains du magnifique édifice ont sans aucun doute largement puisé. Beaucoup de ses idées et de ses desiderata se sont ainsi vus réalisés, une trentaine d'années après qu'il les émit. A lui revient l'honneur d'avoir semé le bon grain; si alors le sol semblait stérile et s'il ne rencontra ni appui ni succès parmi ses contemporains qu'il dévança, ses mérites n'en sont que plus indiscutablement établis, maintenant que ses idées sont l'objet du plus bel hommage: celui de leur réalisation.

L'église de St. Pierre à St. Trond avec dessin, et *Anciens meubles d'église*, deux monographies parues dans le *Messager des sciences historiques* de Belgique 1861 p. 269 que nous trouvons encore mentionnées avec beaucoup d'éloges dans l'annuaire de 1893—94 de la „Limburgsche Maatschappij voor letterkunde en wetenschap" (Bilsen L. Simoens en J. Bollen).

Les études suivantes d'Arnaud Schaepkens dont nous nous bornons à indiquer les titres, ont encore été publiées par des sociétés savantes en Belgique.

Notice sur l'ancien comté libre et impérial de Gronsfeld (Extrait des ann. de l'académie d'Archéologie de Belgique).

L'ancien hôtel-de-ville de Maestricht. Conspiration de 1638; instruction, torture et exécution, amnistie de 1639 (Extrait du Messager des sciences historiques de Belgique Avril 1867). (1)

---

(1) Cette dernière étude fait l'objet de grands éloges dans la *Historia provinciae Flandro-Belgicae Societatis Jesu* par C. F. Waldack, Bruxelles & Gand 1867, in folio App. p. XLVII.

Digitized by Google

La grande Commanderie Teutonique de Vieux-Joncs (Extrait des annales de l'académie de Belgique) avec gravures.

L'Ordre Teutonique (Extrait du Messager des sciences historiques de Belgique).

Slavanten, le couvent des Recollets de Lichtenberg près de Maestricht (Extrait du Messager des sciences historique de Belgique) avec gravures.

Miscellanées artistiques (Extrait des annales de l'académie d'Archéologie de Belgique).

La chapelle de Sainte Barbe à l'église cathédrale de Saint Servais (idem).

Notes sur les différentes figures de Saint Servais (tableau de l'ascension du Saint) (idem).

Jean de Venloo, fondeur du XV siècle (Extrait du Mess. des sciences hist. de Belgique) avec gravure.

La ceinture de Marie (idem) avec gravure.

L'église de Saint Quentin à Hasselt, abside roman de l'église de Millen en Prusse (idem).

L'église d'Eyck (idem).

L'église de Saint Pierre à Saint-Trond (idem) avec gravure.

Révolte à Maestricht en 1539 (idem).

La statue de Saint Michel sur la flèche de la tour de l'hôtel-de-ville de Bruxelles (idem) avec gravure.

Notes sur une église romane bâtie en forme de double croix (N.-Dame à Maestricht), Journal belge d'architecture 1854) avec planche et plan.

Il nous reste à dire quelques mots de son grand ouvrage *l'Art ancien* qu'après des années de recherches et d'études il édita en 1868. Il forme tant par son format in folio que par son contenu, le digne pendant du *Trésor de l'Art ancien*. Il contient XXXV planches dessinées et gravées sur cuivre avec 12 pages in folio de texte descriptif.

Dans l'avant-propos l'artiste, en quelques phrases concises mais suggestives, nous initie aux pensées profondément philosophiques et chrétiennes que lui ont inspiré les merveilles qu'il reproduit par le burin et qu'il décrit avec compétence et amour.

Nous ne résistons pas au plaisir intellectuel de citer, de cet avant-propos, quelques extraits qui peignent l'état d'âme de l'au-

Digitized by Google

teur et décèlent sa profonde compréhension de la mission de l'artiste chrétien.

„En changeant la société, la foi du Christ fit naître un art nouveau qui exprimait par des signes matériels et durables sa mission et ses croyances.

L'art religieux, né dans les Catacombes, y passa ses premières années, pour y grandir insensiblement et se développer plus tard dans les temples. Là, il déploya sa grandeur, sa puissance et sa richesse, en créant ces oeuvres, inspirées par la foi, que le Moyen-âge nous a léguées. Travaillant sous l'égide de la religion, les artistes chrétiens développèrent leur génie nourri de la pensée de Dieu. La foi, ce puissant levier de l'âme, remuait leurs nobles intelligences et procurait ce calme et cette douce satisfaction intérieure, qu'on éprouve en rapportant à la Divinité le succès de son travail. C'est ce génie serein et pur, qui respire dans les chefs-d'oeuvre qu'il nous ont légués . . . . .

Pour décorer un monument, chaque artiste adoptait une pensée en prenant pour guide les principes de la religion qui devait épurer son goût et le prémunir contre les écarts auxquels la partie matérielle de son oeuvre pouvait l'entraîner . . . . L'habileté de l'artisan et le talent de l'artiste, leur zèle et leurs efforts tendaient à un but commun, c'est-à-dire à créer des oeuvres dont l'ensemble contribuait à la gloire de la religion".

On pourrait difficilement mieux dire et considérer de plus haut l'art, inspiré et régénéré par la pensée chrétienne. L'auteur s'attache à faire ressortir cette idée, féconde en aperçus grandioses. En analysant les productions d'artistes chrétiens, surtout au Xe et au XIe siècle, alors que l'art roman atteignit dans ce pays le plus haut degré de perfection, il fait ressortir combien la sévérité des formes grecques et romaines se trouve heureusement atténuée par la richesse du goût nouveau, par les formes plus spirituelles de ses représentations, témoins ces précieux spécimens de l'art décoratif roman qui sont venus jusqu'à nous, ces ciselures en métal, sillonnées d'émaux et de pierreries, ces étoffes à figures et ornements, ces sculptures en ivoire se composant souvent de parties variées dont les formes et le travail expriment l'unité, et attestent que nous avons sous les yeux l'art antique, perfectionné régénéré par la pensée chrétienne.

Digitized by Google

Il ne peut entrer dans nos intentions de rendre compte de toutes les richesses que l'auteur fait passer devant nos yeux, dont il nous explique la haute signification symbolique et souvent l'histoire. Si nous avons agi de la sorte avec quelques planches du *Trésor de l'art ancien* c'était plutôt pour permettre au lecteur de se faire une idée de la manière de procéder d'Arnaud Schaepkens, pour lui faire connaître plus intimement l'artiste, pour prouver que ses oeuvres méritent d'être l'objet d'études approfondies. Ils constituent en effet un monument artistique et littéraire qu'il faut avoir sous les yeux pour bien s'en rendre compte.

Notons encore que, très-habile dessinateur, Arnaud Schaepkens avait une prédilection marquée pour le dessin au crayon de fusain; il choisissait de préférence les sujets traités par les grands maîtres, Rembrandt, Maes, A. Scheffer, dont il reproduisait merveilleusement les effets de lumière. Un de ses meilleurs dessins est fait d'après le tableau d'Ary Scheffer, *Evrard le larmoyeur;* nous ne savons ce qu'il est devenu. — Nous possédons de lui dessiné au fusain une belle tête à grande expression d'énergie du général de *'t Serclaes, comte de Tilly*, commandant en chef de l'armée austro-bavaroise, au passage du Lech (guerre de 30 ans contre Gustave Adolphe) reproduit d'après un grand tableau de son frère Théodore. — Ses eaux-fortes sont très-estimées et ont été décrites par A. Siret, dans le *Journal des Beaux-Arts d'Anvers.* — La grande biographie de Christiaan Kramm, *Levens en werken der Hollandsche en Vlaamsche kunstschilders, 1861*, lui consacre un article très-élogieux.

Arrivé au terme de la tâche que nous nous étions imposée, nous présentons nos remercîments à la Rédaction des *Publications* pour l'hospitalité qu'elle a bien voulu réserver à notre travail.

Qu'on nous permette d'exprimer encore l'espoir que les lecteurs auront trouvé quelque satisfaction intellectuelle en le parcourant, car s'il a été fait principalement en vue de rendre un hommage ému à un artiste très-méritant et trop peu connu et apprécié par ses concitoyens, il a la prétention d'être aussi en même temps un hommage sincère aux *Arts* qu'Arnaud Schaepkens cultiva brillamment jusqu'à extinction de ses forces.

JULES SCHAEPKENS.

Septembre 1902.

Digitized by Google

L'art pictural à Maestricht au XIIe siècle.

APPENDICE A, voir pag. 394.

L'existence d'un centre artistique très-important à Maestricht vers la fin du XII siècle est incontestable. La ville était florissante, son commerce en draps, en cuirs etc. était fort important et s'étendait jusqu'aux pays septentrionaux de l'Europe. (Public. du Limbourg II p. 417; XV p. 302 et suivantes).

Le bien-être étant propice aux arts, il s'y forma une école de peinture (*Maasgouw* 15 Mars 1883 p. 847 reproduisant un article du *Courrier de la Meuse* du 20 Mai 1863).

Le savant Allemand Scheffel a découvert que le célèbre palais du Wartburg fut orné de peintures murales exécutées par des peintres de Cologne et de Maestricht, les deux capitales du Nord aux deux rives du Rhin (*Maasgouw* 1883 p. 885). Wolfram d'Esschenbach un des plus grands poètes allemands aux XIIIe siècle qui au Wartburg écrivit vers 1204 son *Parcival*, fait clairement allusion à la gloire des peintres de Maestricht et de Cologne, dont la réputation était universellement répandue et inégalée.

„C'est probablement à Maestricht que les grands van Eyck (1), dont le génie est de plus en plus reconnu et compris, ont reçu leur première éducation artistique". Ils y suivirent Jean de Bavière, leur prince et leur protecteur, quand celui-ci vint s'y réfugier en 1407. Maestricht posséda jadis deux tableaux célèbres de ces grands artistes: *La Sainte Face* et *les Mages*. On exposait le premier le 6 Août, jour de la Transfiguration, le second à l'Epiphanie du 6 Janvier au 2 Février.

On ignore malheureusement le sort de ces deux ouvrages qui sont encore indiqués dans un *ordinarius* du XVIe siècle. M. Schaepkens (l'auteur ne le désigne pas autrement) croit que *la Sainte*

(1) Il est reconnu aujourd'hui qu'en leur qualité de peintres Hubert et Jean van Eyck passeront à la postérité comme des hommes de génie, à l'égal des Rubens, des Rafaël, des Rembrandt, comme les créateurs de l'art moderne. Ils n'inventèrent non seulement les couleurs à l'huile, mais ce fut aussi dans leurs ateliers que furent trouvés les encres à imprimer, la gravure sur bois et sur cuivre, les vernis. Beaucoup de leurs secrets sont perdus.

Digitized by Google

Face est passée à Heidelberg lors de la suppression du chapitre pendant la révolution française". (Les vierges de Maestricht p. 81 et suivants).

La conspiration de 1638.

APPENDICE B, voir page 396.

Cette tentative de faire repasser Maestricht sous l'autorité du Roi d'Espagne, duc de Brabant, servit de prétexte aux Provinces Unies et ce, malgré les clauses expresses de la capitulation de 1632, pour sévir contre la religion catholique. Elle amena une repression cruelle, étendue sans motifs plausibles aux ordres religieux, qu'un esprit d'intolérance sectaire poursuivait de sa haine. Le Père Servais Vinck de l'orde des Recollets, dont le nom et le souvenir sont encore vénérés de nos jours par les Maestrichtois, en fut une des premières victimes. Après des tortures atroces il fut décapité le 7 Juin 1638 sur la place du Marché. Il était né à Maestricht en 1601. Sur de vagues soupçons, Jean Batiste Boddens, Recteur du Collège des Jésuites, Gérard Pasmans, prêtre, âgé de 50 ans, Philippe Notin, frère-lai au même collège, âgé de 36 ans, Toussaint Sylvins, âgé de 30 ans, vicaire de Notre-Dame, furent également exécutés, après avoir subi des tortures indescriptibles, les deux premiers les 18 et 19 Juillet, le troisième le 14 Juillet et le dernier le 24 Juin 1638.

Avant de mourir, avec la plus grande sérénité d'âme, toutes ces victimes protestèrent de leur innocence. La conspiration fut ourdie par de Mezières, gouverneur espagnol du fort de Navagne près Visé. Plusieurs habitants de Maestricht, dont un soldat bourguignon, nommé la Tour, y furent positivement impliqués, entr'autres Jean Lansmans ou Landsman, brasseur, à l'enseigne du „Croissant" (halve Maan), rue de l'Enfer. Ils furent décapités sur la place du Marché le 1 Mai 1638, écartelés et leurs membres exposés aux quatre portes principales de la ville. Les têtes des suppliciés

Digitized by Google

furent empallées sur le bastion „de Duyve" appelé désormais „les cinc tètes".

Ces détails historiques ont été puisés entr'autre dans la notice de M. H. J. Nuyts, archiviste de la ville; elle a pour titre „De toestand van het Katholicisme te Maastricht 1638" et a été publiée dans les annales de 1901 du „Genootschap Limburg". Le savant auteur, dont l'impartialité ne saurait être mise en doute apprécie cette cause célèbre comme suit:

„La preuve que ces personnes (les inculpés ecclésiastiques) auraient eu connaissance du complot avant sa découverte, n'a pu être fournie que pour le vicaire Sylvius. Il n'a pas été établi non plus qu'un seul d'entr'eux ait concouru directement à l'attentat. L'argument de leurs prétendus aveux est également dénué de tout fondement. Des „aveux" arrachés par les atroces souffrances résultant de l'application de la „question", aveux d'ailleurs aussitôt retractés, ne sauraient constituer une preuve de culpabilité . . . .

La manière dont cette cause a été traitée par un tribunal militaire (suggestionné) dont l'*incompétence* fut reconnu par le Président de la Haute Cour de Justice de Hollande, de Zélande et de Frise, (Bynkershoek, Quaest. jur. priv. Lib. 1, C. XIII p. 153); le fait de l'emprisonnement d'un certain nombre de personnes dont l'innocence était pour ainsi dire établie à priori, les tortures terribles qu'elles eurent à endurer, sont autant de faits qui prouvent, qu'il ne s'agissait pas uniquement en l'occurence de punir un méfait, mais d'assouvir la haine contre la Religion Catholique et particulièrement contre les ordres religieux. Ceux-ci déplaisaient souverainement aux Etats qui désiraient ruiner à tout prix leur influence".

Un document officiel, contemporain de ce procès émanant soit des autorités militaires à Maestricht soit des Députés des Etats-Généraux, écrit dans la langue de l'époque, et qu'un heureux hasard a fait découvrir au savant auteur, est publié in extenso dans l'opuscule cité. Il jette une lumière éclatante sur les agissements et les sentiments des conquérants de Maestricht de 1632, qui décidément étaient hallucinés par l'idée fixe exprimé par le dicton alors en usage en Hollande:

Nederlandts verdriet
Is Spangniaert en Jesuwiet.

Digitized by Google

Ce n'est ni le moment, ni l'occasion de traiter à fond la cause des glorieux *Martyrs de Maestricht en 1638*. Leur histoire impartiale mériterait d'être mieux connue et d'inspirer la plume d'un écrivain documenté. La lumière a été trop longtemps tenue sous le boisseau.

Digitized by Google

Les Sièges de Maestricht en 1407 et 1408,

PENDANT LA RÈGNE DE

JEAN DE BAVIÈRE

ET LA BATAILLE D'OTHÉE.

Au cours des recherches faites en écrivant la Notice sur ARNAUD SCHAEPKENS qui précède, l'attention de l'écrivain a été éveillée d'abord, puis positivement captivée par les évènements dont Maestricht fut le théâtre au commencement du XVe siècle.

Ces évènements qui constituent une page glorieuse de l'histoire de notre vieille cité, étant peu connus du public, l'auteur, ou plutôt le compilateur, s'est complu à les lui faire connaître.

Quant aux hommes d'étude, il se flatte du modeste espoir que pour eux, son récit ne sera pas entièrement dépourvu d'intérêt, qu'ils y trouveront quelques faits et aperçus nouveaux.

Les détails reconstituant cette page d'histoire ont été glanés patiemment un peu partout, entr'autres dans les ouvrages d'un auteur anonyme, savant érudit liégeois (M. le baron de Wittert), traitant des *Gravures de Jean de Bavière; Ecole Liégeoise, les Graveurs, leurs portraits; La bataille d'Othée de 1408; Une gravure de 1379; Les vierges de Maestricht*, etc. la narration a été complétée en consultant d'autres historiens dont notre concitoyen feu Mr G. D. Franquinet. (1)

Le duc de Bavière dont il est question dans la notice précédente (note p. 390), pour marquer sa reconnaissance envers

(1) Si l'on en excepte les Régistres des décisions du Magistrat, qui constituent une source précieuse pour l'histoire générale de notre ville, nos archives communales ne possèdent guère de documents ayant trait aux évènements si mémorables que nous allons rappeler. L'inventaire de ces archives, dressé en 1852 par feu Me G. D. Franquinet, ne mentionne aucune pièce y relative.

La Chronique de Maestricht de L. F. Loyens, annotée avec beaucoup de compétence par M. Jos. M. H. Eversen, en cours de publication dans le *Maasgouw*, ne relate que quelques détails de peu d'importance, tout en tombant dans la confusion

Digitized by Google

Saint Servais vint se fixer vers 1402 près de son tombeau (1) et fit faire le buste du Saint en or ou en vermeil; il se plut à l'enrichir des pierres les plus rares et les plus précieuses. Van Heylerhoff et Collette disent qu'il était orné de trente-et-un saphirs, cinquante-trois émeraudes, vingt diamants, cent soixante-deux unions, grandes et petites, cent trente-deux doublets, sans compter les améthystes, les hyacinthes, les topazes et autres pierres.

Cette précieuse pièce d'orfèvrerie se perdit pendant le siège de 1579; le Prince de Parme la remplaça par le buste en cuivre doré conservé actuellement dans le trésor de Saint Servais. Le soubassement en argent qui supporte le buste, est l'oeuvre du ciseleur Maestrichtois Wéry (XVIIIe siècle).

Plusieurs gravures ont conservé le souvenir du miracle dont le pieux prince bavarois fut l'objet.

Saint Servais devint ainsi le protecteur de l'illustre et puissante Maison de Bavière à laquelle le roi de France Louis XI était allié par Isabeau et Charles VI.

Jean de Bavière, proclamé prince-évêque de Liége le 8 Mars 1390 à l'âge de 17 ans, oncle de Jacqueline comtesse de Hollande, petit-fils de l'empereur Louis V et qui, soit dit en passant, ne fut jamais consacré évêque et n'accepta pas même la prêtrise, se confiant au Saint, protecteur de sa famille, vint avec toute sa cour chercher un refuge à Maestricht, quand en 1407 ses sujets liégeois,

---

par rapport aux dates. Au grand drame qui se joua à Maestricht en 1407 et 1408, il n'est fait allusion que très-sommairement et encore de manière fort erronnée. De la sanglante bataille d'Othée pas un mot.

La Chronique de Maestricht (de 1266 à 1517), publiée par feu Mr le Curé Jos. Habets, en parle comme suit:

1408. Int jaer MIIIIe en VII lagen die Luycker voer Maestricht, XVII weecken lanck, soe vuer soe nae en hyelden hunnen Heer Jan van Beyren uytenlande, tot Triecht liggende; ende Jan van Boirgoingen en Hertich Wyllem van Hollant ende der grave van Naemen streden by *elcht* (Othée) tegen die Luycker; aldaer bleef doot Her Jan van Parwis (c. à. d. le mambour Henri, seigneur de Hornes et de *Perwez*) ende syn soen (Thierry de Hornes, Prince-Evêque intrus); ende der Luycker bleef XXIII duysent IXe ende XVII man; en Her Jan van Beyren bleef en tooch tot Ludick ende daer waerter vuel in die Mase geworpen ende oock onthoeft.

(1) Suivant son désir il fut enterré ainsi que les membres de sa famille dans la petite crypte de l'église de Saint Servais.

Digitized by Google

prenant pour prétexte ses excès et ses gaspillages, se révoltèrent de nouveau contre son autorité.

Après son expulsion, la terreur règna dans le pays de Liége, tout comme en France après 1789. L'analogie des deux régimes est frappante.

C'était bien déjà au commencement du XVe siecle la *Révolution* qui sévissait avec toutes ses horreurs; c'étaient les mêmes principes fallacieux qu'on invoquait, les mêmes actes de spoliation et de carnage qu'on accomplissait, le même vocubulaire boursoufflé et hypocrite dont on faisait usage. Le peuple tomba dans tous les excès, pillant, brûlant 500 villages, saccageant 400 églises et châteaux, faissant cent mille victimes, rouvrant les prisons, détruisant la bastille de l'Official. La *Guillotine*, qu'on voit figurer sur les anciennes gravures, fut inaugurée le 30 Juin 1407 à Liége pour l'exécution du Seigneur de Horion et de son fils; elle coupait par milliers les têtes des *suspects* sur le Marché, pendant que la populace se livrait à des saturnales. Les biens des fugitifs, des *émigrés*, furent pillés ou confisqués. Les cloches furent prises pour en fabriquer des canons; les trésors des églises, consistant en ornements et reliquaires d'une richesse immense et d'une valeur artistique inestimable, furent mis au pillon et convertis en monnaie. La tête de Jean de Bavière fut mise à prix par Marguerite de Rochefort dont il sera question plus loin; celles de ses chevaliers rapportaient aux dénonciateurs jusqu'à 20 écus d'or (10000 francs); leurs parents et amis étaient poursuivis et massacrés.

Une partie de la noblesse cependant, inspirée par la crainte ou l'ambition avait pris le parti des rebelles.

Ils adoptèrent le nom de *haidroits* ou ennemis des droits du prince-évêque, en même temps que la couleur verte, en opposition avec les couleurs de Jean de Bavière qui étaient bleu et blanc.

Comme signe de ralliement ils portaient des bonnets de haute forme, tandis que les partisans du prince-évêque se coiffaient du chaperon, espèce de bonnet bas auquel était fixé une longue queue ou barrette, qui faisait deux fois le tour de la tête. Les *haidroits*, auxquels les chroniques donnent aussi le nom de *cornuts* ou de *cornettes* à cause de la *corne*, qu'ils attachaient à leurs chapeaux (leur chef Henri de Hornes portait une *corne* (hoorn) dans ses armoiries), se prévalaient de leur descendance des Eburons,

Digitized by Google

réclamaient leurs droits et privilèges et choisirent la couleur verte qui suivant Tacite était celle des Eburons ou des Tongrois leurs successeurs!

Ils choisirent pour mambonr ou dictateur Henri de Hornes (1), qui fut avec sa jeune femme, Marguerite de Rochefort, l'âme de l'insurrection.

Marguerite était l'ennemie personnelle du prince-évêque et avait juré sa mort. C'était une femme astucieuse, d'un caractère violent et ambitieux; elle parvint à soulever tout le pays et à gagner le duc d'Orléans à la cause de son mari. Elle dépêcha le bourgmestre Jacques Bahut (2) vers l'anti-pape Benoît XIII à Avignon, dont elle reconnut l'autorité usurpée, et obtint, suivant son désir, comme récompense la nomination comme prince-évêque de Liége d'un fils de son mari, Thierry de Hornes.

Jean de Bavière au contraire avait reconnu le pape légitime Innocent VII; son autorité fut donc appuyée par lui et par le clergé.

Marguerite est appelée à bon droit par les historiens l'héroïne de la Révolution contre Jean de Bavière. Le surnom de Judith que ses contemporains lui attribuèrent et qu'elle prenait elle-même, ne saurait cependant impliquer une ressemblance parfaite avec la sainte et vertueuse femme biblique, sa conduite scandaleuse ayant été signalée par les chroniqueurs. Elle fut exécutée à Liége le 27 septembre 1408.

Le mouvement révolutionnaire liégeois inspira une crainte et une indignation générale à toute la chrétienneté. „La ville de „Liége, d'après Monstrelet, tenait alors en échec toute l'Europe, en „donnant en exemple un commencement de rebellion universelle".

On peut se faire une idée de l'importance de ce mouvement révolutionnaire et de la crainte qu'il inspirait aux princes en considérant que Liége était la plus grande ville du Nord de l'Europe. Elle avait beaucoup moins d'étendue qu'aujourd'hui,

(1) Henri de Hornes et de Terwez appartenait à une des familles nobles les plus influentes du pays de Liège. Il avait déjà près de cinquante ans et était cassé par une longue et glorieuse carrière militaire. Étant vieux et père de quatre enfants, il épousa Marguérite de Rochefort qui suivant les chroniques liégeoises était jeune, belle, ardente, ambitieuse et *patriote*.

(2) Décapité sur l'échafaud près du Perron liégeois (à l'angle Nord-Est du Vrijthof) en 1408 après la répression sanglante de l'insurrection des Liégeois.

Digitized by Google

mais les maisons y étaient élevées, les rues étroites; il n'y avait pas d'espaces libres; les impasses, les passages, les cours grouillaient d'habitants qui s'entassaient même dans des caves superposées.

Les quais, les parapets des ponts étaient garnis d'habitations; les bâteaux servaient de logement aux nombreux pêcheurs et bateliers. On comprend ainsi que la population de Liège en 1400 a pu être évaluée à deux cent mille habitants.

Les corps de métiers, au nombre de trente-deux, étaient puissants, jaloux de leurs privilèges, organisés militairement et politiquement. La corporation des meuniers seule leva contre Jean de Bavière un corps de six mille hommes. Celle des bouchers et celle des pêcheurs en firent autant; en donnant une moyenne de combattants aux autres corps de métier on arrive à une force militaire imposante, qui composée qu'elle était d'éléments braves et ardents, dut nécessairement exercer une influence considérable. Aussi voyons-nous Liége tenir en échec pendant un siècle les puissants ducs de Bourgogne, qui cependant imposaient la loi à la France et à toute l'Europe, et nécessiter par sa turbulence une puissante coalition, qui prit les proportions d'une véritable croisade universelle, prêchée qu'elle fut en France, en Angleterre, en Ecosse, en Espagne, en Angleterre, en Italie, en Hollande et en Suisse.

Par une étrange inconséquence le peuple liégeois, quoique schismatique et excommunié par son adhésion à l'anti-pape d'Avignon, resta néanmoins réligieux à sa manière et sous certains rapports. Sa dévotion pour Saint Lambert resta fervente (1); ses bannières déployées sous les murs de Maestricht portaient l'image de son patron. Saint Servais au contraire ne trouva nulle grâce à ses yeux, il fut conspué dans les chansons, insulté dans les images; l'église sous son vocable, la plus ancienne de Liége, fut saccagée, son clergé persécuté.

Après cette disgression qui était nécessaire pour bien se rendre

(1) C'était dans la Cathédrale de Saint Lambert que se décidaient à Liége les grands évènements nationaux, dans son enceinte qu'on décidait de la paix ou de la guerre, que les Liégeois allaient prier avec exaltation pour le succès de leurs armes, que les drapeaux conquis sur l'ennemi étaient suspendus; c'étaient sous ses voûtes qu'allaient retentir les cantiques de grâces d'une multitude rempli d'enthousiasme religieux lorsque l'étandard de Saint Lambert sortait victorieux de la lutte.

Digitized by Google

compte des évènements, retournons à Maestricht où, comme nous l'avons vu, Jean de Bavière s'était refugié.

Le Magistrat de la ville tout en exerçant envers lui la plus large hospitalité, entendait cependant ne pas se mèler de sa querelle avec ses sujets liégeois. Il prit des mesures sévères pour garantir les personnes et les biens des immigrés (ordonnance du 17 Septembre 1406), mais il édicta bientôt aussi (le 20 Octobre suivant), que sous peine de mort, nul des habitants ou des étrangers séjournant à Maestricht ne pouvait prendre parti pour les belligérants.

Cette neutralité déplut à Jean de Bavière; il quitta donc la ville pour chercher des alliés.

Les Liégeois de leur côté tâchèrent de gagner à leur cause le duc de Brabant Antoine qui en Décembre 1406 avait succédé à sa tante Jeanne, et qui désireux d'épargner les calamités de la guerre à sa bonne ville de Maestricht, dont il était avec le prince-évêque de Liège le co-souverain, avait approuvé et confirmé le 17 Mars 1407 la déclaration de neutralité du Magistrat. Cette neutralité d'ailleurs faisait partie des immunités accordées à la Ville par *la Vieille Charte* de 1283 qui stipulait que Maestricht resterait perpétuellement neutre en cas de guerre entre ses deux souverains.

Fort de son droit et mis en méfiance par les menées des Liégeois le Magistrat exigea donc fièrement du duc Antoine, avant de lui permettre de faire sa joyeuse entrée d'inauguration, de jurer solennellement à l'église de Saint Servais le maintien et la confirmation de tous les privilèges et immunités de la ville, et notamment la neutralité dont il s'agissait.

Antoine, mécontent de ces méfiantes exigences et d'ailleurs circonvenu par les Liégeois qui lui avaient promis leur aide contre les Maestrichtois, prit prétexte de ce que son armée allait se mettre en campagne contre le duc de Gueldre, pour entourer la ville le 7 Octobre 1407, ceux de Liège, un nombre de 20000, étant déjà campés à Wonck. Un traité s'établit entre les deux partis qui investissaient la ville, aux termes duquel Antoine s'engagea à favoriser de tout son pouvoir l'inauguration à Maestricht de l'évèque intrus Thierry de Hornes que les Liégeois avaient proclamé après avoir chassé Jean de Bavière.

Digitized by Google

Le Magistrat tout en se rendant compte des difficultés qui allaient surgir et du danger que la présence de deux nombreuses armées faisait courir à la ville, persista néanmoins à maintenir sa neutralité et prit des mesures de défense.

Quatre chefs militaires furent désignés: GODENOEL D'ELDEREN, DIDIER DE MOBERTINGEN, JEAN DE CINEY et HENRI BOVIER, tandis que la haute direction politique et militaire fut confiée aux bourgmestres ANTOINE YSERMAN et ARNAUD DE HEER.

Sur ces entrefaites Antoine exigea que la ville lui ouvrit ses portes, lui presta foi et hommage et permit à son armée de passer par la ville pour se rendre à Fauquemont.

Le Magistrat n'eut garde de refuser ce qui dans ces exigences constituait un droit du souverain légitime, mais il eut la prudence de stipuler qu'il ne prêterait le serment d'allégeance qu'à condition que de nouveaux privilèges seraient accordés à la ville, que les anciens seraient confirmés, que le prince en faisant sa joyeuse entrée n'aurait pas un cortège militaire plus nombreux que ses devanciers, et que surtout ni le mambour de Liége, ni son fils, l'évêque intrus, ne pourraient l'accompagner. Antoine refusa tout d'abord de se laisser dicter la loi par ses sujets, mais les représentants des villes brabançonnes qui étaient dans son camp, surent le dissuader de mesures de violence, et l'amenèrent à signer à Vlytingen la charte concédant les privilèges exigés.

L'armée branbançonne passa par la ville les 8, 9 et 10 Octobre, groupée en petits détachements, que les métiers, rangés sous les armes le long du parcours, pourraient, le cas échéant, facilement maitriser.

Les rues donnant sur le parcours des Brabançons furent barrées au moyen de fortes chaînes, les portes occupées militairement et armées de pièces d'artillerie, tandis que des patrouilles de bourgeois armés sillonnaient les rues et qu'il était enjoint aux femmes et enfants de ne pas s'y montrer. (1)

---

(1) Il semble que nos ancêtres ont été fortement impressionnés par les dangers qu'ils coururent en cette occurence, dangers que par leur fermeté et leur prudence ils surent conjurer si adroitement, car en 1546 ils crurent encore opportun de recommander des mesures de prévoyance si dans la suite pareil danger se représentait; l'inscription suivante était en effet gravée dans la pierre au rempart de Wyck au-dessus du cintre de la vieille porte St. Martin.

Digitized by Google

Le duc fit son entrée en ville par la Tweebergenpoort (porte de Bruxelles) le 9 Octobre, prêta serment à l'église de Saint Servais de respecter les franchises de la ville et reçut ensuite le serment d'allégeance de la bourgeoisie. Il quitta immédiatement la ville mais dépêcha quelques jours après le comte Walram de Saint Pol pour enjoindre aux Maestrichtois d'avoir à reconnaitre le nouvel Evêque. Cet émissaire fut fièrement éconduit par un refus pertinent du Magistrat, qui préalablement avait pris soin de faire décider par tous les métiers que la ville saurait apposer la force contre une attaque des Liégeois.

Le duc Antoine se le tint pour dit et fit en vain de nouvelles tentatives de conciliation, quand après avoir vidé son différend avec le duc de Gueldre par le traité de Fauquemont, il retourna à Maestricht. Il réussit cependant à faire conclure le 17 Octobre un armistice de six semaines entre les Maestrichtois et les Liégeois,

---

Nempt Got voer oghen ende syt voersinnich en voerdechtig
En later neit meer in ghy en syt mechtich
Bemynt beide wr lanssheeren
Soe blyft ghy altyt in eeren.

Gescreven anno MDXLVI Pauwels
Bonten Paymeister.

En voici la traduction:

Ayez Dieu devant les yeux et soyez prudent et prévoyant
Et n'en laisser pas entrer plus que vous ne sauriez maîtriser
Aimez vos deux seigneurs
Vous conserverez ainsi votre honneur.

Ecrit en l'an 1546 Paul Bonten Payeur.

Une aute inscription conseillant la même circonspection se lisait sur une pierre incrustée extérieurement au-dessus de la porte d'Allemagne; elle se rapporte probablement au pont jeté sur le fossé qui précédait la porte.

In joer MCCC en acht
Die Luick hadde Tricht belacht
Daar noe MCCCC en twelve
Maekde die stad deese brug selve
Seit voersinnich en voerdechtich
En laet neit zoe veele in tier seit mechtigh.

L'an mille quatre cent et huit
Ceux de Liége avaient assiégé Maestricht
Maintenant en mille quatre cent et douze
La Ville construisit ce pont
Soyez prudent et prévoyant
Et n'en laissez pas entrer plus que vous ne sauriez maîtriser.

Digitized by Google

qui ne fut guère respecté par ces derniers; leurs bandes armées pillèrent et saccagèrent en effet la banlieue jusque sous les murs de la ville.

Jean de Bavière, instruit des bonnes dispositions des Maestrichtois à son égard, revint en ville le 26 Octobre accompagné d'un grand nombre de troupes auxiliaires et de plusieurs seigneurs rhénans, parmi lesquels on trouve cités: les seigneurs de Heinsberg, DE REIDE, DE NIERARDE, D'ELPENSTEIN, DE MÉRODE et DE MILLENDONCK.

Le 30 Octobre les corps de métiers assemblés devant leurs halles (Leuben) prirent solennellement la résolution de fournir aide et protection „à leur gracieux prince de Liège". Celui-ci octroya de son côté à la ville les mèmes prérogatives que venait de lui accorder le duc Antoine.

Le sort en était jeté; la ville allait être investie. On prit toutes les dispositions défensives en vue d'un long siège (1). La majeure partie du village de St. Pierre fut brûlé pour empêcher l'ennemi de s'y s'établir.

Après que le pays d'alentour eut été saccagé, Maestricht fut en effet étroitement bloquée par les Liégeois le 24 Novembre 1407. Pourvus d'une formidable artillerie, leurs forces militaires, qu'étaient venus renforcer les contingents de douze villes révoltées, (Saint Trond faisait exception), s'élevaient à plus de cent mille hommes, commandées par le mambour HENRI DE HORNES et les bourgmestres WALTHER DE FLÉROU et JACQUES BADUT. La ville fut littéralement entourée d'un cercle de bouches à feu qui vomissaient une grèle de projectiles de fer et de pierre contre les murailles d'enceinte et sur les toits des habitations.

Beaucoup de propriétés furent ruinées ou fortement endommagées, mais peu de personnes furent atteintes.

Cependant Maestricht allait succomber malgré les fréquentes sorties des assiégés qui firent perdre beaucoup de monde aux Liégeois, lorsque les rigueurs d'un hiver exceptionnel, qui dans l'histoire a gardé le nom de „grand hiver" vinrent forcer les assiégeants à lever le siège le 7 Janvier 1408.

Les gelées commencèrent le 13 Novembre et durèrent sans

(1) Voir Appendice pag. 427.

Digitized by Google

intermittence cent dix jours. C'était d'après la croyance populaire un miracle de Saint Servais, un des trois saints de glace de la légende. Dans une pronostication il avait été fait allusion à ce triomphe des Maestrichtois *dans dix fois dix jours.*

Les Liégeois usèrent de la Meuse congélée comme d'une route pour évacuer leur immense matériel de guerre et leurs nombreux fourgons.

Les partisans de Jean de Bavière et les Maestrichtois profitèrent de cette retraite, qui cependant ne devait constituer qu'un repit, pour ravager à leur tour le pays de Liége.

Plusieurs combats sanglants furent livrés, qui tous furent favorables aux armes du Prince.

Les Tongrois furent battus près de Heerderen le 10 Février et perdirent 140 morts; ceux de Bilsen, quoique appuyés par un contingent d'archers anglais, furent dispersés et perdirent 150 morts et blessés et un nombre considérable de prisonniers. Le village de Wonck, qui l'année précédente avait herbergé les Liégeois, fut brûlé, les habitants massacrés; la fureur des Maestrichtois poursuivit même les fuyards jusque dans l'église où ils furent brûlés vifs (22 Mars). Un détachement posté à Henri-le-Romain pour surveiller les environs et qui, le 14 Avril, s'était emparé d'un convoi de ravitaillement destiné à la ville, fut attaqué par surprise et massacré. Les malheureux habitants du village subirent le même sort.

Millen, Niël, Heerderen et les environs de Bilsen ne furent bientôt que des ruïnes fumantes, brûlés qu'ils furent par le seigneur de Heinsberg.

Jean de Bavière faisait souvent partie de ces expéditions militaires, excitant ses partisans à la vengeance et présidant à de terribles représailles. Il quitta la ville le 9 Mai pour amener le duc de Bourgogne, le comte de Namur et son frère le comte de Hollande et de Hainaut à lui prêter secours.

Pendant son absence on apprit à Maestricht que le mambour se trouvait avec dix métiers de Liége dans la contrée de la Hesbaye. On se dispose immédiatement à aller les attaquer. Une troupe d'élite est formée de bourgeois et de cavaliers sous la conduite des seigneurs de Reide, de Millendonck et de Mérode. Après un combat acharné l'ennemi est mis en fluite; ses pertes sont considérables car les vainqueurs, qu'animait la rage de la

Digitized by Google

vengeance, n'épargnent ni blessés ni prisonniers. Un seul eut la vie sauve, un certain Michelot de Préal, meunier, accusé d'avoir guillotiné le Seigneur de Horion (voir page 333). Il fut conduit au château de Lichtenberg, où un des fils de la victime, Herman de Horion, se vengea en le pendant de sa propre main.

Les Liégeois exaspérés par leurs insuccès et leurs pertes, glissant d'ailleurs de plus en plus sans pourvoir s'arrêter sur la pente rapide de la Révolution qu'ils avaient déchaînée, avaient pris des mesures pour reprendre les hostilités contre la ville. Ayant fait appel à toutes les forces militaires du pays de Liége et du comté de Looz, ils mirent de nouveau le siège devant Maestricht qu'ils entourérent complètement. Leur nombre a encore été évalué à 100000 hommes.

Les milices de Liége enserraient Wyck, celles de Huy, Dinant et Tongres avaient pris position entre la Meuse et le Jaer, tandis que celles de Looz, de Malines et de la Campine complétaient l'investissement des deux côtés de la chaussée de Brabant. Toutes ces positions étaient ralliées entre elles, tandis que deux grands ponts construits sur la Meuse en amont et en aval de la ville assuraient les communications.

Des travaux gigantesques entouraient tout le périmètre de la ville, tant pour tenir en respect les assiégés que pour servir de défense contre une armée extérieure. A cet effet de larges fossés, garnis d'épaulements et de palissades, furent construits, gardés partout par des soldats logés dans des tentes, dont l'accès était défendu par des couleuvrines, des bombardes et autres bouches à feu, tant en fer et en acier, qu'en bronze et en cuivre.

L'artillerie des Liégeois se chiffrait par centaines de pièces, elle fut le grand évènement de ce siège mémorable. Employée au début de son invention comme simples machines de bruit, comme *tonnerre*, pour effrayer, *esbahir* l'ennemi et surtout les chevaux, elle joua un rôle considérable en battant les murs de Maestricht et en lançant des projectiles sur les maisons.

Les Liégeois en avaient déjà fait usage avec plein succès, en détruisant le 3 Septembre 1346 le château de Clermont, entre Liége et Huy, reputé jusque-là imprenable.

Il parait même qu'ils se servirent contre Maestricht de bombes, de globes éclatants et fulminants qui incendiaient les toits des maisons, la plupart encore couvertes en chaume.

Digitized by Google

Une gravure du temps nous permet de nous rendre compte des dispositions prises contre Maestricht et des fréquentes sorties meurtrières opérées par les assiégés; ces dispositions fournissent la preuve tant de la force et de la science militaires des armées liégeoises, que de la vaillance et de la tenacité des Maestrichtois.

Des gravures et les chroniqueurs du temps nous apprennent aussi que les Liégeois faisaient bombance et ripaille dans leurs tentes et que notamment la fameuse „héroïne de la Révolution" Marguerite de Rochefort, la jeune épouse du mambour Henri de Hornes, y menait joyeuse et scandaleuse vie.

Les assiégeants, que ne rebutait aucun travail, même le plus considérable, avaient détourné le Jaer afin d'immobiliser les nombreux moulins installés dans la ville sur ce cours d'eau, mais les habitants y remédièrent en établissant des moulins sur la Meuse près de l'île Saint Antoine. Quoiqu'éprouvés par tous les maux qu'engendre une guerre de siège, par l'entassement, la disette, les ravages causés pas des maladies contagieuses, par le feu, par les fréquentes sorties et les multiples assauts, les Maestrichtois furent admirables de courage stoïque et inébranlable.

Les assiégeants avaient beau couvrir la ville non-seulement des projectiles de leur artillerie mais encore, au moyen de leurs machines de jet, d'immondices, de tonneaux d'excréments, voire même de cadavres, la tenacité des Maestrichtois ne se démentit pas un instant.

Jean de Bavière, instruit du nouvel investissement de Maestricht, accourut en toute hâte avec de puissants renforts. A la tête de seize cents chevaliers et hommes d'armes il attaqua bravement les assiégeants, força leurs retranchements et fut recueilli dans la ville. L'enthousiasme y fut à son comble: on serait dorénavant mieux en état de tenir tête aux assauts journaliers, tandis que les sorties seraient rendues plus efficaces par la coöpération de la puissante cavalerie toute bardée de fer du Prince. Les métiers armés, la *gilde* des arbalétriers, les préposés aux pièces d'artillerie *(donremeysters)*, la cavalerie bourgeoise organisée en toute hâte par la réquisition de tous les chevaux de la ville, formaient une petite armée qui combattant *pro aris et focis*, sous la conduite de chefs militaires expérimentés, rivalisait de vaillance avec les chevaliers du Prince.

Digitized by Google

Les provisions menaçaient cependant de s'épuiser. Une expédition au pays de Looz fut organisée le 10 Juin par les seigneurs de Virnenburg, Heinsberg, Houffalzie, Reifferscheid et Reide en vue d'approvisionner la ville. Elle réussit à souhait. Après un combat sanglant avec les milices de Tongres campées entre la Meuse et le Jaer, la troupe amena à Maestricht un butin considérable consistant en vivres et en bétail.

Jean de Bavière fit encore une tentative pour amener ses sujets révoltés à la soumission; il promit de les réintégrer dans leurs droits et privilèges à condition que les chefs de la révolte seraient chassés ou livrés à sa justice. Mais les griefs des deux partis avaient grandi démesurément; trop d'excès, de violences et de cruautés avaient été commis de part et d'autre. Aussi les Liégeois rejétèrent-ils ces propositions de paix avec mépris en y joignant les plus sanglants outrages.

Le siége continua. Les assauts sont presque journalièrement répétés, mais sans succès. Les Maestrichtois veillent aux remparts, et accueillent les téméraires qui les escaladent par des projectiles de tout genre, par du poix fondu, par des cercles de goudron enflammés, et autres matières incendiaires. Ils font des sorties, percent les lignes ennemies et amèment des provisions; les travaux d'approche sont maintes fois détruits et les canons et autre matériel de guerre enlevés.

On était arrivé au 2 Juillet. Les vivres devenaient rares et se payaient à des prix exorbitants. Aussi le Magistrat publia-t-il un édit permettant aux „pauvres gens" de quitter la ville, mais menaçant de la perte de leurs droits de bourgeoisie, les gens aisés qui l'avaient quittée ou qui la quitteraient dans la suite.

Les provisions du guerre étaient cependant abondantes, l'artillerie de la ville rivalisait avec celle des assaillants, la disposition guerrière des Maestrichtois s'exalta de plus en plus.

Une nouvelle *gilde* d'arbalétriers (1) fut créé le 13 Août, ayant

(1) L'arbalète (kruisboog) apparaît dans les premières croisades. En 1139 elle fut interdite par le Concile de Latran, *comme trop meurtrière*, dans les guerres entre chrétiens. Cette arme fut cependant bientôt admise dans toutes les armées, sans que l'arc cessa d'être en usage. Remplacés par les armes à feu, l'arc et l'arbalète furent cependant encore longtemps conservés; des Français furent même tués en 1807 à Friedland, par les flèches des Russes.

Digitized by Google

pour consigne spéciale de protéger les moulins de l'île Saint Antoine et de veiller sur les remparts. Elle reçut les mêmes privilèges que les *gildes* analogues existant aux pays de Liége et de Brabant, et a survécu aux vissicitudes de cinq siècles; ou prétend du moins, non sans raisons plausibles, que la Gilde de Saint Sébastien à Wyck en est l'héritière directe.

Les péripéties du siège de Maestricht, la valeur surprenante dont firent preuvent les deux partis en présence, ont inspiré aux chroniqueurs de l'époque des narrations lyriques; l'enjeu en était considérable: il s'agissait en effet, comme nous l'avons fait ressortir, d'un violent procès de tendance; d'un côté l'autorité légitime du prince, exercée il est vrai d'une manière tyrannique et cruelle par Jean de Bavière, jeune prince aux moeurs débauchés, et de l'autre côté la Révolution naissante désireuse de saper le pouvoir exercé parfois arbitrairement par la noblesse et le clergé.

La Religion qui au Moyen-âge impregnait la société d'une manière dont on ne peut que difficilement se faire une idée de nos jours, ne pouvait manquer de constituer un facteur puissant dans ce violent différend. Sait Servais fut opposé à Saint Lambert et de bonne foi les belligrants demandèrent-ils l'intercession de leurs patrons respectifs pour obtenir la victoire.

Saint Servais était connu et vénéré de toute la chrétienneté, son renom de sainteté, ses miracles étaient fameux. Maestricht où ses reliques étaient conservés et l'objet d'un culte fervent, tenait en grande parte de lui sa célébrité qui au Moyen-âge était considérable.

Nous comprenons de la sorte que les historiens, en constatant la vaillance incroyable et le petit nombre des défenseurs de Maestricht contre l'immense armée des Liégeois, aient admis que la „protection divine préservait seule la ville de Saint Servais depuis „le mois de Juin 1408", que Zantfliet, chroniqueur contemporain qui annota jour par jour les évènements du siège, n'ose, dit-il, „parler de ce long et continuel miracle, qui ne peut entrer dans „le récit d'une simple chronique, de peur qu'on ne le prenne „pour une *tragédie*", c'est-à-dire pour une satire, une carricature. „Saint Servais couvrait ses fidèles de sa miraculeuse protection „et les murs souffraient seuls des bombardes, des pierriers et de „l'immense artillerie des Liégeois".

Digitized by Google

Les émissaires de Jean de Bavière avaient entretemps parcouru tous les pays voisins, faisant le plus sombre tableau de l'anarchie dans laquelle la contrée de Liége était tombée, le danger que courait le prince-évèque, et avec lui les reliques fameuses de Saint Servais, qui, avec la ville de Maestricht étaient vouées à une complète destructien prochaine.

Il avait enfin réuissi à trouver *ayde de confort.* Jean, duc de Bourgogne, beau-frère de Jean de Bavière, et les comtes d'Artois, de Namur et de Hainaut levèrent une armée nombreuse de chevaliers et de fantassins qui accoururent de France, de Bourgogne, de Savoie, d'autres pays et même d'Espagne, pour se ranger sous la bannière du duc de Bourgogne, généralissime. Les Parisiens mêmes s'enrolèrent pour cette guerre qui fut qualifiée de guerre sainte, de *croisade.* Toute la France, peut-on dire, fournit des contingents, qui au cris de guerre „*Saint Servais, notre Dame et Bourgogne*" marchèrent contre les Liégeois et à la délivrance de Maestricht.

Les comtes de Hainaut et de Jeumont tombèrent dans le pays de Liége qu'ils ravagèrent; à cette nouvelle les milices de Dinant et environs quittèrent précipitamment le siège pour concourir à la défense de leurs foyers (22 Août).

A la vue de cette retraite et instruits de l'approche des croisés, les assiégés sentent redoubler leur courage, ils font de furieuses sorties, mais dans la campagne de Wyck ils se heurtent contre une formidable machine de guerre que les Liégeois avaient édifiée en vue de tenter un suprême effort pour réduire la ville. C'était une tour sur roues, construite au moyen de fortes poutres et de madriers et munie d'un bélier destiné à battre les murailles; elle était en autre pourvue de galeries extérieures, granies de bombardes, de couleuvrines et de pierriers qui lançaient dans la place des projectiles de tout genre. Sa hauteur considérable permettait aux Liégeois d'observer l'intérieur de la ville. Tous les efforts des Maestrichtois furent dirigés contre ce formidable engin. Leur artillerie réussit à la désemparer et à l'incendier; beaucoup de ses défenseurs y périrent dans les flammes, et lors de son effondrement.

Sur ces entrefaites, l'armée des croisés avait envahi le comté de Looz et s'apprêtait à marcher sur la ville de Liége. La position

Digitized by Google

des Liégeois devint intenable devant Maestricht. Ils plièrent donc bagage le 22 Septembre et de concert avec les milices de Huy, allèrent au devant du duc de Bourgogne par Tongres, laissant cependant autour de la ville des gardes nombreuses qui pour masquer la retraite d'une grande partie de l'armée d'investissement, faisaient tonner toute leur artillerie; dix mille hommes sous les ordres du fils du mambour firent ensuite un simulacre d'assaut afin d'empêcher Jean de Bavière et ses chevaliers, d'aller rejoindre ses alliés.

Le duc de Bourgogne, à la tête de 35000 hommes, voulant précipiter la lutte, afin d'empêcher le roi de France et l'anti-pape d'Avignon de donner suite à leurs projets d'arbitrage, se dirigea par conséquent directement sur Maestricht en évitant la forteresse de Tongres.

Il avait passé la nuit en prières. Toute son armée avait reçu la communion d'un nombreux clergé accouru dans ses rangs pour combattre des schismatiques, des excommuniés qui ne faisaient plus aucune pratique religieuse.

Le pape avait béni la croisade, et Jean de Bourgogne plein de foi et d'espérance, illuminé par des visions qui lui promettaient la victoire, parcourait les rangs de son armée annonçant la fin de l'hérésie et de la Révolution, pendant que chevaliers et hommes d'armes l'acclamaient avec enthousiasme aux cris de „*Saint Servais, Notre Dame et Bourgogne*".

Les Liégeois, revenus de Maestricht, avaient quitté leur ville au nombre de 33000, le dimanche 23 Septembre, pour aller prendre position à la tombe d'Othée, où une pronostication leur avait annoncé une grande victoire sur les envahisseurs de leur pays. C'est au même endroit que la critique moderne a fixé le lieu où les légions Romaines sous Sabienus tombèrent dans une embuscade des Eburons et furent taillés en pièce par Ambiorix, le 17 Octobre 53 avant J.-C. C'est là encore, près du village de Rocour, que le Maréchal de Saxe gagna pour Louis XV une grande bataille sur les Autrichiens sous le duc Charles, le 11 Octobre 1746.

La contrée où le choc des Bourguignons et des Liégeois allait se produire est située dans la boucle que forme le Jaer en entrant dans la ville de Tongres; la tombe d'Othée occupe le centre de

Digitized by Google

la plaine, et est distante de Tongres d'environ une lieue, de Liége d'environ trois lieues.

C'est là que les Liégeois établirent leur puissante artillerie et qu'ils plantèrent le grand étendard de Saint Lambert; le combat s'engagea aussitôt par les formidables détonnations des canons. L'emploi de l'artillerie en rase compagne étant encore rare à cette époque, il en resulta une panique parmi la cavalerie bourguignonne, dont les chevaux épouvantés par le bruit, refusèrent d'avancer; les chevaliers mêmes, dont la bravoure était proverbiale, allèrent se refugier derrière les chariots à bagages. Le duc Jean cependant, donnant l'exemple de la vaillance, et bravant le feu, rallia les fuyards. Le courage dont il fit preuve lui valut désormais le glorieux surnom de Jean-sans-peur. En habile tacticien il soustraya ensuite ses troupes au feu terrifiant de l'ennemi et leur fit former un vaste demi cercle de dix kilomètres d'étendue; les ailes en étaient destinées à envelopper l'armée ennemie. Le mouvement prescrit par le duc tendait évidemment aussi à attirer les Liégeois loin de leurs canons, dont la mobilité était encore fort rudimentaire.

Les Liégeois tombèrent dans le piège; voyant l'effet produit par leurs feux et croyant à une retraite, ils n'écoutèrent que leur fougueux courage; abandonnant la forte position défensive qu'ils occupaient et l'avantage immense que leur offrait leur artillerie de position, ils s'élancèrent pleins de feu, à l'arme blanche, sur l'ennemi. Henri de Hornes se précipite sur le Duc et renverse la grande bannière de Bourgogne. Pendant une demie heure le succès des Liégeois, qui font preuve de véritable héroïsme, semble certain. Leurs lansquenets disposés en carrés subissent sans reculer le choc des cavaliers aux lourdes armures. Des combats singuliers se livrent entre chevaliers; mais voici que la terre tremble sous les pas d'un escadron nombreux, qui, la lance en arrêt, accourt au galop de charge et se fraye un passage à travers tous les obstacles. Les chevaliers bourguignons qui le composent atteignent le grand gonfanon ou étendard de Saint-Lambert que porte le jeune comte de Salm. Les grands glaives sortent des fourreaux; des combats terribles se livrent, la valeur déployée des deux côtés est admirable. Mais le palladium de la cité de Saint-Lambert est arraché des mains de son vaillant porteur; le comte de Salm mord la poussière, Henri de Hornes après s'être admirablement défendu tombe à son tour.

Digitized by Google

Les Liégeois sont consternés; un remous violent se produit dans leurs rangs, des fuyards y portent le désordre, c'est le comte de Namur, qui chargé par le duc de Bourgogne d'opérer le mouvement tournant, et ayant forcé la ligne des bagages et la réserve, débouche sur le champ de bataille à la tête de quatre cents chevaliers et d'une troupe de six mille fantassins d'élite, chassant tout devant lui.

Un épouvantable désordre en résulte; les Liégeois se jettent les uns sur les autres. La voix de leurs chefs n'est plus écoutée, il n'y a plus de cohésion dans les rangs. C'est bientôt la débandade. Ceux qui résistent encore sont cernés, accablés par le nombre, et tués; les fuyards sont poursuivis jusque sous les murs de Maestricht et partout massacrés; aucun quartier n'est accordé.

Un corps de six mille hommes venant par la route de Tongres du siège de Maestricht et qui devait constituer une diversion sur le champ de bataille n'arrive qu'après le combat et est bientôt dispersé et entièrement détruit.

La bataille d'Othée, en flamand *Laneveld*, connu aussi sous les noms de bataille *du* Liége, et de bataille de Hasbain, avait commencée à neuf heures du matin, à trois heures elle put être considérée comme décidée et dénégéra dès ce moment en une affreuse boucherie. Le nombre des victimes qui tombèrent du côté des Liégeois seuls est évalué à trente mille. „Les morts furent en tel nombre, disent les chroniques, que les chaumes des meules de blé ne sont pas entassés si haut et si nombreux, dans le temps des moissons".

ÉPILOGUE.

Les Maestrichtois n'apprirent la victoire du Duc de Bourgogne et leur délivrance que dans la nuit de 23 au 24 Septembre et n'y crurent, qu'en voyant la tête sanglante de Henri de Hornes portée sur une pique devant les portes de la ville; ce fut le signal d'une sortie générale pendant laquelle les métiers de

Digitized by Google

Maestricht massacrèrent le reste des assiégeants. Le lundi matin 24 Septembre Jean de Bavière sortit de la ville à la tête de treize cents chevaliers pour aller complimenter son allié sur le champ de bataille (1).

Les deux princes firent retracer l'histoire du siège de Maestrieht et la croisade d'Othée en y rattachant, suivant la coutume de l'époque, des épisodes bibliques, dans six tapisseries historiques, qui lors de la destruction totale de Liége en 1468 par Charles-le-Téméraire et Louis XI, devinrent, avec les immenses richesses des Liégeois, le butin des vainqueurs. Les cartons de ces tapisseries, les premières qu'indique l'histoire, furent composées par les van Eyck. Charles-Quint les transporta plus tard à Madrid. Popularisées par la gravure elles restèrent longtemps célèbres.

Au XVIe siècle on célébrait encore à Saint Servais la date du 23 Septembre comme l'anniversaire de la délivrance de Maestricht en 1408. Les deux villes rivales ne se reconcilièrent qu'on 1441 en échangeant les images de leurs saints patrons.

C'est à l'occasion de la mémorable croisade d'Othée et pour manifester sa reconnaissance envers son saint Protecteur que Jean de Bavière fit écrire la légende xylographique de Saint Servais désormais célèbre.

M. Ruelens, le savant conservateur à la bibliothèque royale de Belgique, en découvrit un exemplaire dans les manuscrits de la Bibliothèque royale de Bruxelles. Les vingt-neuf gravures sur bois rehaussées de couleurs, représentant les phases de la vie de Saint Servais, le *saint le plus vénéré du nord des Gaules, le protecteur d'une des Eglises les plus illustres de la Chrétienneté*, sont attribuées aux célèbres van Eyck qui ayant suivi leur protecteur Jean de Bavière

---

(1) Jean de Bavière que l'histoire a stigmatisé du surnom de Jean-sans-pitié à cause des terribles représailles qu'il fit en rentrant à Liége, abandonna le trône épiscopal en 1418, n'ayant jamais voulu être prêtre et n'ayant jamais été consacré évêque. Il alla conquérir sur sa nièce Jacqueline, les comtés de Hollande, de Frise et de Zélande. Il mourut à La Haye empoisonné par des émissaires de sa digne nièce le 6 Janvier 1425.

Jean-sans-peur, duc de Bourgogne, fut assassiné sur le pont de Montereau par Tanneguy du Châtel. En creusant à la cathédrale de Saint Bénigne à Dyon on a découvert récemment (en Novembre 1902) ses restes, ainsi que ceux de sa femme, la duchesse Marguerite de Bavière.

Digitized by Google

à Maestricht en 1407 y eurent le loisir, pendant les longs jours du siège, d'étudier l'histoire, les miracles et les reliques du Patron de la ville. M. Ruelens fixe la date de la Légende, dont la découverte mit en émoi le monde savant des archéoloques et des iconophiles, de 1426 à 1432. (1)

JULES SCHAEPKENS.

(1) La Légende de Saint-Servais, document inédit etc. par Ch. Ruelens, Bruxelles, Combe et van de Weghe, 1873.

Digitized by Google

APPENDICE (voir page 415).

Nous faisons suivre d'après les indications de G. D. Franquinet, les différentes tours qui flanquaient à cette époque le mur d'enceinte de la ville; on peut de la sorte en suivre le périmètre et se faire une idée de Maestricht au XVe siècle. C'est sur ces tours que les bourgeois étaient appelés à monter la garde et à veiller à la sécurité des secteurs dont la défense leur était confiée, suivant le quartier (Kerspel) où ils demeuraient:

à Wyck:

Woutersrondeel (la tour située à l'angle Nord-Ouest du faubourg, que des iconoclastes ont abattue en 1859).

Sinte Mertensporte (la vielle porte de ce nom).

Den nuwen thorne en *Keeskensrondeel* entre la précédente et la suivante.

Hoochbruggenporte (porte d'Allemagne)

Bloemendael (à l'angle Sud-Est de Wyck)

Lambrechtsrondeel (à l'angle Sud-Ouest, Maaspunt)

à Maestricht:

Hoochbruggenporte (porte d'Enfer)

Thorne achter die Swesteren (rue des Béguines)

Die Porte op den alden hoeff (porte St. Pierre)

Den Thorne tegen vierthorne (au Nieuwenhof)

Lenculre porte (porte de Tongres)

Hackenkamer (rue de Bruxelles à l'entrée du „Kommel")

Tweymbergen porte (porte de Bruxelles)

Kackenbergh (Haute France)

Lyndercruytsporte (au Lindekruis)

Hochterporte (porte de Bois-le-duc)

Thorne achter den Biessen (près de la Meuse, angle Nord-est de la ville)

et *Huigenporte* (entre l'ancienne *Veerlinxporte* vis-à-vis la rue du Petit Fossé et le pont sur la Meuse).

Quant aux différents quartiers, en voici la nomenclature d'après le même auteur; nous y joignons quelques explications:

1. *Wyck.*

2. *St. Marien luttelre* (Ste Marie mineure. La chapelle de ce

Digitized by Google

nom était située dans la ci-devant rue du Bouc; le nom de Mariastraat en dérive.

3. *St. Anthonius en St. Mathias.*
4. *St. Joris* (la rue du Grand Staat s'appelait précédemment Rue St. Georges, Joris, d'après la chapelle qui y était établie au coin de la rue des Tourneurs (Spilstraat).
5. *St. Jan.*
6. *St. Hilaris, St. Vincentius* (cette dernière chapelle était située dans la rue Large vis-à-vis du théâtre) en *St. Jacob.*
7. *St. Niclaes* (chapelle située à l'entrée du „Kommel" qu'il s'agit de ne pas confondre avec l'église de ce nom place Notre-Dame).
8. *St. Evergisius* (la chapelle de St. Evergiste était située dans la rue actuelle du pont à Maestricht; la maison à l'enseigne „het Kercksken" a conservé le souvenir de son emplacement. Cette chapelle, d'une haute antiquité, fut démolie en 1650.
9. *St. Amor en St. Jacob* (la chapelle de St. Amour faisait le coin des rues des Platilles et de l'Eperon et occupait une partie du Marché aux-choux.

Digitized by Google

UIT DE TROUWBOEKEN DER LANDDEKENEN

VAN MAASTRICHT,

DOOR

EDM. VAN WINTERSHOVEN,

PASTOOR VAN EMAEL.

In naam van den aartsdiaken konden de dekenen van het oud bisdom Luik zekere dispensaties geven in de roepen vóór het huwelijk. Deze dispensaties noemde men brieven met het roode zegel: *rubra sigilla, rouges scéels.* Ieder deken ontving te dien einde van zijn aartsdiaken een zeker getal gedrukte brieven, met een zegel in rood lak voorzien.

Vroeg nu iemand dispensatie in een of meer roepen vóór het huwelijk, dan moest de deken, na met zorg de aangehaalde redenen ter verkrijging dezer dispensatie onderzocht te hebben, eigenhandig dezen brief invullen. Ook moest hij er een register op nahouden, bevattende de verleende dispensaties met vermelding van datum, parochie en personen.

Twee zulke registers van het oud landdekenaat Maastricht zijn ons bewaard gebleven. Zij behooren tot het archief van Emael en loopen over de jaren 1606 tot 1665. Het eerste register heeft den volgenden titel:

Registrum Decani christianitatis concilii Trajectensis. De rubris sigillis, per ipsum intra terminos et limites dicti concilii Trajectensis distributis ab anno 1606--1626.

Het tweede is het vervolg van het eerste en eindigt in 1665.

Drie dekenen hebben achtereenvolgens deze dispensaties verleend en ingeschreven:

1° NICOLAAS JAMAR, benoemd tot pastoor van Emael in 1579, en tot landdeken van Maastricht gekozen in 1586. Hij stierf te Emael 20 October 1630.

2° LEONARDUS BOUILLON, pastoor van Sichen. Hij werd deken gekozen 1 April 1631, en stierf te Sichen in October 1653. Hij ligt in 't midden der kerk aldaar tegenover den preekstoel begraven.

Digitized by Google

3° ANTONIUS HENRICE, in 1607 te Herstal geboren uit het huwelijk van Franciscus Henrice, schepen van Herstal, en Aleydis de Froidmont.

Hij was pastoor in Emael sedert den 5 Januari 1633, toen zijne medebroeders, in buitengewoon concilie te Visé vergaderd, hem met algemeene stemmen tot hun deken kozen den 2en December 1653. Hij stierf te Emael 13 Maart 1683 en werd in het koor der kerk naast zijn voorganger Nicolaas Jamar begraven.

Wij schrijven uit deze registers de voorgenomen huwelijken van die personen af, die door naam of stand onze aandacht trokken en waarvan de afstammelingen nog in Maastricht en omstreken voortleven: we meenen aldus diegenen te gerieven die hun vrijen tijd gebruiken tot het opmaken hunner familiegeschiedenis of het samenstellen van genealogien en kwartierstaten.

Tot klaarder begrip der plaatsnamen, die hier gewoonlijk in het Latijn of in het Waalsch worden geschreven, hebben wij waar 't nuttig of noodig scheen de tegenwoordige benamingen tusschen haakjes er bij gevoegd. Ook zij nog herinnerd dat de stad Maastricht alstoen verdeeld was in de volgende parochies: Sint Nicolaas, Sint Jan, Sint Jacob, Sint Mathijs en Sint Maarten (Wyck).

1606.

Fexhe et Slins.

23 Octobris. Philippus LECHERPETU de Fexhe et Maria, filia MASSA DE CHAW de Slins.

Sti Nicolai Trajecti.

26 Oct. Joannes WERICI ab Embem sub Emal et Mabilia VAN DEN BROECK, parochiana Sti Nicolai Trajecti.

Canne.

8 Nov. Petrus GHISKENS de Can et Catharina PIRON de Viseto.

Sti Nicolai Trajecti.

16 Nov. Medardus TELEN, atrebatensis, miles prœsidiarius Trajecti, et Jehenna BALTASARI de Hermal.

Digitized by Google

Bonbay (Bombaye) et Sti Martini in Wyck.

13 Dec. Mathias, filius Nicolai dicti Collet DE TRY de Bombay, et Elisabetha, filia Joannis HAULEN, piscatoris in Souvreto (1) prope Visetum, habitans in Wyck.

Heerderen (Herderen).

17 Dec. Martinus HERMANS et Catharina, filia Joannis FLAEREN de Heerderen.

Wonck.

27 Dec. Joannes, filius Joannis BUKET et Elisabetha, filia quondam Adami DE RIEUWE in Wonck habitantes.

1607.

Wonck.

1 Januarii. Joannes, filius Joannis WILKET et Jehenna, filia Aegidii DE EMAL habitantes in Wonck.

Lixhe et Naye (Lanaye).

26 Februarii. Joannes, filius quondam Michaelis LE SAULVEUR de Emben, et Elisabetha, uterque habitans al Naye.

Haccourt et Hallebaye.

27 Februarii. Sebastianus CUIT de Hallebaye et Elisabetha, filia Alberti BERTHOUL de Haccourt.

Al Naye (Lanaye) sub Lixhe.

23 April. Renerus, dictus Rençon REYNERT del Naye, et Elisabetha, filia q (2) Francisci DE SAERT de Nivel, relicta q. Rasonis de Puiche del Naye.

Sti Joannis Trajecti.

25 Maii. Cornelius VAN AKEN, filius Joannis VAN AKEN in Ancora (3) et Margareta GRATII, filia Joannis Baptistae in Ventimola, cives Trajectenses.

---

(1) Souvrée, afdeeling van de gemeente Visé (Visetum).

(2) q. = quondam, Nederl. *wijlen.*

(3) De familie van Aken bewoonde een huis, dat een anker tot uithangbord of tot gevelsteen had; daarvandaan was het bij van Aken »in het anker.« Zoo was het bij de Grati »in den windmolen« (in Ventimola); bij Graven »in het hoefijzer«; bij Moers »in den zwarten leeuw«; bij van Meer »in den Rozengaard«; bij Valkenborgh »in het Zwaard«; bij Happarts »in den Wijngaartrank«; enz. enz.

Digitized by Google

Emal (Emael).

9 Junii. Hieronimus DE PEETERS, miles praesidiarius Trajectensis et Ida, filia Servatii ISSEREN, civis oppidani Trajectensis, habitis litteris demissoriis et attestatione proprii ipsorum parochi. Eodem die eos copulavi.

Roclenge.

23 Junii. Alexander FOUAIGE et Elisabetha, filia Mathiae FRENEA, uterque subditus in Rocquelenge.

1608.

Sti. Mathiae Trajecti.

10 Januarii. Jacobus HOUBRECHTS et Catharina THELEN alias LOYEN.

14 Aprilis. Bartholomeus JANSSEN et Genoveffa JONGEN.

Bruest et Eysden.

20 Aprilis. Joannes CLOOT, ex parochia Sti. Nicolai et Maria HAEGHEN ex parochia Sti. Mathiae, cives Trajectenses. Contraxerunt coram pastore de Bruest et Eysden.

Herstallium (Herstal) et Canne.

23 Aprilis. Martinus, filius quondam Godefridi GUEYENS de Can, et Anna, filia Theodorici DE HOUSS ex Herstallio.

Emal, Can et Loedenaken (Lanaken).

15 Junii. Godefridus LEONARDI, colonus sive villicus in Cauberch(1) sub Loedenaken, et Maria, filia Joannis SWYNNENS de Can contraxerunt in ecclesia de Can coram pastore in Emal de consensu pastoris in Can, Domini Joannis Petri.

Sti. Nicolai Trajecti.

28 Juli. Henricus LENSSEN et Christina, filia Waltheri TOSSANI, uterque Sti. Nicolai, cives Trajectenses.

Sti. Mathiae Trajecti.

21 Aug. Henricus BECKERS et Catharina GOETSCHALCX.

---

(1) Caberg, vroeger gemeente Lanaeken, thans gemeente Wilre-Oud-Vroenhoven.

Digitized by Google

Emalia.

3 Nov. Franciscus, filius Francisci AB HERFF ex Wyck, et Helwygis BOUWENS parochiae Sti. Mathiae Traject., habitis litteris demissoriis proprii parochi, domini Ludovici Proost, parochi Sti. Mathiae Traj.

Gronsfelt.

12 Nov. Joannes HEMEKENS et Elisabeth.

Trajecti Sti. Joannis Baptistae.

14 Nov. Godefridus WAELPERS de Meysche, parochianus Sti. Joannis Baptistae, et Anna FERDINANDI ex parochia Sti. Martini in Wyck.

Sti. Petri prope Trajectum.

10 Dec. Jasparus LEMMENS de Ryckholt et Anna VAN HINSBERG.

Sti. Joannis Traject.

30 Dec. Nicolaus MEYLARTZ et Cornelia vulgo Neliken, filia Joannis BEUTENAKEN, pridem consulis Trajectensis.

1609.

Trajecti S. Joannis.

28 Januarii. Henricus MEYERS et Anna DONRAED.

Sti. Nicolai Traject.

1 Februarii. Hubertus HOUBEN et Maria IN DEN BONTEN OSS.

Trajecti Sti. Joannis.

21 Aprilis. Obtinuerunt remissionem omnium bannorum Joannes KERN et Wendula KENNEMAN, parochiani Sti. Joannis Baptistae Traject.

Trajecti Sti. Nicolai.

28 Aprilis. Joannes BECKERS et Ida MERTENS, parochiani Sti. Nicolai, obtinureunt remissionem omnium bannorum.

Fexhe et Slins.

4 Maij. Relaxatio unius banni, facta Francisco, filio TILMANI de Fexhe, et Clementiae, filiae Petri LE SAULVEUR de Slins.

Digitized by Google

Haccourt.

4 Maij. Relaxatio unius banni, facta Gabrieli, filio COLLARDI GABRIELIS, et Johannae Joannis DE REUX, parochianis de Haccourt.

Trajecti Sti. Joannis.

23 Mai. Relaxatio duorum bannorum pro Hermano HERMENS et Johanna, filia Magistri Joannis VAESENS, chirurgi, op die steyne brugge.

Traject. Sti. Martini.

30 Maij. Gerardus SOLLERS et Barbara DUSINCX, parochiani Sti. Martini in Wyck Trajecti, obtinuerunt remissionem unius banni.

Sti. Nicolai Trajecti.

6 Junii. Hermannus DE MULCKEN et Jehenna DE HUSS sub parochia Sti. Nicolai Trajecti, habuerunt remissionem unius banni.

Sti. Nicolai Trajecii.

11 Junii. Facta est remissio omnium bannorum Arnoldo JASPARS de Sto. Petro, contrahente cum Menta DE REMERSTOK, parochianis Sti Nicolai.

Sti. Nicolai Trajecti.

13 Junii. Remissio unius banni pro Arnoldo HAMONT et Jehenna BOSS.

Sti. Martini in Wyck.

12 Julii. Nicolaus BEECKMANS VAN DER LYNDEN et Catharina CLEYNEN, parochiani Sti Martini in Wyck, habuerunt remissionem duorum bannorum.

Sti. Nicolai Trajecti.

13 Julii. Nicolaus VAN EMMES et Ida CALDENBERCH, obtinuerunt remissionem unius banni. Erant et sunt parochiani Sti. Nicolai Trajecti.

Trajecti Sti. Nicolai.

18 Julii. Remissio duorum bannorum pro Wilhelmo, filio Leonardi VAN DEN BROEGK molitoris et Maria, filia Wilhelmi BRUID, parochianis Sti. Nicolai Trajecti.

Digitized by Google

Trajecti Sti. Martini à Wyck.

11 Aug. Remissio omnium bannorum pro Philippo, filio Magistri Philippi PELLENROCK, chirurgi in parochia St. Martini in Wyck, contrahente cum Anna BRUWERS alias CAMPS de Maseyck.

Trajecti Sti. Nicolai.

23 Aug. Remissio trium bannorum, facta Levino VAN DER REYT et domicellae Annae Mariae CUERENS, parochianis St. Nicolai Trajecti.

Trajecti Sti. Joannis.

28 Aug. Remissio omnium bannorum, facta Hermanno HERMANS et Angelae DECKERS, parochianis St. Joannis.

Trajecti Sti. Martini in Wyck.

5 Sept. Remissio duorum bannorum pro Paschasio PACHT, in Wyck commorante, et Magdelena VAN DER BURSE parochiana Sti. Nicolai.

Sti. Joannis Trajecti.

27 Oct. Remissio omnium bannorum, facta Aegidio LEYSSEN et Mariae GOUTBLOM.

Bernauw (Berneau).

19 Nov. Remissio duorum bannorum, facta Danieli, filio Danielis IN DE WYER, et Agneti BERGHERHUYZEN.

Sti. Mathiae.

28 Nov. Remissio duorum bannorum pro Lamberto KEYSERS et Mechtilde KARIS.

1610.

Viseti (Visé).

16 Januarii. Joannes, filius Joannis LE SCRINIR et Lucia, filia Joannes CHAPLIIR.

Sti. Nicolai Trajecti.

28 Januarii. Gerardus MOYENS, contracturus cum Juditha WINTHAEGEN, obtinuit remissionem unius banni.

Digitized by Google

Sti. Matheae Trajecti.

19 Januarii. Guilhelmus AELBERTZ obtinuit remissionem omnium bannorum contracturus, cum Aleyde vulgo Elske, filia q. Lamberti BLEUS.

Heer prope Wyck.

10 Februarii. Bartholomaeus GHELEN van Ransdael et Maria, filia Arnoldi HUBEN de Heer.

Sti. Nicalai Trajecti.

12 Februarii. Rolandus VAN LANDUTZ et Catharina CALDENBERCH.

Trajecti Sti. Joannes.

13 Februarii. Paulus GHEREDTZ van AELBEEK et Maria WYNANTZ.

Bemelen.

20 Februarii. Theodoricus CRUTZ et Anna OLISLEGERS.

Sti. Nicolai Trajecti.

22 Februarii. Paulus Balthasar POELET et Elisabetha, filia Nicolai KRAMPEN.

Sti. Joannis Trajecti.

4 Maij. Joannes STEECK et Maria PELLENROCX, relicta q. Georgii BUYLEN.

Sti. Martini à Wyck.

16 Maij. Henricus DE WOLSDEN et Helwygis DE STRUCHT, subditi in Wyck.

7 Augusti. Henricus, filius Joannis VAN AKEN in Ancora, et Anna STATEN in Lanaken.

Sti. Nicolai.

23 Oct. Domicellus Henricus CLUTT et domicella Catharina DE PALANT (1).

Trajecti Sti. Nicolai.

10 Novembris. Servatius VAESSEN op die steenen brugge et Maria HERMANS alias HUBERTIS.

---

(1) Zie de Genealogie von Pallant uitgegeven in de „Herold" Berlijn, 1873 door Richardson (baron von der Vorst-Gudenau).

Digitized by Google

Trajecti Sti. Mathiae.

14 Novembris. Lambertus BROUNS et Aleydis, filia Jacobi WEGGEN, parochiani Sti Mathiae.

Visetum.

21 Novembris. Leonardus, filius Nicolai TIERMAYEN et Helwygis filius Anthonii LE CHAPLYR.

Sti. Joannis Traject.

25 Novembris. Nicolaus A PASCUIS de Beern et Magdalena STEENMETSERS.

1611.

Oupey.

12 Januarii. Magister Joannes Jamsini JAMAR de Emal et Catharina, filia Bartholomei BONHOMME de Oupey.

Trajecti Sti. Nicolai.

4 Februarii. Jacobus FRANSENS et Gertrudis LUEYENS.

Trajecti Sti. Nicolai.

10 Februarii. Bartholomeus CLAUWEN en Anna GRAEVEN.

Trajecti.

11 Aprilis. Joannes CASTIER et Margareta DE HALLE.

Trajecti.

21 Aprilis. Ludovicus dictus Loij REYPART et Maria REYNERS ex Sto. Petro.

Bernauw.

3 Maij. Domicellus Joannes WONCKEL ex parochia Ste Fidei extra muros Leodienses et Anna BOSS de Bernauw.

Visetum mosae (1).

9 Maij. Joannes filius Leonardi BOEDECHON et Maria, filia Anthonii LECHAPLIJR.

---

(1) Visetum Mosae is Visé of Maaswezet, ter onderscheiding van Visetum Campi of Veldwezet.

Digitized by Google

Sti. Mathiae Trajecti.

17 Maij. Bartholomaeus ATTENROEDE et Jehenna HARDY.

Emal ex commissione et consensu pastoris
Sti. Joannis Baptistae Trajecti.

29 Maii. Mathaeus GERENS et Susanna METZ.

Sti. Mathiae Trajecti.

1 Junii. Renerus LOUVERIX et Elisabeth DE GLEEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

18 Junii. Magister Hubertus CREUSEN et Anna DE HERKENRAEDE.

Canne.

9 Julii. Jan MOERS et Catharina, filia Joannis AB ECKELRAED.

Wonck.

12 Julii. Gerardus, filius Joannis FOUAIGE et Jehenna, filia Simonis DE L'ISLE.

Visetum Mosae.

18 Julii. Tossanus COXIE de Forret prope Cambrisis, miles sub capitaneo Fernando et Catharina, filia COLLINI de Sovreto prope Viseto.

Sti. Martini Trajecti.

4 Augusti. Joannes PAES de Wyck et Elisabeth DE OOST.

Sti. Mathiae.

4 Augusti. Arnoldus VAN MEER et Elisabeth WOUTERS.

Ora Gallica (Heure-le-Romain).

11 Augusti. Henricus REYNETTE de Wonck et Elisabetha, filia Joannis DE L'ABBEY, senioris de Ora Gallica.

Sti. Joannis Trajecti.

24 Augusti. Arnoldus, filius Wilhelmi SANDRIS ex Sittart, et Catharina, filia Baltus VAN NAMEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

25 Augusti. PETRUS JOURNO, capitaneus burgondicus in praesidio Trajectensi, ex legione Baronis Balangonii, et domicella Johanna

Digitized by Google

CURINCX parochiana Sti. Nicolai Trajecti, contraxerunt coram me in templo Bogardorum, de expresso consensu Domini Jacobi Comans, parochi Sancti Nicolai.

Sti. Mathiae Trajecti.

24 Septembris. Martinus POFFELINS et Maria CORTEN.

Sti. Martini Trajecti.

29 Septembris. Joannes MOENS et Anna CLASSENS.

Foro-Comitis (Fouron-le-Comte).

5 Octobris. Michael filius Joannis DE BITZEELSBERCH et Mechtildis, filia Joannis DE MUELEBERCH.

Sti. Martini Trajecti.

22 Octobris. Paulus CUSTERS et Anna JEHAES.

Sti. Mathiae Trajecti.

3 Novembris. Nicolaus BEVERS et Agnes BERGOIS.

Sti. Joannis Trajecti.

4 Novembris. Leonardus MINCKELERS et Maria DE NAMEN.

Sti. Joannis Traiecti.

20 Novembris. Henricus FRANCIS et Catharina HERMANS.

1612.

Sti. Nicolai Trajecti.

4 Januarii. Wilhelmus NYPELS alias HAENEN et Agnes HAEMEKERS.

Sti. Mathiae Trajecti.

7 Januarii. Mathias VAN BERGHE et Catharina VOETS.

Sti. Martini in Wyck et Hoeghem (Heugem).

7 januarii. Arnoldus POTMANS ex Hueghem et Catharina MEYS.

Sti. Mathiae Traject.

9 Januarii. Joannes SMEETS et Elisabetha COENEN.

Digitized by Google

Sti. Mathiae Trajecti.

18 Januarii. Joannes AB OFFENBEECK et Aleydis, filia Mathiae VAN HERFF.

Sti. Martini in Wyck Trajecti.

19 Januarii. Clemens ABRION et Joanna, filia Joannis HALEN visetensis.

Sti. Nicolai Trajecti.

21 Januarii. Gerardus HERMANS et Margareta RYCKELT.

Sti. Nicolai.

29 Januarii. Joannes LANSMANS et Catharina DIRICKS.

Glons.

30 januarii. Jacobus, filius Jacobi JACQUEMINI et Jehenna, filia Mathiae DE VIVIER.

Trajecti Sti. Nicolai.

3 Februarii. Joannes RAEVE, familius Domini, Gubernatoris Trajectensis et Gertrudis SWANEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

1 Martii. Wilhelmus HAENEN et Elisabeth NYPELS.

Sti. Nicolai.

3 Martii. Nicolaus NYSMANS et Catharina NYPELS.

Dolhen (Dolhain).

4 Martii. Leonardus VAN DEN BROECK et Maria HAEGHELSTEIN de Feneur.

Sti. Joanis Baptistae Trajecti

4 Martii. Leonardus, filius Leonardi BRUYSERBOSS et Maria Loy GHUERTS.

Sti. Joannes Trajecti.

6 Martii. Cornelius MOERS et Barbara Rutgeri JACOBI.

Trajecti.

9 Maii. Servatius MERTENS et Oda NELISSENS.

Digitized by Google

Trajecti.

16 Junii. Dionisius NYS de Ghenck et Elisabeth SIMENS.

Trajecti.

9 Julii. Joannes TEUTEN et Helwygis HUBRICX.

Sti. Nicolai Trajecti.

24 Julii. Jacobus DE MOGRE, famulus et domesticus Dni Gubernatoris Trajectensis et Maria MEERS.

Viseti Mosae.

24 Julii. Daniel, filius Danielis de EFFNEY et Juwetta, filia Joannis CLOES.

Sti. Petri (Sint-Pieter bij Maestricht).

19 Augusti. Arnoldus VAN ECKELROY ex St. Petro et Anna DE VLEYTINGHEN.

Sti. Martini in Wyck.

2 Septembris. Joannes DE LA VERYR Aldernardensis et Johanna FIS.

Sti. Petri.

9 Septembris. Magister Dionisius, filius Magistri Joannes GANGELT, chirurgi et Maria, filia Arnoldi AERTZ.

Dolhen.

4 Octobris. Henricus PAESQUEA et Agnes DE SPRIMONT.

Vlytingen.

6 Octobris. Quintinus VAN ZEEZINGHEN et Anna Martini CLAUS.

Sti. Petri.

27 Octobris. Laurentius DE WYLRE et Maria HAEMELERS.

Capellano Maiori Legionis Burgundicae presidiariae Trajectensis.

27 Octobris. Philippus GAUTIER, miles Burgundus praesidiarius Trajectensis, et Joanna DESPRÉ.

Sti. Nicolai Trajecti.

10 Novembris. Guillelmus LUEYENS et Gertrudis VAN BUN.

Digitized by Google

Sti. Mathiae Trajecti.

13 Octobris. Balduinus del SAUVENIJR et Maria HUSTIN.

Capellano majori legionis Burgundiae in oppido Trajectensi.

18 Novembris. Joannes GUILLELMI, miles Burgundus, et Martina NELISSE Visetensis.

Sti. Joannis Trajecti.

26 Novembris. Stephanus SCHRIJNEMAKERS et Anna HELLINCX.

Sti. Joannis Trajecti.

30 novembris. Mathias CLAESSEN de Fleytingen et Anna MEIJSSEN.

1613.

Sti. Mathiae Trajecti et Gronsfeld.

13 Januarii Conrardus CRICKEMANS et Helwygis OOST.

Trajecti Sti. Nicolai.

16 Februarii. Guilhelmus NYPELS et Christina SPAUWEN.

Trajecti Sti. Mathiae.

16 Februarii. Jacobus MARTES et Johanna MELA.

Trajecti Sti. Mathiae.

20 Aprilis. Joannes DANGLEUR de Juppilia (1) et Magdalena Joannis ARNOLDI vidua habitans in platea Sti. Anthonii.

Trajecti Sti. Mathiae.

24 Aprilis. Anthonius CLOOTZ et Gudula SCHUCHEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

3 Maij. Nicolaus VAN DEN WYER de Stockhem et Anna, filia Gerardi DRIESENS, consulis Trajectensis.

Bemelen.

17 Maij. Aegidius CORBÉ et Cornelia DE CELLY.

Can.

23 Maij. Thomas DRIJVERS, famulus Domini Melchioris de Palant, Domini de Emael et Nedercan, et Isabella.

---

(1) Jupille bij Luik.

Digitized by Google

Sti. Mathiae Trajecti.

18 Maij. Joannes VAN DEN ACKER et Barbara VAN MEER.

Sti. Mathiae Trajecti.

11 Junii. Anthonius CLOOT et Catharina GHERDINGHEN.

Can.

16 Julii. Aegidius, filius Henrici, GHILISSEN et Margareta, filiia Arnoldi PANNESLEGER.

Traject. Sti. Nicolai.

18 Septembris. Servatius CONINCX et Anna DIERICX.

Visetum ad Mesam.

18 Septembris. Joannes, filius Jacobi VERVY et Catharina orphana.

Trajecti Sti. Mathiae.

21 Septembris. Henricus CRIECKELMAN et Gertrudis, filia Servatii CREYEN.

Sti. Mathiae Trajecti.

26 Septembris. Guilhelmus FEUTENS et Catharina CATERS.

Sti. Martini à Wyck.

12 Octobris. Leonardus BECKERS et Gertrudis BRUWERS de Bruntruver.

Sti. Martini in Wyck et Sti. Nicolai Trajecti.

23 Octobris. Petrus VAN DER WAERDEN et Maria FREDERICX.

Trajecti Sti. Nicolai et Mathiae.

24 Octobris. Adrianus ab HILDERNISSE et Veronica DE GALLEANO.

1614.

Visetum Mosae.

10 Februarii. Lambertus filius q. Jacobi DE PONT de Selessin prope Leodium, et Aleydis NOPPIS, vidua q. Joannis Collin de Sovreto prope Viseto.

Digitized by Google

Visetum Mosae.

19 Januarii. Leonardus, filius Petri THIERNAGNY et Anna, filia Mathiae VERVY.

Sti. Mathiae Trajecti.

20 Januarii. Henricus a MEERSEN et Maria SYMENELS.

Sti. Martini in Wyck.

25 Januarii. Martinus PITSROGGE et Catharina WAYEMBORCH.

Sti. Joannis Trajecti.

4 Februarii. Joannes DE VYSCH et Maria SCHAERS.

Sti. Mathiae Trajecti.

9 Februari. JOANNES VAN MERSEN et Elisabetha DE THOEN.

Sti. Mathiae Trajecti.

9 Februarii. Joannes VERHEIJEN et Maria VRANCKEN.

Sti. Martini in Wyck.

1 Aprilis. Petrus PETITJAN et Cornelia, filia Tilmanni SOLDERS. Obtinuerunt remissionem omnium bannorum et de consensu proprii ipsorum parochi contraxerunt in Emal.

Trajecti Sti. Joannis.

29 Maij. Mathias AERTZ et Helena COEMANS.

Sti. Nicolai Trajecti.

26 Junii. Arnoldus VAN VLOEDORP et Gertrudis HAENEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

3 Julii. Guilhelmus PHILIPPI et Maria BEUELMANS.

Sti. Nicolai Trajecti.

17 August. Guilhelmus VAN HURN et Gertruidis ACKERMANS.

Emal.

15 Sept. Arnoldus DE MOMBEECK de Burchloon (1) et Catharina, filia Aegidii DE BERLU, militis praesidiarii Trajecti in Wyck; de consensu pastoris in Wyck in Emal contraxerunt.

---

(1) Borgloon.

Digitized by Google

Sti. Mathiae.

11 Oct. Godefridus ROEMENS et Catharina JANSSEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

21 Octobris. Eustachius Lamberti CORBEAU et Elisabetha DE SEEFF.

Sti. Mathiae.

15 Novembris. Guilhelmus VAN GULPEN et Cecilia PITTEN.

Sti. Nicolai.

16 Novembris. Jacobus BASTINS et Elisabetha LOWERICX.

Sti. Nicolai Trajecti.

17 Novembris. Leonardus SONNEMANS et Elisabeth VAN AECKEN.

Emal.

9 Decembris. Nicolaus, filius Nicolai BETTONVILLE, et Catharina SNYDERS, cives Trajectenses, subditi pastoris Sti. Mathiae. Contraxerunt in Emal cum consensu proprii ipsorum parochi.

1615.

Sti. Joannis Trajecti.

5 Januarii. Nicolaus DRUYSTERBOSS et Maria WYNANTZ.

Sti. Martini in Wyck.

20 Februarii. Joannes LAMBOT de Rona, terrae Stabulensis, et filia q. Mathiae de HERFF, subdita Sti. Martini in Wyck.

Sti. Nicolai.

22 Februarii. Laurentius MEYS et ANNA MEYERS.

Visetum Campi (Veldwezet).

28 Februarii. Simon DE BERENBROECK, subditus pastoris in Ghellick, et Anna MOERS ex Viseto Campi.

Sti. Mathiae.

3 Martii. Joannes CAPOUNS et Elisabetha SEVERIJNS.

Trajecti Nicolai et Sti Mathiae.

25 Aprilis. Godefridus SALM et Maria NYS.

Digitized by Google

Capellano majori legionis Hispanicae quam regit nobilis Dominus Joannes Monetius, modo Sittardi residens.

Thomas CONDÉ, miles hispanus legionis Domini Monetii, et Anna DE XEN, obtinuerunt remissionem omnium bannorum, ad contrahendum coram Domino Michaeli Monferato, Capellano majore dictae legionis, die Lunae proxime sequente quae est 27 Aprilis 1615.

Sti. Mathiae Trajecti.

12 Maij. Philippus SMEETS et ANNA KEYSERS.

Sti. Martini in Wyck.

12 Maij. Joannes DE SPA et Margareta SANTRÉ.

Sti. Petri prope Trajectum.

18 Maij. Thomas CREUSEN, filius q. Jacobi CREUSEN et Oda, filia Joannis VAN DEN BIESSEN.

Sti. Martini in Wyck.

22 Maij. Joannes FLAMMEN et Maria BLANCHART, filii militum praesidiariorum Trajectensium.

Sti. Mathiae Trajecti.

26 Julii. Joannes, filius Petri DE FOSSE, civis Visetensis, et Catharina, filia Nicolai DE BETTONVILLE, subdita pastoris Sti. Mathiae.

Sti. Martini in Wyck et Sti. Joannis Trajecti.

27 Junii. Simon SCHEFFENERS et Maria DAVID.

Sti. Joannis Trajecti.

7 Septembris. Wilhelmus LAMERSCHOTT et Maria LIMPENS.

21 Septembris. Domicellus Nicolaus BRYEL de Eys et Domicella Maria EYNATTEN de Nieuweborch prope Gulpen (1).

Wyck Sti. Martini etSti. Joannis Trajecti.

6 Octobris. Godefridus VAN DER EYCKEN et Angela sive Engelberta DE MUNSTER.

---

(1) Het huwelijk van Nicolaas van Breil van Eys met Maria van Eynatten van Neubourg wordt door het „annuaire généalogique des Pays-Bas, année 1874", verkeerdelijk op den 4en Maart 1617 gesteld.

Digitized by Google

Sti. Joannis et Sti. Mathiae Trajecti.

22 Octobris. Joannes ROMBOUTS et Anna VAN WELLEN.

Sti. Nicolai Trajecti.

12 Novembris. Lambertus DE VAULX et Anna, filia Tossani WALTERI.

1616.

Sti. Martini in Wyck.

16 Januarii. Paulus WYNANTS et Maria GHYSEN.

Sti. Mathiae Trajecti.

4 Februarii. Renerus BOOS et Agata HERKENRAD.

Sti. Nicolai Trajecti.

6 Februarii. Leonardus JACOBS et Mechtildis VALKENBURCH.

Sti. Nicolai Trajecti.

11 Februarii. Nicolaus MEYS et Gertrudis MEYERS.

Ibidem.

13 Februarii. Henricus VAN HORN et Anna DIONYS.

Veltwezet.

22 Aprilis. Guilhelmus VAN DER STRAETEN et Maria LAUREETEN.

Sti. Joannis Trajecti.

26 Aprilis. Gerardus NOOTSTOCK et Ida HAEGHEN.

Sti. Joannis Trajecti.

14 Junii. Andreas DE STOCKHEM et Isabella NYSMANS.

Sti. Mathiae.

27 Junii. Joannes VAN HALL et Cornelia CLOOTS.

Sti. Joannis Trajecti.

28 Junii. Frambachius WALHORN et Mechtildis WYNEN.

Ibidem.

3 Julii. Conrardus CONEN et Gertrudis VAN GANGELT.

Digitized by Google

Sti. Martini et Joannis Baptistae Trajecti.

16 Julii. Joannes ROOSEN et Gertrudis DAEMS.

Ibidem.

1 Augusti. Nicolaus OLYSLEGERS et Maria KREKELS.

Sti. Joannis Baptistae Trajecti.

9 Augusti. Magister Andreas VAN BUEL, licenciatus et Isabella HILDERNISS.

Sti. Mathiae Trajecti.

12 Augusti. Joannes PALMEN et Catharina DE HEES.

Sti. Joannis Trajecti.

26 Sept. Waltherus DE MERSEN et Helwygis VAN BROICK.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai Trajecti.

10 Oct. Philippus HESIUS et Catharina, filia Ottonis VAN OPHOVEN.

Sti. Mathiae et Nicolai Trajecti.

23 Octobris. Joannes VAN NAEMEN et Barbara LOWERICX.

Lixhe et Gulpen.

16 Novembris. Michael, filius Laurentii BETTONVILLE in Loen sub Lixhe, et Catharina CRONENBORCH de Gulpen.

1617.

Sti. Joannis Trajecti.

9 Januarii. Lambertus SLEYPEN et Catharina HELLINCX.

Sti. Mathiae Trajecti et Sti. Nicolai.

10 Januarii. Joannes BYEN et Elisabeth VAN DEN BYESSEN.

Sti. Martini in Wyck.

21 Januarii. Paschasius RESEN et Catharina SCHATTEN.

Sti. Mathiae Trajecti.

25 Januarii. Theodoricus VAN GLEEN et Maria OOST, ex Sancta Gertrude.

Digitized by Google

Sti. Mathiae Trajecti.

26 Januarii. Henricus HAENEN et Maria NYS.

Sti. Mathiae et Martini à Wyck.

27 Januarii. Wilhelmus ALBERS et Maria KOKEN.

Sti. Mathiae.

1 Aprilis. Wilhelmus CUYPERS et HELENA HAENEN.

Sti. Nicolai.

9 Aprilis. Joannes OFFENBEECK et Margareta VAN DEN POEL.

Sti. Joannis.

27 Aprilis. Conrardus JECKERMANS et Agatha COECKEN.

Ibidem.

18 Maij. Thomas CREYEN et Anna MUNSTER.

Loedenaken (Lanaeken).

10 Junii. Henricus GHILISSEN et Maria ROECX.

Sti. Martini in Wyck et Sti. Nicolai.

25 Junii. Arnoldus VLOEDORP et Catharina AERTZ.

Sti. Mathiae.

28 Junii. Hermannus SWENNEN et Barbara LYBRECHT.

Wonck.

16 julii. Henricus FOUWAIGE et Maria GERSSON.

Sti. Mathiae Trajecti.

Augusti. Joannes VAN GERTRUIJEN et Barbara IN DE STEGHE.

Sti. Nicolai.

3 Septembris. Emundus DE SISDORP, miles, et Catharina VAN DER HEYDEN, subdita pastoris Sti. Nicolai. Contraxerunt in Emael.

Heerderen et Sti. Nicolai Trajecti.

4 Septembris. Henricus GRAVEN et Maria, filia Joannis VAN AECKEN. Contraxerunt in Heerderen.

Digitized by Google

Sti. Petri prope Trajectum.

4 Septembris. Bernhardus VAN MUNSTER, subditus pastoris Sti. Nicolai, et Maria, filia q. Magistri Joannis VAN GANGELT, chirurgi in Sto. Petro.

Sti. Mathiae.

8 Sept. Joannes VAN WUESTENRADE et Elisabetha SMEETS.

Ibidem.

30 Sept. Nicolaus BUTENEERS et Maria VAN DER HAEGHEN.

Sti. Nicolai.

5 Octobris. Franciscus MEYERS et Sara VAN DER HEYDEN.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai.

7 Octobris. Henricus FINIERS et Ida VAN ISEREN.

Sti. Nicolai.

10 Octobris. Egidius GRAVEN et Barbara THIELEN in 't Bruijn.

Ibidem.

11 Octobris. Lucas, filius Pauli ROSMER de Emal, et Anna, filia Walteri VAN AUST.

Vistum Mosae.

11 Oct. Servatias, filius Mathiae SERVA, et Maria, filia Theodoricus D'ODEMONT.

Breust et Eysden.

15 Octobris. Petrus, filius Magistri Joannis FRANSEN, et Clara filia, q. doctoris Hermanni GRYFFENRAYE.

Sti. Mathiae.

15 Oct. Cornelius JORISSEN et Anna NYS.

Sti. Joannis et Mechliniae.

30 Octobris. Edmundus CRICKELMAN, civis Trajectensis, subditus pastoris Sti. Joannis, obtinuit remissionem omnium bannorum, pro parte sua, ad contrahendum matrimonium cum Anna VAN KIEL Mechliniensi, filia q. Joannis van Kiel et Elisabethae van Stevel, legitimorum conjugum Mechliniensium.

Digitized by Google

Sti. Mathiae.

19 Novembris. Godefridus JEKERMANS et Caecilia WYNEN.

Ad Reverendum Dominum Decanum Sti. Servatii Trajecti.

22 Novembris. Generosus Dominus Claudius DE LANOY, guber nator Trajectensis et Claudia D'ELS.

1618.

Sti. Mathiae.

10 Januarii. Stephanus VAN BERN et Maria BERNS.

Sti. Joannis Trajecti.

16 Januarii. Aegidius VAN HAM et Barbara COECKEN uterque viduus.

Sti. Nicolai.

18 Januarii. Hilarius VAN BERN et Odilia VAN DEN DRIES.

Sti. Mathiae.

23 Januarii. Hubertus CAPOUNS et Maria BOX.

Visetum Mosae.

29 Januarii. Daniel, filius DANIELIS dicti Lepetit DONEA, et Aleydis, filia Gerardi CORAB.

Sti. Martini in Wyck.

3 Februarii. Bartholomeus BOVIERS et Anna VAN BUNDE.

Ibidem.

5 Februarii. Paulus VAN BERNE et Catharina VOETZ.

Can.

5 Februarii. Petrus GHILISSEN viduus et Catharina.

Sti. Nicolai.

7 Februarii. Andreas BEUTENAKEN et Maria MAES.

Ibidem.

12 Februarii. Arnoldus CAPPOUNS et Mechtildis PHILIPPENS.

Ibidem.

12 Februarii. Leonardus NYPELS et Anna NYST.

Digitized by Google

Visetum Mosae et delle Naye (Lanaye).

13 Februarii Hubertus HUYN, viduus, et Anna, filia q. Erasmi DE PUYCHE.

Sti. Joanni Trajecti.

14 Februarii. Servatius, filius q. Engelberti LICHTEMBORCH, ex libertate Sti Petri, prope Trajectum, et Maria, filia q. Servatii HAEMEKERS.

Sti. Nicolai.

23 Februarii. Renerus FINIERS et Maria BEST.

Ibidem.

23 Aprilis. Leonardus PETERS et Mechtildis VERMAESEN.

Sti. Joannis Baptistae.

17 Maij. Nicolaus MEYERS et Margareta EYGEN.

Sti. Martini in Wyck.

1 Junii. Gerardus MEES et Helena DE WAER.

Sti. Mathiae.

16 Junii. Petrus POTMANS et Elisabeth VAN GHELEEN.

Ibidem.

30 Junii. Melchior LAURETEN et Catharina ROSEMONTS ex Viseto Campi.

Sti. Martini in Wyck.

22 Julii. Nicolaus MEYERS, subditus St. Martini in Wyck, et Elisabetha ISEREN in Schinnen.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

24 Julii. Jacobus PEERKENS et Anna CANEN.

Sti. Joanis et Sti. Mathiae.

5 Augusti. Nicolaus DIERICX et Anna DE BOEN.

Sti. Joannis et Sti. Joannis Trajecti.

12 Augusti. Paulus BACCHUYS et Helena SYMONS DE PALUDE. Contraxerunt Hasseleti in peregrinatione ad Montem acutum.

Digitized by Google

Sti. Joannis.

3 Septembris. Arnoldus BROCKEN et Elisabeth VAN HINNESDAEL.

Sti. Joannis Trajecti.

29 Septembris. Dominus Capitaneus Joannes DE SAINCT MAY et Johanna DE CHOKIER.

Sti. Martini in Wyck.

16 Octobris. Emundus DE ARDENIA, subditus pastoris Stae Aldegundis Leodii, et Anna ALEXANDRI, subdita pastoris S. Martini in Wyck.

Sti. Nicolai.

26 Novembris. Martinus VAN SICHEN et Elisabeth ENGELEN.

1619.

Sti. Joannis et Sti. Martini.

7 Januarii. Theodoricus BRUELS et Maria RUYLANT.

Sti Nicolai et Sti. Mathiae.

26 Januarii. Lambertus GRAVEN et Cornelia CLOOTS.

Sti. Nicolai et Viseti Mosae.

28 Januarii. Guilhelmus DE PERON, Visitensis, et Maria VAN HEER, subdita pastoris Sti. Nicolai. Contraxerunt in Heugem.

Sti. Mathiae et Sti. Martini.

10 Aprilis. Wynandus STEVENS et Maria GRÉGOIR.

Sti. Martini in Wyck.

17 Aprilis. Abrahamus STEYFFS et Maria MYES.

Sti. Nicolai et Sti. Mathiae.

29 Aprilis. Servatius NYPELS et Anna NYSTEN.

Sti. Martini in Wyck.

29 Aprilis. Leonardus HAPPARTZ et Anna VISSERS.

Ibidem.

25 Maij. Franciscus HUYBRECHTS et Catharina HAESEMAECKERS.

Digitized by Google

Emal.

9 Junii. Joannes GENTES, miles praesidiarius Trajectensis, et Maria BACCHUSIUS, subdita pastoris Sti. Joannis Trajecti. Contraxerunt in Emal.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis Trajecti.

23 Junii. Servatius HERMANS et Catharina OLYSLEGHERS.

Sti. Joannis Trajecti.

28 Julii 1619. Lambertus DE SAIFFE, miles praesidiarius Trajectensis de cohorte capitanei Joannis de Fillez, et Clara VAN WEMBERCH.

Wyck et Breust.

10 Octobris. Hubertus VLYCK ex Bruest, et Anna KAKARTZ ex Wyck.

Sti. Mathiae.

3 Novembris. Leonardus CRAMPEN et Agnes VAN NAEMEN.

Sti. Nicolai.

25 Novembris. Joannes VAN AKEN et Barbara THISIUS.

1620.

Sti. Nicolai Trajecti.

1 Martii. Philippus NYPELS et Juditha VILLERS.

Sti. Nicolai Trajecti.

8 Julii. Theodoricus MAROYEN et Catharina STEYNBERCH.

Ibidem et Breust.

13 Julii. Nicolaus JANSEN et Maria VAN DEN BROECK.

Sti. Martini in Wyck.

22 Julii. Adamus Stephani VAN MOERSEL et Margaretha Aegidii VAN GAESSELT.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

20 Octobris. Aegidius JANS VAN BOXTEL et Maria BROEKEN.

Digitized by Google

Sti. Joannis Trajecti.

28 Octobris. Magister Leonardus PALUDANUS et Cordula BELTGENS.

Ibidem et Sti. Martini.

26 Novembris. Symon LAMBRECHTS et Elisabetha COEN.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis Trajecti.

26 Novembris. Jacobus VAN DEN BYESSEN et Gertrudis BARWASSER.

Sti. Mathiae Trajecti.

27 Novembris. Bartholomaeus DE NEVERE et Anna DE LA THOUR.

Ibidem.

27 Novembris. Cornelius MOUS et Elisabeth VAN MERSSEN.

Sti. Nicolai.

28 Novembris. Petrus TAXILLIS et Lutgardis NYKÉ.

1621.

St. Nicolai.

11 Januarii. Petrus MEYS et Elizabetha Joannis BACHUYS. Contraxerunt in Emael.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis.

17 Januarii. Joannes NYSMANS et Catharina VAN STOCKHEIM.

Sti. Nicolai Trajecti.

7 Februarii. Martinus MOL et Catharina CONINCX.

Sti. Nicolai et Sti. Mathiae Trajecti.

8 Februarii. Daniel ROSSEL et Catharina MULKEN.

Sti. Mathiae Trajecti.

10 Februarii. Matheus LENARTZ et Aleydis REYMERSTOCK.

Visetum ad Mosam et Sti. Martini in Wyck.

18 Februarii. Urbanus D'ODÉMONT et Elisabetha, filia Guilhelmi LÉONARD.

Digitized by Google

Sti. Mathiae et Sti. Joannis.

14 Februarii. Arnoldus VAN HEES et Elisabetha HOUBEN.

Sti. Martini in Wyck.

15 Februarii. Henricus BREECKERS et Barbara COECKX.

Ibidem.

15 Februarii. Christianus MOERSSEL et Gertrudis SERVAIS.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai.

17 Februarii. Wynandus NYS et Anna HAENEN.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis.

22 Februarii. Sebastianus MEYERS et Heilwigis EMMERICX.

Sti. Mathiae et Tongris.

7 Maij. Petrus, filius Arnoldi VAN STRYPEN, et Aleydis, filia Joannis VAN HORN.

Sti. Joannis Trajecti.

7 Junii. Hieremias DE THOUR et Joanna RYCKELT.

Sti. Nicolai Trajecti.

15 Junii. Symon BACKES et Mechtildis JAMAR.

Sti. Joannis Trajecti.

2 Julii. Leonardus BOSCH et Maria VAN WOLFFRAET.

Sti. Nicolai et Sti. Mathiae.

12 Septembris. Gerardus DRYES, consul Trajectensis, et Catharina VAN DEN POEL.

Sti. Nicolai Trajecti.

29 Septembris. Joannes ROMME et Elisabeth OLYSLEGERS.

Sti. Martini in Wyck.

11 Novembris. Joannes BEUTENAKEN et Anna FABERS.

Sti. Mathiae Trajectensis.

13 Novembris. Wilhelmus CAPOUM et Joannes SOLDERS.

Digitized by Google

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

15 Novembris. Joannes DE WONCK et Maria, filia Petri BOCX.

Sti. Joannis Trajecti.

21 Novembris. Mathias DAMEN, Sittardiensis, et Elisabetha SCHAESBORCH.

Sti. Joannis et Sti. Mathiae.

25 Novembris. Henricus VAN BERGE et Gertrudis KATERS.

1622.

Sti. Martini et Sti. Mathiae.

6 Januarii. Cornelius VEELEN et Helena HARDVUIJST.

Sti. Joannis et Sti. Mathiae.

6 Januarii. Bartholomaeus BOVIERS et Elisabetha HENNOTZ.

Sti. Joannis Trajecti.

10 Januarii. D. L Andreas BOUWENS et Gertrudis HAPPART.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

25 Januarii. Henricus MABYLE et Catharina AB AKEN.

Sti. Nicolai.

2 Februarii. Renerus BROUNS et Gertrudis CREYTEN.

Ibidem.

7 Februarii. Mathias PHLIPS et ALEYDIS vulgo Els VAN GHENCK.

Sti. Mathiae.

17 Aprilis. Joannes BETTONVILLE et Maria PALMEN.

Haccourt et Sti. Nicolai Trajecti.

8 Maij. Jacobus BODT, eques miles cohortis D^ni^ caputanei DE RUMEN, praesidiarii Trajectensis, et Adriana KARN, filia Joannis Karn etiam militis in Palatinatu defuncti, cohortis principis Barbançon.

Sti. Nicolai.

17 Maij. Aegidius SCHRIVERS et Helena VAN DAELEN

Digitized by Google

Sti. Joannis.

26 Maij. Hubertus VLEYTINGEN et Catharina VAN EYS.

Sti. Martini et Sti. Joannis.

26 Maij. Petrus MARTELET et Margaretha BEMELMANS.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

4 Junii. Paulus GRAEVEN et Maria CLYANS.

Sti. Mathiae.

5 Junii. Lambertus DRIESSENS et Gertrudis VAN DALEN.

Sti. Nicolai.

19 Junii. Petrus SELYS et Gertrudis OLYSLEGERS.

Sti. Joannis.

10 Augusti. Leonardus MINCKELERS et Margareta FERNON alias LAURENTS.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

26 Septembris. Mathias HANNE et Cathorina AB HEES.

Ibidem.

16 Octobris. Paulus GRAVEN et Elisabeth SCRONX.

Sti. Joannis.

13 Novembris. Joannes HAENEN et Mechtildis VAN HERCKENRODE.

Ibidem.

13 Novembris. Hubertus GROETENCLAES, J. U. Licentiatus, et Elisabeth LYSEN.

Sti Martini et Sti. Mathiae.

6 Decembris. Nicolaus VAN OPHOVEN et Maria CLEANS.

Sti. Martini in Wyck.

17 Decembris. Guilhelmus GHELEN et Agnes VAN ALDENHOEVEN.

1623.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai.

8 Januarii. Gerardus BETTONVILLE et Gertrudis PORTA.

Digitized by Google

Sti. Martini.

8 Januarii. Philippus CABO et Elisabetha VAN MULCKEN.

Breust et Sti. Petri.

11 Januarii. Anthonius VLIECK et Elisabeth PAULI, habitans in Lichtenborch.

Sti. Nicolai.

18 Januarii. Renerus VAN HEER et Catharina MAES.

Sti. Joannis et Sti. Mathiae.

25 Januarii. Arnoldus LEMMENS et Isabella GRAVEN.

Visetum Mosae.

30 Januarii. Nicolaus, filius Joannis GILET et Helwygis, filia Petri DE THIER

Sti. Joannis et Sti Petri.

5 Februarii. Theodoricus SLUYSEN et Sophia VAN AUST.

Sti. Mathiae et Eckelraede.

11 Februarii. Paulus VAN GHELEEN et Gertrudis LEMMENS.

Sti. Nicolai.

22 Februarii. Petrus VAN HERCK et Gertrudis IN 'T BROECK.

Ibidem et Sti. Joannis.

26 Februarii. Nicolaus VAN DER MAER et Anna CONINCX.

Visetum Mosae.

26 Februarii. Remigius CLOES et Maria, filia Johannis GERMEA.

Sti. Joannis et Sti. Mengoldi oppidi Huensis.

26 Februarii. Philippus CREYER, parochiae Sti. Mengoldi in oppido Huensi, et Jehenna BERWASSER, parochiae St. Joannis Trajecti.

Sti. Joannis.

26 Februari. Engelbertus NYS et Johanna VAN BERN.

Sti. Nicolai.

27 Februarii. Michael HAMONT et Emerentiana VAN WYRINGHEN.

Digitized by Google

Sti. Martini in Wyck et Sti. Joannis.

23 Aprilis. Henricus REESEN et Barbara VAN BUND.

Wonck et Glons.

3 Maij. Nicolaus vulgo Collardus, filius N. DE BETTONVILLE et Nicolaa, filia BOUVEROUX.

Sti. Joannis.

3 Maij. Dominus Joannes CALENUS, medecinae doctor Ruræmundensis, et Maria VAN MILLEN, parochiae St. Joannis.

Sti. Mathiae.

14 Maij. Lambertus KEYSERS et Emerentiana ENGHELEN.

Sti. Martini in Wyck.

21 Maij. Mathias KEYARTS et Maria MUELENAERS.

Ibidem.

11 Junii. Symon KNOEPS et Maria VAN HERFF.

Sti. Mathiae.

16 Julii. Nicolaus BETTONVILLE et Jehenna ANDRYES.

Sti. Joannis.

23 Julii. Petrus DYNEN et Catharina GOETSCHALCK.

Haccourt et Visetum Mosae.

6 Augusti. Franciscus MOGIN, Visetensis, et Ida, relicta q. Nicolai DE LOVERIX.

Bruest.

9 Septembris. Domicellus Carolus D'HAEM, capitaneus Regiae Majestatis, et domicella Agnes Magdalena VAN BERG dicta TRYPS, filia domicelli de Oost sub parochia Bruest.

Sti. Joannis.

25 Septembris. Dominus Doctor Theodatus MONTANGNE et Maria DE GRATI.

Sti. Nicolai.

9 Octobris. Arnoldus MONICX et Catharina GRAVEN.

Digitized by Google

Sti. Joannis.

23 Octobris. Joannes GHERENS et Elisabetha GHIELEN.

Sti Nicolai et Sti. Mathiae.

19 Novembris. Thomas PARTOUNS et Catharina NYS.

Sti. Joannis.

26 Novembris. Guilhelmus CLERCX et Maria VAN WERM.

1624.

Millen.

9 Januarii. Domicellus Joannes DE HOUTHEM, dominus temporalis de Kersbeeck, et domicella Johanna DE FLÉRON, filia q. Domini Arnoldi Fléron.

Sti. Nicolai.

23 Januarii. Jacobus BACKHUYS et Elisabeth FALLOIS.

Sti. Nicolai et Sti. Martini.

25 Januarii. Henricus GRAVEN et Elisabeth GRÉGOIR.

Sti. Petri prope Trajectum.

2 Februarii. Petrus VAN AUST et Catharina ALBERTS.

Sti. Nicolai.

4 Februarii. Mattheus VAN BERGEN et Maria POSTWYCK.

Emael.

11 Februarii. Gerardus, filius q. Theodorici LE SAULVEUR de Emben, et Elisabetha, filia q. Joannis BOEDECHON de Houthem, ambo parochiani in Emal.

Sti. Mathiae.

14 Februarii. Hermannus STEVENS et Barbara EYMALS.

Sti. Petri et Hueghem.

18 Februarii. Laurentius MAREYS et Catharina VAN HINSBERCH.

Sti. Joannis.

18 Februarii. Gerardus VAN WERM et Catharina VAN STRUCHT.

Ibidem et Sti. Nicolai.

18 Februarii. Lebuinus ROSCAMP et Catharina OPITTEREN.

Sti. Mathiae.

18 Februarii. Aegidius MERTENS et Catharina OLISLEGERS.

Digitized by Google

Sti. Nicolai et Sti. Mathiae.

14 Aprilis. Gerardus BRUELS et Cornelia LENARTZ.

Sti. Joannis et Sti. Mathiae.

12 Maij. Joannes MINCKELERS et Elisabeth BOLLANT.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

16 Maij. Aegidius MUNINCX et Elisabetha HINNESDAEL.

Sti. Mathiae.

19 Maij. Lambertus MOERS et Catharina VAN DER BIESSEN.

Sti. Martini.

19 Maij. Petrus VAN HERFF et Elisabetha BATTIS.

Sti. Mathiae.

8 Junii. Wynandus SWAELEN et Gertrudis HAEMEKERS.

Julémont.

11 Junii. Arnoldus DE LOMPART, miles praesidiarius Trajecti, ex Julemont, et Martinella, filia, q. Guilhelmi DE LA HAYE.

Sti. Mathiae.

7 Julii. Henricus VAN SCHINNEN et Caecilia JANSSEN.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

13 Julii. Servatius FOSSEROUL et Sponsa VAN HERCK.

Sti. Martini in Wyck.

25 Novembris. Carolus CLYANTZ et Maria MYERS.

1625.

Sti. Nicolai et Sti. Mathiae.

2 Februarii. Thomas PARTOUNS et Catharina VAN HAM.

Sti. Mathiae.

2 Februarii. Andreas HERMANS, de Ordinghen, et Anna EVERS.

Millen.

3 Februarii. Stephanus GRAEVEN, miles, et Maria, filia Wilhelmi BEERTS.

Digitized by Google

Sti. Joannis Trajecti.

9 Februarii. Rutgerus NAGELS et Anna PETERS.

Ibidem.

13 Aprilis. Guilhelmus HERMENS et Joanna van MERSSEN.

Canne.

3 Augustii. Dominus Carolus DE PALLANT et Maria DE MEERSSEN (1).

Ibidem et Sti. Mathiae.

10 Octobris. Tilmannus VAN GHELLICK et Ida VAN OPHOVEN.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

23 Novembris. Sebastianus MEYERS et Agnes NOYENS.

Sti. Joannis et Sti. Martini.

23 Novembris. Guilhelmus WEERDTS et Sara PARYSIS.

1626.

Sti. Nicolai.

2 Februarii. Joannes DAELEN et Maria VAN HEES.

Sti. Nicolai.

3 August. Lambertus VAN OPPEN et Beatrix KESKENS.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

26 Augusti. Petrus VAN DER HEYDEN et Elisabeth SELYS.

Sti. Mathiae.

21 Septembris. Servatius PALMEN et Isabella VAN DER BIJSSEN.

Visétum ad Mosam.

25 Octobris. Nicolaus VAN HOUTEN, Sittardiensis, et Joanna, filia Anthonii RYSACK.

Warsage.

28 Octobris. Melchior SCHRICK et Christina CRAESBORN.

---

(1) Dit huwelijk werd den zelfden dag, door den pastoor van Emael, in de kapel van Nederkan ingezegend; Maria de Meerssen was uit de parochie van Nyswiller.

Digitized by Google

Visetum et Lixhe.

28 Novembris. Gerardus, filius q. Gerardi TYLMAN, et Oda, filia Joannis JODOIGNE.

1627.

Sti. Nicolai et Emael.

7 Januarii. Joannes, filius q. Theodorici GODDIN, ex Emben, et Catharina DIRICX ADRIAENSSEN ex Sti. Nicolai Trajecti.

Sti. Martini et Sti. Nicolai.

10 Januarii. Daniel FRANCOTTE et Barbara MONTEGNY.

Sti. Joannis Trajecti.

20 Januarii. Henricus ALOFFS et Maria LIMPENS.

Sti. Nicolai.

24 Januarii. Servatius VAN HEEZE et Maria RUESEN.

Sti. Martini in Wyck.

25 Januarii. Joannes COECKEN et Maria CLEIANS.

Sti. Nicolai.

27 Januarii. Joannes VAN DEN DYCK et Helena LOUWERIX.

Simpelveld et Rodeducis.

29 Januarii. Bartholomeus KEVER, pretor in Simpelvelt, et Maria RYCHTERICH, relicta q. Alexandri Stallenborch, Rodeducis alias Hertzoghenrade habitans.

Sti. Mathiae.

31 Januarii. Arnoldus ROEBROECK et N. HARDVOUST.

Sti. Mathiae et Sti. Martini.

31 Januarii. Genulphus ROEBROECK et Helena HARDVOUST.

Sti. Nicolai.

14 Februarii. Hermannus CROESEN et Anna FINEERS.

Visetum Mosae et Naye.

14 Februarii. Joannes Tilmanni GÉRARD et Helwygis, filia q Theodorici LE SAULVEUR de Emben, alle Naye habitans.

Digitized by Google

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

16 Maij. Petrus VAN NOPPEN et Maria BECKERS.

Wonck et Emael.

16 Junii. Nicolaus alias Collardus FOUARGE et Catharina, filia Gerardi LE SAULVEUR.

Sti. Joannis Baptistae Trajecti.

29 Augusti. Nicolaus DUYSTERS et Elisabethi THISIUS.

1628.

Sti. Nicolai.

28 Februarii. Renerus COENEGRACHTS et Gertrudis LIMPENS.

Sti. Mathiae.

5 Martii. Nicolaus VAN MULCKEN et Marguareta FRUEMONTS.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis.

1 Maij. Cornelius VAN AUST et Maria, filia q. VAN OPHOEVEN.

Emal et Visetum Mosae

10 Julii. Gerardus, filius q. Gerardi LE SAULVEUR, et Catharina, filia q. Joannis LE MARCHAND.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai.

16 Julii. Joannes VAN DE BIESSEN et Helwigis CAPOENS.

Sti. Mathiae et Heer.

24 Augusti. Henricus VAN MEERSSEN et Magdalena, filia q. Theodorici WILLEMS.

Sti. Nicolai.

15 Novembris. Henricus LYESENS et Maria SCHRIVERS.

Sti. Mathiae.

19 Novembris. Leonardus VAN BERGHE et Catharina JACOBS.

Sti. Martini in Wyck.

28 Decembris. Mathias VAN HERFF, filius Petri van Herff, et Maria LENARTZ, filia Gabrielis LENARTZ OP DEN VEELS.

Digitized by Google

1629.

Sti. Nicolai.

14 Januarii. Lambertus STAS et Anna VAN DEN BROECK.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai.

24 Januarii. Godefridus BOUTEN et Anna VAN GELLICK.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis.

11 Februarii. Servatius COECKEN et Joanna VAN OPHOVEN.

Sti. Nicolai et Sti. Martini in Wyck.

18 Februarii. Wilhelmus BOLLEN et Elisabeth LENARTZ.

Sti. Nicolai et Sti. Martini in Wyck.

24 Februarii. Laurentius DREESSENS et Agnes VAN EMMIS.

Sti. Mathiae.

24 Februarii. Anthonius NYS et Catharina DREESSENS.

Laenaken.

14 Maij. Augustinus QUAREZ, cocus Generosi Domini Baronis de Merode in Petersheim, et Catharina STROVEN.

Vylen.

14 Maij. Generosus Dominus Guilhelmus VAN EYS DICTUS BUESDAEL et Anna Barbara VAN HORRICH.

Sti. Petri et Sti. Nicolai Trajecti.

6 Junii. Cornelius PAULI DE HEEZE et Gertrudis PERTOUNS.

Millen.

29 Junii. Joannes, filius q. Liberti DE FROIDMONT, et Elisabetha LYSENS.

Bemelen.

3 Julii. Generosus Dominus Eustachius BERLYER, dominus in Bemelen, et domicella Anna RAVEN.

Haccourt et Hallebaye.

28 Octobris. Eustachius, filius Eustachii DE FROIDMONT, et Oda filia Petri COLLEY, de Haccourt.

Digitized by Google

Sti. Nicolai Trajecti.

19 Novembris. Joannes PEETERS et Joanna VAN RYCKELT.

1630.

Sti. Joannis.

20 Januarii. Joannes DE VAULX et Maria HURRY.

Sti. Mathiae et Sti. Nicolai.

3 Februarii. Anthonius BEUTENAKEN alias Katers et Maria VAN HEER.

Sti. Nicolai.

11 Februarii. Dionisius VAN DEN BAMERT et Elisabeth NYPELS.

17 Februarii. Arnoldus HUYN DE AMSTENRAED, capitaneus Catholicae et Caecareae majestatis, et domicella Maria VAN MEERSSEN, relicta Caroli DE PALANT, capitanei (1).

Haccourt.

2 Julii. Eustachius, filius Nicolai NAILIS et Maria, filia Joannis DE FROIDMONT.

Sti. Joannis Trajecti.

15 Augusti. Renerus VAN DEN HAENEN et Elisabetha WYNANTS.

1633.

Rosmer (Rosmeer).

10 Aprilis. Laurentius HANNEN et Catharina LENSSEN.

1634.

Sti. Nicolai.

1 Novembris. Aegidius GRAVEN et Mechtildis HERCHENROYE.

1635.

Sti. Nicolai.

20 Februarii. Guillelmus FABERS et Maria PELLENROX.

---

(1) Dit huwelijk wordt niet vermeld, noch door baron VON DER VORST-GUDENAU, = op. cit., noch door EUGÈNE POSWICK, *Notice historique sur la Seigneurie de Nedercan.*

Digitized by Google

1637.

Sti. Petri prope Trajectum.

27 Aprilis. Magister Dionysius VAN GANGELT et Mechtildis GROMMEN de Ladenaken.

Stae Catharinae.

26 Maij. Lambertus RAMEEKERS et Margaretha GRAVEN.

Haccourt.

13 Septembris. Joannes MELKIN et Pentecostes, filia q. Joannis SAUVEUR.

28 Novembris. Servatius HAMELEERS et Catharina VAN HEES.

1638.

Lixhe.

24 Januarii. Nicolaus RUET et Helwydis DE SERONVAULX.

Sti. Jacobi.

24 Januarii. Nicolaus THELEN et Joanna VAN WERME.

Sti. Jacobi.

7 Maij. Nicolaus REMERSTOCK et Anna BRUSTENBOSCH.

Viseti ad Mosam.

12 Julii. Joannes, filius Urbani DODEMONT et Laurentia, relicta q. Udalrici CRASBORNE, de Richel.

1639.

Sti. Jacobi.

24 Januari. Petrus, filius q. Petri PARIS, et Ida VAN HERCK, filia q. Joannis van Herck.

3 Junii Henricus CNULPENBERG et Maria WYNANTS.

Sti. Petri.

17 Decembris. Hermannus DE MIRBACH et Catharina EYNATTEN, filia Domini de Lichtenberg.

1640.

Viseti ad Mosam.

27 Februarii. Michael DE CHERATTE et Maria RANDACHE.

Digitized by Google

1641.

Wylre prope Galopia (Gulpen).

20 Januarii. Dionisius DE LA HAYE, sub parochia de Wylre in Cartiels commorans, et Beatrix, vidua JODOGNE ex Liexhe.

Trajecti Sti. Joannis.

12 Julii. Guillelmus VAN EYSSEN et Maria LYPSEN.

1642.

23 Augusti. Generosus Dominus Emondus DE PALANT, dominus temporalis de Emael et Nedercan, et Domina Oda Francisca, dna temporalis de Fleemael (1).

1643.

Dalhem.

10 Februarii. Stephanus ENFERNAR, miles in praesidio Dalhemensi sub capitaneo Dno Carolo de Guasco, et Anna, fiilia q. Martini DE LA PORT.

7 Septembris. Frambachius GULPEN, de Mutzhaegen natalis, et Catharina, filia Petri DE WUYDE, alias Jophen.

1644.

Trajecti Sti. Mathiae.

13 Januarii. Anthonius LENNAERTS et Johanna VAN GERDINGEN (2).

Wyck.

17 Januarii. Anthonius BARTHOLDI et Alexandrina DE SAIVE.

Dalhem.

31 Maij. Aegidius DE BOMBAYE et Maria, filia Petri HORRION.

13 Junii. Coram me pastore et testibus, contraxerunt matrimonium Dominus Maximilianus PIRLINCX, vexillifer sub capitaneo.... cum domicella BERLO, filia Dni Philippi a Berlo, sub praesidio Trajectensi. Contraxerunt in ecclesia nostra de Zichen.

---

(1) Oda-Francisca DE MERLEMONT weduwe van Theodorus DE LONCHIN DE FLÉMALLE.

(2) Dit huwelijk werd 's anderdaags in de Sint-Mathiaskerk te Maastricht voltrokken.

Digitized by Google

1645.

Wyck.

7 Novembris. Henricus VAN HEEZE et Antonia BEMELMANS.

1647.

Gudegoven (Guygoven) et Haccourt.

27 Octobris. Nobilis et generosus Dominus Franciscus Theodorus DE BLANCKART, vicecomes de Coelmont et dominus temporalis de Gudegoven, et nobilis Domina Johanna DE BUREN (1).

1649.

Visetum da Mosam

21 Maij. Laurentius, filius Matthiae GENTIS, exconsulis Visitensis, et Catharina, filia Anthonii CHAPPLYR, etiam exconsulis Visetensis.

1650.

23 Februarii. Joannes VAN ACKEN et Dionisia WITMEKERS, contraxerunt matromonium coram me decano et Gerardo de Rosmer custode Sti. Petri etc.

1651.

Trajecti Sti. Jacobi.

11 Januarii. Petrus SCRAMMEN, de Borscheit, et Elisabetha VAN BERGE.

Trajecti Sti. Mathiae.

2 Februarii. Guillelmus A CORTENBACH et Henrica VAN MOECK.

Trajecti Sti. Joannis Baptistae.

4 Februarii. Paulus GRAVEN et Anna BEMELMANS.

Sti. Petri.

13 Augusti. Maximilianus VAN GANGELT et Anna GROMMEN, contraxerunt matrimonium in ecclesia mea de Zichen, praesentibus Paulo van Gangelt, Servatio Knorren et pluribus aliis.

---

(1) De Genealogie der familie DE BLANCKART in het *Annuaire de la noblesse de Belgique*, 1883 en 1884, vermeldt dit huwelijk niet.

Digitized by Google

1652.

Trajecti Sti. Joannis.

25 Januarii. Mathias PARTOUNS sub Sto. Mathia, et Gertrudis RAEMEEKERS, filia Nuncii Bruxellensis, parochiana Sti. Joannis Baptistae.

Trajecti.

31 Octobris. Joannes, Goswinus PEUSMANS, miles Trajectensis sub capitaneo Wassener, et Maria DE BERLO, filia Philippi de Berlo, vexilliferi dicti domini Capitanei.

1653.

5 Februarii. Franciscus, filius q. Urbani DODÉMONT, et Johanna, filia q. Joannis LOWETTE exconsulis.

1655.

Trajectum Mosae.

4 Novembris. Galo VAN GALMA, friso, et Helena SANDER, filia Aegidii Sander, locumtenentis in cohorte capitanei Hanne, praesidiarii Trajectensis.

Visetum Mosae,

10 Decembris. Gerardus, filius Hadelini DOSSIN, et Catharina, filia Albert LE COCQ.

1656.

Vistum Mosae.

1 Maij. Albertus LE COCQ et Nicolaa, filia q. Joannis GAILLARD.

Mosae Trajectum.

8 Maij. Daniel VOLLARS, Sti. Martini in Wyck, et Anna LOYEN Sti. Joannis.

Sti. Petri prope Trajectum.

Julii. Jacobus JANSSEN et Gertrudis HAMELERS.

Sti, Nicolai et Sti. Martini Trajecti.

9 Novembris. Henricus SCHEPPERS et Catharina DE L'ESTOILLE.

Digitized by Google

Sti. Petri prope Trajectum et Itteren.

29 Novembris. Matthaeus DOLMANS, parochianus de Itteren patriae Falcoburgensis, sub episcopatu Ruraemundensi, et Maria, filia Petri VAN AUST, Sancti Petri.

Visetum Mosae.

2 Decembris. Libotius, filius Libotii THOUCHE, consulis Visetensis, et Agnes, filia Jacobi CHOUFFAR.

1657.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis Trajecti.

16 Aprilis. Joannes OLISLEGER et Ida CLOPS.

Sti Mathiae Trajectensis.

2 Novembris. D. Judocus VAN DE VENNE, parochianus de Wintershoven ac economus excellentissimi D. Lamboy, necnon Dom. Catharina Lauretten, relicta D. VOLLARTS, ex parochia Sti. Mathiae.

1658.

Gronsfeld et Dalhem.

11 Augusti. Joannes Philippus DE STRAUSBORGH et Clementia, filia q. Nicolai VAN DEN BORCH.

Sti. Mathiae Trajectensis.

24 Octobris. Joannes WITHOLS et Gertrudis VAN GELEEN.

1659.

Sti. Joannis Trajectensis.

29 Januarii. Arnoldus VAN WEL et Maria VAN AUST.

Sti. Nicolai et Sti. Petri.

30 Januarii. Dionisius HAENEN et Maria VAN AUST.

Visetum Mosae et Wonck.

16 Februarii. Nicolaus, filius Nicolai dicti Collard FOUARGE, et Catharina, relicta Laurentii JENTIS (1).

(1) Catharina Chaplier, weduwe van Laurentius Gentis, zoon van Mathieu, in 1624 burgemeester van Visé, huwde Nicolaas Fouarge.

Digitized by Google

Visetum Mosae et Bassenge.

3 Maij. Antonius, filius Joannis BADUIN ex Bassenge, et Anna filia Cornelii LE CHAPPLIR.

Sti. Nicolai Trajectensis.

18 Maij. Joannes HAENEN et Barbara BUNGENEERS.

Sti. Martini in Wyck.

6 Junii. Jodocus PENTEN et Christina VLIECK.

Sti. Nicolai Trajectensis.

11 Junii. Theodorus HECKINGEN, natione Westphalus, et Maria Olislegers.

Visetum Mosae.

7 Septembris. Bartholomaeus DE CHARNEUX et Marguareta, relicta q. Jacobi BENSELIN (1).

Meerh et Bemelen.

20 Octobris. Michael VERKENS, ex Meerh, et Elisabetha GELEEN ex Bemelen.

Trajectum.

9 Novembris. Petrus DE BIJSCHOP et Philippina DE BERLOZ.

Emael et Sti. Joannis Baptistae Trajectensis

27 Novembris. Hubertus LEONARD, praetor noster in Emalle, et Anna Maria MUNNICHOFF, parochiana Sti. Joannis.

Sti. Mathiae Trajectensis.

17 Decembris. Arnoldus VAN GELEEN et Maria CAPOENS.

1660.

Visetum Mosoe.

9 Februarii. Joannes, filius Jacobi LOWETTE, et filia q. Guillelmi SLUSSE.

---

(1) Op een andere plaats wordt zij genoemd Margareta Laurent weduwe van Jacobus de Beuselin.

Digitized by Google

Mosae Trajectum.

9 Februarii, relaxavi sigillum trium bannorum Gerardo GEORGII EX RAMET, praesidiario Trajectensi, ex cohorte equestri D. comitis Hermanni de Berghe; dictumque Gerardum matrimonialiter conjunx cum Catharina, filia Nicolai JEHAN, equitis, pariter Trajectensis, presentibus, in ecclesia nostra Emaliensi, Christiano Melot, Joanne Jamar, M. Guilielmo l'Abbey, et aliis.

Eygenbilsen et Beetz.

13 Julii. Generosus et nobilis Dnus D. Gerardus DE FRAIPONT, parochiae de Beetz, et Domicella Maria Gertrudis DE SUETENDAEL.

Sti. Martini et Sti. Joannis Trajectensium.

19 Julii. Lambertus MEEUWEN ex Wick, et Marguareta BASTIAENS.

Noorbeeck et Forum Sti. Martini.

24 Octobris Joannes GEELEN et Maria MUTZENICH.

1661.

Visetum Mosae.

31 Januarii. Antonius, filius Francisci DODEMONT et Jowetta, filia Hadelini CHRISTIAN.

Sti. Mathiae Trajectensis.

24 Februarii. Joannes SCHOONVELT, officiatus equestris in cohorte Domini capitanei Houvart, praesidii Trajectensis, et Anna VAN DER SMISSEN. Eos in eodem die capulavi.

Viseti Mosae.

4 Julii. Guilielmus, filius q. Guilielmi DE SLUZE, et Marguareta, filia q. Matthaei PROESME.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis Trajectensium.

9 Julii. Leonardus CRAMPEN et Maria TOULLOUZE.

Sti. Nicolai Trajectensis et Hasseletum.

8 Decembris. Guilielmus VAN DEN BIESSENEN, parochiana Hasselensis, et Margareta VAN DEN DRIES.

Digitized by Google

1662.

Sti. Joannis Baptistae Trajectensis et Trudonopolis.

3 Januarii. Martinus A SPECULO, parochianus Trudonensis, et Anna LAMBRECHTS.

Sti. Mathiae et Sti. Martini à Wyck.

25 Januarii. Mathias VAN DALHEM et Helena VAN OPHOVEN.

Sti. Martini in Wyck et Sti. Nicolai Trajectensis.

3 Martii. Franciscus VAN GULPEN et Gertrudis MEYS.

Sti. Mathiae et Sti. Joannis Baptistae Trajectensis.

5 Junii. Henricus PREVERS et Marguareta OLISLEGERS.

Sti. Joannis et Sti. Nicolai Trajectensis.

15 Julii. Jacobus DE GRATI et Cornelia VAN WERM.

Sti. Joannis Trajectensis.

20 Septembris. Dionysum VAN DER HERCKEN et Maria Cornelia VAN AKEN.

Trajectum.

22 Octobris. Bartholomaeus LA COSTE, sergeantius in cohorte Dni Mathiae de Perponcher, in praesidio Trajectensi, et Barbara TEMPIERRE. Eodem die eos in ecclesia nostra Emaliensi conjunxi.

1663.

Visetum Mosae.

17 Aprilis. Petrus COLAS, viduus, et Maria, filia q. Guilielmi SLUZE.

Ibidem.

17 Septembris. Henricus BROUCKET, q. consul Visetensis, et Francisca, filia Jacobi GHOUFFAR.

Sti. Martini in Wyck.

28 Novembris. Libertus VERDBOIS et Catharina, relicta Urbani DODEMONT.

Digitized by Google

1664.

Visetum ad Mosam.

10 Januarii. Antonius, filius Antonii CHAPPLIR (1), et Oda, filia q. Hermanni CHARNEUX.

Sti. Joannis Baptistae Trajectensis.

11 Januarii. D. Henricus STAS et Domicella Elisabeth, Helwygis VAN MEER.

15 Julii. Gerardus LENSSENS et Helena VAN DEN BIESSEN.

Sti. Joannis Baptistae Trajectensis.

25 Augusti. Mathias OPHOVEN et Maria NOELMANS.

1665.

Sti. Nicolai et Sti. Joannis Trajecti.

9 Frebuarii. Jacobus DE HONDT et Dymphnae VAN DEN BROECK.

Sti. Mathiae Trajecti.

13 Februarii. Franciscus Servatius DE HILDERNISSE J. U. L. et domicella Maria VAN HEES.

---

(1) Antonius Chaplier, advocaat en burgemeester van Visé in 1671 en 1675, huwde Oda, dochter van Herman de Marets gezegd Charneux en van Catharina Libotte gehuwd te Visé 30 Mei 1609.

Digitized by Google

TABLE DES MATIÈRES.

1. Schepenbrieven van het kapittel van St. Servaas te Maastricht. Vervolg, par Dr P. Doppler . . 3
2. Korte levensbeschrijving der H.H. Servatius en Hubertus, bisschoppen van Maastricht, uitgegeven naar een Middel-Nederlandsch handschrift uit de XVe eeuw, par le même. 171
   Inleiding 171
   Leven van den H. Servatius. 174
   Leven van den H. Hubertus 181
3. Eene onuitgegeven bijdrage tot de geschiedenis van den slag van Waterloo, par baron von Geusau. 185
   Voorrede 185
   De slag van Waterloo 189
   Inscriptions gravées sur les monumens érigés à Waterloo et sur le champ de bataille en mémoire du 17 Juin 1815 219
4. Dr L. P. H. Schols — in memoriam, par A. J. A. Flament 239
5. E. L. J. Dumoulin, par Dr L. Schols 245
6. Geschiedenis van het voormalig klooster van het H. Graf, thans Bonnefantenkazerne te Maastricht, voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis der orde van het H. Graf in het algemeen en van hare wederwaardigheden in deze streken in het bijzonder, par F. Dazert 251

Digitized by Google

Voorrede 251
Inleiding. 254

HOOFDSTUK I. De Orde van het H. Graf in 't algemeen. 254
§ 1. Ontstaan der Orde. Doel harer instelling . 254
§ 2. Geschiedenis der Orde in het H. Land . . 259
§ 3. Geschiedenis der Orde in Europa 261
§ 4. Later doel der Orde. 264
§ 5. Constitutiën 265
§ 6. Inrichting der kerken 266
§ 7. Religieuze gebruiken, Liturgie enz. . . . 266
§ 8. Hiërarchie. Verschillende kloosterbewoonsters. 270
§ 9. Kleeding en herkenningsteeken 271
§ 10. Filiatie. 275

HOOFDSTUK II. De Orde van het H. Graf in deze streken 277
§ 1. Van de stichting der Orde in deze streken tot hare reorganisatie door JAN VAN ABROEK. 277
§ 2. De reorganisatie van Jan van Abroek. De stichting der kanunnikessen. 278
A. Mannenkloosters 280
B. Vrouwenkloosters 289
§ 3. Filiatie der kloosters, voortgekomen uit de communiteit van het H. Graf te Odiliënberg. 303
§ 4. Provincialen 306
§ 5. De naam „Bonnefanten". 308

Het voormalig klooster van het H. Graf te Maastricht. 310
HOOFDSTUK I. Stichting 310
HOOFDSTUK II. Wederwaardigheden 314
HOOFDSTUK III. Einde. 318
HOOFDSTUK IV. Gebouwen 321
HOOFDSTUK V. Finantiën 327
HOOFDSTUK VI. Priorinnen, Suppriorinnen, Procuratessen en andere Religieuzen. . 335
HOOFDSTUK VII. Filiatie 343
HOOFDSTUK VIII. Archieven 345

Digitized by Google

7. Essai de notice biographique sur Arnaud Schaepkens, par J. SCHAEPKENS 377
8. Les siéges de Maestricht en 1407 et 1408, pendant le règne de Jean de Bavière et la bataille d'Othée, par le même 407
9. Uit de trouwboeken der landdekenen van Maastricht, par EDM. VAN WINTERSHOVEN 429

Digitized by Google

TABLE ALPHABÉTIQUE.

A.

Abbey, Guillaume l', 474.
—— Jean de l', 438.
Aberdein, comte d', 232.
Abrion, Clément, 440.
Abroek, Clémentine d', prieuse des Sépulchrines de Gartzen St. Antoine, 289, 290.
—— Jean d', provincial des Sépulchrins, 252, 253, 262—264, 277, 279, 280, 282, 283, 288, 290, 299, 300, 306.
Acco, 258, 260.
Acken, Jean d', 470.
Acker, Jean van den, 443.
Ackermans, Gertrude, 444.
Adam, succentor de l'église St. Servais à Maestricht, 28.
Adair, Robert, 227.
Adriaenssen, Catherine, 464.
Advocati, Elise, 93.
Aecken, Elise van, 445.
Aecken, Jean van, 449.
Aelbeek, 436.
Aelbertz, Guillaume, 436.
Aertz, Arnoul, 441.
—— Catherine, 449.
—— Marie, 441.
—— Mathias, 444.
Aix-la-Chapelle, 267, 277, 278, 286, 293, 294, 298, 304—306, 387, 389, 390.
Aken, Catherine van, 457.
—— Corneille van, 431.
—— Jean van, 431, 436, 454.
—— Marie Cornélie van, 475.
Albers, Guillaume, 449.
Albert, Antoine, 235.
Alberts, Catherine, 461.
Alcke, Martin d', 158.
Aldeneyck (Eycke), 395, 400.
Aldenhoven, Agnès d', 458.
—— Guillaume d', 123.
Alexandre VI, pape, 259.
Alexandre Farnèse, 286.
Alexandri, Anne, 453.
Alger, 190.
Alken, 299, 305
Allen, 197.
Aloffs, Henri, 464.
Alto Ponte, Pierre d', 127.
Alverardi, Jean, 145, 146.
Amand, prêtre, 99.
Ambiorix, 422.
Amby, 135.
Amiens, 295.
Amsterdam, 398.
Anderson, 222.
Andryes, Jeanne, 460.

Digitized by Google

Anselme, chanoine de Liége, 173.
Anthonii, Nicolas, prêtre et chapelain de St. Servais à Maestricht, 97.
—— Pierre, échevin de Bemelen, 135.
Antiquam Curiam, Symon supra, 141.
Antiquo Valkenborch, Thierry de, 17.
Antoine, duc de Brabant, 412.
Anvers, 383, 384.
Ashton, J., 222.
Appelius, 192.
Aquis, Gérard de, 10.
—— Jean de, 92, 153.
—— Jean de, prêtre, 121.
Ardenia, Edmond de, 453.
Arkel, Jean d', prince-évêque de Liége, 22.
Arles, Gibelin d', 257.
Armstrong, 222.
Arnouts, Julienne, prieuse des Sépulchrines de Bilsen, 299.
Arnoldi, Arnoul, 99.
—— Madeleine, 442.
Arnoul, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 58, 59, 61.
Arnoul, chapelain du duc de Normandie, 257.
—— patriarche de Jérusalem, 260.
Art, Aldegonde d', 371.
—— Pierre Joseph, chanoine de St. Anne de Notre-Dame à Maestricht, 333, 361, 371.
Artois, comte d', 422.
Atrio, Catherine de, béguine du Nieuwenhof à Maestricht, 25
—— Ida de, Dame Blanche à Maestricht, 77.
Attenroede, Barthélémy, 438.
Aubel, 339.
Aucca, Herman, 125.
Aude, Jean, 28, 55.
Audegoet, Thierry, prieur des Dominicains à Maestricht, 117.
Audenarde, 441.
Aulthoerkens, Arnoul, 157.
Aussems, Gilles, prieur de Hoog Cruts, 286.
Aust, Anne d', 450.
—— Corneille, d', 465.
—— Marie d', 472.
—— Pierre d', 461, 472.
—— Sophie d', 459.
—— Walter d', 450.
Auwera, van der, 246.
Avignon, 410.
Axbridge, 200.

B.

Bacchusius, Marie, 454.
Bacchuys, Paul, 452.
Bachuys, Elise, 455.
—— Jacques, 461.
Backes, Simon, 456.
Baden, 305.
Baduin, Jean, 472.
Baelen, Marie, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 336, 366.
Baelen-sur-Nethe, 299, 304.
Baerts, Anne Gertrude, 399.
Bahut, Jacques, 410.
Baird, Guillaume, 223.
Bake, Gérard, 52.
Balen, Christophe de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 366.
—— N., 330.
Baltasari, Jeanne, 430.
Baltis, Elise, 462.
Bamert, Denis van de, 467.
Bampt, Thierry, 40.
Bamth de Scarwier, Tilman, 88.
Barrington, S. S. P., 227.
Bartholdi, Antoine, 465.
Bartscere, René, chapelain de St. Servais à Maestricht, 112.
Barwasser, Gertrude, 455.
Basilisborn, Jean de, 8.

Digitized by Google

Basilisbur (Basilisbuer), Philippe de, 79, 164
Bassenge, 473.
Baestiaens, Marguerite, 474.
Bastin, Françoise Isabelle, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Bastins, Jacques, 445.
Bathen, Jacques, 243.
Bauduin, roi, 257.
Bauduin, Jeanne Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 341.
—— Marie Cécile, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 337, 370.
Bavière, duc de, 390.
Bavière, Ferdinand de, prince-évêque de Liége, 313.
—— Jean duc de, 403, 407, 409, 410, 412, 415, 416, 418, 421, 422, 425.
—— Joseph Clément de, prince-évêque de Liége, 323.
—— Marguerite de, 425.
Baxter, J., 223.
Bazan, Alexandre de, 396.
Bean, George, 220.
Beaumont, Lambert de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 324, 358, 359.
Bec (Bech, Beck), Gisbert, échevin de Lenculen à Maestricht, 36, 41, 60, 77, 82.
Beck, Guillaume, échevin de Lenculen à Maestricht, 35.
Beckenelre, Arnoul, 77.
—— Gérard, 55.
Beckeneylre, Henri, 133.
Becker, Jean, 106.
Beckers, Henri, 432.
—— Jean, 433.
—— Léonard, 443.
—— Marie, 465.
Beeckman, Nicolas de, 296.
Beeckmans, Nicolas, 434.
Beek, 338, 342.
Beek lez Bree, 279.
Beere, H., 227.
Beertken, Jean, 53.
Beertz, Guillaume, 462.
—— Marie, 462.
Beirke, René, 90.
Beirt, Lambert, 116
Beke, Guillaume de, 59.
Beke, Jean de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 19, 51, 101.
—— Jean de, prêtre, 113, 130, 144.
—— Jean de, receveur du chapitre de St. Servais à Maestricht, 26, 32, 37, 79.
Belisia, Godefroid de, 55.
—— Lambert de, 55.
Belleflamme, Jean Libert de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 325, 361.
Beltgens, Cordule, 455.
Belven, Gudule de, 294.
—— Simon de, chanoine d'Aix-la-Chapelle, 294.
Bemelen, 102, 135, 203, 436, 442, 446, 473.
Bemelmans, Anne, 470.
—— Antoinette, 470.
—— Marguerite, 458.
Bemeren, Jean, 129.
Benoît XIII, pape, 410.
Benoît XIV, pape, 410.
Benselin, Marguerite, 473.
Bentheim, 333.
Bentheim, Anne Caroline de, chanoinesse de Thorn, 334.
—— Bernardine Sophie de, 325, 326, 333.
—— comtesse de, chanoinesse de Thorn, 362.
—— Herman Frédéric de, 333.
Bentinck de Bautsen, baronne de, 358, 360.
Berchmans, Jean, 335.

Digitized by Google

Bercke, Adam de, 159.
—— Gérard de, 167.
Berenbroeck, Simon de, 445.
Berg, 129.
Berg dit Trips, Agnès Madeleine de, 460.
Berge, Elise de, 470.
— — Henri de, 457.
Bergen, Mathieu de, 461.
Bergerhuyzen, Agnès, 435.
Bergh, Servais van den, abbé de Gladbach, 325, 329, 358.
Berghe, Eustache de, 157.
—— Herman comte de, 474.
—— Jean de, 37.
—— Léonard de, 465.
—— Mathias de, 439.
Bergheyck, 356.
Bergois, Agnès, 439.
Berlo, de, 469.
—— Marie de, 478.
—— Philippe de, 478, 479.
Berloz, Philippine de, 473.
Berlu, Catherine de, 444.
Berlyn, Eustache de, 466.
Bermen, Edmond de, chevalier, 84, 88, 89, 95, 96.
Bern, Etienne de, 451.
—— Hilaire, 451.
—— Jeanne, 459.
Bernau (Bernauw), 437.
Berne, Catherine de, 17.
—— Paul de, 451.
—— René, échevin de Maestricht, 17, 143; échevin de Lenculen à Maestricht, 36, 82, 147.
Berns, Marie, 451.
Bertholde, 5.
Berthoul, Albert, 431.
Bertie, L., 223.
Bertold, 56.
Berwasser, Jeanne, 459.
Besciter, Guillaume, 38.
Best, Marie, 452.
Bethlehem, 260.
Bettonville, Catherine, 466.
—— Gérard, 458.
—— Jean, 457.
—— Laurent, 448.
—— Michel, 448.
—— Nicolas, 445, 446, 460.
Beuelmans, Marie, 444.
Beuselin, Laurent, 473.
Beutenaken, André, 451.
—— Antoine, 467.
—— Jean, 456.
Bevers, Nicolas, 439.
Biecht, Oger de, 88.
Bierbeek, 277.
Biessen, Anne Catherine van den, Sépulchrine à Maestricht, 340.
—— Catherine van den, 462.
—— Hélène van den, 476.
—— Jean van den, 446, 465.
—— Martin van den, 341.
Biessenen, Guillaume van den, 474.
Bilsen (Belisia), 74, 75, 101, 255, 271, 276, 299, 305, 342.
Binche, 193.
Binderveld, 134.
Binderveldt, Agnès de, 134.
Bishop, Is., 223.
Bitzeelsberch, Jean de, 439.
Blanchart, Marie, 446.
Blanckart, François Théodore, 470.
Bléron, 350, 351.
Bleus, Aleide, 436.
—— Lambert, 436.
Blinde, Lambert de, 106.
Blisea, Arnoul de, 139.
— Lucie de, 45.
Blisia, Gisbert de, 142.
Blücher, 191, 193, 203, 206—208, 210, 211, 217.
Bobers, Charles de, 235.
Boc, Jean, 160.
—— Tilman de, 102.

Digitized by Google

Bocx, Pierre, 457.
Bodde, Gérard, 38.
Bodden, Jean-Baptiste, 404.
Bodingen, Théodore de, écoutête de Maestricht, 139.
Bodt, Jacques, 457.
Boedechon, Elise, 461.
—— Léonard, 437.
Boekel, René de, 153, 159.
Boemeker, Mathias, curé du béguinage à Tongres, 127
Boen, Anne de, 452.
—— Guillaume, 158.
Boenmer, Jean, 104.
Boetmekers, Mathias, 9.
Bollant, Elise, 462.
Bollen, Guillaume, 466.
Bollet, Henri, échevin de Canne, 71.
—— Wigerus, 72.
Bolmans, Lutgarde, Sépulchrine à Maestricht, 312, 339.
Bolre, Jutte de, béguine du Nieuwenhof à Maestricht, 152.
Bolreman, Guillaume, 30.
Bolton, Samuel, 220.
Bombaye, 431.
Bombaye, Gillis, 469.
Bommen, Jean, 153.
Bonefant, Gérard, prêtre, 21, 67.
Bongarde, Jean van den, 18.
Bonghart, Guillaume, échevin de Maestricht, 21.
Bonhomme, Barthélémy, 437.
—— Catherine, 437.
—— François Henri, doyen de St. Servais à Maestricht, 370.
Bont, Jean, 164.
Bonten, Paul, payeur de Maestricht, 414.
Boos, René, 447.
Borch, Nicolas van den, 472.
Borchloon (Burchloon), 444.
Bordeaux, P., 247.
Boreel, 196, 219.
Borghgreve, Jean, 48, 78, 79.
Borne, 248.
Borre, Lambert, 284.
Borsen, Mathilde de, 147.
Borsheim (Borsen), 120.
Bortsat, Aleide, 61.
Bosch, Léonard, 406.
Bosewill, Adolphe, 235.
Bossche, Jean de, 130.
Boss, Anne, 437.
—— Jeanne, 434.
Bougart, 61.
Bouillon, 294—304.
Bouillon, Léonard, curé de Sichen, doyen de la doyenné de Maestricht, 425.
Boumhouwer, Jean, 122.
Bouten, Godefroid, 466.
Bouveroux, Nicolas, 460.
Bouvignies, 192.
Bouwens, André, 457.
—— Hedwige, 433.
Bovier, Henri, échevin de Lenculen à Maestricht, 41.
—— Henri, 413.
Boviers, Barthélémy, 451, 457.
Bovigne, 298, 304, 307.
Box, Marie, 451.
Boxtel, 454.
Boyce, Jean, 220.
Boymhouwers, 115.
Boysghe, Jean, prêtre et chapelain de l'église St. Servais à Maestricht, 112.
Boysmer, Tilman de, 23.
Bracht, Roger de, cloîtrier du chapitre de S. Servais à Maestricht, 83, 92.
—— Roger de, échevin et écoutête de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 78, 136.
—— Roger de, prêtre, 153.
Braine-la-Leu, 213.
Brasseur, Marie Agnès, sousprieuse des Sépulchrines à

Digitized by Google

Maestricht, 337.
Breda, Corneille, 219.
Breeckens, Henri, 456.
Bremen, 306.
Breugel, Jérôme, provincial des Sépulchrins, 307.
Breust, 432, 454, 459, 461.
Breydelo, René, chapelain de l'église S. Servais à Maestricht, 84.
Brichaut, 246.
Briede, Jean de, 144.
Brienen, Isabelle de, Sépulchrine à Maestricht, 338
—— Marie Dieudonnée, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Bringhurst, J., 225.
Brocken, Arnoul, 453.
Broeck, Anne van den, 466.
—— Dymphne van den, 476.
—— Gertrude in 't, 459.
—— Guillaume van den, 434.
—— Léonard van den, 434, 440.
—— Mabile van den, 430.
—— Marie van den, 454.
Broecken, Marie, 454.
Broick, Hedwige de, 448.
Broucket, Henri, 475.
Brouns, René, 457.
Brown, 227.
Bruel, Louis van den, 33.
Bruels, Gérard, 462.
—— Thierry, 453.
Bruges, Catherine de, 280.
Bruggeman, Henri, 235.
Brugis, Catherine de, 141.
Bruid, Guillaume, 434.
—— Marie, 434.
Brumolen, Gérard de, 140.
Brunsman, Jean, 41, 42.
Brustenbosch, Anne, 468.
Bruwers, Gertrude, 443.
Bruxella, Jean de, 67.
Bruxelles, 391, 400.
Bruyn, Cr., prieur de Hoog-Cruts, 285.
Bruynken, Lambert, 135.
Bruyns, Nicolas, 161.
Bruyserboss, Léonard, 440.
Bruysterbossche, Henri de, 128.
Bryel, Nicolas, 446.
Bruckinc, Gosuin, 110.
—— Ide, 164.
Buckley, 222.
Bucley, Henri, 220.
Bueckens, 384.
Buek, Henri, 220.
Buel, Agnès de, 352.
—— André de, 448.
—— Marie Constance de, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 324, 337, 363.
Bueten, Jean, 64.
Buetenaken, Jean, 433.
Buket, Jean, 431.
Bullen, J., 227.
Bülow, von, 202, 210, 212.
—— Frédéric von, 235.
Bun, Gertrude de, 441.
Bund, Barbe de, 460.
Bunde, 248, 327.
Bunde, Anne de, 451.
—— Lambert de, 11.
—— Roger de, 43.
Bungeneers, Barbe, 473.
Bure, Wiric de, 79.
Buren, Jeanne de, 470.
Burley, Guillaume, 223.
Burse, Madeleine van den, 435.
Burtscheidt (Borscheit), 470.
Busco, Lambert de, échevin de Lenculen à Maestricht, 41.
—— Lambert de, écoutête de Canne, 70, 72.
Buteneers, Nicolas, 450.
Buteux, S., commissaire-déciseur à Maestricht, 364.
Bycht, Oger de, chevalier, 95, 96.

Digitized by Google

Byen, Jean., 448.
—— Marie Catherine, 332.
Byessen, Elise van den, 448.
—— Jacques van den, 455.
Bylandt, de, 224.
Bylant, Henri de, prévôt de St. Servais à Maestricht, 19.
Byrcke, René, 92.
Byschop, Pierre de, 473.
Byssen, Isabelle van der, 463.

C.

Caberg, 432.
Cabo, Philippe, 459.
Cabouts, Servais, prêtre, 69.
—— Thomas, 70.
Cadir, Jean de, 55.
Cadyr, Macaire de, 32.
Cadyrs, Gérard de, 32.
Cairnes, Robert, 220, 225.
Caldenberch, Catherine, 436.
—— Ide, 434.
Calenus, Jean, 460.
Calixte II, pape, 260.
Caltsmeidt, Guillaume, 11.
Camba, Gérard de, 148.
Cambronne, 213.
Cameron, D., 226.
—— Jean, 220, 226.
Campbell, 193, 198.
—— N., 226.
Campana, Jacques de, 77.
Campe, Guillaume van den, écoutète de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 34.
Cancro, Godefroid de, 143.
Canen, Anne, 452.
Canne, 71, 72, 432, 442, 463.
Canne, Guillaume de, 14.
—— Lambert de, échevin de St. Pierre, 5, 6, 23, 24.
—— Roger de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 70, 71.
Canning, Charles, 222.
—— Ch. F., 228.
Capoens, Hedwige, 465.
—— Marie, 473.
Capoun, Guillaume, 456
—— Hubert, 451.
—— Jean, 445.
Cappouns, Arnoul, 451.
Capruens, Gérard, 119.
Capruyne, Godart, 18.
Caput, Henri, 80.
Caris, Guillaume, 348, 372—374.
Carloman, 183.
Cartiels, 469.
Caseus, Bauduin, 69.
—— Daniel, échevin de Maestricht, 65, 116.
Castert, Jean de, écoutète de St. Pierre, 5, 6.
Castier, Jean, 437.
Caters, Catherine, 443.
Catharsius, général des Sépulchrins, 306.
Caudenbergh, Hubert de, 35.
Cecus, 11.
Célestin II, pape, 260.
Celly, Corneille de, 442.
Cerdo, Henri, prêtre, 6.
Cerna, Jacques de, 125.
Cervo, de, 10.
—— Jean de, 9, 136.
—— Jean de, échevin de Maestricht, 14, 45; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 71.
Chambers, N., 227.
—— F. W., 227.
Chaplier (Chapplyr), Anne, 473.
—— Antoine le, 437, 470, 476.
—— Corneille le, 473.
—— Jean, 435.
—— Lucie, 435.
Charleroi, 194, 199, 205, 206, 208, 210.
Charles-Quint, 425.
Charles le Téméraire, 425.
Charleville, 264, 265, 267, 271,

Digitized by Google

276, 292, 304.
Charller, Marie Catherine, prieuse des Sépulchrines à Aix-la-Chapelle, 294.
Charneux, Barthélémy de, 473.
Charneux, Herman, 476.
—— Ode, 476.
Chassé, 213.
Cheratte, Michel de, 468.
Chouffar, Agnès de, 472.
— Jacques de, 472.
Chokier de Surlet, Jean de, vicaire-général de Liége, 353.
—— Jeanne de, 453.
Christian, Hadelin, 474.
Chuden, George, 236.
Chys, van der, 245.
Cigno, Arnoul de, 89, 154.
—— Arnoul de, bourgmestre de Maestricht, 15.
—— Arnoul de, échevin de Maestricht, 136; échevin de Lenculen, 37, 41; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 33, 34, 88, 89, 136.
—— Winand de, échevin de Maestricht, 12, 15, 19, 26—29, 33, 37, 38, 44, 53, 54, 56, 58, 61—64, 66—68, 73, 74, 80, 83, 84, 89, 90, 98, 99, 101, 102, 106, 107, 111, 115, 117—120; échevin de Lenculen, 35, 36, 41, 60, 77, 82.
Cilissen, Arnoul, 373.
Ciney, Jean de, 413.
Claessen, Mathias, 442.
Claessens, Anne, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Clappertant, Pierre, 11.
Clare, Charles, 223.
Clarke, Thomas, 223.
Classens, Anne, 439.
Claudius Labeo, 310.
Claus, Anne, 441.
Clauwen, Barthélémy, 437.
Cleans, Marie, 458.
Cleermont, Henri de, échevin de Lenculen, 37, 83, 147.
—— Herman de, 17.
Cleians, Marie, 464.
Clemmen, Hedwige de, 63.
Clercx, Guillaume, 481.
Cleynen, Catherine, 434.
Cleynjohan, Jean, 167.
Cleynmans, Jean, 129.
Cleynwerch, Mathias, 133.
Cleynwert, Mathias, 33, 37.
Cloes, Jean, 441.
—— René, 459.
Cloot (Clootz), Antoine, 443.
—— Jean, 432.
Cloots, Cornélie, 447, 453.
Clops, Anne, Sépulchrine à Maestricht, 361.
—— Ide, 439, 472.
Cloys, Nicolas, 83.
Clueyt, Jean, 125.
Clummen, Hedwige de, 76.
Clut, Arnoul, échevin de Lenculen, 41.
Clut, Henri, 436.
Clyans, Marie, 458.
Clyantz, Charles, 462.
Clyngherspoere, Aleide, 111.
Cnoup, Jean, 70.
Cnulpenberg, Henri, 468.
Cochman, 27.
Cochran, Ch., 223.
Cocus, Jean, 54, 67.
Coecken, Agathe, 449.
—— Barbe, 451.
—— Jean, 464.
—— Servais, 466.
Coeckx, Barbe, 456.
Coelmont, 470.
Coelmont, André de, 40.
Coelsop, Otton, 129.
Coemans, Hélène, 444.
Coen, Elise, 455.
Coenegrachts, René, 465.

Digitized by Google

Coenen, Elise, 439.
Cokart, Pierre, 19.
Coken, Marie Alexandrine, Sépulchrine à Maestricht, 325, 340, 359.
—— Marie Gertrude Claire, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 337.
Cokenmeysters, Mathilde, 94, 95.
Colas, Pierre, 475.
Cole, Nicolas, 99.
Colini, Nicolas, 65.
Collette, 408.
Colley, Ode, 466.
—— Pierre, 466.
Cologne, 176, 178, 246, 306, 389, 394, 403.
Comans, Jacques, curé de St. Nicolas à Maestricht, 439.
Commongemeyster, Gilbert, 57.
Condé, Thomas, 446.
Conen, Conrad, 447.
Coninch, Godefroid, 145.
Conincx, Anne, 459.
—— Catherine, 455.
Conincx, Servais, 443.
Coningh, Godefroid, 117, 118.
Connichs, Lambert, 60.
Constantin, empereur, 391.
Corab, Aleide, 451.
—— Gérard, 451.
Corbé, Gilles, 442.
Corbeau, Eustache Lambert, 445.
Corduenre, Jean, 127.
Corenbosche, Jean de, écoutète de la prévoté de St. Servais à Maestricht, 34.
Corenmarch, Lambert, 121.
Corenmarcht, Mathias, 102.
Corensnider, Jean, 130.
Corr, E., 383, 384.
Correis, Lambert de, 148.
Corsvel, Henri, 91.
Cortemarckx, 342.
Corten, Marie, 439.
Cortenbach, Guillaume de, 470.
Cortyls, Ywan de, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 78.
Corver, Jean, 76.
Corvo, Jean de, clerc de la ville de Maestricht, 53.
Coste, Barthélémy la, 475.
Coster, de, 246.
Cox, Antoine, prieur de Hoog-Cruts, 286, 287.
Cox, Wilson, 223
Coxie, Toussain, 438.
Craesborn, Christine, 463.
Craghen, Pierre, 109.
Crampen, Léonard, 454, 474.
Crasborne, Laurence, 468.
—— Udalric, 468.
Craufierd, Th. 222.
Crayer, G. de, 395.
Creischer, Corneille, 286.
Cremers, Mathilde, 60.
Cruepel, Henri le, 36.
Cruesen, Hubert, 438.
—— Jacques, 446.
—— Marie Marguerite, Sépulchrine à Maestricht, 336, 339.
—— Thomas, 446.
Creyel, Erard de, curé d'Obbicht, 128.
Creyen, 155.
Creyen, Gertrude, 443.
—— Servais, 443.
—— Thomas, 449.
Creyer, Philippe, 459.
Creyten, Gertrude, 457.
Crickelman, Edmond, 450.
Crickemans, Conrad, 442.
Crieckelman, Henri, 443.
Croeme, Guillaume, 92.
Crusen, Herman, 464.
Crofton, Walter, 237.
Cromie, Michel F., 220.
Cromphout (Croemphout), Thierry de, chanoine de St.

Digitized by Google

Servais à Maestricht, 40.
Cronenborch, Catherine, 448.
Cronhelm, Théodore, 236.
Cruce, Jean a, 466, 467.
—— Richard a, provincial des Sépulchrins, 307.
Crusen, Jean, 19.
Cruts, 350, 351.
Crutz, Thierry, 436.
Cruys, Christine van de, Sépulchrine à Maestricht, 328, 339.
—— Marie Victoire van de, Sépulchrine à Maestricht, 338, 372, 374.
—— Thierry van de, 339.
Cuerens, Anne Marie, 435.
Cuit, Sébastien, 431.
Culenbourg, 283, 305.
Curtius, Marie Joseph, Sépulchrine à Maestricht, 339.
Curincx, Jeanne, 439.
Custers, Paul, 439.
Cuvyn, 10.
Cuypers, Guillaume, 449.

D.

Daalen, Jean de, 395.
Daelen, Hélène de, 457.
—— Jean, 463.
Daelhem (Daelheym), 140, 469, 472.
Daelheym, Marguerite de, 161.
Daems, Gertrude, 448.
Dagobert, patriarche de Jérusalem, 255—257.
Dalen, Gertrude de, 458.
Dalhem, Jean de, 475.
Damen, Mathias, 457.
Dangleur, Jean, 442.
Daxter, Guillaume, 223.
David, Marie, 446.
Dautzenberg, J. Michel, 243.
Deckers, Angèle, 435.
Deichmans, Guillaume, 235.
Dejong, Wibrand, 201.
Delacroix, Gilles, prieur de Hoog-Cruts, 285.
Delleur, Béatrice, sous-prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 328, 337.
Delvaux, Marie Catherine, Sépulchrine de Hasselt, 299.
Demet, Marguerite, 292.
Denkendorf (Denckendorf), 294, 306.
Densers, Catherine, 66.
Desaer, Marie Barbe, Sépulchrine à Maestricht, 328, 340, 372.
Despré, Jeanne, 441.
Deuch, Godefroid, 122.
Devitt, Guy, 223.
Didron, 386.
Diedel, Frédéric, 236.
Diepenbeek, 395.
Diericx, Anne, 443.
—— Nicolas, 452.
Diffuys, Marie, prieuse des Sépulchrines de Charleville, 293.
Digne, 189.
Dilsen, Elise de, 7.
Dinant, 388, 417, 422.
Dionys, Anna, 447.
Diricks, Catherine, 440.
Dirks, J., 246.
Dobbeler (Dobbelers), Gosuin, 122, 130.
Dodemont, Antoine, 474.
—— François, 474.
—— Jean, 468.
—— Mathieu, 472.
—— Urbain, 468, 475, 479.
Dolway, Arnoul, prêtre, 39, 43.
—— Godefroid, 47, 142, 143.
—— René, curé de St. Mathias à Maestricht, 145.
Dombré, Clémence, prieuse des Sépulchrines à Aix-la-Chapelle, 294.
Domina nostra, Catherine de béguine, 47.

Digitized by Google

—— Mathilde de, béguine, 47.
Donald, Eduard, 223.
Donea, Daniel, 451.
Donnegan, Hugh, 223.
Donraed, Anne, 433.
Dopff, Daniel Wolff baron de, 288.
Dossen, Hadelin, 476.
Douwen, Ph. H., vicaire de St. Servais à Maestricht, 346, 349.
Drankmeister, Henri, 235.
Dreessens, Catherine, 466.
—— Laurent, 466.
Dries, Marguerite van den, 474.
—— Odile van den, 451
Driesens, Gérard, bourgmestre de Maestricht, 442.
Driesens, Anne, 442.
Druysterboss, Nicolas, 445.
Dryes, Gérard, bourgmestre de Maestricht, 456.
Dryvers, Thomas, 442.
Dubien, Marie Lutgarde, Sépulchrine à Maestricht, 329, 340.
—— Mathias, 325, 356.
Duemnoilke, Lambert, 155.
Dugniolle, 246.
Dumany, M. G., sous-prieuse du Beyard à Maestricht, 329.
Dumoulin, F. L. J., 245, 246, 249.
—— L. J. G., 245.
Duncan, 226.
Dunnen, Mathieu, échevin de Maestricht, 13, 16, 70; échevin de Lenculen, 41; échevin de la prévôté de St. Servais, 34.
Dunoelt, Lambert, 157.
Duobus Montibus, Gisbert de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 119, 137, 139.
—— Gisbert de, membre de la Confrérie des chapelains de St. Servais à Maestricht, 139.
—— Gisbert de, receveur du chapitre de St. Servais à Maestricht, 144, 153, 155—157, 169.
—— Thierry, custode de l'église St. Servais à Maestricht, 5—6, 98, 135.
Durlet, 384.
Dusinck, Barbe, 434.
Duvel (Dyaboli), Chrétien, 121.
Duyenrode, Henri de, 55.
Duysters, Nicolas, 465.
Dyck, Jean van den, 464.
Dyepenbeke, Henri de, 107, 108.
Dyepenbeke (Dypenbeke), Jean de, membre de la Confrérie des chapelains de St. Servais à Maestricht, 7, 30, 42, 43, 47, 54, 55, 57, 58, 65, 71, 76, 107, 108.
Dyeteren, Daniel de, échevin de Maestricht, 18; échevin de Lenculen, 41.
—— (Dyteren), Winand de, écuyer, 86, 87, 108, 113, 114, 116.
Dynen, Pierre, 460.
Dyon, 425.

E.

Eadie, Eduard, 223.
Early, J., 223.
Eben, 430, 431.
Ebremarius, patriarche de Jérusalem, 257.
Echt, Ywan d', 53.
Eckelraed, Jean d', 438.
Eckelroede, Chrétien d', brasseur du chapitre de St. Servais à Maestricht, 60.
—— (Eekelroede), 103, 130, 144.
Eckelroy, Arnoul d', 441.
Eelst, Eustache d', 104.
Eendenmarcs, Franco, 38.
Eermans, Jean, 38.
Effney, Daniel, 441.
Egbert, prêtre, 132.
Eicholz, 198.
Eigenbilsen, Henri d', 98.

Digitized by Google

Elderen, Godenoel d', 413.
Elders, Croisier à Maestricht, 356.
Elen, Elise d', béguine du Nieuwenhof à Maestricht, 105.
—— Guillaume d', chevalier, 55, 60.
Elerborn, Angèle d', prieuse des Sépulchrines d'Aix-la-Chapelle, 294.
Elleur, Béatrice d', 366, 367.
Ellis, H. W., 230.
Elpenstein, d', 415.
Els, Claude d', 451.
Elsloe, Mathias d', 82.
—— René d', 97, 108.
Elsloo, 248.
Elsrack, Libert d', prieur des Sépulchrines de la Xhavée, 307.
Elst, Mathias d', 47.
Emael (Eymael), 398, 430, 437, 438, 442, 444, 445, 449, 450, 454, 455, 461, 465, 469, 473.
Emal, Jean d', 431.
Embems, Nicolas, 169.
Emerix, M. A. sous-prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 337, 372—374.
Emmericx, Hedwige, 456.
Emmes, Nicolas d', 434.
Emmis, Agnès d', 466.
Enckevoert, Adrien d', 336.
—— Guillaume d', 335, 336.
Enckevoirt, Hélène d', prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 312, 314, 335, 336, 338, 339, 343, 344, 351, 366.
Enfernar, Etienne, 469.
Engelen, Elise, 153.
Enghelen, Emérentienne, 460.
Englebert, comte de Nassau, 284.
Enines, 205.
Entzen, 290.
Escanneville, Isabelle d', 264.
Espde, Elise d', 21.
—— Martin d', 103.
Estoille, Catherine de l', 471.
Etsenrode, d', 55, 56.
Etsenroede (Eetsenrode), Elise d', 155.
—— Hedwige d', béguine, 155.
—— René d', échevin de Maestricht, 155.
Eugène IV, pape, 278.
Euphrate, archevêque de Cologne, 176.
Everard, prieur de Hoog-Cruts, 258.
Evers, Anne, 462.
Eyck, d', 425.
—— Henri d', 283.
Eycke, Edmond d', 161.
—— Gobbelin d', 28.
—— Marguerite d', 25.
Eycken, Godefroid van der, 446,
Eygen, Marguerite, 452.
Eygenbilsen, 474.
Eygenbilsen, Jean d', 15.
Eyke, Franco d', 29, 30.
—— Gobbelin d', 99.
—— Godefroid d', 83.
—— Henri d', 74.
Eykoren, Jean, 74, 142.
Eymale, Gilles d', 63.
Eymals, Barbe, 63.
Eynatten, Catherine, 468.
—— Marie d', 152.
Eynenberch, Daniel d', écuyer, 18, 152.
—— Guillaume d', chevalier, 88, 100.
Eynenkent, Thomas, 54.
Eys, 446.
—— Catherine d', 458.
Eys de Beusdael, Guillaume d', 466.
Eysden (Eesde), 153.
Eyssen (Eyssens), Gérard, chanoine de St. Servais à Maestricht, 322, 356.
—— Guillaume d', 469.

Digitized by Google

Eytzenrode, Hedwige d', béguine. 167.
—— René de, 167.

F.

Faber, Jean, 111.
Fabers, Anne, 456.
—— Guillaume, 467.
Fabri, Arnoul, 132.
—— Gisbert, 114, 136.
—— Gison, 75.
—— Guillaume, 162.
—— Henri, 74.
—— Hubert, 366.
—— Jean, 26.
—— Mathias, 148.
Faes, Corneille, vicaire-général de Liége, 331, 354.
Fallois Élise, 461.
Fauquemont, 143, 187, 248, 413.
Fee, Guillaume de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 88, 90, 92.
—— Oger de, écuyer, 92.
—— Roger de, écuyer, 91.
Felix, Godefroid, 7.
—— Godefroid, prêtre, 9.
Feneur, 440.
Ferdinand, prince-évêque de Liége, 351.
Fernandi, Anne, 433.
Fernon, Marguerite, 458.
Feuten, Jean, 441.
Feutens, Guillaume, 443.
Fexhe, 430.
Fexe, François de, 433.
—— Tilman de, 433.
Figdor, Albert, 246.
Finiers, Anne, 464.
—— Henri, 450.
—— René, 452.
Fillez, Jean de, 454.
Finley, Thomas, 223.
Fis, Jeanne, 441.
Fisher, J., 223.
Flaeren, Jean, 431.
Flamingi, Guillaume, 66.
Flammen, Jean, 446.
Fleitingis, Guillaume de, 69.
—— Henri de, 69, 98.
—— (Fletingis, Fleytingis), Jean de, échevin de Maestricht, 9, 62, 79, 83, 103, 113, 121, 124, 126, 128, 133.
Flemael, 468.
Fléron, Arnoul, 461.
—— Jeanne de, 461.
Flérou, Walther de, bourgmestre de Maestricht, 415.
Fletingis, Geberge de, 99.
Fleurus, 210.
Fleytingen, 442.
Floreffe, 392.
Florquin, 121.
Fontaine-l'Evêque, 193.
Fontaine, F. L. de, notaire à Maestricht, 369.
Forbes, H., 222.
Foro, Adam de, prêtre, 98.
Foron Comitis, Jean de, 166.
Fossa, Lambert, prêtre, 46.
Fosse, Jean de, 446.
—— Pierre de, 446.
Fosseroul, Servais, 462.
Foster, François, 223.
Fouaige, Alexandre, 432.
—— Collard, 465.
—— Jean, 438.
—— Nicolas, 472.
Fouron, 182.
Fouron-le-Comte (Foro-Comitis), 439.
Fouron-St. Martin, 341.
Fouron-St. Pierre, 285.
Fouwaige, Henri, 449.
Fraipont, Gérard de, 474.
Frambach, curé à Opheer, 330.
Francis, Henri, 439.
Franco, 100.
Francotte, Daniel, 464.

Digitized by Google

Franken, Liévin, prieur à Hoog-Cruts, 285.
Franquinet, G. D., 407, 427.
Fransen, Jean, 450
—— Pierre, 450.
Fransens, Jacques, 437.
Fransoes (Fransois, Fransoys), Godefroid, échevin de Maestricht, 33; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 33, 78, 88, 89, 136.
Fraybart, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 76.
Fraye, Guillaume, 27, 28.
Frédéric IV, empereur, 278, 306.
Frédéric Barberousse, 248.
Frédéric Henri, 314, 395.
Frédericx, Marie, 443.
Frenea, Elise, 432.
—— Mathias, 432.
Frepont (Freypont), Collin de, chevalier, 23, 24, 95.
— – Guillaume de, 164.
Freris, Tilman de, prêtre, 121.
Froidmont, Aleide de, 430.
—— Eustache de, 466.
—— Jean de, 466, 467.
—— Libert de, 466.
—— Marie, 467.
Fruemonts, Marguerite, 465
Fuller, 224
Furon, Luc de, 14.
Furt, 329.
Fryns, Marie Sophie, 245.

G.

Gabrielis, Collard, 434.
— – Gabriel, 434.
Gadet, Pierre, vice-curé de St. Nicolas à Maestricht, 370.
—— Servais, chanoine de St. Servais et curé de St. Catherine à Maestricht, 321, 355.
—— Thérèse, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Gaesselt, Marguerite de, 454.
Gaillard, Jean, 471.
Galma, Galo de, 478
Galleano, Véronique, 443.
Galopia, Jean de, 125.
Galoppe, 327, 446, 448.
Gand, 399.
Gangelt, Denis de, 441, 468.
—— Gertrude de, 447.
—— Jean de, 441, 450.
—— Marie de, 450.
—— Maximilien de, 470.
—— Paul de, 470.
Gans, Herman de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 46.
Garthe, Hugues, 246.
Gartzen, Winand de, gentilhomme, 290.
Gartzen St. Antoine, 289, 290, 305.
Gasthuys, Nicolas opt., échevin de Bemelen, 135.
Gautier, Philippe, 441.
Geefs, Guillaume, 384.
—— Jean, 474.
—— Joseph, 484.
Geerts, 384.
Gelcke, Godefroid de, 122.
Gelde, Jean, 131.
Geldolph (Geldolphi), Michel, 35, 36.
Geldonia, Guillaume de, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 106.
Geleen, 342.
Geleen, Arnoul de, 473.
—— Elise de, 473.
—— Gertrude de, 473.
Gelike, Daniel de, 79.
Gelke, Guillaume de, homme de fief de la cour féodale de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 102.
—— Lambert de, 36.
Gellick, 134, 327.
Gellick, Anne de, 466.

Digitized by Google

Geloes, baron de, commissaire-déciseur à Maestricht, 364.
Gelucke, Gisbert, 57.
Genes, Jean, 454.
Gentis, Laurent, 470.
—— Mathias, 470.
George, curé de Limmel, 59.
Georgii, Gérard, 474.
Gérard, secrétaire de la ville de Maestricht, 32, 37, 39, 60, 99.
Gérard, Jean, 464.
—— Tilman, 464.
Gerberge, 28, 163.
Gerdingen, 248.
Gerdingen, Jeanne de, 464.
Gerens, Mathieu, 438.
Gerhuysen, Jean de, 449.
Germain, Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 241.
Germea, Jean, 459.
—— Marie, 459.
Germin, Josèphe, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Gersson, Marie, 449.
Geurden, Marie, 339.
Gey, 198.
Geylenkirchen, Henri de, 117.
Geylke, Guillaume de, 101.
—— Jean de, 88.
Gharstar, Jean, 67.
Gheleen, Elise de, 452.
—— Paul de, 459.
Ghelen, Barthélémy, 436.
—— Guillaume, 458.
Ghelke, Gison de, 111.
Ghellick, 445.
Ghellick, Tilman de, 463.
Ghenck, 441.
Ghenck, Aleide de, 457.
Gherberge, 83.
Gheredtz, Paul, 436.
Gherens, Jean, 461.
Gherwini, Chrétien, 56.
Gheynkart, Godefroid, 46
Ghielen, Elise, 46.
Gilissen, Gilles, 443.
—— Henri, 443 449.
—— Pierre, 451.
Ghiskens, Pierre, 430.
Ghora, Guillaume de, chevalier. 95, 96.
—— Henri de, chevalier, 95, 96.
Ghore(Ghoro), Adam de, écuyer, 90.
—— Daniel de, chevalier, 84, 85, 87—90, 95, 96.
Ghouffar, Françoise, 475.
—— Jacques, 475.
Ghuerts, Marie Louise, 440
Ghysen, Marie, 447.
Gibilin, patriarche de Jérusalem, 257.
Gilet, Nicolas, 459.
Gilles, moine d'Orval, 172.
Gilles, curé de Thorn, 77.
Gillis, Marie Emmanuel, sous-prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 324, 338.
Gilissen, Guillaume, 319
Giselbert, duc de Lotharingie, 163.
Giselberti, 164.
Gisels, Nicolas, curé de Mesch, 137.
Gladio, Gilles de, 72.
—— Henri de, échevin de Canne, 71.
Glaetbach, Brunon de, 161.
Glass, J., 223.
Gleen, Elise de, 438.
—— Théodore de, 448.
Glons, 460.
Glopia, Herman de, 139.
—— Jean de, 126.
Gneisenau, von, général, 206, 210.
Goddin, Thierry, 464.
Godefridi, Guillaume, 83.
—— Jean, 121.
Godefroid de Bouillon, 252, 255, 257.

Digitized by Google

Goedendael, 284.
Goenop, Jacques, 41.
—— Walter de, 55, 56.
Goeren, Alexandre de, 235.
Goesel, Jean de, écuyer, 35.
Goeswini, Jean, 5, 6, 57.
Goetschalcx, Catherine, 432, 460.
Gordon, Alexandre, 222, 232, 233.
—— Godefroid, 48
Gore, Arthur, 220.
Gors-op-Leeuw, 299.
Gossuel, René, échevin de Canne, 71.
Goswin, Marie Madeleine, prieuse des Sépulchrines à Aix-la Chapelle, 294.
Goumer, Gisbert, 130.
Goutbloem, Marie, 435.
Grachte, Roger de, échevin de la prévôté de St Servais à Maestricht, 89.
Graeven, Anne, 437.
—— Etienne, 462.
—— Paul, 458.
Grasse, 189.
Grati, Jacques de, 475.
—— Marguerite de, 431
—— Marie de, 460.
Graven, Catherine, 460.
—— Gilles, 450, 467.
—— Henri, 449, 461.
—— Isabelle, 459.
—— Lambert, 453.
—— Marguerite, 468.
—— Paul, 458, 470.
Grégoire de Tours, 310.
Gregoir, Elise, 461.
—— Marie, 453.
Crembeyde, Jean de, 136.
Grembeyde, Mathieu de, 136.
Grenoble, 190.
Grevenbroeck, 283, 305.
Greverich, Barthélémy, 66.
Greymbeyde, Gérard de, 57.
Griffich, Edwin, 220.
Grinyart, Henri chevalier, 85, 89.
Groenen, Catherine, 374.
Groenendyck, A. S, commissaire déciseur à Maestricht, 364.
Groetenclaes, Hubert, 458.
Groethennen, Jean, 118.
Grommen, Anne, 470.
—— Mathilde, 468.
Gronsfeldt, 248, 399, 442, 472.
Gronselt, Gertrude de, 10.
—— Henri de, 125.
—— Jutte de, 10.
—— Seiffard de, 9, 10.
—— Thierry de, héraut d'armes, 10.
Grose, Ed., 227.
Grouchie, 204, 205, 208, 211, 213, 216.
Growcock, Eduard, 223.
Gruber, Jean, 352, 365, 366.
Grueter, Jean, 94.
Gruetersse, Catherine, 17.
—— Mathilde, 17.
Gruitrode (Gruytroode), 128, 248.
Gruter, Bauduin, 93.
—— Godefroid, 99.
—— Godefroid, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 88, 89.
—— Jean, échevin de Maestricht, 7, 9—11, 15, 20, 21, 25, 27—29, 31, 38, 39, 43—47, 49—52, 54, 58.
—— Jeanne, 30.
—— Lambert, 137.
—— Louis, 63, 72.
Grutersse, Catherine, 77.
Gryffenraye, Herman, 450.
Grymbeyde, Mathieu de, 137.
Grynyart, chevalier, 88, 95.
Guasco, Charles de, 469.
Gueldre, duc de, 412, 414.
Gueldre, 203.
Guérin, Marie, Sépulchrine de

Digitized by Google

Waremme, 297.
Guetman, Jean, prêtre, 119.
Gueyens, Godefroid, 432.
—— Martin, 432.
Guilielmi, Jean, 442.
Guillaume d'Orange, 286.
Guillaume I, roi des Pays-Bas, 188, 210.
Guizot, 392.
Gulpen, Frambac, 469.
—— François de, 475.
—— Guillaume de, 445.
Gunning, G. G., 227.
Guygoven (Gudegoven), 470.
Gysel, Nicolas, curé de Mesch, 65, 102.
Gysenulken, Gérard, 38.

H.

Habergulmekere, Pierre, 116.
Habets, Jos., 249, 408
Haccourt, 431, 434, 460, 466, 468, 470.
Hagelsteyn, Marie, 440.
Haeghen, Ide, 447.
—— Marie, 432.
—— Marie van der, 450.
Haemekers, Agnès, 439.
—— Gertrude, 462.
—— Marie, 452.
—— Servais, 452.
Haemelers, Marie, 441.
Haen, Arnoul, 152
—— Arnoul, échevin de Maestricht, 152.
Haenen, Anne, 456.
—— Denis, 472.
—— Gertrude, 444.
—— Guillaume, 440.
—— Hélène, 449.
—— Henri, 449.
—— Jean, 458, 473.
—— Marie Joséphine, Sépulchrine à Maestricht, 338.
—— René van der, 467.
Haen, Charles de, 46.
Haesdael, Tilman de, 146.
Haesemaeckers, Catherine, 453.
Haigh, Jean, 220
—— Thomas, 220.
Hainaut, comtes de, 422.
Halen, Jean, 440.
—— Jeanne, 440.
Halford, Th., 223.
Hall, Jean de, 447.
Halle, Marguerite de, 437.
Hallebay, Henri, 102.
Hallebaye, 431.
Halsberch, Godefroid, 34.
Ham, Catherine de, 462.
Ham, Gilles de, 451.
Hamelers, Gertrude, 476.
Hameleers, Servais, 468.
Hamont, Arnoul, 434.
—— Michel, 459.
Hanne, Mathias, 458.
Hannen, Laurent, 467.
Hanryke, Jean, 52.
Hansberg, Godefroid, 33.
Hanscheumeker, Henri, 133.
—— Jean, 129.
Happart, Gertrude, 457.
Happartz, Léonard, 453.
Hardvoust (Hardvuyst), Hélène, 457, 464.
—— N., 464.
Hardy, Jeanne, 438.
Haren, de, 224
—— Jean de, 139.
—— Jean de, grand-chantre de St. Servais à Maestricht, 22, 39, 40, 102.
—— Nicolas de, 57, 58.
—— Oger de, chevalier, 84, 86, 87.
—— Pierre de, 106.
—— Simon de, 50.
Harst, 11.
Hart, James, 220.
Hartwyn, Roland 127.

Digitized by Google

Hasbain, 424.
Hase, Gérard, 37—39.
Hasselt, 271, 277, 297, 298, 300, 304, 308, 336, 344, 400, 452.
Haulen, Elise, 431.
—— Jean, 431.
Hautain-le-Mont, 195, 198.
Havert, 40
Havert, Thierry de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 22.
—— Winand de, 165.
Havré, 192.
Hay, Alex., 228.
—— J., 227.
Haye, Denis de la, 469.
—— Guillaume de la, 462.
—— Martinelle de la, 462.
Hayway, Roger, 47.
Heer, 327, 436, 465.
Heer, Arnoul de, bourgmestre de Maestricht, 413.
—— Marie de, 453, 467.
—— René de, 459.
Heerderen, 416, 431.
Hees, 327, 342.
—— Arnoul de, 456.
—— Catherine de, 448, 468.
—— Jacques de, 331, 353.
—— Marie de, 463, 476.
Heeze, Henri de, 470.
—— Servais de, 464.
Heilke, Jean de, 88.
Heinsberg, de, 415, 416, 419.
—— René de, 52.
Hellicas, Eustache, 124.
—— Henri, 124.
Hellinch, Jean, échevin de Lenculen à Maestricht, 77.
Hellincharst, Henri, 124.
—— Jean, échevin de Lenculen à Maestricht, 35, 41, 60.
Hellincx, Anne, 442.
—— Catherine, 448.
Helmond, 243.
Helsin, Jean, 77.
Helswindis, Jean, 77.
Hennefa, Jean, 10.
Hennotz, Elise, 457.
Hennus, Anne Elise, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Hennekens, Jean, 433.
Henri-le-Romain, 416.
Henri I, duc de Brabant, 311.
Henri III, empereur, 248.
Henrice, Antoine, curé d'Emael, 430.
Henssen, Cornélie, Sépulchrine à Maestricht, 340.
—— Marie, Sépulchrine à Maestricht, 330.
Heppenart, Jean de, 158.
—— Thierry de, 58.
Herborch, René de, 70, 74, 83.
Herchenroye, Mathilde, 467.
Herck, Ide de, 468.
—— Jean de, 468.
—— Pierre de, 459.
—— Sponsa de, 462.
Hercke, Philippe de, échevin de Maestricht, 124, 132, 142, 144, 150, 151, 157, 158, 161, 165, 167.
Hercken, Denis de, 475.
—— Guillaume de, 88.
Herckenrode, Bastin de, 105, 127.
Herderen, de, 156.
Herderen, Godenule de, 83.
—— Conrad de, 60.
—— Philippe de, échevin de St. Pierre, 57, 96; écoutète de St. Pierre, 23, 42.
Herderman, Jean de, 64.
—— Macaire de, 64.
Herdermans, Jean, custode de St. Servais à Maestricht, 112.
Here, Gérard de, curé de St. Martin à Liége, 100.
—— Henri de, écuyer, 152.
—— Jean de, 166.
—— Jean de, échevin de Lencu-

Digitized by Google

len à Maestricht, 37, 147.
Here, Arnoul de, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 34.
Herenbloes (Herenbloys), 90, 92.
Heren Nuelkens, Elise, 122.
Herff, François de, 433.
—— Marie de, 460.
—— Matthias de, 440, 445, 465.
—— Pierre de, 462, 465.
Hérigère, abbé de Lobbes, 172.
Herinx, Gautier, 21.
Herkenrad, Agathe, 447.
Herkenraede, Anne de, 438.
Herkenrode, Mathilde de, 458.
Herle, Catherine de, 166.
—— Philippe de, échevin de Maestricht, 51.
Hermalle, 182.
Hermans, André, 462.
—— Catherine, 439.
—— Gérard, 440.
—— Guillaume, 463.
—— Herman, 495.
—— Louis, 395.
—— Marie. 436.
—— M. A. prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 372, 374
—— Marie-Xavière, Sépulchrine à Maestricht, 328, 340, 374.
—— Martin, 374, 431.
—— Mathieu, 395.
—— Servais, 454.
Hermens, Herman, 434.
Herminotte, l', 326.
Herstal, 182, 248, 284, 430, 432.
Hese, Godefroid de, échevin de Maestricht, 117, 146.
—— Henri de, 102.
—— Henri de, échevin de Bemelen, 135.
—— Jean de, clerc, 94.
—— Jean de, bourgmestre de Maestricht, 123.
—— Jean de, échevin de Maestricht, 8, 30, 59, 61; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 35.
—— Macaire de, 63, 76.
—— Macaire de, échevin de Lenculen à Maestricht 35, 36, 41, 60, 77, 82, 147.
—— Winand de, bourgmestre de Maestricht, 94, 129.
Hesius Philippe, 448.
Hesselt van Dinter, Isabelle Guillemette, 188.
—— Jacqueline, 187,
Hessen-Rheinfels. Eléonore, 333
Heugem, 91. 439, 453.
Heukelom, 310.
Heuwer, Gautier, curé de Canne, 71, 72.
Hexken, Jean, 126, 131.
Heyden, Catherine van der, 449.
—— Pierre van der, 463.
—— Sara van der, 450
Heyland, Arthur, 232.
Heylerhof, Martin Jean de, 300, 397, 408.
Heyman, Henri, 107.
Heynsberch, Mathilde de, 32.
—— René de, 53.
Hickey, J., 223.
Hildernisse, Adrien de, 443.
—— Isabelle, 448.
—— Servais de, 476.
Hinnisdael, de, vicaire-général de Liége, 323, 336, 355, 356.
—— Elise de, 352, 453, 462.
—— Frédéric de, 352.
Hinsberch, Catherine de, 461.
Hinsberg, Anne de, 433.
Hinsdael, Adrienne de, Sépulchrine à Maestricht, 339.
Hochstraten, Arnoul de, bénéficier de St. Servais à Maestricht, 83.
Hodge, Ed., 227.
Hoebruggen, Jean, 52.

Digitized by Google

Hoecheim, Aleide de, béguine du Nieuwenhof à Maestricht, 105.
—— (Hoegheim, Hoghem) Walter, échevin de Maestricht, 11, 15, 30, 54, 58, 69, 73.
Hoelbeke, Gille de, 104.
—— Jean de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 97, 108, 120, 132.
Hoelbeek, Maximilienne, sous-prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 337.
Hoen de Cartils, Maximilien, 371.
Hoensbroeck, 342, 388.
Hoerne, Lambert de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 110.
—— Lambert de, 156.
Hoeselmans, Jean, 128.
Hoesselt, 398.
Hoghem, Walter de, 58.
Hoinc van Papendrecht, 195.
Holderbach, Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 341.
—— Jacques, 341.
—— (Holderbagh), Louise, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Holle, Ch. von, 235.
Hollender, Nicolas, 156.
Hollman, Marguerite, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Holsbergh, Franco de, 8.
Holsit, Mathilde de, 148, 149.
Holzerman, Philippe, 235.
Hondt, Jacques de, 476.
Hontem, Jean de, prêtre, 59.
Honop, Gille, 6.
Hooft d'Iddekinge, 246.
Hoog-Cruts, 281, 285—289, 293, 294, 300—302, 305, 307, 308.
Hora Siccama, 246.
Horenbloes, Henri, 90.
Horion, seigneur de, 408.
—— Herman de, 417.
—— Marie de, 469.
—— Pierre de, 469.
Horn, Aleide de, 456.
—— Henri de, 447.
Horne, Guillaume de, 49.
—— Lambert de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 163.
—— Libert de, 29.
Hornes, Arnoul de, 282.
—— Henri de, 415, 418, 423, 424.
—— Jean de, prince-évêque de Liége, 291, 362.
—— Jean de, 282.
—— Thierry de, 410, 412.
Hornman, Arnoul, 49, 50.
Horremort, Henri, 55, 119.
Horreo, René de, écoutète de Maestricht, 165.
Horrich, Anne Barbe de, 466.
Horsmans, Marie Anne, prieuse des Sépulchrines de Maestricht, 325, 337, 346, 347, 350, 358.
Horston, Guillaume, 223.
Hospes, Antoine, 54.
Houben, Elise, 456.
—— Hubert, 433.
Houbrechts, Jacques, 432.
Houffalize, de, 419.
Houss, Anne de, 432.
—— Thierry de 432.
Houten, Nicolas de, 463.
Houthem, 461.
Houthem, Jean de, 461.
Houwens, Nicolas, Jésuite à Maestricht, 326, 360.
Hove, Anne van den, 335, 336.
—— Elise van den, 335.
—— Henri de, bourgmestre de Hasselt, 297.
—— Jean, 44.
—— Marie Hélène van den, Sépulchrine à Maestricht, 339, 366.
Howard, Fr., 226.
Huben, Arnoul, 436.

Digitized by Google

Hubricx, Hedwige, 441.
Hudmeker, Gobelin, 90, 91.
Hudemekers, Jean, 65.
Huen, Herman, écuyer, 104, 141.
—— Nicolas, chevalier, échevin de Maestricht, 143, 144, 147.
Hulsberg, 7.
Hulslo, Jean, échevin de St. Pierre, 6, 23—25, 57, 96.
Humbelet, Pierre, 140.
Humeker, Jean, 137.
Hurn, Guillaume de, 444.
Hurry, Marie, 467.
Hurst, George, 223.
Husse, Jeanne de, 434.
Hustin, Marie, 442.
Hutze, Gérard, 19.
Huvenere, Arnoul, 100.
Huwene, Hugues, 23.
—— Servais, 24, 25.
Huy (Huyum), 73, 292, 301, 304, 417, 423, 459.
Huybrechts, François, 453.
Huyn, Hubert, 453.
Huyn d'Amstenrade, Denis, 467.
Huyo, Guillaume de, 121.
Huysghe de Valle, Henri, 68.

I.

Imhoff, Catherine Gertrude, prieuse des Sépulchrines à Aix-la-Chapelle, 294.
Innocent IV, pape, 277.
—— VIII, pape, 262, 264, 306.
Isabelle, gouvernante des Pays-Bas, 312, 314.
Iseren, Elise d', 452.
—— Ide d', 450.
Iserman, Jean, 153.
Isle, Jeanne d', 438.
—— Simon d', 438.
Isseren, Servais, 432.
Itteren, 472.

J.

Jacobi, Barbe, 440.
Jacoby, de, major, 198.
Jacobs, Catherine, 465.
—— Léonard, 447.
Jacqueline de Bavière, 425.
Jacquemini, Jacques, 440.
Jacques, orfèvre, 115.
Jacques François, comte de Gronsfeldt, 286, 287.
Jacquet, N., évêque d'Hyppone, suffragant de Liége, 323, 357, 358.
Jaddon, Jean, prêtre et vicaire de l'église Notre-Dame à Maestricht, 329, 331, 333, 354, 366, 368.
Jaebeke, Gérard de, curé de Hulsberg, 7.
Jamar, Jean, 437, 474.
—— Mathilde, 456.
—— Nicolas, curé d'Eymael, doyen rural de Maestricht, 429, 430.
James, E. J., 227.
Jans, Gille, 454.
Jansen, Nicolas, 454.
Janssen, Barthélémy, 432.
—— Catherine, 445.
—— Cécile, 462.
Janssen, George, 235.
—— Jacques, 476.
Jaspars, Arnoul, 434.
Jean-sans-peur, duc de Bourgogne, 422, 425.
Jean, comte de Gronsfeldt, 286.
Jean, prêtre, 11.
Jean, boulanger du chapitre de St. Servais à Maestricht, 17.
Jean François, comte de Gronsfeldt, 286.
Jeckerman, Conrad, 449.
Jecora, Macaire de, 102.
—— Macaire de, échevin de

Digitized by Google

Maestricht, 115; écoutête de Maestricht 123; écoutête de Bemelen, 135.
—— Jean de, 146.
Jeekermans, Herman, 288.
Jegher, Lambert, 292, 312.
—— Lambert, prévôt de Visé, 254—256, 274.
Jehaes, Anne, 439.
Jehan, Catherine, 474.
—— Nicolas, chevalier, 474.
Jeinsen, Fr. von, 236.
Jekerman, Godefroid, 451.
Jemappes, 198, 202, 204.
Jentis, Laurent, 472.
—— Mathieu, bourgmestre de Visé, 472.
Jérusalem, 260, 261, 268, 288.
Jesse, Augustine, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Jessen, Anne Gertrude, Sépulchrine à Maestricht, 341.
—— Augustine, 334.
—— Jean, 341.
Jeumont, comtes de, 422.
Jodogne, 205.
Jodogne, Béatrice, 469.
Jodoigne, Jean, 464.
—— Ode, 464.
Jongen, Geneviève, 432.
Jonghe, vicomte de, 246.
Joppe, 260.
Jorissen, Corneille, 450.
Joseph II, empereur, 287.
Joseph Clément, prince-évêque de Liége, 356.
Journo, Pierre, 438.
Jouwe, Jean, 69.
Julemont, 462.
Juleymont (Juyleymont), Jean, échevin de Maestricht, 16, 20, 60, 75, 94, 100, 113, 114, 138, 143—145, 148, 157, 160, 167, 168; échevin de Lenculen, 36, 37, 83, 147.
Juliers, 297, 304.
Junccis, Paul de, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 34.
Jupille, 298, 301, 305.
Jupille, Jean, 13, 39.
Juwetta, 441.

K.

Kaboets, Arnoul, 114.
Kadir, Jean de, échevin de Bemelen, 135.
Kaex, Jean, prêtre, 66.
Kakartz, Anne, 454.
Kaprun, Gérard, 31.
Kan, Otton de, porte-verge de St. Servais à Maestricht, 54.
Karis, Mathilde, 435.
Karn, Adrienne, 457.
Karsoel (Karsul), Henri, 90, 99.
Katers, Gertrude, 457.
Katieghen, Agnès, 7.
Kaudenberch, Jean, 82.
Kekele, Lambert de, échevin de Maestricht, 132.
Kellenere, Jean, 93, 125.
Kelly, Robert, 223.
Kelre, Pierre op den, 82.
Kelreman, Jacques, 159.
—— Jean, 159.
—— René, 28.
Kelremans, Jean, 126.
Kemerlinc, Lambert, 74.
Kemerlincxs, Pierre, 142.
Kempe, Godefroid, prêtre, 142.
Kempen, Godefroid, 142.
—— Guillaume, 74, 141.
Kempke, Godefroid, 78.
Kempken, Godefroid, 138.
Kennedy, E., 222, 226.
Kenneman, Windeline, 433.
Kerckhoffs, Marie Constance, Sépulchrine à Maestricht, 338.
Kerkens, Ide, 35.
Kern, Jean, 433.

Digitized by Google

Kersbeeck, 461.
Kersboem, Henri, 159.
—— Jean, 109.
Kerssenbruch, A. von, 235.
Keskens, Béatrice, 463.
Kesman, René, 64.
Kessels, Mathieu, 381, 396, 397.
Kesselt, 327.
Kessenich, 282.
Kessenich, Catherine de, 282.
Kestel (Kestele), Lambert de, échevin de Maestricht, 48, 66, 79, 80, 97, 100, 103, 109, 114, 115, 119, 120, 123, 125, 127, 133, 141, 142, 148, 150–152, 155, 156, 159, 160, 164, 165, 167.
—— Macaire de, 20.
Kestele, Jean de, échevin de Maestricht, 142.
—— Lambert de, bourgmestre de Maestricht, 39.
Kestelman, Henri, l'aîné, échevin de St. Pierre, 6, 23—25, 57, 96.
—— Henri, le jeune, 6, 57, 96.
Kestelt, 152.
Kestelt, Lambert de, 14.
Kever, Barthélémy, écoutète de Simpelveld, 464.
Keyarts, Matthias, 460.
Keysen, Anne, 446.
Keyser, Guillaume, 162.
Keysers, Lambert, 435, 460.
Kiel, Anne de, 450.
—— Jean de, 450.
Kinckelmoy, Servais, prêtre, 104.
—— Simon, 103.
Kinet, Catherine, 330.
—— Elise, 329.
King, John, 223.
Kinrode lez Maeseyck, 279, 280, 282, 289, 290, 299, 302, 304, 305.
Kippe, Lambert, 76.
Kirby, J.. 223.
Kirleman, Jean, 326.
Knapen, Jean, 145.
Knoeps, Simon, 460.
Knorren, Servais, 470.
Koecke, Jean, 66
Koken, Marie, 449.
Kolre, Jean, 109.
Konings, René, prieur à Hoog-Cruts, 286.
Konnich, Jean, 145.
Kopers, Henri, 15
Koppe, Lambert, 66.
Krakau, 262.
Krampen, Elise, 436.
Kreyel, Erard de, curé d'Obbicht, 28.
Krykel, Jean, 156.
Kueninck, Jean, 146.
Kuhlmann, Otton, 235.
Kycke. Gille, 133.
Kyla, Chrétien, 92.
Kynock, John, 226.
Kyps, Lambert, 110.
Kywe (Kywen), Jean, 31, 111.
Kywen, Lambert, 39, 131.

L.

Labédoyère, 190.
Lachmont, Godefroid, 102.
Lacu. Pierre supra, 102.
Laeffeld, 248.
La Haye, 425.
Lambrechts, Simon, 455.
Lambot, Jean, 445.
Lamboy, 472.
Lamboy, Lambert, échevin et écoutète de St. Pierre lez Maestricht, 5, 6, 23-25, 57, 96.
Lamboye, Thierry, échevin de Maestricht. 161; échevin de la prévôté de St Servais à Maestricht, 34
Lambrecht, Anne, 475.
Lamerschot, Guillaume, 446
Lanaeken (Lodenaken), 432, 436,

Digitized by Google

449, 468.
Lanaeken (Lodenaken), Guillaume de, maître de l'hôpital de l'église St. Servais à Maestricht, 162, 163.
Lanaye, 431.
Landutz, Roland de, 436.
Lang, Fr., 223.
Langherbeyn, Thierry, 51, 101, 102.
Langrehr, de, 230.
Lannoy, Claude de, gouverneur de Maestricht, 314, 451.
Lansmans, Gertrude, Sépulchrine à Maestricht, 339, 363.
—— Jean, 325, 356, 404, 440.
Lashor, J. 223
Laufelt, Nicolas de, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 34.
Laureeten, Marie, 447.
Laurent, aumônier du couvent des Sépulchrines à Kinrode, 289.
Laurentii, Gille, 63.
—— Gille, échevin de St. Pierre, 96.
Laureten, Melchior, 452.
Lauretten, Catherine. 472.
La Xhavée, 264, 281, 282, 284, 285, 305, 307, 308,
Lechaplyr, Antoine, 437.
—— Marie, 437.
Lecherpetu, Philippe, 430.
Le Cocq, Albert, 471.
—— Catherine, 471.
Lede, de, 396.
Ledichganc, Wolter, 72.
Leipzig, 216.
Lejeune, Laurent, doyen de Notre-Dame à Maestricht, 328.
Lemberg, 307.
Lemborch, Nicolas de, 92.
Lemkini, Gertrude, 90, 91.
Lemmael, Jean, 97.
Lemmens, Arnoul, 459.
—— Gertrude, 459.
—— Jaspar, 433.
Lemmoel, Jean, 46.
Lemmole (Lymmole), Pierre de, 48.
Lenartz, Cornélie, 462.
—— Elise, 466.
—— Marie, 465
—— Mathieu, 455.
Lenartz op den Veels, Gabriel, 465.
Lenculis, Henri de, 7.
Lennaerts Antoine, 469.
Lenremans 128.
Lens, Béatrice de, sous-prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 337.
Lenssen, Henri, 432.
Lenssens, Catherine, 467.
—— Gérard, 319, 476.
Leodio, Pierre de, prêtre, 8.
—— René, 42.
Leonard, Elise, 455.
—— Guillaume, 455.
—— Hubert, écoutète à Emael, 473.
Leopardo, Florent de, échevin de Maestricht, 12, 15, 20, 25, 26, 28, 32, 39, 45, 46 52, 66, 69.
—— Sibille de, 28, 45.
Leonardi, Godefroid, 432.
Le Saulveur, Gérard, 461, 465.
—— Hedwige, 464.
—— Michel, 431.
—— Pierre, 433.
—— Thierry, 461, 465.
Leschen, Frédéric, 236.
Leue, George, 236.
Leuning, Jean Jacques, 340.
—— Marie Christine Bernardine, Sépulchrine à Maestricht, 328, 340, 373.
Leusis, Laurent, porte-verge de St. Servais à Maestricht, 33.

Digitized by Google

Leute (Leutte), René de 92, 159.
Levetzow, Fr. de, 235.
Leyssen, Gille, 435.
Libeec, Mathias de, 15.
Libeke, Mathias de, échevin de Bemelen, 135
Liboie, Jeanne, Sépulchrine à Waremme, 297.
Libotte, Catherine, 476.
Libra, Cécile de, 104.
—— Daniel de, juge de la cour féodale de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 102, 104.
Lichtenborch, Englebert de, 452.
—— Henri de, échevin de St. Pierre lez Maestricht, 6, 23—25, 56, 57, 96
Lichtman, Godefroid, échevin de Canne, 71, 72.
Liebeke, Nicolas de, échevin de Maestricht, 161.
Liechtenborch, Bullon de, 72.
Liefdael, Michel, 46.
Liége, évêché, 4.
Liége, 22. 23, 172, 182, 243, 255, 265, 266, 282, 286, 288, 291, 293, 295-300, 305, 308, 315, 323, 331, 336, 338, 339, 341, 344, 355—359, 388, 412, 416, 417, 424, 443, 453.
Ligny, 185, 196, 198, 201, 204, 210, 217.
Limborch, Jean, 130
—— Nicolas, 129.
Limbricht, 248.
Limmel (Lemael), 59, 398.
Limpens, Daniel Chrétien, 371.
—— Gertrude, 465.
—— Marie, 446, 464.
Lindercruys, Guillaume, 170.
Linne, Jean de, 9, 10.
Linsen, Jean, prieur de Hoog-Cruts, 285.
Liverlo, Marie de, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 312, 336, 366.
Lixhe, 182, 398, 448, 464, 468
Llyod, Guillaume L., 220
Lodenaken, Chrétien de, 33, 37
—— Guillaume de, maître de l'hôpital de St. Servais à Maestricht, 22, 40.
—— Guillaume de, 70.
—— Jean de, 158.
Lodener, Louis 8.
Loë d'Imstenrade, de, 203.
Loe, Gérard de, 69.
Loef, Catherine, 111.
Loekart, Jean E., 223.
Loer (Loerre), Bertrand de, chevalier, échevin de Maestricht, 148, 150.
Loer, Jean de, 109.
Loerres, Jean, 56.
Lompart, Arnoul de, 462.
Looz, 248, 417.
Looz, Elise de, 282.
Los, Herman de, 20
Louis d'Outremer, roi de France, 163.
Louis XI, roi de France, 425.
Louis XVIII, roi de France, 190.
Louvain, 48, 199, 287, 243.
Louveric, Gosuin de, 60.
Louverix, René, 438.
Louvrier, Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Louwenberch, Jean, 92.
Louwerix, Hélène, 464.
Lovanio, Jean de, 47, 138.
—— Jean de, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 147, 165.
Loverix, Nicolas de, 46.
Lowerix, Barbe, 448.
—— Elise, 445.
Lowettes, Jacques, 473.
—— Jean, 473.
—— Jeanne, 478.
Loyen, Anne, 471.

Digitized by Google

Loyens, L. F., 407.
Loyre, Jean de, 8.
Lucken, Hartwich von, 235.
Luyens, Gertrude, 437.
—— Guillaume, 441.
Luninx, 92.
Lunninx, 90.
Lupi, Arnoul, 29.
Lupus, Arnoul, 35.
Luynes, 293.
Lybrecht, Barbe, 449.
Lydorp, Hubert, chanoine de St. Servais à Maestricht, 34.
Lymborch, Jean, 122.
Lympus, Pierre, 138.
Lypsen, Marie, 469.
Lyroep, Joost de, aumônier des Sépulchrines de Gartzen St. Antoine, 290.
Lysen, Elise, 458.
Lysens, Elise, 466.
Lystendorp, Lambert de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 145.
Lyze (Lyse), René de, 140.

M.

Mabyle, Henri, 457.
Macfarlane, J., 223.
Macharen (Machgharen, Maghgaren), Jean de, chanoine de St. Servais à Maestricht, 75, 141.
Machlinia, Gobbelin de, 58.
Machpherson, 226.
Machuré, 370.
—— Pierre, 337.
Madrid, 425.
Maer, Nicolas van der, 449.
Maes, 402.
—— Catherine, 459.
—— Marie, 451.
Maeseyck, 289—291, 395, 435.
Maestricht, 3, 4, 6, 8—10, 11—22, 26—32, 37—40, 42—70, 73—81, 83, 84, 89—108, 110—133, 135, 137—158, 165—173, 176, 179, 182, 186—188, 199, 242, 243, 245, 246, 248, 249, 251, 252, 288, 296, 304, 310—320, 322, 323, 326, 327, 332—334, 336—344, 346—350, 352, 356, 363—367, 370—373, 378, 380, 382, 387, 389—391, 394—398, 303—408, 412, 414, 415, 417—420, 422, 424—426, 428—444, 448—452, 454—457, 459—465, 468—476.
Mahaut, 134
Maheriator, Godefroid, 94
—— Jean, 41.
Malines, 22, 417.
Malmedy, 295, 296, 304.
Malingris, Jean, 47.
Manegold, 140.
Manjay, Jean Toussaint, 374.
Mannens, Robert, 220.
Mansoen, Tilman, 23.
Many, Ursule du, béguine du béguinage St. Christophe à Liége, 330.
Marcha, Gérard de, échevin de Maestricht, 150, 165.
Marchand, général, 190.
Marchand, Jean le, 465.
Marchienne-au-Pont, 194, 294, 304.
Marcilii, Godefroid, 166.
Marck, Guillaume de la, 394.
Marenholz, Guillaume de, 236.
Mares, Croisier à Maestricht, 357.
Marets, Herman de, 476.
— Ode de, 476.
Mareys, Laurent, 461.
Marienbourg, 192, 294, 304.
Marlant, Hedwige de, 52.
—— Jean de, 103.
Maroyen, Thierry, 454.
Marres, prêtre, 330.

Digitized by Google

Marsch, Guillaume, 223.
Marschalk, Henri de, 235.
Martelet, Pierre, 458.
Martens, Marie Jeanne, Sépulchrine à Maestricht, 338.
Martes, Jacques, 442.
Massan, Lambert, échevin de Canne, 71.
Materni, prêtre, 329.
Mathei, Libert, 72.
Matthewson, Rob., 223.
Maubeuge, 192.
Mauro, Godefroid de, 130.
—— Nicolas de, échevin de Maestricht, 49, 54, 56, 64, 66, 67, 77, 79, 91, 93, 97, 99, 113, 116; échevin de Lenculen, 35, 36, 41, 60, 77, 82.
Maximin, archevêque de Trèves, 178.
Mean, baron de, commissaire-déciseur à Maestricht, 364.
Mechelen, 131.
Mechlinia, Henri de, 137.
Medaer, Guillaume, 372.
Meem, Henri, 143.
Meer, Arnoul de, 438.
—— Barbe de, 443.
Meer, Englebert de, 106.
—— Hedwige de, 476.
Meerhout, 298, 304.
Meers, Marie, 441.
Meerssen, 327, 341.
Meerssen, Henri de, 444, 465.
—— Marie de, 463, 467.
Mees, Gérard, 452.
Meeuwen, Lambert, 474.
Meheyne, Henri, 151.
Mehr, 473.
Melken, Jean, 468.
Mela, Jeanne, 442.
Mellen, René, 15.
Melot, Chrétien, 474.
Menbroggen, Gyskinus de, 7.
Menten, Gobbel, 134.
Merchator, Pierre,
Mere, Jean de, 109.
Merhout, Jean de, 36.
Merle, de, 219.
Merlemont, Ode Françoise de, 469.
Merlem, baron von, 219.
Merode, de, 415, 416
Merode de Pietersheim, baron de, 461.
Merssen, Elise de, 455.
—— Godefroid de, 54.
—— Jean de, 119, 127, 444.
—— Jeanne de, 463.
—— Walter de, 448.
Mertens, Gille, 461.
Mertens, Ide, 433.
— Servais, 440.
Mesch (Mesghe Meyssche), 65, 102, 137, 281, 433.
Messche, Guillaume de, 146.
—— Nicolas de, 107.
Messine, 257.
Metz, 176—178.
Meulenaire, Jean, chanoine de St. Servais à Maestricht, 329.
Meuseler, Henri, 359.
Meusens, Gérard. commissaire instructeur Liégeois à Maestricht, 337.
—— Jean Lambert, payeur de Maestricht, 337.
—— Marie Agnès, 337.
—— Marie Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 330, 332, 337, 338, 340, 372, 374.
—— Marie Gertrude, Sépulchrine à Maestricht, 328, 330, 337, 339, 364, 372, 374.
Meussche, Gérard, 151.
Meven, C. J. de, Sépulchrine à Maestricht, 372, 374..
—— Jacques de, 325, 357.
—— Josèphe de, Sépulchrine à Maestricht, 340.

Digitized by Google

Meyer, Jean, 41.
—— Louis, 235.
—— Nicolas, 82.
Meyers, 246.
—— Anne, 445.
—— Anne Elise, Sépulchrine à Maestricht, 342.
—— François, 450.
—— Gertrude, 447.
—— Henri, 433.
—— Nicolas, 452.
—— Sébastien, 456, 463.
Meylarts, Nicolas, 433.
Meynt, 280.
Meys, Barthélémy, 27.
—— Catherine, 439.
—— Gertrude, 475.
—— Laurent, 445.
—— Marie, 453.
—— Nicolas, 447.
—— Pierre, 455.
Meyssen, Anne, 442.
Mezières, gouverneur espagnol, 404.
Mheer, 203, 204.
Michaelis, Arnoul, 120.
Michiels van Verduynen, baron, 245, 247.
Miechow, 261, 262, 307.
Millen, 69, 416, 461, 466.
Millen, Aleide de, 52.
—— Catherine de, 113.
—— Jean de, 53.
—— Marie de, 460.
—— Michel de, 81.
Millendonck de, 415, 416.
Miller, Guillaume, 227.
Millet, D, Sépulchrine à Maestricht, 339, 372, 373.
Milliard, 350, 351.
Milnes, Guillaume Henri, 227.
Minckelers, Jean, 462.
—— Léonard, 439, 458.
Mirbach, Herman de, 468.
Mobertingen (Mobertinghen), Adam de, chevalier, 86, 87, 95.
—— Didier de, 413.
Mobertinghen, Franco de, 118.
—— Henri de, 158.
—— Jean de, 44
Moeck, Henriette de, 470.
Moens, Jean, 459.
Moer, Hubert, 127.
Moerbeke, Catherine de, 127.
—— Jean de, 127.
Moers, Anne, 445.
—— Corneille, 440.
—— Jean, 438.
—— Lambert, 462.
Moersel, Etienne de, 454.
Moersels, Gérard, 28.
Moerssel, Chrétien, 456.
Mogen, François, 460.
Mogre, Jacques de, 441.
Mol, Martin, 455.
Molendino, Bauduin de, custode de l'église St. Servais à Maestricht, 12, 107, 146.
—— Chrétien de, prêtre, 125.
—— Chrétien de, 12.
—— Elise de, 11, 51, 166.
—— Gisbert de, 27, 51,
—— Henri de, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 153, 161.
—— Henri de, échevin de Maestricht, 12, 27.
—— Ide de, béguine à Maestricht, 107.
—— Marie de, béguine à Maestricht, 107.
Molenerken, Gosuin de, 94, 95.
—— Jean de, 42.
Mols, Catherine, 90, 91.
Mombeeck, Arnoul de, 444.
Mombeek, Jean de, provincial des Sépulchrins, 307.
Mompalyrs, 123.
Moneta, Jean de, 113.

Digitized by Google

Moneta, Roger de, prêtre, 133.
Monferato, Michel, 446.
Monicx, Arnoul, 460.
Mons, 192.
Montaigne, Angélique de, Sépulchrine à Maestricht, 339
— — Théodat, 460.
Montenaken, 72, 310, 327, 342.
Montenaken, Gosuin de, échevin de Lenculen à Maestricht, 37, 83, 147.
—— Henri de, 65.
—— Henri de, échevin de Maestricht, 17, 22, 40, 51, 61, 67, 68, 73, 79, 92, 94, 98, 102 104, 107 109, 113, 119, 123, 125, 127, 132, 145, 148, 150, 153—157, 159, 165, 166; écoutète de St. Pierre lez Maestricht, 6, 25, 57.
—— Nicolas de, 139.
—— Vastrard, 56.
Montegny, Barbe, 464.
Monyouwen, Gobelin, échevin de Maestricht, 124, 163, 168, 169.
Moore, J., 231.
Moreel (Morel, Moreyl), Jean, 63, 76, 99.
Morseels, Gison, 16.
Mosa, Arnoul de, 49.
—— Elise de, 14.
—— Léonard de, 88.
—— Lenval de, 76.
—— Lenval, échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 33, 78, 88, 89, 136.
Mous, Corneille, 455.
Moyens, Gérard, 435.
Moyz, comtesse de Chaligny-Claude, 292, 293.
Mueken, Henri, 32.
Mueleberch, Jean de, 439.
—— Mathilde de, 439.
Muelenaers, Marie, 460.
Mulcken, Elise de, 459.
—— Herman de, 434.
—— Nicolas de, 465.
Mulcken, Catherine, 455.
—— Jean de, échevin de Maestricht, 27, 38, 46, 48, 50, 53, 54, 59, 81, 100, 115.
—— Servais de, échevin de Maestricht, 18, 45, 94; échevin de Lenculen, 37.
Mumbrugghen, Gisbert de, 66.
Munsch, Jean, 151.
Munincx, Gille, 462.
Munix, Agathe, 326, 373.
—— Agnès, Sépulchrine à Maestricht, 338.
—— Arnoul, échevin de Maestricht, 373.
—— Elise, Sépulchrine à Maestricht, 328, 339, 363.
—— François, 352.
—— Gille, 352.
—— Henri Dominique, 373, 352.
—— Henri, notaire, 365, 366.
—— Marie Elise, 340, 473.
Munnichoff, Anne Marie, 473.
Munster, Angèle de, 446.
—— Anne, 449.
—— Bernard de, 450.
Munsterbilsen, 248, 398.
Mur, Jean, échevin de Canne, 71.
Murphy, Daniel, 223.
—— Philippe, 223.
Musche, Gérard, 59.
Musschen, Jean, 112.
Mutzenich, Marie, 474.
Mutzhaegen, 469.
Muys, Gérard, 90, 91.
Myers, Art., 227.
—— Marie, 462.
Myeten, Nicolas, 53.
Mynneboden, Marguerite, 124.
Mynsghen (Mynssche), Gérard, 62, 151.

Digitized by Google

N.

Nab, A. M., 227.
Naemen, Agnès de, 454.
—— Jean de, 448.
Nagels, Roger, 463.
Nailis, Eustache, 467.
—— Nicolas, 467.
Nahuys, 246.
Namen, 173, 391.
Namen, Baltus de, 438.
—— Catherine de, 438.
—— Marie de, 439.
Namurco, Jean de, 45.
—— Nicolas de, 78.
—— Pierre de, 153.
Napoléon I, 185, 206, 212, 213, 217, 218.
Nauta, Englebert, 26.
Navagne, 404.
Nayen, Jean de, 44.
Nayo, Nicolas de, 78.
Neercanne (Nedercanne), 266, 288, 289, 300—302, 305, 442, 469.
Neerhaeren, 398.
Neeskens, Henri, 104.
Neke, Henri, 20.
Nelisse, Martin, 442.
Nelissen, Ode, 440.
Nelson, Robert, 223.
Nemelich, Corneille, 122.
—— Winand, 122.
Nere, Henri de, 127.
Nersen, 298.
Neubourg (Nieuweborch), 446.
Neuss, 298, 304.
Nevere, Barthélémy de, 455.
Newhall, 295.
Ney, maréchal, 190, 211, 214.
Nicholai, Jean, 92.
Nichols, Samuel, 223.
Niël, 416.
Nierarde, de, 415.
Nieuwstad, 289, 290, 304.
Niste, Gertrude, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Nivelles, 182, 196.
Noelmans, Maria, 476.
Noeskens, Béatrice, 31.
Noet, Jean, 103.
Noeten, Henri, 82.
Noets, Aleide, 121.
Nomplus, Jean, prêtre, 14, 144.
Noorbeek, 286.
Noorbeek, Anne Elise de, Sépulchrine à Maestricht, 299, 341, 342.
Nootstock, Gérard, 447.
Noppen, Pierre de, 465.
Noppis, Aleide, 443.
Notin, Philippe, 404.
Notynch, Henri, 125.
Nout, Walter, 42.
Novolapide (Nuwensteyn), Siger de, doyen de St. Servais à Maestricht, 22, 40, 83.
— Thierry, doyen de St. Paul à Liége, 22.
Noyens, Agnès, 463.
Nudorp, Jean de, 144.
Nuelken, Arnoul, prêtre, 120.
Nuest (Nuyst, Nuesten, Nuysten), chevalier, échevin de Maestricht, 9, 11, 20. 21, 48, 51, 60, 61, 62, 64, 100, 121, 123, 124, 128—130, 132, 133, 136—140, 143, 145 147, 149, 153, 158, 161, 162, 164, 166, 170; échevin de Lenculen, 35, 41.
—— Thierry de, 142, 143.
Nuetken, Arnoul, 120.
Nugent, J., 223.
Nulkens, 55.
Nusia, Jean de, échevin de Maestricht, 48.
Nut (Nuyt), Adam de, 150.
—— Gérard de, 104.
Nux, Nicolas, 130.
Nycholai, Jean, 117.

Digitized by Google

Nyderharen, Herman de, 63.
Nyel, Gérard de, 122—125.
Nyke, Lutgarde, 455.
Nymègue, 387.
Nypels, Catherine, 440.
—— Elise, 440, 467.
—— Guillaume, 439, 442.
—— Léonard, 451.
—— Philippe, 454.
—— Servais, 453.
Nys, Anne, 450.
—— Antoine, 466
—— Catherine, 461.
—— Denis, 441.
—— Englebert, 459.
—— Marie, 445, 449.
—— Winand, 456.
Nysmans, Isabelle, 447.
—— Jean, 454.
—— Nicolas, 440.
Nyssen Gertrude, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Nyssen, Pierre, 342.
Nyst, Anne, 451.
—— M H. N., 243.
Nysten, 453.
Nyswyller, 463.

O.

Obbicht (Opbyecht), 18, 128, 248.
Oddis, Fabrice d', 278, 306, 307.
Odemont, Thierry d', 450.
—— Urbain d', 455.
Odiliënberg, 263, 264, 279—282, 284, 285, 290, 299, 302, 305—307.
Oederbrueke, Henri d', échevin de Maestricht, 70.
Oem, Jean,
Oermunde, Ide d', béguine, 26.
Oeslinger, Corneille, 279.
Offenbeeck, Jean d', 440, 449.
Olberti, Gille, 149.
Olisleger, Jean, 472.
Olislegers, Anne, 436.
— (Olysleghers), 454, 461.
—— (Olyslegers), Elise, 456.
—— Gertrude, 458.
—— Marguerite, 475.
—— Marie, 473.
—— Nicolas, 448.
Ompteda, Chrétien d', 235.
O'Neil, 222.
Onen, 126.
Oost, 460.
Oost, Elise d', 438.
—— Hedwige, 442.
—— Marie, 448.
Ophoven, Catherine d', 448, 461.
—— Hélène d', 475.
—— Ide d', 463.
—— Jeanne d', 466.
—— (Ophoeven), Marie d', 465.
—— Mathias, 476.
—— Nicolai d', 458.
—— Otton d', 448.
Opkanne, 72.
Oppen, Lambert van, 463.
Ordingen, 462.
Orleans, duc d', 410.
Othée, 408, 422, 424, 425.
Ottermans, Aldegonde, Sépulchrine à Maestricht, 334, 340.
—— Barbe, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Otton le Grand, empereur, 163.
Oupey, 437.
Oyen, 248.
Oyly, Fr. d', 227.
Oys, Franco d', 42.
—— Jean d', 52.
—— Jacques d', 52.
—— Marguerite d', 140.
—— Nicolas d', prêtre, 121.

P.

Pacht, Pascal, 435.
Pacsleger, Lambertus, 26.

Digitized by Google

Paes, Jean, 438.
Paesquea, Henri, 441.
Pajolle, 210.
Palant, de, 436.
—— (Pallant), Charles de, 463, 467.
—— Edmond de, 469.
—— Melchior de, 442.
Palere, Arnoul, 101.
Pallandt, Guillaume de, 224.
Palmarts, Guillaume, vicaire de Notre-Dame à Maestricht, 369.
Palmen, Jean, 448.
—— Marie, 457.
—— Servais, 463.
Paludanus, Léonard, 455.
Palude, Hélène de, 452.
—— René de, écuyer, 133.
Pannesleger, Arnoul, 443.
—— Marguerite, 443.
Papen, Winand, 162.
Pardoe, Ed., 227.
Paridon, Lambert, 8.
Pariis, Jean, écuyer, 114, 135.
Paris, 190, 192, 204, 214, 293, 304, 386.
Paris, Pierre, 468.
Partouns, Mathias, 478.
—— Thomas, 461, 462.
Parysis, Sara, 463.
Pascal II, pape, 257.
Pascuis, Nicolas a, 437.
Pasmans, Gérard, 404.
Patras, Lambert, 388.
Pauli, Corneille, 466.
—— Elise, 459.
Paxslegere, Franco, 170.
Peerkens, Jacques, 452.
Peert, Jacques, 79, 144.
—— Jean, 90.
Peeters, Jean, 467.
—— Jérôme, 432.
—— Marie Emérence, 341.
Pellenrock, Marie, 436.
—— Philippe, 435.
Pellenrox, 467.
Pelsers, Pierre, chanoine de St. Servais et curé de St. Jacques à Maestricht, 323, 357, 358.
Pennens, Nicolas, 53.
Penre, Jean, 117, 118.
Penresoen, Godefroid, 137.
Penten, Judoque, 473.
Pepin d'Herstal, 278.
Percy, Fr., 223.
Peron, Guillaume de, 453.
Perpencher, de, général, 196.
Peponcher, Mathias de, 475.
Persyys, Ode, 131.
Pertouns, Gertrude, 466.
Perugia, 255, 256.
Pesser, Gilbert, 147.
Peters, Anne, 463.
—— Frédéric, 235.
—— Léonard, 452.
Petitjean, Pierre, 444.
Peuman, Christine, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Peusmans, Jean Gosuin, 471.
Philippe II, roi d'Espagne, 352.
Philippens, Mathilde, 451.
Philippi, Guillaume, 444.
Phlips, Mathias, 457.
Picton, 197.
Pie VI, pape, 289.
Pie IX, pape, 259.
Pierrepont, Hugues de, 248.
Pietershem, 69, 93, 109, 395.
Pietersheim, Jean de, 102.
Pilgherem, Peregrin, 10.
Piplet (Pypelet), Jean, 5.
Pirar, Pierre, 49.
Pirlinx, Maximilien, 469.
Piron, Catherine, 430.
Piscatoris, Michel, 109.
Pise, Jean de, 114.
Pistor, Nicolas, clerc, 17.
Pistoris, Henri, 118, 120.
—— Jacques, 141.
—— Jean, 35.

Digitized by Google

—— Nicolas, 11.
—— René, 120.
Piters, Sibile, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Pitthellinx, Jean, 89.
Pitsrogge, Martin, 444.
Pitten, Cécile de, 445.
Plackire, Jean, 37, 38.
—— Pierre, 150.
Plancenois, 202, 213.
Platheo opidi Rufi, Godefroid de, 26.
Plegtrudis, 398.
Pleughmaekers, Marie, 325, 356.
—— Marie Anne, 325, 357.
—— M. C., Sépulchrine à Maestricht, 338.
Ploum, Guillaume, 373, 374.
Poffelins, Martin, 439.
Poel, Catherine van den, 456.
— Marguerite van den, 449.
Poelet, Paul Balthasar, 436.
Polle, Jean de, 27.
Pomerio, Godefroid de, doyen d'Aix-la-Chapelle, chanoine de St. Servais à Maestricht, 163.
—— Guillaume de, chevalier, 33.
—— Léonard de, 33.
Pont, Jacques de, 443.
Popelers, 57.
Popetyn, Arnoul, 135.
Port, Martin de la, 469.
Porta, Gertrude, 458.
—— Simon de, 49.
Porto Ferrajo, 189.
Portugal, Marie Françoise, Sépulchrine à Maestricht, 339.
Postwyck, Marie, 461.
Potmans, Arnoul, 439.
—— Pierre, 452.
Potti, Hélène, 329
Prague, 458.
Preal, Michelot de, 417.
Préau, Charles, 247.
Preent, Godefroid, dominicain à Maestricht, 152
Prendergast, Ed., 227.
Preut, Jean, 74
Prevers, Henri, 475.
Proesme, Mathias, 474.
Pronen, Aleide de, 29.
—— Elise de, 30.
Proost, Louis, curé de St. Mathias à Maestricht, 433.
Prunelli, Jean, clerc., 65.
Prunen, Elise, 352.
Puel, Pierre op den, 88.
Puiche, Rason de, 431.
Puman, Reymbold, 29.
Putkens, 137.
Puyche, Anne de, 452.
—— Erasme de, 452.
Pyeroth, Pierre, 21
Pyetersheim, Jean, prêtre, 83.
Pyetersheim, Jean, 69.
Pyetersheym, Jean de, chapelain de St. Servais à Maestricht, 46, 110.
Pyse, Jean de, 136.

Q.

Quaedvlyeghen, Henri, 57.
Quarez, Augustin, 466.
Quant, Thierry, 49.
Quatrebras, 185, 193, 196, 198, 202, 211, 221, 226, 227.
Quenceler, de, 74.
Quick, 222.
Quicx, Jean, prieur de, Hoogcruts, 286.
Quytskorne, Jean, 16.

R.

Raedermeker, Lambert, 166.
Raemekers, Gertrude, 471.
Raeve, Jean, 440.
—— Jean van den, 53.
Rameekers, 468.
Ramet, 474
Ramoy, Jean, prêtre, 20.

Digitized by Google

Ramsay, Guillaume, 224.
—— W. Norman, 220.
Ramsfort, Michel, 223.
Randache, Marie, 468.
Ransdael, 436.
Rave, Arnoul, 115, 122.
Raven, Anne, 466.
Ravenstein, Angéline de. Sépulchrine à Maestricht, 340, 371.
Ravensteyn, François Guillaume de, 338.
—— Guillemine Madeleine Bonaventure, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Recken, Jean, 148.
Reckheim, 248.
Redekem, Gérard, grand-chantre de l'église St. Servais à Maestricht, 163.
Reesen, Henri, 460.
Reide, de, 415, 416, 419.
Rembold, 101.
Rembrandt, 402.
Remerstock, Menta de, 434.
—— Nicolas, 468.
Remst, Elise de, 167.
Remy, Marie Anne, Sépulchrine à Maestricht, 339, 366.
René, maître de la corporation des boulangers à Maestricht, 7.
Renen, Guillaume de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 14.
Resen, Pascal, 448.
Reyckhofs, C., Sépulchrine à Maestricht, 340.
Reymersdale, Jean de, 10.
Reymerstock, Aleide, 455.
Reynen, Marie, 437.
Reynert, René, 431.
Reynette, Henri, 438.
Reynson, René, 73.
Reypart, Louis, 437.
Reyt, Liévin van der, 435.
Reyten, Jean, 158.
Reux, Jean de, 434.
Richard Coeur de Lion, 261.
Ridder, Philippe de, 112.
Ridders, Henri, 114.
Riemst, Gérard de, 100.
—— Henri de, 104.
Rietraet, 330.
Rieuwe, Adam de, 431.
Rikelt, Hedwige de, 63.
Robe, Guillaume L., 220, 221, 230.
Robertson, F., 222.
—— Fr., 235.
Rochefort, Marguerite de, 410, 418.
Rocour, 422.
Rocquelenge, 432.
Rodenryt, Thierry de, custode de l'Église St. Servais à Maestricht, 13.
Roebroeck, Arnoul, 464.
—— Genulphe, 464.
Roechken, Jean, 76.
Roecvos, Arnoul, 33.
Roecx, Marie, 449.
Roede, Arnoul, 128.
Roedenschilde, Gobbelin de, échevin de Maestricht, 53.
Roemens, Godefrold, 445.
Roemer, Jean, 148.
—— Nicolas, 10.
Roemers, Ch. Cl., 247.
Roesmar, Henri de, 82.
—— Pierre de, 39.
Roesmer, Guillaume de, 108.
—— Léonard de, 67.
—— Tilman de, receveur du diocèse de Liége, 24.
Roest, Th. M., 246.
Roet, Henri, 47.
Roetheim, Jean de, 157.
Roetheym, Elie de, 46.
—— Jean de, 155.
Roetvos, Arnoul, 37.
Rohes, Arnoul de, 257.
Roland, 23, 24.

Digitized by Google

Rolduc, 286, 395, 464.
Rombouts, Jean, 447.
Rome, 175, 176, 178, 179, 181, 182, 396.
Romer, Jean, 158.
—— Macaire, 55.
Rommer, Jean, 456.
Roosen, Jean, 448.
—— Marie Hélène, 341.
Roscamp, Libuin, 461.
Rosemonts, Catherine, 452.
Rosentroch (Roesentroch) Henri, 66, 67, 73, 75.
Rosentrocke, Henri de, échevin de Maestricht, 139.
Rosis, Gille de, 105.
—— René de, échevin de Maestricht, 43, 51, 52, 59, 62, 68, 69, 73, 75, 80, 83, 84, 88, 89, 95, 97, 101, 102, 104, 105, 108, 110, 113, 114, 116, 122, 139, 140, 141, 143, 145, 151, 152; échevin de la prévoté de St. Servais à Maestricht, 88, 89, 136.
Rosmar, Herman de, 102.
Rosmeer (Rosmaer), 102, 467.
Rosmer, Gérard de, 470.
—— Lucas de, 450.
—— Paul de, 450.
Rossel, Daniel, 455.
Rowling, J., 226.
Royleder, Macaire, 129.
Roz, Catherine de, 368.
—— Jean de, vicaire de St. André à Liége, 368.
Ruesen, Marie, 464.
Ruet, Nicolas, 468.
Rufi, Nicolas, 40.
Rufi de Duobus Montibus, Guillaume, 49.
—— Nicolas, 49.
Rufo (Ruffo) Clippeo, Gobbelin de échevin de Maestricht, 7—10, 21, 27 29, 31, 32, 47, 49, 52, 53, 58, 62, 64, 67, 73, 75, 80, 81, 83, 90—94, 99, 101, 104, 111, 115, 119, 131; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 33, 88, 89.
Rumen, de 72, 457.
Ruremonde, 248, 263, 279, 281, 341, 460.
Rutten, Claire, Sépulchrine à Maestricht, 324, 340.
Rutger, curé de Gruytrode, 128.
Ruylant, Marie, 453.
Ruyters, A., notaire à Maestricht, 372.
Rychterich, Marie, 464.
Ryckelen, 383.
Ryckelt, Jeanne, 456, 467.
—— Marguerite, 440.
Ryckholt, 433.
Ryemst, Henri de, 47.
Rympst, Conrad, 124.
—— Mathieu de, 101.
Rymslegers, 10.
Rysack, Antoine, 461.
—— Jeanne, 463.
Rytersbeke, Jean de, 7.
—— Pierre de, écuyer, 164.

S.

Sabienus, 422.
Sach (Sac), Henri, 92, 117.
—— Jean, 135, 165.
Sach, Jean, membre de la Confrérie des Chapelains de l'église St. Servais à Maestricht, 68, 93, 94, 150, 154.
—— (Sac, Sack, Sagh), Jean, échevin de Maestricht, 28, 30, 31, 48, 68, 75, 88, 89, 93, 104, 143; échevin de Lenculen, 37, 83, 147.
Saeften, Auguste de, 235.
Saert, Elise de, 431.
—— François de, 431.
Saggen, Gobelin, 143.

Digitized by Google

Sagghen, Lambert de, 121.
Saiffe, Lambert de, 454.
Sainct-May, Jean de, 453.
Saint-Albin, évêque de Liége, 183.
Saint-Amand, évêque de Worms, 178.
Saint-Ambroise, évêque de Milan, 171.
Saint-Augustin, 171.
Saint-Domitiën, évêque de Maestricht, 173.
Saint-Grégoire, 171.
Saint-Hubert, évêque de Maestricht, 171, 172, 171—183.
Saint Hungère, évêque d'Utrecht, 279.
Saint-Florentin, évêque de Tongres, 179.
Saint-Jacques, 252, 255, 256.
Saint-Jean Berchmans, 335.
Saint-Lambert, évêque de Maestricht, 181, 182, 411, 420, 423.
Saint-Marcellin, évêque de Tongres, 179.
Saint-Martin, évêque de Tongres, 179.
Saint-Martin, évêque de Tours, 179.
Saint-Materne, évêque de Tongres, 175.
Saint-Métropole, évêque de Tongres, 179.
Saint-Navite, évêque de Tongres, 179.
Saint-Paul, 181.
Saint-Pierre lez Maestricht, 5, 6, 23 25, 41, 42, 56, 57, 63—95, 109, 176—179, 181, 182, 248, 415, 434, 437, 441, 450, 452, 459, 466, 468, 470—472.
Saint-Pol, Walram de, 414.
Saint-Servais, évêque de Maestricht, 163, 171, 172, 174—180, 182, 310, 411, 412, 416, 420—422.
Saint-Séverin, évêque de Tongres, 119.
Saint-Théodose, 171.
Saint-Trond, 199, 291, 299, 302, 304, 305, 395, 399, 400.
Saint-Valentin, évêque de Tongres, 179.
Sainte-Claire, 171.
Sainte-Gertrude, 448.
Sainte-Hélène, 252, 255.
Saive, Alexandrine de, 469.
Salm, comte de, 423.
—— Godefroid, 445.
Sancta Agatha, Henri de, échevin de Maestricht, 14, 132, 146.
Sancta Margareta, Guillaume de, écolâtre de l'église St. Servais à Maestricht, 41.
—— Jean de, échevin de Maestricht, 8, 19, 21, 38, 44.
Sancto Anthonio, Walram de, 43.
Sancto Petro, Giselbert de, 150.
—— Jean de, 82.
Sancto Trudone, Chrétien de, voir de Molendino.
Sander, Gille, 471.
—— Hélène, 471.
Sandris, Arnoul, 438.
—— Guillaume 438.
Santré, Marguerite, 446.
Sauvenyr, Bauderus del, 442.
Sauveur, Jean, 468.
Saxe, Maréchal de, 422.
Saxe-Weimar, Bernard de, 196.
Scaefdries, Simon de, 102.
Scaefdriesch (Scaefdrys), Jacques de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 65, 102, 138.
Scanlon, Thomas, 223.
Scaveymont, Jean, 27.
Sceper, Thierry, 28, 29.
Schaepkens, Alexandre, 377, 382, 388, 398.
—— Arnaud, 377, 381, 384, 385,

Digitized by Google

387, 388, 394, 398, 402, 407.
—— Théodore, 377, 382, 383, 396, 402.
Schaers Marie, 444.
Schaesborch, Elise, 457.
Schaetzen, Jeanne, prieuse des Sépulchrines de Nieuwstad, 290.
Schaluyen (Scaluyn), de, 115.
Schatten, Catherine, 448.
Schaumann, Guillaume, 235.
Scheepers, Marie, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Scheffel, 403.
Scheffeners, Simon, 446
Scheffer, A., 402.
Schellinx, Cornélie, Sépulchrine à Maestricht, 339.
Scheppers, Henri, 471.
Schimmert, 7.
Schin-sur-Geul, 371.
Schinnen, 452.
Schinnen, Henri de, 462.
Schoenmaeckers, Marie Anne, Sépulchrine à Maestricht, 338.
Schoenvorst (Scoenvorst), Jean de, châtelain de Montjoie, 153, 160.
Schols, L. P. H., 239, 242.
—— Pierre George, 242.
—— Pierre Gille, 242.
Schonauwen, Raes, 134.
Schonouwen (Schoenouwen, Schönau, Schonauwe), Jean de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 134.
Schoonhoven, René de, 134.
Schoonvelt, Jean, 474.
Schrammen, Pierre, 470.
Schrick, Melchior, 463.
Schrivers, Gille, 457.
—— Marie, 465.
Schroder, Jean de, 236.
Schrijnemakers, Etienne, 442.
Schrijnemeker, Pierre, 140.
Schuck, Louis, 236.
Schulzen, Ch. de, 236.
Schuchen, Gudule, 442.
Scillinch, Lambert, 23
Sclessin, 443.
Scoenbeke, de, 55.
Scoenbeke, Agnès de, 60.
Scoenouwen, Jean de, 62.
Scoenvorst, Jean, prévôt de l'église St. Servais à Maestricht, 91, 93.
Scouteit (Scoutit), 90, 91.
Scrinir, Jean le, 435.
Scronx, Flise, 458.
Scurbout, René, 70.
Séchelle, plénipotentiaire de la France, 317.
Seeff, Elise de, 445.
Segerus, Dominicain à Maestricht, 63, 76.
Segewidis, 43.
Sellifex, Herman, receveur de la confrérie des Chapelains de l'église St. Servais à Maestricht, 84, 97, 98.
Selys, Elise, 462.
—— Pierre, 458.
Serclaes de Tilly, t', 403.
Sergius, pape, 181.
Seronvaulx, Hedwige de, 468.
Servais, Gertrude, 456.
Servantyn, Marie, 341.
Séverin, archevêque de Cologne, 176, 178.
Severyns, Elise, 445.
Shoenen, Arnoul, 83.
Sibde, Elise de, 118.
Sichen (Segghen, Zichen), 95, 429, 470.
Sigerus doyen de l'église St. Servais à Maestricht, 84
Sigismond, empereur, 278.
Simens, Elise, 441.
Siméon, patriarche de Jérusalem, 256.

Digitized by Google

Simonis, Catherine, 331, 353, 355.
—— Marie Catherine, 337.
Sichen Martin de, 453.
Simpelveld, 464.
Simpir (Sympyr), Arnoul de, chevalier, 65, 152.
Simpson, 222.
Sinclair, J., 226.
Sinnich, 398.
Sisdorp, Edmond de, 449.
Sittard, 245, 438, 457.
Sivel, J., 223.
Slachwide, Jean, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 118.
Slade, Richard, 223.
Slenaken, 266, 285.
Slenskens, Nicolas, 7.
Sletmans, 56.
Sleypen, Lambert, 448.
Sleyswich, Henri, 101,
Slins, 430, 433.
Slus, Jean, 133.
Slusen, Henri de, 55.
—— Pierre de, 28, 29.
Slusis, Henri de, 164.
Slusse, Guillaume, 473.
Sluysen, Théodore, 459.
Sluze, Guillaume de, 474, 475.
Smeet, Jean, 75.
Smeets, Elise, 450.
—— Jean, 439.
—— Joséphine, 342.
—— Philippe, 446.
Smidtsmans, Marie Jeanne, Sépulchrine à Maestricht, 341.
Smisse, Anne van der, 474.
Smiths, H., 223.
Snavel, Roger, curé de Schimmert, 6.
Snyders, Catherine, 445.
Snydewent, Jean, 19, 20.
Soeren, Jean de, 146, 147.
Solders, Cornélie, 444.
—— Jean, 456.
—— Tilman, 444.
Soignies, 206.
Sollers, Gérard, 434.
Solliers (Sollyrs), Wiric de, 112, 156.
Sonnemans, Léonard, 445.
Sotterbeeck, Hedwige de, prieuse de Kinrode, 289.
Sotticheym, Libert, 17.
Sovreto, Catherine de, 438.
—— Collar de, 438.
—— Jean Collon de, 443.
Spa, Jean de, 446.
Spauden, Ameille de, 114.
—— Godefroid de, 101.
—— Godenuel de, échevin de Maestricht, 18, 53, 117.
—— Paul de, échevin de Maestricht, 164, 165, 167.
Spauwen, Catherine, 442.
Spearman, Charles, 220.
Speculo, Martin, 475.
Speirts, Thérèse, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Spineux, Marthe, Sépulchrine à Maestricht, 312, 339.
Sprimont, Agnès de, 441.
Stables, Eduard, 227, 231.
Stallenborch, Alexandre, 464.
Stapelle, Anne, prieuse des Sépulchrines à Visé, 292, 312.
Stas, Henri, 476.
—— Lambert, 466.
Staten, Anne, 436.
Stavelot, 446.
Steeck, Jean, 436.
Steenmetsers, Madeleine, 437.
Steghe, Barbe in de, 449.
Stein Callenfels, de, commandant de Maestricht, 365.
Steinmetz, de, 194.
Stevaert, Pierre, vicaire-général de Liége, 293.
Stevel, Elise de, 450.
Stevens, Herman, 461.
—— Winand, 453.

Digitized by Google

Stewart, Guillaume, 223
Steyffs, Abraham, 453.
Steyn, 248.
Steynberch, Catherine, 454.
Steyncop, Pierre, 46.
Steyne, Guillaume de, 125.
Stockhem (Stockheim), 99, 442.
Stockhem, de, prêtre, 125.
—— André de, 447
—— (Stockheim), Catherine de, 455.
—— (Stockheym), Gobbelin de, 39.
—— —— Herman de, 116.
—— (Stockheim), Herman de, receveur du chapitre de l'église St. Servais à Maestricht, 80.
—— Jean de, 112, 138.
—— Marguerite de, Sépulchrine à Maestricht, 339.
—— Thomas de, 115, 116.
Stocx, Henri, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 369.
Stothert, Guillaume, 222.
Stoupy, Ed. de, vicaire-général Liége, 317, 370.
Straeten, Guillaume van der, 447.
—— Marie Marguerite, Sépulchrine à Maestricht, 339.
—— Ursule, Sépulchrine à Maestricht, 299.
Strausborch, Philippe de, 472.
Stroelens, Marie Thérèse, prieuse des Sépulchrines à Maestricht, 336, 355, 365.
Stroven, Catherine, 466.
Strucht, Catherine de, 461.
—— Hedwige de, 438.
Stuckmeker, Pierre, 98.
Sturbout, Elise, 90, 92.
—— Gille, 76.
Sturen, Guillaume, 126.
Sturler de, 195.
Strypen, Arnoul de, 456.
—— Pierre de, 456.
Suaen, Jean, 129.
Subtilia, Lambert de, échevin de Canne, 71.
Succa, Anne de, Sépulchrine à Maestricht, 312, 338, 339, 366
Sueten (Suten), Nicolas, 151, 167.
Suetendael, Marie Gertrude, 474.
Summeren, Thierry de, 137.
Supra Lake, Gosuin, 95.
Surlet de Chokier, vicaire-général de Liége, 366.
Susschen, Adam de, 161.
Sussen (Susschen), 72.
Susteren, 398.
Sutendale, Jean de, 110.
Sutor, Gérard, échevin de Bemelen, 135.
Suysschen, Gertrude, béguine du Nieuwenhof à Maestricht, 152.
Swaelen, Winaud, 462.
Swaene, Winand van den, échevin de Maestricht, 53.
Swane, Arnoul van den, échevin de Maestricht, 16, 18.
Swanen, Gertrude, 440.
Swartleder, Jean, 151.
Swynnens, Jean, 432.
Silvius, Philippe, 404.
Symenels, Marie, 444.
Symon, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 79.

T.

Tacite, 420.
Tanneguy du Châtel, 425.
Taxillis, Pierre, 455.
Telen, Médard, 430.
Thelen alias Loyens, Catherine, 432.
—— Nicolas, 468.
Theoderici, Jean, 62.
—— Jean, échevin de St. Pierre, 6, 23—25, 57; écoutète de St. Pierre, 42, 96, 109.

Digitized by Google

Théoduin, évêque de Liége, 172.
Theus, Henri, 107, 146.
Thielen, Barbe, 450.
Thier, Hedwige de, 459.
—— Pierre de, 459.
Thiernagny, Léonard, 444.
Thilee, George, 236.
Timpierre, Barbe, 475.
Thisius, Barbe, 454.
—— Elise, 465.
Thoen, Elise de, 444.
Thoenmans, Elise, 158.
—— Henri, 156.
—— Pierre, 158.
Thomas, Ch. 227.
Thome, Jean, 57.
Thorn, 22, 77, 248, 333, 354, 355, 362.
Touche, Libotin, 472.
Thour, Anne de la, 455.
—— Jérôme de, 456.
Thoyart, Mathilde, 10
Thyssen, Jeanne, Sépulchrine à Maestricht, 340.
Tielemans, 208.
Tiermayen, Nicolas, 437.
Tinctor, Jean, prêtre, 118.
Tirlemont, 163, 199, 388.
Titz-Gérald, Richard, 229.
Tongherlo, Jean de, 137.
Tongres, 65. 172, 174, 176—181, 199, 298, 305, 342, 389, 417, 422, 423.
Tossani, Christine, 432.
—— Walter, 432.
Tongris, Elise de, béguine, 122.
—— Guillaume de, 122.
—— Mathieu de, 45.
—— Nicolas de, 45.
Tonherinch, Guillaume, 133.
—— Winand, 132.
Toole, Guillaume, 223.
Toullouze, Marie, 474.
Toulouse, 217.
Touns, Nicolas, vicaire de l'église St. Servais à Maestricht, 373.
Tournay, 398.
Trèves, 178, 306.
Tronco, Hugues de, 39.
Troyen, 175.
Try, Nicolas de, 431.
Tumben, Gérard van der, 158.
Turnhout, 298, 302.
Tycwever, Gilbert, porteverge de l'église St. Servais à Maestricht, 50.
—— (Tyecwever), Walter, 108, 118.
Tylen, André, prêtre, 74.
—— Godefroid, 74, 141.
—— Jacques, prêtre, 74.
Tylman, Gérard, 464.
Tyrus, 260.

U.

Ubaghs, M. H. H. J., 242.
Udenbergh, Martin d', 92.
Udencoven, George d', 79. 133.
—— Guilaume d', 114, 124.
Udhem, 284, 305.
Urbain VIII, pape, 265, 295.
Utenrancke, Amand, 27, 28.
Uteren, Jean d', 148.

V.

Vaesens, Jean, 434.
Vaessens, Servais, 436.
Valkenborch, Mathilde de, Dame-Blanche à Maestricht, 77.
—— René de, 28, 29.
Valkenborgh, Mathilde de, 447.
Valle, Jean de, 90, 91.
—— Jean de, chapelain de l'église Notre-Dame à Maestricht, 54, 58, 59, 61, 62.
—— Lambert de, 35, 36.
—— Nicolas de, 46.
Vandendom, 329.
Vasouns, Jean, 395.
Vastrardi, Jean, 146.

Digitized by Google

Vatry, Guillaume de, 390.
Vaulx, Jean de, 467.
—— Lambert de, 447.
Veecken, Adrienne van der, 338.
—— vicaire de l'église Notre-Dame à Maestricht, 332.
—— L. van den, écolâtre de l'église Notre-Dame à Maestricht, 330, 370, 371.
Veelen, Corneille, 457.
Veldweset (Visetum Campi), 327, 445.
Velt, Jean, 56.
Venken, Gérard, 139.
Venlo, 248, 287, 288, 305.
Venloo, Jean de, 400.
Venne, Judoque de, 472.
Venray, 248.
Verdbois, Libert, 475
Verengudelen, Servais, 104.
Verheyen, Jean, 444.
Verhellow, Guillaume, 219.
Verkens, 473.
Verliers, Isabelle, Sépulchrine à Maestricht, 328, 339.
Verlyes, Gille, prêtre, 44.
—— Jean, 44.
Vermaesen, Mathilde, 452.
Vernholt (Vernhoylt, Vernholte, Vernhoult), Erard, de, échevin de Maestricht, 34 – 51, 105, 123, 126, 140, 141, 148, 150, 151, 153, 155—157, 159, 165, 169, 170.
Versammen, Thierry, 168.
Verviers, 296, 303, 304, 307.
Vervy, Jacques, 443.
—— Jean, 443.
Veryr, Jean de la, 441.
Veugen, Nicolas, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 356.
Vevry, Anne, 444.
—— Mathias, 444.
Vienne, 190, 206, 246.
Vierzon, 293.
Vieux-Fauquemont, 371.
Villers, Judith, 454.
Vincent, Nicolas, prêtre, 346, 348, 349, 372.
Vinck, Servais, 404.
Vinea, Florent de, 105, 106.
Vinea, Florent de, échevin de Maestricht, 10, 11, 32, 33, 37, 65, 120, 122, 129, 130, 133, 135, 137; échevin de Lenculen, 35, 41; échevin de la prévôté de St. Servais à Maestricht, 33, 136
—— Godefroid de, échevin de Maestricht, 31, 32, 48—59, 63, 65, 68, 69, 74, 75, 77, 91 - 93, 97, 105, 106, 117, 118, 120, 122—128, 129, 141, 143, 152; échevin de Lenculen, 36, 60, 77, 82, 147; échevin de la prévôté de St. Servais, 78, 88, 89, 136.
—— Gosuin de, 88, 105—107.
—— Gosuin de, écuyer, 102.
—— René de, Dominicain à Maestricht, 63, 65, 76, 137.
—— René de, 139.
Vingette, Marie, prieuse des Sépulchrines à Aix-la-Chapelle, 294
Virgifer, Guillaume, membre de la confrérie des chapelains de St. Servais à Maestricht, 122, 124, 157.
Virmund, Jean de, baron, 290.
Virnenburg, de, 419.
Visé (Visetum), 70, 265, 273, 277, 292, 293, 298, 301, 304, 312, 336, 338, 352, 388, 430, 431, 435, 437, 438, 452, 453, 459, 460, 464, 465, 470—476.
— René de, échevin de Maestricht, 125.
— Roger de, échevin de Maestricht, 65, 67, 76, 126, 140, 150, 151, 165.

Digitized by Google

Vissen, Mathias der, 35.
Vissers, Anne, 453.
Vivier, Jeanne de, 440.
—— Mathias de, 440
Vlenere (Vlener, Vlenneer), Godefroid, 128, 131.
Vlessenbart, Jean, 123.
Vlesser, Pierre de, 15.
Vleytingen, Godart de, échevin de Maestricht, 110.
—— Godefroid de, échevin de Lenculen à Maestricht, 83, 147.
—— Zyelen de, 16.
Vleytinghen, Anne de, 441.
—— Hubert, 458.
Vleytingis, Henri de, 142.
Vlieck, Antoine, 459.
—— Christine, 473.
Vliedermael, Walter de, 60.
Vliermael (Vlidermoel), 55, 56.
Vlige, Jean, 117.
Vloedorp, Arnoul de, 444, 449.
Vlyck, Hubert, 454.
Vocht, Pierre, 42.
Voeren, Henri de, 147.
—— (Voren), Lucie de, béguine, 21, 67, 80.
Voets (Voetz), Catherine, 439, 451.
—— Gobbelin, 81.
—— Hedwige, béguine, 80.
Voigt, Auguste de, 236.
Vollars, Daniel, 471.
Vollarts, 472.
Voren, Lambert de, 90, 91.
Vos (Voys), Godefroid die, porte-verge de l'église St. Servais à Maestricht, 48.
Vranck, prieur des Sépulchrins de Kinrode, 283.
Vrancken, Jeanne Dorothée, Sépulchrine à Maestricht, 341.
—— Marie, 444.
Vrezen, Jean de, 64.
Vroem, J. C. de, 395.
Vroemen, Hélène, Sépulchrine à Maestricht, 342.
Vrijthoff, Guillaume André, 188.
—— Jean Bernard, 187.
—— Jean Frédéric, 187.
—— Jean Jacques, 188.
Vucht (Vuycht), 153.
Vueyts, Hedwige, béguine, 14.
Vysch, Jean de, 444.

W.

Wachtelaer, Jean, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 356.
Wachthuys, Gautier, 133.
Waelpers, Godefroid, 433.
Waer, Hélène de, 452.
Waerden, Pierre van der, 443.
Wakette, Jean, 61.
Walham-St. Paul, 208.
Walram III, duc de Limbourg, 394.
Walrami, Philippe, 82.
Walrave, Marie Anne de, 352.
Walter, custode de l'église St. Servais à Maestricht, 76.
Walteri, Anne, 447.
—— Toussaint, 447.
Wambeke, Jean de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 25, 30, 128, 129.
Wambosiator, Simon, 20.
Wambuys, Walter, 81.
Wanghe, Jean de, prêtre, 100.
—— Pierre de, 167, 168.
Warcollier, Jean Jacques, chanoine de Thorn, 331, 339, 354, 355.
Waremme, 297, 301, 304.
Warth, Marie, 295.
Wason, évêque de Liége, 173.
Waterloo, 185, 186, 189, 198, 200, 217, 219–233, 237.
Waule, Simon, curé de Lyx, 12.
—— Winand, 12.

Digitized by Google

Wautelec, Walter, 73.
Wavre, 191.
Wayenborch, Catherine, 444.
Weelde (Welde, Weylde), Florent, échevin de Maestricht, 22, 40, 62, 75, 76, 95, 105, 106, 110, 113--115, 121, 122, 128 130, 136, 138, 143, 144, 146, 151, 154, 162—164, 166, 169; échevin de Lenculen, 36, 60, 77, 82, 83, 147.
Weerdt, Catherine, prieuse des Sépulchrines de Nieuwstadt, 290.
—— Godefroid, 64
Weerdts, Guillaume, 463.
Weert, Catherine de, 280.
—— (Weirt), Jean de, bourgmestre de Maestricht, 160.
—— René de, 18.
—— Roger de, 105.
Wegge, Pierre, 6.
Weggen, Aleide, 437.
—— Jacques, 437.
Weigmann, Henri, 235.
Wel, Arnoul de, 472.
Wellen, Anne de, 447.
Wellington, Arthur duc de, 191, 192, 206, 211, 212, 217, 221, 228, 231—234, 237.
Welsch, J., 223.
Wemberch, Claire de, 454.
Wemmertingen, 306.
Wendelen, Jean, 55.
Weneersse, Aleide, die, 98.
Werici, Jean, 430.
Werm, Cornélie de, 475.
—— Gérard de, 461.
—— Marie de, 461.
Werme, Jeanne de, 468.
Werwick, 224.
Wery, 395, 408.
Wery, Catherine de, 469.
Wesalia, Henri de, 61.
—— (Wezalia), Jean de, curé de St. Jean à Maestricht, 139, 144.
Westernhagen, F. von, 236.
Wey, Jean, 153.
Weyne, Henri, 8.
Weytheynen, Jean de, 125.
Widen, Arnoul van der, 134.
Wiggins, J., 223.
Wilket, Jean, 431.
Willems, Thierry, 165.
Willemsen, M. H., 262, 264.
Williamson, Joseph, 223.
Wilmot, James, 223.
Wilre, 310.
Wilre, Brunon de, 83, 109.
—— Elise de, 108.
—— Gérard de, 44.
—— Jean de, 45.
—— Laurent de, 170.
—— Thierry de, écoutête de Maestricht, 113.
—— Thierry de, vicaire de St. Servais à Maestricht, 5.
—— Tilman de, membre de la confrérie des chapelains de l'église St. Servais à Maestricht, 132, 150.
Wimmertingen, 277, 278.
Winrici, Jean, 100.
Winthagen, Judith, 435
Withols, Jean, 472
Withues (Withuys), Jean, 33, 39, 161.
—— Pierre, 13, 14, 38, 39, 75, 89.
Withuys, Florent, échevin de Maestricht, 13
—— Pierre, échevin de la prévôté de l'église St. Servais à Maestricht, 78, 136.
Witmekers, Denis, 470.
Witte, de, 246.
Witvrouwe, Gisbert, 82.
Witzenbeyns, Nicolas, 112.
Wolff, Guillaume, 219.

Digitized by Google

Wolffraet, Marie de, 456.
Wolsden, Henri de, 436.
Wolter, porte-verge de l'église St. Servais à Maestricht, 31, 32.
Wolteri, Jean, 111.
Wonck, 412, 431, 438, 449, 460, 465.
Wonck, Jean de, 457.
Wonckel, Jean, 437.
Wormb, Chrétien de, 236.
Worms, 178.
Woufdale, Gosuin de, 30.
Wouters, Anne Catherine, Sépulchrine à Maestricht, 339, 342.
—— Elise, 438.
Wouverade, voir de Ghore.
Wuestenraede, Jean de, 450.
Wyc, 80.
Wyc, Jean de, custode de l'église St. Servais à Maestricht, 98.
—— Macaire de, 99.
Wyer, Daniel in de, 435.
—— Nicolas van den, 442.
Wylre, 81.
Wylre, Gosuin de, 113.
—— Laurent de, 441.
—— Thierry de, chanoine de l'église St. Servais à Maestricht, 113.
Wynandsrade (Roedewinandi, Wynantzrode), 168, 286.
Wynandsrade, Élise de, 134.
Wynants, Elise, 467.
—— (Wynantz), Marie, 436, 468.
—— Nicolas, 445.
—— Paul, 447.
Wynbergen, Guillaume de, 219.
Wynen, Cécile, 451.
—— Mathilde, 447.
Wyngarde, Gosuin van den, 18, 19.
Wyrics, Marguerite, 159.
Wyringhen, Emérence de, 459.
Wysen, Henri des, 36.
Wythoerken, Gérard, 110.
Wytroc, Jean de, 81.

X.

Xen, Anne de, 446.

Y.

Young, 222.
Ysengem, Nicolas d', 47.
Yseren, Catherine d', 8.
—— Henri d', échevin de Maestricht, 8, 9.
—— Herbert d', chanoine de St. Martin à Liége, 8.
—— Ide d', 8.
—— Pierre d', 9.
—— Tilman d', 8.
Yserenhals, Henri, 89, 90.
Yserman, bourgmestre de Maestricht, 413.
—— Jean, 159, 166.
—— Mathias, 159.
Ysermans, Jean, 92.
—— Mathias, 166.

Z.

Zähringen, Raoul de, 248.
Zantfliet, chroniqueur, 420.
Zeeringhen, Quentin, 441.
Zeils, Jean, 36.
Zenders, Guillaume, provincial des Sépulchrins, 307.
Zepperen, 22.
Zeylwender, Jean, 18.
—— Mathieu, 126.
Zibden, Elise de, 165.
Ziethen von, général, 208, 209.
Zoenkens, Jean, 81.
Zoren, Jean de, voir Soeren.
Zwentibold, roi de Lotharingie, 398.

Digitized by Google

ERRATA ET CORRIGENDA.

Page	379	4e	ligne:	effors, lire: efforts.
„	385	21e	„ :	Foie, lire: Foi.
„	386	22e	„ :	chapitaux, lire: chapiteaux.
„	387	4e	„ :	chapitaux, lire: chapiteaux.
		16e	„ :	chapitaux, lire: chapiteaux.
„	388	16e	„ :	renumération, lire: rémunération.
„	398	33e	„ :	chapitaux, lire: chapiteaux.
„	399	2e	„ :	chapitaux, lire: chapiteaux.
		5e	„ :	pannaux, lire: panneaux.
„	401	16e	„ :	qu'il, lire: qu'ils.
„	411	6e	„ :	a pu, lire: ait pu.
„	421	7e	„ :	ayde de confort, lire: ayde et confort.
„	424	18e	„ :	Lanefeld, lire: Lancfeld.

Digitized by Google

RECTIFICATION.

ÉGLISE DE ST. SERVAIS A MAESTRICHT.

Dans sa notice biographique sur ARNAUD SCHAEPKENS, Monsieur Jules Schaepkens dit, page 387, „qu'on s'est avisé de percer dans le mur méridional du transept de l'église de St. Servais à Maestricht, une porte d'entrée exigue et mesquine". Ce passage pourrait faire croire qu'il s'agit d'une porte moderne. Cela n'est pas le cas. La porte est ancienne et servait de communication avec l'église de St. Jean qui avait une porte en face de celle-ci. Toutes deux ont été murées, et celle de St. Jean l'est encore actuellement. La porte de St. Servais a simplement été dégagée et rétablie dans son état primitif vers 1875 par l'architecte P. J. H. Cuypers, qui a rétabli en même temps l'ancien auvent d'après les données fournies par les corbeaux existant encore dans le mur extérieur.

VICTOR DE STUERS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06818 5746

Digitized by Google

Digitized by Google